STRATEGIJA RAZVOJA URBANE AGLOMERACIJE SPLIT

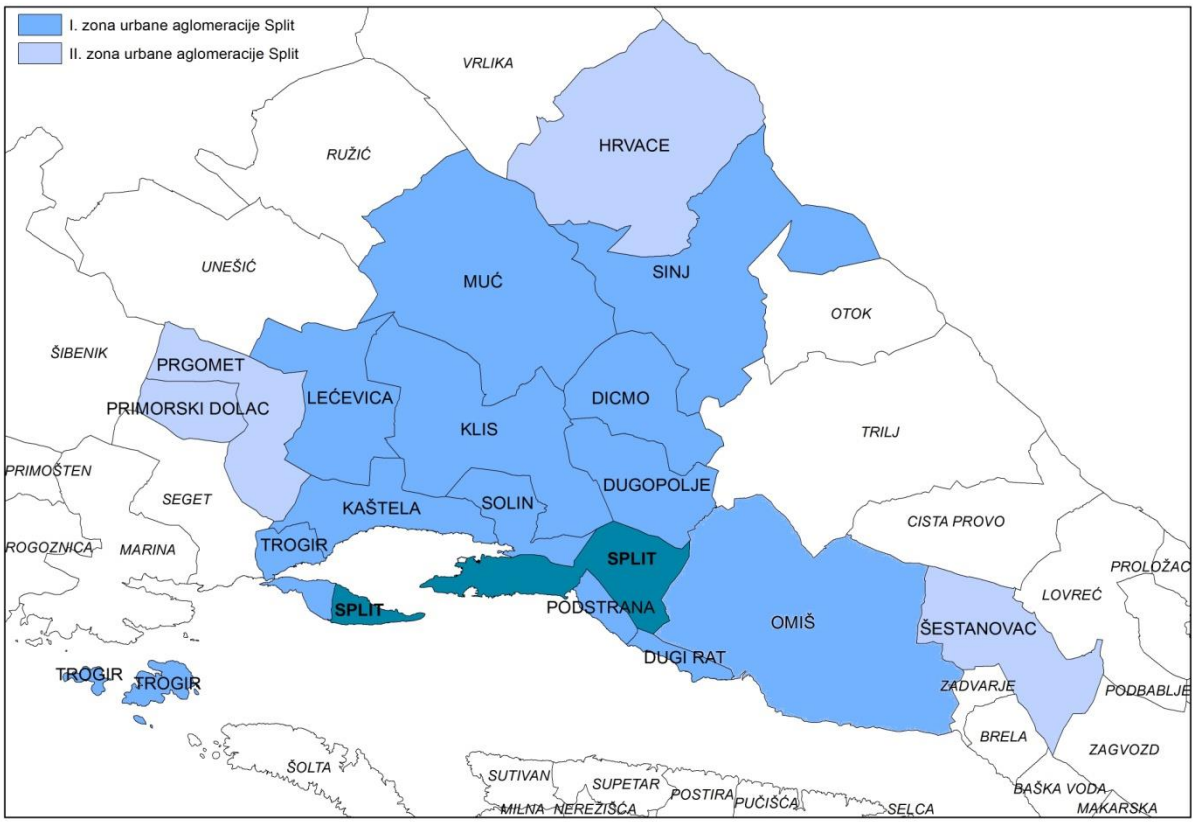

Travanj, 2016.

SADRŽAJ

SAŽETAK 4

1. TERITORIJALNA POKRIVENOST 4

1.1. TERITORIJALNI OBUHVAT 4

1.2. TERITORIJALNI KONTEKST 7

1.2.1. Geografski i geoprometni položaj 8

1.2.2. Osnovna prirodna obilježja 9

1.2.3. Prirodni resursi 11

2. ANALIZA STANJA 12

2.1. DRUŠTVO 12

2.1.1. Demografija 13

2.1.1.1.1. Kretanje ukupnog broja stanovništva 13

2.1.1.1.2. Prirodni prirast stanovništva 17

2.1.1.1.3. Prostorna distribucija stanovnika 19

2.1.1.1.4. Dobna struktura stanovništva 21

2.1.1.1.5. Migracijska obilježja stanovništva 34

2.1.1.1.6. Nacionalne manjine i ostale nacionalne skupine 39

2.1.1.1.7. Obrazovna struktura stanovništva 40

2.1.2. Socijalno uključivanje i usluge socijalne skrbi 47

2.1.2.1.1. Opći pokazatelji socijalnog stanja UAS 47

2.1.2.1.2. Ponuda socijalnih usluga 52

2.1.2.1.3. Kriminalitet 58

2.1.3. Društvena i zdravstvena infrastruktura 61

2.1.3.1.1. Zdravstvena infrastruktura 62

2.1.3.1.2. Sport i tjelesna aktivnost korisni za zdravlje 79

2.1.3.1.3. Kultura 109

2.1.3.1.4. Ostala društvena infrastruktura 119

2.1.3.1.5. Standard stanovanja 119

2.1.4. Obrazovanje 126

2.1.4.1.1. Rani i predškolski odgoj 126

2.1.4.1.2. Osnovno i srednje školstvo 131

2.1.4.1.3. Visokoškolsko obrazovanje 138

2.2. GOSPODARSTVO 141

2.2.1. Opća gospodarska kretanja 141

2.2.2. Tržište rada 144

2.2.2.1.1. Ekonomski (radno) aktivno stanovništvo (radna snaga) 144

2.2.2.1.2. Zaposleni 146

2.2.2.1.3. Nezaposleni 151

2.2.2.1.4. Prostorna kretanja 160

2.2.3. Poslovno okruženje 161

2.2.3.1.1. Distribucija poduzeća prema veličini i njihova uloga u gospodarstvu 162

2.2.3.1.2. Distribucija poduzeća prema djelatnostima i veličini 169

2.2.3.1.3. Poslovna dinamika 179

2.2.3.1.4. Obrtništvo 183

2.2.3.1.5. Izravna strana ulaganja 187

2.2.3.1.6. Poslovna infrastruktura 188

2.2.3.1.7. Društveno poduzetništvo 191

2.2.4. Turizam i međuodnos kulture i turizma 193

2.2.4.1.1. Analiza smještajnih kapaciteta 193

2.2.4.1.2. Turistički tokovi i podrijetlo turista - statistika i kretanja s obzirom na dolaske i noćenja 197

2.2.4.1.3. Financijski rezultati poslovanja 200

2.2.4.1.4. Analiza kulturnih resursa kao potencijala razvoja turizma 203

2.3. URBANO OKRUŽENJE ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

RADNA VERZIJA

2.3.1. Kvaliteta urbanog okoliša, izloženost ekološkim rizicima i klimatskim opasnostima.... Error! Bookmark not defined.
2.3.1.1.1. Onečišćenje zraka ..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.1.1.2. Onečišćenje vode ..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.1.1.3. Onečišćenje tla ..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.1.1.4. Zelene površine ..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.1.1.5. Zaštićena područja, prirodna baština i bioraznolikost ..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.1.1.6. Gospodarenje otpadom ..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.1.1.7. Izloženost prirodnim rizicima ..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.1.1.8. Brownfield područja ..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.2. Primarna infrastruktura..... Error! Bookmark not defined.
2.3.2.1.1. Vodno-komunalna infrastruktura..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.2.1.2. Javni sustavi grijanja, pokrivenost i karakteristike ..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.2.1.3. Infrastruktura za distribuciju plina ..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.2.1.4. Elektroenergetska infrastruktura..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.2.1.5. Energetska učinkovitost i postojeća infrastruktura..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.3. Infrastruktura za mobilnost i internetsku povezanost..... Error! Bookmark not defined.
2.3.3.1.1. Cestovna mreža ..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.3.1.2. Željeznička mreža..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.3.1.3. Zračni promet ..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.3.1.4. Pomorski promet ..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.3.1.5. Širokopojasni pristup internetu ..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.3.1.6. Osnovna širokopojasna infrastruktura ..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.3.1.7. NGA širokopojasna infrastruktura..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.3.1.8. Infrastruktura agregacijskih veza..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.3.1.9. Kućanstva s pristupom internetu/širokopojasnom internetu ..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.3.1.10. Kućanstva s osnovnim širokopojasnim pristupom internetu. **Error! Bookmark not defined.**
2.3.3.1.11. Kućanstva s NGA širokopojasnim pristupom internetu ..... **Error! Bookmark not defined.**
2.3.3.1.12. Populacijska penetracija nepokretnog širokopojasnog interneta **Error! Bookmark not defined.**
2.3.4. Urbani prijevoz..... Error! Bookmark not defined.
2.4. OKVIR UPRAVLJANJA RAZVOJEM 295

RADNA VERZIJA

SAŽETAK

1. TERITORIJALNA POKRIVENOST

1.1. Teritorijalni obuhvat

Teritorijalni obuhvat urbanih aglomeracija u Republici Hrvatskoj definira se sukladno Metodologiji za definiranje obuhvata urbanih područja u Republici Hrvatskoj koja je izdana od strane Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije. Prema toj je metodologiji osnovni kriterij za uključivanje jedinica lokalne samouprave u teritorijalni obuhvat urbanih aglomeracija udio zaposlenih dnevnih migranata u središte urbane aglomeracije od minimalno 30%. Drugi kriterij koji bi trebao biti zadovoljen (iako ga se uz opravdano obrazloženje može izostaviti) je prostorni kontinuitet. Moguće je i uključivanje dodatnih kriterija ovisno o specifičnostima pojedinih urbanih aglomeracija.

Grad Split makroregionalni je centar i nodalno-funkcionalno središte Južnog hrvatskog primorja. Demografski je drugi najveći grad Republike Hrvatske (178.102 stan.) premda se povijesno gledano Split razvijao kao jedinstvena urbana sredina s Kaštelima, Solinom, Klisom i Podstranom. Iz tog razloga administrativne granice Grada Splita nemaju svoj fizički ni funkcionalni odraz u prostoru te je obuhvatno prostorno planiranje u toj urbanoj cjelini praktički nemoguće uzimajući u obzir administrativne granice (Šimunović i dr, 2011). Kroz 20. stoljeće funkcionalni se razvoj Grada Splita nastavio uslijed čega je moguće opaziti proces metropolitanizacije u kojem važnost administrativnih granica još više blijedi, a ekonomski i demografski procesi u čitavoj urbanoj zoni međusobno su povezani i neodvojivi.

U svrhu definiranja teritorijalnog obuhvata urbane aglomeracije Split (dalje u tekstu: UA Split) i utvrđivanja metodologije provedbe ITU mehanizma u istoj izrađena je studija pod nazivom *Prostorno-programska dimenzija održivog urbanog razvoja Grada Splita u kontekstu EU 2014.-2020.* (2015). Definiranju teritorijalnog obuhvata UA Split pristupilo se kombiniranjem dvaju pristupa. Prvi pristup temeljio se na zadanim kriterijima iz Metodologije MRRFEU-a (kriterij 30% zaposlenih dnevnih migranata na razini JLS-a prema Gradu Splitu te prostorni kontinuitet). Prema tom je pristupu u obuhvat UA Split ušlo deset JLS-a (tabl. 1.). Budući da se uključenjem Općine Primorski Dolac ne bi zadovoljio kriterij prostornog diskontinuiteta, primijenjen je dodatni, drugi pristup.

RADNA VERZIJA

Tablica 1.1. 1. Jedinice lokalne samouprave s više od 30% zaposlenih dnevnih migranata prema Gradu Splitu 2011. godine

Redni broj	Grad/općina	Ukupan broj stanovnika	Ukupno zaposleni	Ukupno zaposleni dnevni migranti (G/O rada različita od G/O stanovanja)	Zaposleni dnevni migranti u Grad Split	Udio zaposlenih dnevnih migranata u ukupno zaposlenom stanovništvu (%)
1.	**Dicmo**	2 802	764	545	376	49,2
2.	**Muć**	3 882	1 126	794	580	51,5
3.	**Dugi Rat**	7 092	2 310	1 449	730	31,6
4.	**Kaštela**	38 667	13 325	7 131	4 658	35,0
5.	**Klis**	4 801	1 622	1 248	804	49,6
6.	**Podstrana**	9 129	3 273	2 386	1 984	60,6
7.	**Solin**	23 926	9 042	6 227	4 864	53,8
8.	**Dugopolje**	3 469	1 167	679	510	43,7
9.	**Lećevica**	583	123	77	49	39,8
10.	**Primorski Dolac**	770	243	196	110	45,3

Izvor: Prostorno-programska dimenzija održivog urbanog razvoja Grada Splita u kontekstu EU 2014.-2020. (2015)

Drugi pristup podrazumijevao je spuštanje s razine JLS-a na razinu naselja koja su općenito u istraživanjima urbanih aglomeracija važnija s obzirom da se JLS-i vrlo često sastoje od nejednakog broja naselja, nejednake veličine i različitih su tipova (gradskih, periurbanih, suburbanih i brojnih ruralnih naselja). Na temelju primjene drugog pristupa određene su dvije zone urbane aglomeracije Split. U I. zonu uključene su sve JLS u kojima je udio naselja koja zadovoljavaju kriterij od 30% zaposlenih dnevnih migranata u Grad Split veći od 50% uz izuzetak Općine Primorski Dolac koja je, zbog prostornog diskontinuiteta, uključena u II. zonu zajedno s JLS-ima u kojima je udio zaposlenih dnevnih migranata u Grad Split između 20 i 30%, a udio naselja s više od 30% zaposlenih dnevnih migranata u Grad Split niži od 50% (tabl. 2.). Naknadnom odlukom u I. zonu priključen je i Grad Omiš, a glavni razlog za donošenje ove odluke je činjenica da je Grad Omiš jedina jedinica lokalne samouprave koja nije u sastavu urbane aglomeracije Split, a u kojoj tvrtka Promet d.o.o. vrši usluge javnog gradskog i prigradskog prijevoza frekvencijom javnog gradskog prijevoza.

Tablica 1.1. 2. Jedinice lokalne samouprave s 20-30% zaposlenih dnevnih migranata prema Gradu Splitu pri čemu je udio naselja 2011. godine s više od 30% dnevnih migranata prema Gradu Splitu manji od 50%

Redni broj	JLS	Broj naselja s više od 30% dnevnih migranata u Grad Split u ukupno zaposlenom stanovništvu u ukupnom broju naselja	Udio naselja s više od 30% dnevnih migranata u ukupnom broju naselja (%)
1.	**Hrvace**	**2/11**	**18,2**

RADNA VERZIJA

2.	**Omiš**	**12/31**	**38,7**
3.	**Prgomet**	**1/5**	**20,0**
4.	**Sinj**	**2/14**	**14,3**
5.	**Šestanovac**	**2/5**	**40,0**

Izvor: Prostorno-programska dimenzija održivog urbanog razvoja Grada Splita u kontekstu EU 2014.-2020. (2015)

Zakon o regionalnom razvoju (članak 14., stavak 8.) zahtijeva da se dva ili više urbanih područja koja neposredno graniče spoje u jedinstveno urbano područje, u ovom slučaju urbanu aglomeraciju Split. Na temelju tog članka Grad Trogir kao urbano središte s više od 10 000 stanovnika ulazi u obuhvat Urbane aglomeracije Split. Unatoč vrlo niskom udjelu dnevnih migranata u Grad Split (11,4%), Trogir ulazi u sastav I. zone Urbane aglomeracije jer neposredno graniči s UA Split. Prema istoj osnovi Sinj, prethodno izdvojena JLS u II. zoni Urbane aglomeracije u konačnom prijedlogu Aglomeracije čini dio I. zone Aglomeracije. Zonacija Urbane aglomeracije Split prikazana je na sl. 1.

Slika 1.1. 1. Teritorijalni obuhvat Urbane aglomeracije Split

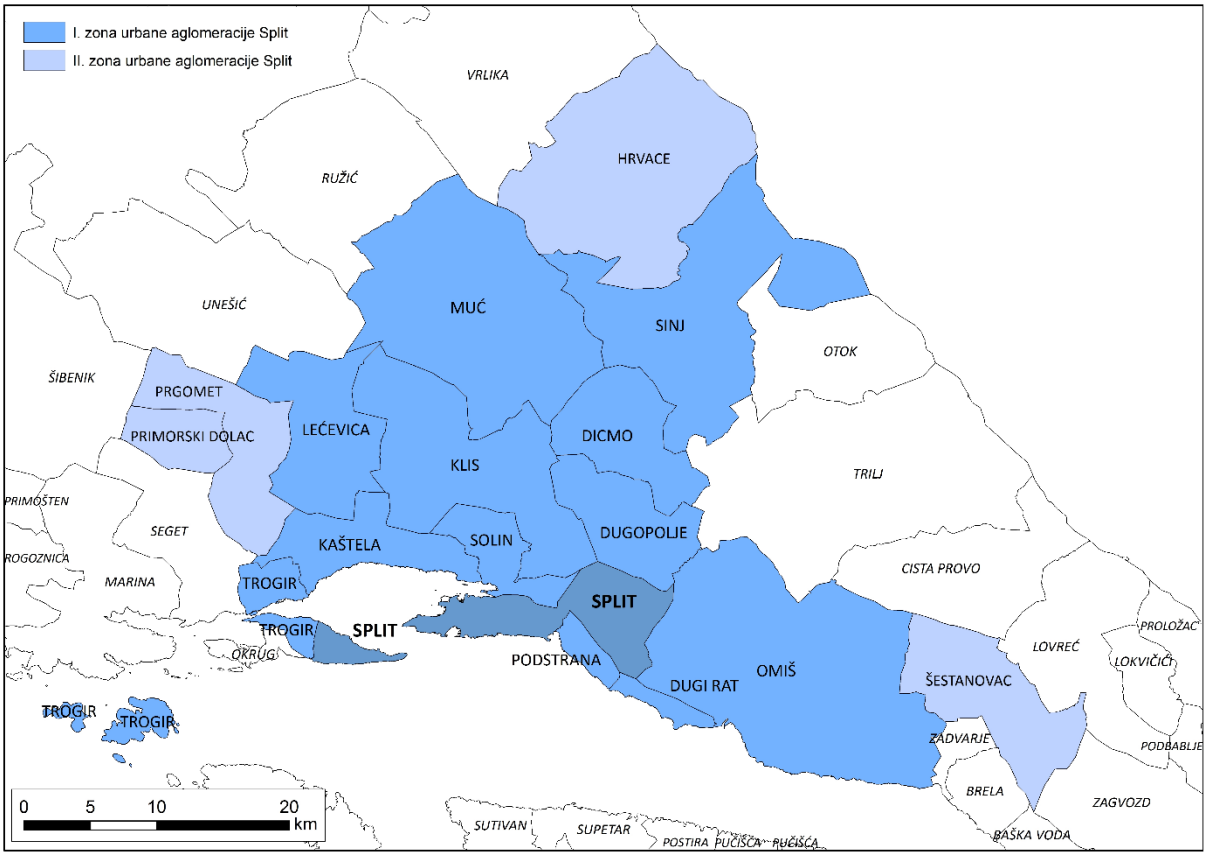

Konačni teritorijalni obuhvat UA Split čini trinaest JLS-a I. zone prikazan je u sljedećoj tablici i slici.

Tablica 1.1. 3. Konačni teritorijalni obuhvat Urbane aglomeracije Split

Zone	JLS	Broj stanovnika	Površina (km^2)	Udio dnevnih migranata u ukupno zaposlenom stanovništvu (%)
I.	**Dicmo**	2 802	69,2	49,2
	Dugi Rat	7 092	10,89	31,6
	Dugopolje	3 469	63,37	43,7
	Kaštela	38 667	57,86	35,0
	Klis	4 801	148,77	49,6
	Lećevica	583	87,42	39,8
	Muć	3 882	222,62	51,5
	Omiš	14 936	266,41	24,9
	Podstrana	9 129	11,62	60,6
	Sinj	24 826	195,48	22,0
	Solin	23 926	34,34	53,8
	Split	178 102	79,68	-
	Trogir	13 192	39,2	11,4
	UKUPNO	**325 407**	**1 286,86**	**-**

Izvor: Prostorno-programska dimenzija održivog urbanog razvoja Grada Splita u kontekstu EU 2014.-2020. (2015)

Slika 1.1. 2. Konačni obuhvat Urbane aglomeracije Split

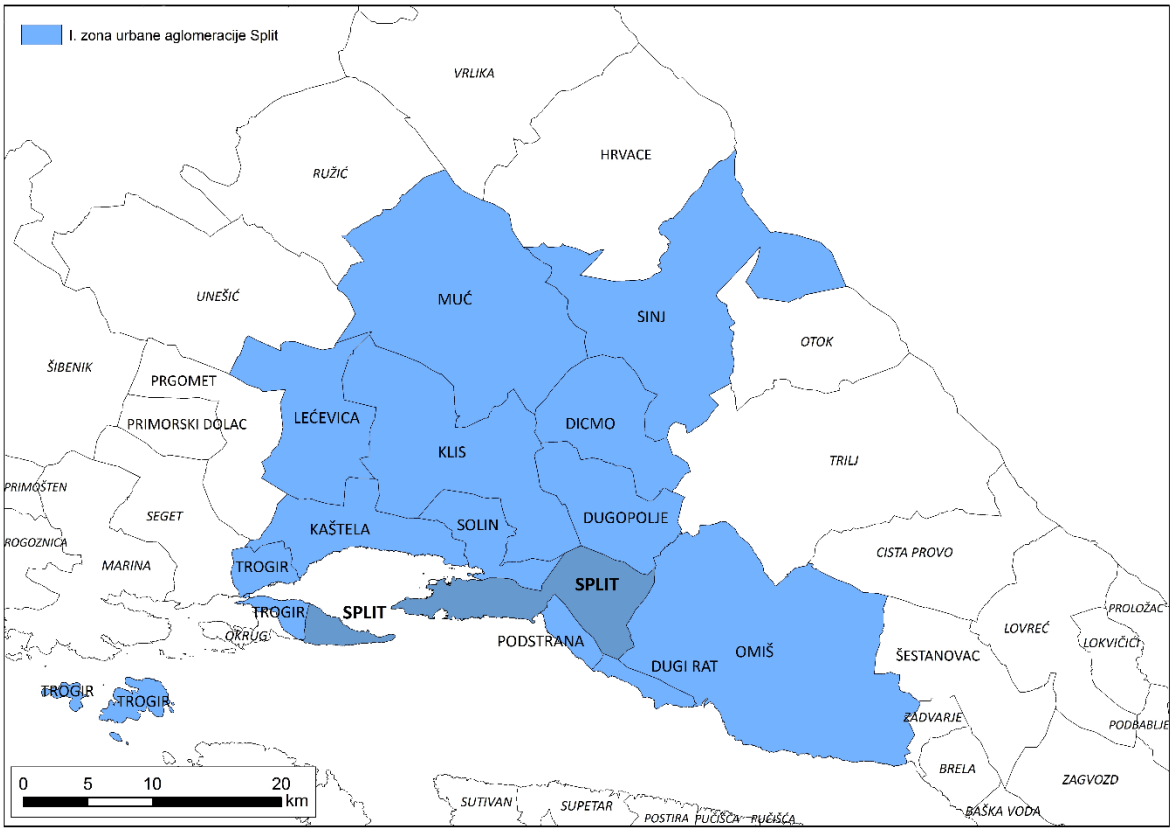

1.2. Teritorijalni kontekst

1.2.1. Geografski i geoprometni položaj

Urbana aglomeracija Split sastoji se od Grada-središta (Split) i 13 okolnih jedinica lokalne samouprave. Zapadnu granicu UA Split čine granice Gradova Trogira i Kaštela te Općine Lećevica, sjevernu granicu čini Općina Muć te državna granica prema Bosni i Hercegovini u Gradu Sinju. Istočnu granicu prostornog obuhvata čine granice Grada Sinja i Omiša te općina Dicmo i Dugopolje, a južnu granicu u potpunosti zatvara obala Jadranskog mora na kojoj su smještene općine Podstrana i Dugi Rat te Gradovi Omiš, Split, Solin, Kaštela i Trogir. Čitava Urbana aglomeracija Split smještena je na administrativnom području Splitsko-dalmatinske županije. Prema regionalizaciji Hrvatske, UA Split smještena je u Srednjoj Dalmaciji, u okviru splitskog urbanog kontinuuma i Dalmatinske zagore. Dominira krševit i vapnenački sastav terena, s brojnim krškim oblicima od kojih su najvažnija krška polja (Sinjsko polje, Mućko-postinjsko polje i Dugopolje; ROPSDŽ, n.d.). Atmosferski utjecaji djelovali su procesima erozije, denudacije, akumulacije, klizanja, odronjavanja i osipanja te time oblikovali krški reljef zaobalja UA Split.

Geografskim položajem u središnjem dijelu Južne Hrvatske i na obali Jadranskog mora, uz povoljnu prometnu infrastrukturu, Urbana aglomeracija Split ima relativno povoljan prometni položaj. U europskim razmjerima, trenutno je izolirana od postojećih paneuropskih koridora. Najbliži pristup koridoru nalazi se u Pločama na završetku koridora Vc. Prometno geografski položaj porast će ostvarenjem jadransko-jonskog prometnog pravca koji bi trebao povezati Trst s jugom Grčke. Autocesta A1 od je velike društveno-gospodarske važnosti jer omogućuje brzo povezivanje UA s glavnim gradom i dalmatinskim urbanim središtima te srednjoeuropskim tržištem. Željeznička pruga u UA Split predstavlja završnu točku mreže željezničkih pruga Republike Hrvatske. Donekle izoliran smještaj u okviru željezničke infrastrukture rezultirao je manjim ulaganjima u željezničku infrastrukturu koja je danas zaostala za europskim, ali i hrvatskim standardima. Obalni lučki položaj predstavlja važan geoprometni potencijal koji se može staviti u funkciju gospodarskog razvoja. Trenutna trajektna luka povezuje srednjodalmatinsko otočje s kopnom, a povezani otoci su Brač, Hvar, Šolta, Korčula, Vis, Lastovo i Drvenik (Mali i Veli). U predjelu Resnik u Kaštelima, nalazi se međunarodna zračna luka Split koja ima konstantan porast broja putnika te ju je potrebno modernizirati u svrhu povećanja kapaciteta.

Osim autoceste A1 koja ima međunarodan značaj, splitskom urbanom aglomeracijom prolazi državna cesta D8 (Jadranska magistrala ili Jadranska turistička cesta) koja povezuje sva obalna naselja Dalmacije, odnosno povezuje sve regije Primorske Hrvatske. Sjeverno od Grada Splita prilazi državna cesta D1 (stara cesta Zagreb-Split) koja povezuje gradove Dalmatinske zagore sa Splitom.

RADNA VERZIJA

Slika 1.1. 3. Geoprometni položaj urbane aglomeracije Split

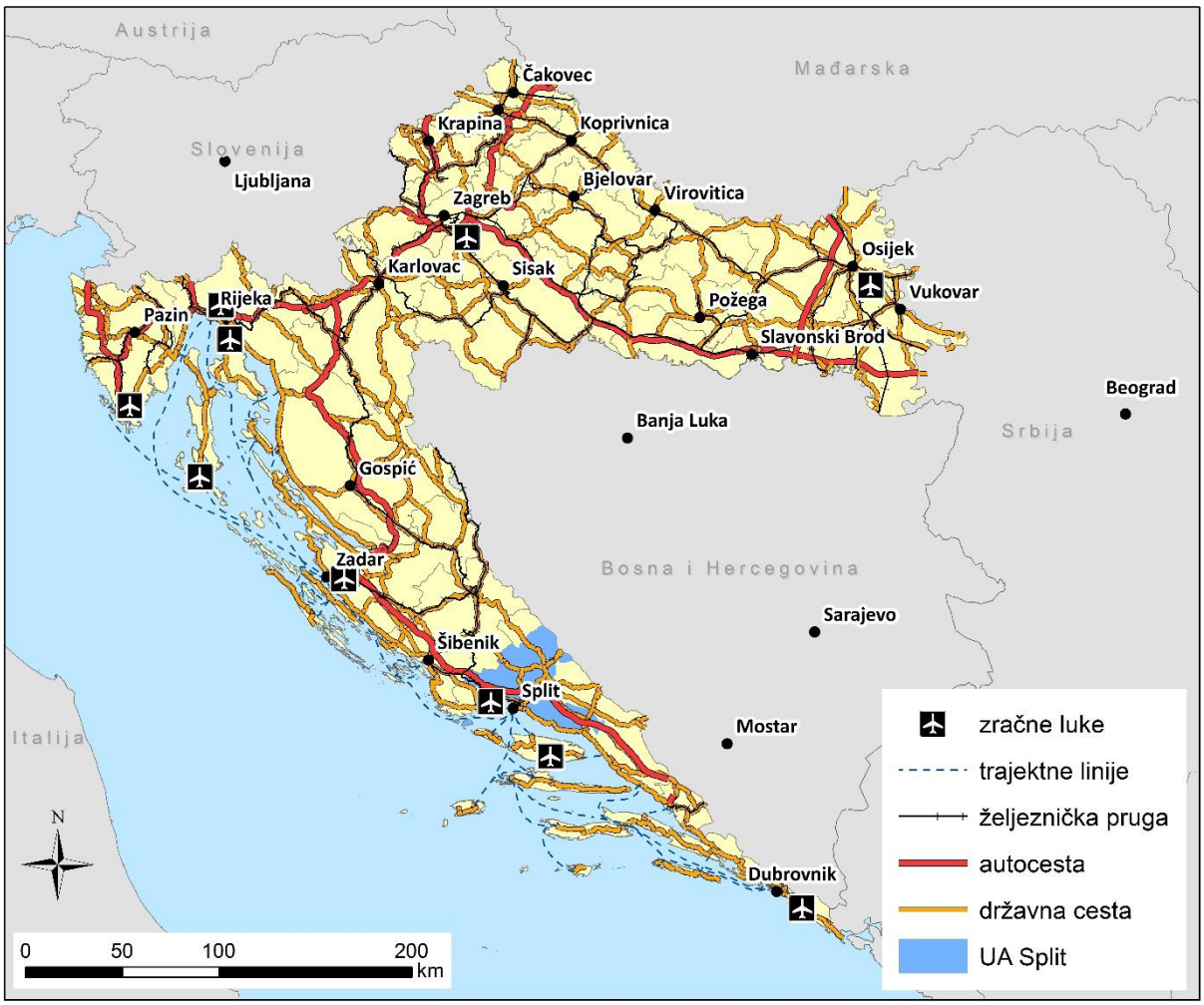

Izvor podataka: Geofabrik, 2016

1.2.2. Osnovna prirodna obilježja

Urbana aglomeracija Split smještena je na dodiru triju reljefnih mikoregija (sl. 4.): zaobalno, priobalno i otočno područje. Takva regionalizacija uvjetuje specifičnost prostorne strukture, koja posljedično ima utjecaj na razvoj i organizaciju prostora. Svaka regija je relativno izolirana i vrlo heterogena u pogledu reljefa i fizičke kompaktnosti što utječe na demografske i gospodarske karakteristike. Zaobalno područje obuhvaća prostore općina Lećevica, Klis, Dugopolje, Dicmo, Muć te Grada Sinja. Taj prostor karakteriziraju više nadmorske visine, tla pretežno vapnenačkog tipa pedološkog sastava ispresijecanih poljima u kršu te krški hidrološki sustav bogat vodom, ali manjeg površinskog slijeva što dovodi do suše vegetacije i prevladavanja šikare i livade. Reljefno je to prostor između planina Kozjaka i Mosora na jugu, te Svilaje i Dinare na sjeveru. Druga reljefna cjelina je priobalje, uski prostor između obale te Kozjaka, Mosora i Poljica, koje je gusto urbanizirano te je vidljiv snažan

rezultat litoralizacije. Prostor je to kojeg obuhvaćaju dijelovi Gradova Trogira, Kaštela, Solina, Splita i Omiša, te općina Podstrana i Dugi Rat. Podloga je najčešće flišna što pogoduje naseljavanju, ali i poljoprivredi koja je zbog procesa urbanizacije izgubila veću gospodarsku važnost u ovoj mikroregiji. Treća mikroregija je otočje kojeg obuhvaćaju dijelovi otoka Čiova te otoci Drvenik Veli i Drvenik Mali koji administrativno pripadaju Gradovima Splitu i Trogiru.

Slika 1.1. 4. Hipsometrijska karta Urbane aglomeracije Split

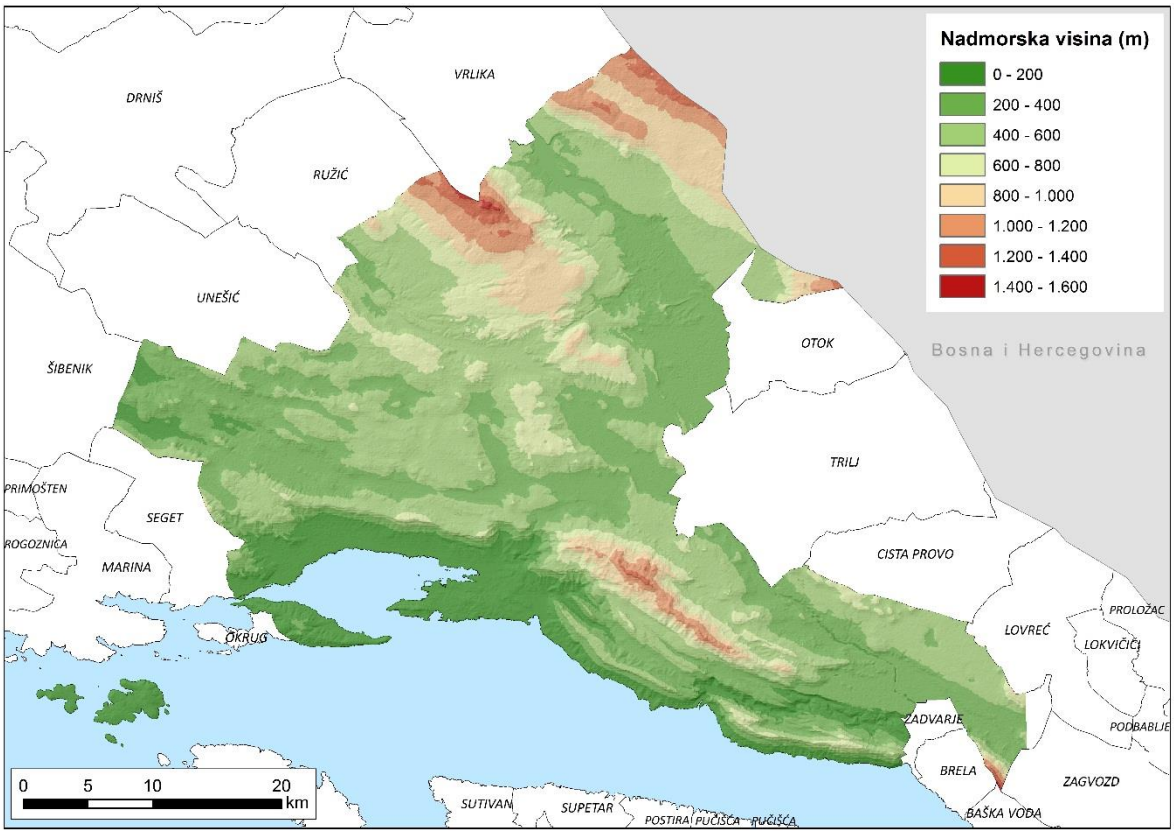

Izvor podataka: ASTER GDEM, 2016

UA Split obilježava jadranski tip mediteranske klime (Csa prema Köppenovoj klasifikaciji) s maksimumom temperature zraka i minimumom padalina u ljetnim (srpanj) te minimumom temperature zraka (siječanj) i maksimumom padalina (studeni) na prijelazu jesenskih i zimskih mjeseci (sl. 5.). Tijekom zimskih mjeseci temperature se rijetko kad spuštaju ispod 0°C dok su srednje temperature od svibnja do rujna veće od 20°C, a u srpnju i kolovozu prosječna temperatura raste i iznad 25°C. Srednja količina padalina tijekom godine iznosi 783 mm pri čemu je u prosjeku 110 dana s kišom te prosječno 0,4 dana sa snijegom (Zaninović i dr., 2008). Godišnja insolacija u Splitu iznosi 2.689 sati što je iznad prosjeka Hrvatske. Položaj na obali Jadranskog mora i raščlanjenog reljefa na sjeveru i istoku uzrok su povećane količine padalina. Posebno klimatološko svojstvo za obalna područja su jaki vjetrovi. U hladnom dijelu godine, osobito zimi, tipičan vjetar je bura koju karakterizira velika brzina i puhanje na mahove. Na srednjem i južnom Jadranu bura

RAL

je vjetar manjeg intenziteta i rjeđa je pojava nego na sjevernom Jadranu. Jugo je postojan i snažan jugoistočnjak koji puše ravnomjernom brzinom sličnoj prosječnoj brzini bure. Osim mediteranske klime (Csa ili „klima masline“), na području UA Split moguće je utvrditi i još dva klimatološka tipa prema Köppenovoj klasifikaciji. U zaobalno dijelu, sjeverno od Splita, javljaju se karakteristike umjereno tople vlažne klime s vrućim ljetima (Cfa) koja se razlikuje od Csa u većoj količini padalina i umjereno tople vlažne klime s toplim ljetima (Cfb) koja se razlikuje od Cfa po nižim temperaturama zraka (Zaninović, 2008). Krećući se od obalnog do zaobalnog područja, temperature opadaju, a povećava se količina oborina. Osim reljefnih oblika, Jadransko more kao prirodni rezervoar relativno tople vode, najvažniji je indikator klimatskih karakteristika na cijelom prostoru južne Hrvatske (ROPSDŽ, n.d.).

Slika 1.1. 5. Klimadijagram meteorološke postaje Split-Marjan za razdoblje 1971.-2000. godine

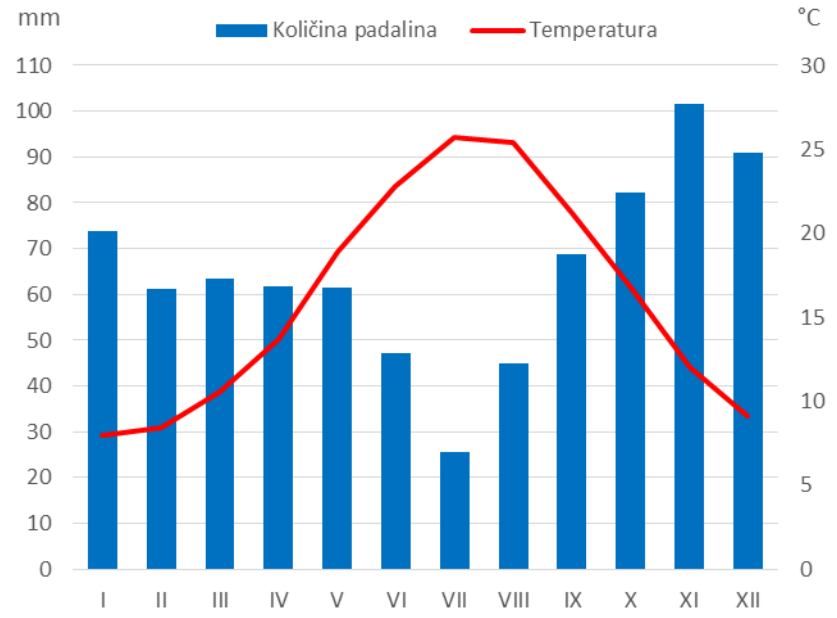

Izvor podataka: Zaninović i dr., 2008

1.2.3. Prirodni resursi

Prirodne resurse UA Split čine tla na kojima su poljoprivredna i šumska zemljišta, zatim vodni resursi, mineralne sirovine i obnovljivi energenti.

Glavni vodni resurs na prostoru UA Split je rijeka Cetina koja sa svojim pritocima u Republici Hrvatskoj ima slijev površine 1.200 km^2. Zbog sezonske varijabilnosti oborina i relativno niskog akumulacijskog kapaciteta krškog vodonosnika, a unatoč relativno visokoj godišnjoj količini oborina, vodostaj je često nizak, s minimumom u ljetnim mjesecima. Zahvaljujući sustavu akumulacija na rijeci Cetini, postoje dovoljne količine strateške rezerve vode koju je moguće obraditi i pripremiti za vodu za piće.

Takav vodni resurs predstavlja dostatne rezerve za vodoopskrbu kućanstava, poljoprivrede i industrije UA. Jadransko more važan je prirodni resurs UA Split. Od posebne je važnosti za razvoj gospodarstva, u okviru turizma i ribolova, stoga je čistoća mora od visoke važnosti za razvoj UA Split.

Poljoprivredna zemljišta sve manje su zastupljena u prostoru UA Split zbog trajnog gubitka zemljišta i tla koji se javljaju kao posljedica urbanizacije, izgradnje infrastrukture (prometnice), eksploatacije mineralnih sirovina, intenzivne poljoprivrede te ilegalnih odlagališta otpada. Kao najveća prijetnja za tlo je preizgrađenost prostora obalne zone. Poljoprivredne djelatnosti moguće je obavljati u poljima u kršu (UOGKIZ, 2012).

Prema podatcima Karte eksploatacijskih polja mineralnih sirovina Agencije za zaštitu okoliša (2016), prostor UA Split odlikuju veće količine arhitektonsko-građevnog i tehničko-građevnog kamena, posebice na prostoru Grada Trogira. Arhitektonski kamen može se koristiti kao blokovski, za kiparstvo te kao dekorativno-zaštitni i dekorativno-funkcijski element građevnih objekata svih namjena. Tehnički se kamen koristi kao drobljeni kamen za održavanje cesta, drobljeni kamen za izradu nosivih slojeva na cestama, kameni agregat za izradu betona te za ostale tehničko-građevinske zahvate (Dunda i dr., 2003). Od ostalih mineralnih sirovina, navode se gips, boksit, kvarcit te veće količine sirovina za proizvodnju cementa kraj Splita.

Od obnovljivih energenata, najveći potencijal ima hidroenergija koje se iskorištava na rijeci Cetini kroz četiri postojeće hidroelektrane, a u planu su i gradnje malih hidroeletkrana. Od ostalih energenata, publikacija Potencijal obnovljivih izvora energije (2012) navodi kako Splitsko-dalmatinska županija ima najveći potencijal za razvoj solarnih elektrana zbog najveće stope insolacije u Republici Hrvatskoj. Vjetroeletkrane je moguće graditi na Mosoru i Kozjaku, i također se navode kao veliki energetski potencijal.

Izuzevši vodne resurse rijeke Cetine, prostor UA Split nije obilat prirodnim resursima za razvoj gospodarstva, ali isti prirodno resursi povoljni su za razvoj turizma i uslužnih djelatnosti.

RADNA VERZIJA

2. ANALIZA STANJA

Za potrebe analize stanja, područje UAS podijeljeno je na obalno i zaobalno područje. Obalno područje čine JLS smještene na obalnoj liniji (gradovi Trogir, Kaštela, Solin, Split, Omiš, te općina Podstrana i Dugi Rat). Ostale JLS su zaobalne (grad Sinj, općine Lećevica, Muć, Klis, Dicmo, Dugopolje). Ipak, potrebno je naglasiti da pojedine JLS obalnog područja u svom prostornom obuhvatu imaju i značajan dio zaobalja (posebice Omiš, ali i Solin i Kaštela), tako da se problemi zaobalnog područja jednako odnose i na ove JLS-ove u obalnom dijelu UAS.

2.1. DRUŠTVO

Analiza društvene strukture sastoji se iz dva osnovna dijela analize: ekonomske osnove i društvene nadgradnje. Ekonomska osnova predstavlja područje društvene proizvodnje materijalnih dobara koja omogućuje društvenu i individualnu egzistenciju čovjeka. Društvenu nadgradnju čine sva ostala područja društvene stvarnosti koja su u konačnici uvjetovana ekonomskom osnovom društva. Društvena dinamika proizlazi iz shvaćanja pokretačkih snaga razvoja ljudskog društva kao sastavnog dijela shvaćanja društva uopće. Te su snage sadržane u razvoju proizvodnje, odnosno u razvoju njenih materijalnih snaga, koje dovode do nužne, odgovarajuće promjene u proizvodnim odnosima, a i jedni i drugi zajedno dovode do daljnjih promjena u svim ostalim područjima društvene stvarnosti, odnosno društvene nadgradnje.

Analiza društva u sklopu ovog strateškog dokumenta u sebi sadrži analizu (i) demografskih kretanja, s obzirom da omogućava uvid u sveukupna društvena kretanja; (ii) socijalne infrastrukture - socijalno uključivanje i socijalnu skrb, prikazujući prostorno skupine stanovništva kojima prijeti rizik od marginalizacije i isključenosti, te dostupnost socijalnih usluga; (iii) zdravstvene i ostale društvene infrastrukture, analizirajući kvalitetu života povezanu s njima te (iv) obrazovne infrastrukture koja sadržava analizu institucija koje pružaju obrazovne usluge i dostupnost različitih obrazovnih usluga (programa) za krajnje korisnike.

2.1.1. Demografija

Važnost demografskih kretanja proizlazi iz ljudskog faktora kao ključne determinante razvoja i opstojnosti svake sredine (Romer, 1986; Aghion & Hewitt, 1998) te je neizostavan element analize pri planiranju strateških razvojnih smjernica za nositelje društvene i gospodarske aktivnosti. Prilikom analiziranja demografskog stanja potrebno je uvažiti svu senzibilnost promatranog fenomena, posebice činjenicu da su promjene u svojoj naravi dugoročni procesi, kako u nastajanju, tako i po svojim učincima (Grizelj & Akrap, 2011).

Demografska analiza koja slijedi obuhvatila je kretanje ukupnog broja stanovništva, njegovu dobnu strukturu s pripadajućim pokazateljima i kontingente (od kojih su posebno izdvojene žene u fertilnoj dobi te radni kontingent). Nacionalne manjine prikazane su sukladno metodološkim uputama. Obrazovna struktura stanovništva prikazana je u odnosu na njegovu starost i u odnosu na obrazovna područja.

2.1.1.1.1. Kretanje ukupnog broja stanovništva

Prema popisima stanovništva iz 2001. godine i 2011. godine ukupno stanovništvo[1] UAS ostvarilo je u tom razdoblju neznatan rast za 155 stanovnika, što predstavlja

[1] Statistička definicija ukupnog stanovništva primijenjena u Popisu 2011. godine razlikuje od onih koje su primijenjene u prijašnjim popisima. Iako se podaci obaju popisa, 2001. i 2011., temelje na konceptu uobičajenog mjesta stanovanja, oni *nisu neposredno usporedivi*. Dva su razloga: (a) namjera odsutnosti/prisutnosti nije se prikupljala u Popisu 2001. i (b) Popis 2001. u ukupan broj stanovnika uključivao je i osobe odsutne godinu i dulje, a koje su se u mjesto stalnog stanovanja vraćale sezonski i mjesečno (te se osobe u Popisu 2011. ne uključuju u ukupan broj stanovnika) (DZS, 2011). S obzirom da nisu

RADNA VERZIJA

povećanje za 0,05% te prema popisu iz 2011. godine ima 325.407 stanovnika. Od toga je 157.344 muškaraca i 168.063 žena. Rast od 0,56% ostvaren je kod ženske populacije (za 928) za razliku od muške populacije, kod koje se broj osoba smanjio za 0,49% (za 773). Ovakva kretanja u suprotnosti su s kretanjima na razini Hrvatske koja je zabilježila pad ukupnog broja stanovništva za 3,44%, kao i u Splitsko-dalmatinskoj županiji (SDŽ) gdje je ostvaren pad od 1,91% ukupnog broja stanovništva, pri čemu je u nešto većem omjeru opao dio muške populacije (2,14%) u odnosu na ženski dio populacije (1,70%).

Na području UAS živi 7,33% stanovništva RH prema popisu iz 2001. godine, odnosno 7,59% prema popisu iz 2011. godine. Istodobno, UAS čini 70,15% stanovništva SDŽ u 2001. godini, odnosno 71,55% u 2011. godini.

Grafički prikaz 2.1.1.1. Ukupan broj stanovnika na području UAS u 2011. godini

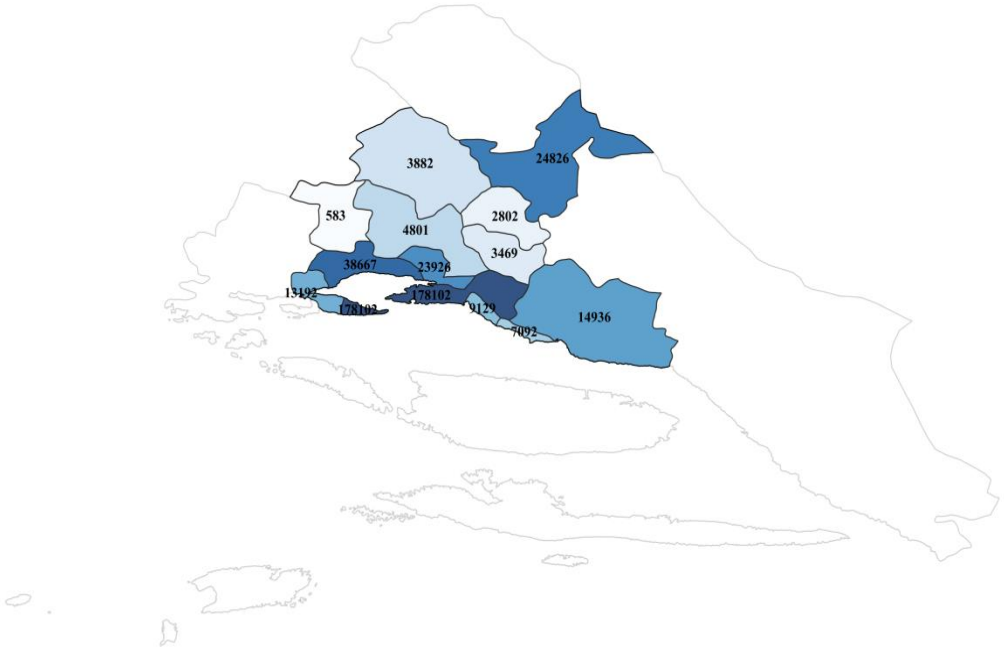

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011.; obrada autora.

Gradsko stanovništvo čini 90,90% ukupnog stanovništva UAS prema popisu iz 2001. godine, odnosno 90,24% prema popisu iz 2011. godine. Među gradskim

neposredno usporedivi, popisi iz 1981., kao i iz 1991., koriste se kao pojašnjenje *prostorne distribucije stanovništva* i dijelom za pojašnjenje *kretanja ukupne populacije*. Pri tome se nikako ne smije zanemariti zajedničko djelovanje čimbenika poput niske stope nataliteta, iskrivljene dobne strukture, kao i iseljavanja mladih u reproduktivnoj dobi. Nacionalna razina više je podložna utjecajima niskih stopa nataliteta i iskrivljene dobne strukture (prirodnom prirastu) dok je regionalna razina više izložena migracijama (Čipin I. et al., 2014).

stanovništvom na području UAS zabilježen je veći pad udjela muške u odnosu na žensku populaciju. S obzirom na izrazito visok udio stanovništva u gradovima sve demografske promjene koje se događaju u okviru samih gradova imale su značajne posljedice na demografsko kretanje na području UAS.

Pri tome su kretanja stanovništva na području gradova UAS dvojaka. Grad Split, kao središte UAS bilježi značajan pad ukupne populacije (za 5,61%). Nešto veći pad bilježi muška populacija (6,64%) u odnosu na pad ženske populacije (4,67%). U istu kategoriju spadaju grad Sinj i Omiš s padom ukupne populacije za 3,46%, odnosno 2,16%, i s podjednakim udjelom pada muške i ženske populacije.

Drugu kategoriju gradova čine Kaštela s rastom ukupnog stanovništva za 13,38% te grad Solin sa iznimno velikim rastom od 25,85%. Udjeli njihove muške i ženske populacije, te kretanje ukupnog broja stanovništva u ovim gradovima imaju podjednaku dinamiku. Stoga ova grupa gradova ublažava tendencije kretanje ukupnog broja stanovništva na području ostalih gradova.

Grad Solin, grad Kaštela te općina Podstrana oko grada Splita čine urbani prsten u kojem se dogodio efekt prelijevanja mlađih skupina populacije s područja grada Splita u navedene jedinice lokalne samouprave. Izvorište ovakvom kretanju stanovništva treba tražiti u kretanjima na tržištu nekretnina koje je na području Solina, Kaštela i Podstrane osiguralo bolju pristupačnost stambenom fondu. U kombinaciji s relativno razvijenom prometnom i socijalnom infrastrukturom (obrazovanje, zdravstvo, kultura) determinirano je daljnje kretanje stanovništva na području UAS.

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.1.1.2.: Postotna promjena u broju stanovnika u razdoblju 2001.-2011.

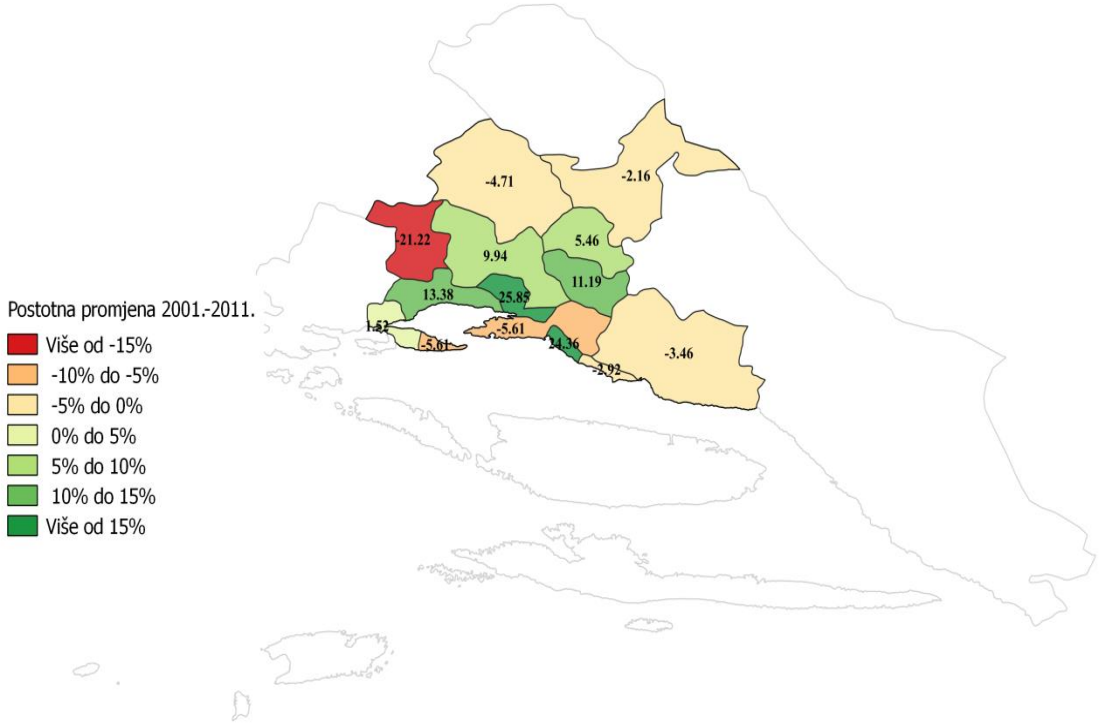

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2001., 2011.; obrada autora.

U odnosu na ove dvije skupine gradova zasebno se javlja grad Trogir sa stabilnim populacijskim kretanjem, odnosno rastom od 1,52%. Nešto veći rast, za 2,09%, bilježi ženska populacija u odnosu na rast muške populacije za 0,90%.

Općine na području UAS čine 9,10% ukupnog stanovništva prema popisu 2001. godine, odnosno 9,76% prema popisu 2011. godine. Kao i područja gradova, područje općina čine dvije skupine. Jedna s porastom, a druga s padom ukupnog broja stanovništva. Skupinu u kojoj dolazi do porasta stanovništva čine općine Dicmo, Dugopolje, Klis i Podstrana, a skupinu u kojoj dolazi do pada stanovništva čine tri općine: Dugi Rat, Lećevica i Muć.

Razlozi ovakvim demografskim kretanjima su višestruki. Općina Podstrana je dio urbanog prstena oko grada Splita, te zajedno sa gradovima Solinom i Kaštelima, ima slične uzroke povećanju stanovništva. Rast populacije na području općina Dicmo, Dugopolje i Klis ukazuje na važnost prometne povezanosti na brze ceste i autocestu (Šišinački, 2004), ali i na blizinu gospodarskog središta koje predstavlja Split. U usporedbi s njima, i u odnosu na središte UAS, Lećevica i Muć su relativno prometno izolirani te uz nisku gospodarsku aktivnost i relativno nižu dostupnost i kvalitetu

RADNA

javne infrastrukture i usluga pokazuju negativna demografska kretanja. Specifičnost smanjenja broja stanovništva u Dugom Ratu proizlazi iz činjenice gašenja velikih industrijskih pogona, okosnice dotadašnjeg razvoja samog mjesta.

Najveći porast stanovništva ostvaren je na području općine Podstrana, i to za 24,36% (s podjednakim udjelom u rastu muške i ženske populacije), zatim na području općine Dugopolje s rastom od 11,19% (nešto veći rast muške populacije u odnosu na rast ženske populacije), općine Klis s 9,94% (također nešto veći rast muške populacije u odnosu na rast ženske populacije) te općine Dicmo s 5,46% (veći rast muške populacije u odnosu na rast ženske populacije). Drugu skupinu općina predvodi općina Lećevica s padom od 21,22% ukupnog broja stanovništva u međupopisnom razdoblju, zatim općina Muć s padom od 4,71% te općina Dugi Rat s padom od 2,92%.

S obzirom na definiciju prostora u Prostornom planu SDŽ, moguće je identificirati stanovništvo priobalja i zaobalja UAS. U priobalju je živjelo 87,60% stanovništva UAS (prema oba popisa), a u zaobalju tek 12,40% ukupnog broja stanovništva UAS, a što se opet može dovesti u vezu s prethodno spomenutom dostupnošću i kvalitetom javne infrastrukture i usluga.

Navedena demografska kretanja ukazuju na mnoge nadolazeće implikacije u socijalnoj politici, posebno mirovinskom sustavu, zdravstvenom sustavu, sektoru stanovanja, sektoru obrazovanja, javnim financijama i sektoru prometa i prometne infrastrukture (EK, 2007).

2.1.1.1.2. Prirodni prirast stanovništva

Za cjelovitu ocjenu demografskih kretanja na određenom području potrebno je analizirati i prirodni prirast populacije. Analiza koja slijedi obuhvatila je podatke o prirodnom prirastu u razdoblju od 2010. do 2014. godine. Podaci iz statističkih priopćenja, koje periodično objavljuje Državni zavod za statistiku, odnose se na ukupno stanovništvo te je na temelju tih podataka prikazana analiza prirodnog prirasta bez dublje analize po spolovima, dobnim skupnima i dr. Nedostupnost podataka na razinama općina i gradova još je jedan od razloga zašto su se koristili podaci iz dvaju posljednjih popisa za ostale analize.

UAS je ostvarila pozitivan prirodni prirast u promatranom razdoblju (osim u 2014.), što znači da je u svakoj od promatranih godina broj živorođene djece bio veći od broja umrlih. Ipak, zabrinjavajući trend je opadajući broj živorođene djece, dok je broj umrlih u promatranom razdoblju relativno stabilan.

Takav trend potvrđuje i stopa nataliteta[2] koja se smanjuje tokom cjelokupnog razdoblja. S 11,88 u 2010. godini stopa nataliteta pala je na 10,82 u 2014. godini, odnosno pozitivni prirast stanovništva iz godine u godinu promatranog razdoblja bio

[2] Stopa nataliteta označava broj živorođene djece na 1000 stanovnika u jednoj godini.

RADNA VERZIJA

je sve manji. U odnosu na RH i SDŽ, u promatranom razdoblju su ostvarene više stope nataliteta.

Kao i UAS u cjelini, gradovi na području UAS zabilježili su negativan prirast tek u 2014. godini. Međutim, postoji značajna razlika između grada Splita, kao središta UAS i ostalih gradova neposredne urbane cjeline. Grad Kaštela, grad Solin te grad Trogir, u promatranom razdoblju su ostvarili pozitivan prirast stanovništva. Međutim, i trend rođene djece na području ovih gradova je u opadanju, što se odražava na stopu nataliteta. Broj umrlih na području ovih gradova je u porastu te je samo pitanje vremena kada će i oni ostvariti negativan prirast ukoliko se nastavi isti trend.

Grafički prikaz 2.1.1.3.: Stopa nataliteta u 2014. godini

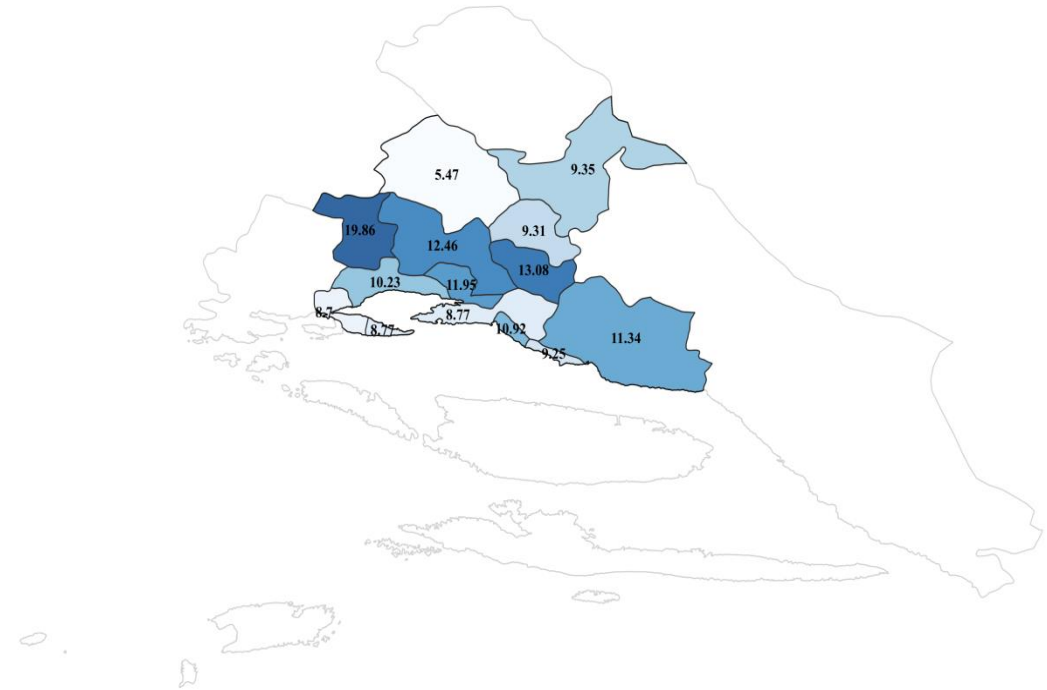

Izvor: SDŽ, Prostorni plan SDŽ; DZS, Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2014., obrada autora.

Općine na području UAS ostvarile su pozitivan prirodni prirast u promatranom razdoblju s trendom opadanja, i to prvenstveno zbog smanjenja broja živorođene djece. Pozitivnom prirastu (u apsolutnom iznosu) naviše pridonosi općina Dugopolje. Povećanju prosječne stope nataliteta svih općina na području UAS najviše pridonosi općina Lećevica sa stopom nataliteta od 19,86. Međutim, u apsolutnom iznosu broj rođene djece je skroman ali u kombinaciji s malim brojem stanovnika doprinosi relativno velikoj stopi nataliteta.

Priobalje je ostvarilo pozitivan prirast, ali sa drastičnim smanjenjem u promatranom razdoblju. Na taj veliki pad utjecala su kretanja na području grada Splita. S druge strane, negativnom prirastu na području zaobalja UAS u 2014. godini najviše pridonosi smanjenje broja živorođene djece (koje se manifestira kroz cjelokupno razdoblje). Zaobalje ostvaruje skokove u promatranom razdoblju od pozitivnog do negativnog prirodnog prirasta, tako da nije moguće govoriti o određenom trendu za analizirano razdoblje.

Općeprihvaćena teorija o demografskom razvoju je ona o demografskoj tranziciji. Za potrebe analize demografske tranzicije potrebno je usporediti stope nataliteta i mortaliteta[3]. Tako se razlikuju predtranzicijska faza, faza demografske tranzicije i posttranzicijska faza. S obzirom da su stope nataliteta i mortaliteta relativno stabilne i na podjednakoj razini za promatrana područja i promatrano razdoblje, može se zaključiti da se RH, ali i cjelokupno analizirano područje UAS, nalazi u demografskoj posttranzicijskoj fazi. Karakteristike posttranzicijske faze su niske stope nataliteta i niske stope mortaliteta iz kojih proizlazi približno nulti prirodni prirast. Stanovništvo u posttranzicijskoj fazi je intenzivno zahvaćeno procesom starenja, a sve jači utjecaj na sastavnice prirodnog kretanja stanovništva, prvenstveno nataliteta, imaju socio-psihološki čimbenici i uvjeti povezani uz postindustrijsko društvo i stil života u njemu (Wertheimer-Baletić, 1999).

2.1.1.1.3. Prostorna distribucija stanovnika

Za potrebe analize prostorne distribucije stanovništva korišteni su podaci iz Prostornog plana SDŽ (SDŽ, 2013) te obrađeni podaci iz publikacije Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2014. (DZS, 2015).

Gustoća naseljenosti govori o prostornoj distribuciji stanovništva određenog područja. Na području RH gustoća naseljenosti iznosi 75,22 stanovnika na km^2. Nešto veća gustoća naseljenosti zabilježena je na području SDŽ i to 100,06 stanovnika na km^2. Međutim, u okviru SDŽ velike su disproporcije u razmještaju stanovništva, o čemu govori i gustoća naseljenosti UAS od 256,62 stanovnika na km^2.

Priobalni gradovi, ali i grad Sinj, imaju prosječnu gustoću naseljenosti od 458,08 km^2. Tome najviše pridonosi grad Split s gustoćom od 2.238,13 stanovnika na km^2. Općine imaju znatno manju gustoću naseljenosti od gradova, ali i od područja UAS te SDŽ. Prosječna gustoća naseljenosti za općine iznosi 50,91 stanovnika na km^2, od čega značajno odstupaju priobalne općine Podstrana i Dugi Rat (vidi grafički prikaz 2.1.1.4).

Litoralizacijski proces koji se intenzivira kroz 20. stoljeće, posebno nakon 2. svjetskog rata, rezultirao je većom gustoćom naseljenosti u priobalju UAS (591,29

[3]Stopa mortaliteta označava broj umrlih na 1000 stanovnika u jednoj godini.

RADNA VERZIJA

stanovnika na km^2). Taj je proces značio koncentraciju gospodarstva, a posebno industrije na morskim obalama. Ubrzani razvoj sekundarnih i tercijarnih djelatnosti tražio je i inducirao, između ostalog, određenu razinu koncentracije stanovništva (Nejašmić & Toskić, 2000). Sinergija tih procesa dovela je do značajnog povećanja stanovništva uz morsku obalu.[4]

Grafički prikaz 2.1.1.4.: Gustoća naseljenosti na području UAS 2014.godine

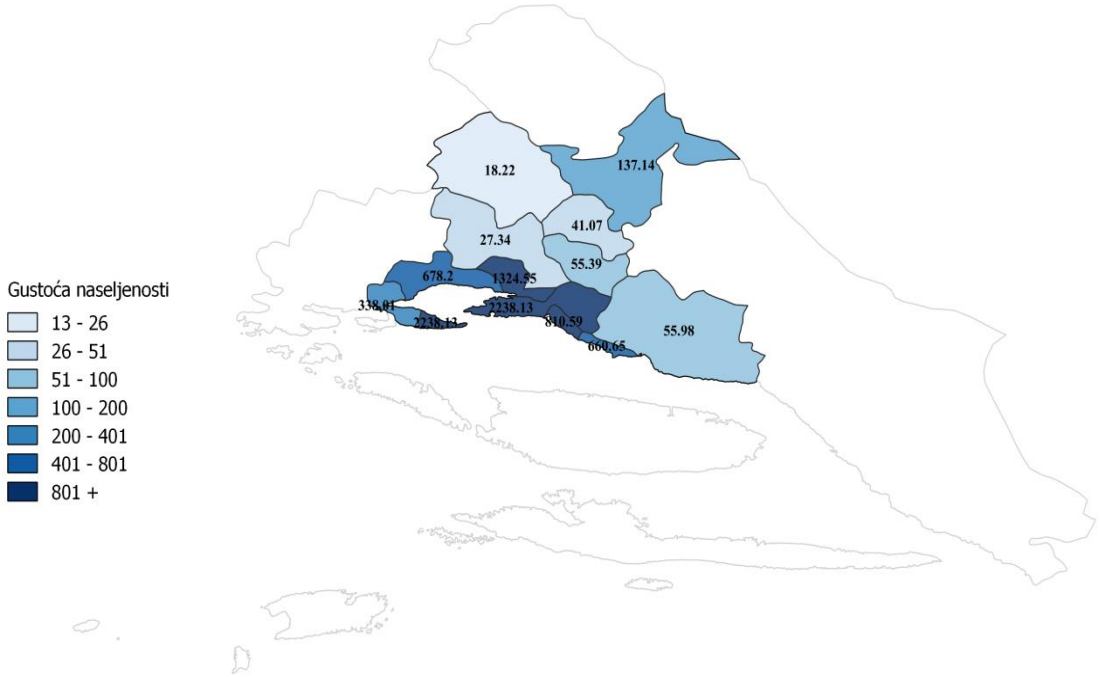

Izvor: SDŽ, Prostorni plan SDŽ; DZS, Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2014., obrada autora.

Analogno tome, isti proces sa suprotnim predznakom, uz jaku politiku deagrarizacije (Šipić, 2011), zahvatio je područje zaobalja. Međutim, ne treba zanemariti i karakteristike prostora, jer se između priobalja i zaobalja nalazi lanac Dinarida koji predstavlja prirodnu prepreku i razvojno ograničenje za zaobalje (Roglić, 2006). Uz relativno lošu prometnu povezanost, područje zaobalja ostalo je izolirano, što je svakako doprinijelo ubrzanju smanjenja ukupnog broja stanovnika na tom području.

Omjer vrijednosti pokazatelja gustoće naseljenosti između priobalja i zaobalja je 11.53:1, što upućuje na izrazitu neujednačenosti prostorne raspodjele stanovništva. Prostor obuhvaćen depopulacijom karakterizira starija dobna i nepovoljnija

[4] Analizom popisa stanovništva od 1981. godine do 2011. godine može se ustvrditi da je na području priobalja SDŽ stanovništvo raslo međupopisnom stopom od 5%, što je dovelo do povećanja ukupnog broja stanovništva za 16% u 2011. godini u odnosu na 1981. godinu. S druge strane, područje zaobalja zabilježilo je smanjenje ukupnog broja stanovništva za 21%, s prosječnim međupopisnim stopama pada od 8%.

obrazovna struktura, a posljedice toga vode neujednačenom razvoju priobalja i zaobalja.

2.1.1.1.4. Dobna struktura stanovništva[5]

Analiza dobnih skupina stanovništva, odnosno dobne strukture, ukazuje na dramatične promjene koje se događaju unutar područja UAS. Prema EK (2007) starenje stanovništva je europski proces, jer je područje cjelokupne Europe, te u tome i RH, obilježeno izrazitim procesom starenja stanovništva.

Kretanje stanovništva po dobnim skupinama

Općenito, starenje stanovništva odlikuje se, s jedne strane, smanjenjem populacije u mlađim dobnim skupinama, te, s druge strane, popraćeno rastom broja stanovnika u starijim dobnim skupinama. Međutim, proces starenja ne mora nužno biti isključiva posljedica prirodnog prirasta, već može biti i posljedica migracijskog kretanja stanovništva.

Analiza dobne strukture stanovništva svih područja obuhvata na temelju tzv. piramide starosti (Grafički prikaz 2.1.1.5.) pokazuje dva tipa dobne strukture stanovništva. Prvi je regresivni tip koji ocrtava dobnu strukturu stanovništva gradova i priobalja UAS, a drugi je stacionarni koji ocrtava starosnu strukturu općina i zaobalja, i to prema oba analizirana popisa. Regresivni tip piramide starosti pokazuje nizak udio djece, pa time baza piramide postaje uža od njezina središnjeg dijela. Rezultat toga je opadajući prirodni prirast i pokazuje proces depopulacije. Stacionirani tip piramide starosti pokazuje podjednak udio dobnih skupina mladog i zrelog stanovništva, a starog stanovništva je najmanje. Rezultat toga je nizak ili nulti prirodni prirast (Wertheimer-Baletić A., 1999).

Kada se promatraju piramide starosti za isto područje, prema dva različita popisa, vidljiv je pomak dobnih skupina prema vrhu piramide. Karakteristika je da te dobne skupine zadržavaju isti udjel bez obzira na protek od 10 godina. Tako dobna skupina 55-59 iz popisa 2001. godine, odnosno 65-69 iz popisa 2011. godine čini 4% ukupnog stanovništva prema oba popisa.

Područje UAS bilježi pad stanovništva po svim dobnim skupinama od 0 do 29 godina, zatim u svim skupinama od 35 do 49, te u kategoriji od 65 do 69 godina. Upravo ta skupina od 65 do 69 godina bilježi i najveći pad stanovništva u međupopisnom razdoblju od 19,80%. Zanimljivo je da ta dobna skupina u svim analiziranim područjima UAS ostvaruje podjednak relativni pad od približno 19%, osim za područje zaobalja, gdje ostvaruje pad za nešto više od 27%. Razlog tome je u prethodno opisanom kretanju dobnih skupina u razmaku od 10 godina. Kako je dobna skupina 55-59 godina u popisu 2001. godine bila najmalobrojnija, ovo veliko

[5] Prije same analize treba navesti kako su pojedine starosne skupine različito evidentirane u popisu iz 2001. godine i popisu iz 2011. godine. Kako bi bile usporedive pristupilo se agregiranju podataka prema popisu iz 2011. godine.

RADNA VERZIJA

smanjenje najvećim dijelom je rezultat statističkog efekta pomicanja u višu dobnu skupinu, dok u ostale skupine nadolaze generacije koje su bile mnogo brojnije. Djelomično ovaj prirast treba pripisati i prirodnom kretanju stanovništva, odnosno njegovom smanjenju, s obzirom da se radi o relativno starijoj dobnoj skupini.

Značajan rast bilježe dobne skupine stanovništva od 50 do 64 godine. Unutar tih skupina najviše stope rasta ima dobna skupina 55-59 godina, od preko 50% na svim područjima, osim na području općina gdje bilježi rast od preko 75%. Kao i prethodno, to je posljedica nadiranja tzv. „baby boom“[6] generacije u tu dobnu skupinu.

Produženje životnog vijeka kao jedne od odlika demografskog kretanja potvrđuju i stope rasta dobne skupine od 80 do 84 godine. Ova dobna skupina bilježi rast na svim analiziranim područjima UAS od preko 100%, osim na području zaobalja, gdje je zabilježen rast od nešto više od 80%. Posebno je interesantno da dobna skupina od 95 i više godina, na cjelokupnom području UAS, bilježi stope rasta od preko 100%.

U ovom kontekstu treba spomenuti i očekivani životni vijek koji u 2008./2009. za SDŽ iznosi 74,90 za muškarce, a za žene 81,03 godine te je jedan od najviših u RH. U odnosu na razdoblje 2001./2002. očekivano trajanje života produženo je u prosjeku za nešto više od godinu dana za oba spola, tj. za muškarce 1,76 godinu, a za žene 1,01. (Grizelj M. & Akrap. A, 2011).

Da bi se odgovorilo na pitanje zašto se ovakve demografske promjene događaju u relativno kratkom vremenu, i što u sebi skrivaju, potrebno je usporediti iste demografske skupine s razmakom od 10 godina. Dakle, potrebno je usporediti dobnu skupinu 0-4 iz 2001. godine sa dobnom skupinom 10-14 iz Popisa 2011. godine. Dobne skupine 0-4 i 4-9 iz 2011. godine nemaju dobnu skupinu s kojom mogu biti uspoređene. Svako povećanje u skupini 10-14 može se promatrati kao prirast određene generacije, dok svaki pad označava deficit te iste generacije.

Područje UAS bilježi porast mlađih dobnih skupina. Usporedba istih dobnih skupina 0-4 i 4-9 u vremenu od 10 godina ukazuju na manji broj rođene djece. Navedeno vodi zaključku kako je porast mlađih dobnih skupina u desetogodišnjem razdoblju na području UAS posljedica imigracije. Kretanje starijih dobnih skupina, prvenstveno onih u okviru radnog kontingenta, ima isti smjer kretanja kao i kod SDŽ, ali sa sporijim stopama pada. To ukazuje da je UAS još uvijek privlačnija za radnosposobno stanovništvo.

Gradovi UAS obilježeni su demografskim trendovima jednakim onima za analizirane jedinice višeg reda, s tim da kod gradova treba uzeti posebnost grada Splita i njegova neposrednog urbanog prstena (Solin, Kaštela i Podstrana). Grad Split bilježi

[6] Baby boom generacija je generacija stanovništva nastala nakon 2. Svjetskog rata. Može se reći da su to osobe rođene od 1946. do 1964. godine. U drugoj polovici 1950-ih RH obilježava povećanje nataliteta kao nadoknada za smanjeni natalitet u razdoblju 2. Svjetskog rata (Wertheimer-Baletić, 1996).

RADNA VERZIJA

pad svih promatranih dobnih skupina, dok njegov neposredni urbani prsten bilježi rast svih dobnih skupina od 10 do 59 godine. Urbani prsten uspio je nadoknaditi pad stanovništva Grada Splita od 10 do 24, ali ne i zvan tih dobnih granica. To ukazuje i na proces emigracije radnosposobnog stanovništva, gdje deficit tih generacija može imati implikacije na ukupan razvoj određenog područja, s posebnim naglaskom na gospodarstvo, manjak radne snage i njenu produktivnost.

Općine su također zabilježile generacijski prirast određenih dobnih skupina. To se odnosi na sve dobne skupine od 10 do 64, ali s različitim trendom kretanja unutar samih općina. Općine Dugopolje, Podstrana i Klis te djelomično Dicmo svoj generacijski prirast mogu zahvaliti generacijskom deficitu na području grada Splita. Dakle, dogodilo se prelijevanja stanovnika istih dobnih skupina s područja grada Splita na područje navedenih općina. S druge strane, općine poput Lećevice, Muća i Dugog Rata svoj generacijski deficit u svim dobnim skupinama ostvaruju zbog emigracije mlađeg stanovništva u neposredni urbani prsten grada Splita, odnosno zbog migracija i negativnog prirodnog prirasta u starijim dobnim skupinama.

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.1.1. 5.: Udjeli dobnih struktura ukupnog stanovništva prema popisima 2001. i 2011. godine

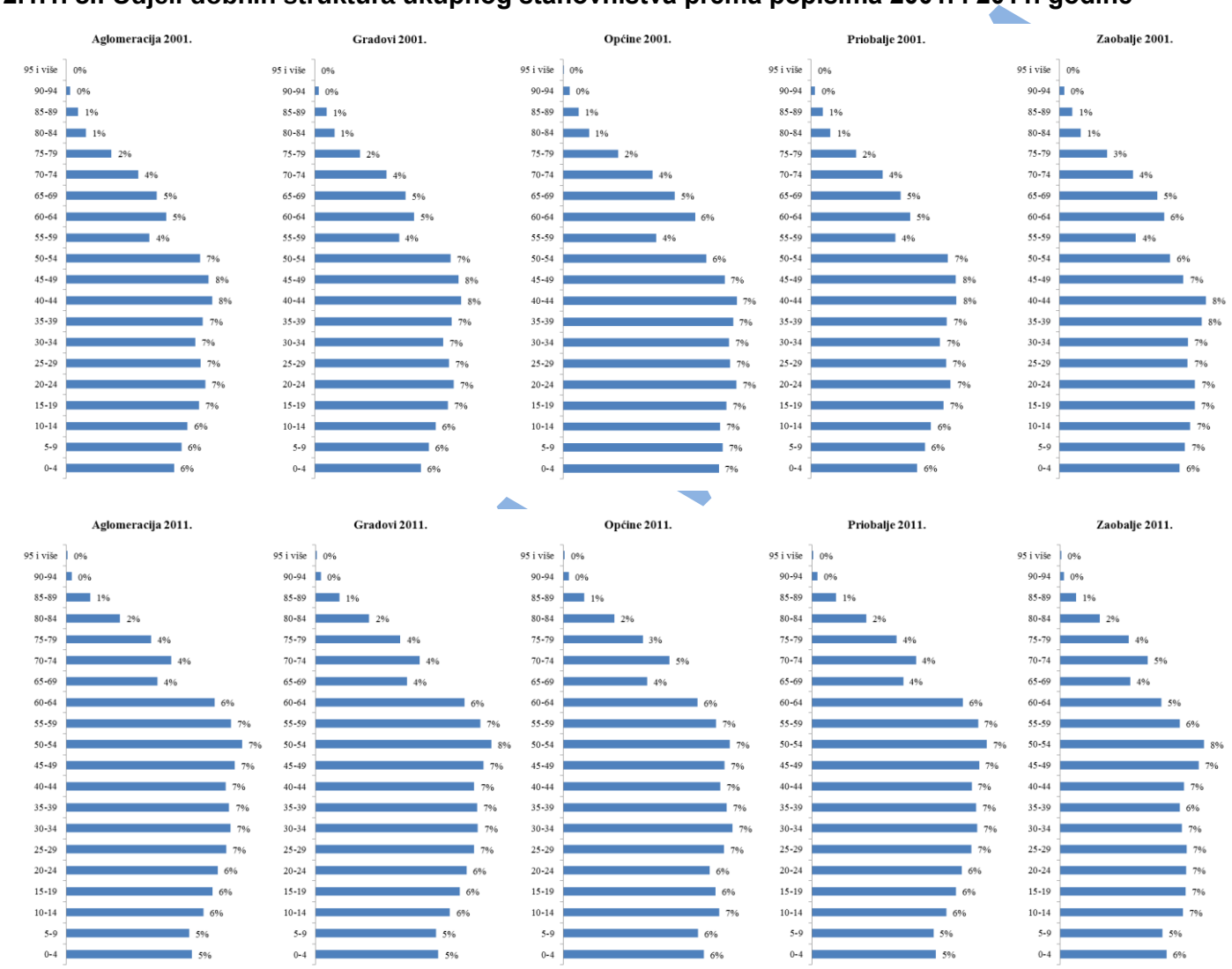

Izvor: DZS; Popis stanovništva 2001., 2011.; obrada autora.

RADNA VERZIJA

Kretanje stanovništva po kontingentima

Analizu demografske vitalnosti moguće je napraviti i prema kontingentima stanovništva. U tom kontekstu najvažniji su kontingenti: *Žene u fertilnoj dobi* (15-49 godine) te *Radno sposobno stanovništvo* (15-64 godine). Žene u fertilnoj dobi predstavljaju osnovu za populacijsku reprodukciju, dok je radno sposobno stanovništvo značajan element gospodarskog razvoja.

Žene u fertilnoj dobi

Ovaj kontingent uobičajeno je analizirati kao sveukupni kontingent od 15 do 49 godina te, uže, na kontingent od 20 do 29 godina. Ova dva kontingenta na *razini UAS* zabilježila su smanjenje u međupopisnom razdoblju za 7,82%, odnosno za 9,01%.

U apsolutnim brojkama kontingent od 15 do 49 godina brojio je 83.190 žena u 2001. godini, a u 2011. godini 76.683. Kontingent od 20 do 29 godina također je zabilježio pad s 23.428 u 2001. godini, na 21.317 u 2011. godini. Udio UAS u RH (kao i u SDŽ) je na razini prosjeka opće populacije te iznosi 7,88% (73,71%) za kontingent od 15 do 49 godine te 7,90% (73,21%) za kontingent od 20 do 29 godine. Udjeli grada Splita, svih gradova, općina, kao i priobalja i zaobalja u UAS kreću se na razini udjela cjelokupnog stanovništva.

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.1.1.6.: Kretanje udjela žena u fertilnoj dobi s desetogodišnjim pomakom

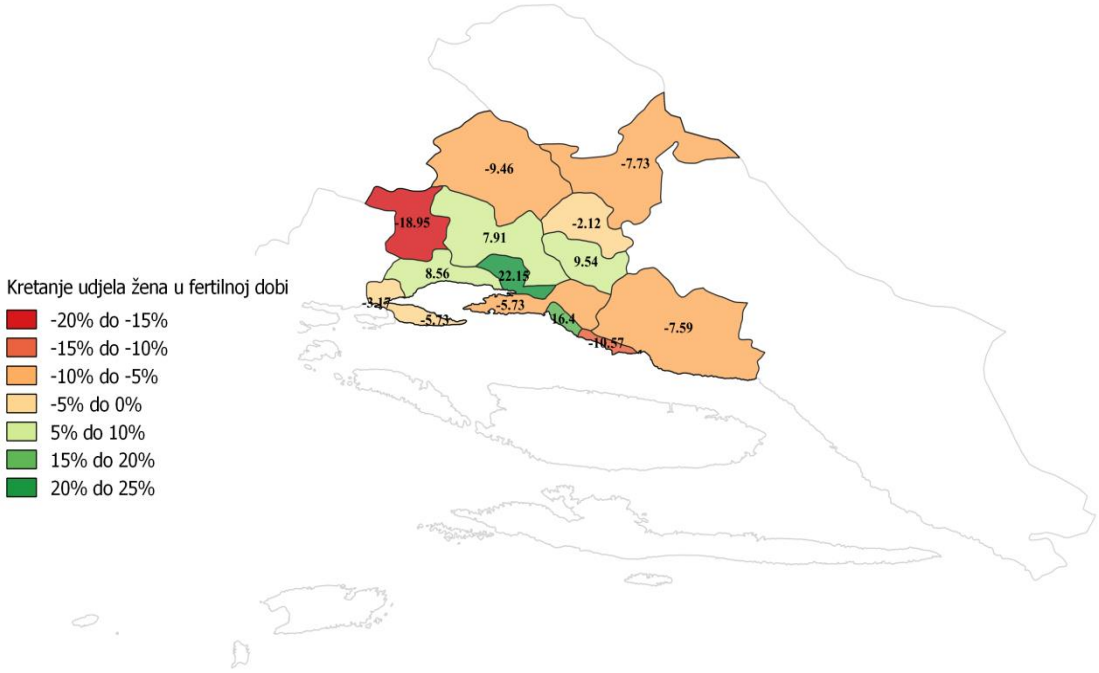

Izvor: DZS; Popis stanovništva 2001., 2011.; obrada autora.

Analiza iste generacije s desetogodišnjim pomakom na području UAS govori o generacijskom deficitu kontingenta od 15 do 49 godina, ali i od 20 do 29 godina. To smanjenje se kreće na razini od 1% do 6%, ovisno o dobnoj skupini. Isti demografski trend generacijskog smanjenja događa se na razini RH sa stopama pada od 2% do 4% te na razini SDŽ, s nešto većim stopama pada od 2% i od 8%.

Ovo ukazuje na emigracijsko kretanje žena u fertilnom dobu, s obzirom na očekivanu nižu smrtnost mlađe populacije (Grizelj ed., 2014). To za posljedicu ima manji broj rođene djece, odnosno niže stope nataliteta na promatranom području. Na to upozorava i dobna piramida, koja bilježi smanjene udjele mlađe populacije, odnosno manje udjele dobnih skupina 10-14 i 15-19 u ukupnoj populaciji, prema popisu iz 2011. godine.

Kao i ukupno stanovništvo, oba kontingenta žena u fertilnoj dobi na području *gradova* bilježe dvojaka kretanja. U Gradu Splitu jako je izraženo smanjenje dobnih skupina od 25 do 39, sa stopama pada od 7%, 11% i 8%. Međutim, te generacije nisu nestale s područja UAS, nego su se, kao i ukupno stanovništvo, prelile u urbani prsten oko grada Splita. Tako je dobna skupina 30-34 porasla za 38,80% na području grada Solina, a ista demografska kretanja zabilježena su na području grada Kaštela te

RADNA

općine Podstrana. Osim u općini Podstrana, generacijski porast žena u fertilnoj dobi zabilježen je još na području općina Dugopolje i Klis.

Ukoliko se ovakva kretanja nastave, rezultirat će ubrzanim starenjem na području samog grada Splita, dok će proces starenja na području oko grada Splita biti značajnije usporen. Područje priobalja pod velikim je utjecajem demografskog kretanja u gradovima, dok područje zaobalja determiniraju demografska kretanja na području općina.

Radno sposobno stanovništvo

Kontingent radno sposobnog stanovništva čine osobe od 15 do 64 godina života. Na razini UAS ovaj je kontingent zabilježio ukupno povećanje za 8.940 osoba, i to s 212.432 u 2001. godini na 221.372 osoba u 2011. godini. Ipak, kretanje udjela muške i ženske populacije značajno odstupa. Tako je muški dio populacije radnog kontingenta smanjen za 243 osobe, odnosno 0,22%, dok je ženski dio populacije radnog kontingenta porastao za 9.183, odnosno 8,94% te na taj način usmjerilo ukupnu dinamiku radnog kontingenta. Razlog tome treba tražiti u većoj sklonosti radnoj migraciji muške populacije, što potvrđuju kretanja na razini RH (DZS, 2015). Prema popisu 2011. godine udio radnog kontingenta UAS u RH iznosi 7,70%, a u SDŽ 72,60%.

Treba naglasiti kako je obrazac kretanja za analizirana područja unutar UAS isti kao i na razini UAS u cjelini. Dakle, s jedne strane muški dio radnog kontingenta bilježi ukupan pad u međupopisnom razdoblju, dok s druge strane, ženski dio radnog kontingenta na navedenim područjima bilježi rast. Jedino odstupanje od takvog obrasca je grad Split u kojemu je zabilježen pad muškog dijela kontingenta za 6,69%, a kojeg rast ženskog dijela kontingenta od 2,01% nije uspio ublažiti. Radni kontingent gradova čini 90,43% ukupnog radnog kontingenta UAS, prema popisu iz 2011. godine. Kretanje radnog kontingenta na području priobalja slijedi obrazac gradova, dok na području zaobalja slijedi obrazac općina. Udio radnog kontingenta priobalja čini 87,82% radnog kontingenta UAS.

Nastavno na prethodnu analizu kretanja jedne generacije između dva popisa mogu se ustanoviti isti obrasci kretanja kao i za ukupnu populaciju, odnosno za žene u fertilnoj dobi. Smanjenje radnog kontingenta može se pripisati više migracijskim kretanjima negoli negativnom prirodnom prirastu s obzirom da se radi o relativno mlađoj populaciji. Pri tome te emigracije treba tražiti u smjeru kretanja stanovništva prema zemljama Europske unije, odnosno Njemačkoj, kada je riječ o inozemstvu, zatim gradu Zagrebu kada je riječ o RH, te zemljama regije, najviše Bosni i Hercegovini (DZS, 2015).[7]

[7] Kako ne postoje podaci za jedinice lokalne samouprave nego samo za nacionalnu i razinu županija, iznesene tvrdnje treba promatrati u tom kontekstu.

RADNA VERZIJA

Riječ je o potrazi za zaposlenjem kojeg na području SDŽ ili UAS u odnosu na emigracijsku okolinu ima manje. U okviru UAS postoje dvojaka kretanja vezana za urbani prsten oko grada Splita. U tom urbanom prstenu zabilježen je generacijski porast radnog kontingenta, dok je u gradu Splitu zabilježen pad. Kako je već prethodno navedeno, ovakva pojava posljedica je kretanja na tržištu nekretnina u kombinaciji s relativno razvijenom prometnom i socijalnom infrastrukturom.

Grafički prikaz 2.1.1.7.: Kretanje udjela radnog kontingenta s desetogodišnjim pomakom (2001.-2011.)

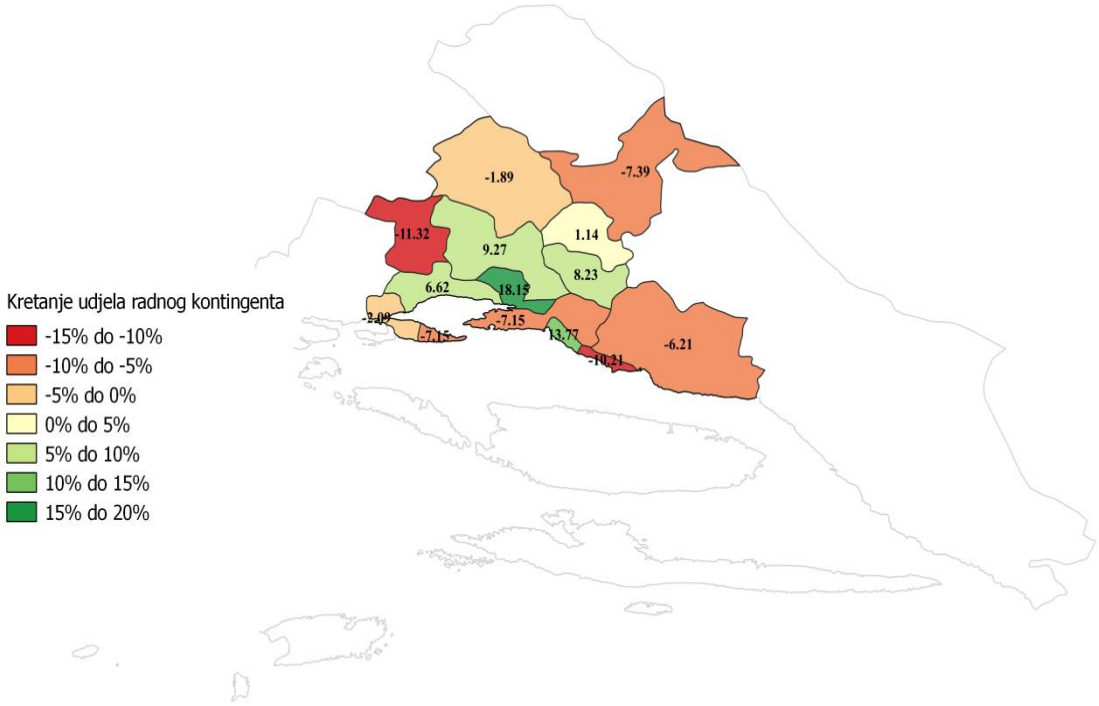

Izvor: DZS; Popis stanovništva 2001., 2011.; Obrada autora

Geografska podjela na priobalje ili zaobalje, odnosno administrativna na općine i gradove, ne čini presudnu ulogu u razmještaju radnog kontingenta. Presudnu ulogu čini grad Split, kao urbano središte UAS, u čijem se urbanom prstenu smjestila glavnina radnog kontingenta. Takvo kretanje ubrzava proces starenja stanovništva na samom području Grada Splita, dok će vitalnost UAS ležati na urbanom prstenu oko grada Splita. Za pretpostaviti je da će taj urbani prsten ubrzat proces starenja stanovništva i na području izvan njega, bez obzira radi li se o području UAS ili o nekom širem području.

Prosječna starost stanovništva, indeks starenja i koeficijent starosti

Prosječna starost svih stanovnika UAS 2001. godine iznosila je 38,0 godina; muškaraca 36,4 godine i žena 39,5 godina. U međupopisnom razdoblju taj se prosjek podigao za 2,4 godine, bez značajne razlike među spolovima. U odnosu na RH (41,7) i SDŽ (40,8), UAS je u 2011. godini imala mlađu populaciju, s manje izraženom razlikom između spolova. UAS, ali i RH, kao i SDŽ, su već davno prešli graničnu vrijednost od 30 godina, koja je u demografskoj teoriji prihvaćena kao vrijednost koja dijeli mladu od stare populacije nekog prostora (Živić, 2003).

Grafički prikaz 2.1.1.8.: Prosječna starost na području UAS u 2011. godini

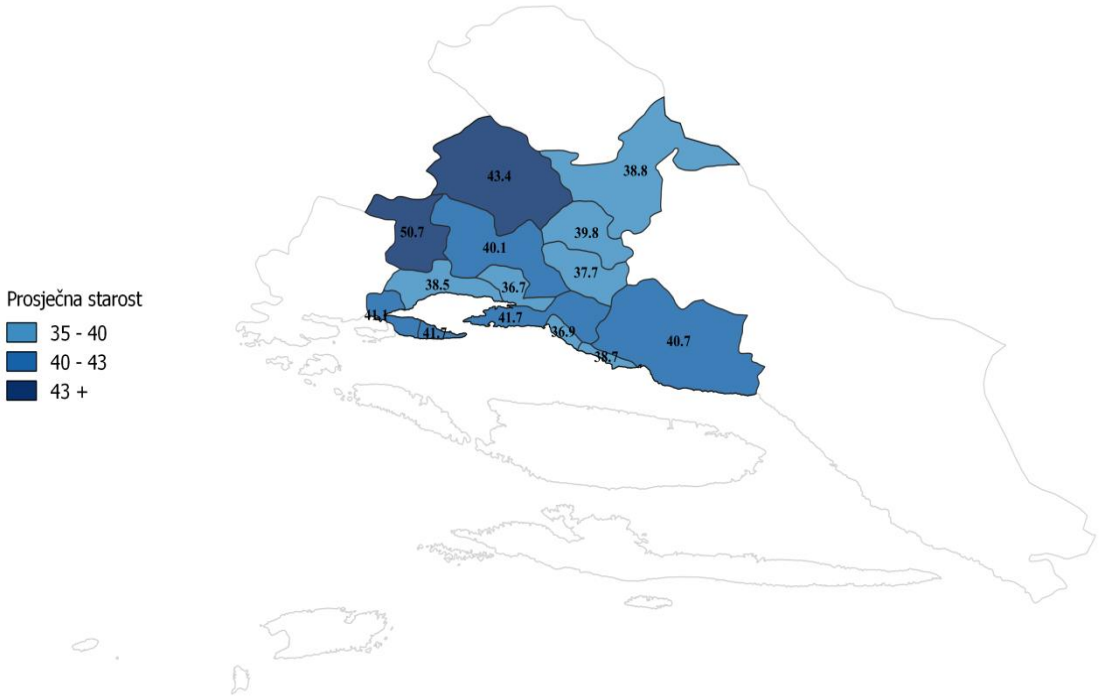

Izvor: DZS; Popis stanovništva 2011.; obrada autora.

Indeks starenja, najčešće primjenjivani sintetički pokazatelj demografskog starenja, pokazuje odnos, tj. udio dobne skupine 60 i više godina prema udjelu dobne skupine 0-19. Što je indeks manji, to je povoljnija demografska struktura. Na području UAS je taj indeks u 2011. godini iznosio 104,6% (86,3% za muškarce i 124,1% za žene) što ukazuje na nepovoljnu demografsku strukturu. Vremenski promatrano, ovaj indeks još više zabrinjava s obzirom da se u odnosu na 2001. godinu povećao za 14,4 % (za muškarce 12,9 % i žene 17,4 %). U 2011. godini, u odnosu na RH (115,0%, za muškarce 92,3%, a za žene 139,0%), UAS ima povoljniju demografsku strukturu, dok u odnosu na SDŽ ima neznačajno lošiju demografsku strukturu (u prosjeku 102,3%, 85,9% za muškarce i 119,4% za žene). Ipak, ako se usporede kretanja indeksa starenja na analiziranim područjima, UAS bilježi značajno niži rast ovog pokazatelja u

odnosu na RH (24,3 %, 20,7 % za muškarce i 28,2 % za žene), ali i SDŽ (24,5 %, 20,6 % za muškarce i 28,5 % za žene).

Grafički prikaz 2.1.1.9.: Indeks starenja na području UAS u 2011. godini

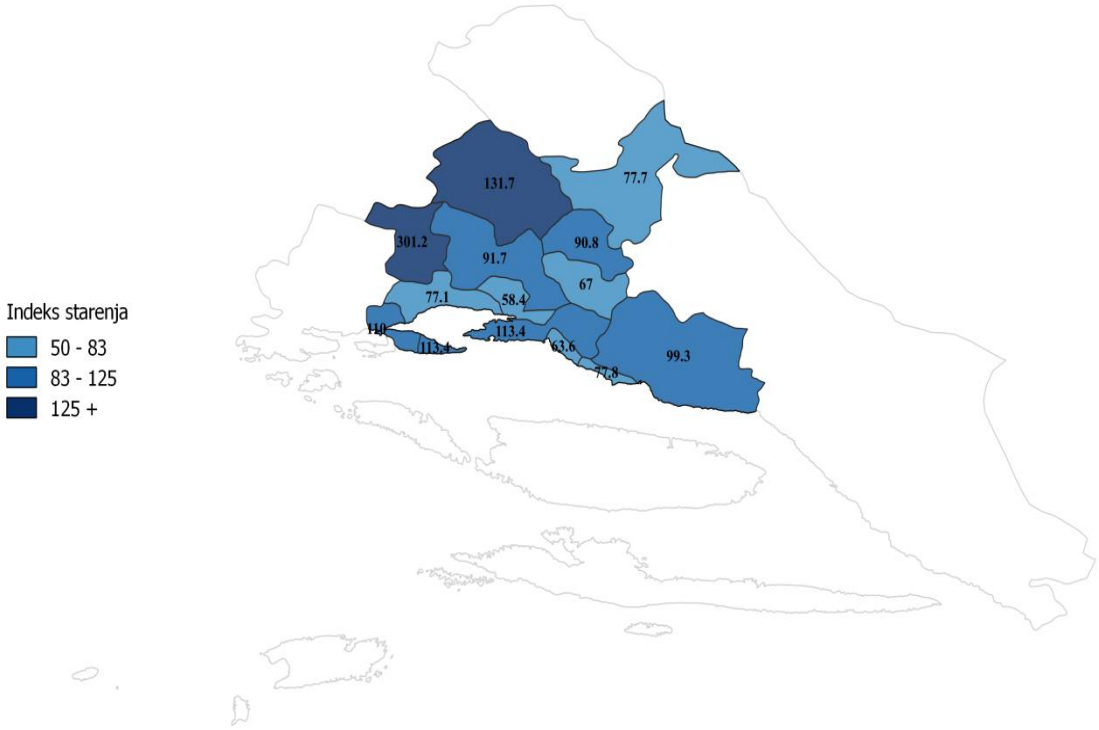

Izvor: DZS; Popis stanovništva 2011.; obrada autora.

Koeficijent starosti otkriva udio dobne skupine 60 i više godina u ukupnom stanovništvu, i trebao bi biti manji za povoljniju demografsku strukturu. I ovaj koeficijent je u međupopisnom razdoblju porastao sa 20,4% na 22,5%. Nešto više je porastao za muškarce (2,3 %) u odnosu na žene (1,9 %). U 2011. godini, UAS je u usporedbi i s RH (24,1%) i sa SDŽ (23,1%) imala povoljniju demografsku strukturu.

RADNA

Grafički prikaz 2.1.1.10.: Koeficijent starosti na području UAS u 2011. godini

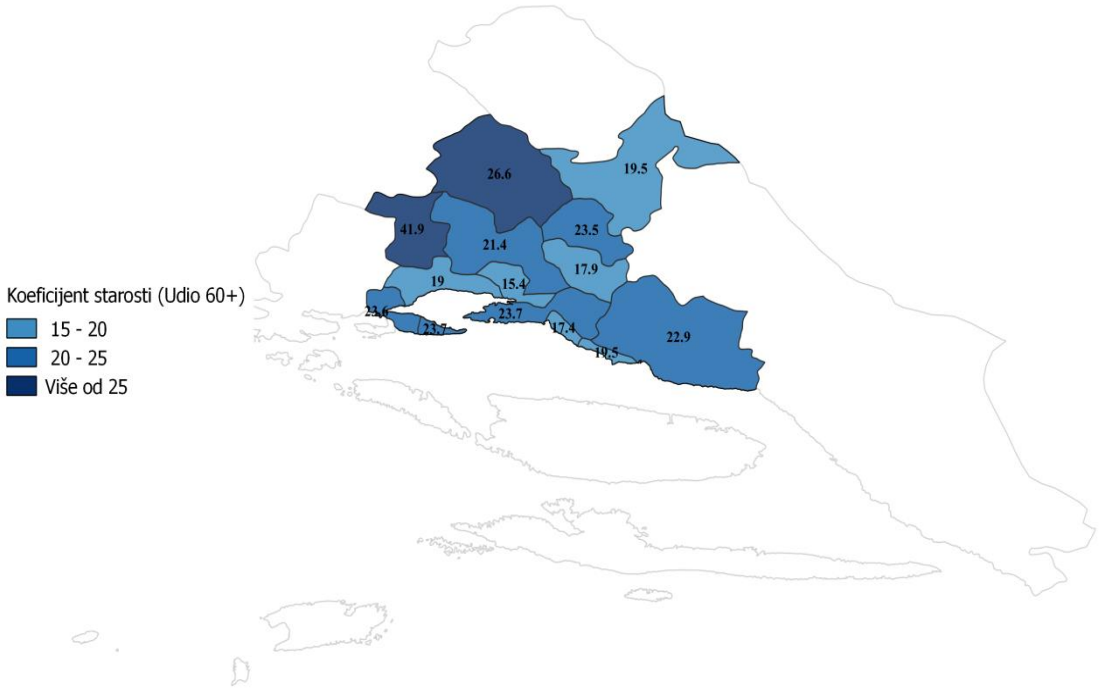

Izvor: DZS; Popis stanovništva 2011.; obrada autora.

Gradovi UAS imaju nižu prosječnu starost od prosjeka UAS (prema oba popisa, 36,7 u 2001. i 39,6 u 2011. godini), ali se ta razlika smanjuje s obzirom na brži tempo starenja gradskog stanovništva u međupopisnom razdoblju. Isti obrazac kretanja zabilježen je i u pogledu indeksa starenja, koji prema popisu iz 2011. godine iznosi 89,3%, jednako kao i prema koeficijentu starosti, koji prema popisu iz 2011. godine iznosi 20,7%. Uz to, u svim navedenim pokazateljima registrirane su disproporcije između spolova, što je posljedica duljeg životnog vijeka žena. Takvom trendu posebno doprinosi ***grad Split*** kao najveći grad UAS. Prema popisu iz 2011. godine prosječna starost na području grada Splita iznosi 41,7 godina, od toga muške populacije 40,0, a ženske 43,2. U odnosu na UAS, grad Split u međupopisnom razdoblju pokazuje trendove bržeg rasta sva tri pokazatelja. Na području grada Splita Indeks starenja 2011. godine prelazi iznos od 100%, što znači da je dobna skupina 60 i više godina nadmašila dobnu skupinu 0-19. Velike disproporcije su zabilježene između spolova. Tako je indeks starenja za ženski dio populacije iznosio 135,1%, a muški 92,4%, odnosno, broj muškaraca u dobnoj skupini 60 i više godina nije nadvisio broj muškaraca u dobnoj skupini 0-19. Treba nadodati da je međupopisni rast ženskog indeksa starenja iznosio 41,3 %, što je znatno više i od ukupnog (32,2 %), ali i od muškog (23,4 %) indeksa starenja.

RADNA

Na području ***općina UAS***, prosječna starost je nešto viša od prosječne starosti UAS te prosječne starosti gradova. Ona je u 2001. godini iznosila 39,0 godina, dok je 2011. godine iznosila 41 godinu. Razlika u spolovima, prema oba popisa, iznosi oko 2 godine u korist žena (po apsolutnoj vrijednosti pokazatelja) te bilježi sporije stope rasta. U općinama je već 2001. godine dobna skupina 60 i više godina bila brojnija od dobne skupine 0-19. Tako je koeficijent starosti za ukupnu općinsku populaciju iznosio 111,2% (za muškarce 88,8% i za žene 132,6%). Međutim, sporijim stopama rasta, manjim za nekoliko puta od županijskih, aglomeracijskih i gradskih, taj se udio povećao tek na 117,7% za ukupnu populaciju, tj. na 95,1% za mušku i 142,2% za žensku. Koeficijent starosti je veći od koeficijenta starosti prethodno analiziranih područja, ali raste po sporijim stopama. Treba nadodati da, za razliku od gradova i drugih analiziranih područja, muški koeficijent starosti brže raste od ženskog koeficijenta starosti. Priobalje ima slične pokazatelje kao i područje gradova, s istim tendencijskim promjenama u međupopisnom razdoblju. Sukladno tome, zaobalje ima identična demografska kretanja kao i područje općina.

Dodatan pokazatelj starenja stanovništva na području UAS je broj osoba s teškoćama u obavljanju svakodnevnih aktivnosti. Za potrebe ove analize korišteni su podaci za one *osobe koje trebaju pomoć druge osobe* i *osobe koje koriste pomoć druge osobe*[8].

Na razini RH ukupan broj osoba koje imao poteškoće u obavljanju svakodnevnih aktivnosti iznosio je 759.908, što čini 17,7% ukupne populacije RH. Taj postotak povećava se s pomakom granica dobnih skupina, a rapidno od 45. godine za muškarce (19,9% pa naviše) i od 50. godine za žene (20,2% pa naviše). U odnosu na sve osobe koje imaju poteškoća u obavljanju svakodnevnih aktivnosti, 30,70% osoba treba pomoć druge osobe, od kojih 86,75% osoba koristi tuđu pomoć.

Identična kretanja ostvarila je i SDŽ, ali i UAS sa svim promatranim područjima (općine, gradovi, priobalje, zaobalje). Broj osoba koji imaju poteškoće u obavljanju svakodnevnih aktivnosti iznosi 51.146, što čini 15,72% ukupne populacije UAS. Udio osoba koje trebaju pomoć druge osobe iznosi 29,66%, a udio onih koji je i koriste iznosi 86,73%.

RADNA VERZIJA

[8] U popisu 2011.godine postavljalo se pitanje ima li osoba teškoća u obavljanju svakodnevnih aktivnosti zbog neke dugotrajne bolesti, invalidnosti ili starosti. Odgovor na to pitanje davalo se neovisno o potvrdi mjerodavnih državnih institucija kojom se potvrđuje teškoća (invaliditet, oštećenje, hendikep). Potvrdan odgovor dale su osobe koje zbog neke dugotrajne bolesti, invalidnosti ili starosti imaju teškoća u obavljaju svakodnevnih aktivnosti kod kuće, u školi, na poslu itd. Teškoće mogu biti npr. pri čitanju/gledanju (unatoč nošenju naočala ili leća), slušanju (unatoč nošenju slušnog aparata), govorenju, kretanju (hodanje, penjanje stepenicama, odlazak u trgovinu), odijevanju, obavljanju osobne higijene te problemi s koncentracijom, u komunikaciji s ljudima i sl. Ako je osoba imala neki kratkotrajni zdravstveni problem (do 6 mjeseci) koji ju je ograničavao u obavljanju svakodnevnih aktivnosti, npr. slomljenu ruku ili nogu, gripu, upalu pluća i dr., na to pitanje davao se odgovor "Ne", dakle smatralo se da osoba nema teškoća (DZS, 2011).

Grafički prikaz 2.1.1. 11.: Kretanje udjela osoba koje trebaju i koje koriste pomoć druge osobe prema dobnim skupinama u 2011. godini

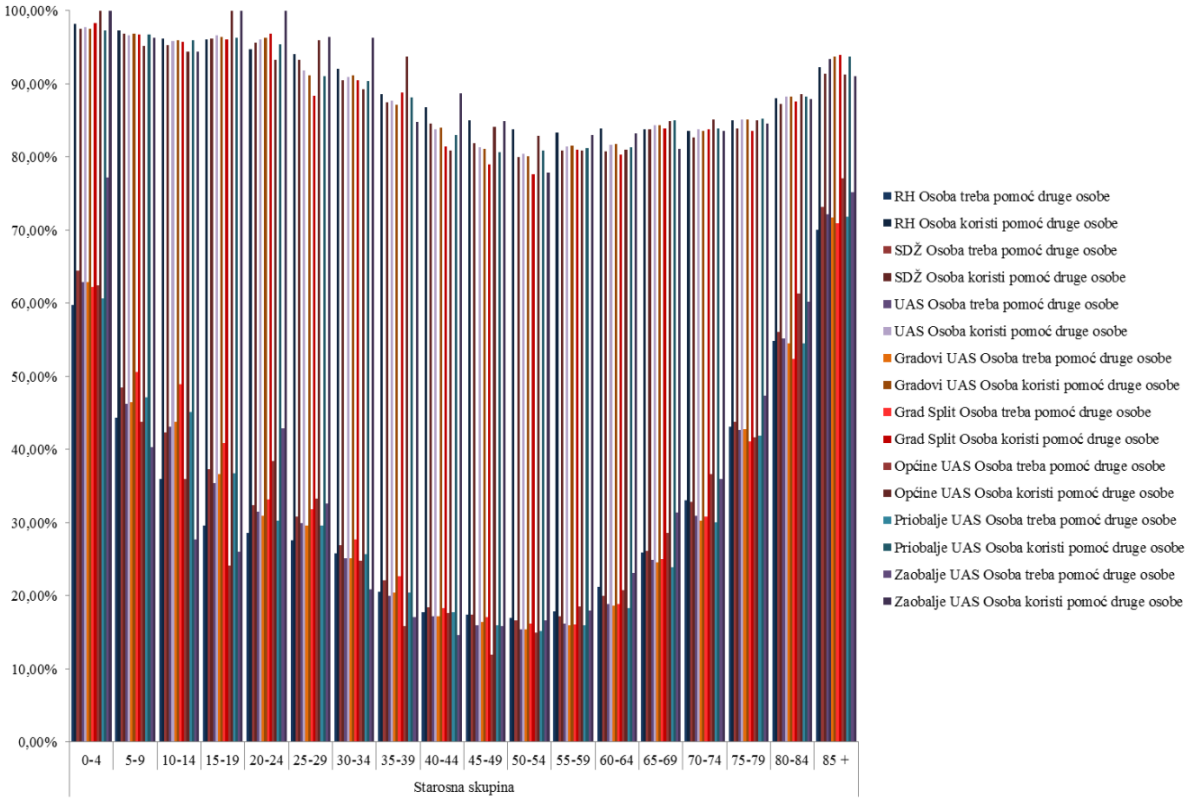

Izvor: DZS; Popis stanovništva 2011.; obrada autora.

Identična pojava na svim promatranim područjima je smanjenje udjela osoba koje trebaju pomoć druge osobe s porastom dobnih granica do 40. godine, a zatim nakon 60. godine bilježi se porast istog udjela. Razlog tome je što je pomoć u mlađim dobnim skupinama usmjerena ka osposobljavanju osoba za normalan život, pa stoga potreba za tom pomoći opada, dok s druge strane raste s pojavom bolesti, profesionalnih oštećenja, ali i posljedica Domovinskog rata (Peračković K. & Pokos N., 2014). Istu dinamiku kretanja udjela bilježe i osobe koje koriste pomoć druge osobe, ali je ta dinamika slabije izražena.

2.1.1.1.5. Migracijska obilježja stanovništva

Podaci o migracijama nisu dostupni na razini jedinica lokalne samouprave, pa čak ni za jedinice regionalne samouprave prema različitim kategorijama kao što su dob, spol, obrazovna struktura i dr. Stoga su korišteni podaci koji o migracijama o sadašnjim stanovnicima prema tome žive li u mjestu stanovanja od rođenja ili su doselili s područja RH ili iz inozemstva. Ovi podaci prvenstveno govore o imigracijskoj privlačnoj snazi nekog područja.[9]

[9] Sadašnji stanovnici u odnosu na to jesu li imigrirali u sadašnje prebivalište ili su tu od rođenja svrstavaju se u tri kategorije: (i) od rođenja stanuju u istom naselju, (ii) doseljeni u naselje stanovanja s područja RH i (iii) doseljeni u naselje stanovanja iz

Analiza raspoloživih podataka na razini UAS pokazuje da osobe koje od rođenja stanuju u istom naselju čine 48,65%% ukupne populacije prema popisu iz 2011. godine, s tim da je nešto veći udio muške populacije (54,42%) od udjela ženske populacije (43,24%%).[10] U usporedbi s RH, (47,66%, muškarci 53,94%, žene 41,81%) pokazatelj je veći, dok je manji u odnosu na SDŽ (50,34%, muškarci 57,24%, žene 43,80%).

Osobe doseljene s područja RH čine 39,37% populacije (muški 33,19%, a žene 45,15%), što je više i u odnosu na RH (38,14%) i na SDŽ (36,91%), dok osobe koje su se doselile iz inozemstva čine 11,90% ukupnog stanovništva (bez značajne razlike u odnosu na spolove). U odnosu na 2001. godinu kategorija osoba koje stanuju u istom naselju ostvarila je pad za 3,07%, kao i kategorija doseljenih iz RH za 2,99%, dok je kategorija doseljenih iz inozemstva ostvarila rast za 32,34%, sa značajnim razlikama prema spolovima (muškarci 40,66%, žene 24,93%). Udio doseljenih osoba iz drugog naselja istog grada ili općine čini 12,71%svih doseljenih iz RH što je niže i od prosjeka RH (18,28%) i SDŽ (13,81%). Doseljeni iz drugog grada ili općine iste županije čine 64,48% stanovništva, što je na razini SDŽ (64,39%), dok je značajno više u odnosu na RH (38,80%,). Ovi podaci ukazuju na izraženija unutaržupanijska (ali i unutaraglomeracijska) kretanja stanovništva, što se potvrđuje analizom demografskih trendova i dobne strukture.

RADNA VERZIJA

inozemstva. Postoji i kategorija nepoznato, čija je brojnost sa stajališta ukupnih migracijskih kretanja zanemariva, pa se u nastavku ispušta iz analize. Kategorija od rođenja stanuju u istom naselju obuhvaća stanovništvo koje ne pripada migracijskim tokovima, ali broj i kvaliteta istih pomaže razumjeti sklonost migracijskim tokovima stanovništva određenog područja. Doseljeni u naselje stanovanja s područja RH dijeli se na sljedeće kategorije: (i) doseljeni iz drugog naselja istog grada ili općine, (ii) doseljeni iz drugog grada ili općine iste županije, (iii) doseljeni iz druge županije, (iv) doseljeni iz nepoznatog mjesta u RH.
Kategorija doseljeni iz nepoznatog mjesta u Republici Hrvatskoj u ukupnim kretanjima unutar RH ne predstavlja značajnu komponentu te se neće posebno analizirati. Doseljeni u naselje stanovanja iz inozemstva dijeli se na sljedeće kategorije: (i) doseljeni iz Bosne i Hercegovine i (ii)doseljeni iz ostalih zemalja. Kategorija doseljeni iz Bosne i Hercegovine izdvojena je s obzirom da čini skoro polovinu svih doseljenih iz inozemstva.

[10] Pretpostavlja se da je to rezultat tradicijske migracije ženskog stanovništva na male udaljenosti, i to u mjesto prebivališta supruga pri udaji.

Grafički prikaz 2.1.1.12.: Stanovništvo od rođenja u istom naselju u 2011. godini

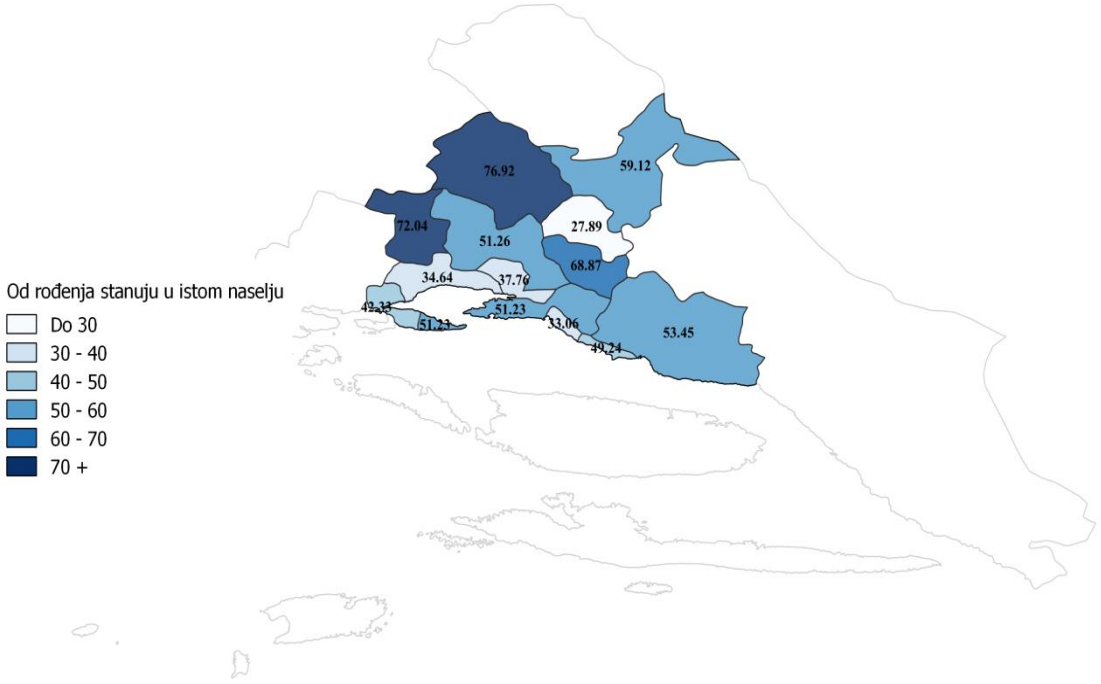

Izvor: DZS; Popis stanovništva 2011.; Obrada autora

Po pitanju imigracije u RH, odnosno doseljenih iz inozemstva, prema popisu iz 2011. godine prvo mjesto zauzima BiH s 45,54% udjela u ukupnom broju doseljenih iz inozemstva, a ostatak čine doseljeni iz svih ostalih zemalja koje su obuhvaćene popisom. Taj postotak je viši u odnosu na RH (44,84%), a niži u odnosu na SDŽ (47,99%).

RADNA

Grafički prikaz 2.1.1.13.: Doseljeno stanovništvo iz drugog grada ili općine iste županije u 2011. godini

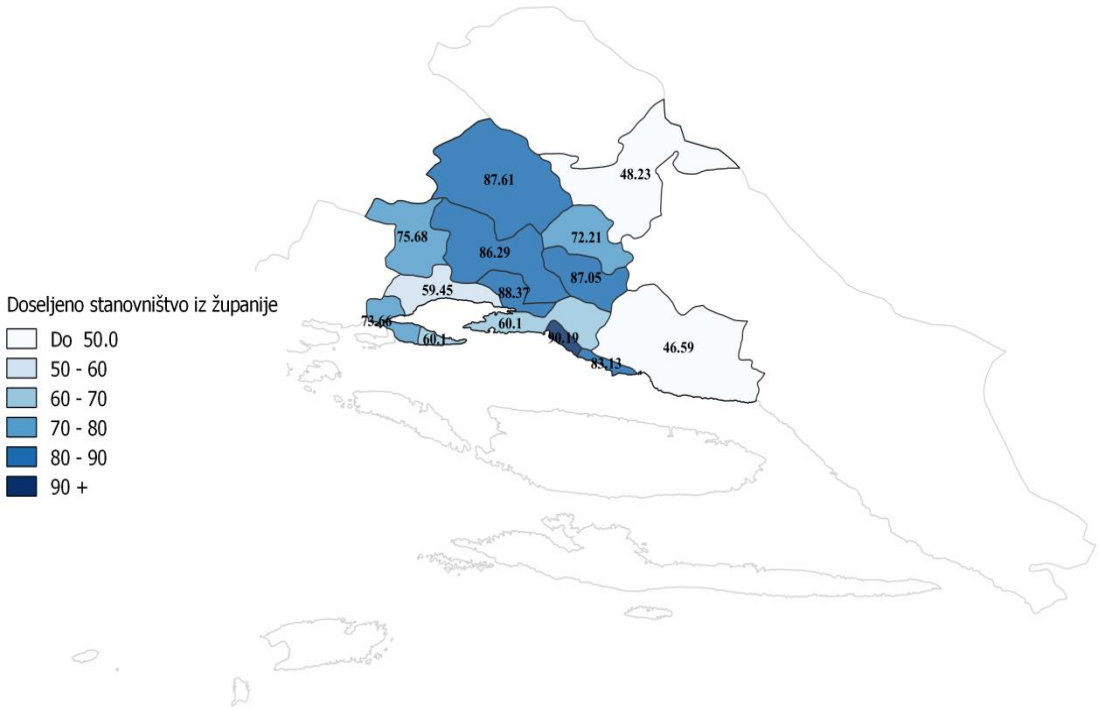

Izvor: DZS; Popis stanovništva 2011.; obrada autora.

Gradovi prate dinamiku cjelokupne UAS. Međutim, grad Split ipak odstupa u određenom omjeru od gradova UAS, pa samim tim i cjelokupne UAS. Prvi pokazatelj koji odstupa od prosjeka UAS, je udio doseljenih na područje grada Splita iz drugog naselja istog grada. Taj pokazatelj upola je manji, odnosno iznosi 6,06% bez razlika u udjelima muške i ženske populacije. Udio doseljenih iz drugog grada ili općine je nešto manji te iznosi 60,10%, dok je udio doseljenih iz drugih županija značajno veći, te iznosi 33,66% (s manjim odstupanjima u muškoj i ženskoj populaciji). Udio doseljenih iz inozemstva nešto je veći od udjela SDŽ i UAS, čemu pridonose doseljeni iz drugih zemalja (osim iz BiH) s 57,44% (muška populacija 60,20% i ženska populacija 54,74%).

Općine UAS imaju isti udjel osoba koje od rođenja stanuju u istom naselju (51,60%) kao i gradovi UAS, a isti slučaj je i doseljenim iz RH (39,15%). Međutim, raspored unutar doseljenih iz RH je nešto drugačiji od ostalih područja. Doseljeni s područja iste općine čine tek 5,34% ukupno doseljenih iz RH, ali zato doseljeni iz drugog grada ili općine iste županije čine 85,86% svih doseljenih iz RH. To ukazuje na značajnu unutaržupanijsku migraciju. Također, udio doseljenih iz druge županije (8,70%) znatno je manji na području općina u odnosu na područje gradova UAS ili

same UAS. Po pitanju doseljenih iz inozemstva općine također imaju nešto manji udio (9,13%) od područja UAS ili gradova UAS, dok je raspodjela unutar te kategorije na razini ostalih područja.

Grafički prikaz 2.1.1.14.: Doseljeno stanovništvo iz inozemstva u 2011. godini

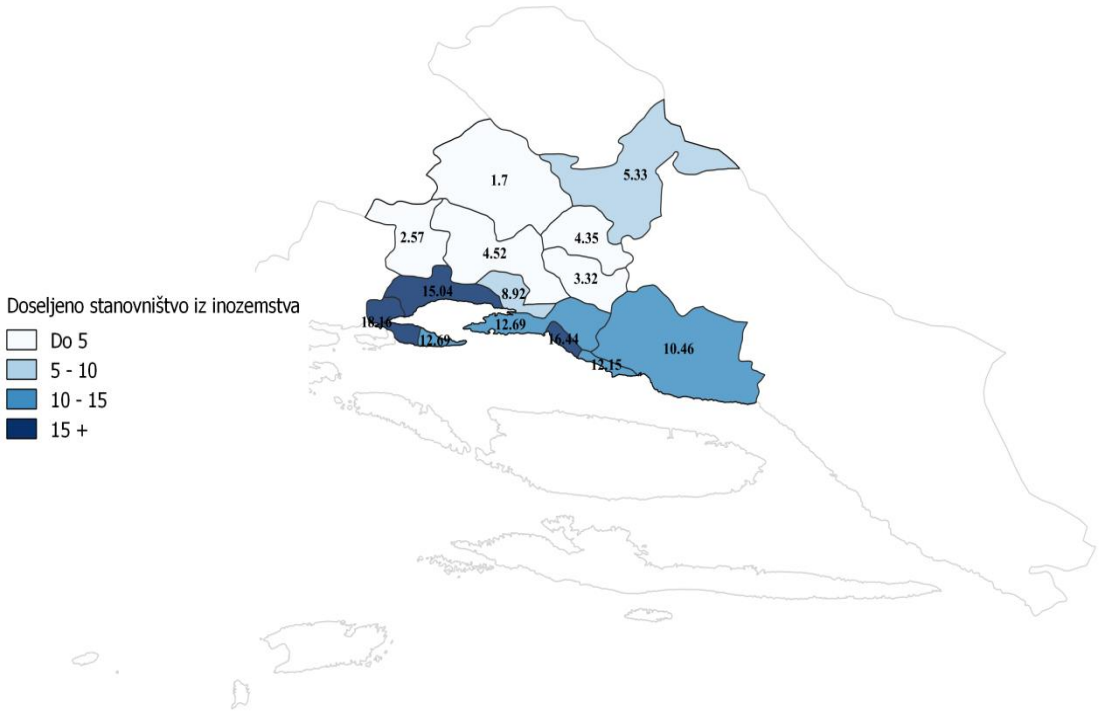

Izvor: DZS; Popis stanovništva 2011.; Obrada autora

U ukupnom obujmu migracijskih kretanja priobalje UAS prati prosjek UAS. Kada je u pitanju ukupna migracija s područja RH (40,06%) nešto je više izražen udio ženske populacije (44,98%) u odnosu na muški dio (34,77%). Također, nešto je veći udio doseljenih iz drugih županija (24,42%) s neznatnim odstupanjima muške i ženske populacije.

Zaobalje UAS bilježi veći broj osoba koji od rođenja stanuju u istom naselju i to 60,83% s izrazito velikom disproporcijom u muškoj (72,71%) i ženskoj (49,01%) populaciji. S druge strane, u zaobalju je slabije izraženo useljenje s područja RH (34,47%), a značajno slabije iz inozemstva (4,60%). Po pitanju doseljenih iz RH najveći udio zauzimaju useljeni iz drugog grada ili općine iste županije (61,08%). Veći udio od prosjeka UAS zauzimaju doseljeni iz drugog naselja istog grada ili općine (30,33%), što upućuje na značajniju lokalnu migraciju na području zaobalja.

Sve ovo vodi zaključku o migracijskoj privlačnosti SDŽ, i napose UAS. Prema prikazanim podacima jasno su se i unutar UAS profilirale dvije prostorne skupine prema migracijskoj privlačnosti: priobalje i zaobalje. Područje priobalja ima manje od polovice stanovnika koji žive u istom mjestu, dok ih područje zaobalja ima oko dvije trećine.

Može se zaključiti da su u proteklom razdoblju više bila izražena unutar županijska kretanja, odnosno preseljenje stanovništva s područja zaobalja na područje priobalja. Takva kretanja uspostavljaju vitalnija demografska kretanja na području priobalja, uz istodobno lošiju demografsku sliku zaobalja (više u dijelu 2.1.1.3. prostorna distribucija stanovnika).

Prikazani podaci na svojevrstan način identificiraju migracijsku prošlost UAS, a u kombinaciji s analizom dobne strukture stanovništva upućuje na zaključak da će demografski razvitak biti vrlo teško potaknuti postojećom veličinom kohorti.[11] Migracijska politika će u takvoj konstelaciji postajati sve važnija, posebno u razdobljima gospodarske ekspanzije.

2.1.1.1.6. Nacionalne manjine i ostale nacionalne skupine

Po pitanju nacionalnosti u Popisu iz 2011. godine, postojale su kategorije: *Nacionalne manjine, Ostali*, *Regionalna pripadnost*, *Izjasnili se u smislu vjerske pripadnosti*, *Neraspoređeno*, *Ne izjašnjavaju se* i *Nepoznato*. Prema Popisu iz 2001. godine postojale su kategorije: *Nacionalne manjine, Ostali*, *Izjasnili se u smislu regionalne pripadnosti* i *Nepoznato*. Sve ove kategorije, osim nacionalnih manjina, obuhvaćene su terminom *Ostale nacionalne skupine,* za potrebe ove analize.

Na području UAS prema Popisu iz 2001. godine živjelo je 12.384 pripadnika nacionalnih manjina i ostalih nacionalnih skupina. Činili su 3,81% ukupnog stanovništva UAS. U popisnoj 2011. godini ta brojka opada na 9.501, a analogno tome i udio na 2,92%.

Po pitanju nacionalnih manjina i ostalih nacionalnih skupina udio UAS u RH (SDŽ) iznosi 2,69% (72,26%) u 2001. godini, odnosno 2,31% (71,55%) u 2011. godini.

Tablica 2.1.1. 1.: Nacionalne manjine i ostale nacionalne skupine na području UAS

	2001			2011		
	Ukupno	**Hrvati**	**Ostali**	**Ukupno**	**Hrvati**	**Ostali**
RH	4.437.460	3.977.171	460.289	4.284.889	3.874.321	410.568
SDŽ	463.676	446.539	17.137	454.798	441.526	13.272
UAS	325.252	312.868	12.384	325.407	315.906	9.501
Gradovi UAS	295.648	283.831	11.817	293.649	284.677	8.972
Grad Split	188.694	179.546	9.148	178.102	171.389	6.713

[11] Više o kohortnom fenomenu u Čipin I. et al., (2014).

RADNA VERZIJA

Općine UAS	29.604	29.037	567	31.758	31.229	529
Priobalje UAS	284.921	273.176	11.745	285.044	276.070	8.974
Zaobalje UAS	40.331	39.692	639	40.363	39.836	527

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2001., 2011.; obrada autora.

Prema popisu iz 2001. godine, u gradu Splitu je živjelo 9.148 pripadnika nacionalnih manjina i ostalih nacionalnih skupina, što je činilo 4,85% ukupnog stanovništva. U 2011. godini taj broj pada na 6.713 pripadnika, što čini 3,77% ukupnog stanovništva te ujedno predstavlja najveći pad na području UAS. Treba naglasiti da u gradu Splitu živi 73,87% (2001.), odnosno 70,66% (2011.) ukupnog broja pripadnika manjina i ostalih nacionalnih skupina na području UAS.

U gradovima na području UAS taj udio iznosi 95,42% (2001.), odnosno 94,43% (2011.), što broji 11.817 pripadnika u 2001. godini i 8.972 pripadnika nacionalnih manjina i ostalih nacionalnih skupina u 2011. godini.

Najmanje pripadnika nacionalnih manjina i ostalih nacionalnih skupina živi na području općina, odnosno zaobalja. Prema popisu iz 2011. godine njihov udio iznosi 1,61% za općine, odnosno 1.31% za zaobalje. Gledano prema ukupnom broju pripadnika nacionalnih manjina i ostalih nacionalnih skupina, općine čine 5,57%, a zaobalje 5,55% ukupnog broja pripadnika na području UAS prema popisu iz 2011. godine. Iz navedene analize može se ustvrditi kako na području UAS živi nacionalno homogeno stanovništvo.

2.1.1.1.7. Obrazovna struktura stanovništva[12]

Najznačajniji element ljudskog kapitala je njegova obrazovna struktura. To znači da je obrazovna struktura stanovništva u izravnoj vezi sa stupnjem razvoja gospodarstva, znanosti i tehnologije, ali i s cjelokupnim uređenjem određenog društva. Poznato je da povećanje ljudskog kapitala odnosno obrazovane radne snage dovodi do povećanja produktivnosti i proizvodnje kao i do inovativnosti. Međutim, treba naglasiti kako su mnoga istraživanja ukazala da kvantiteta obrazovanja nije presudan čimbenik rasta, za razliku od kvalitete obrazovanja (Hanushek E.A. & Wößmann L., 2007).

Obrazovna struktura prema dobnim skupinama[13]

[12] U međupopisnom razdoblju dogodila se promjena u klasifikaciji završenog stupnja obrazovanja. U aktualnoj klasifikaciji srednje škole obuhvaćaju industrijske i obrtničke strukovne škole, škole za zanimanje, škole za KV i VKV radnike, tehničke i srodne strukovne škole i gimnazije. Stručni studij obuhvaća sve više škole, VI. stupnjeve fakulteta te stručni studiji po Bologni. Sveučilišnim studijem obuhvaćeni su svi fakulteti, umjetničke akademije, odnosno sveučilišni preddiplomski, diplomski i poslijediplomski studiji, te magistarski znanstveni, stručni i umjetnički studij. Postojala je metodološka razlika u prikupljanju podataka prema starosnim skupinama u popisu iz 2001. godine i popisu iz 2011. godine. Prema popisu iz 2001. godine postojala je kategorija Nepoznato, koja je za potrebe usporedbe pridodana u najvišu starosnu skupinu. Razlog tome je što se pretpostavlja da značajan broj neidentificirane starosti pripada starijim kategorijama stanovništva.

[13] Analiza obrazovne strukture stanovništva provedena je prema izabranim starosnim skupinama koje se definiraju u sljedećim rasponima: (i) 15-29 (15-19; 20-24; 25-29), (ii) 30-49 (30-34; 35-39; 40-44; 45-49), (iii) 50-64 (50-54; 55-59; 60-64), (iv) 65 i više (65-69; 70-74; 75 i više).

RADNA VERZIJA

Analiza se fokusira na prikazu kontingenta bez formalnog obrazovanja[14], zatim kontingenta sa završenom osnovnom školom, srednjom školom te visokoškolskim obrazovanjem.

Na području UAS prema popisu iz 2011. godine broj osoba starijih od 15 godina koje nikad nisu pohađale školu iznosi 4.376, što je smanjenje za 38,99% u odnosu na popis iz 2001. godine. Tu se prvenstveno radi o najstarijim dobnim skupinama koje prirodno nestaju, a zamjenjuju ih generacije koje su bile uključene u obvezno osnovno obrazovanje. U prilog ovoj tvrdnji govori i udio dobne skupine *65 i više* s 7,18%. Kada se broj osoba bez formalnog obrazovanja stavi u odnos s osobama starijim od 15 godina, dolazi se do udjela od 1,61% prema popisu iz 2011. godine. Ovaj udio je niži i od RH (1,71%), ali i od SDŽ (1,97%). Gledajući dinamiku kretanja ove skupine može se ustvrditi podjednak smjer i intenzitet s padom od 41,05% za RH i 43,53% za SDŽ.

Osobe koje su završile osnovnoškolsko obrazovanje u UAS broje 42.585, što predstavlja udjel od 15,65% u ukupnoj populaciji starijoj od 15 godina, koji je na nižoj razini od RH (21,29%) i SDŽ (16,90%). Potrebno je naglasiti kako se i ova brojka smanjuje u UAS, ali samo za 1,56%% u odnosu na Popis iz 2001. godine. S obzirom na manji udio u ukupnoj populaciji starijoj od 15 godina, stopa pada je manja u odnosu na RH (3,45%) i SDŽ (4,24%). Kao i za prethodni kontingent, radi se o najstarijim dobnim skupinama.

Najviše stanovnika na području UAS ima završeno srednjoškolsko obrazovanje te čine 56,87% svih osoba starijih od 15 godina (na razini RH 52,63%, a u SDŽ 56,12%). Broj osoba sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem (kao najvišim dostignutim stupnjem obrazovanja) iznosi 154.734, što predstavlja povećanje za 6,52% u odnosu na popis iz 2001. godine. Pri tome, mlađe skupine stanovništva (15-29; 30-49) bilježe pad za 18,22%, odnosno 3,43%, što je posljedica nastavljanja ka tercijarnom obrazovanju, dok starije skupine (50-64, 65 i više) rastu stopama 58,59%, odnosno 40,12%.

RADNA VERZIJA

[14] Formalno obrazovanje je svaka škola priznata u formalnom sustavu obrazovanja RH. Tečajevi organizirani u pučkim učilištima, raznim agencijama i sl., nisu dio formalnog obrazovanja RH.

Grafički prikaz 2.1.1.15.: Udio srednjoškolski obrazovanog stanovništva od 15 do 49 godina u populaciji starijoj od 15 godina u 2011. godini

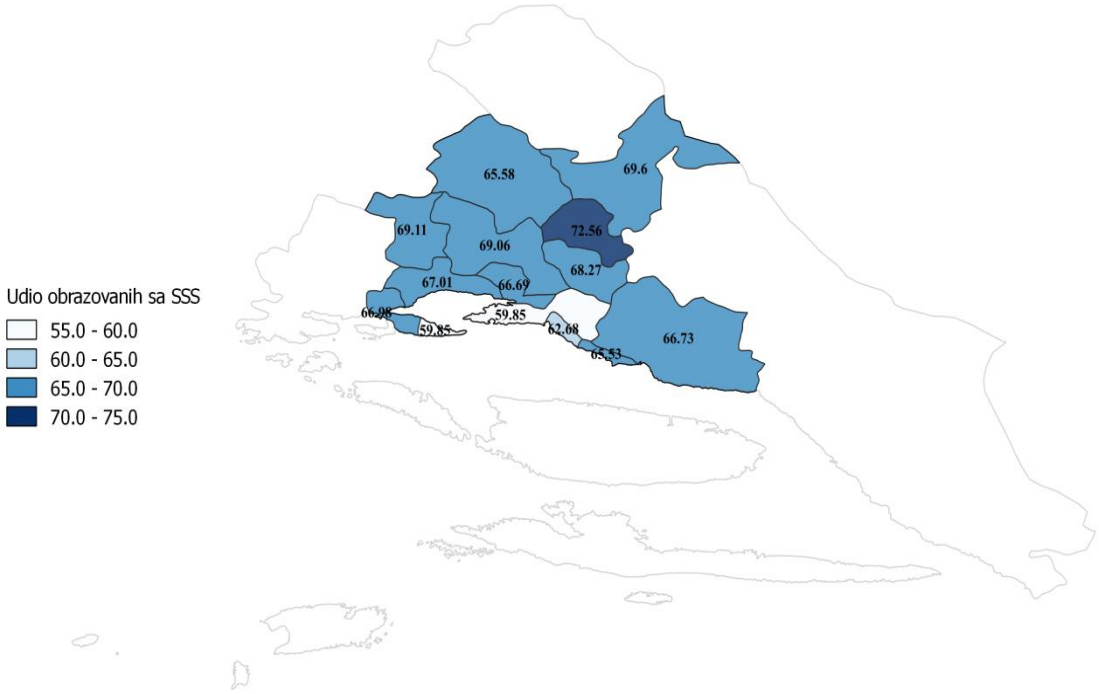

Izvor: DZS; Popis stanovništva 2011.; Obrada autora

To povećanje nije isključiva posljedica statističkog efekta zbog smanjivanja broja osoba koje su završile 1-3 razreda osnovne škole, 4-7 razreda osnovne škole, odnosno smanjivanje broja osoba koje nemaju formalno obrazovanje u starijim skupinama (50-64, 65 i više), već je posljedica i apsolutnog povećanja osoba sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem. Da bi se pojasnilo ovo kretanje, treba uzeti u obzir industrijski progres prije 60-ak godina te potrebu za kadrom koji takvu proizvodnju može podržati. Takav kadar zahtijevao je uglavnom srednjoškolsko obrazovanje, što je rezultiralo većim brojem srednjoškolski obrazovanih osoba. Prema Popisu iz 2011. godine visokoškolsko obrazovanje, prema svim obuhvatnim kategorijama, završilo je 55.439 osoba. To je izuzetno povećanje od 34,00% u odnosu na Popis iz 2001. godine. Osobe sa završenim visokoškolskim obrazovanjem čine 20,38% populacije starije od 15 godina, što je više i od RH (16,39%), i od SDŽ (18,00%). Kada se visokoškolsko obrazovanje raščlani, 37,57% populacije ima završen stručni studij, 60,71% populacije sveučilišni studij, a 1,72% populacije ima doktorat znanosti. Važno je naglasiti da ova obrazovna kategorija bilježi apsolutni rast u svim dobnim skupinama, a najveći relativni porast ostvaren je u najmlađoj dobnoj skupini s povećanjem od 38,36%.

RADNA

Područje gradova UAS ima manji udio osoba bez formalnog obrazovanja u populaciji starijoj od 15 godina, prema popisu iz 2011. godine, i to 1,52%, što je manje od UAS. Najviše osoba bez formalnog obrazovanja, i to 3.061 registrirano je u okviru dobne skupine 65 i više, što je i očekivano. Ukupno smanjenje ove skupine iznosi 35,42% u 2011. godini u odnosu na prethodni popis. U 2011. godini broj osoba sa završenim osnovnoškolskim obrazovanjem iznosio je 37.549, što čini udio od 15,25% u populaciji 15 i više, što je nešto manje od UAS. Gledano prema prethodnom popisu, ova obrazovna kategorija ostvarila je pad za 3,28%, a najviše u dobnoj skupini 30-49 (za 35,75%). Prema Popisu iz 2011. godine srednjoškolsko obrazovanje na području gradova UAS završilo je 140.248 osoba. U odnosu na prethodni popis to je povećanje za 5,03%. Međutim, kretanje unutar kategorija je dvojako: mlađe dobne skupine bilježe pad ukupnog broja, a starije skupine rast. Kao i u analizi prethodnih područja, zabilježene su velike disproporcije u stopama rasta između ove dvije skupine dobnih kategorija. Ova obrazovna kategorija čini 56,97% ukupne populacije starije od 15 godina, što je na razini UAS.

Visokoškolsko obrazovane osobe čine 21,27% ukupne populacije starije od 15 godina, što je iznad prosjeka UAS, s ostvarenim rastom u međupopisnom razdoblju od 31,81%, pa tako u 2011. godini broje 52.354 osobe. Ova kategorija bilježi, kao i na razini UAS, kako apsolutni, tako i relativni rast prema svim dobnim skupinama, a najviše u najmlađoj (64,97%). Završetak sveučilišnog studija se nameće kao prva opcija u kategoriji visokoškolskih kategorija s udjelom od 61,08%, zatim završetak stručnog studija s udjelom od 37,15% te na koncu doktorata znanosti s udjelom od 1,76%.

U odnosu na gradove UAS, ***grad Split*** kao urbano središte UAS ima tendencije kretanja obrazovnih kategorija kakve ima UAS u okviru SDŽ. To znači da su registrirani manji udjeli u nižim stupnjevima formalnog obrazovanja, a veći udjeli viših stupnjeva formalnog obrazovanja, i to prema popisu iz 2011. godine. Dakle, udio osoba bez formalnog obrazovanja iznosi 1,18%, što je niže od udjela analiziranih viših administrativnih ili statističkih jedinica.

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.1.1.16.: Udio visokoškolski obrazovanog stanovništva od 15 do 49 godina u populaciji starijoj od 15 godina u 2011. godini

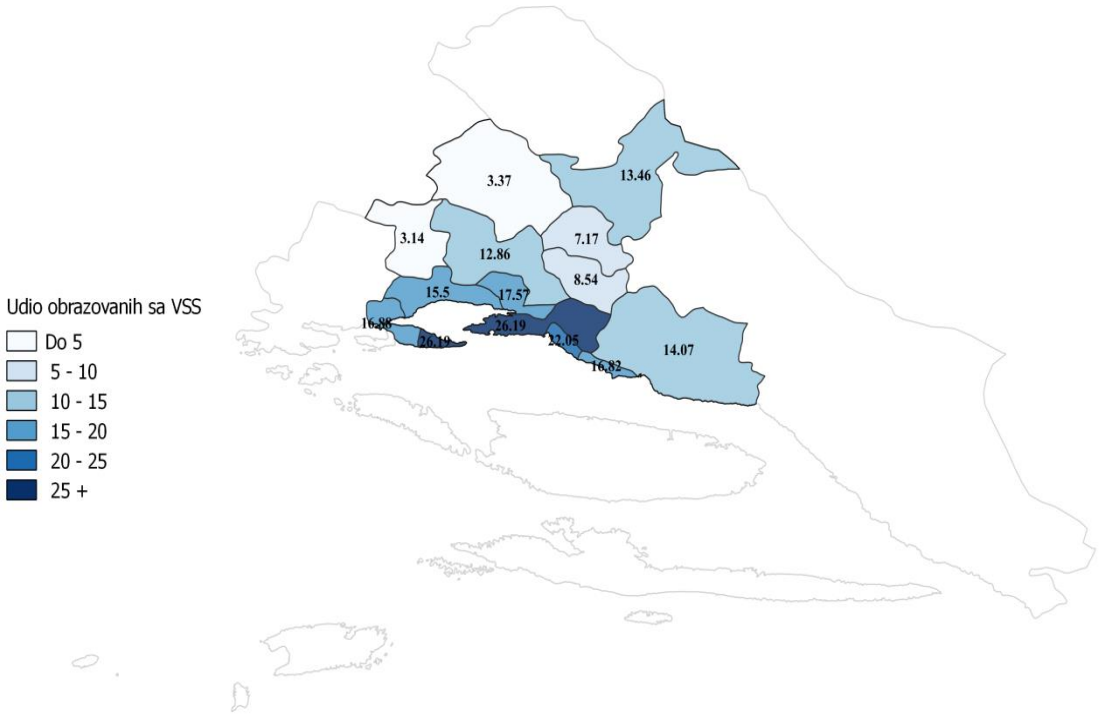

Izvor: DZS; Popis stanovništva 2011.; obrada autora.

Udio osoba sa završenim visokoškolskim obrazovanjem viši je od prethodno spomenutih jedinica te iznosi 25,85%. U okviru toga nešto veći udio zauzimaju osobe sa završenim sveučilišnim studijem (62,72%) u odnosu na stručni studij (35,20%). Udio osoba sa završenim doktoratom je nešto veći (2,09%), što je i očekivano s obzirom na status grada Splita kao sveučilišnog grada. Međutim, same stope rasta su nešto niže, što se može pripisati stabilnijim promjenama u okviru postojeće baze visokoškolski obrazovanih osoba.

Općine UAS imaju nešto drugačiju obrazovnu strukturu od gradova. Prema popisu iz 2011. godine udio osoba koje imaju završeno osnovnoškolsko obrazovanje iznosi 19,44%. Broj osoba koje imaju završeno srednjoškolsko obrazovanje u 2011. godini porastao je za 23,51% u odnosu na 2001. godinu te čine 55,90% stanovništva starijeg od 15 godina.

Osobe sa završenim visokoškolskom obrazovanjem čine 11,91% općinskog stanovništva starijeg od 15 godina prema Popisu iz 2011. godine. U odnosu na popis iz 2001. godine to je porast od 86,63%. Vrlo je značajno što je u dobnoj skupini 15-29 ostvaren rast od 122,89%. Treba naglasiti da su tako visoke stope posljedica

relativno niskih osnova (u odnosu na gradove i UAS). Kada se visokoškolsko obrazovanje raščlani na stručni i sveučilišni studij te doktorat znanosti dolazi se do udjela od 44,57%, 54,49% te 0,94%.

I u slučaju obrazovne strukture identični se zaključci mogu donijeti kao i kod demografske slike općenito. Priobalje ima sličnu demografsku strukturu kao područje gradova, a zaobalje kao područje općina. Takva struktura povlači za sobom i identične promjene u međupopisnom razdoblju.

Kada se analizira obrazovna struktura prema udjelu dobnih skupina treba istaknuti povećanje udjela visokoobrazovnih osoba u svim dobnim skupinama. Taj podatak je posebno značajan jer ponajviše zahvaća mlađu populaciju, koja će kasnije biti nositelj ekonomskog razvoja UAS. Dobar trend je i smanjenje udjela osoba s nižim obrazovanjem ili pak bez njega.

Analiza prostorne disperzije osoba s visokoškolskim obrazovanjem pokazuje da se osobe s visokoškolskim obrazovanjem pretežno nalaze na području grada Splita i u njegovom urbanom prstenu. Ovakva situacije ima prednosti i nedostatke. Pozitivna strana je manje disperziran visokoškolski kadar, što s jedne strane snižava troškove i povećava konkurentnost, ali s druge strane koncentracija obrazovnog kadra na jednom području ukazuje na manje mogućnosti gospodarskog razvoja izvan njega.

Obrazovna struktura prema obrazovnim područjima

Analiza obrazovne strukture stanovništva prema obrazovnim područjima nudi dodatne važne informacije o kvaliteti ljudskog kapitala. Iz popisa 2011. godine u analizu nisu uključena obrazovna područja *Bez škole* i *Ostalo* iz razloga što čine zanemariv udio u ukupnoj populaciji starijoj od 15 godina. Analiza je napravljena za srednjoškolsko obrazovanje i visokoškolsko obrazovanje.

U kategoriji srednjoškolskog obrazovanja, kao i u kategoriji visokoškolskog obrazovanja, tri su najzastupljenija obrazovna područja na svim analiziranim područjima i to: *Društvene znanosti, poslovanje i pravo*, zatim *Inženjerstvo, prerađivačka industrija i građevinarstvo* te *Usluge*.

Međutim, postoji razlika između srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja. U kategoriji srednjoškolskog obrazovanja na prvom su mjestu *Inženjerstvo, prerađivačka industrija i građevinarstvo*, dok su *Društvene znanosti, poslovanje i pravo* na prvom mjestu u kategoriji visokoškolskog obrazovanja. Udjeli pojedinog obrazovnog područja su prikazani u sljedećem grafičkom prikazu.

Ova analiza ukazuje na visok stupanj tercijarizacije gospodarstva, što se vidi iz udjela pojedinih obrazovnih područja. Takva slika posebno je uočljiva u kategoriji visokoškolskog obrazovanja. Kada se rezultati ove analize usporede s prethodnom analizom o obrazovnoj strukturi prema dobnim skupinama, dolazi se do zaključka kako značajan dio mladih ima visokoškolsko obrazovanje u području društvenih

RADNA VERZIJA

znanosti, poslovanja i prava, što će odgovarati gospodarskoj politici koja stavlja naglasak na razvoj tercijarnog sektora.

Grafički prikaz 2.1.1.17.: Udio pojedinih obrazovnih područja u srednjoškolskom i visokoškolskom obrazovanju na području UAS u 2011. godini

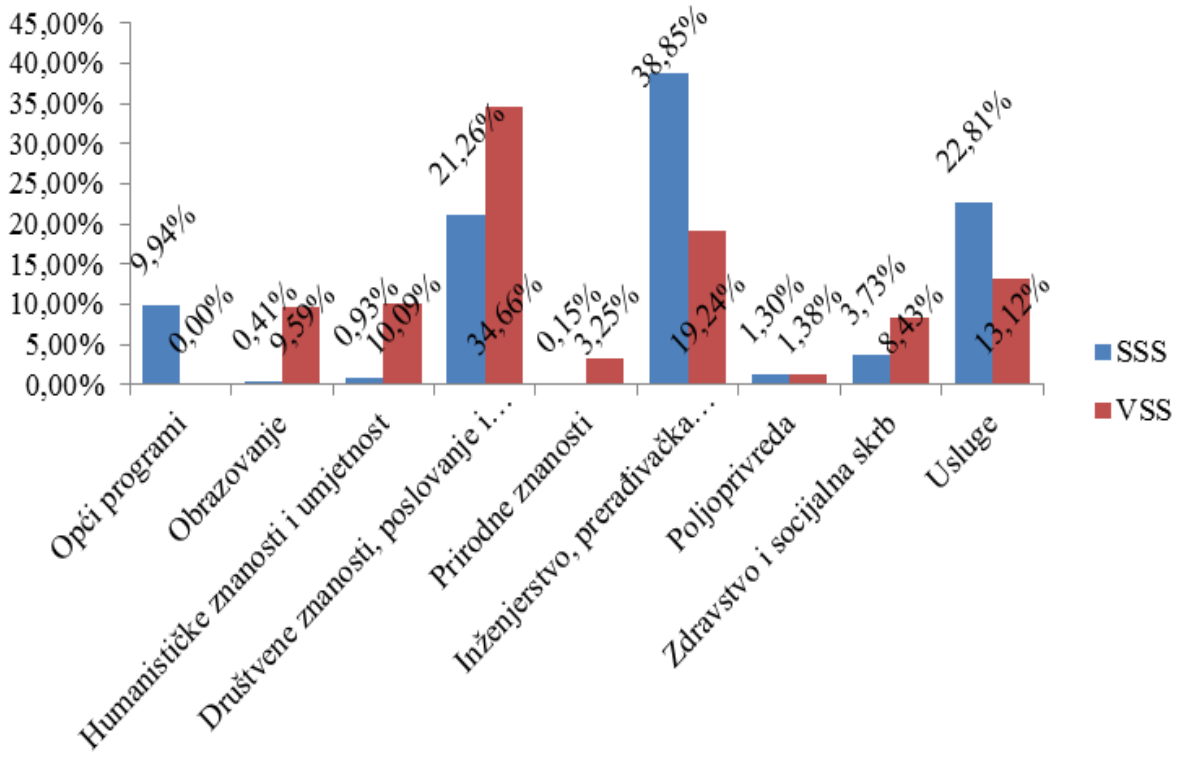

Izvor: DZS; Popis stanovništva 2011.; obrada autora.

Nadalje, može se istaknuti kako na područje UAS postoji demografski potencijal, posebno u tzv. urbanom prstenu grada Splita u kojem se nalazi veća koncentracija mladog i visokoobrazovanog stanovništva koje je sposobno iznijeti zahtjeve gospodarskog razvitka u procesima globalizacije i europskih integracija. S druge strane, starenje stanovništva, koje i nije specifično samo za područje UAS, zahtijevat će prilagodbe u politikama zdravstva i socijalne skrbi odnosno u onim politikama koje će u navedenom razdoblju biti pod ingerencijom područne i lokalne uprave i samouprave.

RADNA

2.1.2. Socijalno uključivanje i usluge socijalne skrbi

Republika Hrvatska je socijalna država, koja je svojim Ustavom odredila da slabim, nemoćnim i drugim nezbrinutim osobama odnosno najugroženijem dijelu stanovništva, osigurava minimalan životni standard. Pored toga, Europska unija prepoznala je socijalnu sigurnost kao razvojni čimbenik s obzirom da pozitivno utječe na socijalnu klimu, poduzetništvo i društveni razvoj. Da bi se mjerama socijalne skrbi djelovalo u tom smjeru, nužno je identificirati ugrožene skupine stanovništva, s posebnim naglaskom na siromaštvo i njegove uzroke, te na temelju analize stanja identificirati i stvoriti kvalitetnu ponudu socijalne skrbi, koja će biti dostupna svim stanovnicima i koja će rezultirati aktivnim uključivanjem pojedinaca u društvo i visokim stupnjem socijalne kohezije. Stoga se u ovom poglavlju analiziraju pokazatelji socijalnog stanja i postojeća ponuda socijalnih usluga na području UAS. Cilj je pokazati kretanje, kvalitetu i dostupnost socijalnih usluga te identificirati one segmente sustava koje treba unaprijediti.

2.1.2.1.1. Opći pokazatelji socijalnog stanja UAS[15]

Socijalno stanje društva predstavlja kompleksnu pojavu koju nije moguće promatrati samo kroz prizmu jednog pokazatelja. Postoji niz pokazatelja razine siromaštva, dostupnih samo na razini RH, ali mogu omogućiti stjecanje uvida o razini siromaštva na razini UAS. S tim ciljem će se u nastavku analizirati dvije skupine pokazatelja za RH – prva koja upućuje na razinu siromaštva i socijalne isključenosti te druga koja govori o nejednakosti distribucije dohotka u društvu.

Stopa rizika od siromaštva u 2013. u RH iznosila je 19,5%, odnosno 16,77% više od prosjeka EU.[16] Relativno pozitivno kretanje promatranog pokazatelja koje je evidentno iz tablice 2.1.2.1. (smanjenje sa 20,6% na 19,4%) treba uzeti s oprezom budući da je ono dobrim dijelom posljedica gospodarskih kretanja u promatranom

RADNA VERZIJA

[15] Prije same analize pokazatelja socijalnog stanja UAS treba naglasiti da se podaci o socijalnom sustavu na razini UAS ne mogu smatrati odgovarajućim za potpunu i temeljitu analizu stanja, iz čega proizlazi i glavni nedostatak analize po ovom pitanju. Tako se primjerice analiza distribucije stanovništva prema razinama prihoda ne može napraviti, jer pokazatelj kao takav nije dostupan.

[16] Kao uporište za usporedbe u temama siromaštva i rizika od siromaštva koristi se pokazatelj *stopa rizika od siromaštva* (postotak osoba koje imaju raspoloživi ekvivalentni dohodak ispod praga rizika od siromaštva, a ne postotak stvarno siromašnih osoba) koja je dobar pokazatelj promatranog fenomena u RH (DZS, 2014.). DZS pokazatelje siromaštva računa na temelju podataka iz Ankete o dohotku stanovništva te pokazatelje temelji na konceptu relativnog siromaštva koji uzima u obzir raspoloživi dohodak kućanstva, broj članova u kućanstvu i distribuciju dohotka unutar populacije. Ipak, pri usporedbama siromaštva na razini države ili regije nužno je u obzir uzeti relativnu granicu siromaštva, koja utvrđuje siromaštvo u odnosu prema nacionalnom životnom standardu. Naime, ljudi se mogu smatrati siromašnima, ako je njihov standard znatno niži od standarda drugih osoba u zemlji.

razdoblju.[17] I drugi pokazatelji u tablici 2.1.2.1., poput postotka osoba u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti[18], podložni su istom tumačenju.

Tablica 2.1.2.1.: Pokazatelji siromaštva u Republici Hrvatskoj

Republika Hrvatska	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Stopa rizika od siromaštva	20,6	21,1	20,5	19,5	19,4
Prag rizika od siromaštva (u kn)					
Jednočlano kućanstvo	25.586	24.462	24.122	22.916	23.760
Kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece	53.731	51.240	50.400	48.124	49.896
Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, %	31.1	32.6	32.6	29.9	29.3
Osobe koje žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada, %	13.9	15.9	16.8	14.8	14.7
Ginijev koeficijent	31.6	31.2	30.9	30.9	30.2
Kvintilni omjer	5.5	5.6	5.4	5.3	5.1
Relativni jaz rizika od siromaštva, %	27.6	27.9	31	28.1	27.9

Izvor: Državni zavod za statistiku, Priopćenje pokazatelji siromaštva – konačni rezultati, 2011.-2015., obrada autora.

Za mjeru nejednakosti raspodjele dohotka koristi se Gini koeficijent.[19] Vrijednost Gini koeficijenta za RH 2014. je 30,2%, što je gotovo na razini prosjeka EU (31%). Premda se u promatranom razdoblju (2010.-2014.) bilježi smanjenje vrijednosti Gini koeficijenta za RH nužno je naglasiti njegov kontinuirani trend rasta u protekla dva desetljeća. Slična kretanja su zabilježena i kod drugih pokazatelja (Kvintilni omjer[20] i Relativni jaz od siromaštva). Dakle, svi spomenuti pokazatelji ukazuju na relativno visoku razinu nejednakosti, koja je posljedica velikog broja nezaposlenih i starijeg stanovništva, što potvrđuje i demografska analiza. Dodatne analize podataka DZS-a za razdoblje 2010.-2013.[21] omogućavaju i detektiranje najugroženijih skupina od siromaštva. Podaci ukazuju na činjenicu da su siromaštvom najčešće ugrožene nezaposlene osobe po pitanju aktivnosti (stopa rizika od siromaštva iznosi 43,2%), te osobe starije životne dobi odnosno starije od 65 godina (23,4%), a pri tome posebno

RADNA VERZIJA

[17] „Prag rizika od siromaštva utvrđuje se tako da se za sva kućanstva izračuna ekvivalentni dohodak po članu kućanstva. Zatim se utvrđuje srednja vrijednost (medijan) distribucije dohotka i 60% od izračunane srednje vrijednosti čini prag rizika od siromaštva.“ (DZS, 2014.). U promatranom razdoblju zabilježen je pad ekvivalenta dohotka po kućanstvu, te je stoga pad pokazatelja rizika od siromaštva prvenstveno posljedica općeg pada standarda stanovništva u RH.

[18] „Pokazatelj Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti odnosi se na one osobe koje su u riziku od siromaštva ili su u teškoj deprivaciji ili žive u kućanstvima s niskim intenzitetom rada (osobe s niskim intenzitetom rada obuhvaćaju radno sposobne osobe koje žive u kućanstvima čiji je intenzitet rada manji od 0,2 - niti jedan član kućanstva ne radi ili radi vrlo malo, odnosno radno sposobni članovi rade 20% i manje od 20% ukupnog broja mjeseci u kojima su mogli raditi u referentnom razdoblju.“ (DZS, 2014.)

[19] U slučaju savršene jednakosti Gini koeficijent iznosi 0%, dok dohodovna nejednakost raste kada se vrijednost koeficijenta približava 100%.

[20] Kvintilni omjer jest također pokazatelj dohodovne nejednakosti, koji predstavlja odnos između petoga i prvoga kvintila distribucije dohotka, tj odnos ukupnoga ekvivalentnog dohotka 20% populacije s najvećim dohotkom i ukupnoga ekvivalentnog dohotka 20% populacije s najmanjim dohotkom

[21] Podaci za 2014. nisu dostupni.

žene[22] (26,6%) (tablice P. 2.1.2.1. i P. 2.1.2.2.). Uz to ukoliko je riječ o jednočlanom kućanstvu stopa rizika raste na 34,7%.[23] Posebnu podgrupu u Hrvatskoj čine branitelji iz Domovinskog rata (tablica P. 2.1.2.3.) i djeca ubijenih, zarobljenih, nestalih branitelja, branitelja s invaliditetom ili dragovoljaca, na koje se odnosi 9,23% nezaposlenih i koji su zbog svoje dobi, obrazovanja, zdravstvenih problema suočeni su sa znatnim preprekama pri nalaženju posla, što višestruko doprinosi njihovom nepovoljnom položaju.[24] O njihovoj ugroženosti govore i rezultati istraživanja „Psihosocijalni čimbenici koji utječu na osnaživanje i podizanje kvalitete života hrvatskih branitelja"[25] koji su pokazali da dio braniteljske populacije ima poteškoća s prepoznavanjem emocija kod sebe i drugih ljudi. Takvo stanje može dovesti do neadekvatnih socijalnih odnosa u društvu, a kao posljedica može se pojaviti niži stupanj zadovoljstva vlastitim društvenim životom, veći broj incidenata i pokušaja suicida. Uz to, branitelji s izraženim simptomima PTSP-a slabije reguliraju vlastite emocije. Premda ovakvi podaci za razinu UAS odnosno za pojedine JLS nisu dostupni pa ne postoji mogućnost precizne i detaljne analize istih, moguće je temeljom analize strukture stanovništva UAS ukazati na potencijalno stanje na promatranom području. Naime, visoke razine nezaposlenosti na cijelom prostoru UAS, posebice u zaobalju, ukazuju na visoku prisutnost detektiranih ugroženih skupina. Dodatno, nepovoljna demografska kretanja produbljuju probleme ugroženih skupina. To potvrđuje i prethodno analizirana Dobna struktura stanovništva (dio 2.1.1.4.), gdje je među ostalim analiziran udio osoba koje trebaju pomoć druge osobe i gdje se taj udio povećava nakon 60. godine života, a posebno je uočljiv udio takvih osoba u ukupnom broj osoba s teškoćama u obavljanju svakodnevnih aktivnosti na području Općina UAS (77,46%), dok je u gradovima taj udio 29,53%, a što je otprilike i razina RH i SDŽ (Tablica P2.1.1.7.).

Jedini raspoloživi pokazatelj koji se u analizi nudi na razini UAS jest broj korisnika instituta zajamčene minimalne naknade. Glavna značajka ovog instituta jest da sprječava stanje ekstremnog siromaštva i socijalno isključivanje. Stoga se kao usporedni pokazatelj može uzeti broj korisnika zajamčene minimalne naknade – ZMN

RADNA VERZIJA

[22] Žene, prosječne dobi od 72 godine, nižeg stupnja obrazovanja i nižeg dohodovnog statusa su i najčešće žrtve nasilja, pri čemu se kao počinitelji nasilja najčešće javljaju djeca žrtava (45%) odnosno muškarci, prosječne dobi od 51 godinu, s završenom srednjom stručnom spremom i koji žive u braku.

[23] Rezultate se može okarakterizirati kao očekivane, jer nezaposleni nemaju osiguran stalan priljev sredstava, a stariji nemaju adekvatnu razinu mirovina. Uz spomenuto, u strukturi starijih osoba žene čine veći udio, pa ne čudi ni veći udio siromaštvom ugroženih žena u kategoriji više od 65 godina. Pored navedenih skupina još su značajnije ugroženi i oni koji ne rade odnosno ostali neaktivni za koje stopa rizika od siromaštva iznosi 30,8% te kućanstva s vrlo niskim intenzitetom rada (57,3% odnosno 68% ovisno o tome uzdržava li kućanstvo djecu).

[24] UAS razumije probleme i postoji svijest je da su branitelji skupina koja je izložena riziku od dugotrajne nezaposlenosti. Naime, 55,8% hrvatskih branitelja nezaposleno je više od 12 mjeseci (OPLJUP, 2014.). Osim problema nezaposlenosti, treba raditi na ispravljanju negativne percepcije i predrasuda u vezi s njihovim poslovnim sposobnostima, vještinama i društvenim statusom i ne zanemariti i sustavnu skrb psiho-socijalne naravi i za hrvatske branitelje i stradalnike iz Domovinskog rata, kako bi im se omogućilo pružanje visoko kvalitetnih socijalnih usluga.

[25] Zbor udruga veterana hrvatskih gardijskih postrojbi, kroz potporu Ministarstva branitelja, proveo je i koordinirao ovo istraživanje u suradnji s Hrvatskim studijima, Institutom Ivo Pilar i Udrugom specijalne policije tijekom 2014. godine

- (samci i kućanstava) po centrima za socijalnu skrb (CZSS)[26] odnosno njihovim podružnicama.

Tablica 2.1.2.2. Broj korisnika zajamčene minimalne naknade (samci i kućanstva)

Centar za socijalnu skrb	2012.	2013.	2014.
Split CZSS	1.244	1.322	1.458
Kaštela PO CZSS	226	225	268
Solin PO CZSS	263	266	258
Omiš CZSS	215	167	225
Sinj CZSS	493	368	344
Trogir CZSS	207	171	162
Ukupno	**2.433**	**2.352**	**2.490**

Izvor: MSPM, Godišnja izvješća, 2012. - 2014., obrada autora.

Iz tablice 2.1.2.2. je vidljivo kako se broj korisnika 2013. u odnosu na 2012. smanjio, pri čemu je uočljivo da takav trend nije zabilježen u svim centrima. Tako je u Splitu broj korisnika rastao, u Omišu, Sinju i Trogiru se smanjivao, dok u Kaštelima i Solinu nije bilo značajnijih promjena. Godinu nakon, odnosno 2014., dolazi do porasta broja korisnika, pri čemu je i ovdje prisutan raznovrstan trend, pa tako Split, Kaštela i Omiš bilježe porast broja korisnika, dok Solin, Sinj i Trogir bilježe pad. Zbog malog broja godina praćenja ovih kretanja ne može se uočiti zakonitost kao što je to bio slučaj u analizi demografskih tendencija na ovom području. Ipak, trogodišnji trend, posebno za Split, ukazuje na potencijalan porast broja korisnika. Što se tiče udjela broja osoba koje koriste pomoć u obliku zajamčene minimalne naknade (pomoći za uzdržavanje) u ukupnom broj stanovnika, on ukazuje na *relativno neravnomjernu distribuciju* korisnika po pojedinim centrima za socijalnu skrb (tablica 2.1.2.3.).

Tablica 2.1.2.3. Udio broja korisnika pomoći zajamčene minimalne naknade (pomoći za uzdržavanje) u ukupnom broj stanovnika po CZSS

	2012.*	2013.*	2014.**
Split CZSS	1.3	1.4	1.6
Kaštela PO CZSS	1	1.2	1.4
Solin PO CZSS	1.6	1.6	1.4
Omiš CZSS	1.8	1.5	1.6
Sinj CZSS	2.1	1.7	1.2
Trogir CZSS	1.3	1.1	1.0

* broj osoba korisnika pomoći za uzdržavanje (%)

** broj osoba korisnika zajamčene minimalne naknade (%)

[26] CZSS pokrivaju i JLS van područja UAS, pa tako primjerice CZSS Sinj pokriva gradove Sinj, Vrlika i Trilj, te općine Hrvace, Otok i Dicmo, CZSS Solin grad Solin i općine Klis, Muć i Dugopolje, CZSS Omiš grad Omiš i općine Dugi Rat, Šestanovac i Zadvarje te konačno CZSS Trogir grad Trogir i općine Marina, Seget i Okrug, te mjesto Slatine na Čiovu.

RADNA VERZIJA

Izvor: MSPM, Godišnja izvješća, 2012. - 2014., obrada autora.

Podaci o zahtjevima za pristupom i korištenju socijalnih usluga prema pojedinim kategorijama po centrima za socijalnu skrb UAS prikazani su u dodatku ovog poglavlja. Analiza po svim kategorijama nije moguća, jer se velikim dijelom radi o nebalansiranim podacima pa se analiza vršila za one kategorije gdje su podaci uglavnom potpuni. Treba pri tome istaknuti da su takvom analizom obuhvaćene sve značajne kategorije. Prema podacima za 2014. godinu dominantan broj korisnika odnosi se na korisnike doplatka za pomoć i njegu (47,14%), kojeg slijedi broj korisnika stalne pomoći (18%), prava na osobnu invalidninu (16,13%) i pomoći za podmirenje troškova stanovanja (7,31%). Ostale kategorije čine zajedno preostali i manji dio odabranih usluga (grafički prikaz 2.1.2.1.).[27] Ukupan broj korisnika odabranih kategorija se u analiziranom razdoblju smanjio sa 21.022 korisnika na 15.082 (tablica 2.1.2.4.). Tumačenje kretanja po pojedinim kategorijama po godinama treba uzeti s oprezom, jer je u analiziranom razdoblju došlo do izmjene Zakona o socijalnoj skrbi, pa je tako primjerice broj korisnika osobne invalidnine značajno rastao[28], kao i broj roditelja sa statusom roditelja njegovatelja[29] Prikazana analiza ukazuje na trend povećanja broja korisnika pomoći i njege u kući, pri čemu se na tragu starenja stanovništva (posebno jednočlanih kućanstava) treba razmišljati u smjeru povećanih potreba za ovakvim uslugama.

VERZIJA

Grafički prikaz 2.1.2.1. Struktura socijalne pomoći centara za socijalnu skrb UAS 2014. godine – odabrane kategorije

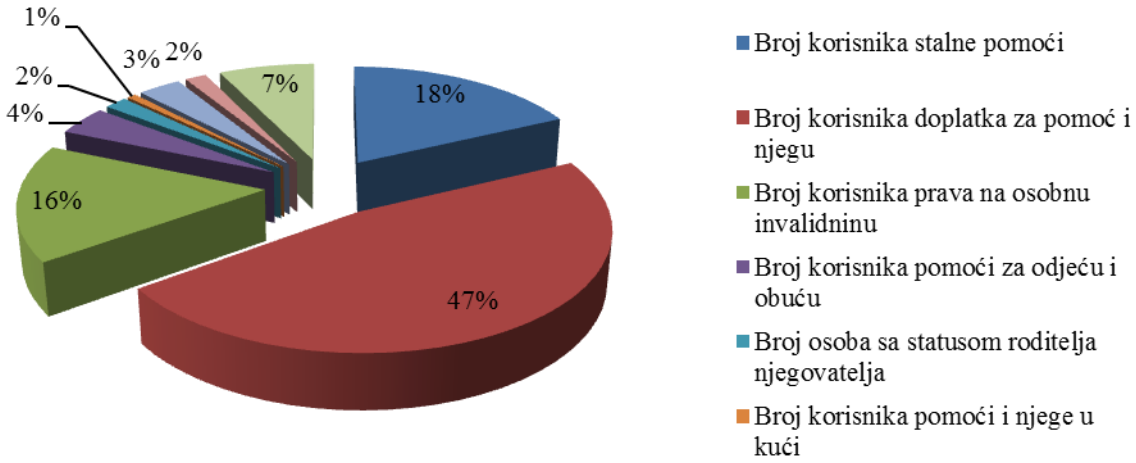

Izvor: Centri za socijalnu skrb UAS, Godišnja izvješća, 2010. - 2014., obrada autora.

Nadalje, ovdje se radi o analizi kategorija socijalne pomoći koje su u nadležnosti CZSS te se u pravilu radi o analizi i djelomično izvan granica UAS.

[27] Detaljnija analiza po pojedinim kategorijama nalazi se u tablici P.2.1.2.4.
[28] Izmjenama Zakona o socijalnoj skrbi (NN 157/2013) pravo na invalidninu odobrava se i osobama kojima je oštećenje nastalo i nakon 18 godine života, dok se starim zakonom pravo odnosilo samo na osobe kojima je oštećenje nastalo prije 18 godine života.
[29] Riječ je o relativno novom pravu socijalne skrbi.

Tablica 2.1.2.4. Broj korisnika pojedine kategorije pomoći svih CZSS[30]

Pojedina kategorija pomoći	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Broj korisnika stalne pomoći	2597	2521	2648	2519	2715
Broj korisnika doplatka za pomoć i njegu	9064	8611	8450	7513	7110
Broj korisnika prava na osobnu invalidninu	1579	1858	2173	2335	2432
Broj korisnika pomoći za odjeću i obuću	850	737	493	609	609*
Broj osoba sa statusom roditelja njegovatelja	168	185	220	254	264
Broj korisnika pomoći i njege u kući	48	55	69	143	105
Broj osoba smještenih u ustanovama socijalne skrbi	1307	742	712	611	497
Broj korisnika pomoći za ogrjev	2675	2865	2000	224	248
Broj korisnika pomoći za podmirenje troškova stanovanja	2734	1974	844	885	1102
Ukupno sve kategorije	21022	19548	17609	15093	15082

*2013.
Izvor: MSPM, Godišnja izvješća, 2012. - 2014., obrada autora.

Analiza po kategorijama socijalne pomoći konkretno po pojedinim JLS UAS nije bila moguća. Ipak, u neposrednom kontaktu sa pojedinim JLS detektirane su određene problematične kategorije. Tako je na području općina Klis, Dugopolje i Muć izrazito potrebna kategorija „pomoć za njegu u kući“, posebno na području općine Muć, gdje živi brojno staračko samačko stanovništvo. Na području grada Solina iznadprosječno su zastupljeni problemi obiteljsko pravne zaštite/postupci vezani uz razvod braka, nasilja u obitelji te maloljetničke delikvencije.

2.1.2.1.2. Ponuda socijalnih usluga

Grad Split[31], pa tako i područje UAS, ugroženim skupinama društva adekvatnu pomoć realizira putem niza raznih ustanova i organizacija. Ovisno o vrsti potrebne socijalne skrbi, ona se pruža preko centara za socijalnu skrb i njihovih podružnica,

[30] Odabrane su kategorije gdje je bio minimalan udio nepotpunih podataka. No i ovdje je u pojedinim kategorijama bilo problema s podacima, kako u smislu ne postojanja, tako i smislu nepodudaranja podataka iz pojedinog CZSS i MSPM-a. U takvim situacijama odabrani su podaci CZSS-a, kao neposrednije jedinice u pružanju usluga. Treba istaknuti da Centri za socijalnu skrb nisu zaduženi za sve analizirane kategorije pomoći. Tako su primjerice JLS zadužene za prava na pomoć za podmirenje troškova stanovanja i prava pomoći za ogrjev. No, JLS imaju i druge oblike pomoći poput pomoći za novorođenče, jednokratnih pomoći, prava na pomoć u prehrani, naknade za redovno studiranje, smještaj u učeničkom domu, itd.

[31] Prema Zakonu o socijalnoj skrbi NN br. 157/13. i 152/14. članku 117. „Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave dužne su osigurati sredstva za obavljanje djelatnosti socijalne skrbi sukladno ovom Zakonu… jedinice područne (regionalne) samouprave, odnosno Grad Zagreb dužni su u svom proračunu osigurati sredstva za troškove ogrjeva, a jedinice lokalne samouprave, odnosno Grad Zagreb sredstva za ostvarivanje prava na podmirenje troškova stanovanja…Veliki gradovi i gradovi sjedišta županija dužni su u svom proračunu osigurati sredstva za uslugu prehrane u pučkim kuhinjama, kao i pružanje usluga smještaja u prihvatilišta ili prenoćišta za beskućnike… jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave mogu osigurati sredstva za ostvarivanje novčanih naknada i socijalnih usluga stanovnicima na svom području u većem opsegu nego što je utvrđeno ovim Zakonom…“ Dakle, može se zaključiti da JLS na područja UAS-a Zakonom imaju definirana četiri područja djelovanja: pučke kuhinje, beskućnici, naknada za troškove stanovanja te pored toga osiguranje stanova za socijalno ugrožene. Sve usluge koje JLS pružaju pored spomenutog mogu se smatrati nadstandardom.

RADNA VERZIJA

centara za pomoć i njegu, domova za starije i nemoćne, decentraliziranih domova za starije i nemoćne osobe, drugih domaćih i stranih pravnih i fizičkih osoba koje obavljaju djelatnosti socijalne skrbi, obiteljskih domova, organiziranog stanovanja te organizacija civilnog društva (udruge, vjerske udruge, zaklade, fondacije). Pri tome su pojedine od njih državne (županijske ili gradske) ustanove, a pojedine su privatne.

Među državnim institucijama najvažniji su centri za socijalnu skrb, te njihove podružnice. Na području UAS Centri za socijalnu skrb (CZSS) nalaze se u Splitu, Omišu, Sinju i Trogiru. U Kaštelima i Solinu podružnice su centra za socijalnu skrb grada Splita. Općine Klis, Dugopolje i Muć pripadaju podružnici Solin, a Lećevica podružnici u Kaštelima. Općina Dicmo spada pod ingerenciju CZSS Sinj, dok se Dugi Rat nalazi pod nadležnošću CZSS Omiš. Tako se na području UAS nalazi 6 centara, što je pola od ukupnog broja svih centara na području SDŽ. Uzevši u obzir da se na području UAS nalazi 71,55% stanovništva, naslućuje se nerazmjer po pitanju pokrivenosti UAS u odnosu na SDŽ. Na razini RH djeluje 117 centara (tablica 2.1.2.5.). Dakle, oko 5% njih pokriva područje UAS, što opet ukazuje na nerazmjer, jer se na području UAS nalazi 7,59% stanovništva RH (prema podacima iz 2011.). Kada je u pitanju prostorna distribucija Centara unutar UAS, svi se nalaze u gradovima. Uz iznimku Sinja, centri se nalaze u priobalnom području UAS, što logično odgovora distribuciji stanovništva.

Tablica 2.1.2.5. Broj centara za socijalnu skrb

	Broj centara za socijalnu skrb (centri i podružnice)
Republika Hrvatska	117
Splitsko-dalmatinska županija	12
UAS	6

Izvor: Centri za socijalnu skrb, Godišnja izvješća, 2010. - 2014., obrada autora.

Usporedba udjela korisnika centara za socijalnu skrb, s obzirom na nedostupnost podataka, nije moguća na razini pojedinih CZSS, pa ni na razini JLS UAS. Usporediti se može grad Split sa SDŽ i Hrvatskom (Tablica 2.1.2.6.). Broj korisnika Centara na razini grada Splita značajno je manji u odnosu na razinu RH odnosno usluge Centara koristi 2,1% stanovnika grada Split nasuprot 2,43% stanovnika RH.

Tablica 2.1.2.6. Broj korisnika centara za socijalnu skrb

	Broj korisnika centara					Udio (%) stanovništva
	2010.	**2011.**	**2012.**	**2013.**	**2014.**	**2011.**
Republika Hrvatska	102668	104112	110794	113358	101343	2.43
Splitsko-dalmatinska županija	62789	6184	6543	6744	7263	1.36
CZSS Split	2413	2435	2459	2655	3057	1.21

RADNA VERZIJA

Izvor: Centri za socijalnu skrb, Godišnja izvješća, 2010. - 2014., obrada autora.

Uz Centre značajnu ulogu po pitanju državnih (županijskih) ustanova imaju Domovi za starije i nemoćne, kojih zajedno sa privatnim, na području SDŽ djeluje 20, a od čega se na području UAS nalaze samo dva doma u vlasništvu SDŽ, koje karakteriziraju duge liste čekanja[32]. Što se tiče ostalih oblika ustanova na županijskoj razini, pored domova, pružatelja usluga za starije osobe ima ukupno 18, domova za psihički bolesne odrasle osobe jedan, domova za osobe s tjelesnim, intelektualnim i osjetilnim oštećenjima osam, Domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi dva, domova za djecu s poremećajima u ponašanju jedan, pružatelja usluga za odrasle osobe s problemima ovisnosti jedan[33], organizacija civilnog društva[34] 4870, a od toga 4859 udruga, dok ostale organizacije civilnog društva čine vjerske organizacije, zaklade i fondacije. Od spomenutih udruga 113 ih je socijalne naravi, 56 zdravstvene, 37 humanitarne, dok je 38 udruga proizašlo iz Domovinskog rata. U usporedbi sa državnom razinom na području SDŽ djeluje 9,11% organizacija civilnog društva odnosno 9,13% udruga, pri čemu je otprilike riječ o 10% udruga po spomenutim područjima djelovanja. S obzirom na broj stanovnika SDŽ, može se govoriti o adekvatnoj razini pokrivenosti udrugama.

Tablica 2.1.2.7. Broj organizacija civilnog društva 2015. godine

	Hrvatska	SDŽ	CZSS Split
Broj organizacija civilnoga društva	53413	4870	2197
Od toga udruge (prema području djelovanja):	53192	4859	2188
1. Socijalne	1117	113	62
2. Zdravstvene	557	56	32
3. Humanitarne	365	37	14
4. Domovinskog rata	308	38	18

Izvor: https://uprava.gov.hr/o-ministarstvu/ustrojstvo/uprava-za-opcu-upravu/registri/registar-udruga/826 (27.10.2015.), obrada autora.

Na razini grada Splita djeluje 45% udruga s područja SDŽ, pri čemu se u gradu nalazi 54,86% udruga koje djeluju na području socijalne skrbi i 54,86% na području zdravstvenih usluga (tablica 2.1.2.7.). Kako Grad Split ima 39,16% stanovništva SDŽ

[32] U Domu Split (objekt na Zenti i Vukovarskoj) smještena su 684 korisnika (podaci na dan 31.12.2015.). Od toga u objektu na Vukovarskoj 335 korisnika, a u objektu na Zenti 349 korisnika. Ukupan broj osoba koje se nalaze na listama čekanja je 3.432 osobe i to u Vukovarskoj 818, a na Zenti 2.614 osoba. Treba naravno u obzir uzeti činjenicu da veliki broj osoba predaje zamolbu „za slučaj potrebe“, te da je trenutačno stvarno zainteresiranih otprilike 2.540 osoba. Dužina čekanja na smještaj ovisi o tipu smještaja i kreće se od najmanje dvije godine do osam godina. Ovo čekanje se ne odnosi na osobe koje se smještavaju po pravu prioriteta. U Domu Lovret smješteno je 107 korisnika (podaci na dan 17.03.2016.). Dom pruža i socijalnu uslugu pomoć u kući (održavanje osobne higijene i dostava ručkova). Broj korisnika navedenih usluga na mjesečnoj razini je 153 korisnika. Na listi čekanja (podaci na dan 31.12.2015.) je ukupno 385 osoba, a prosjek čekanja na smještaj je od pet do šest godina. Isto tako potrebno je ukazati na činjenicu da privatni domovi nisu cjenovno dohvatni za sve tražitelje ove usluge, što ukazuje i na potrebu definiranja kriterija kod dodjeljivanja prava na smještaj u županijske domove. Smještajni kapaciteti privatnih domova za starije i nemoćne, pružatelja usluga smještaja i boravka te obiteljskih domova, prema podacima SDŽ, na području UAS iznose ukupno 891, ali nisu cjenovno pristupačni za dio potencijalnih korisnika.

[33] Prema podacima MSPM (dostupno na: http://www.mspm.hr/content/view/full/283?subtree=283&name=&county=14&trazi=Tra%C5%BEi, 20.02.2016.)

[34] Djelovanje Organizacija civilnoga društva u području socijalne skrbi usmjereno je na zaštitu ranjivih skupina.

RADNA VERZIJA

može se govoriti o blagoj centraliziranosti udruga u gradu, posebno socijalne i zdravstvene naravi. Taj nam podatak govori i o prosječno manjem broju udruga u zaobalju. Konačno, može se još ustanoviti kako je broj korisnika usluga CZSS-ova na razini SDŽ manji, nego na razini države kada se u obzir uzme broj stanovnika (1,36% nasuprot 2,43% - prema podacima iz 2011.). Podaci na razini UAS i niže razine nažalost nisu dostupni pa detaljnija analiza stanja nije moguća, kao ni analiza drugih oblika organizacija koje pružaju neki oblik socijalne skrbi.[35]

Svaki oblik ustanove, kao i sama bit djelovanja ustanove, je specifičan s obzirom na skupinu socijalno ugroženih kojima je posvećen, no i unutar toga postoje zajednički problemi s kojima se većina njih susreće i na koje se može utjecati. Kako je u području socijalne skrbi trenutno prisutan proces transformacije i deinstitucionalizacije[36] domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba, s ciljem podizanja kvalitete života najranjivijih skupina društva, očit je nedostatak stambenih jedinica i prilagođenih prostora kojima bi se taj proces mogao pratiti. Naime, Hrvatska je još 2008. godine potpisala međunarodnu konvenciju koja je obvezuje da svim osobama s invaliditetom i psihički bolesnima omogući život i rad u zajednici, a ne život u ustanovama. Pri tome treba naglasiti da je, s obzirom na postojeći zakonski okvir, ovdje riječ o obvezi države, a ne JLS[37], pri čemu grad Split svejedno svesrdno pomaže udrugama i ustanovama na način da daje na korištenje stanove, odnosno plaća najam za ove potrebe. Međutim, to nije rješenje i očekuje se aktivnija uloga države u tom pogledu. Osim nedostataka kapaciteta za svrhe deinstitucionalizacije, evidentan je i nedostatak mjesta u domovima, prvenstveno državnim, za starije i nemoćne. Nedostatak prostornih jedinica osjećaju i žrtve obiteljskog nasilja (dostupno devet ležaja), posebno žene[38], kao i roditelji djece s invaliditetom,[39] te

RADNA VERZIJA

[35] Dostupni su jedino podaci za broj jedinica organiziranog stanovanja u gradu Splitu koji nudi 5 takvih jedinica, broj obiteljskih domova u Kaštelima koji je 10, te broj udomiteljskih obitelji u Solinu i Trogiru kojih je 15 odnosno 12 (2014.). U gradu Sinju te općinama Klis i Podstrana ne postoje jedinice organiziranog stanovanja, obiteljski domovi niti udomiteljske obitelji. Podaci za ostale JLS u trenutku pisanja nisu bili dostupni.

[36] Deinstitucionalizacija i transformacija domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba predviđena je Strategijom razvoja sustava socijalne skrbi 2011.-2016. U strategiji je također predviđen i Program međugeneracijske solidarnosti usmjeren pružanju socijalnih usluga starijim osobama u lokalnim zajednicama, neposredno u njihovim kućanstvima i u prostorijama "dnevnih boravaka" u kojima starije osobe borave dio dana. Prema podacima za 2014. 23 osobe na području UAS primale su pomoć pri uključivanju u programe odgoja i obrazovanja odnosno integracije, 174 osobe usluge smještaja, 39 osoba organiziranog stanovanja, dok je 556 osoba koristilo usluge boravka. Uz spomenuto trend je i razvijanja socijalnog poduzetništva, gdje se korisnici socijalnih usluga radno aktiviraju te time prolaze i kroz proces rehabilitacije. Na području UAS u posljednje 3 godine otvoreno je oko 15 društvenih poduzeća, s ukupno 20-30 zaposlenika i to preko udruga. Izrada i povećanje kapaciteta OCD za pripremu projektnih prijedloga odnosno jačanje socijalnog poduzetništva moguće je u okviru Europskog socijalnog fonda, gdje je promocija socijalnog poduzetništva implementirana unutar socijalnog uključivanja, kao cilja djelovanja samog ESF-a, a za što je namijenjeno 20% ukupnih sredstava Fonda.

[37] Iz navedenog proizlazi potreba za možebitnim izmjenama zakonodavnog okvira u socijalnom i zdravstvenom resoru u vidu spuštanja potrebnih ovlasti jedinicama lokalne i regionalne samouprave, uz neophodnu decentralizaciju sredstava za iste. Time bi se omogućilo aktivnije sudjelovanje odnosno osnivanje i rad odgovarajućih ustanova.

[38] Prisutan je i problem pravovremenog pružanja pomoći žrtvama nasilja odnosno pružanja prvotnog skloništa (trenutno postoji Caritasovo sklonište koje može primiti pet žena i četvero djece) tj. nedostatak SOS linije dostupne 24 sata. Osim prvotnog zbrinjavanja, nedostatak se uočava i kod nekoordiniranosti nadležnih tijela u ovakvim slučajevima.

[39] Trenutno po ovom pitanju na području UAS, djeluju udruge samo u gradu Splitu i to udruge „Zvono“ i „Lastavica, koje pružaju usluge poludnevnog boravka za osobe s invaliditetom i intelektualnim poteškoćama tijekom svih radnih dana u tjednu, ali samo od 4 do 6 sati dnevno. Potrebna je usluga cjelodnevnog boravka, koja je Zakonom moguća, ali nedostaje financijskih sredstava za njenu realizaciju.

osobe Mentalnog poremećaja i poremećaja ponašanja[40]. Treba još istaknuti kako na području UAS djeluje jedno prihvatilište za beskućnike, koje granično udovoljava trenutnim potrebama.[41] Također je prisutan i nedostatak asistenata u nastavi za djecu s teškoćama u razvoju. Po pitanju prostornih kapaciteta treba još naznačiti da je u pojedinim JLS identificiran problem prostora za osiguravanje dnevnih boravaka za starije stanovništvo (npr. grad Trogir).

U sustavu socijalne skrbi, kao što je već dijelom i naznačeno, prisutna je nejednaka prostorna distribucija ustanova, što znači da se stanovnicima unutar pojedinih dijelova UAS ne mogu pružiti jednako kvalitetne usluge. To je prepoznato i od strane pojedinih udruga pa je primjerice Dom za djecu Maestral u suradnji sa CZSS Omiš pokrenuo mobilni tim koji pruža socijalnu skrb ugroženim stanovnicima omiškog zaleđa. Cilj je posjećivati korisnike umjesto da korisnici dolaze u Centar. Iz takvog trenda proizlazi potreba za mobilnim timovima kako bi se svim dijelovima UAS mogao omogućiti donekle kvalitetan oblik socijalne skrbi. Trenutno na području AS djeluje pet mobilnih timova (tri u sklopu Udruge MI u gradu Split i dva u sklopu udruge Agape u Omišu), a potreba na području UAS su puno veće odnosno provedenom anketom iskazana je potreba za 29 mobilnih timova. O nejednakoj ponudi kvalitetnih usluga govori i nedostatak davatelja usluga za pomoć i njegu u kući na području grada Solina te općina Klis, Dugopolje i Muć, a koja je zbog trenda starenja stanovništva sve potrebnija. Slično tome, treba istaknuti da na području općine Dugi Rat nema niti jedan pružatelj usluga socijalne pomoći koji ima ugovor s Ministarstvom socijalne politike i mladih, već postoje pojedinci koji pružaju usluge smještaja starijim i nemoćnim osobama, ali usluge pružaju bez odgovarajuće dozvole. Sve navedeno o nejednakoj ponudi usluga zaokružuje činjenica da je Dječji dom Maestral, jedina institucija u Hrvatskoj koja u svom djelovanju pokriva tri županije.[42]

Osim nejednake ponude usluga socijalne skrbi, na području UAS trenutno je prisutan nedostatak obrazovanog stručnog kadra (rehabilitatora, učitelja djece s teškoćama u razvoju, defektologa, dječjih psihologa, dječjih psihijatara, njegovatelja, posebno osoba s teškoćama u razvoju,, socijalnih radnika, radnika za pomoć u kući, logopeda,

RADNA VERZIJA

[40] Prema podacima Nastavnog zavoda za javno zdravstvo „Utvrđene bolesti – stanje iz kategorije F00-F99 Mentalni poremećaji i poremećaji ponašanja, MKB-10 u djelatnostima primarne zdravstvene zaštite u Splitsko-dalmatinskoj županiji“ u u razdoblju 2010. – 2015. redom su iznosili 63 355 osoba 2010., 69 979 osoba 2011., 61 424 osoba 2012., 42 103 osoba 2013. te 50322 osobe 2014. godine. Mentalni poremećaji i poremećaji ponašanja odnose se na sljedeće bolesti-stanja: Demencija, Duševni poremećaji i poremećaji ponašanja uzrokovani uzimanjem alkohola, Duševni poremećaji i poremećaji ponašanja uzrokovani psihoaktivnim tvarima, Shizofrenija, shizotipni i sumanuti poremećaji, Duševna zaostalost, Neuroze i afektivni poremećaji povezani sa stresom i somatotrofni poremećaji te Ostali duševni poremećaji i poremećaji ponašanja, pri čemu se na posljednje dvije skupine odnosi 82,63% svih bolesnika.

[41] Na području nadležnosti CZSS Split, u Prihvatilištu za beskućnike Udruge Most ima 34 beskućnika, a prostorni kapaciteti dozvoljavaju 35 smještajnih jedinica.

[42] Zapisnik sa sastanka Fokus grupe „Zdravstvo i socijalna skrb“, EFST, 2015. Sastanku su sudjelovali predstavnici udruga: Udruga MOST, Udruga Lastavice, Udruga osoba sa cerebralnom paralizom Srce Split, Udruga Zvono Split, Udruga veterana 4. Gardijske brigade, Udruga MI Split, Udruga dijaliziranih i transplantiranih bolesnika, Udruga gluhih i nagluhih Split, Udruga Naša dica, Udruga Bijeli krug Hrvatske i Mreža udruga osoba s invaliditetom Dalmacije; predstavnik Dječjeg doma Maestral te Caritasa nadbiskupije Split. Sudionici su detektirali niz konkretnih problema s kojim se susreću.

pedagoga, itd.),[43] koji su preduvjet bilo kakvog kvalitetnog pružanja skrbi. Podaci HZZ Split ukazuju na kontinuirani porast potreba za ovim kadrovima (Tablica 2.1.2.9.), a konkretni podaci za 2015. godinu pokazuju da je primjerice stopa potražnja za zanimanjem učitelja djece s teškoćama u razvoju 612,5%, doktora fizikalne medicine i rehabilitacije 500% (traženo je bilo 5 radnika), njegovatelja osoba s teškoćama u razvoju 346,2%, radnika za pomoć u kući 172,6%, socijalnog radnika 152,2%, defektologa 143,8%, logopeda 140%, psihologa[44] 98,2%, dok za neka zanimanja, poput psihijatara ponuda uopće ne postoji, a tražena su bila četiri[45]. Pored navedenog javlja se i potreba za nekim novim zanimanjima poput gerontodomaćica i animatora za starije.

Tablica 2.1.2.9. Stopa potražnje za pojedinim deficitarnim zanimanjima pri HZZ Split

Stopa potražnje	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Defektolozi (školski)	100%	-	33,3%	83,3%	290,9 %	143,8 %
Logopedi	50%	100%	400%	62,5%	128,6 %	140%
Njegovatelji osoba s teškoćama u razvoju	31,8%	12,5%	81,8%	35,6%	48,6%	346,2 %
Psiholozi	50%	68,4%	64,3%	65,2%	68,8%	98,2%
Radnici za pomož u kući	-	10,5%	346,2 %	17,1%	149,2 %	172,6 %
Rehabilitatori (broj umjesto stope)	-	1	4	1	2	5
Socijalni radnici	-	38,5%	23,1%	29,4%	79,2%	152,2 %
Učitelji djece s teškoćama u razvoju	100%	133,3 %	266,7 %	-	900%	612,5 %

Izvor: HZZ Split

Pored toga, postoje partnerstva državnoga sustava i udruga civilnoga društva u provedbi učinkovitijih mjera u skrbi za ranjive skupine. No unatoč tome prisutan je i nedostatak educiranosti ukupnog stanovništva o potrebama i mogućnostima sustava socijalne skrbi, posebno po pitanju njihovih prava (primjerice žrtve nasilja). A upravo manjak i slaba dostupnost kvalitetnih informacija ili neadekvatni oblici i sadržaj informacija, te nedovoljno informiranje mogu pridonijeti otežanom pristupu socijalnim pravima (posebno socijalno ugroženih skupina). Stoga treba težiti tome da se ide ka korisnicima, kako u pružanju usluga, tako i pružanju informacija, provođenjem javnih

[43] Ibidem. Može se napomenuti da je unapređivanje stručnog rada djelovanjem strukovnih komora predviđeno Strategijom razvoja socijalne skrbi 2011.-2016.
[44] Ne postoji pri evidenciji HZZ distinkcija dječjih psihologa i psihijatara u odnosu na psihologe i psihijatre
[45] Ibidem. Može se napomenuti da je unapređivanje stručnog rada djelovanjem strukovnih komora predviđeno Strategijom razvoja socijalne skrbi 2011.-2016.

kampanja u svrhu informiranja o socijalnim pravima i u obliku razumljivom potencijalnim korisnicima, posebno u ruralnim krajevima. Ali, i ovdje se ističe problem nedostatka mobilnih timova.

Poseban problem u strukturi ponude socijalnih usluga odnosi se na osobe sa psihičkim poteškoćama, koje su potpuno zanemarene. Procjena dobivena od centra za socijalnu skrb ukazuje na 35% odraslih osoba koje su korisnici Centra i spadaju u navedenu skupinu. Među njima su osobe sa demencijom i osobe kojima treba palijativna skrb, a koje nisu dobro opskrbljene ni institucionalno niti deinstitucionalno. Osnivanjem dnevnih centara i organiziranjem udruga za jednostavne usluge npr. čišćenje stana, odlazak u ljekarnu i dućan i sl. potrebitima bi se moglo pomoći. Ovdje se još jednom aktualizira ideja mobilnih timova.[46] Pri tome treba istaknuti da grad Split osigurava za palijativne bolesnike s područja grada Splita financiranje mobilnih palijativnih timova od 2015. godine, s čime nastavlja i u 2016. Godini, pri čemu je sustav organiziran na način da potiče suradnju i promicanje rada udruga civilnog društva. Uz to su i liječnici obiteljske medicine u Splitu obaviješteni o uspostavi i radu mobilnih palijativnih timova, pa građani koji boluju od teških i neizlječivih bolesti, odnosno njihove obitelji kojima je potrebna dodatna pomoć oko skrbi u njihovom domu, mogu putem svojih obiteljskih liječnika aktivirati usluge mobilnih palijativnih timova. S obzirom da je ovakva usluga dostupna samo na području grada Splita, jasno je da se preostali dio UAS po ovom pitanju zanemaren. Kada je riječ o mobilnim timovima nužno je još istaknuti da takva organizacija pružanja socijalnih usluga za pojedine JLS predstavlja velik trošak, pri čemu sam trošak rada, kao i samo zaposlenje u mobilnim timovima nisu problem, već je problem visok trošak obilaska kućanstava u zaobalju (primjer mobilnih timova grada Omiša). Na tom tragu nalazi se i problem troška osiguravanja prilagođenog prijevoza za djecu s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom.

Zaključno u ovom dijelu se može reći kako postoji: (i) nedostatak prostornih kapaciteta za provođenje procesa deinstitucionalizacije, za roditelje djece s invaliditetom, za pružanje pomoći žrtvama obiteljskog nasilja te beskućnike;[47] (ii) nedostatak mobilnih timova raznih vrsta; (iii) nedostatak obrazovanog stručnog kadra, (iv) nedovoljna educiranost ukupnog stanovništva o potrebama i mogućnostima sustava te (v) nejednaka ponuda usluga na području UAS. Pored toga proces starenja stanovništva neupitno poveća pritisak na domove za starije i nemoćne, gdje će trebati težiti povećanju kapaciteta, te traži povećanje broja davatelja usluga za pomoć i njegu u kući, posebno u zanemarenim područjima.

2.1.2.1.3. Kriminalitet

Kako bi se zaokružila slika o socijalnoj skrbi, nužno je analizirati i podatke o stopi kriminala, kao indikatoru koji može utjecati na broj socijalnih slučajeva. To se prije

[46] Zapisnik sa sastanka Fokus grupe „Zdravstvo i socijalna skrb“, EFST, 2015.
[47] Općenito nedostaje strategija razvoja socijalne stambene politike

RADNA VERZIJA

svega odnosi na maloljetnike i mlađe punoljetnike koji su počinili kaznena djela i prekršaje, kao i na zlouporabu opojnih droga, koji u konačnici mogu rezultirati socijalnim slučajevima. Ovdje je nužno upozoriti i na sve veći problem alkoholizma, kocke te drugih vrsta ovisnosti među mladima te istaknuti potrebu za udrugama i pomoći kod takve vrste devijacija. Podaci naime govore da je Hrvatska treća po maloljetničkoj konzumaciji alkohola u Europi (iza Bugarske i Mađarske), a dobna granica početka ispijanja alkohola spustila se na deset godina.[48]

Pored spomenutog i podaci o ukupnom broju evidentiranih kaznenih djela, stopi nasilnih kaznenih djela (protiv života i tijela – ubojstva i pokušaji ubojstva, silovanja i pokušaji silovanja, teške i tjelesne ozljede), stopi imovinskih kaznenih djela (razbojništva, provalne krađe, teške krađe, razbojničke krađe i krađe) također ukazuju na određeno socijalno stanje društva te nužnost pravovremenog djelovanja ukoliko se opaze upozoravajući trendovi. Trendovi po pitanju pokazatelja kriminaliteta na području RH ukazuju na pad broja kaznenih djela pa je on tako 2012. bio 5% manji u odnosu na 2007. godinu. Slična kretanja bilježe se i u Policijskoj upravi Splitsko-dalmatinskoj,[49] gdje se prema dostupnim podacima broj kaznenih djela od 2010. do 2014. smanjio sa 7281 na 4536 kaznenih djela (tablica 2.1.2.9.).

Tablica 2.1.2.9. Broj kaznenih djela na području PU Splitsko-dalmatinske

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Broj kaznenih djela	7281	7124	6791	5535	4536

Izvor: Prikaz strukture kriminaliteta, prometnih nesreća i prekršaja protiv javnog reda i mira, http://splitsko-dalmatinska.policija.hr/MainPu.aspx?id=1318 (27.10.2015.), obrada autora.

Potrebno je istaknuti da PU Splitsko-dalmatinska bilježi i najmanji broj kaznenih djela na 1000 stanovnika kada se usporedbe podaci PU pet najvećih županija i prosjek RH (MUP, 2013.). Naime, PU Splitsko-dalmatinska bilježi 1217 kaznenih djela na 1000 stanovnika, dok je prosjek na razini RH 1463, a PU zagrebačka bilježi 1674 slučaja na 1000 stanovnika. Što se tiče analize na području UAS, moguće je napraviti usporedbu po pojedinim PU gradova UAS. Naime, u svom obuhvatu pojedine PU odnose se i na općine koje nisu u UAS, pa iako je riječ o relativno malim općinama, sama analiza se ne može tumačiti u potpunosti u kontekstu UAS.

Analiza broja evidentiranih kaznenih djela zorno ukazuje na kontinuirano opadanje broja takvih djela na području cijele UAS. Naime, unutar UAS sve PU bilježe trend smanjivanja broja evidentiranih kaznenih djela, pri čemu u većini PU (sve osim Split i Sinj) taj trend nije kontinuiran, već se u 2012. bilježi nagli rast, a zatim pad broja

[48] Predavanje „Problem konzumacije alkohola kod mladih“ u organizaciji županijske Zajednice klubova liječenih alkoholičara (listopad, 2015.)

[49] PU ima obuhvat veći od same aglomeracije, ali podaci za razinu aglomeracije nisu bili dostupni. Nadležnost nad gradovima: Hvar, Imotski, Kaštela, Komiža, Makarska, Omiš, Sinj, Solin, Split, Stari Grad, Supetar, Trilj, Trogir, Vis, Vrgorac i Vrlika; i općinama: Baška Voda, Bol, Brela, Cista Provo, Dicmo, Dugi Rat, Dugopolje, Gradac, Hrvace, Jelsa, Klis, Lećevica, Lokvičići, Lovreć, Marina, Milna, Muć, Nerežišća, Okrug, Otok, Podbablje, Podgora, Podstrana, Postira, Prgomet, Primorski Dolac, Proložac, Pučišća, Runovići, Seget, Selca, Sućuraj, Sutivan, Šestanovac, Šolta, Tučepi, Zadvarje, Zagvozd i Zmijavci.

RADNA VERZIJA

kaznenih djela. Tako je ukupan broj u razdoblju 2010-2014. smanjen sa 5688 na 3446 evidentiranih kaznenih djela (tablica 2.1.2.10.). U strukturi kaznenih djela prisutno je smanjenje pojedinih kategorija odnosno ukupan broj evidentiranih imovinskih kaznenih djela se smanjio sa 2961 u 2010. na 1920 djela 2014. Pri tome PU Split i Sinj bilježe kontinuirani pad ovakvih djela, dok ostale PU bilježe rast, koji prestaje 2011. (Omiš), 2012. (Kaštela) odnosno 2013. (Solin i Trogir) nakon čega kreće opadanje broja imovinskih kaznenih djela (tablica P.2.1.2.5.).

Tablica 2.1.2.10. Broj evidentiranih kaznenih djela po pojedinim PU

Broj evidentiranih kaznenih djela po policijskoj upravi	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
PP Split (obuhvaća Grad Split i općine Podstrana i Šolta)	3142	3149	2710	2321	1943
PP Kaštela (obuhvaća Grad Kaštela i općine Lećevica, Primorski Dolac i Prgomet)	606	676	864	525	374
PP Omiš (obuhvaća Grad Omiš i općine Dugi Rat, Šestanovac i Zadvarje)	356	386	402	274	194
PP Sinj (obuhvaća gradove Sinj, Vrlika i Trilj, te općine Hrvace, Otok i Dicmo)	516	553	348	346	244
PP Solin (obuhvaća Grad Solin i općine Klis, Muć i Dugopolje)	552	479	588	470	355
PP Trogir (obuhvaća Grad Trogir i općine Marina, Seget i Okrug, te mjesto Slatine na Čiovu)	516	451	463	451	336
Ukupno	**5688**	**5694**	**5375**	**4387**	**3446**

Izvor: Policijska uprava Splitsko-dalmatinska, Dopis gradu Splitu Klasa: 303-01/15-01/00010, Urbroj: 2181/01-15-02/04-15-0033 od 27. kolovoza 2015., obrada autora.

S druge strane, u strukturi kaznenih djela, zlouporaba opojnih droga nakon smanjenja od 2010. do 2012. bilježi rast. Pri tome treba naglasiti da grad Split utječe na takav trend ukupnog kretanja zlouporabe. Kretanja po ostalim PU jako su raznovrsna, no u većini slučajeva riječ je o manje od 10 zlouporaba (Tablica P.2.1.2.6.). Od svih, jedino PU Solin bilježi od 2012. značajniji rast zloporaba (sa 8 na 18). Činjenica da je u Solinu iznadprosječno prisutna maloljetnička delikvencija ukazuje na potrebu preventivnog djelovanja da se spomenuta problematika ne nastavi širiti. Solin bilježi kontinuiran rast stanovništva, posebno mladih obitelji, pa rezultati ne moraju nužno iznenaditi, ali ih svakako treba uzeti u obzir i preventivno djelovati, kako se baš zbog povećanja broja mladih ljudi taj trend rasta ne nastavi.

Još jedan ohrabrujući podatak u smislu pozitivnih trendova u području kriminaliteta odnosi se na broj maloljetnika počinitelja kaznenih djela. Taj se broj kako na području UAS, tako i na području pojedinih PU kontinuirano smanjuje, pa se je broj od 470 maloljetnika spustio na 136 (tablica 2.1.2.11.).

Ukupno, ujedno i oprezno tumačenje raspodjele kaznenih djela unutar UAS pokazuje da se preko 50% svih oblika kaznenih djela izvrši na području PU Split, što je i u skladu s pripadajućim brojem stanovnika. Isto tako raspršenost kaznenih djela po

RADNA VERZIJA

preostalim PU otprilike sukladna je broju stanovnika tog područja, što bi impliciralo i po pojedinim JLS unutar UAS odnosno dotične PU.

Tablica 2.1.2.8. Broj maloljetnika počinitelja kaznenih djela po pojedinim PU

Maloljetnici počinitelji kaznenih djela	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
PP Split (obuhvaća Grad Split i općine Podstrana i Šolta)	249	274	285	145	80
PP Kaštela (obuhvaća Grad Kaštela i općine Lećevica, Primorski Dolac i Prgomet)	/	53	32	29	8
PP Omiš (obuhvaća Grad Omiš i općine Dugi Rat, Šestanovac i Zadvarje)	/	41	29	26	14
PP Sinj (obuhvaća gradove Sinj, Vrlika i Trilj, te općine Hrvace, Otok i Dicmo)	/	52	30	9	6
PP Solin (obuhvaća Grad Solin i općine Klis, Muć i Dugopolje)	/	24	34	25	9
PP Trogir (obuhvaća Grad Trogir i općine Marina, Seget i Okrug, te mjesto Slatine na Čiovu)	/	26	28	24	19
Ukupno	**/**	**470**	**438**	**258**	**136**

Izvor: Policijska uprava Splitsko-dalmatinska, Dopis gradu Splitu Klasa: 303-01/15-01/00010, Urbroj: 2181/01-15-02/04-15-0033 od 27. kolovoza 2015., obrada autora.

Na kraju ovog odjeljka može se zaključiti kako se općenito bilježi trend poboljšanja pokazatelja kriminaliteta na području Policijskih uprava unutar UAS, pri čemu se to u prvom redu odnosi na smanjenje evidentiranih kaznenih djela. Ipak, s obzirom na ranije spomenute trendove rasta maloljetničke delikvencije treba biti oprezan, jer ona upozoravaju da bi se postojeća pozitivna kretanja pokazatelja kriminaliteta u budućnosti mogla pogoršati.

2.1.3. Društvena i zdravstvena infrastruktura

Prefunkcija društvene infrastrukture je pružanje osnovnih socijalnih usluga (npr. školstvo i zdravstvo). U ovom odjeljku se analizira zdravstvena infrastruktura urbane aglomeracije Split (UAS) te preostale djelatnosti društvene infrastrukture koje nisu analizirane u prethodnim poglavljima (sport i kultura), a postoji za njih infrastruktura na razini UAS. Izdvojeno se analizira i standard stanovanja kao jedan od pokazatelja životnog standarda u okviru dostupnosti i kvalitete životnih uvjeta (od socijalne skrbi do obrazovanja). Posebno poglavlje (2.1.4.) posvećeno je obrazovanju.

RADNA VERZIJA

2.1.3.1.1. Zdravstvena infrastruktura[50]

Na osnovi članka 24. Zakona o zdravstvenoj zaštiti (NN 154/14) zdravstvena djelatnost u Hrvatskoj obavlja se na primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj razini te na razini zdravstvenih zavoda. Ustanove koje obavljaju zdravstvenu djelatnost su zdravstvene ustanove u državnom vlasništvu, odnosno vlasništvu županija te zdravstvene ustanove u privatnom vlasništvu. U državnom vlasništvu su klinike, klinički bolnički centri i državni zdravstveni zavodi. U vlasništvu županija su domovi zdravlja, poliklinike, opće i specijalne bolnice, ljekarne, ustanove za hitnu medicinsku pomoć, za zdravstvenu njegu u kući te županijski zavodi za javno zdravstvo.[51]

Analiza zdravstvene infrastrukture za UAS fokusira se na dostupnosti zdravstvenih usluga (liječničkih timova) i ustanova na razini pripadajućih općina i gradova UAS. Stoga se naglasak analize prvenstveno stavlja na dostupnost (a time i kvalitetu) primarne zdravstvene zaštite (PM), u okviru koje se analiziraju pokazatelji četiri temeljne djelatnosti primarne medicine[52], nakon čega slijedi analiza djelatnosti hitne medicinske pomoći i zdravstvene njege u kući, s obzirom na specifičnosti područja UAS, gdje (i) u turističkoj sezoni djelatnost HMP postaje temeljna u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, a (ii) njega u kući neophodna zbog iznesenih demografskih trendova u prethodnim poglavljima. Nadalje, važna je i analiza segmenta PM koji obuhvaća higijensko-epidemiološku zdravstvenu zaštitu čija će se infrastruktura također analizirati.

S obzirom na specifičnost djelatnosti, neizostavna je i analiza bolničkog sustava, koja predstavlja zdravstvenu zaštitu na sekundarnoj i tercijarnoj razini. Za stanovnike UAS dostupna je u Splitu, ali se analizira u kontekstu SDŽ s obzirom da ovom tipu zdravstvene zaštite gravitira i stanovništvo područja izvan UAS, odnosno cijela SDŽ, ali i stanovništvo izvan granica SDŽ pa i Hrvatske. Nadalje, potrebno je napomenuti da se analiza ne odnosi na kretanja kroz određena vremenska razdoblja, već prvenstveno za određeno stanje u trenutku promatranja, ovisno o dostupnim podacima za analizu.

RADNA VERZIJA

[50] Nacionalna strategija razvoja zdravstva 2012.-2020. definira osnovna načela: univerzalnost, kontinuitet i dostupnost. Univerzalnost zdravstvene zaštite obuhvaća cjelokupno stanovništvo Hrvatske. Kontinuitet zdravstvene zaštite postiže se sveukupnom organizacijom zdravstvene zaštite, a naročito one primarne, koja pruža neprestanu zdravstvenu skrb u svakoj životnoj dobi pacijenta. Dostupnost zdravstvene zaštite podrazumijeva jednake uvjete zdravstvene skrbi za svakog građanina. Zdravstvenu zaštitu iz obveznog zdravstvenog osiguranja na primarnoj razini osigurane osobe Zavoda ostvaruju na osnovi slobodnog izbora doktora medicine i doktora stomatologije, u pravilu, prema mjestu stanovanja, a prema odredbama općih akata Zavoda. Zdravstvenu zaštitu iz obveznog zdravstvenog osiguranja na sekundarnoj i tercijarnoj razini osigurane osobe Zavoda ostvaruju osnovom uputnice izabranog ugovornog doktora primarne zdravstvene zaštite. Zdravstvena zaštita iz obveznog zdravstvenog osiguranja na razini zdravstvenih zavoda provodi se na primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj razini zdravstvene zaštite, te putem posebnih programa.

[51] Zdravstvena zaštita na primarnoj razini pruža se kroz djelatnosti opće/obiteljske medicine, zdravstvene zaštite predškolske djece, zdravstvene zaštite žena, patronažne zdravstvene zaštite, zdravstvene njege u kući bolesnika, stomatološke zdravstvene zaštite (polivalentne), higijensko-epidemiološke zdravstvene zaštite, preventivno-odgojnih mjera za zdravstvenu zaštitu školske djece i studenata, laboratorijske dijagnostike, ljekarništva i hitne medicinske pomoći. Zdravstvena djelatnost na sekundarnoj razini obuhvaća specijalističko-konzilijarnu zdravstvenu zaštitu i bolničku zdravstvenu zaštitu. Zdravstvena djelatnost na tercijarnoj razini obuhvaća obavljanje najsloženijih oblika zdravstvene zaštite iz specijalističko-konzilijarnih i bolničkih djelatnosti.

[52] Četiri temeljne djelatnosti primarne zdravstvene zaštite su opća/obiteljska medicina, zdravstvena zaštita predškolske djece i dojenčadi, polivalentna stomatološka zdravstvena zaštita i zdravstvena zaštita žena.

Primarna zdravstvena zaštita vrlo je značajan dio cjelokupnog zdravstvenog sustava. Organizirana, koordinirana i učinkovita provedba primarne zdravstvene zaštite pozitivno se odražava na funkcioniranje svih preostalih razina zdravstvenog sustava (Starfield, Macinko i Shi, 2005., navedeno u Rašić Bakarić, 2014., str.143.).[53] Kroz primarnu zdravstvenu zaštitu ili primarnu medicinu (PM) ostvaruje se prvi kontakt pojedinca s nacionalnim zdravstvenim sustavom, te se iz nje, prema medicinskim indikacijama, upućuje bolesnike u specijalističko-konzilijarnu i stacionarnu zdravstvenu zaštitu.[54]

Statistički podaci (vidjeti tablice P2.1.3.1. i P2.1.3.2. u Prilogu) na razini Hrvatske u usporedbi sa EU ukazuju na još uvijek nedostatni broj liječnika i medicinskih sestara svih razina zdravstvene zaštite[55]. Hrvatska ima 113,0 liječnika primarne medicine na 100.000 stanovnika. U usporedbi sa prosjekom Hrvatske, većina gradova i općina *UAS iskazuju iznadprosječne* brojke liječnika primarne medicine na 100.000 stanovnika (osim Podstrane, Dugog Rata, Klisa i Lećevice (pri tome u Lećevici postoji samo tim obiteljske medicine od četiri analizirane temeljne djelatnosti)). Prosječan broj liječnika primarne medicine na 100.000 stanovnika na razini UAS iznosi 118,6, a na razini SDŽ 122. Navedenu situaciju moguće je potkrijepiti činjenicom da prema podacima za 2013. godinu stanovništvo SDŽ i UAS ima u prosjeku povoljniju pokrivenost timovima dentalne medicine od stanovnika Hrvatske, a stanovnici SDŽ bolju od stanovnika UAS (iako se pokazatelji razlikuju između JLS-ova te ovdje treba s oprezom interpretirati navedeni pokazatelj).[56]

Analizirajući pojedinačno pokazatelj broja liječnika opće/obiteljske medicine (OM) na 10.000 stanovnika koji se koristi za međunarodnu usporedbu dostupnosti

RADNA VERZIJA

[53] Naime, poznata je činjenica da liječnici u primarnoj zaštiti značajno utječu na troškove u zdravstvu jer čuvaju ulazak pacijenata u zdravstveni sustav, upućujući ih na specijalističke preglede i bolničko liječenje te propisujući lijekove. Stoga se dobrom organizacijom i provedbom primarne zdravstvene zaštite mogu postići značajne racionalizacije potrošnje u zdravstvu. Važno je i istaknuti da se općenito smatra da je kod ove razine zdravstvene zaštite najpovoljniji odnos troška i koristi od ulaganja u zdravstvo (prema Kovač, 2013., navedeno u Rašić Bakarić, 2014.).

[54] Sukladno Zakonu o zdravstvenoj zaštiti (Narodne novine, br. 150/2008., 71/2010., 139/2010.) zdravstvenu djelatnost na primarnoj razini mogu obavljati i zdravstvene ustanove i privatni zdravstveni radnici. Zdravstvene ustanove na primarnoj razini su *domovi zdravlja, ustanove za zdravstvenu njegu, ustanove za zdravstvenu skrb i ustanove za palijativnu skrb. Četiri temeljne djelatnosti primarne zdravstvene zaštite (opća/obiteljska medicina, zdravstvena zaštita predškolske djece i dojenčadi, polivalentna stomatološka zdravstvena zaštita i zdravstvena zaštita žena)* zapravo funkcioniraju na temelju dva modela: 1. javni model u domovima zdravlja, i 2. privatni koncesijski model. Privatni zdravstveni radnici tzv. koncesionari rade na temelju koncesije sa županijom odnosno Gradom Zagrebom i ugovora s HZZO-om iz kojeg primaju fiksne mjesečne glavarine. Glavarine se u privatnom koncesijskom modelu isplaćuju prema broju pacijenata i njihovim demografskim obilježjima (Narodne novine, br. 38/2012.). Standard broja pacijenata koji je propisao HZZO je 1.700 pacijenata po timu (Narodne novine, br. 43/2010.). Primarna zdravstvena zaštita funkcionira na konceptu izabranog doktora, što znači da svaki osiguranik ima pravo na slobodan odabir liječnika opće/obiteljske medicine, liječnika pedijatra, liječnika ginekologa i stomatologa. Trenutno se većina primarne zdravstvene zaštite RH pruža putem privatne prakse koju čini tim liječnika i sestre, a financira se putem glavarine.

[55] U 2011. godini u Hrvatskoj je bilo ukupno (sve razine zdravstvene zaštite) 284 liječnika i 579 medicinskih sestara na 100.000 stanovnika, dok je prosjek EU iznosio 346 i 836 (OPULJP, 2014.). Prema WHO Office for Europe Health for all Database, Hrvatska 2013. godine ima 53,72 liječnika opće medicine (general practioner) na 100.000 stanovnika dok EU ima 79,47 liječnika opće medicine na 100.000 stanovnika.U 2013. godini Hrvatska na 100.000 stanovnika ima 303,26 liječnika i 658,48 medicinskih sestara, dok je prosjek EU 346,62 liječnika na 100.000 stanovnika i 849,69 medicinskih sestara na 100.000 stanovnika (sve razine zdravstvene zaštite), prema WHO Office for Europe European Health for All database (HFA-DB) dostupno online na: http://data.euro.who.int/hfadb/shell_en.html.

[56] Iznadprosječnu pokrivenost timovima OM u UAS u odnosu na njezin prosjek imaju gradovi Split, Trogir, Sinj i Omiš, te općine Muć, Dugopolje i Lećevica.

zdravstvene zaštite na primarnoj razini, vidljivo je da po prvom pokazatelju Hrvatska sa 5,37 liječnika OM ispod prosjeka EU koji iznosi 7,58 liječnika OM na 10.000 stanovnika u 2013. godini (prema WHO, HFA-DB). Isto tako, na razini područnih ureda (odnosno županija), može se uočiti ispodprosječna pokrivenost obiteljskim liječnicima u čak 10 područnih ureda Hrvatske.[57] Ipak, i*znadprosječnu* pokrivenost liječnicima zajedno sa područnim uredima imaju Dubrovnik, Gospić, Rijeka, Karlovac, Šibenik i područni ured Split. Dakle, po područnim uredima (odnosno županijama) postoje određena negativna odstupanja u pokrivenosti liječnicima OM u Hrvatskoj, ali područni ured *Split (5,78), odnosno SDŽ, je iznad prosjeka Hrvatske*.

Međutim, taj pokazatelj je za UAS *ispod prosjeka* područnog ureda Split, Hrvatske i EU i iznosi 5,38 liječnika OM na 10.000 stanovnika. Uspoređujući s prosjekom EU, sve općine i gradovi UAS po broju liječnika OM na 10.000 stanovnika *zaostaju* za prosjekom EU, osim Lećevice i Trogira. Pri tom je općina Lećevica po broju liječnika OM na 10.000 stanovnika (17,15 je veličina pokazatelja) izrazito iznad prosjeka i UAS ali i EU. Uzrok navedenom visokom odstupanju Lećevice (po oba pokazatelja) je u malom broju stanovnika i prisutnom jednom liječničkom timu opće medicine (na 583 stanovnika). Usporedbom s prosjekom Hrvatske, pet jedinica JLS ima više liječnika OM na 10.000 stanovnika (uz spomenute tu su još Sinj, Muć i Dugopolje). Prosjek UAS nadmašuju isto tako već spomenute jedinice te Split i neznatno Omiš. Izrazito nepovoljnu situaciju u pogledu broja liječnika OM na 10.000 stanovnika pokazuju Klis (2,1) i Dicmo (3,6) u odnosu na UAS, SDŽ, Hrvatsku i EU (a slijede ih Solin, Dugi Rat, Podstrana i Kaštela). Pri tome je važno istaknuti i da 7 jedinica JLS nema dostupnu uslugu zdravstvene zaštite žena (sve općine UAS), a 6 općina (bez Podstrane) nemaju zdravstvenu uslugu zaštite djece predškolske dobi.

Analizom udjela liječnika temeljnih djelatnosti u primarnoj zdravstvenoj zaštiti vidljivo je da na području UAS u 2015. godini u *strukturi djelatnika/timova primarne medicine* opća medicina sudjeluje sa 45 posto (a i dalje je ispod EU i RH prosjeka po pokrivenosti liječnicima opće medicine na 10.000 stanovnika), a dentalna sa 41 posto, dok je ostalih 14 posto jednakomjerno raspoređeno na liječnike u sustavu zdravstvene zaštite žena i zaštite predškolske djece (HZZO, 2015.).

Općenito se može zaključiti da je *dostupnost usluga djelatnosti primarne medicine* na području UAS jedino iznad prosjeka Hrvatske, ali ispod prosjeka SDŽ i EU ako se gleda odnos broja liječničkih timova na 100.000 stanovnika. Pri tome je neupitno da po broju liječnika dentalne medicine Hrvatska je iznad prosjeka EU, a timovi ugovorenog sadržaja ove zdravstvene zaštite na području UAS premašuju prosjek Hrvatske na 10.000 stanovnika (za Hrvatsku pokazatelj je 4,5, a za UAS 4,9). Navedeno je i uzrok iznadprosječnoj dostupnosti primarne zdravstvene zaštite u UAS, te navedeni pokazatelj ne daje reprezentativnu sliku o dostupnosti zdravstvene zaštite temeljnih djelatnosti primarne medicine. To se odnosi posebice na prostornu dostupnost svih razina primarne zdravstvene zaštite, ali i analizirani pokazatelj unutar

[57] Ispodprosječna pokrivenost odnosi se na pokrivenost u usporedbi sa prosjekom Hrvatske.

RADNA VERZIJA

pojedinačnih djelatnosti primarne medicine, odnosno na dostupnost liječničkih timova *opće obiteljske medicine po stanovniku.* Naime, primarna zdravstvena zaštita na razini UAS pokazuje neujednačenu dostupnosti u jedinicama JLS kako u prostoru tako i u raspoloživosti zdravstvene zaštite temeljnih djelatnosti PM.[58] Navedeno se pogotovo odnosi na općine te priobalje UAS, s obzirom da zaostaju za prosjekom UAS po svim analiziranim pokazateljima. Nadalje, pokazatelj broja liječničkih timova OM na 10.000 stanovnika na razini UAS pokazuje ispodprosječnu vrijednost u usporedbi sa SDŽ, Hrvatskom i EU, te samo manji dio jedinica JLS nadmašuje prosjek SDŽ i/ili Hrvatske, dok su sve JLS UAS ispod EU prosjeka

Prema podacima za 2010. godinu oko 85% privatne prakse u primarnoj zdravstvenoj zaštiti na razini Hrvatske djeluje u prostorima domova zdravlja (HZZO, 2011., navedeno u Rašić Bakarić, 2014.). Nasuprot tome, prema podacima za gradove i općine UAS, u 2015. godini ugovoreni sadržaji primarne zdravstvene zaštite koncesionarskog tipa obuhvaćaju 75% ugovora, pri čemu je taj postotak najveći u obiteljskoj medicini (82%), a najmanji u dentalnoj medicini (68%) (za detalje pogledati tablicu P2.1.3.3. u Prilogu). I ovdje je prostorni raspored ordinacija naglašen u gradovima i priobalju UAS (što je i u skladu sa prostornim razmještajem stanovništva, odnosno gustoćom naseljenosti). Pri tome ispostave *doma zdravlja* SDŽ nisu prisutne u Dicmu i Muću, a u određenim gradovima i općinama domovi zdravlja ne pružaju sve četiri osnovne djelatnosti primarne medicine (pogledati tablicu P2.1.3.3. u Prilogu za detalje).[59]

Zavod za hitnu medicinu SDŽ (ZHMSDŽ) je zdravstvena Ustanova za obavljanje poslova na području hitne medicine SDŽ sa sjedištem u Splitu, i spada pod kategoriju primarne zdravstvene zaštite. Za obavljanje svoje djelatnosti Zavod može imati Ispostave hitne medicine (Ispostave HM) na području SDŽ. Statutom ZHMSDŽ su definirane Ispostave HM (njih 15 u SDŽ). UAS broji njih 6 i to su Ispostave Split, Solin, Trogir, Kaštel Stari, Omiš i Sinj.[60] Svaka od navedenih ispostava HM na

RADNA VERZIJA

[58] Hrvatska je suočena s ograničenom raspoloživošću i dostupnošću zdravstvene zaštite, osobito u ruralnim područjima, manjim mjestima, na otocima kao i u nerazvijenim zajednicama. Nedostatak zdravstvenih radnika često je izraženiji u nerazvijenim područjima u kojima su zdravstveni radnici manje skloni prihvatiti posao (OPULJP, 2014.). Prema analizama u nacrtu Strateškog plana razvoja ljudskih potencijala u zdravstvu, 2013. godine nedostajalo je 232 liječnika opće prakse u Mreži javne zdravstvene službe, što iznosi 5,4 liječnika opće prakse na 100.000 stanovnika

[59] Osnovna djelatnost Doma zdravlja SDŽ je pružanje zdravstvenih usluga na nivou primarne zdravstvene zaštite što se provodi kroz obiteljsku medicinu, pedijatriju, ginekologiju, dentalnu medicinu, patronažnu službu, medicinu rada i laboratorijsku dijagnostiku. Dom zdravlja Splitsko-dalmatinske županije je zdravstvena ustanova čiji je osnivač Županija Splitsko-dalmatinska i pruža zdravstvene usluge na području čitave županije (ukupno 14 045 km2, a od toga 4 572 km2 kopna, 16 gradova i 39 općina). Ovakav županijski Dom zdravlja je nastao 2003. godine udruživanjem 13 Domova zdravlja (Brač, Hvar, Imotski, Kaštela, Makarska, Omiš, Sinj, Solin, Split, Trogir, Vis, Vrgorac i Brodosplit). Pružanje zdravstvene zaštite je organizirano kroz Odjele unutar Doma zdravlja (Opća medicina, Dentalna medicina, Radiologija, SKZZ). Dom zdravlja zapošljava preko 650 djelatnika (a od toga više od 550 zdravstvenih djelatnika), a u prostorima koje Dom zdravlja daje u zakup (najam) radi još preko 700 zdravstvenih radnika. Osim ovih djelatnosti Dom zdravlja pruža i određene usluge koje spadaju u djelatnost sekundarne zdravstvene zaštite – RTG dijagnostika, interna medicina, oftalmologija, psihijatrija, fizikalna medicina i rehabilitacija. Također Dom zdravlja ima i tri djelatnosti koje su inače sastavni dio bolničke zdravstvene zaštite – hemodijaliza (peta po veličini dijaliza u RH), stacionari (44 kreveta ugovorena sa HZZO-om) i rodilišta (trenutno radi **jedno rodilište u Sinju**).

[60] Nedavno je u Hrvatskoj provedena sveobuhvatna reforma hitne medicinske pomoći (HMP). Reformu HMP je djelomično pratilo i ulaganje u obrazovanje i osposobljavanje zdravstvenih djelatnika za hitnu medicinsku pomoć. I dalje su na razini Hrvatske potrebna 220 specijalista hitne medicine na zajedničkim bolničkim odjelima hitne medicine i 450 specijalista hitne medicine u županijskim zavodima za hitnu medicinu (OPULJP, 2014.).

području UAS, osim Ispostave Split, ima po pet timova hitne medicinske pomoći (HMP) tipa 1 (doktor medicine specijalist hitne medicine u timu s najmanje medicinskom sestrom – medicinskim tehničarom i vozač), a u Splitu ih je 15, s tim da u Splitu djeluje i 5 timova tipa 2 (medicinska sestra – medicinski tehničar sa specijalističkim usavršavanjem iz djelatnosti hitne medicinske pomoći u timu s najmanje medicinskom sestrom – medicinskim tehničarom) (Mreža hitne medicine, NN 71/2012).

Na području SDŽ u 2013. godini bilo je 85 timova HMP (od toga 40 timova na području UAS) s raspoloživih 97 vozila, što je izniman porast u broju timova u odnosu na godinu prije kada je bilo svega 68 timova sa 93 vozila HMP (tablica P2.3.1.5. u Prilogu). Jedan tim HMP tipa 1 dolazi u RH na 7,5 tisuća stanovnika, a u SDŽ na 5,4 tisuće stanovnika. Iako je SDŽ prema ovom pokazatelju u povoljnijem položaju, treba uzeti u obzir da je od svih intervencija HMP u RH u 2013. godini jedna petina obavljena u SDŽ (što pokazuje svu složenost organizacije zdravstvene usluge u kontekstu sezonskih pritisaka i porasta broja stanovnika u to vrijeme, i sl.). Nadalje, promatra li se samo UAS vidljivo je da je jedan tim tipa 1 HMP na 8,1 tisuću stanovnika nepovoljnije u odnosu na SDŽ i Hrvatsku, posebice ako se uzme u obzir da UAS generira većinu porasta broja stanovnika u sezoni.

Zdravstvena njega u kući organizirana je kroz ugovoreni broj medicinskih sestara, gdje je u 2015. SDŽ po broju sestara obuhvaćala 11% ugovorenih sestara Hrvatske. Od toga je 72% ugovoreno na području UAS. Ugovoreni broj medicinskih sestara na području Splita predstavlja 57% svih ugovora zdravstvene njege u kući na području UAS. Slijede Kaštela, Sinj te Omiš. Pri tome se prema broju stanovnika za sva tri područja broj medicinskih sestara za njegu u kući na 100.000 stanovnika prosječno kreće oko 30. Ispod prosjeka UAS po ovom pokazatelju nalaze se Podstrana i Klis.[61]

Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije (NZJZ SDŽ) je javnozdravstvena ustanova, okrenuta suvremenoj javnozdravstvenoj problematici, znanstveno-istraživačkom radu i edukaciji. NZJZ je ujedno i nastavna baza Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu od 01. lipnja 2006. godine. Djelatnost NZJZ SDŽ razgranata je u SDŽ (tri otoka i 9 gradova), a svi gradovi UAS pokriveni su uslugama NZJZ SDŽ. Ustroj sadašnjeg Nastavnog zavoda sačinjava osam Službi s tristotinjak djelatnika (Služba za epidemiolgiju zaraznih bolesti, Služba za medicinsku mikrobiologiju i parazitologiju, Služba za javno zdravstvo, Služba za zdravstvenu

[61] Palijativna skrb kao dio sustava primarne zdravstvene zaštite funkcionira mobilnih palijativnih timova koji su u nadležnosti JLS. Podaci za sve JLS UAS nisu dostupni, a njena organizirana primjena od 2015. godine funkcionira za grad Split. Svi liječnici obiteljske medicine u Splitu obaviješteni su o uspostavi i radu mobilnih palijativnih timova. Stoga, građani koji boluju od teških i neizlječivih bolesti, odnosno njihove obitelji kojima je potrebna dodatna pomoć oko skrbi u njihovom domu, mogu putem svojih obiteljskih liječnika aktivirati usluge mobilnih palijativnih timova. Mobilni palijativni timovi osnovani su s ciljem da se neizlječivo bolesnim pacijentima (neovisno od životne dobi, a najčešće su to osobe koje boluju od raka, demencije, posljedica moždanog udara, autoimunih bolesti i sl.) osigura što kvalitetniji život u njihovom vlastitom domu, a njihovim obiteljima da se olakša skrb za takvog bolesnika. Mobilni palijativni tim u svom sastavu ima liječnika, medicinske sestre, te fizioterapeuta s edukacijom i iskustvom iz palijativne medicine. Nadalje, u svezi deinstitucionalizacije u zdravstvu, jedinice lokalne samouprave, sukladno Zakonu o zdravstvenoj zaštiti, imaju ograničenu nadležnost (koja je isključivo u nadležnosti resornog ministarstva i županija). Sukladno ovlastima koje ima, primjerice Grad Split, svake ljetne sezone financira zdravstvene mobilni timove zbog povećanog broja korisnika za vrijeme turističke sezone (Slatine).

RADNA VERZIJA

ekologiju, Služba za školsku i sveučilišnu medicinu, Služba za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti, Služba za epidemiologiju kroničnih masovnih bolesti i Služba za zajedničke poslove).

Bolnički sustav u Hrvatskoj reguliran je Nacionalnim planom razvoja kliničkih bolničkih centara, kliničkih bolnica, klinika i općih bolnica 2014.-2016. i temelji se na načelima troškovne učinkovitosti i funkcionalne integracije kako bi se osigurala dugoročna racionalizacija troškova sustava, a time poboljšao pristup zdravstvenoj skrbi i povećala učinkovitost sustava.

Klinički bolnički centar (KBC) središnja je zdravstvena ustanova Splitsko-dalmatinske županije, smještena na tri lokacije Firule, Križine i središte grada. KBC Split ima i funkciju opće bolnice što je vrijedno imati na umu prilikom interpretacije statističkih pokazatelja koji slijede. Nadalje, gravitacijsko područje prema KBC Split je znatno šire od samih granica UAS i SDŽ, te se proteže i izvan granica Hrvatske, o čemu se isto tako treba promišljati prilikom interpretacije pokazatelja koji slijede.[62]

Analiza bolničkog sustava za UAS daje se kroz analizu regionalne distribucije bolnica (svih vrsta) u SDŽ te se uspoređuje sa Hrvatskom.[63]

U tom pogledu, u odnosu na prosjek Hrvatske, SDŽ se nalazi u nepovoljnom položaju. Naime, u Hrvatskoj na 100.000 stanovnika u 2013. godini dolaze 1,62 bolnice (WHO, HFA-DB), a SDŽ je po ovom pokazatelju u najnepovoljnijem položaju od svih županija u Hrvatskoj, sa 0,4 bolnice na 100.000 stanovnika.

Na razini Hrvatske prosječno na *10.000 stanovnika dolazi 13,5 liječnika specijalista* (detaljni prikaz djelatnika u zdravstvenom sustavu na razini Hrvatske i SDŽ dan je u tablici P2.1.3.4. u Prilogu). Pritom, iznadprosječnu pokrivenost liječnicima specijalistima ima tek šest županija kojima predvode Grad Zagreb i Zagrebačka županija s 18,3 liječnika specijalista na 10.000 stanovnika. *Ispodprosječna pokrivenost* liječnicima prisutna je u čak 14 županija, a među njima je i SDŽ u kojoj na prosječno 10.000 stanovnika dolazi *9,7 liječnika specijalista.*

Iako se Hrvatska s 58,5 bolničkih postelja na 10.000 stanovnika (DZS, 2014) nalazi iznad prosjeka zemalja članica EU, primjetne su značajne međužupanijske razlike.

RADNA VERZIJA

[62] Radi obavljanja zdravstvene djelatnosti u Kliničkom bolničkom centru ustrojeno je 11 klinika (za kirurgiju, bolesti uha, nosa i grla s kirurgijom glave i vrata, očne bolesti, ženske bolesti i porode, unutarnje bolesti, plućne bolesti, neurologiju, psihijatriju, infektologiju, kožne i spolne bolesti, te dječje bolesti), 5 kliničkih zavoda (za mikrobiologiju i parazitologiju, nuklearnu medicinu, patologiju, kliničku patofiziologiju, te dijagnostičku i intervencijsku radiologiju) i 9 odjela (za medicinsko laboratorijsku dijagnostiku, transfuzijsku medicinu, sudsku medicinu i citologiju, kirurgiju, dječju kirurgiju, urologiju, ortopediju, fizikalnu medicinu, rehabilitaciju i reumatologiju, anesteziju i intenzivno liječenje, onkologiju i radioterapiju, te lijekove, sanitetski materijal i centralnu sterilizaciju). Za obavljanje ostalih poslova ustrojeno je ravnateljstvo i 6služba (za prehranu i dijetetiku, opće, pravne i kadrovske poslove, ekonomsko-financijske poslove, nabavu, tehničke poslove, te informatiku).

[63] Ovdje je važno napomenuti da bez obzira na vrstu bolnica, distribucija broja bolnica u relativnom odnosu na broj stanovnika ovisi o prometnoj dostupnosti odnosno konfiguraciji zemljišta, gustoći naseljenosti, udaljenosti naselja i sličnim pokazateljima te stoga broj bolnica na broj stanovnika nije statistički relevantan pokazatelj bez ostalih analitičkih detalja, pogotovo kada se analizira na razini UAS. Stoga će se u nastavku iznijeti isključivo osvrt na stanje u Splitsko-dalmatinskoj županiji, iz kojeg se indirektno može zaključiti o bolničkoj zdravstvenoj zaštiti stanovništva gradova i općina UAS.

Tako je sa 32 bolničke postelje na 10.000 stanovnika SDŽ ispod prosjeka Hrvatske i EU (DZS, 2014).[64] U posljednjih nekoliko godina prisutan trend porasta broja zdravstvenih djelatnika u zdravstvenom sustavu Hrvatske, ali ipak je to još nedovoljno da se Hrvatska i SDŽ približe prosijeku EU (detaljnije pogledati u Prilogu tablicu P 2.1.3.4.).

Kada se analizira broj liječnika i medicinskih sestara, broj postelja te prostorna distribucija i dostupnost zdravstvenih usluga potrebni su dodatni napori i ulaganja kako u materijalnu tako i u ljudsku infrastrukturu u području hrvatskog zdravstva, jednako kao i zdravstva na području UAS.[65] Ovdje nedostaje analiza o ulaganjima i održavanju infrastrukture u javnom (država, županija i općina/grad) vlasništvu. Da je ona moguća (kada bi bili dostupni svi potrebni podaci), pokazala bi financijske tokove i mogućnosti održavanja i investiranja u materijalnu i ljudsku infrastrukturu, primjerice u specifične aspekte materijalne infrastrukture (osim zgrada navedeno se posebno odnosi i na medicinsku opremu i sl. ili u dodatno obrazovanje zdravstvenog kadra).[66]

Za adekvatno ocjenjivanje zdravstvene infrastrukture potrebno je uvažiti i ocjenu postojećeg zdravstvenog stanja stanovništva SDŽ. Zdravstveno stanje stanovništva SDŽ prati i o njemu izvještava NZJZ SDŽ. Prema posljednjim podacima NZJZ SDŽ osnovni zdravstveni problemi ukupnog stanovništva na razini SDŽ,[67] jesu u skupinama Bolesti dišnog sustava, zatim slijedi skupina Bolesti cirkulacijskog sustava te potom skupina Bolesti mišićno-koštanog sustava i vezivnog tkiva. Navedeno upozorava, među ostalim, na nedostatak tjelesne aktivnosti stanovništva na razini SDŽ, što upućuje na istu problematiku i na razini UAS.[68]

Ocjena zdravstvenog stanja na područjima UAS[69]

Najvrijedniji pokazatelji za ocjenu zdravstvenog stanja su pokazatelji smrtnosti u usporedbi s drugim područjima koristeći pritom komparativni epidemiološki metod usporedbe smrtnosti na području UAS-a sa smrtnošću u Splitsko-dalmatinskoj županiji, Republici Hrvatskoj i europskim mediteranskim zemljama. Svi pripadajući podaci za provedenu analizu dani su u tablicama i grafičkim prikazima u prilogu ovog dokumenta.

RADNA VERZIJA

[64] Prema podacima DZS-a i HZJZ u 2013. i 2014. godini Klinički bolnički centar Split raspolagao je sa 1500 postelja u prosjeku, od čega 39 postelja u odjelu za kronične bolesti, a ostalo su akutne postelje.

[65] Djelomično prema Strateškom planu razvoja ljudskih resursa u zdravstvu 2015.-2020. (SPRLJRZ, 2015.) te prema OPULJP (2015.)

[66] Primjerice u OPULJP (2014.) jasno je izražena potreba za osnivanjem i razvojem timova u primarnoj zdravstvenoj zaštiti i unapređenju hitnih medicinskih usluga u područjima u kojima je pristup zdravstvenoj zaštiti najviše ograničen. U bolničkom sustavu, pojedinim ranjivim skupinama (npr. pacijentima kojima treba palijativna skrb, osobama s duševnim bolestima i ozljedama kralježnice) nije pružena odgovarajuća skrb zbog nedostatka zdravstvenih djelatnika koji imaju odgovarajuće obrazovanje i osposobljenost.

[67] Dobivenih analizom ukupnog broja utvrđenih bolesti-stanja u djelatnosti primarne zdravstvene zaštite u 2007. godini, prema skupinama bolesti-stanja MKB-10 (online), dostupno na: http://www.nzjz-split.hr/userfiles/zdravstvenostanjeSDZ2007%5B1%5D.pdf (10.10.2015.).

[68] Sve veća tjelesna neaktivnost predstavlja trend koji je u kombinaciji s konzumiranjem prekomjernih količina hrane zabilježen u svim razvijenim zemljama svijeta.

[69] Ocjena je dana temeljem smrtnosti po skupinama bolesti i odabranim pojedinačnim uzrocima smrti, a zahvaljujući podacima koji su dobiveni od NZJZ SDŽ, i obrađeni pri Katedri za javno zdravstvo Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu (Izv. prof. dr. sc. Mladen Smoljanović, doktor medicine, specijalist epidemiolog).

Po skupinama bolesti po Međunarodnoj klasifikaciji bolesti (MKB-10) petogodišnji prosjek smrtnosti za razdoblje 2009.-2013. godine uspoređen je sa smrtnošću u istom razdoblju u Splitsko-dalmatinskoj županiji (SDŽ), Republici Hrvatskoj i zbirno u četiri europske mediteranske zemlje: Grčka, Portugal, Cipar i Malta, nazvanima MEDITERAN. Ove zemlje odabrane su iz razloga što su s jednakim mediteranskim obilježjima kao i područje UAS-a, a ne spadaju u gospodarski visokorazvijene zemlje poput Francuske i Italije. Izvor podataka za Hrvatsku i mediteranske zemlje je baza podataka Europskog ureda Svjetske zdravstvene organizacije dok je za Splitsko-dalmatinsku županiju i JLS UAS-a izvor elektronska baza podataka iz Nastavnog zavoda za javno zdravstvo SDŽ.

Broj stanovnika za JLS UAS-a i Splitsko-dalmatinsku županiju procijenjen je metodom aritimetičke sredine temeljem popisa 2001. i 2011. godine.

Stope smrtnosti za muški i ženski spol standardizirane su prema Europskoj standardnoj populaciji za 2013. godinu (ESP 2013) na 100.000 stanovnika. Stanovnici su razvrstani u tri dobne skupine: 0-19 godina, 20-64 godina i 65 i više godina, te su tako u tablicama prikazani pokazatelji prosječnih godišnjih nestandardiziranih i standardiziranih specifičnih stopa smrtnosti po dobnim skupinama i za sve dobi. Grafički prikazi urađeni su samo za sve dobi (ostali podaci nalaze se u tablicama u prilogu).

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.1.3. 1. Prosječne godišnje standardizirane stope smrtnosti muških stanovnika UAS-a (gore) i ženskih stanovnica UAS-a (dolje) umrlih od Svih uzroka smrti (A00-T98, MKB-10), 2009.-2013.

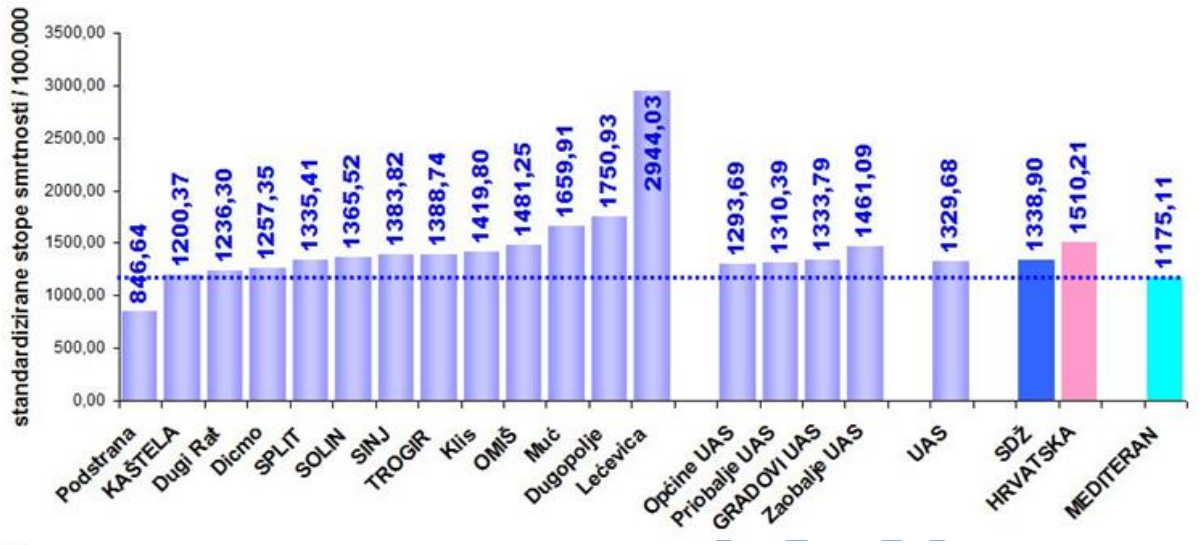

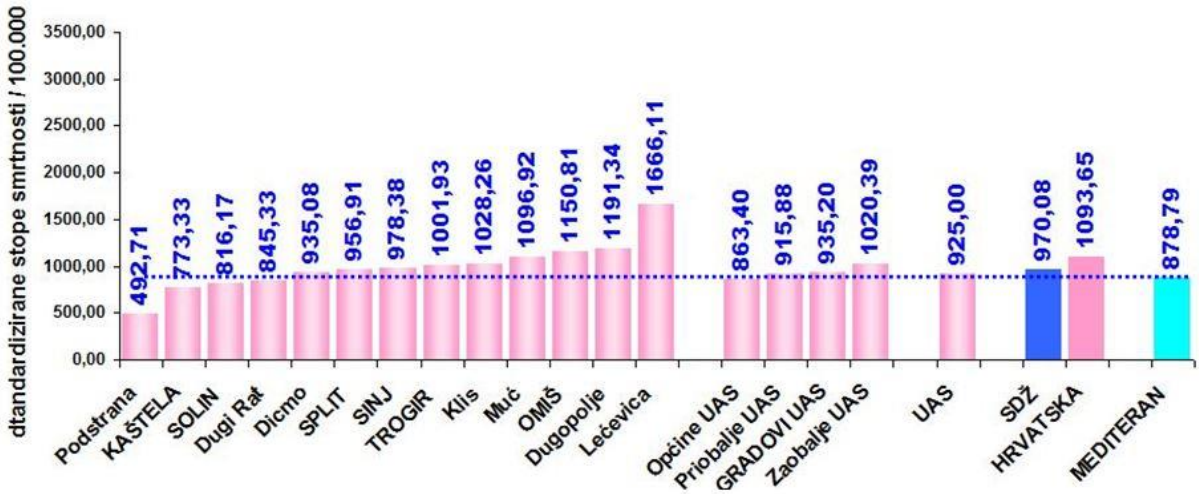

RAD

Grafički prikaz 2.1.3. 2 Ukupne stope smrtnosti na području UAS po spolu i vrstama bolesti

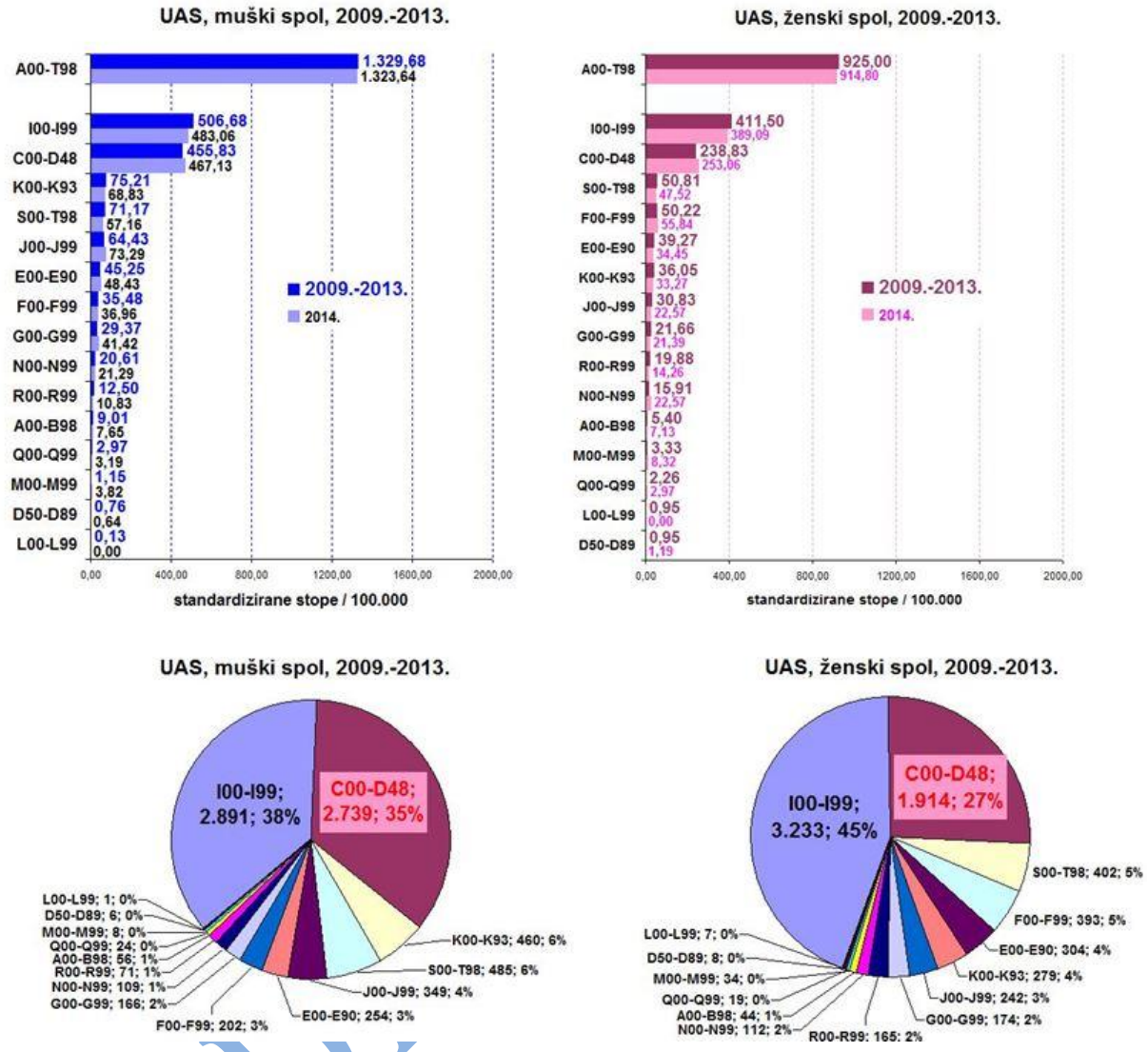

Napomena: **I00-I99:** Bolesti cirkulacijskog sustava; **C00-C99:** Novotvorine; **S00-T98:** Ozljede, otrovanja i ostale posljedice vanjskih uzroka; **K00-K93:** Bolesti probavnog sustava; **J00-J99:** Bolesti dišnog sustava; **E00-E90:** Endokrine bol., bol. prehrane i metabolizma; **F00-F99:** Mentalni poremećaji i poremećaji ponašanja; **G00-G99:** Bolesti živčanog sustava; **N00-N99:** Bolesti genito-urinarnog sustava; **R00-R99:** Simptomi, znakovi i abnormalni klinički i laboratorijski nalazi nesvrstani drugamo; **A00-B99:** Zarazne i parazitarne bolesti; **Q00-Q99:** Prirođene malformacije, deformiteti i kromosomdke abnormalnosti; **M00-M99:** Bolesti mišićno-koštanog sustava i vezivnog tkiva; **D50-D89:** Bolesti krvi i krvotvornog sustava te određene bolesti imunosnog sustava; **L00-L99:** Bolesti kože i potkožnog tkiva; **O00-O99:** Bolesti i stanja u trudnoći, porodu i babinjama; **P00-P96** Bolesti i stanja u perinatalnom razdoblju

Istom metodologijom izrađeni su pokazatelji za odabranih dvanaest pojedinačnih uzroka smrti: moždani udar, akutni infarkt srca, rak dušnika, bronha i pluća, rak debelog crijeva, genitalni rak žena, kronične bolesti jetre, rak prostate, kronične bolesti donjih dijelova pluća, padovi, svi oblici leukemija, upale pluća i rak mozga i moždanih ovojnica. Zbog malih frekvencija uzroka smrti na nekim područjima JLS UAS-a ovdje je obrađeno desetogodišnje razdoblje od 2005. do 2014. godine te

uspoređeno s desetogodišnjim razdobljem 2004.-3013. za Republiku Hrvatsku i Španjolsku jer kod istih nisu objavljeni podatci o smrtnosti za 2014. godinu. Usporedba je urađena sa Španjolskom kao predstavnicom mediterana iz razloga što ostale mediteranske zemlje nemaju uredni desetogodišnji slijed smrtnosti u bazi SZO. Statistička značajnost razlika proporcija Student t-test i 95% CI izračunati su programom Statistica NOVA.

Ne ulazeći u detaljnu obradu svih pokazatelja smrtnosti za sve dobne skupine i za sve skupine bolesti načelno se može reći da UAS i njezina područja u odnosu na Splitsko-dalmatinsku županiju nema značajnih razlika u stopama smrtnosti, dok u odnosu na Republiku Hrvatsku postoje značajne razlike. UAS ima manju smrtnost kod Svih uzroka smrti (A00-T98) i većine vodećih skupina bolesti: Bolesti sustava za cirkulaciju (I00-I99); Novotvorina (C00-D48); Ozljeda, trovanja i drugih vanjskih uzroka smrti (S00-T98) za muški spol, dok je kod ženskog spola smrtnost na području UAS-a veća; Bolesti organa za probavu (K00-K93); Bolesti dišnog sustava (J00-J99); Bolesti genito-urinarnog sustava (N00-N99); Zaraznih bolesti (A00-B98) i Bolesti mišićno-koštanog sustava (M00-M99).

Područje UAS-a u odnosu na Republiku Hrvatsku ima veću smrtnost kod skupina bolesti: Mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja (F00-F99); Endokrinih bolesti, bolesti prehrane i metabolizma (E00-E90); Bolesti živčanog sustava (G00-G99); Prirođenih abnormalnosti, deformiteta i kromosomalnih oštećenja (Q00-Q99); Simptoma, znakova i abnormalnih kliničkih i laboratorijskih nalaza (R00-R99) i Bolesti krvi i krvotvornog sustava te određene bolesti imunosnog sustava (D50-D89).

U odnosu na mediteranske zemlje područje UAS-a ima veću smrtnost od Svih uzroka smrti (A00-T98) kao i kod skupina bolesti vodećih uzroka smrti: Bolesti sustava za cirkulaciju (I00-I99); Novotvorina (C00-D48); Ozljeda, trovanja i drugih vanjskih uzroka smrti (S00-T98); Bolesti organa za probavu (K00-K93); Endokrinih bolesti, bolesti prehrane i metabolizma (E00-E90); Mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja (F00-F99) i Prirođenih abnormalnosti, deformiteta i kromosomalnih oštećenja (Q00-Q99).

Područje UAS-a u odnosu na mediteranske zemlje ima manju smrtnost kod skupina bolesti: Bolesti živčanog sustava (G00-G99); Bolesti dišnog sustava (J00-J99); Bolesti mišićno-koštanog sustava (M00-M99); Bolesti genito-urinarnog sustava (N00-N99); Zaraznih bolesti (A00-B98); Simptoma, znakova i abnormalnih kliničkih i laboratorijskih nalaza (R00-R99) i Bolesti krvi i krvotvornog sustava te određene bolesti imunosnog sustava (D50-D89).

Sve ovo naprijed navedeno može se sažeti u tvrdnju da područje UAS-a, pa tako i SDŽ, ima manju smrtnost od mediteranskih zemalja u skupinama bolesti gdje ne prevladava primarna prevencija već veći značaj ima sekundarna i tercijarna prevencija, odnosno intervencija od strane zdravstvene struke.

RADNA VERZIJA

Ondje gdje stanovnici mjerama primarne prevencije, koje su vezane uz životne navike, mnoge bolesti mogu sami spriječiti ili njihov nastanak odgoditi za što stariju životnu dob, tu su smrtni ishodi značajno češći na području UAS-a i SDŽ nego u mediteranskim zemljama. To se prvenstveno odnosi na bolesti sustava za cirkulaciju, novotvorine, bolesti organa za probavu, mentalne bolesti i poremećaje ponašanja, ozljede i druge vanjske uzroke smrti.

Ova razlika još bolje se uočava kod odabranih pojedinačnih uzroka smrti. Značajno su veće stope smrtnosti u SDŽ i na području UAS-a nego u Španjolskoj kod Moždanog udara (I60-I64), Akutnog infarkta srca (I21), Raka dušnika, bronha i pluća (C33-C34), Raka debelog crijeva (C18-C21), Kroničnih bolesti jetre (K70-K76) i Padova (W00-W19). Sve su to bolesti koje u većoj mjeri mogu sami stanovnici izbjeći zdravim načinom života.

Kod bolesti i stanja gdje primarna prevencija nije presudna za visinu stopa smrtnosti već veličina smrtnosti većim dijelom zavisi o sekundarnoj i tercijarnoj prevenciji i intervenciji kao kod Upala pluća (J12-J18), Kroničnih bolesti donjih dijelova dišnog sustava (J40-J47), Raka mozga i moždanih ovojnica (C70-C72), Svih oblika leukemija (C81-C96) i drugih, tu su razlike između stopa smrtnosti u Španjolskoj i UAS značajno manje.

Uostalom, na grafikonima se lijepo mogu uočiti da u desetogodišnjem prosjeku značajan broj JLS područja UAS-a ima manje stope smrtnosti od desetogodišnjeg prosjeka mediteranske Španjolske.

Posebno se ističe Općina Podstrana koja ima značajno najmanje prosječne stope smrtnosti od svih uzroka smrti i većine skupina bolesti i odabranih pojedinačnih bolesti uzroka smrti negoli gradovi Split, Solin, Kaštela, susjedna Općina Dugi Rat. Općina Podstrana, koja po procjeni sada ima jedanaest tisuća stanovnika, sa standardiziranim stopama smrtnosti koje isključuju razlike u dobnim strukturama stanovništva, može se zasnovano uspoređivati s drugim područjima. Značajnost razlika nije slučajna. Kod gotovo podjednake dostupnosti sekundarnih i tercijarnih razina zdravstvene zaštite uzrok razlikama treba potražiti u različitim gospodarskim prilikama, znatno povoljnijim kod stanovnika u Podstrani sa značajno većim udjelom srednješkolskog i visoko obrazovanog stanovništva. Također je od značaja sastav kućanstava po kojem Općina Podstrana ima značajno više članova nego druge jedinice lokalne samouprave (pozitivni međugenercijski utjecaj višečlanih kućanstava/obitelji u odnosu na samčaka kućanstva).

Izraženi spolni dimorfizam iskazan značajno manjim stopama smrtnosti ženskog spola ukazuje da su manje zastupljene štetne navike kod žena poput pušenja, prekomjernog uživanja alkohola, pretilost, uzimanja većih količina soli, nekretanje, te redovitost korištenja mjera zdravstvene zaštite, uzrokom manje smrtnosti. Nažalost,

RADNA VERZIJA

sve veći udjeli pušenja kod žena uzrok su trenda porasta smrtnosti od raka pluća dok se kod muškaraca zamjećuje trend pada.

Razlike u stopama smrtnosti između gradova UAS-a i općina UAS-a nisu značajne koliko su značajnije razlike između Priobalja UAS-a i Zaobalja UAS-a poglavito kod muškog spola. Zaobalje ima značajno veće stope smrtnosti kod Svih uzroka smrti kod muškog spola i Bolesti sustava za cirkulaciju kod oba spola, dok je kod ženskog spola značajno manja smrtnost od novotvorina.

Grafički prikaz 2.1.3. 3 Stope smrtnosti na području gradova UAS po spolu i vrstama bolesti

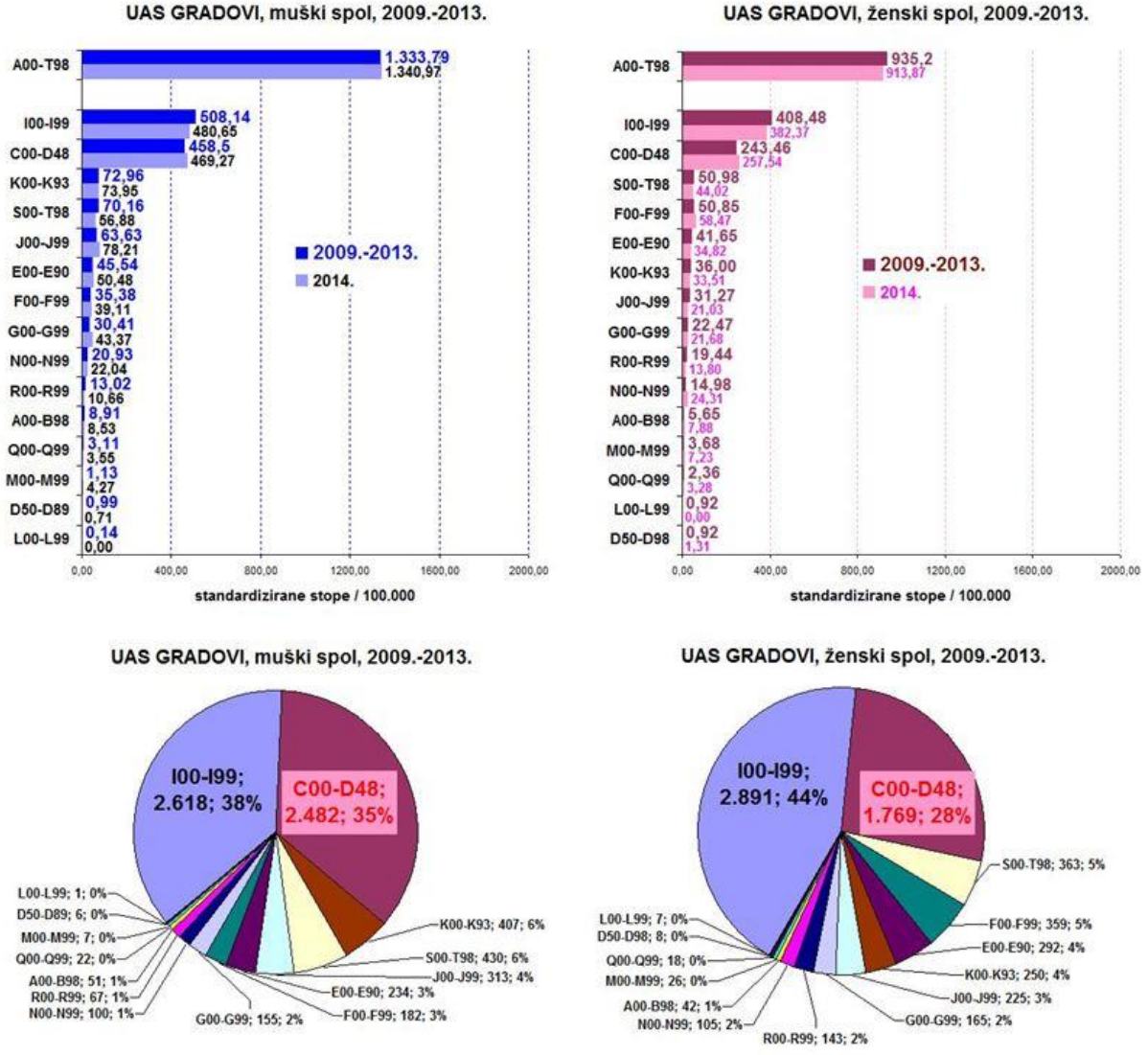

Napomena: **I00-I99:** Bolesti cirkulacijskog sustava; **C00-C99:** Novotvorine; **S00-T98:** Ozljede, otrovanja i ostale posljedice vanjskih uzroka; **K00-K93:** Bolesti probavnog sustava; **J00-J99:** Bolesti dišnog sustava; **E00-E90:** Endokrine bol., bol. prehrane i metabolizma; **F00-F99:** Mentalni poremećaji i poremećaji ponašanja; **G00-G99:** Bolesti živčanog sustava; **N00-N99:** Bolesti genito-urinarnog sustava; **R00-R99:** Simptomi, znakovi i abnormalni klinički i laboratorijski nalazi nesvrstani drugamo; **A00-B99:** Zarazne i parazitarne bolesti; **Q00-Q99:** Prirođene malformacije, deformiteti i kromosomdke abnormalnosti; **M00-M99:** Bolesti mišićno-koštanog sustava i vezivnog tkiva; **D50-D89:** Bolesti krvi i krvotvornog sustava te određene bolesti imunosnog sustava; **L00-L99:** Bolesti kože i potkožnog tkiva; **O00-O99:** Bolesti i stanja u trudnoći, porodu i babinjama; **P00-P96** Bolesti i stanja u perinatalnom razdoblju

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.1.3. 4. Stope smrtnosti na području općina UAS po spolu i vrstama bolesti

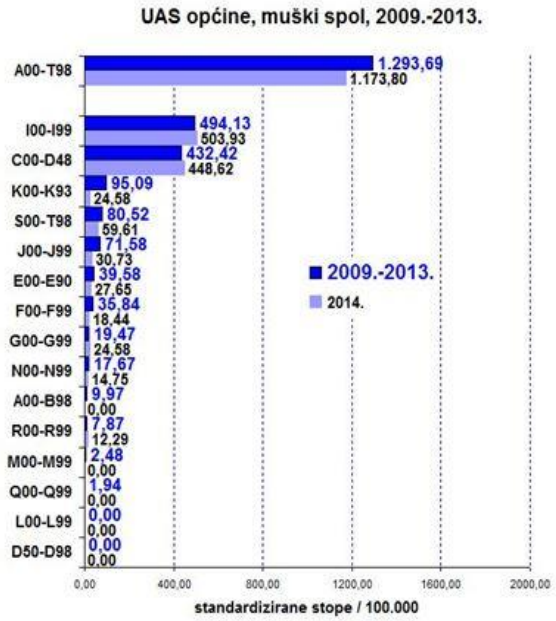

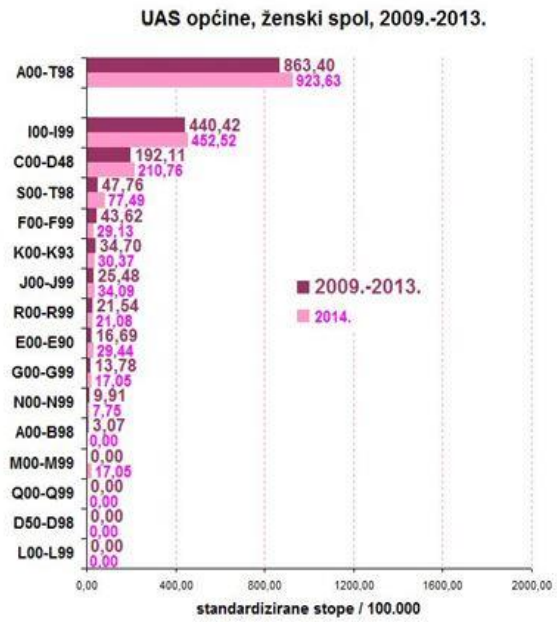

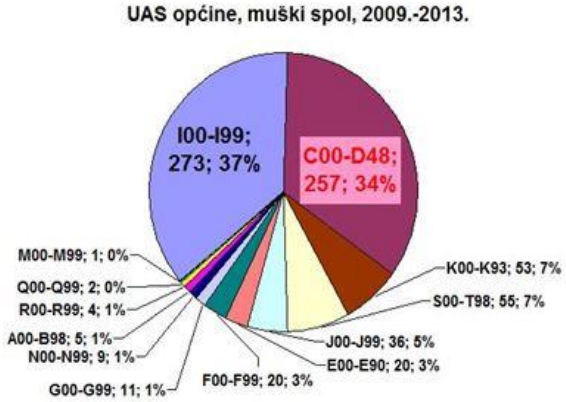

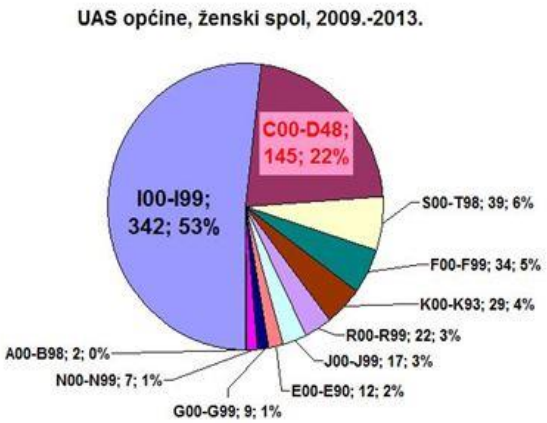

Napomena: **I00-I99:** Bolesti cirkulacijskog sustava; **C00-C99:** Novotvorine; **S00-T98:** Ozljede, otrovanja i ostale posljedice vanjskih uzroka; **K00-K93:** Bolesti probavnog sustava; **J00-J99:** Bolesti dišnog sustava; **E00-E90:** Endokrine bol., bol. prehrane i metabolizma; **F00-F99:** Mentalni poremećaji i poremećaji ponašanja; **G00-G99:** Bolesti živčanog sustava; **N00-N99:** Bolesti genito-urinarnog sustava; **R00-R99:** Simptomi, znakovi i abnormalni klinički i laboratorijski nalazi nesvrstani drugamo; **A00-B99:** Zarazne i parazitarne bolesti; **Q00-Q99:** Prirođene malformacije, deformiteti i kromosomdke abnormalnosti; **M00-M99:** Bolesti mišićno-koštanog sustava i vezivnog tkiva; **D50-D89:** Bolesti krvi i krvotvornog sustava te određene bolesti imunosnog sustava; **L00-L99:** Bolesti kože i potkožnog tkiva; **O00-O99:** Bolesti i stanja u trudnoći, porodu i babinjama; **P00-P96** Bolesti i stanja u perinatalnom razdoblju

Trend porasta smrtnosti kod novotvorina zastupljen kod oba spola gotovo u svim jedinicama lokalne samouprave posebno je zabrinjavajući. Trend pada smrtnosti jedino je zamjetan kod žena u Gradu Kaštela i Općini Dicmo, a kod muškaraca u Općini Dugopolje. Gotovo je kuriozitet da posljednjih deset godina nijedan Dgopoljac nije umro od raka prostate.

Taj trend porasta smrtnosti od novotvorina odražava se i u izmjenjenoj strukturi uzroka smrti. Tako kod muškog spola svih dobi u razdoblju 2009.-2013. imamo veći

broj umrlih od novotvorina nego od bolesti sustava za cirkulaciju kod stanovnika u Gradu Solin (37% vs. 35%), Općini Dicmo (41% vs. 38%), Općini Dugi Rat (37% vs. 35%) i Općini Klis (42% vs. 31%), podjednake udjele u Gradu Kaštela (35% vs. 35%), približno jednake u Gradu Split (36% vs. 37%), Općini Dugopolje (28% vs. 29%), Gradu Sinju (35% vs. 38%) i Gradu Trogiru (33% vs. 37%).

Na području čitavog UAS-a odnos je 35% vs. 38% jednako kao i u gradovima UAS-a, na području priobalja UAS-a i zaobalju UAS-a. Općine UAS-a imaju omjer 34% vs. 37%. Usporedbe radi taj odnos u SDŽ je 34% vs. 40% i Hrvatskoj 31% vs. 42%.

Ovakve odnose ne treba promatrati isključivo nepovoljnima. Oni su dijelom posljedica trenda pada smrtnosti od Bolesti sustava za cirkulaciju za što zasluge imaju sekundarna i tercijarna prevencija i intervencija kroz razvoj kliničkih odjela za dijagnostiku bolesti srca i krvnih žila i invazivnu kardiologiju kao i kardiokirurgiju u KBC Split koja je započela radom 2008. godine. Međutim, unatoč zamjetnom trendu pada smrtnosti od bolesti srca i krvnih žila one su još uvijek značajno iznad prosjeka mediteranskih zemalja.

Za područje UAS-a i cijele SDŽ nepovoljan je visoki udjel smrtnosti od Bolesti organa za probavu kod muškog spola. U toj skupini prednjače kronične bolesti jetre i rak jetre kao uzroci smrti čiji je primarni uzrok u alkoholnoj bolesti pa zatim krvlju i spolno prenosivim hepatitisima C i B. Dok je kod Hepatitisa B razvidno smanjenje obolijevanja zahvaljujući procijepljenosti protiv Hepatitis B virusa mladih naraštaja do 29 godine života, Hepatitis C, za kojeg ne postoji specifična mjera zaštite cijepljenjem, je u razvidnom porastu osobito u populaciji intravenoznih uživatelja droga.

Smrtnost od Ozljeda, trovanja i drugih vanjskih uzroka smrti kako u čitavoj Hrvatskoj, SDŽ tako i na području UAS-a je značajno veća nego u mediteranskim zemljama sa trendom daljnjeg rasta osobito kod smrti uzrokovane Padovima koji čine 70% smrti ove skupine bolesti. Dok se kod smrti u prometu i namjernih samoozljeđivanja bilježe trendovi pada kod padova je izražen trend porasta po čemu je Hrvatska na vrhu europskih zemalja. Očito da su mjere prevencije nedostatne naročito u zajednicama sa prevladavajućim samačkim kućanstvima starije dobi.

Visoka smrtnost kod skupine bolesti Mentalni poremećaji i poremećaji ponašanja velikim dijelom je posljedica bolesti ovisnosti o alkoholu i drugim opojnim sredstvima. Sa sve većim udjelom stanovnika starije dobi treba očekivati sve veći broj bolesnika od senilnosti, demencije i Alzheimerove bolesti. Ukupno su mogućnosti njege starih u domovima ograničene, a osobito se osjeća nedostatak gerijatrijskih psihijatrijskih odjela na području UAS-a.

Posebnu pozornost zaslužuje zaštita zdravlja žena. Temeljem pokazatelja smrtnosti od genitalnog raka žena kojeg zbirno čine rak dojke, rak jajnika i rak vrata maternice, zloćudne novotvorine čija je pojavnost uz gensku sklonost uvelike povezana s hormonalnim statusom žena. Dokazano je da je pojavnost ovih oblika raka češća kod

RADNA VERZIJA

žena s manjim brojem poroda tj. s manjim vremenom dojenja. Tako su žene zaobalja UAS-a (ukupno Dalmatinske zagore) sa značajno većim brojem živorođenja u doskorašnjoj prošlosti imale statistički značajno manju smrtnost od žena priobalja UAS-a i gradova UAS-a pa i od razvijenih europskih zemalja. Međutim, kroz posljednjih pet godina ta razlika između zaobalja UAS-a i priobalja UAS-a i mediteranskih zemalja potpuno je iščezla. Paritet kod žena zaobalja postao je jednako nizak kao paritet na drugim područjima.

Temeljem pokazatelja smrtnosti zdravstveno stanje stanovnika Urbane aglomeracije Split može se ukupno ocijeniti povoljnim.

Dobri su pokazatelji kod bolesti čiji su ishodi prioritetno zavisni od sekundarne i tercijarne prevencije od strane zdravstvene struke.

Izvrsni su rezultati kod zdravstvene zaštite djece i zaštite od zaraznih bolesti zahvaljujući visokim javnozdravstvenim mjerama sanitacije naročito na području vodoopskrbe i procijepljenosti djece od dječjih zaraznih bolesti. Tuberkuloza kao socijalno-medicinski pokazatelj nerazvijenosti suzbivena je do razine da se razmišlja o skorom ukidanju cijepljenja protiv tuberkuloze. Maternalne smrtnosti u odnosu na nedavnu prošlost gotovo nema. U posljednjih deset godina od 2005. godine zabilježena su dva smrtna ishoda na području UAS-a. Obje umrle babinjače bile su iz Grada Splita.

Bolji pokazatelji mogu se postići kod bolesti gdje je primarna prevencija prioritet u sprječavanju njihovog nastanka. To se najvećim dijelom odnosi na veći dio bolesti sustava za cirkulaciju, zloćudnih novotvorina, bolesti organa za probavu, mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja i ozljeda. I kod ovih bolesti pojedina područja UAS-a imaju manje stope smrtnosti ili približne stopama u mediteranskim zemljama što je potvrda da su niske stope smrtnosti dostižne i na drugim područjima i ukupno za čitavu UAS.

Mjere zdravstvene zaštite

Iz ocjene zdravstvenog stanja temeljem smrtnosti na području UAS-a u cilju dostizanja stopa smrtnosti europskih mediteranskih zemalja naglasak treba dati na edukaciju stanovništva u primarnoj prevenciji nastanka bolesti. Sve javno-zdravstvene aktivnosti promicanja zdravlja daju dobre i trajne rezultate uočljive tek nakon razdoblja od desetak godina, jer promicanje zdravlja ima svoju vrijednost kod zdravog stanovništva da bi ostalo zdravo. Kod onih već načetog zdravlja ili manifestno bolesnih te mjere nemaju posebnog učinka.[70]

[70] Iz ne baš dobrih iskustava volonterskog rada i promicanjima zdravlja sredstvima priopćavanja bez izravnog susreta stručnjaka sa stanovnicima i neposrednog razgovora bilo pojedinačno u obitelji ili u malim skupinama u našim uvjetima ne mogu se očekivati povoljni rezultati. Provedbu programa edukacije i promicanja zdravlja od strane profesionalaca u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, zatrpanima kurativnim poslovima u timovima sastava jedan liječnik – jedna sestra, ne možemo očekivati. Jednako tako patronažna služba i služba njege u kući zauzeti skrbi oko bolesnika nisu pogodni oblici provedbe programa edukacije na prevenciji bolesti. Umjesto navedenih sudionka programi edukacije i promicanja zdravlja

RADNA VERZIJA

Kako stanje zdravlja na području UAS-a zahtjeva izvjesnu intervenciju već sada i to za čitav niz već ispoljenih bolesti i stanja, ali koji nisu u sustavu zdravstvene pravovremene skrbi ili sve teže postižu mogućnost pravovremene odgovarajuće razine zdravstvene skrbi tada bi temeljem utvrđenih razlika u stopama smrtnosti potrebno bilo približiti odgovarajuće sadržaje po skupinama bolesti:

1. za ranu dijagnostiku i sekundarnu prevenciju Bolesti sustava za cirkulaciju pod vodstvom liječnika specijaliste interniste kardiologa otvoriti tzv. srčano-žilne laboratorije s ergometrijom, UZ dijagnostikom srca, holterima i drugom opremom za ambulantni rad u središtima bivših domova zdravlja: Sinju, Omišu i Trogiru.

2. za pravovremenu dijagnostiku i prevenciju raka debelog crijeva i kroničnih bolesti organa za probavu otovriti gastroenterološke ambulante s dostatnom endoskopskom opremom i UZ-aparatima za dijagnostiku bolesti organa za probavu u Sinju, Omišu i Trogiru.

3. pošto svi bivši domovi zdravlja imaju odjele za radiološku dijagnostiku u svima bi trebalo postaviti novu digitalnu rtg-opremu i po jedna digitalni CT uređaj. Također bi iste odjele trebalo opskrbiti potrebitim UZ aparatima.

4. zbog sve veće ugroze žena rakom genitalnih organa za iste bi trebalo u svim ginekološkim ambulantama postaviti UZ aparat. Trebalo bi otovriti nove ambulante u Dugopolju za žene općina Dugopolje, Dicmo, Muć, Klis i Lećevica kako bi se rasteretili ginekološki timovi u Solinu. Također bi trebalo za područje Grada Omiša i Općine Dugi Rat zaposliti još jedan ginekološki tim i da konačno proradi mamograf u DZ Omiš. Općina Podstrana po broju žena također bi trebala imati ginekološki tim.

Sve ove intervencije uvelike bi rasteretile opterećenost dijagnostike u KBC Split pa bi stanovnici gradova Splita, Solina i Kaštela dobili mogućnost ranijih pregleda i time mogućnost ranijeg, pravovremenog otkrivanja bolesti.

2.1.3.1.2. Sport i tjelesna aktivnost korisni za zdravlje

Jedan od najboljih načina na koji se može stati na kraj brojnim bolestima, sastoji se u tome da je potrebno poboljšati kvalitetu prehrane i povećati fizičku aktivnost. Rezultati istraživanja znanstvenika iz područja kineziologije pokazuju da sjedilački

RADNA VERZIJA

modelom medicinska sestra u zajednici puno su bolja opcija. Splitsko-dalmatinska županija, pa tko i UAS, imaju pogodnost sveučilišnog studija za medicinske sestre prvostupnice i diplomirane medicinske sestre koje se ne baš tako brzo zapošljavaju u toj struci unutar zdravstvenih ustanova. Dobar dio zapošljava se izvan SDŽ i Hrvatske. Njih bi trebalo zaposliti u svojstvu stručnjaka medicinske sestre u zajednici za određeno područje s pripadajućim brojem kućanstava pripremljenih za rad na edukaciji stanovništva i promicanjem vrijednosti u obiteljima s osnovnim ciljem da zdravi ostanu što dulje zdravi. Istovremeno one bi bile zastupnice obitelji i pojedinaca u njihovim potrebama i zahtjevima kod zdravstvene i drugih struka koje su od značaja za očuvanje zdravlja. One bi bile doeducirane po pitanjima rada u obitelji, socijalno-medicinskoj pomoći, komunalno-higijenskim uvjetima stanovanja u zajednici i osobne higijene, edukacije o zdravim načinima življenja, psiho-socijalnoj pomoći, postupcima kod pojave bolesti, samopomoći, zdravoj prehrani i td. Usko bi surađivala sa pripadajućim timovima primarne zdravstvene zaštite, predstavnicima lokalne samouprave, raznim inspekcijskim službama po različitim ptanjima: sanitarna inspekcija, komunalno redarstvo, policija i slično.

način života i pomanjkanje kretanja nepovoljno utječu na zdravlje, a za zdraviji život svaki dan je potrebno odvojiti vrijeme za tjelesnu aktivnosti.[71]

Republika Hrvatska i njeni građani tradicionalno prepoznaju Sportkao važnu društvenu djelatnost te se on nalazi i u Ustavu Republike Hrvatske čl. 68 (Narodne Novine, 2010), a članak 1. stavak 2. Zakona o sportu (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH, 2007) kaže da su sportske djelatnosti od posebnog interesa za RH.

Autori za potrebe izrade ovoga dokumenta područje sporta razumijevaju i definiraju u njegovu najširem smislu, prvenstveno s aspekta prevencije bolesti te unaprjeđenja i očuvanje zdravlja u skladu s definicijom sporta koju je preporučilo Vijeće Europe (Council of Europe, 1992, p.2).[72]

Ovako široko shvaćanje sporta izlazi izvan okvira tradicionalnoga razumijevanja sporta kao natjecateljske aktivnosti kojoj je cilj ostvarivanje sportskoga rezultata.Obuhvaća sve oblike i forme tjelesnoga vježbanja. Sportom se, u ovom dokumentu, po uzoru na Europu i svijet, smatra sve – od kineziološke/sportske rekreacije, koja može biti individualna, kao što su duge šetnje ili vožnja biciklom, preko organiziranih i vođenih aktivnosti, kao što su vježbanje različitih vrsta aerobike ili vježbanje u fitnes centrima, preko školskoga i sveučilišnoga sporta, sporta osoba s invaliditetom, natjecateljskoga sporta do visokokvalitetnoga sporta koji ostvaruje vrhunske sportske rezultate na olimpijskoj i svjetskoj razini. Pojam sport objedinjuje sportske organizacije, koje mogu biti trgovačka društva, udruge (nevladine i neprofitne organizacije) i ustanove, sportašice i sportaše, djecu, mlade i studente, osobe s invaliditetom, sportske trenere i osobe osposobljene za rad u sportu (instruktore, voditelje i dr.), sportske djelatnike, osobe koje sudjeluju u organiziranju i vođenju sportskoga natjecanja (sportske suce, delegate i povjerenike), sportske menadžere, sportske liječnike, građane koji se bave sportom u slobodno vrijeme, navijačke skupine koje organizirano prate sportska događanja i pojedince itd.

Sport i tjelesna aktivnost u EU

“Bijela knjiga o sportu” (eng. *White paper of sport*) bio je prvi strateški dokument Europske unije (EUR-Lex, 25/04/2016, url) koji se bavio sportom i kineziološkom aktivnošću općenito. Lisabonski ugovor (EUR-Lex, 25/04/2016, url) na snazi od prosinca 2009. omogućio je EU nove mogućnosti za podršku sportu. On sadrži i odredbe za promoviranje važnih pitanja za sport u EU te na taj način poziva na aktivnosti za razvoj europske dimenzije sporta. On prepoznaje društvenu, obrazovnu i ekonomsku ulogu sporta. Na početku 2011 Komisija je izdala priopćenje "Razvoj

[71] Prema rezultatima posljednjeg istraživanja u sustavu praćenja javnog mijenja u zemljama članicama EU (Euro barometar) 65% odraslih osoba u Republici Hrvatskoj vrlo rijetko ili nikada ne vježba, što je lošiji rezultat od europskog prosjeka (59%). Posebno zabrinjava i visok udio nedovoljno aktivne djece i adolescenata.

[72] „Sport podrazumijeva sve oblike tjelesnoga vježbanja kojima je cilj, neobaveznim ili organiziranim sudjelovanjem, izražavanje ili poboljšavanje tjelesnih sposobnosti i mentalnoga blagostanja, sklapanje društvenih veza ili ostvarivanje rezultata na svim razinama natjecanja”.

RADNA VERZIJA

europske dimenzije sporta" (EUR-Lex, 25/04/2016, url) s preporukama za konkretne postupke koji se odnose na društvenu i ekonomsku ulogu sporta, kao i način organiziranja sportskih događaja. Temeljem tog priopćenja Vijeće je izdalo rezoluciju o radnom planu za sport u razdoblju 2011-2014 (EUR-Lex, 25/04/2016, url) koji je dodatno ojačao europsku suradnju u području sporta, postavljajući prioritete na razini EU uključujući zemlje članice i Komisiju. Radni plan je identificirao društvene vrijednosti sporta, posebno promovirajući među prioritetnim temama sudjelovanja u sportskim aktivnostima.Vijeće je 2012. prihvatilo zaključke o važnosti tjelesne aktivnosti za zdravlje, kao i o važnosti sporta za društvo, pozivajući Komisiju da tome posveti značajniju pažnju u budućnosti. Komisija je 2013.u dokumentu "Tjelesna edukacija i sport u školama u Europi" (Eurydice, 2013). istakla važnost nastave TZK ne samo u razvoju motoričkih vještina, već i principa i koncepata kao što su poznavanje pravila igre, fair-play, poštivanje drugih, zajedništvo itd.

Istaknuti su i ciljevi koji se izdižu iznad sporta i sportskog obrazovanja, kao što su dobro zdravlje, skladan osobni razvoj i društvena uključenost.

Komisija je 2012. objavila "Studiju o doprinosu sporta ekonomskom razvoju i zapošljavanju" (European Commission, 25/04/2016, url). Najvažniji strateški zaključci proizašli iz studije provedene 2011 i 2012 u svim zemljama članicama EU ukazuju da:

- Sport je važan ekonomski sektor, sa značajnim udjelom u nacionalnim ekonomijama s očekivanim rastom u budućnosti,
- Sportska industrija predstavlja intenzivno brzo rastuće tržište i može doprinijeti ciljevima EU 2020,
- Sportsko tržište se brže razvija u siromašnijim EU zemljama i može stoga doprinijeti ekonomskom približavanju zemalja članica i tako smanjiti ekonomsku neravnotežu.

Najvažniji rezultati istraživanja Eurobarometra o sportu i tjelesnoj aktivnosti provedenog 2013. i publiciranog 2014. (European Commission, 25/04/2016, url) u 28 zemalja članica na više od 27 000 ispitanika i usporedba s rezultatima iz 2002. i 2009. ukazuju na trend porasta postotka osoba koje se ne bave sportom i drugim oblicima tjelovježbe (39%-2009, 42%-2014). Više tjelesno neaktivnih osoba ima u starijim dobnim skupinama i među siromašnima. Općenito muškarci su u EU tjelesno aktivniji od žena, a te razlike su najizraženije u dobnoj skupini od 15 do 24 godine. Kao rezultat prethodno navedenih aktivnosti i preporuka po prvi puta je u Vodič programa Erasmus+ (European Commission, 25/04/2016, url) za razdoblje od 2014. do 2020. uključeno i poglavlje u kojem se financiraju projekti iz područja sporta.

Vijeće EU i vlade zemalja članica u radnom planu za sport u razdoblju 2014-2017 (World Health Organisation, 25/04/2016, url) potvrđuju dase sportom može doprinijeti postizanju ciljeva strategije Europa 2020. U tom planu uzeti su u obzir podaci Eurobarometra o sportu i tjelesnoj aktivnosti iz 2013., koji potvrđuju velike razlike

RADNA VERZIJA

među državama članicama, uključujući rezultate o dobrovoljnom radu i sjedilačkom ponašanju.

U radnom planu također se ističe da bi države članice i Komisija trebale dati prioritet sljedećim ključnim temama u području sporta:

- Integritet sporta, posebice borba protiv dopinga i namještanja utakmica, zaštita mladih sportaša, dobro upravljanje te rodna ravnopravnost;
- Ekonomska dimenzija sporta, osobito održivo financiranje sporta, nasljeđe velikih sportskih događanja, gospodarske koristi od sporta i inovacija;
- Sport i društvo, posebice tjelesne aktivnosti za poboljšanje zdravlja (HEPA), volontiranje, zapošljavanje u sportu kao i obrazovanje i osposobljavanje u sportu.
- Posljedice nedovoljne tjelesne aktivnosti na zdravlje čovjeka su značajne i opasne. Čak i osobe normalne tjelesne mase koje su nedovoljno tjelesno aktivne izložene su povećanom riziku od obolijevanja od kroničnih nezaraznih bolesti kao što su zloćudne novotvorine (rak), dijabetes tipa 2 ili srčano-žilna oboljenja. (World Health Organisation 25/04/2016, url) Tjelesna neaktivnost je četvrti po redu globalni faktor rizika smrti. Njen udio se u Europi procjenjuje na 500 000 smrtnih slučajeva godišnje koji se mogu spriječiti poticanjem svih stanovnika na dovoljnu (preporučenu) razinu tjelesne aktivnosti (World Health Organisation 25/04/2016, url)..

Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) za odrasle osobe preporučuje minimalno 150 minuta tjedno umjereno intenzivne ili 75 minuta jako intenzivne tjelesne aktivnosti. Pri tome tjelesna aktivnost treba minimalno trajati 10 minuta.Prema podacima SZO iz 2010 (World Health Organisation 25/04/2016, url) tu preporučenu razinu ne dostiže oko trećina odrasle populacije EU. Prema podacima Eurobarometra iz područja sporta i tjelesne aktivnosti (European Commission, 25/04/2016, url) čak 6 od 10 odraslih osoba rijetko se (rjeđe od jednom tjedno) ili nikad ne bave sportom ili nekim drugim oblicima kineziološki programiranih aktivnosti, dok 5 od 10 odraslih osoba rijetko ili nikada ne provode ostale oblike tjelesne aktivnosti. Istovremeno velik postotak odraslih u sjedilačkim aktivnostima provede više od 4 sata dnevno što može predstavljati neovisan čimbenik rizika smrti ili kroničnih oboljenja. Za djecu i mlade u dobi od 5-17 godina SZO preporučuje minimalno 60 minuta umjerene do visokointenzivne tjelesne aktivnosti dnevno. Te preporučene standarde ostvaruje u prosjeku samo oko 20 % djece i mladih u svijetu (World Health Organisation 25/04/2016, url). U zemljama članicama Europske unije situacija je još lošija jer samo oko 17% djece u dobi 11-15 godina je u dovoljnoj mjeri tjelesno aktivno. Mladići su u prosjeku znatno tjelesno aktivniji od djevojaka, a prisutan je i trend opadanja razine tjelesne aktivnosti kod srednjoškolaca u usporedbi s osnovnoškolcima. Primjerice u dobi od 15 godina samo oko 8% djevojaka u EU udovoljava preporučenim standardima tjelesne aktivnosti.

RADNA VERZIJA

Tjelesna neaktivnost smanjuje kvalitetu i dužinu života, ima negativan ekonomski učinak te pokreće začarani krug neaktivnosti jer tjelesno neaktivni roditelji imaju 5,8 puta veće izglede da će imati tjelesno neaktivnu djecu. Procjenjuje se da nedovoljna tjelesna aktivnost za posljedicu ima i godišnji trošak od 80,4 milijarde eura, a da će 2030 on iznositi čak 125 milijardi eura (European Commission, 25/04/2016, url). Taj trošak je povezan s većom učestalošću 4 glavne nezarazne bolesti (bolesti srca i krvnih žila, dijabetes tipa 2, rak debelog crijeva i dojke), kao i s anksioznošću i poremećajima u raspoloženju. Sport i tjelesna aktivnost imaju i pozitivan utjecaj na mentalno zdravlje jer smanjuju negativne posljedice stresa, anksioznost i depresiju, a smatra se i da odgađaju posljedice Alzheimerove bolesti i drugih oblika demencije. Pravo na tjelesnu aktivnost ugrađeno je i u povelju Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (eng. United Nations Human Right, 25/04/2016, url). U odraslih osoba sport i tjelesna aktivnost općenito održavaju razinu mišićne jakosti te poboljšavaju funkciju srčano-žilnog i dišnog sustava. U osoba starije životne dobi ona omogućava održavanje dobrog zdravlja, samostalnosti tj.neovisnosti o drugima, a poboljšava i njihovu integriranost u društvo. Također, vrlo važan doprinos tjelesne aktivnosti u ovoj dobnoj skupini je smanjenje broja padova i njihovih posljedica te uspješnije liječenje kroničnih bolesti.

Sport i tjelesna aktivnost u RH

Društveno-socijalna i gospodarska važnost sporta i tjelesne aktivnosti općenito, prepoznata je i u Hrvatskoj. Republika Hrvatska je donošenjem Zakona o sportu (Narodne novine, broj 71/06, 124/10, 124/11, 86/12, 94/13 i 85/15) odredila da Nacionalni program sporta, kao strateški dokument razvoja sporta, koji donosi Sabor RH, prioritetno mora definirati programe stvaranja uvjeta za bavljenje sportom radi zaštite i poboljšanja zdravlja građana uz programe stvaranja uvjeta za bavljenje sportom u odgojno- obrazovnom sustavu i programe stvaranja uvjeta za postizanje vrhunskih rezultata hrvatskih sportaša na međunarodnim natjecanjima. U nacionalnoj strategiji za razvoj zdravstva 2012-2020 (Ministarstvo zdravlja Republike Hrvatske, 25/04/2016, url) također se ističe da je tjelesna aktivnost jedan od temeljnih načina poboljšanja fizičkog i duševnog zdravlja ljudi. Ona smanjuje rizike nastanka mnogih kroničnih nezaraznih bolesti, ublažuje njihovo napredovanje i značajno koristi društvu povećanjem društvenog međudjelovanja i angažiranja. Osim preventivnog djelovanja, tjelesna aktivnost uključuje poboljšanje fizičkog fitnesa, mišićne jakosti i kvalitete života.To je posebno važno za starije osobe, jer redovita tjelesna aktivnost može povećati potencijal nezavisnog življenja. Zbog toga se i u hrvatskom akcijskom planu za suzbijanje kroničnih nezaraznih bolesti 2015-2020 (Ministarstvo zdravlja Republike Hrvatske, 25/04/2016, url) kao ciljevi, između ostalog, navode "Zaustaviti porast tjelesne neaktivnosti usvajanjem i implementacijom Nacionalnih smjernica o tjelesnoj aktivnosti za zdravlje" te "Promovirati tjelesnu aktivnost za sve dobne skupine". U Akcijskom planu za prevenciju i smanjenje prekomjerne tjelesne težine 2010-2012 (Ministarstvo zdravlja Republike Hrvatske, 25/04/2016, url) ističe se da je prekomjerna tjelesna težina najčešće rezultat negativne sinergije nepravilnih

RADNA VERZIJA

prehrambenih navika i nedovoljne tjelesne aktivnosti, kako kod djece tako i kod odraslog stanovništva. Glavni ciljevi akcijskog plana su: promicanje zdravog načina života i unaprjeđenje zdravlja. Također se naglašava odgovornost roditelja da djecu potiču na i osiguraju im uvjete za tjelesnu aktivnost.Jedan od neophodnih preduvjeta da se te kineziološke aktivnosti provode kvalitetno je visoka razina stručnosti kadrova u sportu.

Prema projektnoj studiji Treneri i stručni poslovi u hrvatskom sportu (Čustonja et al., 2011) osnovni stručni kadrovi u sportu, pored ostalih *(liječnici, sportski menadžeri, nutricionisti, psiholozi…itd)* kao nosioci sportske pripreme, jesu treneri. Zahtjevi prema edukaciji stručnih kadrova na području sporta usmjereni su dominantno prema znanjima iz područja procesa sportske pripreme. U posljednjih 20 godina zabilježen je nagli porast primjene znanstvenih metoda i spoznaja o sportskoj pripremi. Rezultat toga je velika količina znanja iz pojedinih područja sportske pripreme kojom stručni kadrovi u sportu trebaju raspolagati žele li postizati optimalne sportske učinke na svim razinama i u svim dobnim skupinama.

Zakon o sportu, NN, 71/06 (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH, 2006) u Republici Hrvatskoj, definira trenere kao osobe koje programiraju i provode sportsku pripremu, sportsku rekreaciju i sportsku poduku te imaju stručnu spremu najmanje na razini trenera prvostupnika (Zakon o sportu, čl. 9). Dakle, osoba koja želi obavljati stručne poslove u sportu može to činiti ako stekne sveučilišnu ili veleučilišnu diplomu sportskoga trenera, odnosno trenera prvostupnika. Stavak 3. istoga članka Zakona također otvara mogućnost da poslove trenera može obavljati i osoba koja je za te poslove osposobljena putem ustanove za osposobljavanje kadrova na temelju programa za stjecanje licencije krovnih svjetskih ili europskih udruženja određenoga sporta, osoba koja je osvojila medalju na Olimpijskim igrama, svjetskim ili europskim seniorskim prvenstvima, a stručno je osposobljena putem ustanove za osposobljavanje kadrova u sportu i osoba koja je poslove trenera obavljala najmanje 15 godina do dana stupanja na snagu Zakona o sportu, a stručno je osposobljena putem ustanove za osposobljavanje kadrova u sportu. Zakon predviđa još jednu, nižu, razinu stručnih poslova koje obavljaju osobe osposobljene za rad u sportu (voditelji, instruktori i sl.) (Zakon o sportu, čl. 10). Takvom osobom smatra se osoba koja podučava građane osnovnoj tehnici pojedinoga sporta ili provodi sportsku rekreaciju građana, a osposobljena je za taj rad putem ustanove za osposobljavanje kadrova u sportu. Navedeno se odnosi na manje složene stručne poslove u sportu koje može obavljati i niže kvalificirana osoba. Kao primjere iz prakse možemo navesti: instruktore ronjenja, instruktore skijanja, učitelje tenisa, voditelje rekreacije i druge, koji ne planiraju i programiraju sportski trening niti ga provode, već samo podučavaju zainteresirane građane osnovnim tehnikama pojedinoga sporta ili provode programe sportske rekreacije koje je izradila i njihovu provedbu nadzire osoba sa stručnom spremom trenera prvostupnika. U Hrvatskoj je, prema podatcima Državnoga zavoda za statistiku (DZS, 2010), u 2009.godini stručne poslove u sportskim klubovima i udrugama za sportsku rekreaciju obavljalo ukupno 12574

RADNA VERZIJA

djelatnika[73]. S obzirom na radno vrijeme i strukturu zaposlenosti njih 11217 ili 89,2% radili su kao volonteri. S punim radnim vremenom za obavljanje stručnih poslova u sportu i udrugama za sportsku rekreaciju u Republici Hrvatskoj 2009.godine bilo je zaposleno tek 807 djelatnika ili 6,4% od ukupnoga broja osoba koje su obavljale stručne poslove, dok je 550 djelatnika ili 4,4% zaposleno s kraćim od punoga radnoga vremena (*part-time*). Čak 5244 ili 41,7% osoba koje su obavljale stručne poslove u sportu i udrugama za sportsku rekreaciju nema nikakvu razinu stručne spreme ili osposobljenosti za obavljanje tih poslova. Autori studij (Čustonja et al., 2011) su temeljem prikupljenih podataka nacionalnih sportskih saveza[74] koji su se odazvali istraživanju procijenili da u RH oko 11500 osoba obavlja trenerske poslove, odnosno svega 2,2 osobe po klubu, što ukazuje na nedovoljan broj trenera i nedovoljnu pozornost koja se posvećuje stručnom radu u sportu. Od ukupnog broja analizom obuhvaćenih trenera njih čak 2194 ili 37,2% ne ispunjavaju zakonske uvjete za obavljanje trenerskih poslova odnosno smatraju se nekvalificiranima za posao koji obavljaju, dok se 3711 trenera ili 62,8% smatra kvalificiranima za obavljanje trenerskih poslova. U Hrvatskoj razini tjelesne aktivnosti najviše doprinosi obvezna nastava TZK u osnovnim i srednjim školama te provođenje izvannastavnih i izvanškolskih sportskih aktivnosti u okviru školskih sportskih klubova koje su masovnije u osnovnim školama (npr. program univerzalne sportske škole). Osim toga vrijedi istaknuti i nacionalni program Živjet zdravo Ministarstvo zdravlja Republike Hrvatske, 25/04/2016, url) čija je provedba započela 2003., a nastavljena je 2014.suradnjom Ministarstva zdravlja i Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo. Osim prethodno spomenutih zakonskih mjera i programa, ne postoje drugi programi i aktivnosti koji bi doprinijeli povećanju razine tjelesne aktivnosti građana. Nije izrađena strategija "Sport za sve", ne postoje nacionalne smjernice o tjelesnoj aktivnosti, kao ni nacionalna ili lokalne strategije aktivnog transporta (World Health Organization Regional Office for Europe, 25/04/2016, url). Može se zaključiti da, iako postoje neki hvale vrijedni programi i mjere, izostaje njihova sinergija i za mnoge se ne zna tko ih i na koji način provodi. Rijetki su programi u kojima je prisutno udruživanje više nevladinih udruga i institucija iz različitih područja.

Zakon o sportu (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH, 2007) je temeljni pravni akt koji regulira sustav sporta u Republici Hrvatskoj, a normativni okvir sustava sporta čine i propisi doneseni na temelju Zakona o sportu, ali i čitav niz drugih propisa kojima se na izravan ili neizravan način uređuje sustav sporta, a ponajviše Zakon o udrugama (Zakon.hr, 25/04/2016, url). Posebno je važno osvrnuti se na relevantnost tih propisa koji imaju utjecaj na organiziranje i financiranje sporta u funkciji unaprjeđenja i očuvanja zdravlja u cijelosti, kao i pojedinih sportskih djelatnosti odnosno pojedinih sportova, sportskih grana i disciplina sukladno odrednicama Zakona o sportu.

RADNA VERZIJA

[73] Podatak treba uzeti s rezervom jer mnoge udruge ne dostavljaju podatke DZS
[74] Istraživanju se nisu odazvali svi nacionalni sportski savezi pa su autori bili prisiljeni raditi procjenu broja djelatnika po klubu.

Sukladno Temeljnim načelima i smjernicama razvoja sporta u Republici Hrvatsko (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Nacionalno vijeće za šport, 25/04/2016, url) ustrojbenu jedinicu hrvatskoga sporta čini sportski klub. Udruženi u lokalne i/ili nacionalne strukovne sportske saveze, kao i u lokalne sportske zajednice grade piramidu sustava sporta utemeljenu na slobodi udruživanja (udruge građana - nevladin sektor). Na vrhu piramide nalazi se Hrvatski olimpijski odbor koji djeluje kao Nacionalni olimpijski odbor, Savez nacionalnih sportskih saveza te Savez županijskih sportskih zajednica. Ovo je najviše nacionalno i nevladino sportsko tijelo u koje se udružuju nacionalni sportski savezi, zajednice sportskih udruga i saveza županija te grada Zagreba, kao i druge organizacije i udruženja čija je djelatnost značajna za promicanje sporta. Sa statusom nacionalnih sportskih saveza djeluju i Hrvatski savez sportske rekreacije *Sport za sve*, Hrvatski sveučilišni sportski savez, Hrvatski školski sportski savez, Hrvatski paraolimpijski odbor, Hrvatski sportski savez gluhih i Specijalna olimpijada Hrvatske koji čine zasebne piramide i grade svoj sportski sustav neovisno o Hrvatskom olimpijskom odboru i drugim nacionalnim sportskim savezima. Dionici sustava sporta su i različite stručne i profesionalne sportske udruge i organizacije kao što su Hrvatski klub olimpijaca, Hrvatski kineziološki savez, Hrvatski zbor sportskih novinara, Hrvatsko društvo olimpijske filatelije i memorabilije, Hrvatsko društvo za sportsku medicinu, Hrvatsko vijeće za međunarodni vojni sport, Hrvatsko društvo za povijest sporta te različite trenerske udruge, udruge sudaca, udruge ligaša i dr. Piramidu javne (državne) potpore sustavu sporta čine uredi državne uprave u županijama i gradu Zagrebu i njihovi upravni odjeli nadležni za sport te nadležni uredi /odjeli/ uprave za pitanja sporta u jedinicama lokalne i područne uprave (općine, gradovi i županije), Uprava za sport u Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske te Nacionalno vijeće za sport kao najviše stručno sportsko tijelo koje imenuje Sabor RH. Navedena Vladina i nevladina tijela čine sustav sporta u Republici Hrvatskoj i zajednički su odgovorna za osiguravanje uvjeta za njegov daljnji održivi razvoj.

Prema Zakonu o sportu (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH, 2007) djelatnost sporta obuhvaća aktivnosti sudjelovanja u sportskim natjecanjima, sportske pripreme, sportske rekreacije, sportske poduke, organiziranja i vođenja sportskih natjecanja te upravljanja i održavanja sportskih objekata. Sportsku djelatnost obavljaju:

- Fizičke osobe (sportaši, treneri, osobe osposobljene za rad u sportu, osobe koje sudjeluju u organiziranju i vođenju sportskog natjecanja te menadžeri u sportu). One mogu samostalno obavljati djelatnosti sudjelovanja u sportskim natjecanjima, sportske pripreme, sportske rekreacije i sportske poduke.
- Pravne osobe (udruge, trgovačka društva i ustanove) koje mogu obavljati sve zakonom određene sportske djelatnosti.
- Školska sportska društva koja se osnivaju bez pravne osobnosti u svrhu provođenja izvannastavnih sportskih aktivnosti učenika, a sredstva za njihov

RADNA VERZIJA

rad i aktivnosti osiguravaju se iz državnog proračuna i iz proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i Grada Zagreba na račun škole.

Za obavljanje djelatnosti sudjelovanja u sportskim natjecanjima sportski se klubovi moraju registrirati i to kao sportske udruge za natjecanje (udruge građana) ili sportska dionička društava (s.d.d.). Neovisno o tome jesu li registrirani kao udruga ili sportska dionička društava, mogu imati profesionalni ili amaterski status. Profesionalni status imaju sportski klubovi koji imaju sklopljene ugovore o profesionalnom igranju s više od 50% registriranih sportaša u seniorskoj konkurenciji ili ako ispunjavaju uvjete za stjecanje profesionalnog statusa sukladno pravilima odgovarajućega nacionalnoga sportskog saveza. Ovakvi se klubovi moraju upisati uRegistar profesionalnih sportskih klubova kojeg vodi Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta račun dobiti i gubitka;

Ukoliko svoju djelatnost obavljaju kao udruge za natjecanje, tada klubovi spadaju u neprofitne organizacije i podliježu Zakonu o udrugama (Zakon.hr, 25/04/2016, url). Organizacije, odnosno klubovi koji su osnovani kao novo sportsko dioničko društvo ili preoblikovani u sportska dionička društva podliježu propisima Zakona o trgovačkim društvima (Zakon.hr, 25/04/2016, url)osim dijela koji se odnosi na preuzimanje dioničkih društava. Zakonodavac je propisao da se sportski klubovi-udruge za natjecanje mogu preoblikovati u sportska dionička društva dragovoljno ili obvezno. Dragovoljno to može učiniti svaki sportski klub neovisno o kojem se sportu radi i ima li klub profesionalni ili amaterski status. Obvezno je pak preoblikovanje u sportska dionička društva za profesionalne sportske klubove u nogometu, košarci i rukometu te ako su stečeni uvjeti za pokretanje stečajnog postupka prema posebnim propisima. Sva sportska dionička društva obvezna su jednom godišnje Povjerenstvu podnositi račun dobiti i gubitka, izvješće o registriranim sportašima seniorske momčadi, godišnje financijsko poslovanje, plan poslovanja u idućoj poslovnoj godini te revizorsko izvješće.

Studija financiranja sporta u Republici Hrvatskoj s usporednim prikazom financiranja u Europskoj uniji (Institut za javne financije, 25/04/2016, url) pokazuje da unatoč činjenici da velik dio javnih sredstava za sport u Republici Hrvatskoj dolazi iz lokalnih proračuna, ne postoji zakonska obveza jedinica lokalne i regionalne samouprave (JLPS) za detaljnije izvještavanje o podjeli tih sredstava. U proračunskim izvješćima koja su se morala dostavljati Ministarstvu financija, županije, gradovi i općine bili su dužni dostaviti samo zbirni iznos u stavci *Službe rekreacije i sporta*. U taj su iznos uključeni svi proračunski rashodi za pružanje sportskih i rekreacijskih usluga te nadzor i funkcioniranje sportskih i rekreacijskih objekata (parkova, plaža, kampirališta, javnih kupališta, bazena). Uključeni su i rashodi za objekte za smještaj gledatelja te donacije za podršku timovima ili individualnim natjecateljima, ali ne i rashodi za sportske i rekreacijske objekte povezane s obrazovnim institucijama (npr. školska sportska dvorana). Međutim, svaka JLPS pri podnošenju proračunskog izvješća Ministarstvu financija može određeni dio rashoda (pa čak i sve rashode) za

RADNA VERZIJA

sport i rekreaciju navesti pod posebnom stavkom kao nesvrstane rashode za sport, kulturu i religiju[75].

Takva netransparentnost otvara brojne mogućnosti za neefikasno i nepravedno dodjeljivanje sredstava. Stoga bi trebalo planski propisati obvezu dostavljanja detaljnih informacija o financiranju sporta na lokalnoj razini te vrjednovanju učinaka i praćenju napretka u području sporta.[76]

Zakonom o sportu (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH, 2007) članak 65, 66, i 67.imperativno je iskazana potreba donošenja standarda, normativa i posebnih uvjeta planiranja, građenja i opremanja sportskih objekata. Usprkos članku 66.koji propisuje izradu Mreže sportskih građevina i pripadajućih pravilnika, isti u vrijeme izrade ove studije nisu doneseni kako na državnoj tako ni na regionalnoj i lokalnoj razini.

Kada se pak govori o potrebi sustavnog planiranja I programiranja sportske infrastrukture onda se može ustvrditi da gotovo i ne postoje dugoročniji planovi moguće izgradnje sportskih objekata.Uz činjenicu da se po tom pitanju i dalje sve više izbjegavaju konzultacije i mišljenja odgovarajućih sportskih struktura, očito da je i u ovom području prisutan nestručan pristup u gotovo svim fazama izgradnje sportskih objekata. Kao rezultat takvog pristupa imamo sljedeće stanje:

- Nisu izrađene odgovarajuće mreže sportskih objekata koje bi trebale biti sastavni dio prostornih planova županija, Grada Zagreba, gradova i općina;
- Dolazi nažalost i dalje do prenamjene vrijednih urbanih sportskih prostora i to sve zbog upitnih komercijalnih sadržaja;
- Postojeće sportske građevine nisu prilagođene osobama s invaliditetom

Iako je Zakonom o sportu propisano da Hrvatski sabor na prijedlog Vlade RH, uz pribavljeno mišljenje Nacionalnog vijeća za sport tijela jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i Grada Zagreba, pripadajućih sportskih zajednica i odgovarajućih sportskih saveza donose mrežu sportskih građevina to još nije napravljeno, tako da u izradi analize nisu dostupni sveobuhvatni službeni podaci koji opisuju predmetnu problematiku

Sport i tjelesna aktivnost u UAS

Tablica 2.1.3. 1. Učestalost bavljenja sportom i tjelesnim vježbanjem (osnovne škole) UAS

	DJEVOJČICE				DJEČACI			
	broj	Cumulative	%	Cumulative	broj	Cumulative	%	Cumulative

[75] Velik dio JLS pod tom stavkom ima navedene značajne iznose, a 40 općina i jedna županija sve svoje rashode za sport, kulturu i religiju naveli su pod nesvrstane rashode.
[76] Od 2011. JLPS su dužne dostavljati izvješća po novim klasifikacijama pa ostaje vidjeti hoće li u budućnosti biti više detalja vezanih uz financiranje sporta.

RADNA VERZIJA

5 puta tjedno	111	111	25,46	25,46	224	224	46,86	46,86
3-4 puta tjedno	164	275	37,61	63,07	143	367	29,92	76,78
1-2 puta tjedno	114	389	26,15	89,22	64	431	13,39	90,17
1-3 puta mjesečno	18	407	4,13	93,35	13	444	2,72	92,89
još manje od toga	4	411	0,92	94,27	3	447	0,63	93,51
Nikada	11	422	2,52	96,79	17	464	3,56	97,07
(Ne znam)	14	436	3,21	100,00	14	478	2,93	100,00
Bez odgovora	0	436	0,00	100,00	0	478	0,00	100,00

Izvor: Kineziološki fakultet Split (2016), Istraživanje o učestalosti bavljenja sportom i tjelesnim vježbanjem, za potrebe izrade SUAS - neobjavljeni podaci[77]

Tablica 2.1.3. 2. Učestalost bavljenja sportom i tjelesnim vježbanjem (srednje škole) UAS

	DJEVOJKE				MLADIĆI			
	broj	Cumulative	%	Cumulative	broj	Cumulative	%	Cumulative
5 puta tjedno	53	53	14,44	14,44	120	120	35,82	35,82
3-4 puta tjedno	87	140	23,71	38,15	74	194	22,09	57,91
1-2 puta tjedno	114	254	31,06	69,21	82	276	24,48	82,39
1-3 puta mjesečno	52	306	14,17	83,38	24	300	7,16	89,55
još manje od toga	23	329	6,27	89,65	10	310	2,99	92,54
Nikada	21	350	5,72	95,37	15	325	4,48	97,01
(Ne znam)	17	367	4,63	100,00	10	335	2,99	100,00
Bez odgovora	53	53	14,44	14,44	120	120	35,82	35,82

Izvor: Kineziološki fakultet Split (2016) Istraživanje o učestalosti bavljenja sportom i tjelesnim vježbanjem, za potrebe izrade SUAS - neobjavljeni podaci

U istraživanju Kineziološkog fakulteta u Splitu provedenog 2016.na području UAS (neobjavljeni podaci). Utvrđeno je da se samo 47% dječaka i 26% djevojčica u osnovnim školama te 36% mladića i 14% djevojaka u srednjim školama bavi sportom odnosno kineziološki je angažirano 5 puta tjedno ili više što približno udovoljava preporučenoj minimalnoj razini. Zabrinjavajući je podatak o smanjenu tjelesne aktivnosti s dobi, s naglaskom na smanjenu uključenost populacije žena u sport i tjelesne aktivnosti.

Na području UAS u praksi funkcionira piramidalni sportski sustav. Njegova specifičnost je određen broj djece koja se počinju baviti sportom, ali i brzo smanjenje tog broja jer se jedino djeci za koju se smatra da su talentirana pruža mogućnost napredovanja, a svima ostalima je otežan ili onemogućen ulaz i zadržavanje u sustavu.

Tjelesna aktivnost osoba s invaliditetom UAS

[77] Obzirom na nepostojanje sustava prikupljanja informacija u ovom području Kineziološki fakultet u Splitu je u svrhu izrade analize stanja UAS u travnju 2016. proveo istraživanje na uzorku od 914 učenika osnovnih i 875 učenika srednjih škola sa područja UAS.

RADNA VERZIJA

Tablica 2.1.3. 3. Osobe s invaliditetom UAS uključene u sportsko-rekreativne aktivnosti

	Broj stanovnika	Br Osoba s invaliditetom	Br sportaša i rekreativaca s invaliditetom	Br. Oso. s inv/br. spo. i rek. s invaliditetom
SDŽ	454.798	57576	1740	0,030
UAS	325.407	42376	1177	0,028
Split	178.102	25054	750	0,030
Solin	23.926	2994	90	0,030
Kaštela	38.667	3628	108	0,030
Trogir	13.192	1509	45	0,030
Sinj	24.826	4492	130	0,029
Omiš	14.936	1787	54	0,030
Podstrana	9.129	378	0	0,000
Dugi Rat	7.092	696	0	0,000
Muć	3.882	672	0	0,000
Dicmo	2.802	240	0	0,000
Dugopolje	3.469	447	0	0,000
Klis	4.801	313	0	0,000
Lećevica	583	166	0	0,000
Gradovi aglomeracije	293.649	473	1177	2,488
Općine aglomeracije	31.758	32	0	0,000
Priobalje aglomeracije	285.044	36046	1047	0,022
Zaobalje aglomeracije	40.363	6330	130	0,021

Izvor: HPO, Sportski savez osoba s invaliditetom grada Splita, travanj 2016.

Veliki problem predstavlja nepostojanje relevantnih podataka i pretpostavka da postojeća infrastruktura namijenjena sportu i tjelesnom vježbanju nije prilagođena djeci s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom, tako da od 42 376 osoba sa invaliditetom na području UAS samo 1177 ili 2,8% je uključeno u bavljenje sportom u funkciji očuvanja i unaprjeđenja zdravlja. Međutim, još nije uspostavljen umreženisustav skrbi o sportu i tjelesnoj aktivnosti korisnima za zdravlje tako da se i taj mali postotak djece s poteškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom bavi sportom u uvjetima koji nisu odgovarajući. Na razini RH na žalost nismo uspjeli pronaći podatke o broju osoba s invaliditetom uključenih u sportsko-rekreativne aktivnosti.[78]

Nerazvijenosti sustava, neprilagođenost postojeće infrastrukture i nepostojanje specijaliziranih objekata za sportske aktivnosti osoba s invaliditetom jedan je od čimbenika njihove relativno male uključenosti u sport i tjelesne aktivnosti korisne za zdravlje.

[78] Jedini dostupan podatak ukazuje na 1200 aktivnsih sportaša u evidenciji Hrvatskog para-olimpijskog odbora, a podaci o osoabama s invaliditeom koji se sportom bave na rekreativnoj raziji u funkciji očuvanja zdravlja nisu dostupni.

Vrhunski rezultati, organizacija sportskih priredbi, tradicija i interes za bavljenje sportom UAS

Po dostupnim pisanim zapisima Sinjska Alka kao viteška igra i sportsko nadmetanje održana je prvi puta u Sinju 1798.Suvremeni sport počeo se razvijati u Splitu kao centru UAS davne 1860. (Marović & Rađa, 2016) kad je i podignuto prvo kupalište i začet plivački sport. 1884. počelo se vježbati mačevanje i gimnastika, a 1885. se na splitskim ulicama pojavio prvi bicikl. Tako je 1890.osnovan i prvi veslački i jedriličarski klub, a 1896. u Trogiru je odigrana prva nogometna utakmica te je iste godine tiskan i prvi splitski sportski list SPORT DALMATO. Godine 1905. osnovan je prvi teniski klub i počelo se sa organiziranim vježbanjem koturaljkanja, a 1907. osnovan je prvi auto klub te 1911. i nogometni klub HAJDUK, iako su prvi suvremeni nogomet u Splitu zaigrali članovi gimnastičkog društva HRVATSKI SOKOL, još davne 1903. Trenutno se na području UAS provodi organizirano vježbanje u okviru 60 sportova (34 olimpijska i 26 neolimpijskih). Grad Split kao centar UAS u suradnji s okruženjem u svojoj povijesti često je bio domaćin uspješno organiziranih velikih sportskih priredbi kao što su: Svjetsko prvenstvo u kuglanju - žene (1972), Svjetsko prvenstvo u jedrenju - klasa „kadet“ (1972), VII. mediteranske igre (1979), Europsko prvenstvo u plivanju (1981), Balkansko prvenstvo u veslanju (1981), Svjetsko prvenstvo u boćanju (1984), Europsko prvenstvo u atletici (1990), Otvoreno europsko prvenstvo u jedrenju (1998), Europa TOP 12 za muškarce i žene u stolnom tenisu (1999), Svjetsko prvenstvo u RAFFA boćanju (2000.), Europsko prvenstvo u jedrenju – klasa „laser“ (2003), Davis cup – četvrtfinale (2005. i 2010), Davis cup – polufinale (2005), Nogometna utakmica Hrvatska – (Brazil 2005), Veslačka regata Split – Oxford/Cambridge (od 2005. svake godine), Svjetsko prvenstvo u jedrenju – klasa „laser“ (2006), Svjetsko rukometno prvenstvo (2009), Svjetski atletski kup (2010), Europsko prvenstvo za osobe s invaliditetom u stolnom tenisu (2011)…itd.

U gradu Splitu, odnosno na području UAS sportaši su u sportskoj povijesti osvajali olimpijske medalje u 10 sportova: nogomet, veslanje, vaterpolo, plivanje, košarka, rukomet, tenis, dizanje utega, atletika, taekwondo. Na posljednje 4 olimpijade sportaši sa područja UAS su od ukupno 18 Hrvatskih medalja osvojili čak 7 što uzimajući u obzir odnos broja stanovnika po aglomeraciji i osvojenih medalja, UAS svrstava na sam vrh rezultatske uspješnosti aglomeracija u RH. Usprkos velikom broju medalja osvojenih na europskim i svjetskim prvenstvima olimpijskih i neolimpijskih sportova na razini UAS nisu dostupni egzaktni i sistematizirani podaci.

Ne postoji sustavna i planska politika korištenja bogate sportsko-kulturne baštine, iskustva u organizaciji sportskih priredbi i uključivanja prepoznatljivih bivših i aktualnih vrhunskih rezultata isportaša u promidžbene kampanje i aktivnosti popularizacije sporta i tjelesnih aktivnosti korisnih za zdravlje.

Sustav financiranja sporta i tjelesne aktivnosti korisnih za zdravlje UAS

RADNA VERZIJA

Tablica 2.1.3. 4. Usporedni prikaz financiranja javnih potreba u sportu iz proračuna gradova UAS za 2015. God.

	Broj stanovnika	Javne potrebe u sportu 2015.	Ukupni Proračun 2015.	% za sport	Kn za sport/ stanovniku
RH	4.284.889	111.093.366,00	107.740.591.928,00	0,10	25,93
SDŽ	454.798	3.455.000,00	400.220.000,00	0,86	7,59
Split	178.102	53.840000,00	685.215.811,00	7,86	302,30
Omiš	14.936	1.917.000,00	48.737.901,00	3,93	128,35
Solin	23.926	4.253.000,00	86.797.000,00	4,90	177,76
Kaštela	38.667	4.850.000,00	128.622.200,00	3,77	125,43
Trogir	13.192	2.490.000,00	60.896.000,00	4,09	188,75
Sinj	24.826	3.500.000,00	52.000.000,00	6,73	140,98

Izvor: Službene web stranice: gradova UAS, Splitsko-dalmatinska županija, Minsitarstvo financija RH, - *Obrada autora*

U okviru UAS Svaka JLS na svoj način regulira Javne potrebe u sportu i nema zakonske obveze o preciznom izvještavanju o utrošku sredstava i učincima pruženih poticaja. Stoga ne postoje objedinjeni i usporedivi podaci o odnosima ulaganjima u pojedine segmente u okviru javnih potreba u sportu JLS UAS[79]. Prema dostupnim podacima *(proračuni, kriteriji lokalnih sportskih zajednica, odluke o raspodjeli sredstava JLS)*, Službe za sport pri JLS i lokalne sportske zajednice prvenstveno i u najvećoj mjeri financijski skrbe o provedbi natjecateljskog segmenta sporta. Prema dostupnim podacima na razini RH iz Državnog proračuna RH za Javne potrebe u sportu u 2015. godini planirano je izdvajanje od 25,93 kn po stanovniku, a iz Proračuna Splitsko-dalmatinske županije za spšort se izdvaja 7,59 kn/stanovniku. Gradovi, u kojima je koncentrirana većina sportsko-rekreativnih aktivnosti obuhvaćenih Javnim potrebama u sportu, izdvajaju od 3,93 % (Omiš) do 7,86 % (Split) sredstava u odnosu na Ukupna sredstva proračuna.[80] Financiranje javnih potreba u sportu Općina UAS variraju od činjenice da iste nemaju planirana sredstva do skromnih izdvajanja koja nisu primjerena realnim potrebama stanovništa koji žive na tom području. Usprkos pozitivnom utjecaju na zdravlje i prevenciju bolesti, sport i tjelesne aktivnosti se u analiziranim proračunima ne financiraju u okviru zdravstvnog područja po uzoru na praksu odrđenog broja zemalja članica EU.

U više od polovice zemalja EU-a većina je volontera aktivna u sektoru sporta i rekreacije. Volonteri u sportu predstavljaju važan udio ukupnog broja volontera u Danskoj (31.5%), Francuskoj (25%) i Malti (84%). Zobg nepostojanja podataka[81] nameće se zaključak da Volonterski sustav UAS nije razvijen u dovoljnoj mjeri.

[79] Nažalost usprkos izrađenoj anketi koja je za potrebe izrade analize stanja upućena JLS nismo uspjeli doći do egzaktnih i usporedivih pokazatelja kojima bi se utvrdilo ulaganje u pojedine segmente javnih potreba u sportu kao što su: sportska infrastruktura, natjecateljski sport, sport za sve, sport osoba s invaliditetom, školski sport, studentski sport, stručni kadrovi, unaprjeđenje sustava…itd.

[80] Iznosi sredstva i postoci Javnih potreba u sportu gradova UAS su prikazani kao indikatori, obzirom da se obuhvat aktivnosti javnih potreba u sportu razlikuje između pojedinih JLS.

[81] Na području UAS-a ne postoji sustav kao ni sustavno prikupljanje podataka o organiziranju i volontiranju u području sporta i rekreacije.

RADNA VERZIJA

Otpor dionika prema reformi sustava sporta i tjelesnog vježbanja, politički pristup u kojem se nakon svakog izbornog ciklusa kreće ispočetka te neuvažavanje kompetencija i mišljenja stručnjaka, rezultirao je činjenicom da su tijela koje predlažu riješenja i/ili način donošenja odluka u sportu kao kompleksnom interdisciplinarnom području na razini JLS UAS često sastavljena od određenog broja nedovoljnog kompetentnih osoba. Takovo stanje u kombinaciji sa nepostojanjem strateških dokumenta često zna rezultirati neusklađenim i netransparentnim financiranjem, bez mogućnosti mjerenja učinka i praćenja pokazatelja realizacije programa i aktivnosti.

Iako su u Republici Hrvatskoj, pa tako i na razini UAS Sport i tjelesne aktivnosti korisne za zdravlje Ustavom RH (Narodne novine, 2010) i zakonom o sportu (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH, 2007) istaknute kao važne društvene djelatnosti od posebnog interesa za RH, sustav financiranja još uvijek funkcionira po modelu donacija, za razliku od drugih društveno važnih kompatibilnih područja kao što su kultura, zdravstvo i obrazovanje. Varijacije financiranja po modelu donacija u sportu onemogućavaju planiranje, poboljšanje uvjeta rada te sustavan i mjerljiv napredak u području u ovom važnom području.

Prema rezultatima istraživanja[82] koje je proveo Kineziološki fakultet u Splitu (2016) na razini JLS UAS, Regionalnih i lokalnih sportskih zajednica nije donesen nijedan strateški dokument kojim bi se planski uredilo ovo društveno važno područje, štoviše prema dostupnim podacima nijedna organizacija na području UAS nije ni započela sa izradom istih, izuzev Splitskog saveza sportova koji je do izrade ove analize, započeo s izradom Podloge za izradu strategije Splitskog saveza sportova(Splitski savez sportova, 25/04/2016, url).

Na razini UAS Službe za sport pri JLS i nadležne sportske zajednice skrbe prvenstveno o provedbi natjecateljskog segmenta sporta, ali nije uspostavljen umreženi sustav skrbi o sportu i tjelesnoj aktivnosti u funkciji zdravlja u kojem bi se između ostalog prikupljali i analizirali podaci o korisnicima sustava, vodila planska briga o unaprjeđenju sportske infrastrukture, edukaciji kadrova, provedbi i dostupnosti programa različitim skupinama korisnika itd, tako da organizacije i institucije djeluju nepovezano i neujednačeno. Potrebno je na razini UAS izraditi planske dokumente s ciljem kvalitetnijeg ustoja područja sporta i tjelesnih aktivnosti korisnih za zdravlje. Potrebno je izradom strateških dokumenta osmisliti modele te propisati smjernice, okvire i kriterije planskog, ujednačenog i umreženog stabilnog financiranja svih segmenata u okviru područja sporta i tjelesne aktivnosti korisnih za zdravlje.

Sportske udruge UAS

Sportske udruge su sukladno Zakonu o sportu organizirane u sustave regionalnih I lokalnih sportskih zajednica tako da na području UAS-a egzistiraju sljedeće sportske zajednice: Splitski savez sportova, Zajednica sportskih udruga grada Sinja, Zajednica

[82] Rezulati anketiranja JLS UAS za potreeb izrade analize stanja UAS

RADNA VERZIJA

sportskih udruga grada Kaštela, Zajednica sportova Grada Trogira, Solinska zajednica sportova, Sportski savez osoba s invaliditetom Grada Splita, Školski sportski savez Splitsko-dalmatinske županije, Savez školskih sportskih društava grada Splita, Zajednica sportova, saveza i udruga Splitsko-dalmatinske županije.

Tablica 2.1.3. 5. Odnos broja sportskih udruga i stanovnika UAS

	Broj stanovnika	Broj udruga	BRst/BRud
Hrvatska	4.284.889	4.506	951
SDŽ	454.798	622	731
UAS	325.407	505	644
Split	178.102	271	657
Solin	23.926	47	509
Kaštela	38.667	63	614
Trogir	13.192	31	426
Sinj	24.826	39	637
Omiš	14.936	22	679
Podstrana	9.129	10	913
Dugi Rat	7.092	7	1.013
Muć	3.882	1	3.882
Dicmo	2.802	0	0
Dugopolje	3.469	6	578
Klis	4.801	8	600
Lećevica	583	0	0
Gradovi aglomeracije	293.649	473	621
Općine aglomeracije	31.758	32	992
Priobalje aglomeracije	285.044	451	632
Zaobalje aglomeracije	40.363	54	747

Izvor: Registar udruga RH, 25/04/2016, url)

Na području UAS 505 udruga[83] je u registru udruga (Registar udruga RH, 25/04/2016, url)evidentirano u području sporta, od čega je čak 473 u gradskim, a 32 u općinama aglomeracije. U dvije općine (Lećevica i Dicmo) nije registrirana ni jedna sportska udruga, a najveći broj je očekivano registriran u Gradu Splitu (271), Odnos broja stanovnika aglomeracije u odnosu na broj udrugaje povoljniji u odnosu na RH (951:4506), a sagledavajući odnos priobalja (451) i zaobalja (54) vidljivo je da su sportske udruge koncentrirane u priobalju. Uspoređujući odnos broja sportskih udruga i broja stanovnika na razini RH može se uočiti da na jednu udrugu otpada 951 stanovnik, a u UAS taj odnos iznosi 644 stanovnika po sportskoj udruzi.

Potrebno je osmisliti modele poticanja osnivanja sportskih udruga ili sekcija postojećih udruga i drugih pravnih subjekata u područjima u kojima ne postoje organizirane sportsko-rekreativne aktivnosti korisne za zdravlje.

[83] Obzirom da su podaci preuzeti iz registra udruga(Registar udruga RH, 25/04/2016, url) u području djelovanja «sport» u travanju 2016. iste treba uzeti s rezervom jer je taj podatak varijabilan obzirom da se svakodnevno osnivaju nove i brišu one koje nisu aktivne, a postoji i određeni broj udruga koje su u proceduri usklađivanja sa zakonom

RADNA VERZIJA

Sportsko-rekreacijska infrastruktura (sportske građevine) UAS

Sportskim građevinama smatraju se uređene i opremljene površine i građevine u kojima se provode sportske djelatnosti, a koje osim općih uvjeta propisanih posebnim propisima za te građevine zadovoljavaju i posebne uvjete u skladu s odredbama Zakona o sportu (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH, 2007) članak 65. stavak 1. Izgrađenost Sportsko-rekreacijske Infrastrukture, odnosno dostupnost sportskih građevina široj populaciji predstavlja važan element u planiranju razvoja pojedinog prostora s ciljem kvalitetnog provođenja slobodnog vremena, prevencije i unaprjeđenja zdravlja populacije koja živi na prostoru UAS. Obzirom na neuređenost sustava i činjenično stanje postojeću sportsku infrastrukturu u UAS možemo definirati kao skup građevina, prostora, instalacija i uređaja, građenih i uređivanih u proteklih 120 godina, s namjenom ili bez namjene, a koja se koriste za igru, aktivni odmor, tjelesnu i zdravstvenu kulturu, pripreme i natjecanja sportaša sa ili bez gledališta, a dostupni su za individualnu ili javnu upotrebu, a nalaze se u vlasništvu JLS, različitih pravnih ili fizičkih osoba.

U obuhvatu UAS dostupni su isključivo podaci za Grad Split (Splitski savez sportova, 25/04/2016, url) kao i podaci o sportsko-rekreacijskoj infrastrukturi izgrađenoj za potrebe učenika osnovnih i srednjih škola.[84] Obzirom da su osnovnim i srednjim školama osnivači županije, odnosno gradovi, sportske građevine u njihovom sastavu imaju status javnih sportskih građevinak oje se pored redovite nastave tjelesne i zdravstvene kulture upotrebljavaju za zadovoljavanje potreba svekolike populacije.

Analiza sportsko-rekreacijske infrastrukture za UAS bazirana je na broju javnih sportskih građevina izgrađenih u sklopu osnovnih i srednjih škola, a dostupnih za zadovoljavanje potreba za sportsko-rekreativnim aktivnostima na razini pripadajućih općina i gradova. Pored navedenog, zbog potencijala za razvoj sportskog turizma u analizu su uključene biciklističke staze i javna bazenska infrastruktura za obuku neplivača.

Tablica 2.1.3. 6. Školske sportske dvorane pri Osnovnim školama UAS

	Broj stanovnika	broj učenika	br dvorana	Br dvorana s tribinama	br gledatelja	brST/ brDV	brUČ/ brDV
Hrvatska	4.284.889	321.521	552	144	50922	7762,5	582,5
SDŽ	454.798	37.195	33	6	1500	13781,8	1127,1
UAS	325.407	27.028	32	5	1080	10169,0	844,6
Split	178.102	13.612	17	3	700	10476,6	800,7
Solin	23.926	2.725	2	0	0	11963,0	1362,5
Kaštela	38.667	3479	4	0	0	9666,8	869,8
Trogir	13.192	1318	0	0	0	/	/

[84] Usprkos zakonskoj obvezi, mreže sportskih građevina na državnoj i lokalnoj razini nisu izrađene i donesene, tako da u izradi analize nisu dostupni sveobuhvatni službeni podaci koji opisuju predmetnu problematiku, a prikazane treab uzeti s rezervom.

RADNA VERZIJA

Sinj	24.826	2575	5	0	0	4965,2	515,0
Omiš	14.936	1264	2	1	0	7468,0	632,0
Podstrana	9.129	900	1	0	0	9129,0	900,0
Dugi Rat	7.092	238	0	0	0	/	/
Muć	3.882	207	0	0	0	/	/
Dicmo	2.802	19	0	0	0	/	/
Dugopolje	3.469	324	1	1	380	3469,0	324,0
Klis	4.801	351	0	0	0	/	/
Lećevica	583	16	0	0	0	/	/
Gradovi aglomeracije	293.649	24.973	30	4	700	9788,3	832,4
Općine aglomeracije	31.758	2.055	2	1	380	15879,0	1027,5
Priobalje aglomeracije	285.044	23.536	26	4	700	10963,2	905,2
Zaobalje aglomeracije	40.363	3.492	6	1	380	6727,2	582,0

Izvor: Kineziološki fakultet Split (2016) Istraživanje o sportskim građevinama na razini jedinica lokalne samouprave *(za potrebe izrade SUAS – neobjavljeni podaci), Obrada autora*

Prema dostupnim podacima na području RH[85] u sklopu osnovnih škola izgrađene su 522 školske sportske dvorane od kojih 144 s tribinama koje mogu primiti 50922 gledatelja. Od 706 sportskih igrališta u sklopu OŠ, 108 ih je s tribinama koje mogu primiti 24849 gledatelja. Na jednu školsku sportsku dvoranu otpada 7762 stanovnika, odnosno 582 učenika. Sukladno analizi Kineziološkog fakulteta (2016c)[86], na području SDŽ u sklopu osnovnih škola izgrađene su 33 školske sportske dvorane od kojih 6 sa tribinama koje mogu primiti 1500 gledatelja. Od 51 sportskog igrališta u sklopu OŠ, 15 ih je sa tribinama koje mogu primiti 4150 gledatelja. Na jednu školsku sportsku dvoranu otpada 13781 stanovnik, odnosno 1127 učenika. U području UAS u sklopu osnovnih škola izgrađene su 32 školske sportske dvorane od kojih 5 sa tribinama koje mogu primiti 1080 gledatelja. Od 39 sportskih igrališta u sklopu OŠ, 11 ih je sa tribinama koje mogu primiti 1800 gledatelja. Na jednu školsku sportsku dvoranu otpada 10168 stanovnik , odnosno 844 učenika.

Tablica 2.1.3. 7. Otvoreni sportski tereni pri Osnovnim školama UAS

	Broj stanovnika	broj učenika	br otvorenih terena	Br terena s tribinama	br gledatelja	brST/ brTR	brUČ/ brTR
Hrvatska	4.284.889	321.521	706	108	24849	6069,2	455,4
SDŽ	454.798	37.195	51	15	4150	8917,6	729,3
UAS	325.407	27.028	39	11	1800	8343,8	693,0
Split	178.102	13.612	19	4	800	9373,8	716,4
Solin	23.926	2.725	2	1	0	11963,0	1362,5
Kaštela	38.667	3479	5	3	0	7733,4	695,8
Trogir	13.192	1318	1	0	0	13192,0	1318,0

[85] Neobjavljeni Podaci Službe za sport MZOS-a.
[86] Rezultate također treba uzeti sa rezervom, obzirom da su Anketne upitnike ispunjavali djelatnici JLS bez izlaska na teren i koordinacije sa OŠ i SŠ.

RADNA VERZIJA

Sinj	24.826	2575	3	0	0	8275,3	858,3
Omiš	14.936	1264	3	0	0	4978,7	421,3
Podstrana	9.129	900	0	1	150	/	/
Dugi Rat	7.092	238	1	0	0	7092,0	238,0
Muć	3.882	207	2	0	0	1941,0	103,5
Dicmo	2.802	19	1	1	500	2802,0	19,0
Dugopolje	3.469	324	1	1	350	3469,0	324,0
Klis	4.801	351	1	0	0	4801,0	351,0
Lećevica	583	16	0	0	0		
Gradovi aglomeracije	293.649	24.973	33	8	800	8898,5	756,8
Općine aglomeracije	31.758	2.055	6	3	1.000	5293,0	342,5
Priobalje aglomeracije	285.044	23.536	31	9	950	9195,0	759,2
Zaobalje aglomeracije	40.363	3.492	8	2	850	5045,4	436,5

Izvor: Kineziološki fakultet Split (2016) Istraživanje o sportskim građevinama na razini jedinica lokalne samouprave *(za potrebe izrade SUAS – neobjavljeni podaci), DZS, Statistički ljetopis RH 2014, Obrada autora*

Na području priobalja UAS u sklopu osnovnih škola izgrađeno je 26 školskih sportskih dvorana od kojih 4 s tribinama koje mogu primiti 700 gledatelja. Od 31 sportskog igrališta u sklopu OŠ, 9 ih je sa tribinama koje mogu primiti 950 gledatelja. Na jednu školsku sportsku dvoranu otpada 10.963 stanovnika, odnosno 905 učenika. U području zaobalja UAS u sklopu osnovnih škola izgrađene je 6 školskih sportskih dvorana od kojih 1 s tribinama koje mogu primiti 380 gledatelja. Od 8 sportskog igrališta u sklopu OŠ, 2 ih je sa tribinama koje mogu primiti 850 gledatelja. Na jednu školsku sportsku dvoranu otpada 6.727 stanovnika, odnosno 582 učenika. U području gradova UAS u sklopu osnovnih škola izgrađeno je 6 školskih sportskih dvorana od kojih 1 s tribinama koje mogu primiti 380 gledatelja. Od 8 sportskih igrališta u sklopu OŠ, 2 su s tribinama koje mogu primiti 850 gledatelja. Na jednu školsku sportsku dvoranu osnove škole otpada 6727 stanovnika, odnosno 582 učenika.

Tablica 2.1.3. 8. Školske sportske dvorane pri Srednjim školama UAS

	Broj stanovnika	**broj učenika**	**br dvorana**	**Br dvorana s tribinama**	**br gledatelja**	**brST/ brDV**	**brUČ/ brDV**
Hrvatska	4.284.889	178.661	168	59	32.386	25.505,3	1063,5
SDŽ	454.798	21.296	16	7	3.494	28.424,9	1.331,0
UAS	325.407	17.470	12	5	2.568	27.117,3	1.455,8
Split	178.102	13.387	8	2	468	22.262,8	1.673,4
Solin	23.926	/	0	6	0	/	/

RADNA VERZIJA

Kaštela	38.667	450	0	0	0	/	/
Trogir	13.192	1063	0	0	0	/	/
Sinj	24.826	1894	4	3	2.100	6.206,5	473,5
Omiš	14.936	676	0	0	0	/	/
Podstrana	9.129	/	0	0	0	/	/
Dugi Rat	7.092	/	0	0	0	/	/
Muć	3.882	/	0	0	0	/	/
Dicmo	2.802	/	0	0	0	/	/
Dugopolje	3.469	/	0	0	0	/	/
Klis	4.801	/	0	0	0	/	/
Lećevica	583	/	0	0	0	/	/
Gradovi aglomeracije	293.649	17.470	12	11	2.568	24.470,8	1.455,8
Općine aglomeracije	31.758	/	0	0	0	/	/
Priobalje aglomeracije	285.044	15.576	8	8	468	35.630,5	1.947,0
Zaobalje aglomeracije	40.363	1.894	4	3	2.100	10.090,8	473,5

Izvor: Kineziološki fakultet Split (2016) Istraživanje o sportskim građevinama na razini jedinica lokalne samouprave *(za potrebe izrade SUAS – neobjavljeni podaci), DZS, Statistički ljetopis RH 2015, Obrada autora*

Prema dostupnim podacima na području RH[87] u sklopu srednjih škola izgrađeno je 168 školskih sportskih dvorana od kojih 59 s tribinama koje mogu primiti 32386 gledatelja. Od 149 sportskih igrališta u sklopu SŠ, 28 ih je s tribinama koje mogu primiti 11500 gledatelja. Na jednu školsku sportsku dvoranu srednje škole SDŽ otpada 25505 stanovnika, odnosno 1331 učenik. Na području SDŽ u sklopu srednjih škola izgrađeno je 16 školskih sportskih dvorana od kojih 7 s tribinama koje mogu primiti 3494 gledatelja. Od 13 sportskih igrališta u sklopu SŠ SDŽ , 3 ih je s tribinama koje mogu primiti 750 gledatelja. Na jednu školsku sportsku dvoranu u SDŽ otpada 28425 stanovnika , odnosno 2324 učenika. U području UAS u sklopu srednjih škola izgrađeno je 12 školskih sportskih dvorana od kojih 5 sa tribinama koje mogu primiti 2568 gledatelja. Od 12 sportskih igrališta u sklopu SŠ UAS , 6 je sa tribinama koje može primiti 2570 gledatelja. Na jednu školsku sportsku dvoranu SŠ UAS otpada 27117 stanovnika, odnosno 1455,8 učenika. U području priobalja UAS u sklopu srednjih škola izgrađeno je 8 školskih sportskih dvorana od kojih 8 s tribinama koje mogu primiti 468 gledatelja. Od 8 sportskih igrališta u sklopu SŠ, 3 ih je s tribinama koje mogu primiti 470 gledatelja. Na jednu školsku sportsku dvoranu otpada 35630 stanovnika, odnosno 2942 učenika. U području zaobalja UAS u sklopu srednjih škola izgrađene su 4 školske sportske dvorane od kojih 3 s tribinama koje mogu primiti 2100 gledatelja. Jedno sportsko igralište u sklopu SŠ nema tribine. Na jednu školsku sportsku dvoranu otpada 10090 stanovnik, odnosno 873 učenika.

[87] Neobjavljeni Podaci Službe za sport MZOS-a.

RADNA VERZIJA

Tablica 2.1.3. 9. Otvoreni sportski tereni pri Srednjim školama UAS

	Broj stanovnika	broj učenika	br terena	Br terena s tribinama	br gledatelja	brST/ brDV	brUČ/ brDV
Hrvatska	4.284.889	178.661	149	28	11500	28.757,6	
SDŽ	454.798	21.296	13	3	750	34.984,5	1.638,2
UAS	325.407	17.470	12	6	2570	27.117,3	1.455,8
Split	178.102	13.387	8	2	468	22.262,8	1.673,4
Solin	23.926	/	0	1	2	/	/
Kaštela	38.667	450	0	0	0	/	/
Trogir	13.192	1063	0	0	0	/	/
Sinj	24.826	1894	4	3	2100	6.206,5	473,5
Omiš	14.936	676	0	0	0	/	/
Podstrana	9.129	/	0	0	0	/	/
Dugi Rat	7.092	/	0	0	0	/	/
Muć	3.882	/	0	0	0	/	/
Dicmo	2.802	/	0	0	0	/	/
Dugopolje	3.469	/	0	0	0	/	/
Klis	4.801	/	0	0	0	/	/
Lećevica	583	/	0	0	0	/	/
Gradovi aglomeracije	293.649	17.470	12	6	2.570	24.470,8	1.455,8
Općine aglomeracije	31.758	0	0	0	0	/	/
Priobalje aglomeracije	285.044	15.576	8	3	470	35.630,5	1.947,0
Zaobalje aglomeracije	40.363	1.894	1	0	0	40.363,0	1.894,0

Izvor: Kineziološki fakultet Split (2016) Istraživanje o sportskim građevinama na razini jedinica lokalne samouprave *(za potrebe izrade SUAS – neobjavljeni podaci), DZS, Statistički ljetopis RH 2014, Obrada autora*

Tablica 2.1.3. 10. Ukupni prikaz školskih sportskih dvorana pri osnovnim i srednjim školama UAS

	Broj stanovnika	broj učenika SŠ	Br učenika OŠ	Ukupan br učenika	Br dvorana OŠ	Br dvorana SS	Ukupan br dvorana	brST/ brDV	brUČ/ brDV
Hrvatska	4.284.889	178.661	323.195	501.856	552	168	720	5.951,2	697,0
SDŽ	454.798	21.296	37195	58.491	33	16	49	9.281,6	1.193,7
UAS	325.407	17.470	27028	44.498	32	12	44	7.395,6	1.011,3
Gradovi aglomeracije	293.649	17.470	24973	42.443	30	12	42	6.991,6	1.010,5
Općine aglomeracije	31.758	0	2055	2.055	2	0	2	15.879,0	1.027,5
Priobalje aglomeracije	285.044	15.576	23536	39.112	26	8	34	8.383,6	1.150,4
Zaobalje aglomeracije	40.363	1.894	3492	5.386	6	4	10	4.036,3	538,6

Izvor: Kineziološki fakultet Split (2016) Istraživanje o sportskim građevinama na razini jedinica lokalne samouprave *(za potrebe izrade SUAS – neobjavljeni podaci), DZS, Statistički ljetopis RH 2015, Obrada autora*

Iz analize se može zaključiti da u UAS 7395 stanovnika, odnosno 1011,3 učenika otpada na jednu sportsku dvoranu u odnosu na prosjek RH po kojem na jednu dvoranu dolazi 5951 stanovnik, odnosno 697 učenika. Najpovoljniji odnos broja stanovnika i učenika prisutan je u zaobalju UAS (4036 stanovnika, odnosno 538,6 učenika na jednu dvoranu) što se može interpretirati negativnom demografskom slikom i trendom smanjenja broja stanovnika. Relativno loš odnos prisutan je u gradskim središtima UAS u kojima u prosjeku 6991,6 stanovnika, odnosno čak 1010,5 učenika dolazi na jednu sportsku dvoranu. Najlošiji omjer broja stanovnika po sportskoj dvorani prisutan je u općinama aglomeracije gdje na jednu dvoranu otpada čak 15879 stanovnika.

Nadalje, postojeći javni kapaciteti UAS nisu u stanju osigurati stanovnicima kontinuirano i kvalitetno korištenje sportsko-rekreacijskih sadržaja, a to se naročito odnosi na mlađu i socijalno ranjivu populaciju. Na području UAS samo jedna sportska dvorana namijenjena je isključivo zadovoljavanju potreba 20.000 studenata tj.nastavi tjelesne i zdravstvene kulture na Sveučilištu i studentskom sportu. Sustav školskog sporta je u još lošijoj situaciji s obzirom na to da nijedna dvorana nije namijenjena i dostupna isključivo za provedbu školskih sportskih natjecanja jer se u postojećim školskim sportskim dvoranama provodi nastava TZK i ostale aktivnosti *(priredbe, tribine, predstave, treninzi sportskih klubova i rekreativaca isl.)*

Tablica 2.1.3. 11. Zatvoreni bazeni za javnu namjenu UAS

	Broj stanovnika	br zatvorenih bazena	Površina zatvorenih bazena	ST/br. baz	ST/pov. Baz u m^2
Hrvatska	4.284.889	13	/	/	/
SDŽ	454.798	3	2095	108.469	155,3
UAS	325.407	3	2095	108.469	155,3
Split	178.102	3	2095	59.367	85,0
Gradovi aglomeracije	293.649	3	2095	97.883	140,2
Općine aglomeracije	31.758	/	/	/	/
Priobalje aglomeracije	285.044	3	2095	95.015	136,1
Zaobalje aglomeracije	40.363	/	/	/	/

Napomena: U Dugopolju su u procesu izgradnje 3 bazena, u Kaštelima 1- s nedefiniranim javnim statusom

Izvor: Kineziološki fakultet Split (2016) Istraživanje o sportskim građevinama na razini jedinica lokalne samouprave *(za potrebe izrade SUAS – neobjavljeni podaci) Obrada autora*

Analiza bazenske infrastrukture za sportove na vodi i obuku neplivača dostupne za javnu upotrebu pokazala je poražavajuće podatke s obzirom na to da u UAS na 325.407 stanovnika dolaze ukupno 3 javna zatvorena bazena (33x25m, 50x21,4m i 8x25m) u Gradu Splitu i 5 otvorenih od kojih je samo jedan u zaobalju (Sinj) što ukazuje da na jedan zatvoreni javni bazen dolazi 108469 osoba, što je mnogo lošiji pokazatelj u odnosu na ostale europske zemlje *(Italija 28750:1, Austrija 40000:1,*

RADNA VERZIJA

Njemačka 20500:1, Švedska 27000:1, Škotska 19000:1 (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Nacionalno vijeće za šport, 25/04/2016, url)-

Tablica 2.1.3. 12. Otvoreni bazeni za javnu namjenu UAS

	Broj stanovnika	Br otvorenih bazena	Površina otvorenih bazena	ST/br. baz	ST/pov. Baz u m^2
Hrvatska	4.284.889	/	/	/	/
SDŽ	454.798	3	2965	151599,3	153,4
UAS	325.407	3	2965	108469,0	109,7
Split	178.102	3	2965	59367,3	60,1
Sinj	24.826	1	1070	24826,0	23,2
Gradovi aglomeracije	293.649	4	2965	73412,3	99,0
Općine aglomeracije	31.758	/	/	/	/
Priobalje aglomeracije	285.044	4	2965	71261,0	96,1
Zaobalje aglomeracije	40.363	1	1070	40363,0	37,7

Izvor: Kineziološki fakultet Split (2016) Istraživanje o sportskim građevinama na razini jedinica lokalne samouprave *(za potrebe izrade SUAS – neobjavljeni podaci Obrada autora*

Prema anketi Kineziološkog fakulteta (2016c) koje su dostavile JLS Nogometne udruge i kao i druge organizacije (trgovačka društva, d.d, do.o) kao predstavnici jedne od najpopularnijih sportsko-rekreativnih aktivnosti na razini UAS upravljaju s određenim brojem nogometnih terena (29) različitih dimenzija. JLS, tvrtke i sportske udruge različitih grupacija sportova skrbe o određenom broju sportskih objekata (76 dječjih igrališta, 45 teniskih terena, 1 golf igralište-manjih dimenzija, 27 penjališta za sportsko penjanje, 117 boćališta, 38 košarkaških, 93 malonogometna terana, 15 tematskih staza, 4 planinarska doma)[88] ali na žalost pored prikazanih ne postoje relevantni sveobuhvatni usporedivi podaci[89] koji bi se mogli uvrstiti u analizu. Na području UAS ne postoji ni jedna biciklistička Ili koturaljkaška pista. Podaci o specifičnim objektima sportko-pustolovnog turizma (paint ball tereni, nažalost također nisu dostupni. Rijeka Cetina predstavlja potencijal za razvoj sportsko-pustolovnog turizma. Neovisno o navedenom svakako je potrebno napraviti sveobuhvatnu analizu broja i karakteristika svih sportskih objekata na području UAS.

Tablica 2.1.3. 13. Biciklističke staze UAS

	Broj stanovnika	broj bic.klubova	broj članova	broj staza	na 1000 stanovnika	dužina staza km	po stanovniku m
Hrvatska	4.284.889	265	11.250	1500	0,3501	40000	9,34
SDŽ	454.798	20	2.000	75	0,1649	2200	4,84

[88] Prikazani broj sportskih objekta dobiven je anketiranjem djeltnika JLS

[89] Činjenice na terenu ukazuju da je veći broj objekata koji se koriste u sportske namjenu (skloništa, skladišta i sl.), "preuređen" bez ishodovanja potrebne i zakonom propisane dokumentaciju po kojoj bi se različite vrste objekata u kojima se provode sportke aktivnosti moglo i službeno tretirati sportskim objektom.

RADNA VERZIJA

UAS	325.407	11	1.050	12	0,0369	420	1,29
Split	178.102	7	650	1	0,0056	25	0,14
Solin	23.926	0	0	0	0,0000	0	0,00
Kaštela	38.667	2	150	0	0,0000	0	0,00
Trogir	13.192	1	100	0	0,0000	0	0,00
Sinj	24.826	1	150	5	0,2014	190	7,65
Omiš	14.936	0	0	0	0,0000	0	0,00
Podstrana	9.129	0	0	0	0,0000	0	0,00
Dugi Rat	7.092	0	0	0	0,0000	0	0,00
Muć	3.882	0	0	0	0,0000	0	0,00
Dicmo	2.802	0	0	0	0,0000	0	0,00
Dugopolje	3.469	0	0	4	1,1531	130	37,47
Klis	4.801	0	0	1	0,2083	50	10,41
Lećevica	583	0	0	1	1,7153	25	42,88
Gradovi aglomeracije	293.649	11	1.050	6	0,0204	215	0,73
Općine aglomeracije	31.758	0	0	6	0,1889	205	6,46
Priobalje aglomeracije	285.044	10	900	1	0,0035	25	0,09
Zaobalje aglomeracije	40.363	1	150	11	0,2725	395	9,79

Izvor: Biciklistički savez Splitsko-dalmatinske županije 2016.

Sukladno podacima Biciklističkog saveza Splitsko-dalmatinske županije, prikupljenim 2016.god. stanje u UAS što se tiče biciklističke infrastrukture je jako loše. SDŽ je trenutno 50% ispod hrvatskog prosjeka a UAS je 70 % ispod prosjeka SDŽ u duljini staza po stanovniku (RH 9,34/SDŽ 4,84/UAS 1,32 metara staze po stanovniku) Slični su pokazatelji što se tiče broja staza na 1000 stanovnika (RH 0,35/ SDŽ 0,16/ UAS 0,03 staza na 1000 stanovnika). Prema podacima za UAS nisu dostupni podaci o broju bicikli kojima se njihovi vlasnici služe ali prikupljeni su određeni pokazatelji za grad Split. U Splitu se godišnje proda 10.000 bicikli, a ako se uzme da je prosječni vijek trajanja bicikle 5 godina dolazi se do broja od otprilike 50000 bicikli kojima se koristi 178102 stanovnika grada Splita. Nažalost, nisu dostupni ni egzaktni podaci koliko stanovnika odlazi na posao biciklom ali postoje dva indikativna podatka U istraživanju Biciklističkog saveza SDŽ u 2016. godini praćen je broj bicikli ispred gradske uprave Grada Splita u 10 navrata tijekom dva mjeseca i došlo se do prosječne brojke od 10 parkiranih bicikli ispred i oko gradske uprave, a ako uzmemo u obzir da tamo svakodnevno radi 450 službenika te prosječno ima oko 50 građana u upravi onda dolazimo do zaključka da 2% djelatnika dolazi na posao biciklom, što je daleko ispod EU prosjeka koji iznosi oko 15%, s napomenom da oni imaju puno bolju infrastrukturu.

Iako na državnoj razini, usprkos zakonskoj obvezi, nije donesena Mreža sportskih građevina, potrebno ju je na razini UAS izraditi i donijeti. Da bi navedeni dokument donio potrebno je detaljno analizirati postojeće sportske građevine, izraditi plan održavanja postojeće i izgradnje nove sportske infrastrukture koji se nužno mora

RADNA VE

temeljiti na jasno utvrđenim potrebama, ciljevima, prioritetima, pokazateljima i planovima razvoja cjelokupnog područja UAS.

Stručni kadrovi i znanstveni pristup sportu u UAS

Tablica 2.1.3. 14. Stručna sprema sportskih trenera Grada Splita

STRUČNA SPREMA TRENERA GRADA SPLITA								
	dr. sc.	VSS	VŠS	Licenca	osposobljen	Bez stručne kvalifikacije	Nije prijavljena	Ukupno
Pojedinačni	4	129	45	104	43	28	10	363
Momčadski	3	54	30	63	6	12	0	168
Ukupno	7	183	75	167	49	40	10	531

Izvor: Splitski savez sportova (2015.), Podloga za izradu strategije SSŠ

Grafički prikaz 2.1.3. 5. Odnosi između različitih razina stručne spreme sportskih trenera Grada Splita

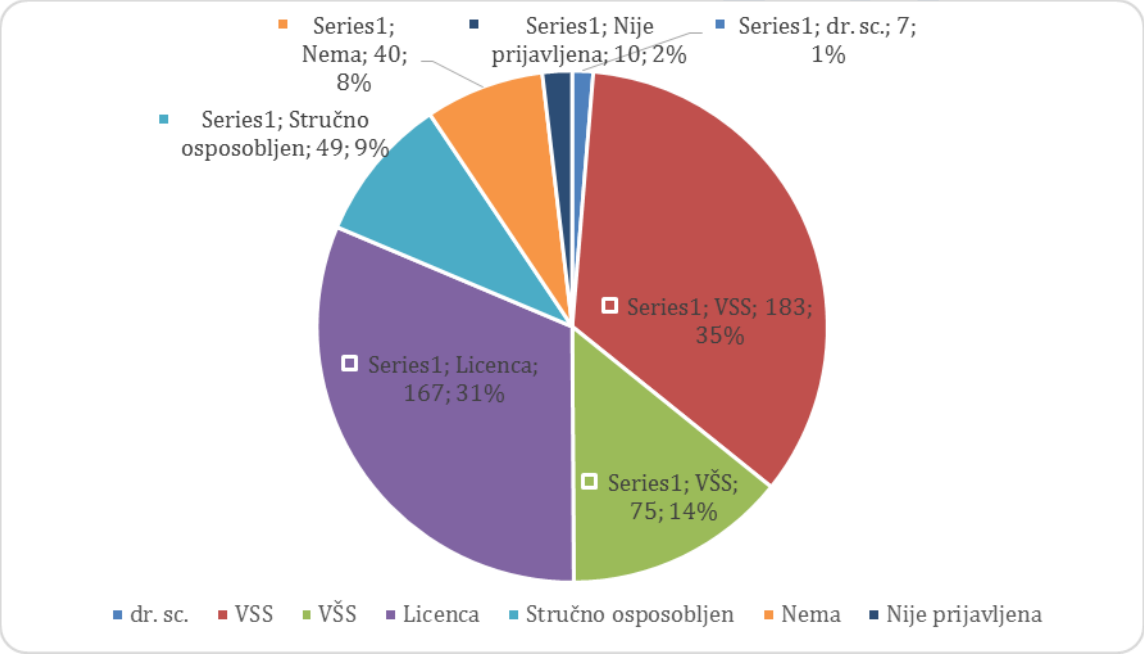

Izvor: Splitski savez sportova (2015.) , Podloga za izradu strategije SSŠ

Prema rezultatima istraživanja SSŠ[90] iz 2015.god. na području Grada Splita, od ukupno 531 trenera čak 341 ili 64 % osoba koje obavljaju stručne trenerske poslove ne ispunjavaju zakonske uvjete *(trener prvostupnik)* odnosno smatraju se nekvalificiranima za samostalan rad, dok se 190 trenera ili 36 % smatra kvalificiranima za obavljanje trenerskih poslova. Obzirom da na području Grada Splita od 505 sportskih udruga UAS djeluje 271 udruga (53,7 %), možemo pretpostaviti da situacija na razini UAS nije bitno različita, odnosno da je stanje

[90] Obzirom da na razini UAS ne postoje objedinjeni podaci o strukturi i kvalifikaciji stručnih kadrova u sportu (treneri) za potrebe izrade analize stanja i procjene na razini UAS koristili smo jedine dostupne podatke (indikatore) prikupljene za potrebe izrade podloge za strategiju Splitskog saveza sportova (Splitski savez sportova, 25/04/2016, url).

educiranosti stručnih kadrova poražavajuće, odnosno značajno ispod prosjeka RH u kojoj 37,2 % (Čustonja et al., 2011) trenera nema odgovarajuću stručnu spremu, odnosno zakonski propisanu kvalifikaciju. Poražavajuće zaključke donekle popravlja činjenica da u sustavu sporta UAS rade i 124 trenera (23%) koji imaju određeni stupanj naobrazbe na razini osposobljavanja (9%) i všs (14 %) ispod zakonski propisane razine za trajno i samostalno obavljanje stručnih poslova (*trener prvostupnik),* a koji bi se sustavno I planski u relativno kratkom roku uz određene razlikovne programe mogli educirati do zakonom propisane razine prvostupnika. Ukoliko bi se u određenom periodu izradili i proveli razlikovni programi za navedene osobe došli bi smo do brojke od 265 stručnih osoba odnosno 49,9 % što je još uvijek znatno niže od projekcije prosjeka za RH koji iznosi 62,8 (Čustonja et al., 2011).

Tablica 2.1.3. 15. Radno pravni status sportskih trenera Grada Splita

RADNI PRAVNI STATUS SPORTSKIH TRENERA					
	Zaposleni	Honorarni	Volonteri	Ostalo	Ukupno
Pojedinačni	81	68	167	47	363
Momčadski	47	61	56	4	168
Ukupno	128	129	223	51	531

Izvor: Splitski savez sportova (2015.) Podloga za izradu strategije SSŠ

Grafički prikaz 2.1.3. 6. Radno pravni status sportskih trenera Grada Splita

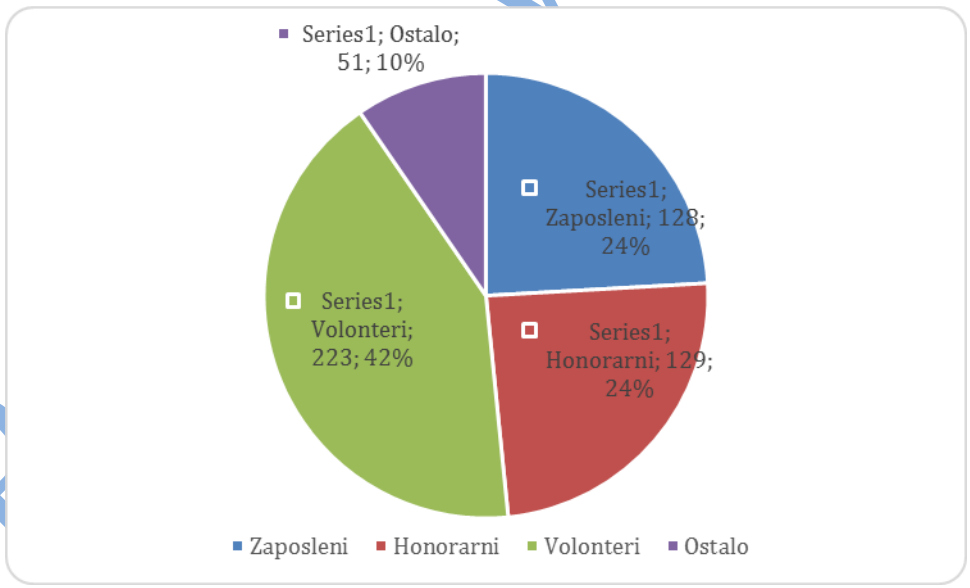

Izvor: Splitski savez sportova, Podloga za izradu strategije SSŠ 2015. God.

Iz broja zaposlenih, honorarno i volonterski angažiranih trenera na razini RH (27,4%/28,7%/43/9%) dobivenih istraživanjem (Čustonja et al., 2011) na uzorku od 1370 trenera i broja trenera na razini Grada Splita (42%/24%/24%/10%)(Splitski savez sportova, 25/04/2016, url) možemo pretpostaviti da je broj zaposlenih trenera UAS 3% ispod RH, a broj volontera 19 % ispod broja volontera u RH. Obzirom na

varijabilan model po kojem se financira sport, većina stručnih osoba ovisi o donacijama koje se iz proračuna JLS dodjeljuju na godišnjoj razini. Obzirom na važnost područja i odgovornost osoba *(prvenstveno trenera)* u sustavu sporta, neprimjeren model financiranja i pravnu nesigurnost postojeći model rezultira potencijalnim odlaskom određenog broja najkvalitetnijih trenera iz sustava.

Tablica 2.1.3. 16. Usporedni prikaz sufinanciranja stručnog rada u području (kulture, predškolskog odgoja i sporta) u 2015.godini

ODNOS SUFINANCIRANJA STRUČNOG RADA- GRAD SPLIT					
	Broj korisnika	Ukupan broj djelatnika	Br. sufinanciranih djelatnika	Iznos iz proračuna Grada Splita	Po korisniku
Predškolski odgoj	6383	870	870	84.000.000,00	13.152,95
Kultura	/[91]	/[92]	537	57.697.908,00	/
Sport	14588	513	173	6.000.000,00	411,697
Ukupno					

Izvor: Služba za Sport i sportsku infrastrukturu Grad Split, svibanj 2016

Za potrebe izrade ovog dokumenta (analize stanja), napravili smo usporedbu sufinanciranja stručnog rada u tri društveno važna područja (predškolski odgoj/kultura/sport) na razini sjedišta UAS, Grada Splita. Rezultati pokazuju da je u pedagoškoj godini 2014./2015. Ukupno 6.383 djece pohađalo je dječje vrtiće u gradu Splitu. U proračunu Grada Splita za 2015. godinu predviđeno je sufinanciranje plaća 870 djelatnika zaposlenih u vrtićima fizičkih osoba i vjerskih zajednica sa 84.000.000,00 kuna. Usporedbom broja korisnika i planiranih sredstava dolazimo do iznosa od 13.159,95 kn namijenjenih sufinanciranju stručnog rada u sustavu predškolskog odgoja po korisniku(djetetu). Ako uzmemo u obzir da stručne osobe u sustavu sporta Grada Splita skrbe o 14.558 sportaša (od čega 12.373 maloljetnika, a 2185 seniora) za koje je na poziciji sufinanciranja stručnog rada u 2015. u Gradskom proračunu osigurano 6.000,000,00 kn, dolazimo do iznosa od 411,29 kn sufinanciranja po korisniku (sportašu). Ako podatke svedemo u realne i usporedive pokazatelje vezane za radne sate odnosno činjenicu da su djelatnici u vrtićima angažirani u osmosatnom dnevnom radnom vremenu, a djelatnici u sportu prosječno 2 sata (trajanje treninga) dnevno dođemo do podatka da je relativni odnos sufinaciranja čak 12 puta manji u sustavu sporta. Uzmemo li u obzir pedagoški standard i veličine grupa podaci su još porazniji. Podaci u drugom društveno važnom području obuhvaćeni ovom analizom, kulturi, pokazuju da se za stručni rad 537 djelatnika na razini sjedišta UAS, Grada Splita izdvojilo 57.697.908,00 kn, što je veći iznos od kompletnog proračuna Javnih potreba u sportu Grada Splita u 2015. godini.

[91] Obzirom da ne postoji sustav prikupljanja podatka, nismo uspjeli doći do podataka o broju korisnika i ukupnog broja djeltnika u kulturi Grada Splita

[92] Obzirom da ne postoji sustav prikupljanja podatka, nismo uspjeli doći do podataka o broju korisnika i ukupnog broja djeltnika u kulturi Grada Splita

RADNA VERZIJA

Rezultati usporedne analize pokazuju da je odnos sufinanciranja stručnog rada prema broju korisnika u sustavu sporta u odnosu na sustav predškolskog odgoja (1: 4,8), odnosno skoro pet puta veći u korist sufinanciranja predškolskog odgoja (411,29 kn/1977,12 kn godišnje po korisniku)., a odnos ukupnog izsufinaciranja stručnog rada kulture i sporta

Činjenice pokazuju da sukladno rezultatima studije (Čustonja et al., 2011) na razini RH u 3891 sportskom klubu trenerske poslove obavlja 8588 osoba ili 2,2 trenera po klubu, dok je prema dostupnim podacima (Splitski savez sportova, 25/04/2016, url), taj broj na razini Splitskog saveza sportova kao krovne sportske zajednice Grada Splita značajno niži (1,95 trenera po sportskoj udruzi),a od čega je relativno veliki broj nekvalificiranih osoba u sustavu sporta. Nastavno na prikazane rezultate može se procijeniti da na razini UAS postoji izrazita potreba za doškolovavanjem postojećih i edukacijom dodatnih kadrova neophodnih za unaprjeđenje rada u području kineziologije, sporta i tjelesnog vježbanja korisnog za zdravlje .

Prema dostupnim podacima[93] na području UAS su nedovoljno razvijeni apsorpcijski kapaciteti (ljudski potencijali, projekti) za privlačenje sredstava iz fondova EU, tako da je veoma mali broj pravnih osoba je dosada uspio aplicirati i privući sredstva iz fondova EU vezanih za sport i tjelesnu aktivnost.

Tablica 2.1.3. 17. Specijalisti medicine rada i sporta- sportske medicine UAS

	Broj stanovnika	Broj spec. spo. medicine	Stanovnika/ spec. spor. med
Hrvatska	4.284.889	120	35707
SDŽ	454.798	17	26753
UAS	325.407	15	21694
Split	178.102	14	12722

Izvor: Hrvatsko društvo za sportsku medicine, Hrvatski Liječnički zbor, stanje travanj 2016.

Usprkos naporima djelatnika medicinske struke, Zavoda za javno zdravstvo i Doma zdravlja SDŽ, zdravstvena skrb u području sporta i tjelesnog vježbanja na razini UAS nije u dovoljnoj mjeri iskoordinirana. Prema spoznajama autora na između Ustanova, uprava JLS, regionalnih i lokalnih sportskih zajednica, klubova i samih korisnika nije uspostavljena potrebita komunikacija i razmjena informacija. Na razini UAS ne postoji umreženi sustav zdravstvene skrbi u području kineziologije i sporta.Od 6 gradova u sastavu UAS samo u Splitu (14) i Sinju (1) postoje specijalisti medicine rada i sporta - sportske medicine koji su osposobljeni za pružanje zdravstvene skrbi sportašima i osobama koje se bave tjelesnim aktivnostima korisnim za zdravlje. Zabrinjavajući podatak je da u zaobalju UAS postoji samo jedan liječnik specijalist medicine rada I sporta koji skrbi o 40.363 stanovnika.

[93] Prema dostupnim informacijama to je do sada uspjelo samo Kineziološkom fakultetu u Splitu i Atletskom sportskom klubu ASK, s napomenom da podatak treba uzeti s rezervom pošto ne postoji umreženi sustav prikupljanja informacija iz ovog područja.

RADNA VERZIJA

Na području UAS od znanstveno-nastavnih institucija u polju kineziologije, u koje sport pripada, u sastavu Sveučilišta u Splitu djeluje Kineziološki fakultet u Splitu koji ima ljudske resurse i šezdesetogodišnje iskustvo u edukaciji kadrova u kineziologiji i sportu te dokazani organizacijski i znanstveni potencijal koji se, između ostalog, ogleda i u uspješnosti povlačenja sredstava iz fondova EU. U sastavu Fakulteta ustrojen je i opremljen Institut za kineziologiju koji raspolaže modernom sportsko-dijagnostičkom tehnologijom i kapacitetima neophodnim za praćenje i kontrolu treniranosti te potporu postizanju sportskih rezultata, prevenciji bolesti i unapređenju zdravlja svih kategorija korisnika (rekreativci, klubovi, sportaši) sa područja UAS.

Pored Kineziološkog fakulteta u Splitu kao jedine znanstveno-nastavne institucije koja djeluje u znanstvenom polju kineziologije, u sastavu Sveučilištu u Splitu, u, ali i izvan njega, na području UAS djeluju brojne institucije (npr. Hrvatski institut za kineziologiju i sport, visoka škola za sportski menadžment Aspira, …itd), sportske zajednice, udruge i tvrtke koje mogu pružiti svoj znanstveno-stručni doprinos izgradnji i poboljšanju kvalitete sportskog sustava i edukaciji kadrova u interdisciplinarnom području sporta i tjelesnog vježbanja korisnog za zdravlje. Potrebno je planski pristupiti problematici edukacije i izrade modela profesionalizacije i financiranja stručnih kadrova u području sporta i tjelesnih aktivnosti korisnih za zdravlje.

Sport i mediji UAS

Tablica 2.1.3. 18. Medijska zastupljenost sporta u dnevnom tisku najtiražnijeg tiskanog medija (Slobodna Dalmacija) na području UAS

	novosti	dalmacija	sport	scena	Odnos sport/ostalo (%)
Broj posjeta	460333	457826	586913	115337	56,78 %
korisnici	138717	122098	127274	36249	42,8 %
Broj ulazaka na stranice	5828110	5940776	5353778	2023004	38,8%

Izvor: IT služba Dnevnog lista Slobodna dalmacija, veljača 2016.

Analiza online portala najtiražnijeg dnevnog lista na području UAS (Slobodna Dalmacija) pokazala je da u odnosu na druge rubrike i specijalizirane priloge postoji povećan interes javnosti i medija za sportske rezultate, aktivnosti i same sportaše[94]. Iz rezultata je vidljivo da od ukupnog broja čak 56,78 % posjeta, 42,8 % korisnika i 37,8 % ulazaka otpada na sport od čega je interes za nogomet odnosno HNK Hajduk zastupljen sa 22% od cjelokupne posjećenosti. U dnevnom izdanju Slobodne Dalmacije 6 od 46 stranica u prosjeku je posvećeno sportskim temama. Na dvotjednoj bazi izdaje se i prilog posvećen sportu (Olimp) na 16 stranica koji je po broju stranica drugi prilog u Izdanju Slobodne Dalmacije, iza Reflektora (TV vodič).. Interesne grupacije posredstvom medija na umjetan način stvaraju krivu predodžbu među građanstvom, dijeleći sportove na «popularne i manje popularne, vrijedne i

[94] Za pretpostaviti je da je slična situacija i sa gledanosti sportskog programa na TV postajama lokalne i više razine, o čemu bi se trebale napraviti dodatne analize

RADNA VERZIJA

manje vrijedne» (primjer: odnos medijske zastupljenosti nogometa na jednoj strani i svih ostalih sportova na drugoj strani), uzimajući kao najvažniji kriterij osobne preferencije, medijsku eksponiranost i natjecateljski rezultat pri tome zanemarujući primarni cilj sporta I tjelesne aktivnosti koji se očituje u pozitivnom utjecaju na zdravlje uključenih sudionika.

Promidžbeno-medijski lobi, uz izravnu ili neizravnu podršku određenih centara političke moći stvorio je sa stručnog i zdravstvenog aspekta neopravdane i dugoročno neodržive modele financiranja, dok su zbog zdravlja i boljitka stanovništva potrebni sportski i preventivni zdravstveno-rekreacijski programi, odgoj mladih sportaša i stručnih kadrova kao i dostupnost medija i sportske infrastrukture u funkciji zdravlja pitanja o kojima se povremeno ili vrlo rijetko raspravlja u javnosti

Ne postoji sustavna i planska politika uključivanja prepoznatljivih bivših i aktualnih vrhunskih sportaša, korištenja bogate sportsko-kulturne baštine i vrhunskih rezultata u promidžbene kampanje i aktivnosti popularizacije sporta i tjelesnih aktivnosti korisnih za zdravlje, što rezultira nedovoljno razvijenom sviješću o važnosti bavljenja sportom i tjelesnim aktivnostima u funkciji očuvanja i unaprjeđenja zdravlja.

Sportski turizam UAS

Sve veći broj turista želi posjećivati sportske znamenitosti, gledati važna sportska natjecanja ali i sudjelovati u sportsko-rekreativnim aktivnostima, tijekom turističkog boravka u UAS. U UAS djeluju brojne sportske udruge s kvalitetnim sportskim rezultatima i velikim iskustvom u organizaciji sportsko-rekreativnih događaja na državnoj i međunarodnoj razini. Zajedno s postojećom sportsko-rekreativnam infrastrukturom oni se mogu tijekom cijele godine, staviti u funkciju sportsko-rekreativno-pustolovnog turizma.Povoljna geo lokacija UAS, umjerena mediteranska klima i prosjek od cca 2600 sunčanih sati (2400-2700) (CARNet, 25/04/2016, url) godišnje uz unaprijeđenje sportske infrastrukture mogu pridonjeti razvoju cjelogodišnjeg sportsko rekreativno-pustolovnog turizma i ukupnoj turističkoj ponudi UAS. Na području UAS postoje mnoga područja u kojima se mogu provoditi sportsko-rekreativno-pustolovne aktivnosti na otvorenom. Te aktivnosti mogu se provoditi na moru (plivanje, veslanje, jedrenje...), na rijekama (rafting, kanjoning...), na kopnu (planinarenje, sportsko penjanje, pješačenje, trčanje, biciklizam, rolanje...) i u zraku (padobranstvo, paraglajding, balonarstvo...)

Kako je prethodno navedeno, strateški zaključci proizašli iz Studije o doprinosu sporta ekonomskom razvoju i zapošljavanju (European Commission, 25/04/2016, url). provedene u svim zemljama članicama EU ukazuju da i u UAS sport ima potencijal da postane važan ekonomski sektor, sa značajnim udjelom u nacionalnoj ekonomiji i s očekivanim rastom u budućnosti, poglavito uzevši u obzir zaključke studije po kojima sportska industrija predstavlja intenzivno brzo rastuće tržište koje se brže razvija u siromašnijim EU zemljama i može stoga doprinijeti ekonomskom

RADNA VERZIJA

približavanju zemalja članica i tako smanjiti ekonomsku neravnotežu te doprinijeti ciljevima EU 2020.

Nažalost, stanje sportsko-rekreacijske i sportsko-edukacijske infrastrukture s ciljem objedinjenog korištenja iste u sportske, kulturne, turističke i komercijalne svrhe također je loše, s obzirom na neiskorištenost atraktivnih klimatoloških uvjeta pogodnih za cjelogodišnje aktivnosti.

Nasuprot klimatološkim i geolokacijskim prednostima, manjak stručnih kadrova, nedovoljna razvijenost i dostupnost javne sportsko-rekreacijske infrastrukture te sustava preventive i spašavanja u području sportsko-rekreativno-pustolovnih aktivnosti, limitirajući je čimbenik korištenja atraktivnosti lokaliteta UAS za razvoj sportskog turizma.

Zaključak analize Stanja sporta UAS:

Zaključak analize stanja upućuje da UAS mora kroz planski razvoj umreženog sustava sporta i tjelesne aktivnosti korisnih za zdravlje, edukaciju stručnih kadrova i izgradnju javne sportske infrastrukture, omogućiti dostupnost sportsko-rekreacijskih sadržaja u funkciji očuvanja i unaprjeđenja zdravlja cjelokupnoj populaciji, a posebice ranjivim skupinama stanovništva te razvoj gospodarske grane sportskog turizma. Planiranje i uspostava sustava, putem provedenih mjera trebala bi rezultirati promocijom (brendiranjem) UAS kao područja zdravog i kvalitetnog življenja s atraktivnim sadržajima sportskog turizma.

2.1.3.1.3. Kultura

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, danas već davne 2003. godine objavilo je u vlastitoj nakladi, u okviru Biblioteke „Kulturni razvitak“, dokument pod nazivom „Hrvatska u 21. stoljeću – Strategija kulturnog razvitka“[95], a kojega je također kao dokument prihvatila Vlada Republike Hrvatske i Hrvatski sabor u siječnju 2002. godine. U njemu su dotaknute sve bitne strateške značajke kulturnog razvitka Hrvatske kroz ciljeve i zadatke, ali je na tome sve i ostalo, a koliko je poznato, provedbeni akcijski plan temeljem ovog dokumenta nikad nije donesen. Stoga je ovaj dokument ostao više vizionarski pogled u budućnost, nego li provedbeni instrument. Danas, nakon 13 godina, a u međuvremenu su se u svijetu, Europi i Hrvatskoj dogodile brojne društvene promjene koje imaju svoje reperkusije i na kulturu, Republika Hrvatska još uvijek nije osuvremenila strategiju kulturnog razvitka na nacionalnog razini prilagođenu sadašnjim potrebama. Premda je u posljednjih

[95] Rad na Strategiji kulturnog razvitka u sklopu projekta HRVATSKA U 21. STOLJEĆU započeo je sredinom 2000. godine. Kao podloga Konferenciji o strategiji kulturnog razvitka (Trakošćan, 16.-17. ožujka 2001.), u izdanju Ministarstva kulture u ožujku 2001. objavljena je publikacija Strategija kulturnog razvitka. Nacrt (Biblioteka Kulturni razvitak, knj. 1, Zagreb, 2001., 155 str.). Izmijenjen i dopunjen tekst Strategije kulturnog razvitka pod naslovom Hrvatska u 21. stoljeÊu. Kultura objavljen je u izdanju Ureda za strategiju Republike Hrvatske prosinca 2001. godine kao dokument koji je prihvatila Vlada Republike Hrvatske i Hrvatski sabor siječnja 2002. godine. Strategija kulturnog razvitka. Dokument (Ministarstvo kulture, Biblioteka Kulturni razvitak – Velika edicija, knj. 3, Zagreb, 2003., 196 str.) sadrži tekst dokumenta objavljenog u izdanju Ureda za strategiju Republike Hrvatske i iscrpan sažetak na engleskom jeziku.

RADNA VERZIJA

nekoliko godina hrvatsko društvo zahvaćeno globalnom ekonomskom krizom koja se sa svojim općenitim i te kako odrazila i na hrvatske posebne prilike, a pri tome se kao i uvijek to i te kako odrazilo na područje kulture, ista ta kriza potaknula je u svijetu i Europi, a u posljednje vrijeme i u Hrvatskoj, neke pozitivne procese. Oni se posebno očituju u preispitivaju položaja kulture, ne više kao nadgradnje u koju se ulaže tek iz obilnog ostatka kada se podmire sve druge osnovne potrebe, već kao sastavni dio ukupnih ekonomskih resursa kojemu je potrebno planiranje i upravljanje odnosno gospodarenje u punom smislu te riječi na zasadama održivog razvoja. Da je tomu tako dokazuje i to kako je poglavlje kultura izdvojeno kao zasebno u strategiji UAS-a, a što bi prije 5-10 godina bilo nezamislivo. Štoviše, ponekad se prelazi i u krajnost pa se sve više barata terminima poput „industrije u kulturi" ili ipak nešto primjerenijeg naziva „kreativne industrije", odnosno „kreativne ekonomije". Kultura postaje zamašnjak ekonomskog razvoja, naročito njegov baštinski dio koji isprepleten s turizmom postaje vrlo važan segment ekonomskog razvoja mnogih zemalja. Na tom tragu je i u Republici Hrvatskoj izrađena strategija kao i akcijski plan kulturnog turizma, a objavljen je i strateški dokument vezan uz očuvanje, zaštitu i održivo gospodarsko korištenje kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje 2011.–2015. Posljedično tome brojne jedinice lokalne i područne samouprave izradile su svoje strateške dokumente shvaćajući važnost uloge kulture, pogotovo o njenom baštinskom dijelu kao vrlo važnom segmentu turističke ponude. To se posebno odnosi na veliki broj gradova koji su se kandidirali na natječaj Europske prijestoljnice kulture, a među kojima je bio i Split.[96]

Stoga je u posljednje vrijeme primjetno na svim razinama donošenje strateških dokumenata, no to se više odnosi na općenito planiranje u ustanovama i udrugama kao uvjeta posjedovanja vlastitih strateških dokumenta radi prijavljivanja na različite financijske izvore, a manje razumijevanja potrebe strateškog upravljanja kulturom kao važnim društvenim resursom. U protivnom bi se onda zasigurno donijela, odnosno korigirala i osuvremenila nacionalna strategija kulturnog razvitka, odnosno puno više bi se vodilo računa o javnim kulturnim politikama[97]. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske je izradilo vlastitu strategiju, a to su učinili i mnogi veći gradovi između kojih i Grad Split, ali je činjenica da svi ti dokumenti, premda izuzetno važni, ne počivaju na suvremenoj nacionalnoj zajedničkoj kulturnoj strategiji i javnoj kulturnoj politici ili politikama, a ni unutar sebe ne obuhvaćaju sve segmente kulturnog razvitka, odnosno ne postoji ni vertikalna ni horizontalna povezanost tih dokumenata.

Pri **analizi stanja na prostoru UAS** u startu su se pokazali temeljni nedostaci stanja u kulturi koji su onda i prepoznati kroz SWOT analizu i sukladno tome predloženim

[96] Sve o inicijativi Unije za Europske prijestolnice kulture u razdoblju od 2020. do 2033., vidi na http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=9390

97 O mjestu i važnosti kulturnih politika općenito ukazuje i odnos političkih stranaka prema ovom segmentu društvene stvarnosti. Unatoč tome što se svi pozivaju na izuzetnu važnost hrvatskog kulturnog identiteta, tek je jedna politička stranka koja k tome nije danas ni parlamentarna izradila dokument o sektorskoj politici kulture. Vidi na https://www.orah.hr/files/Prijedlog_sektorske_politike_kulture_-_ORaH_ll.pdf

RADNA VERZIJA

prioritetima, odnosno ciljevima. Glavna boljka područja kulture jest rascjepkanost djelovanja i poteškoće u prikupljanju točnih podataka kao jednog od važnih segmenata analize, planiranja i upravljanja. Podaci korišteni u Analizi temelje se na, iz različitih izvora, javno objavljenim i dostupnim podatcima s iznimkom dijela informacija prikupljenih putem anketnog upitnika izravno od JLS-ova98. Nažalost, zadnji službeni analitički podatci objavljeni su za 2012. godinu i iz njih je moguće tek segmentarno koristiti podatke99. Stoga se ova analiza ne bazira samo kvatitativnim pokazateljima već i na kvalitativnim procjenama stanja kulture UAS-a tim više što za sam pojam kulture i što se sve pod njim obuhvaća postoji niz definicija, ali ona općeg, atropološkog karaktera, gdje se kultura shvaća kao cjelokupni način života određenog povijesnog vremena i prostora i obuhvaća i materijalnu i duhovnu kulturu te ima humanistički vrijednosni predznak s najužom vezom s društvenim interesima i potrebama, čini se najprikladnija za kulturni prostor UAS-a100.

Temelji kulturnog indetiteta UAS

Kultura prostora UAS-a konglomerat je povijesno-baštinskih kulturnih elemenata usidrenih u svakodnevnu kuturu življenja u okviru kojega daju impulse suvremenim umjetničkim izričajima. Pretežite karakteristike mediteranske kulture prožete su i oplemenjene različitim kulturnim utjecajima na razdjelnici istočne i zapadne civilizacijske matrice, koje su svaka za sebe, a najčešće ispreplićući se, dale prilog u oblikovanju današnjeg kulturnog identiteta prostora UAS-a, s napomenom da njegova profilacija nije i nikada ne može biti dovršena jer se radi o stalnom i dinamičnom procesu prožimanja brojnih čimbenika koji u konglomeratu sačinjavaju kulturu u najširem, već spomenutom antropološkom smislu.

Baštinska komponenta kulture UAS-a

Baštinska komponenta kulture UAS-a jedan je od najvažnijih segmenata kulture koji počiva na dugom trajanju i stalnom preoblikovanju uključujući nove vrijednosti. U osvitu ranih civilizacija Mediterana, područje UAS-a obuhvaćeno je grčkom kolonizacijom koja se približila ilirskom kulturnom horizontu kao domicilnom elementu. Rimska kolonizacija provincije Dalmacije čiji je glavni grad bio Salona na prostoru današnjeg Solina, trajno je obilježila kulturni identitet prostora koji i danas baštini modificirane inačice antičke kulture. Dioklecijanova palača, odnosno njena transformacija u prostoru i vremenu iz palače u suvremeni urbani prostor, najočitiji je primjer materijalnih, ali i duhovnih povijesno-baštinskih kulturnih elemenata koji bitno određuju kuturu življenja ne samo grada Splita već i cijelog prostora UAS-a. Tijekom dva tisućljeća prežici antike sljubili su se sa svim elementima zapadne kršćanske, odnosno katoličke kulture i oblikovali i danas dominantni kulturni profil, bilo u užoj pretežito sakralnoj baštini, bilo u profanom dijelu svakodnevnice. Oni su praktično do

[98] Od općine Dugi Rat nisu dobiveni podaci.
[99] O službenim statističkim podatcim opširnije vidi na http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=9928
[100] Za razumijevanje kompleksnosti pojma kulture vidi T. Matulić, Metamorfoze kulture, Glas Koncila, Zagreb 2009. te M. Mesić, Pojam kulture u kontekstu rasprava o multikulturalizmu, Nova Croatica I, 1, Zagreb, 2007., 159-184.

RADNA VERZIJA

polovice 20. st. bili neraskidivo svjetonazorski vezani, ali stalno uvažavajući izravne ili neizravne utjecaje europskih i drugih kulturnih smjernica. U drugoj polovici 20. st. u sveopćoj desakralizaciji i sekularizaciji društva, kulturni indetitet zajednice prilagođava se, kao što je uostalom uvijek i činio, učincima, ponekad i napadno sekularne kulture specifične za komunističko-socijalističku ideološku podlogu te u skladu s tim formira i tu komponentu kulture koja i danas, preoblikovana i na različite načine stopljena u demokratsko-liberalni kulturni horizont i te kako utječe na formiranje kulturnog indetiteta zajednice, ponekad i prenaglašavajući razlike između tzv. ruralne i urbane komponente kulture od kojih je kulturni prostor UAS-a trajno isprepleten. U svakom slučaju, nemoguće je razumijeti kulturni indetitet prostora UAS-a bez trajnog iščitavanja i uvijek nove interpretacije kako kulturnog identiteta tako i još više kulturnog potencijala prostora UAS-a. Zbog nikad do kraja,[101] a u današnjem vremenu pretežito neiskorištenih kulturnih potencijala, potrebno je stalno i nanovo ispitivanje, analiza i tumačenje kulturnog konglomerata kako bi se na ispravan način koristio kao održivi duhovni i materijlani izvor unaprjeđenja kvalitete života.

Upravo ti baštinski elementi bili su temelj prepoznavanju, a u okviru uvriježene podjele na materijalnu i nematerijanu kulturnu baštinu, povijesnog kompleksa Splita i Dioklecijanove palače te povijesnog grada Trogira kao najvrijednijih kulturnih resursa te su uvršteni na UNESCO-vu reprezentativnu listu materijalne kulturne baštine čovječanstva. Ne manje važno je kako se u istom prostoru UAS-a prepoznala i nemjerljiva vrijednost bogate i stoljećima čuvane nematerijalne baštine od koje su Sinjska alka, Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore, Klapsko pjevanje i Mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelom zaleđa, također upisana na UNESCO-vu reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva[102]. Time se formalno i na svjetskoj razini potvrdila vrijednost sačuvane baštine koja je tim veća što je ona odraz autentičnog življenja lokalne zajednice u kojoj izrijekom navedeni svjetski zaštićeni baštinski elementi, zajedno sa bezbroj drugih baštinjenih kulturnih i umjetničkih elemenata daju impulse vrlo živim suvremenim kulturnim i umjetničkim izričajima. Upravo je to najveća vrijednost i snaga kulturnog konglomerata prostora UAS-a, neprekinuti kulturni niz koji je tisućljećima temeljni oblikovatelj kulturnog indetiteta ljudi i prostora, ali i trajna inspiracija za suvremene i inovativne kulturne izričaje koje u suvremenom društvu na sebi svojstvene načine, u dinamičnom interaktivnom procesu i same postaju dio baštine.

Financijski i organizacijski okviri

Na području UAS-a djeluju mnogobrojni čimbenici kulturnog života koje možemo podijeliti na institucionalne i neinstitucionalne. Institucionalnim oblicima osnivači su

[101] Opširnije vidi na http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7243
[102] Opširnije vidi na http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5220

RADNA VERZIJA

različita tijela državne i javne uprave i samouprave, a neinstitucionalni oblici variraju od pojedinaca, udruga civilnog društva, neprofitnih organizacija i sl.

Instituconalni oblici kulturnog djelovanja mogu se diferencirati na one s nacionalnim predznakom i one se u najvećem dijelu financiraju iz državnog proračuna što je pregledno iz *Tablice 2.1.3.19.*, a na području UAS-a ih trenutno djeluje 9[103].

Tablica 2.1.3. 19. Redovna djelatnost ustanova i službi u kulturi na proračunu Ministarstva kulture (2012.)

USTANOVE/SLUŽBE FINANCIRANE IZ PRORAČUNA MINISTARSTVA KULTURE				
NAZIV USTANOVE/SLUŽBE	**Plaće (kn)**	**Zaposleni**	**Materijalni rashodi(kn)**	**Ukupan iznos (kn)**
Ustanove	13.735.321.00	112	3.378.408.00	17.013.929.00
ARHEOLOŠKI MUZEJ U SPLITU	4.018.921.00	29	892.992.00	4.911.913,00
DRŽAVNI ARHIV SPLIT	2.360.168.00	21	446.492.00	3.006.660,00
MUZEJ HRVATSKIH ARHEOLOŠKIH SPOMENIKA SPLIT	4.072.777.00	32	1.365.192.00	5.337.969,00
MUZEJI IVANA MEŠTROVIĆA SPLIT	3.083.656.00	30	673.732.00	3.757.388.00
Sužbe	7.320.499.00	59	1.360.577,00	8.581.076,00
Gradska knjižnica Marka Marulića. Split	116.369.00	1	51.250,00	168.119,00
Hrvatski restauratorski zavod Split	3.320.351.00	28	414.419,00	3.935.370
Konzervatorski odjel u Imotskom	418.014.00	5	110.702,00	528.716.00
Konzervatorski odjel u Splitu	2.760.389.00	22	586.120,00	3.346.709.00
Konzervatorski odjel u Trogiru	504.176.00	3	98.086,00	602.362,00
SVEUKUPNO	21.056.021.00	171	4.338.985,00	25.595.005,00

Usporedno s njima idu institucije koje se financiraju iz lokalnih i regionalnih proračuna prema popisu u *Tablici P 2.1.3.35. (u Prilogu)*, a na području UAS-a ih je registrirano 24.

Iz pregleda je vidljivo da postoje institucije koje se financiraju iz više izvora poput HNK Split i Gradske knjižnice Marka Marulića Split. To su dvije stožerne institucije s pojedinačno najviše zaposlenika i najvećim proračunima, čime opravdavaju svoju središnju ulogu u kulturnim aktivnostima na području UAS-a, a pogotovo grada Splita. Uz njih svakako bitnu odrednicu kulturnog konglomerata sačinjavaju ustanove i službe koje se financiraju iz državnog proračuna, odnosno iz proračuna Ministarstva kulture. Pretežiti oblici institucionalnog kulturnog djelovanja provode se kroz muzejske i knjižničarske djelatnosti s izuzetkom Sveučilišne knjižnice u Splitu te

[103] Već je naglašeno kako je prikupljanje podataka za područje kulture isključivo UAS-a otežano iz razloga što su javno objavljeni podatci strukturirani prema važećim administrativno- teritorijalnom ustroju županije i pripadajućih gradova i općina. Stoga se svi podatci iz ovog izvješća, a sobzirom na okolnosti da je područje kulture naknadno ubačeno i to pred sam kraj procesa stvaranja strategije UAS-a imaju uzeti kao indikator stanja za područje UAS-a, a sukladno podatcima iz 2012. godine koji su onda prilagođeni i kombinirani s podatcima dobivenim izravno od JLS-a, a koji pokrivaju razdoblje do 2014. god. Iz toga razloga ponekad može doći do različitih naziva istih institucija ili pak do formiranja novih koji nisu obuhvaćeni izvješćima iz 2012. god.

državnih srednjih umjetničkih škola i sastavnica Sveučilišta u Splitu koji se financiraju isključivo iz proračuna Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta[104], a koji i te kako doprinose kulturnom razvitku prostora UAS-a. Nasuprot tome u sedam JLS-ova nema nikakvog institucionalnog oblika kulturnih aktivnosti pa stoga ni financiranja. Pojam redovne djelatnost podrazumijeva pokriće troškova plaća zaposenika i osnovnih materijalnih troškova održavanja ustanove. Dakle, na prostoru UAS-a, a prema podatcima iz 2012. godine kroz 32 institucije bilo je 1233 zaposlena, ne računajući zaposlenike gradskih i općinskih administracija te spomenutog srednjoškolskog i sveučilišnog segmenta[105]. Snaga tih institucija je u visokostručnom kadru s velikim iskustvom i dostignućima, koju bitno umanjuje tromost i spora prilagodba novim oblicima kulturnih praksi zbog čega se stvara privid kulturnog elitizma zatvorenog u znanstvene i kulturne institucije. S tim pod ruku ide i neshvaćanje kulture kao ekonomskog resursa koji može i mora biti održiv. Pri tome se nikako ne smije izgubiti iz vida kako je kultura sa svim svojim pojavnim duhovnim i materijalnim oblicima neraskidivo vezana uz pojam javnog dobra kojega je kroz različite oblike kulturnog djelovanja na području UAS-a uživalo 1.856.772 ljudi kroz usluge kulturnih institucija pri čemu prednjače muzeji i knjižnice. Značajan udio u toj brojci nosi i niz znančajnih manifestacija[106] na području UAS-a koje se kreću od nacionalnog pa do lokalnog karaktera bilo da su provedeni kroz institucionalno ili neinstitucionalno financiranje. Sve zajedno daju koloplet kulturnih aktivnosti zadanog prostora, a usuglašenim, planiranim i stručno vođenim javnim kulturnim politikama koje se naslanjaju na strateške dokumente, moguće je i te kako povećati broj dionika i korisnika kulturnih duhovnih i materijlanih dobara uz uravnoteženo finaciranje i djelovanje instiucionalnih i neinstitucionalnih oblika djelovanja. Pri tome je potrebno poraditi na povećanju vidljivosti postojeće razmjene kulturnih i umjetničkih sadržaja, čija sadašnja nedovoljna afirmiranost i nejasna artikuliranost u društvu što uzrokuje pasivan odnos stanovništva prema kulturi i umjetnosti. Već naglašeni baštinski dio dobro je pokriven organiziranom službom zaštite kulturnih dobara koja ima svoju dugogodišnju tradiciju, ali isto tako uz ostale, dijeli simptom nedostatka promptnog djelovanja.

Aktivnosti na učincima stvaranja novih kulturnih vrijednosti pokrivaju se uglavnom iz tzv. programske djelatnosti za koju se iz istih različitih proračunskih izvora odvajaju dodatna sredstva kako je prikazano u *Tablici P 2.1.3.36.,* prilagođenoj za porostor UAS-a iz koje je razvidno kako se više od dvije tećine ukupnog proračuna namijenjenog kulturnim potrebama troši na plaće i materijalne rashode, a jedna trećina ide za stvaranje novih kulturnih vrijednosti.

RADNA VERZIJA

[104] Uz Sveučilišnu knjižnicu sastavnice koje svojim djelovanjem obuhvaćaju kulturno i umjetničko područje su u prvom redu Umjetnička akademija u Splitu, Filozofski fakultet u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet u Splitu te Fakultet arhitekture, građevinarstva i geodezije kao i Ekonomski fakultet u Splitu uz ekonomsku grupu stručnih studija na Sveučilišnom odjelu stručnih studija koji posredno mogui djelovati na polju menadžmenta u kulturi.

[105] Od 2012. do danas došlo je sigurno do povećanja broja zaposlenih kako u postojećim institucijama, tako i u međuvremenu novo osnovanim poput Muzeja Sinjske alke, ali ti podatci u trenutku pisanja Analize nisu bili dostupni.

[106] Popis većeg dijela manifestacija vidi na http://www.split.hr/Default.aspx?art=1729&sec=893

Namjenska programska sredstva[107], dolaze kod korisnika na način da se na javno raspisane pozive i natječaje apliciraju projekti i programi koji prolaze verifikacijske procedure i nakon odobrenja, ugovorno se alociraju prema nositeljima aktivnosti koji su nakon provedenih aktivnosti dužni podnijeti izvješća o istim. Pri tome valja upozoriti na vrlo čestu nedostatnost i nepristupačnost informacija prema zainteresiranoj javnosti gdje s eosim javnih poziva i natječaja vrlo rijetko objavljuju rezultati izvršenih aktivnosti. U ovako postavljenom sustavu dolazi do latentnog sukoba između prikazane institucionalne i onih neinstitucionalno organiziranih kulturnih djelovanja koji nemaju osigurane stalne proračunske izvore, već se isključivo financiraju iz programskog dijela. Radi se o udrugama, neprofitnim organizacijama i pojedincima čije se djelovanje vrlo često vezuje i uz pojam kulturnog aktivizma zbog svoje usredotočenosti na pojedine kulturne probleme i aktivnosti koji su, u svojim pojavnim i izvedbenim oblicima, vrlo često sušta suprotnost načinu djelovanja proračunskih korisnika. U okviru gotovo 400 udruga[108] koje djeluju na području kulture i umjetnosti postoji velika razlika u interesima, načinima ostavrivanja tih interesa, kao i stručnoj osposobljenosti provođenja programskih aktivnosti. Točan broj članova tih udruga u ovom trenutku nije poznat, ali sa sigurnošću se može pretpostaviti kako je broj aktivnih članova tih udruga u najmanju ruku jedank broju zaposlenih u spomenutim institucijama. Sukladno tome očito je da su udruge prepoznate kao vrlo prikladan oblik djelovanja na području kulture i njihovo djelovanje je nužno jače poduprijeti, ali uzimajući u obzir da je njihov entuzijazam često obrnuto proporcijalan educiranosti s izuzetkom brojnih udruga koje su fokusirane na određeni, uglavnom profesionalni oblik aktivnosti posebno na području glazbe, scenskih, likovnih i audiovizualnih kulturnih aktivnosti[109.] Stoga je nesumnjivo važno uvažiti činjenicu da veliki broj udruga i pojedinaca koji kroz tzv. neinstitucionalne, odnosno alternativne oblike kulturnog i umjetničkog izražavanja daju poticaj inovativnim rješenjima i temelj su pokretanja kreativne kulturne ekonomije i zasigurno će sve više imati udjela u stvaranju novih kulturnih vrijednosti. Zato je potrebno planirati i podupirati one sadržaje koji bi rezultirali uključivanjem i privređivanjem lokalnog stanovništva u sektoru kulture, osobito mlađe i visokoobrazovane populacije.

Prema dostupnim istraživanjima Ministarstva kulture iz 2011., postotak izdvajanja za kulturu[110] iznosio je u državnom proračunu 0,71%, u lokalnim proračunima 6,18%, pri čemu je stanje na području UAS-a nešto povoljnije od 8,4% *(Tablica P 2.1.3.37.*). U ukupnom javnom proračunu, državnom i lokalnom, financiranje kulture bilo je na razini od 1,49%. Postotak izdvajanja u ukupnom BDP-u iznosio je 0,69% te proizlazi kako je trošak za kulturno-umjetničke sadržaje po glavi stanovnika na godišnjoj razini

[107] Ovo područje regulira Zakon o financiranju javnih potreba u kulturi. Svu pravnu regulativu za područje kulture vidi na http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=75

[108] Popis jednog dijela udruga može se naći na http://www.split.hr/Default.aspx?art=1727&sec=893

[109] Cilj ove Analize nije usredotočiti se na specifične probleme i potrebe unutar pojedinih kulturnih djelatnosti, već pokušava detektirati one točke iz kojih se može djelovati tako da se uvedu strukturne promjene koje će imati pozitivne dugoročne učinke na različite discipline i specifična područja kulturnog djelovanja redefinicijom procesa donošenja odluka o financiranju i upravljanju kulturnim sustavom.

[110] Vidi http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=8053 i tamo relevantne analize.

RADNA VERZIJA

u RH iznosio 545 kuna. Pretežito su financirane dramska (kazališna) sa 28%, muzejsko-galerijska sa 21% i knjižnična sa 19% udjela, a sve ostali oblici uključujući i nove kulturne prakse s ostatkom od 32%. Posljedično je vrlo slično i u prostoru UAS-a. U 2014. godini udio proračuna za kulturu u odnosu na državni proračun još se smanjio na 0,49 %. Ipak iz *Tablice P 2.1.3.38.* koja je sačinjena od izravnih podataka od strane JLS-a, postotak ulaganja u kulturu na lokalnoj razini još je povoljniji nego li 2012[111]. Pa premda to upućuje na povećanje senzibilnosti za potrebe kulturnih aktivnosti na razini loklanih zajednica, u cjelini uzevši u okviru takvog, u odnosu na druge članice Eruropske unije mizernog proračunskog ukupnog izdvajanja za kulturu, potrebno je ozbiljno analizirati postojeće stanje i prvenstveno nadići paradigmu o kulturi kao nepotrebnom izdatku, a potom se usredotočiti na postizanje konsenzusa o javnim kulturnim politikama temeljem kojih će se piramidalno formirati svi potrebiti strateški dokumenti i provedbeni akcijski planovi.

Nedostatak strateških okvira

Strateško planiranje temelj su za plansko i strateško ulaganje u kulturu koje je apsolutno nedovoljno, ali postoji veliki prostor za poboljšanjem uvođenjem učinkovitog analitičkog, provedbenog i izvještajnog sustava kojim bi se smanjili troškovi, a povećala kvaliteta kulturnih sadržaja. Pri tome je nužna koordinacija djelovanja različitih kulturnih institucija, udruga i pojedinaca. Vertikalna i horizontalna nepovezanost upravljanja i provođenja kulturnih sadržaja, umreženost i usklađeno djelovanje različitih kulturnih segmenata u ravnopravnoj i održivoj sinergiji mogu bitno utjecati na razboritije i transparentnije trošenje financija, a pogotovo na marketing, vidljivost i prepoznatljivost kulturnih i umjetničkih sadržaja. Samo na taj način moguće je prevladati za sada neravnomjernu raspodjelu kulturnih zbivanja i nedostatak kulturnih i umjetničkih sadržaja u odnosu na gustoću naseljenosti pojedinih dijelova aglomeracije.

Već i letimičnim pregledom na *Tablicu P 2.1.3.39.,* vidljivo je da, osim Grada Splita, ni jedan JLS nema strateški dokument o kulturnom razvoju. Posljedično tome, od 30 proračunskih institucija, tek ih 4 ima takve dokumente koji su javno dostupni (*Tablica P 2.1.3.40.*). Istu analizu bi valjalo provesti i za sve udruge koje djeluju na području UAS-a, a koje su dužne imati takve dokumente, ako se prijavljuju na javne izvore programskog financiranja. Nedostatak vlastitih strateških dokumenata djelomično se može opravdati nedostatkom viših krovnih dokumenata, od općina i gradova, preko županija do nadležnih ministarstava koji su dužni koordinirati izradu nacionalnih strateških dokumenata. Ipak, na području kulture, kako je uvodno rečeno, već postoji niz dokumenata najviše razine koje bi valjalo ažurirati i oplemeniti akcijskim

[111] Podatke iz ove tablice potrebno je uzeti s rezervom jer u njoj nisu sadržani podaci od svih JLS-a i stoga se u podatcima za komparativnu 2012. godinu razlikuje od javno objavljenih službenih podataka za istu godinu. Bez obzira što za kasnije godine nema službenih komparativnih podataka, podatci prikupljeni iz JLS-a pokazuju trend povećanja financiranja, broja i članova udruga, broja članova i korisnika knjižnica, ali i smanjenje broja posjetitelja kazališnih kuća, muzeja, galerija, zavičajnih zbirki i sl.kao i kulturnih manifestacija.

RADNA VERZIJA

planovima. Ministarstvo kulture ima svoju strategiju[112] koju je ojačalo i sa *Strategijom očuvanja, zaštite i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje 2011.–2015.,* koju je doduše potrebno osuvremeniti[113] te ako tome pridodamo postojanje *Strategije razvoja kulturnog turizma* s pripadajućim akcijskim planom na razini Ministarstva turizma, a na koje se naslanja i strateški Plan *razvoja kulturnog turizma Splitsko-dalmatinske županije*[114], onda se može reći da je to dobra osnovica za pristupanje izradi takvih dokumenta na svim razinama JLS-a na prostoru UAS-a. Tim više što je i grad Split izradio dva strateška dokumenta *Plan upravljanja povijesnom jezgrom Splita i plan upravljanja podrumima Dioklecijanove palače*[115] te već spomenutu *Strategiju kulturnog razvitka grada Splita 2015.-2025*.[116]

Edukacijska podloga

Uz već detektirane slabosti financijskog i organizacijskog sustava kulturnog razvitka prostora UAS-a, nužno je i poraditi na edukaciji svih dionika i čimbenika kulturnog konglomerata UAS-a. Samo znanjem i stalnim unaprjeđenjem kvalitete moguće je uspostaviti sustav javnih kulturnih politika temeljenih na znanju i kompetencijama. Godinama stalno smanjivanje satnice likovnog i glazbenog odgoja u osnovnim školama zasigurno ne doprinosi razumijevanju kulture kao nasušne ljudske potrebe.[117] Neobično je važno u ranom formativnom razdoblju razviti senzibilitet prema umjetnosti i kulturi općenito. Na glazbenom području to se nadoknađuje dobro organiziranom mrežom osnovnih i srednjih glazbenih škola koje djeluju paralelno uz obvezno školovanje. Istovremeno začuđuje nedostatak obrazovnog segmenta na polju likovnih umjetnosti u današnjem multimedijalnom i izrazito vizualiziranom društvu, a taj nedostatak se osjeća i na svim drugim vidovima umjetnosti, osobito području inovativnih umjetničkih i kulturnih praksi. Likovni i glazbeni oblici umjetničkog obrazovanja na srednjoškolskoj razini na prostoru UAS-a imaju pokriće u redovitim privatnim ili državnim umjetničkim školama, dok se za sve ostale vidove nude neformalni i informalni oblici školovanja.[118] Na području UAS-a u okviru Sveučilišta u Splitu djeluje nekoliko fakulteta koji bitno određuju kvalitetu kako čuvanja baštinske komponente kao dijela kolektivne memorije za koju je bitno da bude zabilježena, analizirana i valorizirana, ali isto tako ne manje važno unaprjeđenje kvalitete kulturnih sadržaja uvođenjem novih tehnika, tehnologija i metoda i inovativnih sadržaja u stare i nove kulturne i umjetničke izražajne oblike. Umjetnički i humanistički studijski programi na Umjetničkoj akademiji, Filozofskom

RADNA VERZIJA

[112] Strateški plan Ministarstva kulture 2014.-2016., Zagreb, svibanj 2013.
[113] http://www.min-kulture.hr/userdocsimages/bastina/STRATEGIJA_BASTINE_VRH.pdf
[114] Plan je objavljen u tri dijela: http://www.dalmacija.hr/Portals/0/PropertyAgent/558/Files/642/plan_razvoja_kulturnog_turizma_sdz_prvi_dio_sa.pdf http://www.rera.hr/Portals/0/docs/eu-turizam/plan_razvoja_kulturnog_turizma_sdz_drugi_dio_strategija.pdf http://www.rera.hr/Portals/0/docs/eu-turizam/plan_razvoja_kulturnog_turizma_sdz_tre_i_dio_marketing_strat.pdf
[115] Vidi materijale na http://www.split.hr/Default.aspx?art=7774
[116] Sve o tome vidi na http://www.split.hr/Default.aspx?sec=1794
[117] Satnica se sa dva školska sata tjedno smanjila na jedan.
[118] Do sada je evidentirano preko 100 umjetničkih i kulturnih (gimnazijskih) edukativnih programa svih formalnih razina, pri čemu dominiraju oni glazbenih sadržaja, a za sada je nemoguće točno utvrditi koliko ima neformalnih sadržaja, ali među njima dominiraju plesni i glazbeni sadržaji. Sve o oblicima umjetničkog obrazovanja vidi na http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=3485

fakultetu i Katoličkom bogoslovnom fakultetu kao i studij arhitekture na Fakultetu arhitekture, građevinarstva i geodezije, u posljednjim desetljeću promijenili su kulturnu sliku područja UAS-a.[119] Trenutno se na području UAS-a na sveučilišnoj razini izvodi 36 umjetničkih i 20 humanističkih studijskih programa od čega su 3 poslijediplomska studija. Tomu valja pridodati i 3 prediplomska studija na stručnoj razini[120].

Diplomirani studenti nisu samo poznavatelji i uživatelji kulturnih sadržaja, oni su stožerni dio kreativnog djelovanja kako kroz institucije tako još i više u neinstitucionalnom segmentu. No, postoji velika potreba drugačijeg i inovativnijeg pristupa primjene svih područja znanosti koje komplemetarno mogu podići razinu kvalitete na područje kulture i općenito sinergije umjetnosti i znanosti. Pri tome posebnu ulogu, uvođenjem novih studijskih programa na polju ekonomskih znanosti može imati Ekonomski fakultet i Sveučilišni odjel stručnih studija u okviru razvoja programa menadžmenta u kulturi. Općenito Sveučilište u Splitu sa svojih 176 različitih studijskih programa, 20 000 studenata i 1600 profesora stoji kao stožerna visokoobrazovna institucija koja može osigurati svaki mogući interdisciplinarni i inovativni oblik implementacije edukacije u području kulture i umjetnosti.

Sadašnji klasičan pristup potrebno je stalno unaprjeđivati, ali i redefinirati u onim segmentima svih oblika formalnog, neformalnog i informalnog obrazovanja kroz koje će se sudionike naučiti planirati, strateški upravljati i analizirati učinke umjetničkih i kulturnih djelovanja na lokalno gospodarstvo i zajednicu u cjelini. To se pogotovo odnosi na pisanje i prijavljivanje projekata prema europskim i drugim financijskim izvorima koji su velika prilika za unaprijeđenje sustava koji neće dodatno opteretiti ionako prenapregnuto proračunsko financiranje. Educirani ljudi su temelj za nužne promjene ka decentralizaciji postojećeg sustava finaciranja i odlučivanja, njegova pametnog i odgovornog spuštanja na loklanu razinu te već spomenutom strateškom planiranju koje će na projektnoj osnovi razviti pametne specijalizacije, te uspostaviti mehanizme za suvremene i inovativne načine djelovanja u kulturi i umjetnosti. Sve se to mora odviti u okviru načela kako je kultura, kao javno dobro, a pogotovo njen baštinski dio, najvredniji resurs na prostoru UAS-a koji je usto organski navezan na arhipelag koji je pred njim, a koji dodatno može obogatiti njegovu kulturnu i umjetničku ponudu u proširenom sinergijskom djelovanju. Pri tome je, usprkos globalnoj hibridizaciji kulture sa svim njenim dobrim i lošim stranama, imperativ zadržati autentičnost kulturnog indetiteta lokalne zajednice kao temelja njene tisućljetne opstojnosti, ali i budućnosti.

RADNA VERZIJA

[119] Potrebno je istaknuti činjenicu da je na Umjetničkoj akademiji u Splitu od njena osnutka 1997. godine do danas diplomiralo preko 1500 studenata različitih umjetničkih profila koji u sprezi s diplomiranim arhitektima i gotovo dvostruko više diplomiranih studenata humanističkih studija postaju temeljna pokretačka snaga pozitivnih promjena u kulturnom konglomeratu UAS-a.

[120] Studiji se izvode na Sveučilištu u Splitu i na TV Akademiji - Visoka škola multimedijskih i komunikacijskih tehnologija u Splitu. Preglednik studijskih programa vidi na http://mozvag.srce.hr/preglednik/pregled/hr/pocetna/index.html

2.1.3.1.4. Ostala društvena infrastruktura

Od ostale društvene infrastrukture u svrhu zaštite stanovnika na području UAS djeluje i *Državni ured za zaštitu i spašavanje (DUZS) u Splitu (PUZS Split)* u okviru dva izdvojena sektora: sektora za civilnu zaštitu (CZ) i sektora za vatrogastvo. U okviru ovih sektora djeluju intervencijske postrojbe civilne zaštite (DIP CZ) Split i državna vatrogasna intervencijska postrojba (DVIP) sa područnim službama u Splitu (Divulje), Šibeniku, Dubrovniku i Zadru.[121]

2.1.3.1.5. Standard stanovanja

Sektor stanogradnje i stanovanje koje o njemu ovisi posebno su značajni u upravljanju lokalnim/regionalnim razvojem. Planiranje stanogradnje na temelju detaljne analize stanja stambenog fonda i standarda stanovanja pridonosi poboljšanju životnog standarda stanovništva. Upravo stoga će se u ovom dijelu analizirati obilježja stambenog fonda UAS u usporedbi sa SDŽ i Hrvatskom, a u svrhu utvrđivanja dostignutog standarda stanovanja i potrebama za daljnja poboljšanja.

Obilježja stambenog fonda - Primarno i sekundarno stanovanje

Standard stanovanja kao važna komponenta životnog standarda podrazumijeva fizičke pokazatelje stambenog fonda (stambeni status i vlasništvo, površinu, sobnost, starost, komunalnu opremljenost), a sve to u odnosu na demografske pokazatelje. Stambeni fond (odnosno njegova struktura, način upotrebe i prosječne površine stanova) je tako temeljni pokazatelj standarda stanovanja.

Prema podacima DZS (tablica P 2.1.3.6 u Prilogu), 2011. godine u Hrvatskoj je bilo ukupno 2.246.910 stambenih jedinica od čega 1.912.901 stanova za stalno stanovanje, a prosječna površina svih nastanjenih stanova iznosila je 80,94 m^2.[122] U SDŽ je u istoj godini bilo ukupno 254.629 stambenih jedinica od čega 206.186 za stalno stanovanje. Prosječna površina svih nastanjenih stanova iznosila je 76,30 m^2. UAS je u 2011. godini brojila ukupno 151.060 stambenih jedinica od čega 139.786 za stalno stanovanje. To je udio od 59,33% u ukupnim stambenim jedinicama SDŽ i 67,8% u stanovima za stalno stanovanje SDŽ. Pri tome je prosječna površina nastanjenih stanova UAS u istoj godini iznosila 73,46 m^2.

S obzirom na činjenicu da se u posljednjih nekoliko desetljeća stambeni fond se na razini Hrvatske stalno povećava,[123] to dovodi do trendova povećanja prosječne

[121] Profesionalne javne vatrogasne postrojbe imaju status pravne osobe (upisom u sudski registar), a osnivaju se sukladno Zakonu o ustanovama (NN 35/08) kao javne ustanove jedinice lokalne samouprave. Javne vatrogasne postrojbe osniva poglavarstvo općine, grada ili Grada Zagreba sukladno svojim planovima zaštite od požara. U Republici Hrvatskoj djeluje 65 (od 66 registriranih) profesionalnih javnih vatrogasnih postrojbi. U javnim vatrogasnim postrojbama uposlen je 2 351 vatrogasac.

[122] Sukladno metodološkim uputama navedenima u Popisu stanovništva i stanova 2011. (DZS) stambene jedinice obuhvaćaju stanove, ostale stambene jedinice i kolektivne stanove. Stan je građevinski povezana cjelina namijenjena stanovanju koja se sastoji od jedne ili više soba s odgovarajućim pomoćnim prostorijama (kuhinja, smočnica, predsoblje, kupaonica, zahod i sl.) ili bez pomoćnih prostorija i koja ima svoj zaseban ulaz izravno s hodnika, stubišta, dvorišta ili ulice.

[123] Od sredine prošlog stoljeća broj stanova za stalno stanovanje u Hrvatskoj u kontinuiranom je porastu, a proteklih 60 godina udvostručio se. U istom razdoblju prosječna površina po stanovniku povećala se gotovo triput.

RADNA VERZIJA

površine stana po stanovniku (grafički prikaz 2.1.3.3) i smanjenja broja osoba po nastanjenom stanu (grafički prikaz 2.1.3.4.). Posljedica navedenog je i smanjenje članova u kućanstvima.

U Hrvatskoj je, prema Popisu 2011., prosječan broj osoba po nastanjenom stanu iznosio 2,84 (dok je prosječna površina stana po stanovniku 2011. iznosila 28,27 m^2), u SDŽ 2,97 m^2 (a prosječna površina po stanovniku iznosila je 25,52 m^2), dok je taj pokazatelj za UAS u 2011. iznosio isto kao i za SDŽ 2,97 m^2 (pri čemu je prosječna površina stana po stanovniku 24,54 m^2).

Grafički prikaz 2.1.3. 7. Prosječna površina stana po stanovniku gradova i općina UAS, SDŽ i Hrvatske, Popisi 2001. i 2011.

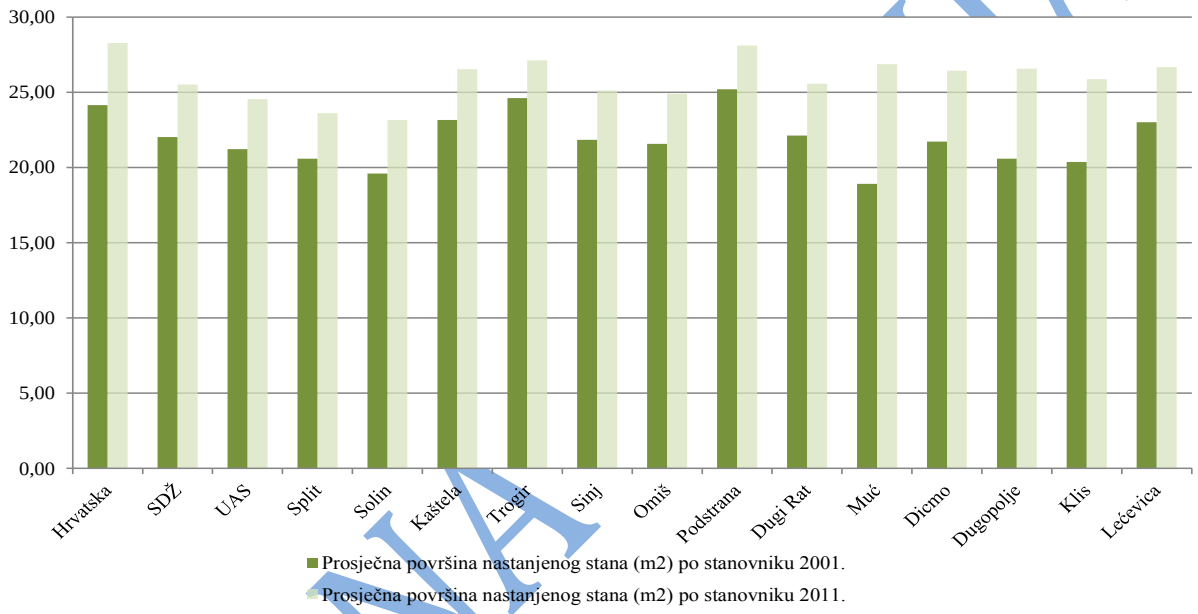

Izvor: Popis stanovništva i stanova 2001. i 2011., DZS, obrada autora.

RADNA

Grafički prikaz 2.1.3. 8. Prosječan broj osoba po nastanjenom stanu u gradovima i općinama UAS, SDŽ i Hrvatskoj, Popisi 2001. i 2011.

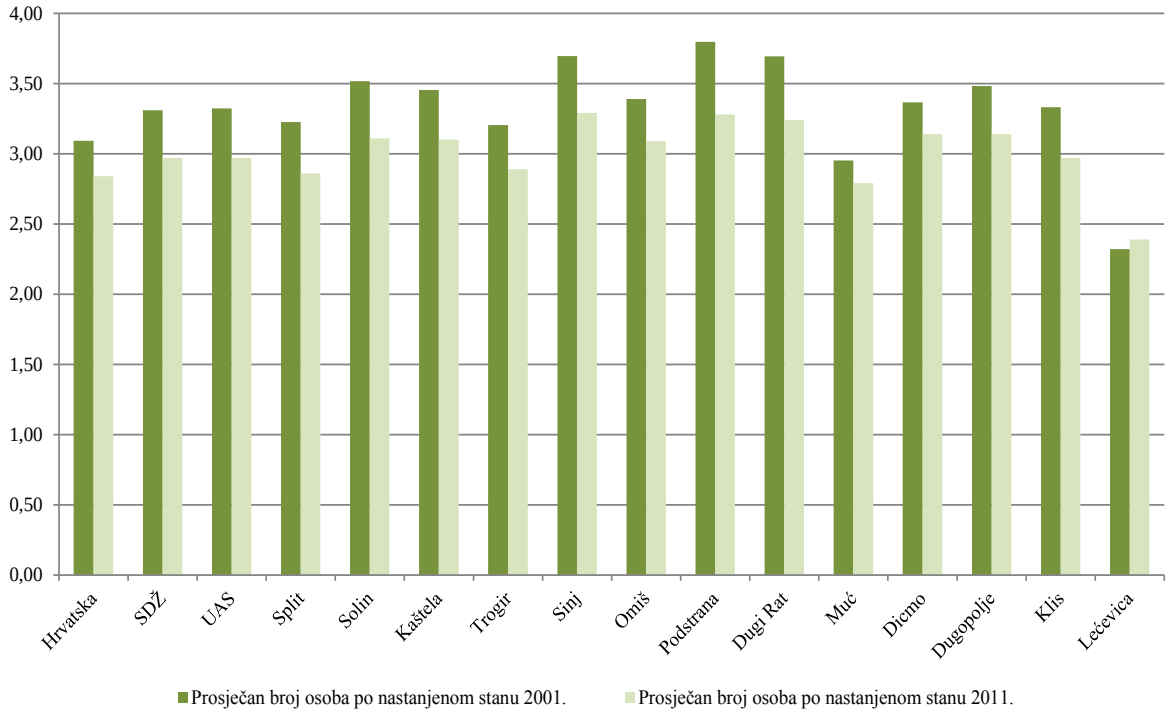

Izvor: Popis stanovništva i stanova 2001. i 2011., DZS, obrada autora.

Prema podacima iz Popisa 2011., 10,16% ukupno nastanjenih stanova Hrvatske nalazilo se na području SDŽ, odnosno 7,2% nastanjenih stanova Hrvatske nalazilo se na području UAS. Podaci ujedno pokazuju visoku koncentraciju nastanjenih stanova u gradovima i priobalju UAS. Pri tome se u gradovima nalazi 90,6% nastanjenih stanova, a u priobalju ih je 88,3% (tablica P 2.3.1.7 u Prilogu). Izražene prostorne disproporcije nastanjenih stanova slikovito su predočene na grafičkom prikazu 2.1.3.5. Najveći je broj stanova za stalno stanovanje u 2011. u Splitu (74.608), a slijede ga Kaštela (19.031) i Sinj (9.183). Od općina na prvom mjestu po broju stanova za stalno stanovanje je Podstrana (3.884), a slijedi je Dugi Rat (3.150).

RADNA V

Grafički prikaz 2.1.3. 9. Stambene jedinice-stanovi za stalno stanovanje, na razini SDŽ, UAS, gradova i općina UAS

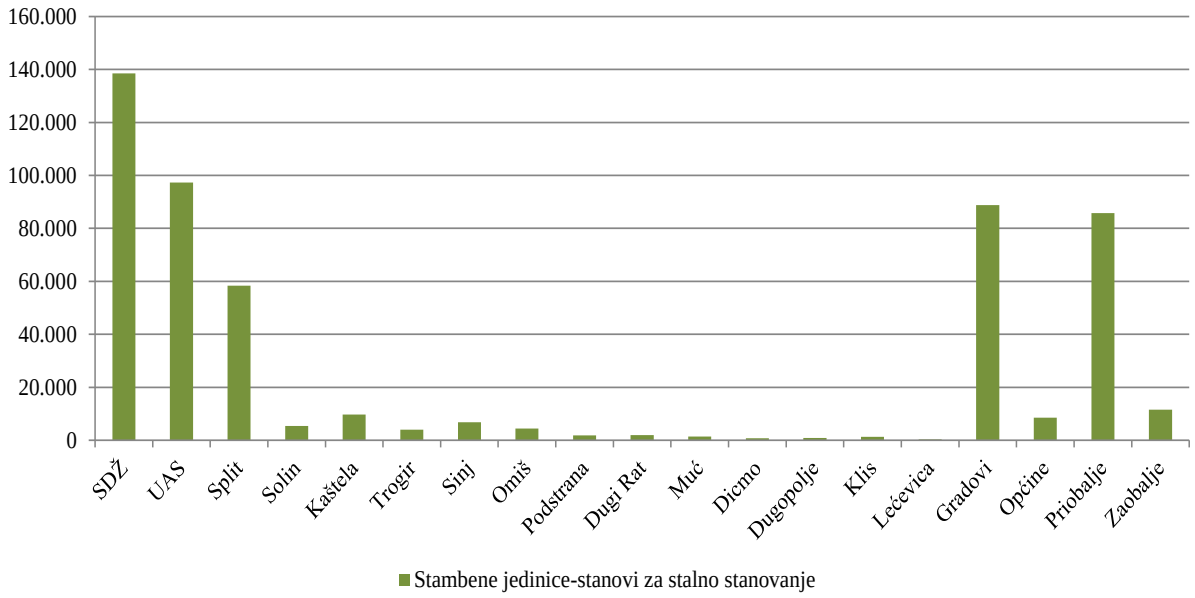

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011., obrada autora.

Razdoblja između dva posljednja popisa stanovništva karakterizira izraziti porast stambenog fonda u Hrvatskoj. Ti su se trendovi prenijeli i na razinu SDŽ pa posljedično i na UAS. Uvelike je to rezultat pozitivne gospodarske klime i intenzivnih aktivnosti povezanih s građevinskim sektorom.

Postotni porast broja stambenih jedinica UAS između posljednjih popisnih razdoblja dan je grafičkim prikazom 2.3.1.6. Značajan porast stambenog fonda između dva posljednja popisna razdoblja u okviru UAS je postignut prvenstveno zahvaljujući porastu stambenog fonda (većem od 50%) u Kaštelima i Solinu te općini Podstrana. Jedino je Split ispod prosječne postotne promjene u Hrvatskoj i SDŽ. Promatrano u prostoru, intenzitet porasta stambenog fonda podjednak je u priobalju i zaobalju UAS, ali je i viši u općinama u odnosu na gradove (što je posljedica i demografskih promjena te seljenja mlađih obitelji izvan gradskih središta, posebno u okolicu Splita, tj. Kaštela, Podstranu i Solin).

RADNA VER

Grafički prikaz 2.1.3. 10. Promjena stambenog fonda u Hrvatskoj, Splitsko-dalmatinskoj županiji i gradovima i općinama UAS od Popisa stanovništva 2001. do Popisa stanovništva 2011., porast u %

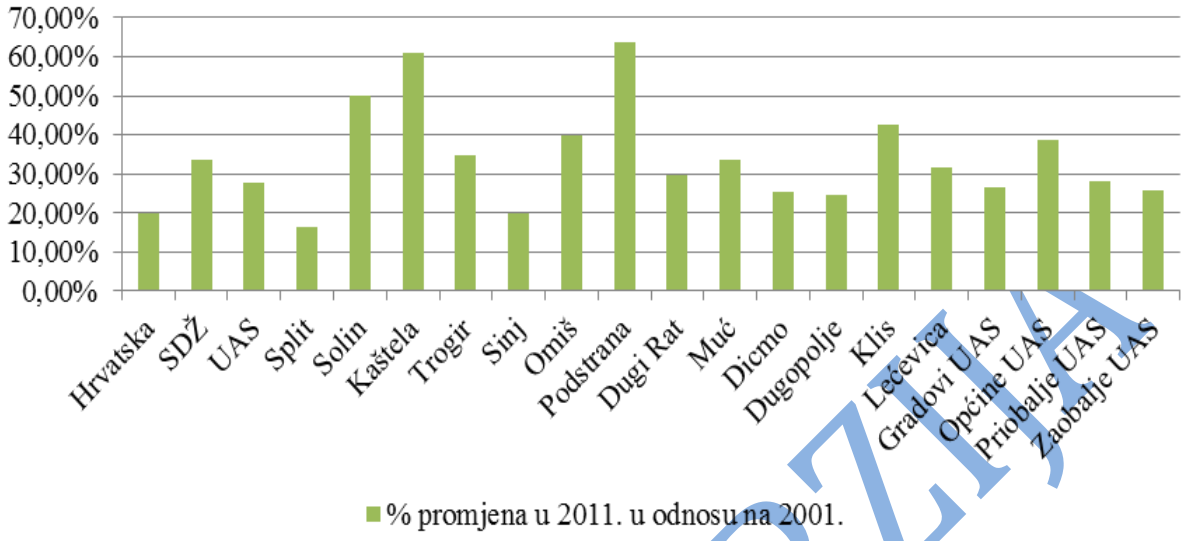

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2001. i 2011., obrada autora.

Ukupni porast stambenog fonda, osim porasta stanova za stalno stanovanje, rezultirao je i porastom stanova za odmor i rekreaciju, odnosno stambenog fonda koji se koristi privremeno. Broj stanova za odmor i rekreaciju je porastao u međupopisnom razdoblju 2011. i 2001. za 36% na razini Hrvatske, za 34% u SDŽ i za 31% na području UAS. U pojedinim gradovima i općinama UAS porast stambenog fonda (stanova) koji se koristi za odmor značajno pridonosi ukupnom porastu stambenog fonda. Porast stanova za odmor u ovom međupopisnom razdoblju premašivao je 100% u Trogiru i Dugom Ratu, a oko 93% iznosio je u općini Klis. Najmanji porast dogodio se u Omišu (4%). Porast stanova za odmor u Splitu je iznosio 34%. Navedena kretanja rezultirala su visokim porastom udjela ukupnog stambenog fonda u stambenom fondu UAS Trogira (sa 16% na 25%) i Klisa (sa 16% na 22%). Ako se stanovima za odmor pridoda nova kategorija iz Popisa 2011. - stanovi koji se samo iznajmljuju turistima, tada je porast u Splitu znatno veći.[124] Na temelju tako grupiranih podataka može se reći da je broj stanova za odmor i iznajmljivanje turistima u Splitu u međupopisnom razdoblju porastao za dva puta. Većina stanova za odmor, kao i već spomenuti prostorni raspored cjelokupnog stambenog fonda, nalazi se u gradovima (75%) i priobalju (80%) UAS.

Na temelju podataka iz Popisa stanovništva 2011. najmanji broj osoba po nastanjenom stanu unutar UAS imaju općina Muć (1,48) i Lećevica (0,83), te gradovi Kaštela (2,03) i Omiš (2,02). Osim spomenutih gradova i općina, i općina Dugi Rat (2,25) ima povoljniji odnos broja osoba po nastanjenom stanu u odnosu na prosjek

[124] Do 2011. u kategoriju stanova koji se povremeno koriste za odmor ulazili su i stanovi koji se iznajmljuju turistima, dok se od 2011. razlikuju stanovi za odmor koji se koriste privremeno i stanovi u kojima se isključivo obavlja turistička djelatnost.

RADNA VERZIJA

UAS. Po površini stana po stanovniku općina Podstrana je najbliža prosjeku Hrvatske (28,10 m^2), dok su ostali gradovi i općine UAS negdje između prosjeka SDŽ i UAS.

Standard stanovanja razlikuje se i po broju članova privatnih kućanstava. U Hrvatskoj najveći je udio dvočlanih kućanstava. Prema Popisu 2011., takvih je 26%, a u SDŽ i UAS 24%. Pri tome izrazitija razlika unutar gradova i općina UAS uočljiva je u općinama Muć i Lećevica gdje pretežu jednočlana kućanstva (39%) što izrazito odudara od prosjeka UAS.

Prema podacima Eurostata (2013.) 17,3% stanovništva EU 28 živjelo je u prenapučenim stanovima.[125] Najveću stopu imala je Rumunjska (52,9%), a na petom mjestu našla se Hrvatska (42,8%), iza Mađarske, Poljske i Bugarske. Prenapučenost stanova u Hrvatskoj rezultat je visokog udjela jednosobnih i dvosobnih stanova u ukupnom fondu stanova. Prema Popisu 2001. u Hrvatskoj su prevladavali dvosobni stanovi, koji zajedno s jednosobnima čine 45,56 % nastanjenog fonda. Zbog navedenog, kao jedan od najvećih problema hrvatskih kućanstava spominje se nedostatak prostora i soba. Prosječan broj soba po članu kućanstva u Hrvatskoj je 2001. iznosio 1,1, što je približno podacima iz dijela tranzicijskih zemalja članica EU, ali je ipak bitno niže od prosjeka starijih članica (oko dvije sobe po članu kućanstva). Iako su rezultati Popisa iz 2011. pokazali porast udjela i prevladavanje trosobnih stanova u ukupnom stambenom fondu na razini Hrvatske još uvijek je značajan udjel dvosobnih i jednosobnih stanova. Naime, iako je udio trosobnih stanova u ukupnom broju stanova prema Popisu iz 2011. bio 34,36% za Hrvatsku, 39,24% za SDŽ, a 40,84% za UAS, ipak suma nastanjenog fonda jednosobnih i dvosobnih stanova u konačnici ili premašuje ove udjele ili se izjednačava s njima.

Kaštela i Sinj imaju u ukupnom stambenom fondu 41% trosobnih stanova, dok je udio četverosobnih stanova najveći u Podstrani, 38,42%. Pri tome je prosječna površina trosobnih stanova u Hrvatskoj 2011. iznosila 78 m^2, u SDŽ 76 m^2, a za UAS 75 m^2. Najveća prosječna površina nastanjenih stanova UAS bila je u Podstrani (94 m^2). Općenito, općine i zaobalje UAS pokazuju veće prosječne površine stanova u odnosu na priobalje i gradove. Razlog tomu su zasigurno stanovi u obiteljskim kućama koji prevladavaju u općinama i zaobalju. Prosječan broj soba po članu kućanstva gradova i općina UAS (i SDŽ, također) iznosi 0,98. Sve navedeno vodi zaključku o nedostatku prostora i soba u stambenom fondu.

Posljednji popis stanovništva pokazao je i da je u privatnom vlasništvu 97% stambenog fonda kako Hrvatske, tako i SDŽ. Među gradovima i općinama UAS nema velike razlike u navedenom pokazatelju i on iznosi 98%.[126]

RADNA VERZIJA

[125] Za detalje o pokazatelju pogledati informacije na stranicama Eurostata, dostupne online na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Housing_statistics#Housing_affordability (pristupljeno 20.10.2015.).

[126] Vlastiti stan ili kuću u Hrvatskoj ima 92 posto građana (prema EUROSTATU, 2013.), što nas svrstava na vrlo visoku, treću poziciju među državama članicama Europske unije. Tako velik udio vlasništva nad nekretninama specifičan je za manje razvijene i siromašnije članice EU, a razvijenije i bogatije članice, primjerice Njemačka, imaju znatno niži udio vlasništva nad nekretninama.

Najveći broj hrvatskih građana živi u samostojećoj kući (71,7%), po čemu smo vodeća članica Europske unije, a 21,8% stanovništva živi u stanovima. Podataka na razini SDŽ i UAS o građanima koji žive u samostojećoj kući nema, ali vjerojatno je takvih isto ako ne i više od prosjeka Hrvatske.

U pogledu komunalne opremljenosti stambenog fonda, usporedbom Popisa iz 2001. i 2011. vidljiv je napredak u stambenim prilikama i komunalnoj opremljenosti stanova (sa zahodom, kupaonicom i kuhinjom, te vodovodom, kanalizacijom, električnom energijom i plinom), što uvelike može biti rezultat visokog udjela novoizgrađenih stambenih jedinica u međupopisnom razdoblju. Naime, u deset godina između dva popisa stanovništva porasla je opremljenost stanova po svim analiziranim kategorijama sa prosječnih 90 na 97%, kako u Hrvatskoj, tako i u SDŽ te za UAS. Unutar UAS, ispod prosjeka UAS, u pogledu opremljenosti sa kupaonicom i zahodom, zaostaju jedino općine Lećevica i Muć. U Lećevici je još oko 20% nastanjenih stanova koji nemaju instalacije kanalizacije, a u Muću 7%.[127] UAS ne zaostaje za Županijom ni za Hrvatskom po pogledu klimatiziranosti stanova, te sa 64% nastanjenog klimatiziranog stambenog fonda prednjači pred SDŽ (58%) i Hrvatskom (30%).[128]

Aktualni demografski trendovi (starenje stanovništva i pad nataliteta) neminovno vode padu broja kućanstava s većim brojem članova, a rastu samačkih kućanstava, porastu potražnje za uslugama dostave hrane, čišćenja, pranja rublja i sl. samačkih kućanstava, i sl., porastu standarda stanovanja gledajući sobnost i prosječne površine stanova, te porastu standarda stanovanja glede opremljenosti kupaonicom, zahodom i klima uređajima. Međutim, problemi koji prate kućanstva na razini SDŽ i Hrvatske[129]prisutni su i na razini UAS (iako podaci za UAS nisu dostupni), a očituju se u manjku stambenog prostora (najčešće ga navode kućanstva Splitsko-dalmatinske, Bjelovarsko-bilogorske, Primorsko-goranske i Brodsko-posavske županije, a to je najmanji problem u Međimurskoj, Zagrebačkoj i Krapinsko-zagorskoj županiji), lošoj kvaliteti prozora i vrata koja je nedostatak najvećeg broja kućanstava u Hrvatskoj (a ipak relativno mali broj kućanstava nema sanitarni čvor u kući ili stanu), troškovima stanovanja (uzevši u obzir višegodišnju krizu u zemlji te ukupna primanja kućanstva oni su za gotovo 60 % stanovnika izrazito visoki), lošem održavanju stanova[130], te porastu potreba pomnijeg planiranja budućih projekata

RADNA VERZIJA

[127] Pri tome se može napomenuti da je na temelju ustavnih i zakonskih odredbi u Republici Hrvatskoj, komunalno gospodarstvo u prvom redu u nadležnosti lokalne samouprave odnosno općina i gradova, dok Država svojom intervencijom na određeni način stimulira i potiče razvoj komunalnog gospodarstva, financijski potpomažu i konkretne projekte vezane na izgradnju objekata i uređaja komunalne infrastrukture.

[128] U pogledu komunalne opremljenosti, a što se načelno ne odnosi na novoizgrađene stanove koji se grade prema svim suvremenim standardima građenja i opremanja već samo na postojeći stambeni fond, isti nije u cijelosti na zadovoljavajućoj razini, jer još uvijek u okviru starijeg stambenog fonda postoji određeni (ne zanemarivi) broj stanova koji nisu priključeni na komunalnu infrastrukturu i koji nemaju komunalnu opremljenost koja odgovara današnjim standardima suvremenog načina stanovanja.

[129] Kvartalni bilten Zagrebačkih nekretnina, broj 6, 2013, Zagreb.

[130] Prosječna starost stanova u Hrvatskoj je oko 40 godina, jer unatoč ekspanziji građevinskih aktivnosti u prošlom desetljeću, još je uvijek u ukupnom stambenom fondu veći udio onih sagrađenih tridesetak godina nakon Drugog svjetskog rata (od 1960. do 1990.).

stambenog prostora, posebno stambenog prostora namijenjenog socijalnom stanovanju.

Definiranja stanja u stambenom fondu trebao bi imati za cilj donošenje sveobuhvatne stambene strategije, za čiju izradu bi se trebalo uključiti mišljenje stručnjaka različitih profila (prostornih planera, arhitekata, projektanata, političara, investitora, posrednika u prometu nekretnina). Stoga se dio o energetskoj učinkovitosti stambenog fonda na području UAS ne obrađuje u ovom djelu ocjene standarda stanovanja već je analizirano u poglavlju Urbano okruženje. Potrebno je stoga kontinuirano planirati nove projekte, ali i ulagati u postojeći stambeni fond (koja zasada nisu dovoljna).

2.1.4. Obrazovanje

Obrazovanje i znanost od posebnog su javnog interesa.[131] Obrazovanje služi razvoju ljudskih potencijala, ono pomaže razvijanju radnih sposobnosti pojedinca, a utječe i na njegovu konkurentnost na tržištu rada. Postizanje te kvalitete, nadalje utječe na konkurentnost čitavih sektora gospodarstva, a konačno i društveno blagostanje. Sustav redovnog obrazovanja u Hrvatskoj sastoji se od: predškolskog odgoja, osnovnog i srednjeg obrazovanja te visokog obrazovanja. U ovom poglavlju će se tim redoslijedom analizirati obrazovna struktura UAS.

2.1.4.1.1. Rani i predškolski odgoj

Rani i predškolski odgoj u Republici Hrvatskoj uređen je Zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju (Narodne novine br.: 10/1997, 107/2007, 94/2013) i pripadajućim podzakonskim aktima.[132] Predškolski odgoj obuhvaća odgoj,

[131] Članak 66. Ustava Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14) glasi: „Obrazovanje je u Republici Hrvatskoj svakomu dostupno, pod jednakim uvjetima, u skladu sa sposobnostima. Obvezno obrazovanje je besplatno u skladu sa zakonom.“ Na temelju navedenog država preuzima odgovornost za razvoj i upravljanje obrazovnim sustavom u suradnji s privatnim sektorom.

[132] Prema Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju (Narodne novine br.: 10/1997, 107/2007, 94/2013) djelatnost predškolskog odgoja sastavni je dio sustava odgoja i obrazovanja, a financira se pretežito sredstvima proračuna lokalne i područne (regionalne) samouprave te sudjelovanjem roditelja u cijeni programa predškolskog odgoja u koje su uključena njihova djeca. Sukladno navedenom, jedinice lokalne uprave i samouprave donose programe javnih potreba u djelatnosti predškolskog odgoja za svoje područje, te utvrđuju mjerila za financiranje programa iz svog proračuna i mjerila za sudjelovanje roditelja djece u cijeni programa. Ministarstvo nadležno za obrazovanje utvrđuje mjerila za sufinanciranje pojedinih programa iz državnog proračuna (programi za djecu s teškoćama u razvoju, programi predškole, programi za djecu pripadnike manjina, programi za darovitu djecu). Programi *javnih potreba* predškolskog odgoja i obrazovanja su određeni Zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju i Pravilnikom o načinu raspolaganja sredstvima državnog proračuna i mjerilima sufinanciranja programa predškolskog odgoja (Narodne novine br.: 134/1997). To su programi za *djecu s teškoćama u razvoju, za darovitu djecu, za djecu predškolske dobi hrvatskih građana u inozemstvu, za djecu predškolske dobi pripadnike etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina te program predškole*. Na temelju članka 49. Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju (Narodne novine br.: 10/1997, 107/2007, 94/2013) svako predstavničko tijelo županije, odnosno Grada Zagreba utvrđuje mjerila za osiguranje sredstava za zadovoljavanje javnih potreba (program javnih potreba) u djelatnosti predškolskog odgoja na području jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave sukladno kojima osnivač ima pravo i obvezu odlučivati o potrebama i interesima građana na svom području za organiziranjem i ostvarivanjem programa predškolskog odgoja i obrazovanja, odnosno skrbi o djeci predškolske dobi te radi zadovoljavanja tih potreba osnivati dječje vrtiće. Programom javnih potreba u predškolskom odgoju i obrazovanju te skrbi o djeci predškolske dobi utvrđuju se oblik, opseg, kvaliteta i način zadovoljavanja javnih potreba u djelatnosti predškolskog odgoja i obrazovanja te skrbi o djeci predškolske dobi.

RADNA VERZIJA

obrazovanje i skrb o djeci predškolske dobi, a ostvaruje se programima odgoja, obrazovanja, zdravstvene zaštite, prehrane i socijalne skrbi za djecu od šest mjeseci do polaska u školu.

Dječji vrtići jesu ustanove koje obavljaju djelatnost predškolskog odgoja i obrazovanja. Područni odjeli jesu dislocirani dijelovi matičnog vrtića koji uključuju jednu ili više odgojnih skupina, a osnivaju ih dječji vrtići prema potrebi. Dječji vrtić može osnovati Republika Hrvatska i jedinice lokalne uprave (državni vrtići), vjerske zajednice (vrtići vjerskih zajednica) te druge domaće pravne i fizičke osobe (privatni vrtići).[133] Prema podacima MZOŠ (2015), u 2015. godini na razini RH bilo je registrirano 770 ustanova koje obavljaju djelatnost predškolskog odgoja i obrazovanja, od čega 67 u SDŽ, a na području UAS 34. [134] Od toga njih 21 je registrirano u Splitu (4 su osnivači JLS sa najviše područnih odjela - njih 70, od toga 69 na području JLS), 5 u Solinu (4 privatna i jedan osnovan od strane grada Solina (s 11 područnih odjela u Solinu) te općinama Muć, Dicmo i Dugopolje), u Kaštelima 3 (2 vjerska, jedan gradski/javni/državni s 13 područnih odjela na području Kaštela), a ostali gradovi i općine (osim Lećevice) broje po jednu ustanovu registriranu na području JLS za obavljanje djelatnosti predškolskog odgoja i obrazovanja. U Omišu je ukupno 10 područnih odjela, a u Trogiru 5 od strane vrtićkih ustanova u vlasništvu grada.

Na početku pedagoške godine 2014./2015., u Hrvatskoj je bilo 1.590 izvještajnih jedinica koje su ostvarivale programe predškolskog odgoja i obrazovanja, od toga 1.413 dječjih vrtića i 177 drugih pravnih osoba (osnovne škole, igraonice u knjižnici ili druge ustanove ili udruge) (Priopćenje DZS, 2015).[135] Od toga 1.233 čiji su osnivači Republika Hrvatska i jedinice lokalne uprave i samouprave, 302 čiji je osnivač druga domaća pravna ili fizička osoba te 55 kojima je osnivač vjerska zajednica. Pri drugim pravnim osobama bilo je ustrojeno 177 jedinica predškolskog odgoja, i to 144 pri osnovnim školama, četiri u igraonicama pri knjižnicama te 29 u drugim ustanovama i udrugama (zdravstvenim, socijalnim, kulturnim, sportskim). Ukupan broj djece koja su bila obuhvaćena nekim programom predškolskog odgoja i obrazovanja bio je 133.764, pri tome je programom predškole obuhvaćeno 61.444 djece

Na razini SDŽ u istoj pedagoškoj godini bilo je ukupno 240 dječjih vrtića i drugih pravnih osoba (15% udio u broju izvještajnih jedinica Hrvatske) koje su obavljale

[133] Od pedagoške godine 2004./2005. proširen je obuhvat statističkog istraživanja o dječjim vrtićima i na druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, tako da su sada obuhvaćena djeca u svim programima predškolskog odgoja- redovitim programima, programu predškole, kraćim programima i programima predškolskog odgoja pri drugim pravnim osobama (Metodološka uputstva, Statističko izvješće DZS 1543, 2015).

[134] Prema metodologiji DZS-a svaka teritorijalno odvojena jedinica (područni odjel) smatra se vrtićom te će se u daljnjoj analizi obuhvat naziva vrtić odnositi na ustanove i područne odjele u sustavu obavljanja djelatnosti predškolskog odgoja i obrazovanja. Od ukupnog broja vrtića Hrvatske, 284 su samostalna, tj. bez područnih odjela, 259 dječja vrtića imaju u svom sastavu područne odjele, a područnih je odjela 870. Ukupan broj izvještajnih jedinica (vrtići i druge pravne osobe) porastao je za 1,8% u odnosu na prethodnu godinu, a porastao je i ukupan broj djece u izvještajnim jedinicama (za 2,08%).

[135] U daljnjoj analizi pod nazivom dječji vrtići i pri brojčanim iskazivanjima stanja koristiti će se ukupan borj vrtića bez obzira radi li se o drugim pravnim osobama koje ostvaruju programe predškolskog odgoja. Primjerice, od ukupnog broja vrtića na području UAS, samo su tri osnovana od strane druge pravne osnove (dvije udruge i jedan d.o.o.) (prema adresaru DV MZOŠ, 2015 dostupno na http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=3641).

RADNA VERZIJA

programe predškolskog odgoja i obrazovanja. Od toga su 232 dječja vrtića (16,4% dječjih vrtića Hrvatske).

Nadalje, na području Splita djeluju ukupno 102 vrtića[136] što je 57,8% svih vrtića UAS, a pridoda li se tomu broj vrtića Solina i Kaštela tada je u ova tri grada smješteno 80,2% svih vrtića na području UAS, odnosno 59,2% svih vrtića SDŽ ili 8,9% vrtića Hrvatske. U odnosu na pedagošku godinu 2011./2012. udio vrtića na području UAS u SDŽ je porastao za 5 postotnih poena u pedagoškoj godini 2014./2015. Međutim, udio vrtića UAS u Hrvatskim pao je za 2,5 postotnih poena. Najveći porast vidljiv je u udjelu vrtića na području Splita, Solina i Kaštela u UAS koji je porastao za 19,8 postotnih poena. Navedeno je rezultat porasta broja dječjih vrtića na području UAS za 4 dječja vrtića, od čega jedan u Splitu i dva u Kaštelima. S obzirom da u pedagoškoj godini 2014./2015. ukupno 6.853 djece pohađa dječje vrtiće u Splitu, što je 57% ukupne djece koja pohađa dječje vrtiće UAS (43,35 % djece u vrtićima SDŽ), tada je i prethodno analizirana prostorna distribucija mreže dječjih vrtića unutar UAS očekivana (navedeno je i dodatno opravdano ako se uzme u obzir da 79% djece koja polaze vrtiće UAS su u Solinu (12%), Kaštelima(10%) i Splitu, odnosno 60,4% djece u vrtićima na području SDŽ) (vidjeti tablicu P 2.1.4.1. u Prilogu).

Programima predškolskog odgoja i obrazovanja u ped. god. 2014./2015. bilo je obuhvaćeno 15.265 djece na razini SDŽ, od čega 7.821 dijete u programu predškole. UAS broji 177 dječjih vrtića koji su obavljali programe predškolskog odgoja i obrazovanja (73,75% dječjih vrtića SDŽ), koje pohađa ukupno 12.041 djece (76,2% djece u vrtićima na prostoru SDŽ), od toga 46,2% u predškolskoj dobi (grafički prikaz 2.1.4.1. i tablica P 2.1.4.1. u Prilogu).

U pedagoškoj godini 2014./2015. ukupno je u sustavu predškolskog odgoja na razini Hrvatske zaposleno 18.800 djelatnika, od čega 11.125 (59,18%) odgojitelja i učitelja, te 639 (3,4%) zdravstvenih djelatnika. Na razini SDŽ zaposleno je 2.261 djelatnik u sustavu predškolskog odgoja (12% ukupno zaposlenih na razini Hrvatske), od čega 1.087 (48,08%) odgojitelja i učitelja (9,8% odgojitelja i učitelja zaposlenih na razini Hrvatske), te 127 (5,62%) zdravstvenih djelatnika (19,9% svih zdravstvenih djelatnika zaposlenih u Hrvatskoj u vrtićima). UAS je za tu pedagošku godinu brojila ukupno 1.809 (80% zaposlenih na razini SDŽ) zaposlenih u djelatnosti predškolskog odgoja, od čega je 855 (47,26%) odgojitelja i učitelja (78,7% zaposlenih na razini SDŽ), te 95 (11,11%) zdravstvenih djelatnika (74,5% zdravstvenih djelatnika na razini SDŽ) (grafički prikaz 2.1.4.1. i tablica P 2.1.4.1. u Prilogu).

RADNA VERZIJA

[136] Ovdje je važno napomenuti da su na području Splita državni/javni vrtići organizirani kroz 4 ustanove sa čak 70 područnih odjela na području grada Splita, ostalo broje privatni (22) i vjerski vrtići (2) te 3 vrtića koje su osnovale druge pravne osobe (udruge i d.o.o.).

Grafički prikaz 2.1.4.1. Broj djece koji pohađaju dječje vrtiće po dobnim skupinama, ukupan broj zaposlenih (odgajatelji i zdravstveni djelatnici), početak pedagoške godine 2014./2015. u Hrvatskoj, SDŽ i UAS

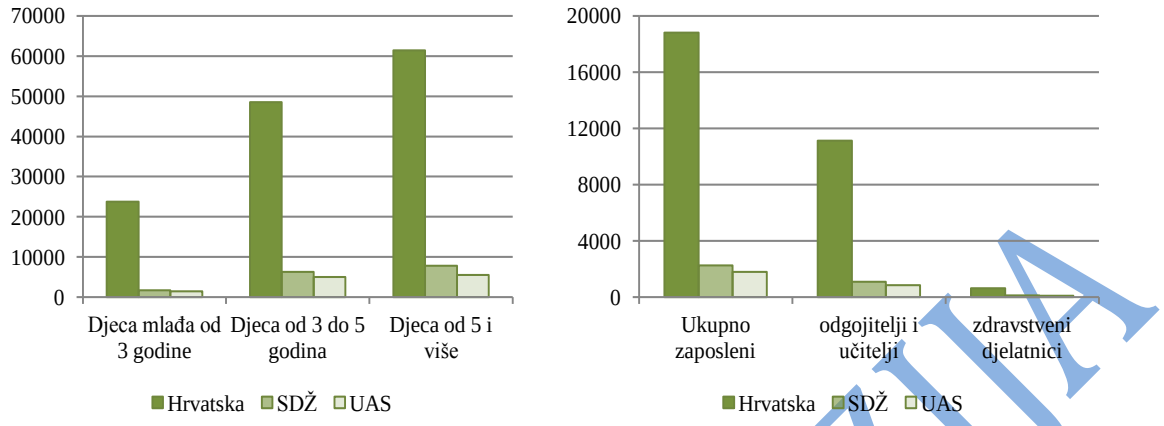

Izvor: Statističko izvješće 1543/2015, DSZ.

Od 2012. godine Europska Komisija je pokrenula poticanje razvojnih programa u smjeru poticanja ranog i predškolskog institucionalnog odgoja, prepoznavši njegovu važnost u utjecaju na smanjenje stope ranog napuštanja školskog obrazovanja. Stoga je jedan od ciljeva Strategije Europa 2020. da do 2020. godine obuhvat djece starije od četiri godine u programima ranog školskog i predškolskog obrazovanja članica EU bude 95%.[137] Postotak obuhvata djece u dobi od 6 mjeseci do polaska u osnovnu školu u dječjim vrtićima na razini Hrvatske, SDŽ i UAS (za 2011. godinu) prikazan je grafički na grafičkom prikazu 2.1.4.2. Iz grafikona se uočava da je udio djece Hrvatske, SDŽ i UAS starije od 4 godine, u ukupnoj populaciji djece te dobi,[138] koja pohađaju neki oblik programa ranog i predškolskog odgoja znatno ispod ciljane brojke u Strategiji Europa 2020. Navedeno je još više naglašeno u manjim gradovima i općinama, poput jedinica lokalne samouprave na razini UAS (detaljnije pogledati u prilogu tablicu P 2.1.4.2.).

RADNA VERZIJA

[137] Poveznica na EUROSTAT i web stranicu koja obrađuje spomenutu problematiku je dostupna na: http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/index_en.htm.

[138] Na temelju podataka Popisa stanovništva 2011. izračunata je prosječna veličina jednogodišnjeg dobnog razreda za razinu Hrvatske, SDŽ i pripadnika UAS te je bilo moguće izračunati udio djece koji pohađaju vrtiće po dobnoj skupini u ukupnom broju djece te dobi. Detaljnije pogledati u prilogu tablica P 2.4.1.2.

Grafički prikaz 2.1.4.2. Udio djece koji pohađaju dječje vrtiće u ukupnom broju djece, po dobnim skupinama, u 2011. godini na razini Hrvatske, SDŽ i gradova i općina UAS.

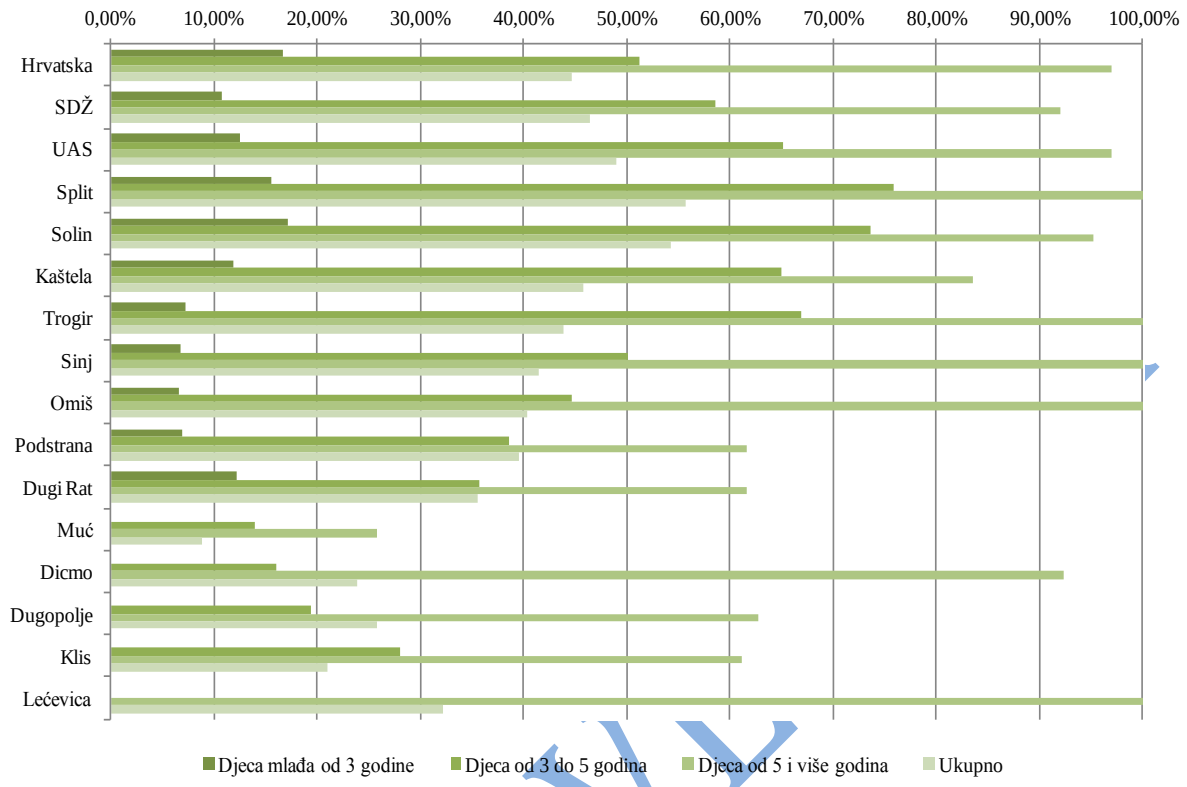

Izvor: Popis stanovništva, 2011., Statistička izvješća 1520/2015. i 1543/2012., DZS., obrada i izračuni autora.

Obuhvat djece jasličke dobi u vrtićima svih JLS UAS ispod prosjeka Hrvatske, a jedino su Split i Solin iznad prosjeka, ali prosjeka SDŽ. Manje od 12% djece jasličke dobi polazi program ranog i predškolskog odgoja u većini JLS UAS što implicite sugerira na problematiku zapošljavanja članova obitelji s malom djecom, osiguravanja odgovarajuće skrbi djece te povratak majke/roditelja na tržište rada. Navedeno je naglašeno u zaobalju UAS, gdje osim u Sinju, ne postoji ponuda (korištenje) jasličkog programa. Postotak djece u dobi 3 do 5 godina koji polaze dječje vrtiće pokazuje veći prosječni obuhvat za UAS (56%) i SDŽ (58%) od Hrvatske (62%). Tome je na razini UAS uvelike pridonio obuhvat veći od 70% u Splitu i Soolinu, te između 60-70% u Kaštelima i Trogiru. Ostali JLS UAS su ispod prosjeka SDŽ i Hrvatske.

U prosjeku je u Hrvatskoj svega nešto malo manje od 45% djece ukupne predškolske dobi (od 6 mjeseci do polaska u školu) uključeno u neke od programa ranog i predškolskog odgoja. Obuhvat djece predškolske dobi u vrtićima SDŽ iznosi oko 46%, a na području UAS 49% (i to isključivo zbog relativno visokog obuhvata na području Splita (55,7%) i Solina (54,36%)). Ovdje je jasno vidljivo da je potrebno uložiti izrazite napori odgojno-obrazovne politike i odgovarajućih mjera i instrumenata kako bi se rani i predškolski odgoj obuhvatom djece mogao približiti ciljanoj brojci strategije Europa 2020.

RADNA VERZIJA

U Hrvatskoj je u školskoj godini 2014./2015. prosječno u jedan dječji vrtić bilo upisano 84 djece (64 u SDŽ i 67 u UAS), pri čemu je prosječan broj upisane djece po odgajatelju iznosio 12 (14,5 SDŽ i 14 UAS). Potonji pokazatelj daje okvirnu sliku o standardu vrtićkog i predškolskog obrazovanja. Prema izvješaju Eurydice i Eurostata (2014., str.45.) od 28 zemalja članica njih 9 nema definiranu normu broja djece po dobnim skupinama na jednog odgajatelja.[139] Zbog različitih pravila i organizacije nije moguća usporedba prosjeka EU sa Hrvatskim prosjekom jer broj djece po odgojitelju ne znači *nužno istu stvar*. Primjerice, u Hrvatskoj je definiran maksimalan broj djece određene dobne skupine po grupi te maksimalna veličina grupe, dok u određenim zemljama članicama nije (primjerice Belgiji). Nadalje, ovisno o vrtićkom programu (je li 5-satni ili 7-10 satni), definiran je broj odgajatelja po programu vrtićke grupe (jedan za petosatni program, a dva za 7-10 satni program). Stoga bi trebalo pratiti ukupan broj djece po dječjem vrtiću i po odgajatelju u svakoj predškolskoj instituciji kako bi se dobio bolji uvid u stvarne potrebe i raspoložive kapacitete i to *u odnosu na potražnju* po županijama, gradovima i općinama. Naime, podaci o broju djece koja nisu u određenoj pedagoškoj godini mogla dobiti upisno mjesto u dječjem vrtiću bi u ovom kontekstu bila od velike koristi na razini JLS UAS.

U Hrvatskoj kao i u većini drugih država Europske unije poseban problem je manjak potrebnih kapaciteta tako da se u vrtiće ne mogu upisati sva prijavljena djeca. Prema izvještaju Eurydice i Eurostata iz 2014. godine potražnja za subvencioniranim mjestima u dječjim vrtićima prelazi ponudu u skoro svim državama (ECEC, 2014). No taj podatak nije dostupan za Hrvatsku ili SDŽ (odnosno UAS) iz javnih statističkih izvora informacija, te se na razini UAS nije analizirao.

Za bolji prikaz uvjeta u ranom i predškolskom obrazovanju na području UAS trebali bi detaljni podaci o stanju infrastrukture i opremljenosti pojedinih dječjih vrtića. Nedostatak ovih informacija prisutan je i kod ostalih razina obrazovanja (osnovnoškolsko, srednjoškolsko, te visoko obrazovanje).

2.1.4.1.2. Osnovno i srednje školstvo

U SDŽ djeluju 202 osnovne škole (od čega 88 u UAS), 91 srednja škola (od čega 63 u UAS) te Sveučilište sa odjelima. Osnovni problem u sustavu redovnog obrazovanja na svim razinama je rad u dvije smjene te nedostatak stručnog, kvalificiranog nastavničkog kadra posebice u prirodnim, tehničkim i interdisciplinarnim područjima. Gospodarstvo, unatoč brojnim pokušajima umrežavanja, još uvijek nije dovoljno uključeno u upisne politike kako u srednjim školama SDŽ, tako i na Sveučilištu. Kompetencije mladih stečene tijekom formalnog obrazovanja često ne odgovaraju potrebama poslodavaca kao ni zahtjevima koje suvremeni radni procesi i uvjeti rada postavljaju pred zaposlenike. To sve smanjuje njihove mogućnosti za pronalazak

[139] Međutim, i postavljene norme dosta variraju među zemljama članicama, od minimalno jednog odgajatelja na troje djece u dobi ispod i do jedne godine u UK do 9 djece te dobi na jednog odgajatelja u Norveškoj.

RADNA VERZIJA

prvog zaposlenja te novog zaposlenja u situacijama kad ostaju bez posla, čime se povećava rizik od dugotrajne nezaposlenosti i socijalne isključenosti. [140]

Osmogodišnje osnovno školovanje i srednje školsko obrazovanje u Republici Hrvatskoj regulirano je Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/2008).[141]

Postojeća mreža **osnovnih škola** omogućuje svoj djeci na području Hrvatske mogućnost redovitog osnovnog školovanja.[142] Početkom 2010./2011. školske godine nastava u osnovnim školama SDŽ je bila organizirana u 206 osnovnih škola s 2.024 razrednih odjela.[143] Broj škola je početkom šk.god. 2013./2014. iznosio 204 da bi početkom šk.god. 2014./2015. pao na 202 škole.

U istom tom periodu na razini UAS nastava se izvodila u 88 škola čiji se broj nije mijenjao. U školskoj godini 2014./2015. registrirane su 64 osnovne matične škole (sa 111 područnih škola (odjela)) čiji je osnivač SDŽ (u odnosu na 2009./2010. broj područnih se smanjio za 8, dok su Grad Makarska i Grad Split osnivači osnovnih škola na upisnim područjima gradova Makarske i Splita (2 osnovne škole na području grada Makarske i 27 na području grada Splita (s jednom područnom)). Od toga, područje UAS obuhvaća 21 matičnu školu, čiji je osnivač SDŽ i 28 matičnih škola čiji je osnivač Grad Split. Ostale su područne škole, njih 39, od kojih su dvije područne škole Grada Splita.[144] U SDŽ u šk.god. 2014./2015. se nalazi 9,8% osnovnih škola koje obuhvaćaju nešto više od 10% svih učitelja i 11,6% svih učenika u osnovnim školama u Hrvatskoj. UAS obuhvaća 43,6% svih osnovnih škola SDŽ (4,2% osnovnih škola Hrvatske), koje pohađa 72,66% učenika SDŽ ili 8,4% učenika Hrvatske. U osnovnim školama UAS radi 31,65% učitelja zaposlenih u osnovnim školama SDŽ, odnosno 3,5% zaposlenih učitelja u osnovnim školama Hrvatske (pogledati tablicu P 2.1.4.3 u Prilogu).

RADNA VERZIJA

[140] Osmogodišnje osnovno školovanje u Republici Hrvatskoj obvezno je i besplatno za svu djecu u dobi od šeste do petnaeste godine. Srednjoškolskim obrazovanjem se svakome pod jednakim uvjetima i prema njegovim sposobnostima, nakon završetka osnovnog školovanja, omogućava stjecanje znanja i sposobnosti za rad i nastavak školovanja Kvalitetno visoko obrazovanje preduvjet je uspješnog društva. Prema MZOŠ (2015) glavnih zadatci su briga o stvaranju intelektualne jezgre koja provodi važnu zadaću visokeobrazovanjabe uz pomoć hrvatskih sveučilišta, veleučilišta i visokih škola.

[141] Osnovno obrazovanje počinje upisom u prvi razred osnovne škole, obvezno je za svu djecu, u pravilu od šeste do petnaeste godine života. To se odnosi na svu djecu koja imaju boravište u Republici Hrvatskoj bez obzira na njihovo državljanstvo. Za osobe starije od petnaest godina koje zbog raznih razloga nisu završile osnovnoškolsko obrazovanje ustrojen je sustav osnovnog obrazovanja odraslih. Svrha i ciljevi osnovnog školstva usmjereni su na kontinuirani razvoj učenika kao duhovnog, tjelesnog, moralnog, intelektualnog i društvenog bića u skladu s njegovim sposobnostima i sklonostima.

[142] Školom se smatra svaka skupina učenika koja prati nastavu određene vrste i stupnja po istovrsnome nastavnom planu i programu na određenoj lokaciji (DZS, Metodološka uputstva Statističko izvješće, 1543/2015.).

[143] Sve škole iskazuju potrebe za značajnim ulaganjima u održavanje objekta, proširivanjem, dogradnjom ili adaptacijom dijelova zgrada. Više škola iskazuje potrebu sanacije izolacije, instalacija. Vrlo velik broj škola iskazao je potrebu za značajnim ulaganjima u uređivanje školskog okoliša. Pokazuje se potreba za utvrđivanjem prioritetnih područja ulaganja ovisno o sigurnosti, materijalnom stanju i realnim izvorima sredstava. Zahtjevi za prioritetna ulaganju u opremu većinom su usmjereni na podizanje kvalitete elektroničke i računalne opreme, a u manjoj mjeri opremanje knjižnice, dvorana i pribavljanje učioničkog namještaja.

[144] Broj učenika po područnim školama nije poznat iz javnih statističkih podataka, osim što je OŠ u Lećevici područna škola pa se može identificirati broj učenika iz Statističkih izvještaja.

U Hrvatskoj je broj sa 2.073 škole početkom školske godine 2010./2011. pao na 2055 škola početkom 2014./2015. U istom razdoblju na početku školskih godina broj upisanih učenika u osnovne škole je na razini Hrvatske pao sa 361.052 na 321.521 učenika, na razini SDŽ sa 40.922 na 37.195, a na području UAS sa 29.808 na 27.028 učenika. Trend pada upisa broja učenika u osnovne škole posljedica je demografskih promjena i pada ukupnog broja stanovništva, a rezultirao je i padom broja osnovnih škola u navedenom razdoblju. Posljedično je došlo i do pada broja učitelja u osnovnim školama na svim razinama, odnosno sa 32.083 učitelja na razini Hrvatske na 31.747, u SDŽ sa 3.543 na 3.481 te na razini UAS sa 2.270 na 2.259.

Broj učenika u osnovnim školama UAS varira. Najmanji broj učenika je u školi u Lećevici (13 učenika) i Dicmu (19) na početku školske godine 2014./2015. Škole koje broje preko 1.000 učenika nalaze se u gradovima UAS, pri čemu je u splitskim osnovnim školama 50% učenika osnovnih škola UAS.[145] S tim je povezan i problem škola koje su prisiljene raditi u više smjena, pogotovo u gradovima. Većina matičnih škola UAS radi u dvije smjene. Samo je u gradu Splitu nastava u tri smjene organizirana u 4 matične škole (dok 5 matičnih škola radi samo u jednoj smjeni). U 6 osnovnih škola UAS (sve na području grada Splita) organiziran je produženi boravak (u jednoj od njih cjelodnevna nastava). Produženi boravak je organiziran za uzrast učenika od prvog do trećeg razreda i to u osam odjela prvog te po deset odjela drugog i trećeg razreda – ukupno u 28 odjela. Potrebno je pri izgradnji novih škola na području UAS (posebno gradova) planirati stvaranje materijalnih i prostornih uvjeta za nove odjele cjelodnevne nastave radi povoljnijeg prostornog rasporeda i mogućnosti pristupa većem broju učenika.

Prosječan broj učenika po školi u Hrvatskoj za školske godine 2009./2010. i 2014./2015. iznosio je 170 i 157. U SDŽ je prosječan broj učenika po školi 189 i 184, dok u UAS iznosi 339 i 307. Prema podacima za školske godine 2009./2010. i 2014./2015. ukupan broj učenika se smanjio za 3.727 u osnovnim školama SDŽ, odnosno 2.780 u osnovnim školama UAS, u tom razdoblju, što je pad od 10% kako je već ranije konstatirano. Ovi su rezultati pokazatelj zabrinjavajućeg trenda kretanja broja učenika SDŽ i UAS u ovom razdoblju. Oni ujedno pokazuju, slikovito rečeno, da je u razdoblju od šest školskih godina u SDŽ „nestalo“ 7 škola sa po 500 učenika ili gotovo 186 razrednih odjeljenja po 20 učenika. Za područje UAS slikovito podaci znače „nestajanje“ 5 škola sa po 500 učenika ili 139 razrednih odjeljenja po 20 učenika. Situacija bi bila dodatno zabrinjavajuća ako se u obzir uzme podatak da je broj učenika u šk. g. 2008./2009. u nižim razredima osnovnih škola SDŽ i UAS u odnosu na više razrede bio znatno manji, što je tada upućivalo na nastavak trenda smanjenja broja učenika. Međutim, situacija je obrnuta za šk. god. 2014./2015. za sve općine i gradove UAS, osim Splita i Kaštela, što upućuje na promjenu u demografskom kretanju, pogotovo u gradovima i općinama u kojima je ta razlika izraženija u korist broja učenika u prva četiri razreda osnovnih škola poput Solina,

[145] Podstrana se približila tom broju i ima 900 učenika u osnovnoj školi, dok je u Dicmu osnovna škola organizirana samo za prva četiri razreda.

RADNA VERZIJA

Podstrane ili Sinja. Navedeno je ujedno pokazatelj koji potvrđuje migracijska kretanja iz prvog dijela demografske analize.

Ukoliko se analizira *broj učenika na jednog učitelja* tada je situacija uravnoteženija. Prosječno u RH ima 10 učenika na jednog učitelja. Situacija u SDŽ je ujednačena s prosjekom za Hrvatsku, ali treba uzeti u obzir nerazmjer između područnih i matičnih škola i broja učenika prema područjima SDŽ, pa tako i UAS. Naime, prosječan broj učenika na jednog nastavnika u UAS iznosi 12 (ali 14 u Solinu, ili primjerice 8 na Klisu).

Škole za osnovno posebno obrazovanje na području UAS uključuju tri umjetničke škole (glazbene i baletne škole) u Splitu i jednu glazbenu u Omišu, a sufinancira ih SDŽ.

Osnovne škole za djecu i mladež sa poteškoćama u razvoju UAS razmještene su u Split i Solin. U školskoj godini 2012./2013. od 11 škola njih 8 bilo je u Splitu, a dvije u Solinu. U Solinu je bio jedan razdredni odjel sa sedam učenika i zaposleno je devet učitelja, dok je u Splitu bilo 12 razrednih odjela, ukupno 62 učenika i 34 učitelja.[146] Osnovnoškolsko obrazovanje učenika s motoričkim oštećenjima provodi se u osnovnim školama koje su ušle u „Mrežu škola bez arhitektonskih barijera“ (njih 8 u Splitu). U Splitu je organizirana i nastava s posebnim odjelom na jeziku makedonske nacionalne manjine.

Srednjoškolskim obrazovanjem se svakome pod jednakim uvjetima i prema njegovim sposobnostima, nakon završetka osnovnog školovanja, omogućava stjecanje znanja i sposobnosti za rad i nastavak školovanja.[147] Djelatnost srednjeg školstva obavljaju srednjoškolske ustanove i druge pravne osobe, a obuhvaća različite vrste i oblike odgoja i obrazovanja, osposobljavanja i usavršavanja koji se ostvaruju u skladu s odredbama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/08.)

Srednjoškolske ustanove su: srednje škole i učenički domovi. Pri tome, prema kategoriji vlasništva srednje škole mogu biti državne (D), privatne (P) i škole vjerskih zajednica (V). U SDŽ u privatnom vlasništvu u akademskoj godini 2013./2014. je 8

[146] Rad s djecom s teškoćama u razvoju organizira se sukladno zakonu kojim se uređuje odgoj i obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi, Državnim pedagoškim standardom te Pravilnikom o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju, NN, 23/91), u posebnim odgojno-obrazovnim grupama u osnovnim školama UAS na području Splita i Solina.

[147] Srednje škole, ovisno o vrsti nastavnog plana i programa koji provode, nazivamo: (i) Gimnazije (opće ili specijalizirane) u kojima se izvodi nastavni plan i program u najmanje četverogodišnjem trajanju, čijim završavanjem učenik stječe srednju školsku spremu, (ii) Strukovne škole (tehničke, industrijske, obrtničke i druge, što se određuje prema vrsti nastavnog plana i programa) u kojima se izvodi nastavni plan i program u trajanju od jedne do pet godina, čijim završavanjem učenik stječe srednju stručnu spremu, odnosno završavanjem programa u trajanju od jedne do dvije godine učenik stječe nižu stručnu spremu; (iii) Umjetničke škole (glazbene, plesne, likovne i druge, što se određuje prema vrsti nastavnog plana i programa) u kojima se izvodi nastavni plan i program u najmanje četverogodišnjem trajanju čijim završavanjem učenik stječe srednju stručnu spremu. Razlikujemo još i (iv) Srednjoškolsko obrazovanje odraslih obuhvaća posebne programe za stjecanje srednje školske ili stručne spreme, niže stručne spreme, programe prekvalifikacije i programe osposobljavanja i usavršavanja te (v) Obrazovanje učenika s teškoćama u razvoju organizira se uz primjenu individualiziranih postupaka u srednjoj školi u redovitim ili posebnim razrednim odjelima i obrazovnim grupama, a učenici s većim teškoćama u razvoju obrazuju se u posebnim ustanovama.

RADNA VERZIJA

srednjih škola (od toga pet gimnazija i tri tehničke i srodne škole) te dvije gimnazije koje su u vlasništvu vjerskih zajednica (tablica P 2.1.4.4. u Prilogu). Privatne škole smještene su u Splitu, a vjerske u Splitu i Sinju, odnosno na području UAS. U razdoblju školskih godina 2009./2010.-2013./2014. može se uočiti porast broja nastavnika zaposlenih na puno radno vrijeme, porast broja razrednih odjela, ali i smanjenje ukupnog broja učenika na području SDŽ u srednjoškolskom obrazovanju, što je posljedica ranije spomenutih trendova u kretanju broja stanovnika.

Na razini Hrvatske u akademskoj godini 2013./2014. bilo je 739 srednjih škola sa 182.878 upisanih učenika, od čega 91 u SDŽ (12,3% škola Hrvatske) sa 21.419 upisanih srednješkolaca (11,7% srednjoškolaca Hrvatske). U UAS nalaze se 63 srednje škole koje su u navedenoj školskoj godini upisale 17.635 učenika (odnosno 82,3% srednjoškolaca SDŽ). Prostorno su raspoređene na područjima gradova SDŽ (tablica 2.1.4.1). U strukturi prevladavaju strukovne škole (među njima tehničke i srodne škole) te gimnazije, na razini SDŽ, ali i na razini UAS.

Tablica 2.1.4.1. Kategorije srednjih škola, broj učenika, razrednih odjela i nastavnika te njihov prostorni raspored na području UAS i SDŽ, stanje na početku školske godine 2013./2014.

	Gimnazije	Tehničke i srodne škole	Umjetni. škole	Industrij. i obrtničke škole	Škole za mladež s teškoćama u razvoju	Razred. odjeli	Učenici	Nastavnici u ekvivalentu pune zaposlenosti
SDŽ	28	32	5	21	5	891	21419	2139,26
UAS	20	22	3	13	5	711	17635	2140,89
SPLIT	15	16	3	8	4	548	13513	1666,67
KAŠTELA	1	1		1	1	22	456	42,91
TROGIR	1	2		1		41	1011	118,43
SINJ	2	2		2		74	2000	235,6
OMIŠ	1	1		1		26	655	77,28

Izvor: DZS, Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2014., obrada autora.

Ako se gleda struktura upisa prema vrstama srednjih škola tada se u razdoblju od posljednjih nekoliko godina prosječno najviše srednjoškolaca upisuje u tehničke i srodne škole te gimnazije, a zatim u industrijske i obrtničke škole. Pri tome je trend broja upisa u pojedine škole u gradovima stabilan, a na razini UAS je determiniran kretanjima u gradu Splitu (grafički prikaz 2.1.4.3.).

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.1.4.3. Broj upisanih učenika u srednje škole: gimnazije, tehničke i srodne te industrijske i obrtničke škole po gradovima i općinama urbane aglomeracije Splita za školske godine 2009./2010-2012./2013

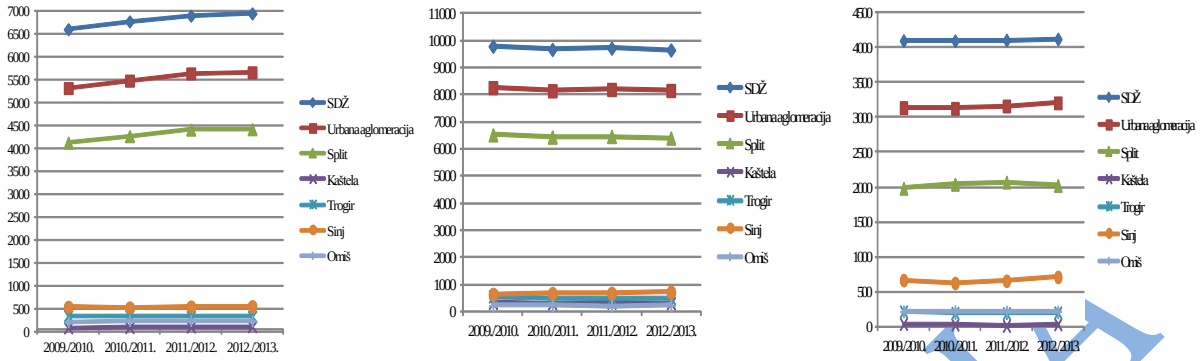

Izvor: DZS, Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2014., obrada autora.

Posljednje dvije promatrane šk.god. neznatno raste interes i upis u industrijske i obrtničke škole, a opada upis u gimnazije.[148] Prosječno na razini SDŽ gimnazije pohađa oko 31% srednjoškolaca, 45% tehničke i srodne škole, 3% umjetničke te oko 19% industrijske i obrtničke škole. Isti je prosjek i struktura na razini UAS, a razlike su jedino na razinama gradova ovisno o broju i tipovima srednjih škola koje u njima djeluju (za detalje pogledati tablicu 2.1.4.2.)

Tablica 2.1.4.2. Prosječan godišnji broj učenika u srednjim školama SDŽ i UAS u razdoblju školskih godina 2009./2010.-2012./2013. (kraj školske godine)

	Gimnazije	Tehničke i srodne škole	Srednje umjetničke škole	Industrijske i obrtničke škole	Ukupno
SDŽ	6809	9700	682	4105	21296
UAS	5528	8184	599	3159	17470
Split	4308	6450	599	2030	13387
Kaštela	98	320	0	32	450
Trogir	340	517	0	206	1063
Sinj	548	677	0	669	1894
Omiš	234	220	0	222	676

Izvor: DZS, Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2014., obrada autora.

Srednje škole UAS pohađa u analiziranom razdoblju u prosjeku oko 80-81% srednjoškolaca SDŽ, dok od njih 61-62% pohađa srednje škole u Splitu, a oko 9% u Sinju. Unutar UAS prosječno 76% srednjoškolaca pohađa srednje škole u Splitu,

[148] Najčešća zanimanja koja su nude u tehničkim i srodnim, te industrijskim i obrtničkim školama su: četverogodišnja zanimanja (hotelijersko-turistički tehničar i tehničar za elektroniku) te trogodišnja zanimanja (prodavač, frizer, kozmetičar, kuhar, konobar, automehaničar, vodoinstalater, instalater grijanja i klimatizacije). Na području srednjih škola Splita još je naglasak na pomorskim, graditeljskim i grafičkim zanimanjima, u Sinju naglasak je na strojarstvu (zanimanja u trajanju i četiri i tri godine), obradi drva-stolar i graditeljstvo – klesar, a u Kaštelima poljoprivredna zanimanja poput poljoprivredni tehničar-biljne proizvodnje, poljoprivredni tehničar-fitofarmaceut, poljoprivredni tehničar-opći, veterinarski tehničar, agroturistički tehničar, šumarski tehničar, tehničar nutricionist; ili trogodišnja zanimanja cvjećar, konditor, mesar, pekar, voćar - vinogradar – vinar, te pomoćna zanimanja: pomoćni cvjećar.

RADNA VERZIJA

11% u Sinju, 6,9% u Trogiru, 3,8% u Omišu i oko 2,3% u Kaštelima. Ovisno o programu srednje škole tj. trajanju školovanja broj učenika koji završavaju školovanje u ukupnim učenicima iste generacije varira od 24-25% za gimnazijske srednjoškolske programe do 29-30% za industrijske i obrtničke škole (tablica 2.1.4.3.). Prosječno godišnje u razdoblju šk.god. 2009./2010.-2012./2013. srednje školsko obrazovanje završilo je 4.851 učenika svih srednjih škola u SDŽ, odnosno 3.954 učenika unutar UAS.[149]

Tablica 2.1.4.3. Prosječan godišnji broj završenih učenika srednjih škola SDŽ i UAS u razdoblju školskih godina 2009./2010.-2012./2013. (kraj školske godine)

	Gimnazije	Tehničke i srodne škole	Srednje umjetničke škole	Industrijske i obrtničke škole	Ukupno
SDŽ	1290	2246	132	1183	4851
UAS	1040	1894	128	892	3954
Split	805	1489	128	571	2993
Kaštela	17	71	0	11	99
Trogir	69	127	0	57	252
Sinj	107	155	0	185	447
Omiš	42	53	0	69	163

Izvor: DZS, Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2014., Statistička izvješća, razna godišta, obrada autora.

Obrazovanje učenika s teškoćama u razvoju organizira se uz primjenu individualiziranih postupaka u srednjoj školi u redovitim ili posebnim razrednim odjelima. Na području SDŽ u posljednjih nekoliko godina bilježi se porast škola i razrednih odjela za obrazovanje učenika sa poteškoćama u razvoju, porast broja učenika koji ih pohađaju i nastavnika koji rade u punoj satnici (tablica P 2.1.4.5. u prilogu). Prostorni raspored na području UAS uključuje gradove Split i Kaštela sa školama koje imaju prilagođene programe, i ujedno su jedine takve škole i programi na razini SDŽ.

Srednjoškolsko obrazovanje odraslih obuhvaća posebne programe za stjecanje srednje školske ili stručne spreme, niže stručne spreme, programe prekvalifikacije i programe osposobljavanja i usavršavanja te je na razini SDŽ organizirano u gradovima Splitu i Omišu (tablica tablica P 2.1.4.6. u Prilogu), odnosno prostorno na području UAS. U razdoblju šk.god. 2009./2010.-2012./2013. ukupno je na području UAS cjeloživotno obrazovanje završilo 1206 učenika, a prosječno je bilo zaposleno 17 nastavnika (u FTE).

Srednjoškolske ustanove su i učenički domovi. U razdoblju 2009./2010. do 2013./2014. broj učeničkih domova u Hrvatskoj je porastao sa 51 na 54, a u SDŽ su

[149] Podaci Eurostata ukazuju da se ukupna razina obrazovanja stanovništva poboljšava. U 2011. godini je u EU-27 76,4 posto stanovništva 25-54 godine starosti imalo više srednjoškolsko obrazovanje. Za razliku od toga, više srednjoškolsko obrazovanje imalo je 57,3 posto stanovništva između 55 i 74 godine starosti. U usporedbi s prosjekom Europske unije, u 2011. godini je u Hrvatskoj je bilo znatno više stanovnika 25-54 godine starosti sa srednjoškolskim obrazovanjem (ISCED 3-4), ali i znatno manje s visokim obrazovanjem (ISCED 5-6 stupnjem obrazovanja).

RADNA VERZIJA

smještena 4. Od toga 3 na području UAS (i jedan u Pučišćima), i to dva u Splitu i jedan u Kaštelima. U školskoj godini 2013./2014. u Hrvatskoj je bilo ukupno 7.486 korisnika domova na 342 zaposlena odgojitelja (22 učenika na jednog odgojitelja). U SDŽ bilo je 694 korisnika ukupno, od čega na području UAS 571 korisnik u Splitu i 60 korisnika u Kaštelima (tablica P 2.1.4.7. u Prilogu).

2.1.4.1.3. Visokoškolsko obrazovanje

Djelatnost visokog obrazovanja obavljaju visoka učilišta. Visoka učilišta su sveučilište te fakulteti i umjetničke akademije u njegovom sastavu, veleučilišta i visoke škole. Republika Hrvatska ima 165 visokih učilišta. 110 ih je smješteno u Kontinentalnoj, a 55 u Jadranskoj Hrvatskoj. U Gradu Zagrebu se smjestilo 65 visokih učilišta. Slijede Splitsko-dalmatinska županija s 20 (u Splitu odnosno na području UAS) i Primorsko-goranska i Osječko-baranjska s po 17 visokih učilišta.

Ukupan broj studenata upisanih u zimski semestar se povećava na razini Hrvatske. Zimski semestar akademske godine 2012./2013. upisalo je ukupno 148.792 studenta, što je 13,9% više u odnosu na broj upisanih u zimski semestar akademske godine 2008./2009. Prema podacima iz tablice 2.1.4.4. u Hrvatskoj studira 58,5% stanovnika u dobi 18-23 godine, u SDŽ 64%, a u UAS 68%. Najviše stanovnika Splita te dobi studira na nekom od visokih učilišta Hrvatske, a najmanje Dicma (26,68%). Pri tome, obuhvat stanovnika ostalih pojedinačnih JLS-ova UAS ove dobne skupine, a koji su uključeni u sustav visokoškolskog obrazovanja, neovisno o mjestu gdje studiraju, ne prelazi prosjek UAS, a ni SDŽ, dok iznad prosjeka RH po ovom pokazatelju se nalaze Trogir, Sinj, Solin i već spomenuti Split. Navedeno ujedno znači da stanovništvo sa prebivalištem u Splitu a koje studira uvelike podiže prosjek ostalih JLS UAS. Promatrano u odnosu na broj stanovnika Hrvatska ima prosječno 35 upisanih studenata u zimski semestar na 1.000 stanovnika za promatrano razdoblje.[150]

Tablica 2.1.4.4 Studenti prediplomskih i diplomskih studija prema gradu/općini prebivališta u akademskoj godini 2012./2013. i udio u stanovništvu dobne skupine 18-23 godine (procjena prema popisu iz 2011.)

	Ukupno	%
Hrvatska	149020	58,52
SDŽ	18304	63,93
UAS	14155	68,57
Split	8605	78,84
Solin	990	62,55
Kaštela	1483	57,01

[150] Na razini SDŽ navedeni pokazatelj je prosječno za razdoblje promatranih akademskih godina 2008./09.-2013./14. iznosio 49 upisanih studenata na 1.000 stanovnika SDŽ. Za županijske razine navedeni pokazatelj ne otkriva porijeklo studenata, te je struktura studenata po porijeklu heterogenija nego ukupno na razini Hrvatske, tako da usporedba SDŽ sa Hrvatskom ne daje konkretne informacije (kao i za broj diplomiranih studenata na visokim učilištima i sveučilištima SDŽ na 1.000 stanovnika, podaci se nalaze u prilogu, tablica P 2.1.4.9. i P 2.1.4.10).

RADNA VERZIJA

Trogir	478	61,38
Sinj	1072	59,96
Omiš	560	58,19
Podstrana	364	62,20
Dugi Rat	248	49,52
Muć	60	27,15
Dicmo	39	26,68
Dugopolje	107	44,29
Klis	140	46,48
Lećevica	9	44,55

Izvor: Statističko izvješće 1522/2013, Popis 2011., obrada autora.

Na području UAS u razdoblju promatranih akademskih godina 2008./09.-2013./14. broj studenata na visokim učilištima se povećao za 3,4%. To je rezultat porasta broja studenata na nekoliko visokih učilišta gdje se ističu Pomorski fakultet i Prirodoslovno-matematički fakultet (vidjeti tablicu P 2.1.4.8. u Prilogu). Upisi na Ekonomski fakultet, Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje, te Filozofski u kontinuiranom su opadanju za promatrano razdoblje.

Ukupan broj diplomiranih studenata smanjio se sa 36.073 u akademskoj godini 2012./2013. na 34.063 u akademskoj godini 2013./2014 u Hrvatskoj. Prema studiju koji završavaju u SDŽ je u ak.god.2013./2014. stručni studij pri Sveučilištu u Splitu završilo 33,9% ukupno diplomiranih studenata, zatim slijedi Ekonomski fakultet sa udjelom od 23,4% diplomiranih studenata u ukupnim te Pravni fakultet sa 16%. Nešto je drukčija situacija u promatranoj akademskoj godini bila za sveučilišne studije gdje po udjelu broja diplomiranih studenata u ukupno diplomiranim prednjače Ekonomski fakultet i Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje (21% i 19%). Slijede ih Filozofski fakultet (13,5%) i Pomorski fakultet (7,5%) i tek nakon njih Pravni sa oko 7% udjela u ukupnim diplomiranim studentima sveučilišnih studija. Prema prebivalištu, najveći broj diplomiranih je iz Grada Zagreba. Slijede Splitsko-dalmatinska, Primorsko-goranska, Osječko-baranjska i Zagrebačka županija (DZS; 2014b).[151]

Od ostale infrastrukture u području visokoškolskog obrazovanja na području UAS u akademskoj godini 2013./2014. povećan je broj studentskih domova sa dva na tri pri čemu je broj korisnika više nego udvostručen i to sa 568 korisnika prethodne godine na 1158 u akademskoj godini 2013./2014.

Strategija EU Europe 2020 u području obrazovanja izdvaja dva osnovna pokazatelja te pripadajući (kvantitativni) cilj kojega bi na razini Unije trebalo ispuniti do 2020.: (i)

[151] No podaci pokazuju da, promatrano prema prebivalištu, samo četiri županije imaju veći broj diplomiranih studenata po stanovniku od državnog prosjeka. To su Grad Zagreb (11 diplomiranih studenata na 1.000 stanovnika), Primorsko-goranska županija (10 diplomiranih studenata na 1.000 stanovnika), Splitsko-dalmatinska županija (10 diplomiranih studenata na 1.000 stanovnika), te Šibensko-kninska županija (9 diplomiranih studenata na 1.000 stanovnika).

RADNA VERZIJA

udio onih koji rano napuštaju školovanje trebao bi biti ispod 10 posto,[152] dok bi (ii) najmanje 40 posto stanovništva u dobi između 30 i 34 godine starosti trebalo imati završeno tercijarno (visoko) obrazovanje. Hrvatska ima znatno niži postotak od većine država Europske unije. U 2011. godini je prosječni udio stanovništva 30-34 godine s visokim obrazovanjem u EU-27 dosegao 34,6 posto, dok je u Hrvatskoj iznosio samo 24,5 posto. Prema navedenim pokazateljima je Hrvatska definirala i svoju Strategiju razvoja znanosti i obrazovanja (SRZO, 2013.), te bi na razini UAS trebalo proučavati navedene kategorije.

Prema podacima Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih na dan 30. lipnja 2015.g., SDŽ ima 58 ustanova koje nude programe za obrazovanje odraslih (najvažnija komponenta cjeloživotnog obrazovanja), što je 10,5% u ukupnom broju ustanova Hrvatske. Ujedno na razini SDŽ broj programa za obrazovanje odraslih iznosi 1135 što je 12,7% udjela u ukupnom broju programa Hrvatske.

Međutim, usprkos brojnosti ustanova i programa obrazovanja odraslih, u SDŽ i dalje postoji problem neujednačene dostupnosti ovih programa svim geografskim područjima SDŽ s obzirom na prostornu koncentraciju sadržaja na područje UAS (najčešće su to programi u sklopu srednjih škola UAS-a i ustanovama na području gradova). Također, izražen je i problem nedovoljno razvijene svijesti poslodavaca o značaju ulaganja u daljnje obrazovanje ljudskih resursa, kao i financijska ograničenja poslodavaca.

RADNA VERZIJA

[152] Podaci Eurostata ukazuju da je Hrvatska još u 2012. godini zadovoljavala kriterij iz Strategije EU Europe 2020 prema kojem udio onih koji rano napuštaju školovanje treba biti ispod 10 posto. U 2012. godini je u populaciji između 18 i 24 godine starosti udio onih koji rano napuštaju školovanje iznosio svega 4,2 posto.

2.2. Gospodarstvo

Gospodarstvo predstavlja conditio sine qua non ukupnog socio-ekonomskog razvoja određenog područja. To analizi različitih aspekata gospodarske aktivnosti s iznimnim osjećajem za sve posebnosti koje predstavlja područje promatrane urbane aglomeracije Splita daje poseban značaj. Uspjeh navedene analize uvelike ovisi i o uvažavanju svih dimenzija promatranog fenomena, a to će u ovoj cjelini obuhvatiti sondiranje općih gospodarskih kretanja, kojeg slijedi analiza tržišta rada, poslovnog okruženja te međuodnosa turizma i kulture.

2.2.1. Opća gospodarska kretanja

Gospodarstvo urbane aglomeracije Split predstavljana najznačajniji dio gospodarstva Splitsko-dalmatinske županije (NUTS III razina) te integralni dio gospodarstva Jadranske Hrvatske (NUTS II razina), Republike Hrvatske i naposljetku i Europske unije. Sagledavanje općih gospodarskih kretanja zahtijeva uvažavanje specifičnosti općih gospodarskih kretanja te metodoloških ograničenja[153] koji, između ostalog, rezultiraju modificiranjem standardnog vremenskog obuhvata analize stanja. Slijedom navedenog, umjesto standardnog obuhvata od 2010. do 2014. godina promatra se prvenstveno razdoblje 2000. – 2012. s fokusom na period 2008(9).- 2012.

Od početka značajnijeg prelijevanja negativnih efekata globalne gospodarske krize na Europu[154] do zadnjeg kvartala 2014. godine (kumulativno za cijelo razdoblje), rast BDP-a u zemljama članica EU-28 iznosio je 0,2%, dok je nasuprot tome, pad BDP-a u Hrvatskoj bio 13,1%, a što je Republiku Hrvatsku svrstavalo odmah iza Grčke (-23,5%) po visini pada BDP-a[155]. Navedena gospodarska kretanja na nacionalnom nivou odrazila su se i na regionalni nivo, u ovom slučaju na gospodarstvo urbane aglomeracije Split i promatranu poziciju gospodarstva Splitsko-dalmatinske županije. Uspoređujući podatke o vrijednosti BDP-a za razdoblje od 2000. do 2012. godine[156], moguće je primijetiti da je udio BDP-a promatrane županije u ukupnom BDP-u države ostao gotovo nepromijenjen (8,19% 2000.g., 8,15% 2012. godine) čime je zadržana treća pozicija po vrijednosti BDP-a (iza Primorsko-goranske županije i grada Zagreba) u Republici Hrvatskoj[157].

Promatrajući s druge strane vrijednost BDP-a po glavi stanovnika, uočljiv je relativni pad vrijednosti u odnosu na prosjek Republike Hrvatske (od 78,88 % 2000.g., na

[153] S obzirom da podaci o BDP-u na lokalnoj razini nisu raspoloživi iz relevantnih statističkih izvora, sukladno preporuci nadležnih tijela (Dodatak 3. Indikativni sadržaj analize stanja) koriste se dostupni statistički podatci za županije i to za razdoblje do 2012. godine.
[154] Od 2009. godine
[155] Ipak, nakon šest godina recesije, odnosno 24 kvartala negativnog rasta BDP-a, Republika Hrvatska u 2015. bilježi pozitivan rast tri kvartala zaredom, od čega je u drugom tromjesečju 2015. godine BDP Republike Hrvatske porastao za 1,2%.
[156] Priopćenje DZS: Bruto domaći proizvod za Republiku Hrvatsku, NKPJS – 2. razina i županije 2012
[157] SDŽ po tom pokazatelju bilježi drugu poziciju u Jadranskoj Hrvatskoj (s udjelom od 26,43% 2000.g. i 25,72% 2012.)

RADNA VERZIJA

76,48% 2012. godine).[158] Slijedom navedenog, Splitsko-dalmatinska županija prema prethodnom pokazatelju zauzima 10. mjesto u Republici Hrvatskoj pri čemu valja imati na umu da više razine promatranog pokazatelja imaju Primorsko-goranska, Istarska, Dubrovačko-neretvanska i Zadarska županija[159], ali i Varaždinska, Međimurska, Koprivničko-križevačka, Osječko-baranjska i Sisačko-moslavačka županija.[160]

Tijekom promatranog razdoblja, primjetna je izraženija volatilnost gospodarskih kretanja na prostoru SDŽ u odnosu na prosjek RH. U periodu od 2008. do 2012. godine SDŽ županija bilježi pad BDP-a od 13,08% (a što predstavlja izgubljenu vrijednost od više od 3,5 mlrd HRK), dok Republika Hrvatska bilježi pad od 8,67%.[161] Analizirajući pokazatelj bruto dodane vrijednosti (BDV), Splitsko-dalmatinska županija s iznosom od 22,84 mlrd HRK sudjeluje s 8.1% u bruto dodatnoj vrijednosti RH.[162] S navedenim vrijednostima, županija se nalazi na trećem mjestu (iza grada Zagreba i Primorsko-goranske županije), odnosno bilježi pad u odnosnu na 2008. godinu kad je s 25,42 mlrd HRK (8.6% bruto dodatne vrijednosti RH[163]) bila ispred Primorsko-goranske županije i iza grada Zagreba.

Uzroke takvom stanju potrebno je potražiti, osim u nepovoljnom okruženju na nacionalnom i globalnom nivou, i u gospodarskoj strukturi analiziranog područja[164]. Naime, od 2000. do 2012. godine prerađivačka industrija je smanjila svoj dio u gospodarskoj cjelini Splitsko-dalmatinske županije za 34,37% (RH je smanjila udio za 18,56%) otvarajući pri tom prostor prvenstvenu rastu udjela građevinarstva (rast u promatranom razdoblju od 52,60%), financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja (rast u promatranom razdoblju od 39,04%), poslovanju nekretninama (rast u promatranom razdoblju od 27,86%), ali i rastu stručnih, znanstvenih, tehničkih, administrativnih i pomoćnih uslužne djelatnosti[165] (rast u promatranom razdoblju od 41,72%) i ostalim uslužnim djelatnostima od (rast u promatranom razdoblju od 55,36%)[166].

Prepoznate tendencije su rezultirale dominantom pozicijom skupine djelatnosti pod nazivom trgovina na veliko i na malo, prijevoz i skladištenje, smještaj, priprema i usluživanje hrane (24,1% bruto dodane vrijednosti SDŽ u 2012. godini), javna uprava i obrana, obrazovanje, djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (18,1% bruto dodane vrijednosti SDŽ u 2012. godini) te poslovanje nekretninama (15,1% bruto dodane vrijednosti SDŽ u 2012. godini). Usporedi li se struktura bruto dodane

RADNA VERZIJA

[158] U odnosu na prosjek Jadranske Hrvatske se također bilježi pad promatranog pokazatelja kod SDŽ (od 81,60% prosjeka Jadranske regije 2000.g.,na 79,67% 2012. godine).
[159] Navedene županije pripadaju Jadranskoj Hrvatskoj (NUTS II razina)
160 Navedene županije pripadaju Kontinentalnoj Hrvatskoj (NUTS II razina).
[161] Jadranska županija u istom razdoblju bilježi pad promatranog pokazatelja od 9,51%.
[162] SDŽ predstavlja u promatranom razdoblju 25,55% bruto dodatne vrijednosti Jadranske Hrvatske.
[163] SDŽ bilježi 2008 godine 26,88% bruto dodatne vrijednosti Jadranske Hrvatske
[164] Gospodarska struktura je analizirana prema podacima Državnog zavoda za statistiku o Strukturi bruto dodane vrijednosti za Republiku Hrvatsku prema NKPJS-u 2012. i prema djelatnostima NKD 2007.
[165] M,N skupina djelatnosti prema NKD-u
[166] R, S, T i U skupina djelatnosti prema NKD-u

vrijednosti SDŽ i RH može se prepoznati dominantni položaj uslužnog sektora, ali i postojanje međusektorskih razlika. Primjerice, najeklatantniji primjer navedenih razlika predstavlja sektor građevinarstva koji usprkos velikim problemima tijekom razdoblja 2008.-2012. na području SDŽ bilježi rast udjela u BDV i time zauzima znatno veći udio nego što je slučaj na nacionalnoj razini. Nadalje, kod SDŽ znatno su više zastupljene djelatnosti vezane za poslovanje nekretninama, trgovačka djelatnost te ostale uslužne djelatnosti, a znatno manje sektor informiranja/IT usluga i financijske usluge.

Uzroke formiranju detektirane strukture gospodarstva treba potražiti i u izraženijoj nepredvidljivosti (nesigurnosti) pravnog i ekonomskog okvira djelovanja poslovnih subjekata na promatranom području te na nacionalnom nivou, a što je gospodarske subjekte usmjerilo na one djelatnosti koje omogućavaju brže stope povrata i nižu privlačnost ulaganja u istraživanje i razvoj.

Posljedice takvog gospodarskog stanja valja promotriti i kroz iskustva regija u Europskoj uniji predstavljenih u studiji Europske komisije iz 2012.g.[167] U navedenoj studiji je analizirana veza između gospodarskih struktura regija i njihovih performansi. Promatrajući strukturu i trendove gospodarstva urbane aglomeracije Split najrelevantnija su iskustva regija specijaliziranih u turizmu. Kod prethodno navedenih regija bilježi se s jedne strane relativno brži rast BDP-a i zaposlenosti od prosjeka EU, a s druge strane i niz problema. Naime, turističke regije bilježe izraženije sezonske fluktuacije na tržištu rada, niže razine produktivnosti, niži povrat od ulaganja u ljudski kapital, niže razine ulaganja u istraživanje i razvoj te naposljetku i nepovoljnije demografske trendove. Posebice je bitno naglasiti da navedene regije bilježe značajne probleme s diversifikacijom gospodarske aktivnosti. Usprkos svim navedenim ograničenjima, turizam ima mogućnost izraženog horizontalnog učinka i na druge gospodarske djelatnosti te stoga turizam može biti jedan od kotačića u ukupnom razvoju određenog prostora. Prethodno navedeno istraživanje Europske komisije je prepoznalo i izazove regija koje nisu specijalizirane ni u jednoj djelatnosti, a koje su u toj poziciji se pronašle prvenstveno uslijed propadanja dominantnih industrija na određenom prostoru. Takve skupine lokaliteta bilježe niže stope gospodarskog rasta, niže razine zaposlenosti i nižih investicija i ulaganja u istraživanje u razvoj te svoju priliku moraju tražiti u aktivaciji postojećih infrastrukturnih i ljudskih kapaciteta. Navedena iskustva su posebice relevantna uzimajući tranzicijsku prošlost značajnog dijela promatrane aglomeracije.

Sumirajući, analiza općih gospodarskih kretanja promatranog područja ukazuje na iznimnu volatilnost gospodarske aktivnosti koja je, posebice tijekom recentnog razdoblja, bila potencirana i padom ukupnog volumena gospodarske aktivnosti. Za precizno sondiranje uzroka takvim gospodarskim kretanjima potrebno je izvršiti jasan uvid u druge segmente gospodarstva.

[167] Predstavljenih u studiji Europske komisije iz 2012. Godine pod nazivom: Analysis of the main factors of regional growth: An in-depth study of the best and worst performing regions.

RADNA VERZIJA

2.2.2. Tržište rada

Tržište rada važan je aspekt analize gospodarstva, usko povezan sa nizom drugih područja socio-ekonomskog razvoja, s naglaskom na one dijelove koji su ovoj analizi predstavljeni u cjelinama vezanim s demografijom, obrazovanjem i poslovnim okruženjem. Analiza tržišta rada započinje pregledom radno aktivnog stanovništva, koje se potom dijeli na zaposlene i nezaposlene. Zadnji dio poglavlja bavi se migracijama zaposlenog stanovništva unutar područja UAS.

Za razliku od tradicionalnog tržišta rada koje se temelji na formalnom obrazovanju i sigurnosti radnog mjesta, moderno tržište rada stavlja naglasak na vještine, cjeloživotno učenje i održivo zaposlenje tijekom cijelog radnog vijeka. Održivo zaposlenje podrazumijeva brzu prilagodbu radnika promijenjenim uvjetima na tržištu. Umjesto nacionalnog i lokalnog tržišta rada, prema modernom pristup radnik konkurira ponudom rada na jedinstvenom europskom tržištu. Takav pristup koristi se i u ovoj analizi.

2.2.2.1.1. Ekonomski (radno) aktivno stanovništvo (radna snaga)

Podaci o broju zaposlenih prema mjestu prebivališta dobiveni su od Porezne uprave. Porezna uprava, preko *Izvješća o primicima, porezu na dohodak i prirezu te doprinosima za obvezna osiguranja* (tzv. *JOPPD* obrazac) vodi evidenciju o svim osobama koji tijekom godine primaju dohodak od nesamostalnog rada, kao i obrtnicima i slobodnim zanimanjima. U analizi stanja upravo se ti podaci koriste kao *proxy* varijabla[168] za broj zaposlenih. Na taj način broj zaposlenih (kao i stope zaposlenosti) pokazuju maksimalne moguće vrijednosti koje ne odgovaraju uvijek prosječnoj zaposlenosti tijekom godine, s obzirom da su obuhvaćene sve osobe koje su registrirano zaposlene barem jedan dan u godini.[169]

Uobičajeno je da se u analizi tržišta rada kreće od stope aktivnosti[170] stanovništva, tj. radne snage. Prema podacima Porezne uprave[171] i Zavoda za zapošljavanje na teritoriju Urbane aglomeracije Split (u nastavku UAS) broj radno aktivnog stanovništva u 2014. godini iznosio je 157.580, što u odnosu na 2013. god. predstavlja smanjenje od 1,84%. Tablica 2.2.2.1 pokazuje kako udio aktivnog stanovništva u radno sposobnom stanovništvu opada u posljednje tri godine, kako na razini Splitsko-dalmatinske županije (u nastavku SDŽ), tako i na razini UAS.

[168] U statistici, proxy varijabla se koristi umjesto neke neprocjenjive ili teško procjenjive varijable s kojom je visoko korelirana.
[169] Napomenimo kako se tako visoke stope zaposlenosti ostvaruju eventualno u srpnju i kolovozu, kada je broj sezonski zaposlenih osoba maksimalan.
[170] Stopa aktivnosti predstavlja odnos između ekonomski (radno) aktivnog i radno sposobnog stanovništva.
[171] Metodološki problem koji proizlazi iz podataka Porezne uprave predstavlja mogućnost da ista osoba u istoj godini bude registrirana kao zaposlena i nezaposlena. Naime, s obzirom da se podaci o broju zaposlenih odnose, između ostalog, i na sezonski zaposlene osobe, a podaci o nezaposlenima na osobe koji su na Zavodu registrirani kao nezaposleni na datum 31.12., lako je moguće da se osoba zaposlena sezonski nakon završetka turističke sezone prijavi na Zavod za zapošljavanje. Stoga, prilikom interpretacije stopa zaposlenosti kao i stopa nezaposlenosti potrebno je uzeti u obzir navedena ograničenja.

RADNA VERZIJA

Promatraju li se podaci po općinama/gradovima, najveći pad bilježe općine Muć i Lećevica, dok su trendovi suprotni u općinama Podstrana, Klis i Dugopolje. Takvo stanje djelomično se može objasniti većom koncentracijom mlađeg stanovništva u općinama koje su geografski bliže Splitu kao centru urbanog područja (Podstrana i Klis) i porastu ekonomske aktivnosti u pojedinim dijelovima UAS (Dugopolje). Stopa aktivnosti UAS kao i SDŽ nešto je viša u odnosu na stopu aktivnosti RH u 2011. god. (grafički prikaz 2.2.2.1). Trendovi koji se bilježe u UAS i na razini Županije prate trendove na razini RH. Potrebno je naglasiti kako rješavanje problema niske stope aktivnosti zahtijeva dugoročan i cjelovit pristup.

Tablica 2.2.2. 1. Kretanje broja ekonomski (radno) aktivnog stanovništva (radne snage) u jedinicama urbane aglomeracije Split., 2011-2014[172]

JLS	2011.	2012.	2013.	2014.
GRAD SPLIT	84.110	84.910	83.712	83.166
GRAD SOLIN	12.572	13.009	13.215	13.022
GRAD KAŠTELA	19.196	19.820	19.853	18.963
GRAD TROGIR	7.591	7.988	7.968	7.470
GRAD SINJ	12.321	12.874	13.028	12.661
GRAD OMIŠ	7.951	8.052	8.093	7.926
OPĆINA PODSTRANA	3.877	3.979	4.118	4.144
OPĆINA DUGI RAT	3.358	3.365	3.337	3.293
OPĆINA MUĆ	1.751	1.771	1.770	1.652
OPĆINA DICMO	1.099	1.123	1.185	1.131
OPĆINA DUGOPOLJE	1.612	1.702	1.753	1.677
OPĆINA KLIS	2.148	2.210	2.256	2.235
OPĆINA LEĆEVICA	252	267	242	240
UKUPNO UAS	157.838	161.070	160.530	157.580
SDŽ	210.220	214.149	212.961	208.890
RH	1.944.566	1.972.691	1.956.629	1.917.209

Izvor: Porezna uprava, Hrvatski zavod za zapošljavanje

RADNA VERZIJA

[172] Podaci Zavoda za zapošljavanje o broju nezaposlenih u 2010. god. prema korištenoj metodologiji nisu dostupni, zbog čega se stope aktivnosti kao analiziraju od 2011. god.

Grafički prikaz 2.2.2. 1 Stopa aktivnosti stanovništva, 2011[173]

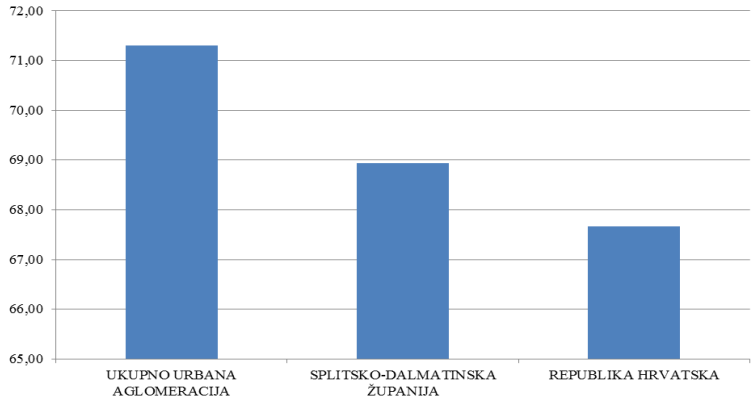

Izvor: Porezna uprava, Hrvatski zavod za zapošljavanje, obrada autora

2.2.2.1.2. Zaposleni

Problemi koji se javljaju na tržištu rada UAS postaju razvidni ukoliko se ekonomski (radno) aktivno stanovništvo podijeli na zaposlene i nezaposlene. Broj zaposlenih u aglomeraciji 2014. god. iznosio je 119.515, što predstavlja 72,98% udjela u SDŽ, te 7,47% udjela u RH. Ti udjeli nisu se značajnije mijenjali u promatranom razdoblju. Promatraju li se verižni indeksi (tablica 2.2.2.2) vidljivo je kako se zaposlenost kontinuirano smanjivala (s iznimkom u 2014). U odnosu na 2010. god. zaposlenost je u UAS 2014. bila niža za 1,90%. Slični trendovi mogu se uočiti na razini SDŽ i RH.

Razlozi takvom kretanju broja zaposlenih su različiti. Jedan od razloga svakako je prerano umirovljenje radno sposobnog stanovništva. Naime, metoda koja se u tranzicijskoj ekonomiji često koristila kako bi se zbrinuo višak zaposlenih, pokazuje se veoma problematičnom za sadašnje stanje u ekonomiji, kako na razini UAS tako i u RH. Pad broja zaposlenih koji se dogodio u promatranom razdoblju može se, u kontekstu nepovoljnih ekonomskih okolnosti, opisati i efektom obeshrabrenog radnika. Iako zbog nedostatka podataka nije moguće precizno analizirati strukturu neaktivnog stanovništva prema obrazovanju po gradovima/općinama UAS, ostale studije[174] ukazuju na to da se dio radno sposobnog stanovništva u promijenjenim okolnostima na tržištu rada pokazao iznimno teško zaposlivim (npr. niskokvalificirani industrijski radnici). Uslijed dugotrajne nezaposlenosti i bez prava na mirovinu taj dio radne snage prestaje aktivno tražiti zaposlenje, osiguravajući egzistenciju putem sive ekonomije i konzumacijom socijalnih prava.

Tablica 2.2.2.2. Kretanje broj zaposlenih- verižni indeksi

	2011/2010	2012/2011	2013/2012	2014/2013
RH	99,27	99,10	98,68	100,45

[173] Stope aktivnosti izračunate su samo za 2011. god., jer točni podaci o broju radno sposobnog stanovništva postoje samo u popisnim godinama.
[174] Izvješće o nezaposlenosti i zapošljavanju u 2014. god. u SDŽ

RADNA VERZIJA

SDŽ	99,46	99,09	98,59	100,39
UAS	99,41	98,79	98,72	101,18

Izvor: Porezna uprava, obrada autora

Uvidom u kretanje broja zaposlenih po gradovima/općinama UAS mogu se potvrditi ranije iznesene ocjene. Naime, najveći rast zaposlenosti u petogodišnjem razdoblju bilježe općine Dugopolje (5,72%), Klis (5,62%) i Podstrana (5,56%), a osim navedenih rast zaposlenosti bilježe još i gradovi Omiš (1,71%) i Solin (0,42%) te općina Dugi Rat (1,32%). Navedeni rast se može prvenstveno pripisati gospodarskim kretanjima, ali i razvoju prometne infrastrukture te dostupnosti i kvaliteti niza javnih usluga te kretanjima na tržištu nekretnina. Navedeno potvrđuju podaci o dnevnim migracijama unutar prostora UAS, a koje ukazuju da je najizraženiji pad upravo zabilježen u onim područjima koji najviše zaostaju u prethodno navedenim aspektima[175].

Tablica 2.2.2.3. Kretanje broja zaposlenih u jedinicama urbane aglomeracije Split-bazni indeksi (2010=100)

JLS	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
GRAD SPLIT	100	98,56	96,99	94,95	96,35
GRAD SOLIN	100	99,27	98,32	98,77	100,42
GRAD KAŠTELA	100	100,27	99,91	99,73	99,66
GRAD TROGIR	100	100,46	99,17	96,00	96,25
GRAD SINJ	100	101,05	99,33	98,26	100,04
GRAD OMIŠ	100	99,19	98,58	98,70	101,71
OPĆINA PODSTRANA	100	98,71	100,16	102,27	105,56
OPĆINA DUGI RAT	100	102,79	101,51	100,64	101,32
OPĆINA MUĆ	100	101,17	98,75	97,73	93,33
OPĆINA DICMO	100	98,77	99,55	98,99	97,42
OPĆINA DUGOPOLJE	100	104,41	105,80	107,35	105,72
OPĆINA KLIS	100	107,43	106,76	109,42	105,62
OPĆINA LEĆEVICA	100	98,07	93,72	84,06	89,86
UKUPNO UAS	100	99,41	98,21	96,95	98,10

Izvor: Porezna uprava, obrada autora

Promatraju li se stope zaposlenosti[176] među jedinicama UAS u 2011. god., može se uočiti kako nema značajnijih razlika u odnosu na prosjek UAS koji iznosi 54,71%, što je za 1,98 % niže od stope zaposlenosti RH.[177] Prema tome, jedan od osnovnih

[175] Najveći pad zaposlenosti prisutan je u općinama Lećevica (10,14%), Muć (6,67%) i Dicmo (2,58%).
[176] Stopa zaposlenosti predstavlja odnos između broja zaposlenih i radno sposobnog stanovništva.
[177] Problem u izračunu stopa zaposlenosti na razini općina/gradova izvan godine popisa stanovništva predstavlja procjena broja radno sposobnog stanovništva na pojedinom teritoriju. Naime, prema podacima iz popisa moguće je procijeniti kontigent stanovništva koji je u pojedinoj godini ušao/izišao iz kategorije radno sposobnog stanovništva, međutim, nije moguće doći do podataka o migracijama izvan popisne godine.

problema na tržištu rada UAS je relativno visoka stopa ekonomske neaktivnosti, koja proizlazi iz činjenice da je tek svaka druga radno sposobna osoba u UAS zaposlena. U tom smislu, stanje u UAS ne razlikuje se puno od stanja u SDŽ kao ni od onoga na razini RH. Iako je padu zaposlenosti u proteklih nekoliko godina doprinijela svjetska ekonomska kriza, glavni uzrok takvom stanju treba potražiti u strukturnim problemima s kojima se suočava gospodarstvo.

Grafički prikaz 2.2.2. 2. Stope zaposlenosti u jedinicama urbane aglomeracije Split, 2011.[178]

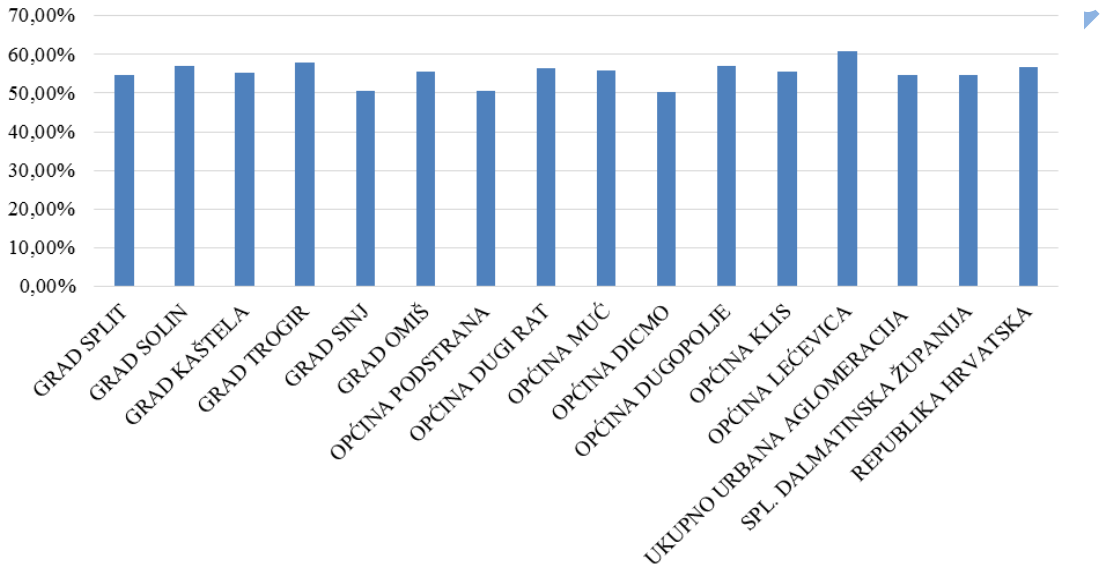

Izvor: Porezna uprava, Državni zavod za statistiku, obrada autora

Tablica 2.2.2.4 otkriva kako se u nekim djelatnostima na razini UAS udjeli zaposlenih bitno razlikuju od onih na nivou RH.[179] Primjerice, u prerađivačkoj industriji na razini RH zaposleno je 18,6% ukupno zaposlenih, što predstavlja najveći udio od svih djelatnosti, dok na razini UAS taj udio iznosi tek 13%. Istovremeno je u djelatnosti trgovine na veliko i na malo te popravaka motornih vozila i motocikla na nivou RH zaposleno 15% svih zaposlenih, a na razini UAS čak 19,1%. Navedeni podaci, zajedno s prethodno predstavljenim podacima u općim gospodarskim kretanjima, jasno upućuju na dominaciju i važnost uslužnih djelatnosti u UAS.

Značajnija razlika između UAS i SDŽ vidljiva je u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, u kojoj na nivou aglomeracije radi 2,3% ukupno zaposlenih, dok je taj udio na razini županije 4,4%. Navedeno se može objasniti

[178] Stope zaposlenosti izračunate su samo za 2011. god., jer točni podaci o broju radno sposobnog stanovništva postoje samo u popisnim godinama.

[179] S obzirom da Porezna uprava ne klasificira podatke o broju zaposlenih prema gospodarskom sektoru, stanje zaposlenih prema djelatnostima analizirano je na temelju raspoloživih podataka DZS-a u 2014. god. Podaci o zaposlenima prema spolu i dobi u 2014. god. nisu dostupni na razini jedinica lokalne samouprave, već samo na razini županija. Broj zaposlenih odnosi se na zaposlene u pravnim osobama, što znači da nisu obuhvaćeni zaposleni u obrtu i djelatnosti slobodnih profesija.

velikim brojem jedinica lokalne samouprave u kojima je turizam dominantna gospodarska grana, a koje se nalaze u županiji, ali su izvan aglomeracije. Promatraju li se podaci na razini pojedinih jedinica UAS mogu se uočiti bitne razlike, kako u odnosu na aglomeraciju, tako i u odnosu na RH.

Spomenimo samo grad Split gdje je u prerađivačkoj industriji zaposleno svega 9,3% ukupno zaposlenih, što je dvostruko manje od prosjeka RH. S obzirom na niz metodoloških ograničenja praćenja dinamike zaposlenih prema djelatnosti na razini svake jedinice UAS[180] ne mogu se donijeti valjani zaključci o trendovima. Dinamiku stoga valja promatrati samo na razini ukupne aglomeracije ili županije. Takvi podaci pokazuju da je zaposlenost u periodu 2010.-2014. najviše pala u prerađivačkoj industriji i građevinarstvu, nešto manje u financijskim djelatnostima i djelatnosti osiguranja, dok je značajniji rast prisutan u djelatnostima obrazovanja, informacije i komunikacije te opskrbe električnom energijom, plinom i parom (DZS, 2010, 2014).

RADNA VERZIJA

[180] Praćenje zaposlenih prema sjedištu poslovnog subjekta u kojem rade, a ne prema prebivalištu ili boravištu samih zaposlenika.

Tablica 2.2.2. 4. Zaposleni prema gospodarskom sektoru[181] u jedinicama UAS, udjeli u ukupnom broju zaposlenih, stanje 31.ožujka 2014.

JLS	Σ	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S
GRAD SPLIT	100,0	0,3	0,2	9,3	1,4	1,3	7,7	17,3	6,1	2,1	2,5	3,8	0,5	5,2	3,7	12,9	11,9	9,8	2,9	1,2
GRAD SOLIN	100,0	1,5	0,0	24,4	0,0	1,6	9,0	26,2	6,2	1,6	0,0	0,5	0,4	2,6	9,6	2,6	9,9	2,2	0,5	1,1
GRAD KAŠTELA	100,0	2,5	0,0	21,5	0,4	1,0	8,1	22,4	11,0	1,4	0,1	0,7	0,9	2,3	2,0	3,3	13,5	3,2	3,6	2,0
GRAD TROGIR	100,0	0,7	1,0	36,8	1,8	1,5	2,4	15,3	2,9	1,3	0,1	1,2	0,2	1,6	8,1	4,8	12,0	5,7	2,1	0,9
GRAD SINJ	100,0	1,3	0,2	14,0	2,6	5,2	9,1	20,3	4,7	2,8	0,5	1,2	0,1	1,9	2,1	4,8	20,0	6,3	1,8	1,1
GRAD OMIŠ	100,0	0,2	0,1	28,1	5,6	5,2	3,3	18,8	1,6	3,3	0,1	1,4	0,0	1,9	1,1	4,0	16,5	5,6	1,7	1,4
OPĆINA PODSTRANA	100,0	0,2	0,0	8,1	0,0	3,3	6,7	13,5	3,2	32,4	2,3	0,0	0,0	1,4	0,8	2,7	15,2	3,5	3,2	3,6
OPĆINA DUGI RAT	100,0	0,0	0,0	28,5	0,0	0,0	1,7	23,4	3,1	1,7	0,0	0,0	0,0	4,4	0,3	4,7	30,2	0,3	1,4	0,3
OPĆINA MUĆ	100,0	1,3	0,0	28,6	0,0	0,0	0,6	14,0	3,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,2	32,8	14,0	1,6	0,0
OPĆINA DICMO	100,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
OPĆINA DUGOPOLJE	100,0	0,1	0,0	3,8	0,0	0,8	14,0	47,9	6,5	1,7	15,4	0,1	0,0	1,3	0,5	0,4	2,5	1,4	3,6	0,1
OPĆINA KLIS	100,0	1,6	0,0	32,0	0,0	0,0	4,6	19,0	11,4	0,0	0,0	0,0	0,3	1,3	0,3	2,9	23,2	0,3	1,3	1,6
OPĆINA LEĆEVICA	100,0	0,0	0,0	6,9	0,0	0,0	0,0	3,4	3,4	0,0	0,0	0,0	0,0	13,8	0,0	13,8	58,6	0,0	0,0	0,0
UKUPNO UAS	100,0	0,6	0,2	13,0	1,3	1,6	7,6	19,1	6,1	2,3	2,2	2,9	0,4	4,3	3,8	10,1	12,3	8,1	2,7	1,2
SDŽ	100,0	1,5	0,2	12,0	1,4	2,0	7,4	18,7	5,7	4,4	2,1	2,6	0,4	3,9	3,4	9,4	13,3	7,7	2,6	1,3
RH	100,0	2,1	0,5	18,6	1,4	2,0	6,0	15,0	5,3	3,2	2,8	3,5	0,5	4,0	3,1	10,2	10,9	8,1	1,8	1,0

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada autora

RADNA VERZIJA

[181] Prema NKD-u (Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti) 2007.: A- Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo, B- Rudarstvo i vađenje, C- Prerađivačka industrija, D- Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija, E- Opskrba vodom; uklanjanja otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša, F- Građevinarstvo, G- Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla, H- Prijevoz i skladištenje, I- Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, J- Informacije i komunikacije, K- Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja, L- Poslovanje nekretninama, M- Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti, N- Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti, O- Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje, P- Obrazovanje, Q- Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, R- Umjetnost, zabava i rekreacija, S- Ostale uslužne djelatnosti.

Grafički prikaz 2.2.2. 3. Udjeli zaposlenih prema gospodarskom sektoru u urbanoj aglomeraciji Split, stanje 31.ožujka 2014.

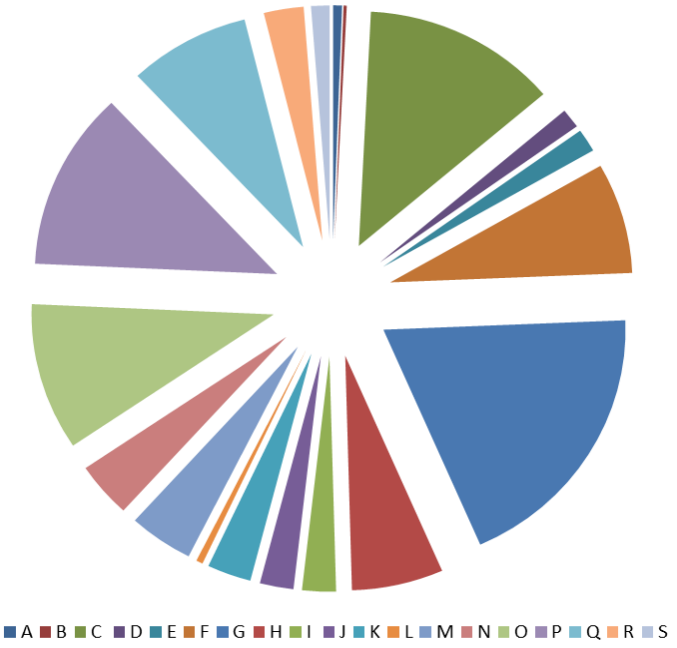

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada autora

2.2.2.1.3. Nezaposleni

Broj registrirano nezaposlenih osoba u UAS na kraju 2014. god. iznosio je 38.065, što čini 84,4% nezaposlenih u SDŽ, a u odnosu na 2011. god. predstavlja porast od 3,65%.[182]Promatra li se period 2011.-2014., najveći porast nezaposlenosti UAS zabilježen je u 2012. god. u odnosu na prethodnu (12,78%), dok se najveći pad nezaposlenosti dogodio u 2014. god. (10,25%). Vrlo sličnu dinamiku pokazuje i kretanje na razini RH. Stoga se može zaključiti kako je nakon trogodišnjeg razdoblja pada zaposlenosti i porasta nezaposlenosti, u 2014. god. uslijed blagog oporavka ekonomskih aktivnosti došlo do promjene trendova. Međutim, valja biti oprezan s procjenama jer do porasta zaposlenosti može doći zbog strože kontrole i suzbijanja sive ekonomije, dok se kod pada nezaposlenosti može raditi o efektu obeshrabrenih radnika. Obje navedene pojave ne moraju imati nikakve veze sa jačanjem ekonomske aktivnosti.

RADNA VERZIJA

[182] Podaci o broju nezaposlenih dobiveni su od Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i odnose se na administrativnu (registriranu) nezaposlenost. Prema evidenciji HZZ-a, nezaposlene osobe su one u dobi od 15 do 65 godina sposobne ili djelomično sposobne za rad koje nisu u radnom odnosu, aktivno traže posao i raspoložive su za rad te zadovoljavaju sve kriterije iz odredbi Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, a evidentirane su u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje na kraju izvještajnog mjeseca. Podaci se vode prema mjestu prebivališta, a pokazuju stanje nezaposlenih na datum 31.12. promatrane godine. Slično kao i kod zaposlenih, broj nezaposlenih odnosi se na (približno) maksimalne godišnje vrijednosti, s obzirom da je na kraju godine sezonska zaposlenost minimalna (ili je uopće nema). Stoga se može očekivati da je većina sezonski zaposlenih radnika na kraju godine prijavljena na Zavodu i registrirana kao nezaposlena. O tome posebno treba voditi računa kada se promatraju podaci u općinama/gradovima koji su dominantno turistički.

Tablica 2.2.2. 5. Ukupno kretanje broja nezaposlenih, 2011-2014, stanje na dan 31.12.[183]

	2011.	2012.	2013.	2014.
UAS	36.723	41.417	42.411	38.065
SDŽ	43.225	48.674	49.821	45.115
RH	315.438	358.214	363.411	316.763

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje

Promatraju li se podaci na razini pojedine općine/grada iz sastava aglomeracije, može se uočiti velika heterogenost.[184] Naime, u 2014. god. gotovo sve sastavnice aglomeracije pokazuju porast nezaposlenosti u odnosu na 2011., među kojima prednjače općine Klis (31,71%), Dicmo (20,18%) i Dugopolje (18,32%). Promatraju li se verižni indeksi u 2014. god. u odnosu na 2013. (tablica 2.2.2.7) vidljivo je kako sve prostorne jedinice aglomeracije bilježe pad nezaposlenosti.

Tablica 2.2.2. 6. Kretanje broja nezaposlenih u jedinicama urbane aglomeracije Split, 2011.-2014., stanje na dan 31.12.

JLS	2011.	2012.	2013.	2014.
GRAD SPLIT	17.798	19.656	19.830	18.341
GRAD SOLIN	3.071	3.599	3.762	3.411
GRAD KAŠTELA	4.530	5.206	5.266	4.386
GRAD TROGIR	2.394	2.858	3.002	2.491
GRAD SINJ	3.830	4.527	4.771	4.255
GRAD OMIŠ	2.448	2.583	2.617	2.283
OPĆINA PODSTRANA	750	806	878	800
OPĆINA DUGI RAT	633	674	669	607
OPĆINA MUĆ	371	424	437	379
OPĆINA DICMO	218	235	302	262
OPĆINA DUGOPOLJE	262	334	365	310
OPĆINA KLIS	369	442	444	486
OPĆINA LEĆEVICA	49	73	68	54
UKUPNO UAS	36.723	41.417	42.411	38.065

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje

[183] Podaci Zavoda za zapošljavanje o broju nezaposlenih u 2010. god. prema korištenoj metodologiji nisu dostupni, zbog čega se stope nezaposlenosti analiziraju od 2011. god.

[184] Heterogenost je inače prisutna kada se makroekonomske varijable ili varijable kojima se opisuje tržište rada primjenjuju na relativno malim prostornim cjelinama kakve su gradovi i općine.

Tablica 2.2.2. 7. Kretanje broja nezaposlenih u jedinicama urbane aglomeracije Split-verižni indeksi

JLS	2012/2011	2013/2012	2014/2013
GRAD SPLIT	110,44	100,89	92,49
GRAD SOLIN	117,19	104,53	90,67
GRAD KAŠTELA	114,92	101,15	83,29
GRAD TROGIR	119,38	105,04	82,98
GRAD SINJ	118,20	105,39	89,18
GRAD OMIŠ	105,51	101,32	87,24
OPĆINA PODSTRANA	107,47	108,93	91,12
OPĆINA DUGI RAT	106,48	99,26	90,73
OPĆINA MUĆ	114,29	103,07	86,73
OPĆINA DICMO	107,80	128,51	86,75
OPĆINA DUGOPOLJE	127,48	109,28	84,93
OPĆINA KLIS	119,78	100,45	109,46
OPĆINA LEĆEVICA	148,98	93,15	79,41
UKUPNO UAS	112,78	102,40	89,75

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, obrada autora

Stope nezaposlenosti[185] u 2014. god. vrlo su heterogene i kreću se od 18,49% (Dugopolje) do 33,61% (Sinj), dok prosjek UAS iznosi 24,16%. Veće stope nezaposlenosti u izrazito turističkim gradovima (Trogir, Omiš) djelomično se mogu objasniti time što su na datum 31.12. većina sezonski radnika prijavljena na Zavodu kao nezaposlena. Jedan dio objašnjenja može biti i taj što se u gradovima nezaposlene osobe lakše prijavljuju na Zavod, za razliku od udaljenijih općina u kojima se do Zavoda mora putovati. Međutim, zabrinjava podatak o tome kako je stopa nezaposlenosti UAS, kao i SDŽ značajno veće od prosjeka RH, što znači da su problemi na tržištu rada koji postoje na nacionalnoj razini (neusklađenost ponude i potražnje za radom, nedostatak novih radnih mjesta, itd.) dodatno potencirani na nivou UAS.

Tablica 2.2.2. 8. Kretanje stope nezaposlenosti u jedinicama urbane aglomeracije Split, 2011-2014.

JLS	2011.	2012.	2013.	2014.
GRAD SPLIT	21,16%	23,15%	23,69%	22,05%
GRAD SOLIN	24,43%	27,67%	28,47%	26,19%
GRAD KAŠTELA	23,60%	26,27%	26,52%	23,13%
GRAD TROGIR	31,54%	35,78%	37,68%	33,35%
GRAD SINJ	31,09%	35,16%	36,62%	33,61%

[185] Stopa nezaposlenosti predstavlja odnos između broja nezaposlenih i ekonomski aktivnog stanovništva (radne snage). Stopa registrirane nezaposlenosti po općinama/gradovima izračunata je na temelju raspoloživih podataka o osobama koje su tijekom godine primili dohodak od nesamostalnog rada, kao i obrtnicima i slobodnim zanimanjima, kao pokazatelju broja zaposlenih i broju nezaposlenih na evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.

RADNA VERZIJA

GRAD OMIŠ	30,79%	32,08%	32,34%	28,80%
OPĆINA PODSTRANA	19,34%	20,26%	21,32%	19,31%
OPĆINA DUGI RAT	18,85%	20,03%	20,05%	18,43%
OPĆINA MUĆ	21,19%	23,94%	24,69%	22,94%
OPĆINA DICMO	19,84%	20,93%	25,49%	23,17%
OPĆINA DUGOPOLJE	16,25%	19,62%	20,82%	18,49%
OPĆINA KLIS	17,18%	20,00%	19,68%	21,74%
OPĆINA LEĆEVICA	19,44%	27,34%	28,10%	22,50%
UKUPNO UAS	23,27%	25,71%	26,42%	24,16%
SDŽ	20,56%	22,73%	23,39%	21,60%
RH	16,22%	18,16%	18,57%	16,52%

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, Porezna uprava, obrada autora

Grafički prikaz 2.2.2. 4. Stope nezaposlenosti u jedinicama urbane aglomeracije Split, 2014.

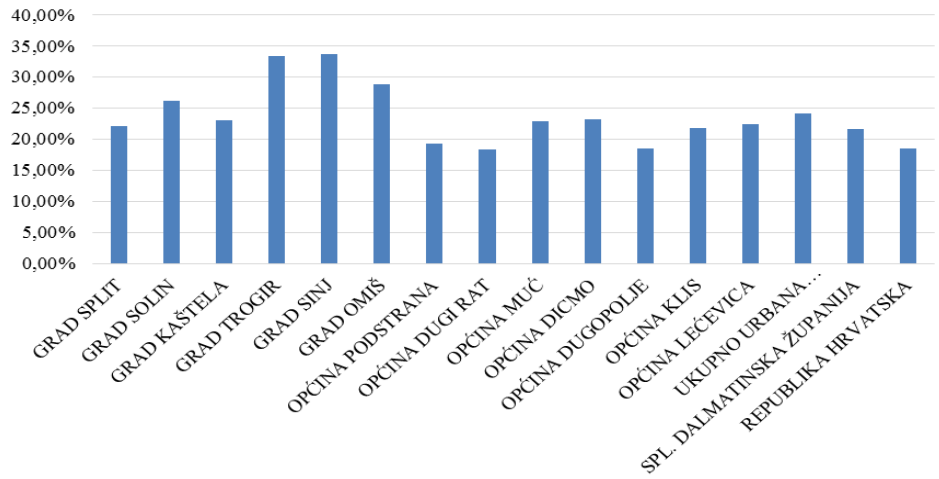

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, Porezna uprava, obrada autora

U strukturi nezaposlenih osoba prema spolu, dobi, stupnju obrazovanja i dužini čekanja ne uočavaju se značajne razlike između UAS i nacionalne razine. Promatra li se spol nezaposlenih, može se uočiti da većinu nezaposlenih u promatranom periodu čine žene. Nakon nešto većih razlika u 2011. god. uzrokovanih stečajem uslužnih tvrtki na području UAS, udio nezaposlenih žena u 2014. god. se smanjio na 56,4%, dok je taj postotak na razini RH 53,9%.

Tablica 2.2.2.9. Udio nezaposlenih osoba prema spolu po godinama

		2011.	2012.	2013.	2014.
UAS	Muškarci	42,9	44,1	45,1	43,6
	Žene	57,1	55,9	54,9	56,4
	Σ	100	100	100	100
SDŽ	Muškarci	43,2	44,2	45,0	43,7
	Žene	56,8	55,8	55,0	56,3

	Σ	100	100	100	100
RH	Muškarci	46,4	47,0	47,1	46,1
	Žene	53,6	53,0	52,9	53,9
	Σ	100	100	100	100

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, obrada autora

Grafički prikaz 2.2.2.5. Udio nezaposlenih osoba prema spolu na području urbane aglomeracije Split, 2014. god.

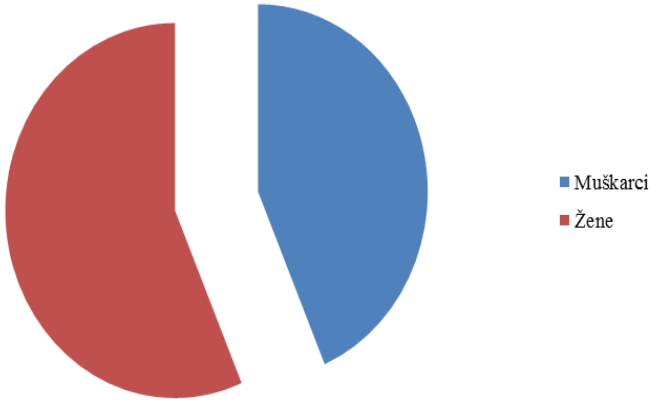

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, obrada autora

Najveći udio nezaposlenih osoba prema dobi odnosi se na mlade od 15 do 29 godina starosti. Taj podatak gotovo je identičan onome na razini RH, pri čemu je na obje razine vidljiv trend smanjenja udjela mladih u ukupnom broju nezaposlenih. Navedeno se djelomično može objasniti različitim programima kojima se sufinancira zapošljavanja mladih od strane Ministarstva rada i mirovinskog sustava (osposobljavanje pripravnika, tj. pripravnički staž, garancija za mlade). Dio objašnjenja za takvo smanjenje krije se u sve kasnijem uključivanju mladih na tržište rada. Naime, u periodima recesije mladi se nastoje što dulje zadržati u sustavu (besplatnog) visokog obrazovanja, koristeći beneficije studentskog statusa (Obadić, Majić, 2013). Razlozi nezaposlenosti mladih su različiti, međutim jedan od ključnih problema jest nedostatak radnog iskustva. Prema relevantnim analizama[186] gotovo 40% evidentiranih nezaposlenih mladih nemaju formalno radno iskustvo, što je jedan od ključnih faktora prilikom zapošljavanja. Istovremeno je prisutan trend rasta udjela starijih osoba (50 godina starosti i više) u ukupnoj nezaposlenosti. Strukturni problemi koji uzrokuju slabiju zapošljivost starijih dobnih skupina identični su bez obzira govorimo li o aglomeraciji, županiji ili nacionalnoj razini. Riječ je o relativno zastarjelim znanjima i vještinama, neprilagođenosti tržišta rada i mirovinskog sustava i nedostatku novih radnih mjesta.

[186] Dostupnim i u sklopu dokumenta pod nazivom *Operativni program- Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020*

RADNA VERZIJA

Tablica 2.2.2.10. Udio nezaposlenih osoba prema dobnim skupinama po godinama

		2011.	2012.	2013.	2014.
UAS	15-29	32,9	33,7	32,0	30,4
	30-39	22,7	22,9	23,0	22,6
	40-49	21,0	20,4	20,3	20,8
	50 i više	23,4	23,0	24,8	26,2
	Σ	100	100	100	100
SDŽ	15-29	33,1	33,6	32,0	30,5
	30-39	23,0	23,1	23,1	22,7
	40-49	21,2	20,8	20,7	21,2
	50 i više	22,7	22,5	24,2	25,6
	Σ	100	100	100	100
RH	15-29	33,1	34,6	33,3	30,9
	30-39	21,1	21,3	21,5	21,2
	40-49	19,9	19,6	19,7	20,0
	50 i više	26,0	24,5	25,5	27,9
	Σ	100	100	100	100

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, obrada autora

Grafički prikaz 2.2.2.6. Udio nezaposlenih osoba prema dobnim skupinama na području urbane aglomeracije Split, 2014. god.

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, obrada autora

Struktura nezaposlenih osoba prema stupnju obrazovanja ne mijenja se značajno u analiziranom periodu, kako u UAS, tako ni na razini RH. Na nivou aglomeracije najviše je nezaposlenih sa srednjom školom do tri godine te KV i VKV radnika (35,2% u 2014.), što je u skladu s time da je u ukupnoj radnoj snazi najveći udio upravo ove skupine. Slijede oni sa srednjom školom u trajanju od četiri i više godina (29,8%). Uobičajeno je da je udio nezaposlenosti u odnosu na udio u ukupnoj radnoj snazi viši za niže obrazovane, a niži za visokoobrazovane jer oni imaju najveće

šanse za zaposlenje.[187] Zabrinjavajući je podatak o nešto većem i rastućem udjelu nezaposlenih koji imaju završen fakultet, akademiju, magisterij ili doktorat u UAS (9,2%) u odnosu na njihov udio na razini RH (7%). Jedan dio tog porasta može se objasniti većim brojem diplomanata u promatranom periodu.[188]

Međutim, različite analize (Obadić, Majić, 2013) ukazuju na to kako više od trećine osoba nakon završenog tercijarnog obrazovanja, umjesto u radnom odnosu, završava na Zavodu za zapošljavanje. Razlog navedenom stanju nije moguće simplificirano prikazati kao posljedicu neusklađenosti potreba tržišta rada s obrazovnim sustavom, već kao kompleksan fenomen koji obuhvaća niz aspekata. Dodatno, u velikim sveučilišnim središtima uobičajena je koncentracija obrazovanog mladog stanovništva, pa je za očekivati i nešto viši broj nezaposlenih. Važno je uzeti u obzir činjenicu da što je viša razina obrazovanja, to je geografski šire tržište potražnje za radom, kao što je i širi prostor s kojeg pristižu učenici i studenti.

Najbrojnija zanimanja među nezaposlenima sa srednjom školom su upravo ona zanimanja koja se okrenuta onim gospodarskim aktivnostima koja su najzastupljenija i najprogresivnija u proteklom razdoblju[189]. Najveći broj nezaposlenih u zanimanjima sa osnovnom školom i sa nezavršenom školom prati navedeni trend[190](HZZ, 2014). Takvo stanje ne iznenađuje uzme li se u obzir da se podaci o broju nezaposlenih odnose na datum 31.12. promatrane godine kada dolazi do izražaja visoka sezonalna volatilnost navedenih zanimanja.

Tablica 2.2.2.11. Udio nezaposlenih osoba prema stupnju obrazovanja po godinama

		2011.	2012.	2013.	2014.
UAS	(0) Bez škole i nezavršena osnovna škola	1,7	1,2	1,1	1,0
	(1) Završena osnovna škola	14,7	13,8	13,7	13,4
	(2.1) S.Š. do 3 godine te za KV i VKV radnike	37,2	36,9	36,8	35,2
	(2.2) S.Š. u trajanju od 4 i više godina	28,0	28,5	28,6	29,8
	(2.3) Gimnazija	3,9	3,6	3,8	4,0
	(3) Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	6,6	7,1	7,1	7,4
	(4) Fakultet, akademija, magisterij, doktorat	8,0	8,8	8,9	9,2
	Σ	100	100	100	100
SDŽ	(0) Bez škole i nezavršena osnovna škola	1,5	1,1	1,1	1,0
	(1) Završena osnovna škola	15,8	14,9	14,7	14,5
	(2.1) S.Š. do 3 godine te za KV i VKV radnike	37,7	37,5	37,4	36,0
	(2.2) S.Š. u trajanju od 4 i više godina	27,4	27,8	28,1	29,1
	(2.3) Gimnazija	4,0	3,7	3,8	4,0
	(3) Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	6,2	6,7	6,7	6,9

[187] Usprkos činjenici da se oni s nižim kvalifikacijama češće ne evidentiraju na zavodu radi obeshrabrenosti.
[188] Vidi poglavlje o obrazovanju.
[189] Najbrojnija zanimanja među nezaposlenima sa srednjom školom su: prodavači, administrativni službenici, konobari, kuhari, vozači, ekonomski službenici, frizeri…
[190] Najveći broj nezaposlenih u zanimanjima sa osnovnom školom bili su pomoćni kuhari, šivači tekstila te njegovatelji djece, dok je kod osoba sa nezavršenom osnovnom školom najviše čistačica, kuhinjskih radnika i sobarica (HZZ, 2014).

RADNA VERZIJA

RH	(4) Fakultet, akademija, magisterij, doktorat	7,4	8,3	8,3	8,4
	Σ	100	100	100	100
	(0) Bez škole i nezavršena osnovna škola	5,8	5,1	5,2	5,2
	(1) Završena osnovna škola	21,9	20,3	20,3	20,4
	(2.1) S.Š. do 3 godine te za KV i VKV radnike	34,3	34,2	33,7	32,9
	(2.2) S.Š. u trajanju od 4 i više godina	24,2	25,1	25,6	25,6
	(2.3) Gimnazija	3,5	3,4	3,5	3,5
	(3) Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	4,4	5,1	5,2	5,4
	(4) Fakultet, akademija, magisterij, doktorat	5,9	6,8	6,6	7,0
	Σ	100	100	100	100

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, obrada autora

Grafički prikaz 2.2.2.7. Udio nezaposlenih osoba prema stupnju obrazovanja na području urbane aglomeracije Split, 2014. god.

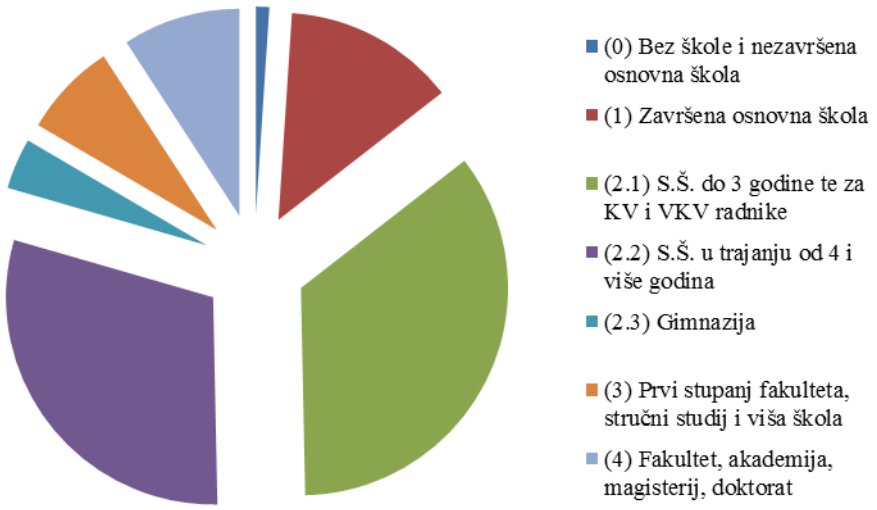

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, obrada autora

U strukturi nezaposlenih prema trajanju najviše je osoba koje su nezaposlene do 6 mjeseci (40,1% u 2014.), što je posebno karakteristično za razdoblje krize kada se značajno povećava ulazak u nezaposlenost. U navedeni postotak spada i frikcijska nezaposlenost[191] koja za gospodarstvo ne predstavlja izraženiji problem. Međutim, ozbiljan izazov svakako predstavlja udio dugotrajno nezaposlenih osoba (tri godine i više) koji iznosi 23,1%, a koji je u UAS izraženiji nego na razini RH (21,2%). Dugotrajna nezaposlenost u prvi plan postavlja dugoročni nesklad između znanja i vještina nezaposlenih te zahtjeva na tržištu rada. Naime, tehnološki napredak u svim djelatnostima, a ponajviše u industriji i pružanju usluga stvara nove poslove koji

[191] Frikcijska nezaposlenost je kratkoročna nezaposlenost koja nastaje zbog kretanja osoba između različitih prostornih jedinica i radnih mjesta.

zahtijevaju nova i drugačija znanja i vještine. Takva strukturna nezaposlenost[192] koja je karakteristična za starije dobne skupine prisutna je i u ostalim posttranzicijskim zemljama, kao i u nekim razvijenim zemljama EU(ILO, 2014), posebice u razdobljima u kojima se bilježi i visoka ciklička nezaposlenost. Pri čemu, visokoobrazovane osobe u manjoj se mjeri susreću sa problemom dugotrajne nezaposlenosti od onih s nižim razinama obrazovanja. Posljedice takvog oblika nezaposlenosti su: trajni gubitak stečenih vještina te manja sposobnost za usvajanjem novih, gubitak samopouzdanja, neaktivnost u traženju posla. Sve navedeno osobu iz stanja nezaposlenosti vodi ka stanju nezapošljivosti, što predstavlja problem koji na nivou društva može dovesti do ekonomske i socijalne nestabilnosti (Galić, Šverko, 2008).

Tablica 2.2.2.12. Udio nezaposlenih osoba prema dužini čekanja po godinama

		2011.	2012.	2013.	2014.
UAS	0 - 6 mj.	41,4	41,5	43,2	40,1
	6 mj. - 1 god.	14,7	13,5	11,0	10,7
	1 - 3 god.	25,1	27,0	26,1	26,1
	3 god. i više	18,8	18,1	19,6	23,1
	Σ	100	100	100	100
SDŽ	0 - 6 mj.	42,9	42,9	43,9	41,1
	6 mj. - 1 god.	14,2	13,2	10,5	10,4
	1 - 3 god.	24,7	26,4	26,3	25,6
	3 god. i više	18,2	17,5	19,3	22,9
	Σ	100	100	100	100
RH	0 - 6 mj.	41,4	43,0	41,3	40,2
	6 mj. - 1 god.	14,2	14,9	13,2	12,4
	1 - 3 god.	25,4	25,3	27,5	26,2
	3 god. i više	19,0	16,9	18,1	21,2
	Σ	100	100	100	100

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, obrada autora

RADNA VERZIJA

[192] Strukturna nezaposlenost je onaj oblik nezaposlenosti koji nastaje zbog nesklada između ponude i potražnje za radom, a to se događa uslijed većih promjena ekonomske strukture i tehnologije.

Grafički prikaz 2.2.2.8. Udio nezaposlenih osoba prema dužini čekanja na području urbane aglomeracije Split, 2014. god.

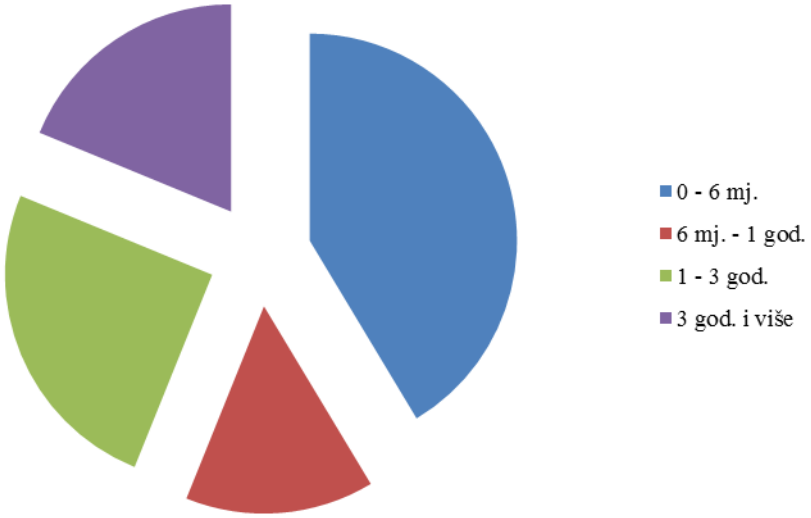

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, obrada autora

2.2.2.1.4. Prostorna kretanja

Promatrajući relativne udjele zaposlenih dnevnih migranata u jedinicama UAS (grafički prikaz 2.2.2.9) može se prepoznati da navedene visoke stope dnevnih migracija ukazuju na postojanje iznimne prostorne međuovisnosti na tržištu rada. Posebice su vidljivi visoki pokazatelji udjela zaposlenih dnevnih migranata u ukupnom broju zaposlenih kod općina Klis (76,9%), Podstrana (72,9%) i Dicmo (71,3%). Većina zaposlenih dnevnih migranata u jedinicama UAS migrira u grad Split, što upućuje na zaključak kako su svi gradovi/općine UAS ekonomski ovisne o Splitu kao centru urbanog područja, a što je potrebno imati na umu prilikom sagledavanja i planiranja svih vidova infrastrukture i pripadajućih javnih usluga u svim sastavnicama UAS.

Grafički prikaz 2.2.2.9. Relativni udjeli zaposlenih dnevnih migranata u jedinicama urbane aglomeracije Split, 2011.god.[193]

[193] Analiza dnevnih migracija odnosi se samo na 2011. god. s obzirom da točni podaci o migracijama postoje samo u godinama popisa stanovništva.

RADNA VERZIJA

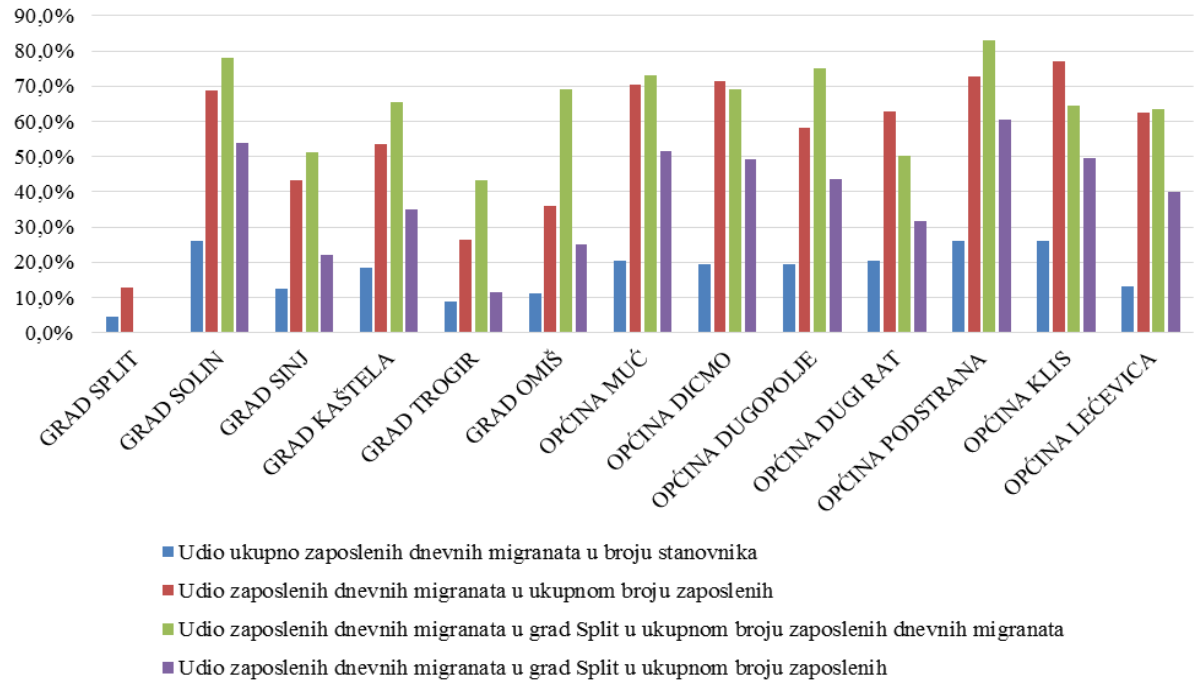

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada autora

2.2.3. Poslovno okruženje

Kako teorijski tako praktični aspekt obuhvata i sadržaja poslovnog okruženja pokazuju povezanost i utjecaj prevladavajućih obilježja i razine razvijenosti poslovnog okruženja na gospodarstvo. Interakcija gospodarskih subjekata i poslovnog okruženja potiče poduzeća na jačanje poslovne aktivnosti i efikasno korištenje resursa. Obzirom na složenu, dinamičnu i raznoliku prirodu poslovnog okruženja, preživljavanje, rast i razvoj poslovnih subjekata ovisan je o sposobnosti prilagođavanja glavnim obilježjima okruženja.

U širem smislu, analiza poslovnog okruženja odnosi se na brojne vanjske i unutrašnje faktore utjecaja. U užem smislu, obzirom na raspoloživi skup podataka i utvrđeni metodološki okvir, analiza poslovnog okruženja odnosi se na glavna obilježja poslovne dinamike, uključujući utjecaj opsega i dinamike stranih inozemnih ulaganja kao dijela poslovnog okruženja, te glavna obilježja poslovne (ili poduzetničke) infrastrukture, uključujući socijalno poduzetništvo.

U tom smislu analiza poslovnog okruženja sadržana u nastavku obuhvaća glavna obilježja poslovne dinamike (nastanka, nestanka, prostorne učestalosti poduzeća), te povezanosti poslovne dinamike i poduzetničke infrastrukture u jedinicama Urbane aglomeracije Split u odnosu na Splitsko-dalmatinsku županiju, odnosno zemlju u cjelini. U metodološkom smislu predmetna je analiza ograničena obzirom na obuhvat

RADNA VERZIJA

podataka o poslovnim subjektima[194], te postojanje razlike između lokacije na kojoj je registriran poslovni subjekt u odnosu na lokaciju poslovanja[195]. Obuhvatom se predmetna analiza odnosi i na poslovno aktivne obrte, bez obzira u kojem su poreznom statusu[196].

2.2.3.1.1. Distribucija poduzeća prema veličini i njihova uloga u gospodarstvu

Brojnost aktivnih poslovnih subjekata u zemlji, u razdoblju između 2001. i 2013. godine (CEPOR, 2014.), pokazuje smanjivanje broja velikih poduzeća (za 39%), te povećanje broja malih i srednjih poduzeća (za 79%). U strukturi poduzeća u zemlji, slično kao u drugim zemljama, prevladava relativni udio malih i srednjih poduzeća (99% svih poduzeća u zemlji u skupini su malih i srednjih)[197]. U razdoblju između 2010. i 2014. godine broj poslovno aktivnih poduzeća u zemlji povećavao se po prosječnoj godišnjoj stopi od 8%. U istom razdoblju broj aktivnih poduzeća u Splitsko-dalmatinskoj županiji povećavao se po nešto nižoj prosječnoj godišnjoj stopi (od 6%)[198].

Tablica 2.2.3.1. Broj poduzeća prema veličini, u jedinicama Urbane aglomeracije Split u 2014. godini.

Stavke	Mikro-poduzeća	Mala	Srednja	Velika	Ukupno
DICMO	26	3	3	0	32
MUĆ	20	1	1	0	22
DUGI RAT	132	15	0	0	147
KAŠTELA	559	44	5	3	611
KLIS	46	13	0	0	59
OMIŠ	203	19	3	1	226
PODSTRANA	194	9	1	1	205
SINJ	222	22	5	0	249
SOLIN	460	58	6	3	527

[194] Raspoloživa podatkovna osnova analize poslovnog okruženja, u utvrđenom metodološkom okviru, odnosi se na podatke Financijske agencije (FINA-e), odnosno podatke o aktivnim poslovnim subjektima u statusu obveznika poreza na dobit. Obuhvatom se ovi podaci odnose na sva aktivna trgovačka društva (upisana u odgovarajući registar trgovačkih sudova), te aktivne obrte u tom poreznom statusu. Obrti koji su obveznici poreza na dohodak, sukladno posebnom zakonodavnom okviru, iako čine dio ukupne populacije aktivnih poslovnih subjekata, nisu uključeni u analizu. Naime, za razliku od javne dostupnosti podataka za poslovne subjekte u sustav poreza na dobit, podaci o obveznicima poreza na dohodak smatraju se podacima sa statusom „ograničene dostupnosti“.

[195] Analizirani pokazatelji agregirani su po jedinicama lokalne samouprave prema sjedištu poduzeća, a ne prema stvarnoj prostornoj lokaciji poslovnih aktivnosti. Naime, baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e evidentira poslovne subjekte prema sjedištu. Tako primjerice, poslovna aktivnost poduzeća koja se realizira izvan prostornog obuhvata UAS-a, nije obuhvaćene predmetnom analizom.

[196] Analiza glavnih obilježja poslovne dinamike obrta temelji se na raspoloživoj podatkovnoj osnovi registra obrta koji se vodi na razini pojedinih jedinica lokalne uprave i samouprave.

[197] Klasifikacija poslovnih subjekata obzirom na veličinu utvrđena je u Hrvatskoj Zakonom o računovodstvu (NN 109/07, 54/13, 121/14) člankom 13 koji se odnosi na razvrstavanje poduzetnika. Za razvrstavanje skupine malih i srednjih poduzetnik relevantan je poseban zakon, Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva (NN 29/02, 63/07, 53/12, 56/13), u članku 2 koji utvrđuje subjekte malog gospodarstva u zemlji.

[198] Za izračun prosječnih godišnjih stopa rasta aktivnih poduzeća u zemlji i Splitsko-dalmatinskoj županiji korišteni su podaci sadržani u bazi podataka Hrvatske obrtničke komore; Trgovačka društva i obrti; http://www.hok.hr/statistika/trgovacka_drustva_i_obrti [preuzeto: 28.11.2015.].

RADNA VERZIJA

SPLIT	5.817	550	51	9	6.427
TROGIR	348	27	4	1	380
DUGOPOLJE	96	25	4	0	125
LEĆEVICA	9	0	0	0	9
Urbana aglomeracija Split - ukupno	**8.132**	**786**	**83**	**18**	**9.019**
Splitsko-dalmatinska županija	10.670	969	104	23	11.766
RH	**93.053**	**9.768**	**1.338**	**311**	**104.470**
Gradovi	7609	720	74	17	8420
Općine	523	66	9	1	599
Priobalje	7713	722	70	18	8523
Zaobalje	419	64	13	0	496

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

Koncentracija gospodarske aktivnosti u skupini malih i srednjih poduzeća prevladavajuće je obilježje poslovne dinamike kako na razini zemlje, tako u Splitsko-dalmatinskoj županiji, odnosno u prostornom obuhvatu jedinica Urbane aglomeracije Split.

U Splitu su, u 2014. godini, bila registrirana većina aktivnih poduzeća u jedinicama Urbane aglomeracije Split (71%). Međutim, čak 50% velikih poduzeća u 2014. godini registrirano je u nekom drugom dijelu prostornog obuhvata Urbane aglomeracije Split. U istoj godini, prema raspoloživim podacima, mikro-poduzeća (s manje od 10 zaposlenih, prihodima ili vrijednošću imovine manjim od 2 milijuna €) prevladavaju s udjelom od 90% u ukupnom broju poduzeća. Udio malih poduzeća je 8,7% a srednjih poduzeća 0,9%.

Udio velikih poduzeća iznosi svega 0,2%. Primjetan je nešto viši udio velikih poduzeća u JLS u obalnom dijelu, te u općinama (0,4%). Među velikim poduzećima brojniji su poslovni subjekti u djelatnosti trgovine (sedam od osamnaest velikih poduzeća poslovnu aktivnost vezuju uz djelatnost trgovine). Pet najvećih poduzeća prema kriteriju vrijednosti prihoda u 2014. godini su: *Tommy d.o.o., Studenac d.o.o., Cemex Hrvatska d.o.o., AD PLASTIC d.d. i Brodomerkur d.d..* Sva velika poduzeća imaju sjedište u JLS u primorju.

Najveći udio (93%) aktivnih poduzeća u 2014. godini ima sjedište i poslovnu aktivnost koncentriranu u gradovima. Svega 7% ukupnog broja poduzeća ima aktivno je u općinama. Većina poduzeća (95%) poslovno je aktivno u priobalju a 5% u zaobalju. Navedena obilježja prostornog rasporeda poduzeća posljedica je prostorne distribucije mikro-poduzeća koja čine najbrojniji dio ukupnog broja poduzeća. Srednje velika poduzeća su nešto zastupljenija u općinama (11%) i zaobalju (16%).

RADNA VERZIJA

Tablica 2.2.3.2. Poduzeća po veličini u jedinicama Urbane aglomeracija Split (UAS=100%) mjereno brojem poduzeća (2014.)

Stavke	Mikro-poduzeća	Mala poduzeća	Srednja poduzeća	Velika poduzeća	Ukupno
Split	72%	70%	61%	50%	71%
Gradovi	94%	92%	89%	94%	93%
Općine	6%	8%	11%	6%	7%
Priobalje	95%	92%	84%	100%	95%
Zaobalje	5%	8%	16%	0%	5%
UAS	100%	100%	100%	100%	100%

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

Grafički prikaz 2.2.3.1. Udio poduzeća prema veličini (mjereno brojem poduzeća) u 2014. godini.

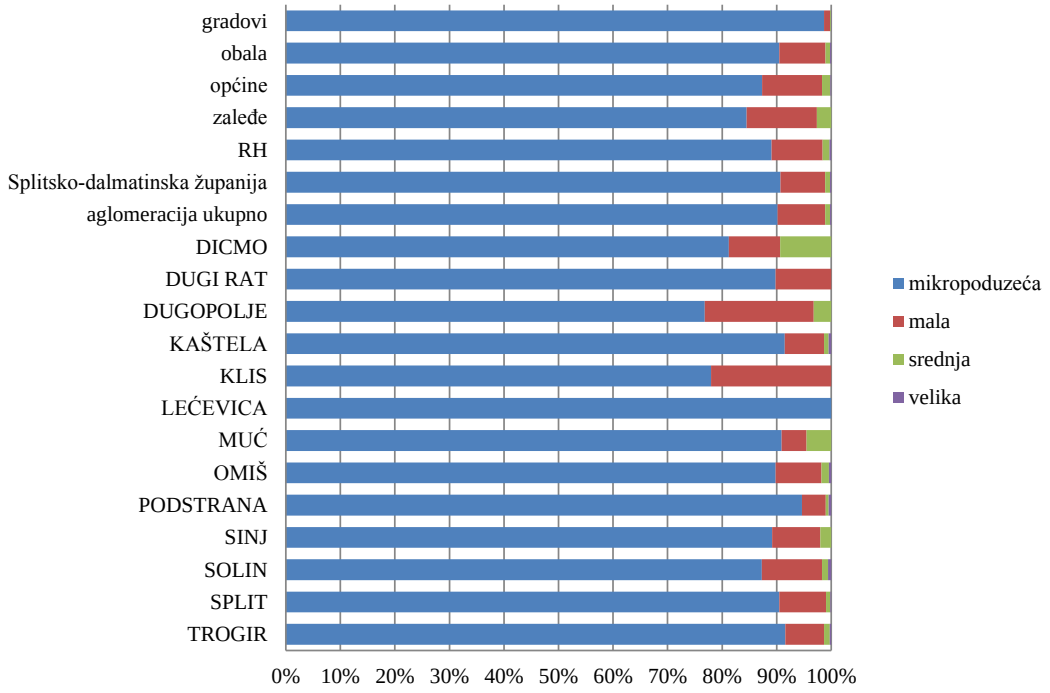

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

Struktura poslovno aktivnih poduzeća obzirom na veličinu ilustrirana je prethodnim grafičkim prikazom (grafički prikaz 2.2.3.1.). Zorno je prikazano kako poduzeća u skupini mikro-poduzeća prevladavaju u ukupnom broju poduzeća, a udio velikih poduzeća je zanemariv.

Bolji uvid u stvarni značaj mikro, malih i srednjih poduzeća može se steći na temelju podataka o prihodima, broj zaposlenih ili pokazatelju vrijednosti prihoda po zaposlenom. Naime, vizualna usporedba relativnih udjela broja aktivnih poduzeća prema veličini u ukupnom broju poduzeća (grafički prikaz 2.2.3.1.) s relativnim udjelima pojedine vrste poduzeća po veličini obzirom na kriterij vrijednosti ostvarenih prihoda (grafički prikaz 2.2.3.2.) pokazuje značajne razlike u učestalosti pojedine vrste poduzeća obzirom na veličinu za pojedini prostorni obuhvat. Tako primjerice, u jedinicama Urbane aglomeracije Split, prema kriteriju broja poduzeća prevladavaju

mikro-poduzeća, ali ova poduzeća nisu dominantna prema kriteriju vrijednosti ostvarenih prihoda. U tom smislu je važno koristiti pokazatelj broja poduzeća tek kao jedan od raspoloživih pokazatelja u analizi i dijagnosticiranju stanja gospodarstva i trendova na određenom prostornom obuhvatu.

U 2014. godini prihodi poduzeća registriranih u jedinicama Urbane aglomeracije Split iznosili su preko 32 milijarde kuna. Ova vrijednosti prihoda čini 83% vrijednosti prihoda poduzeća Splitsko-dalmatinske županije, te 5% vrijednosti ostvarenih prihoda svih poslovno aktivnih poduzeća u Hrvatskoj.

Tablica 2.2.3.3. Prihodi poduzeća (u milijunima kn) prema veličini poduzeća, u jedinicama Urbane aglomeracije Split, u 2014. godini

Stavke	Mikro-poduzeća	Mala poduzeća	Srednja poduzeća	Velika poduzeća	Ukupno
DICMO	32	16	265	-	313
MUĆ	8	31	42	-	81
DUGI RAT	171	240	-	-	410
KAŠTELA	421	507	281	1.365	2.573
KLIS	38	175	-	-	213
OMIŠ	152	213	300	1.256	1.921
PODSTRANA	125	73	49	118	364
SINJ	162	201	320	-	684
SOLIN	383	598	453	1.691	3.124
SPLIT	3.763	7.346	5.102	4.292	20.504
TROGIR	240	303	357	181	1.082
DUGOPOLJE	86	350	677	-	1.113
LEĆEVICA	1	-	-	-	1
UAS	5.581	10.053	7.847	8.903	32.384
SDŽ	7.173	12.101	9.174	10.460	38.909
Hrvatska	67.220	137.328	129.251	284.992	604.884
Gradovi	5.121	9.169	6.814	8.784	29.888
Općine	460	885	1.033	118	2.496
Priobalje	5.254	9.280	6.542	8.903	29.979
Zaobalje	327	774	1.304	-	2.405

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

Prosječna vrijednost ostvarenih ukupnih prihoda u 2014. godini po stanovniku pokazuje veću vrijednost u jedinicama Urbane aglomeracije Split (prosječno 99,5 tisuća kuna), od prosječne vrijednosti za Županiju (prosječno 85,5 tisuća kuna), te manju od vrijednosti ostvarene na razini zemlje u istoj godini (prosječno 142 tisuće kuna).

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.2.3. 2. Udio poduzeća prema veličini (mjereno prihodima)

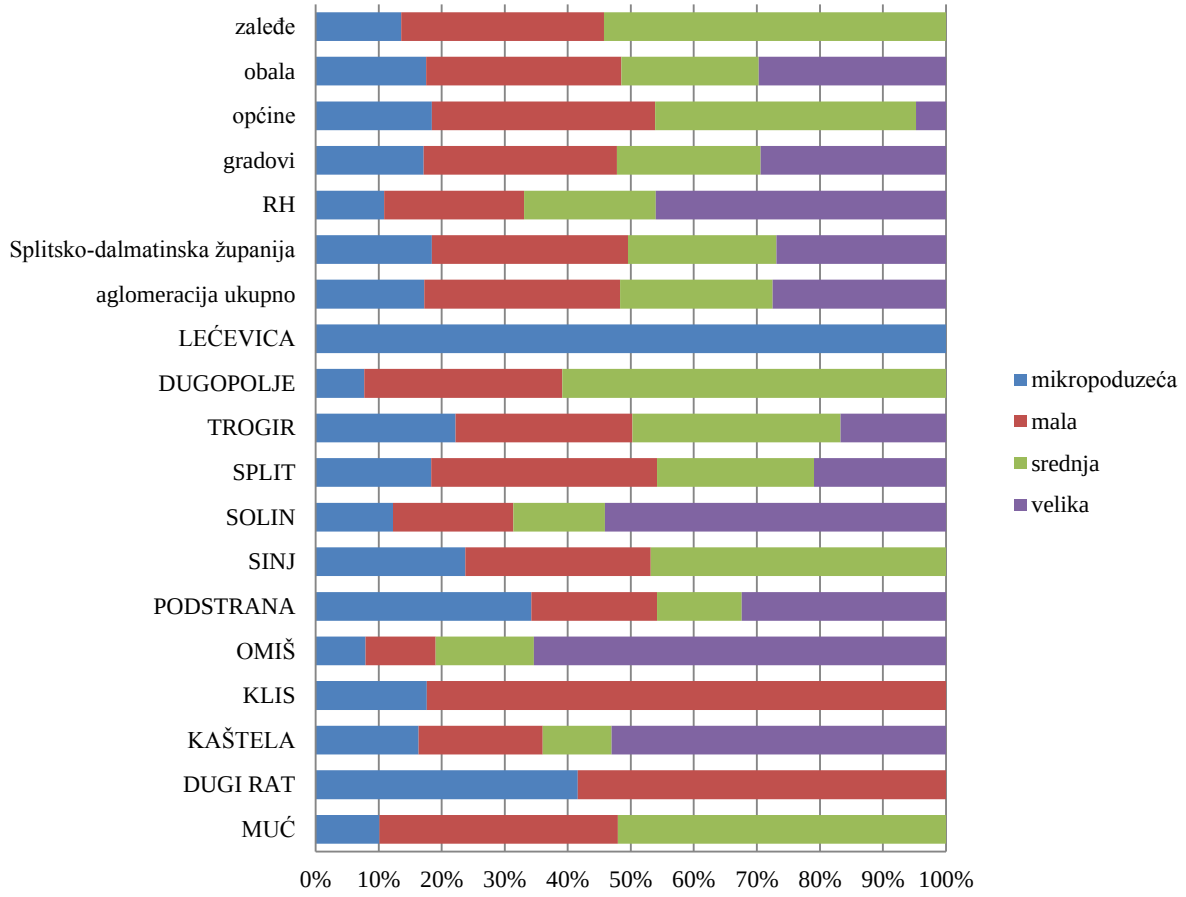

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

Uspoređujući obilježja poslovne aktivnosti (prema kriteriju vrijednosti ostvarenih prihoda) u jedinicama Urbane aglomeracije Split sa Splitsko-dalmatinskom županijom i Hrvatskom, primjetno je jedinice Urbane aglomeracije Split sudjeluju s većim udjelom velikih poduzeća u SDŽ (85%) u odnosu na udio svih poduzeća. Međutim, udio jedinica Urbane aglomeracije Split u ukupnih ostvarenim prihodima velikih poduzeća u zemlji je 3% što je manje od vrijednosti ostvarenih ukupnih prihodi svih poduzeća (5%).

Veći dio vrijednosti prihoda poduzeća je koncentriran u Splitu, s tim da je udio Splita u ostvarenoj vrijednosti prihodu velikih poduzeća manji od polovne (48%). Ovome doprinose značajni udjeli ostvarene vrijednosti prihoda velikih poduzeća sa sjedištem u gradovima Kaštela, Omiš i Solin. Raspored prihoda poduzeća u jedinicama Urbane aglomeracije Split (gradovi u odnosu na općine i priobalje u odnosu na zaobalje) uglavnom prati prethodno komentirani raspored broja poduzeća.

RADNA

Tablica 2.2.3.4. Poduzeća po veličini mjereno prihodima poduzeća u 2014. godini.

Udjeli	Mikro-poduzeća	Mala poduzeća	Srednja poduzeća	Velika poduzeća	Ukupno
UAS u SDŽ	78%	83%	86%	85%	83%
UAS u RH	8%	7%	6%	3%	5%
Gradovi u UAS-u	92%	91%	87%	99%	92%
Općine u UAS-u	8%	9%	13%	1%	8%
Priobalje u UAS-u	94%	92%	83%	100%	93%
Zaobalje u UAS-u	6%	8%	17%	0%	7%
Split u UAS-u	67%	73%	65%	48%	63%

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

Međutim, ako se promatra udio poduzeća prema veličini u ukupnim prihodima poduzeća, tada se može uočiti da se najmanji udio prihoda nalazi u mikro-poduzećima (17%) što je ipak znatno više nego na razini Hrvatske (11% mikro poduzeća). Prihodi su ravnomjerno raspoređeni po skupinama malih, srednjih i velikih poduzeća što odstupa od strukture prihoda po poduzećima u Hrvatskoj gdje dominiraju velika poduzeća s 47%[199].

Struktura poduzeća u općinama i zaobalju odstupa od strukture u jedinicama Urbane aglomeracije Split jer tamo prevladavaju srednje velika poduzeća (41% općine i 54% zaobalje), a velikih poduzeća nema (osim u Podstrani).

Tablica 2.2.3.5. Udio poduzeća prema veličini mjereno prihodima poduzeća u 2014. godini.

Stavke	Mikro-poduzeća	Mala poduzeća	Srednja poduzeća	Velika poduzeća	Ukupno
UAS ukupno	17%	31%	24%	27%	100%
Splitsko-dalmatinska županija	18%	31%	24%	27%	100%
Hrvatska	11%	23%	21%	47%	100%
Gradovi	17%	31%	23%	29%	100%
Općine	18%	35%	41%	5%	100%
Priobalje	18%	31%	22%	30%	100%
Zaobalje	14%	32%	54%	0%	100%

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

Podaci o prihodu po zaposlenom dodatno produbljuju analizu. Prihodi po zaposlenom rastu s porastom veličine poduzeća iako postoje iznimke. Na primjer, mala poduzeća u Muću su ostvarila čak 1,4 milijuna kuna prihoda po zaposlenom u 2014. godini, dok za njima zaostaju srednja poduzeća Trogira i Dugopolja (1,2 milijuna kuna). Prihodi po zaposlenom u velikim poduzećima su se kretala u rasponu od 0,16 milijuna po zaposlenom u Trogiru do 1,2 milijuna kuna po zaposlenom u Solinu u 2014. godini.

[199] Potrebno je istaknuti kako predmetna analiza obuhvaća samo ona poduzeća koja su registriranih sjedišta u odgovarajućoj jedinici lokalne samouprave registrirana. Također se napominje kako su velika poduzeća najvećim dijelom registrirana sa sjedištem u Zagrebu.

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.2.3.3. Prihodi po zaposlenom (u milijunima kn) prema veličini poduzeća u jedinicama Urbane aglomeracije Split, u 2014. godini.

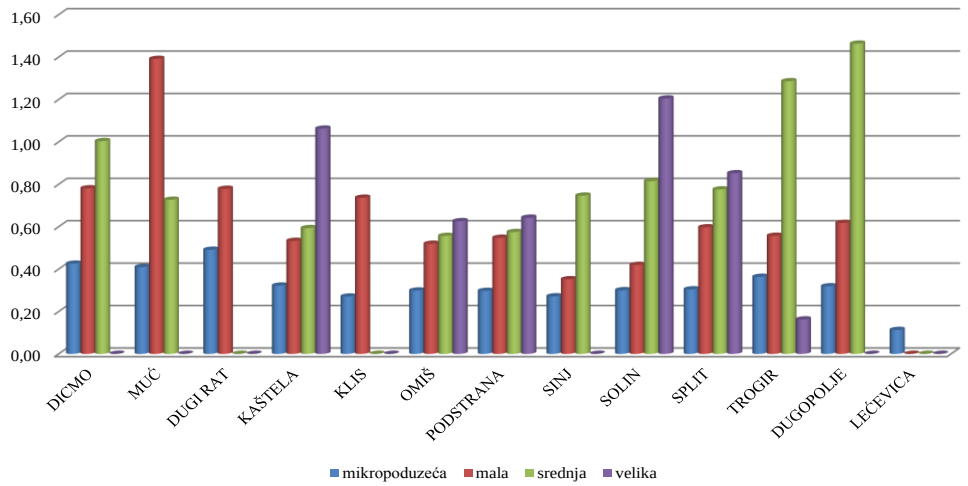

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

U jedinicama Urbane aglomeracije Split, učestalost pojedine vrste poduzeća, mjerene brojem poslovnih subjekata, pokazuje prevladavanje poslovne aktivnosti mikro i malih poduzeća. Mjereno vrijednošću ostvarenih ukupnih prihoda u 2014. godini njihova gospodarska snaga je također relevantna. Do sada su izostale analize i rezultati istraživanja uzroka i posljedica koncentracije gospodarske aktivnosti pretežito u oblicima mikro i malih poduzeća kao i posljedice njihove prostorne koncentracije. Na analitičkoj i podatkovnoj razini prevladava usmjerenost na analizu dinamičnosti skupine subjekata malog gospodarstva, te njihov doprinos rastu BDP, zaposlenosti i izvoza (*CEPOR, 2011, 2012, 2013, 2014.*). Rezultati skorijih istraživanja o utjecaju i važnosti velikih poduzeća na prostoru EU[200] (*EFIGE, 2012*) pokazuju rastuću proizvodnost rada, profite i plaće zaposlenika u velikim poduzećima u EU. Ova su poduzeća također inovativna i konkurentna na internacionalnom tržištu. Rezultati istraživanja također ukazuju na značajne razlike obzirom na veličinu među poduzećima u zemljama uključenim u istraživanje. Tako su primjerice, poduzeća u Španjolskoj i Italiji prosječno 40% manja (u kategorijama broja zaposlenih) od onih u Njemačkoj. Poduzeća u skupini mikro, malih i srednjih poduzeća, prema rezultatima istraživanja na razini zemalja OECD-a ukazuju na važnost ovih poduzeća za rast zaposlenosti[201] (*OECD, 1997.).*

[200] U širem smislu, radi se o rezultatima projekta istraživanja glavnih obilježja poduzeća u EU koja uspješno konkuriraju na međunarodnom tržištu. Obuhvatom se projekt odnosi na sedam zemalja EU. Rezultati su dostupni na http://bruegel.org/efige/ [28.11.2015.].

[201] Iako postoji razlika u pojmovnom određenju skupine malih i srednjih poduzeća u zemljama OECD (prije svega u odnosu na broj zapsolenih kao kriterij razvrstavanja), rezultati istraživanja pokazuju kako je ova skupina poduzeća zapošljava između 60 i 70% svih radnika u ovim zemljama, s većim udjelom u Italiji i Japanu a manjim u SAD; http://www.oecd.org/cfe/smes/2090740.pdf [28.11.2015.].

Učestalost mikro i malih poduzeća u jedinicama Urbane aglomeracije Split, te izostanak posebno poduzeća u kategoriji velikih, važno je u kontekstu dugoročnog gospodarskog razvoja područja. Naime, mikro i mala poduzeća, obzirom na obilježja dinamičnosti (učestalost nastanka novih poslovnih subjekata korištenjem ograničenih financijskih, kadrovskih i drugih resursa), važna su za gospodarsku aktivnost na područjima važnim za ujednačen regionalni razvoj, te zadržavanje stanovništva na prostorima koja su inače orijentirana depopulaciji. Niske stope preživljavanja poduzeća[202] u skupini mikro i malih, pak, upućuju na važnost njihova povezivanja, ili međusobnog (stvaranje i funkcioniranje klaster-a kao oblika horizontalnog, odnosno vertikalnog povezivanja) ili s velikim poduzećima, pri čemu administrativne granice jedinica Urbane aglomeracije Split nisu ograničenje. Također se ne može smatrati ograničavajućom okolnošću lokacija sjedišta velikog poduzeća na drugom prostornom obuhvatu. Ograničavajući faktori, pak, povezani su kapacitetom mikro i malih poduzeća za stvaranje i razvoj poslovne mreže (ili uključivanja u postojeće), te sklonošću umrežavanju.

2.2.3.1.2. Distribucija poduzeća prema djelatnostima i veličini

Glavna obilježja gospodarskih kretanja na prostoru UAS, su pod utjecajem nepredvidljivosti institucionalnog okvira i tranzicije poslovne aktivnosti od prerađivačke industrije prema široj grupi uslužnih djelatnosti, utjecala na učestalost i strukturu aktivnih poslovnih subjekata prema djelatnostima. U širem smislu, promjene u strukturi gospodarstva povezane su s promjenama u dinamici i strukturi zaposlenosti i nezaposlenosti. Također je primjetan utjecaj na sustav obrazovanja, posebno na razini srednjoškolskog i visokog, u smislu raskoraka između ponude i potražnje pojedinih struka i kvalifikacija na tržištu rada.

Distribucija aktivnih poslovnih subjekata prema veličini i djelatnosti u jedinicama Urbane aglomeracije Split, prema raspoloživim podacima za 2014. godinu, prema kriterijima broja poslovnih subjekata i ostvarenih vrijednosti prihoda potvrđuje koncentraciju poslovne aktivnosti u skupinama mikro i malih poduzeća u djelatnostima koje inače obilježavaju gospodarsku aktivnost na širem području Dalmacije i Splitsko-dalmatinske županije.

Struktura aktivnih poslovnih subjekata obzirom na registriranu djelatnost na prostornom obuhvatu jedinica Urbane aglomeracije Split, mjereno pokazateljem broja poduzeća, pokazuje koncentraciju poslovne aktivnosti poduzeća[203], prema raspoloživim podacima za 2014. godinu, u sektorima trgovine (slovna oznaka G), stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (slovna oznaka M), te građevinarstva

[202] Nova poduzeća, prema rezultatima istraživanja OECD-a, stvaraju više od polovine novih radnih mjesta. Međutim, manje od jedne polovine poduzeća-početnika prežive pet godina poslovne aktivnosti. Također, unutar skupine novih malih i srednjih poduzeća, značajan doprinos zapošljavanju povezan je s brzo-rastućim poduzećima; http://www.oecd.org/cfe/smes/2090740.pdf [28.11.2015.].

[203] Podjela prema djelatnosti temelji se na statističkoj klasifikaciji ekonomskih djelatnosti (Nace rev.2) koja se primjenjuje od 2007. Godine. Klasifikacija je korištena na razini slovne oznake; http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_06_58_1870.html [28.11.2015.].

RADNA VERZIJA

(slovna oznaka F). U svim sektorima, obzirom na veličinu poduzeća, prevladava udio mikro-poduzeća, mjereno brojem zaposlenih.

Grafički prikaz 2.2.3.4. Broj poduzeća po djelatnostima u jedinicama Urbane aglomeracije Split, u 2014. godini.

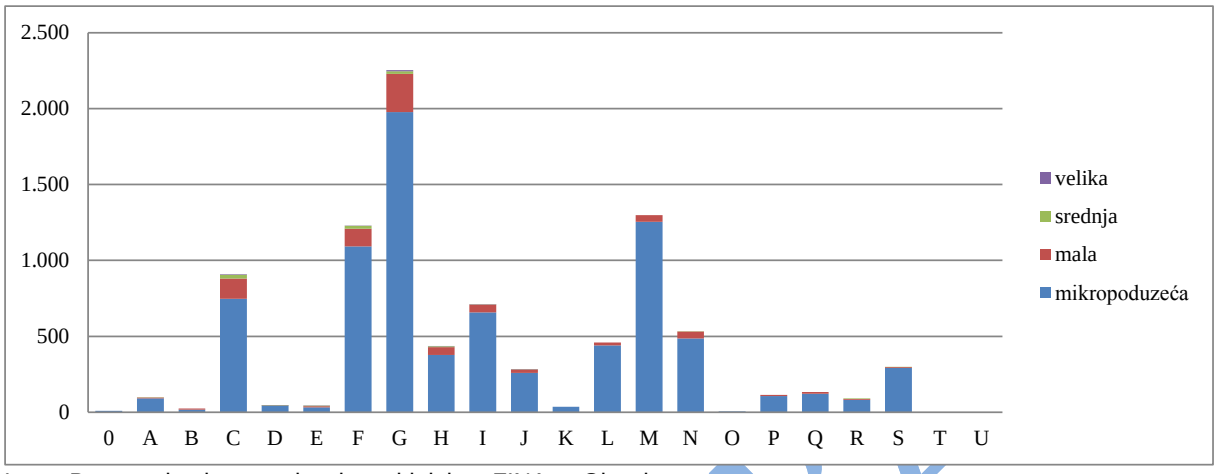

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

Strukturu poduzeća prema djelatnostima, mjereno vrijednostima ostvarenih prihodima, pokazuje kako se relativno najveći prihodi poduzeća na prostornom obuhvatu jedinica Urbane aglomeracije Split ostvaruju u djelatnosti trgovine (slovna oznaka G), prerađivačke industrije (slovna oznaka C), te građevinarstva (slovna oznaka F). Udio poduzeća obzirom na veličinu je znatno ravnomjerniji mjereno prihodima nego brojem poduzeća. Velika poduzeća blago dominiraju u dva vodeća sektora, trgovini i prerađivačkoj industriji.

Grafički prikaz 2.2.3.5. Struktura ostvarenih prihoda vrste poduzeća prema djelatnostima na prostornom obuhvatu jedinica Urbane aglomeracije Split, u 2014. godini.

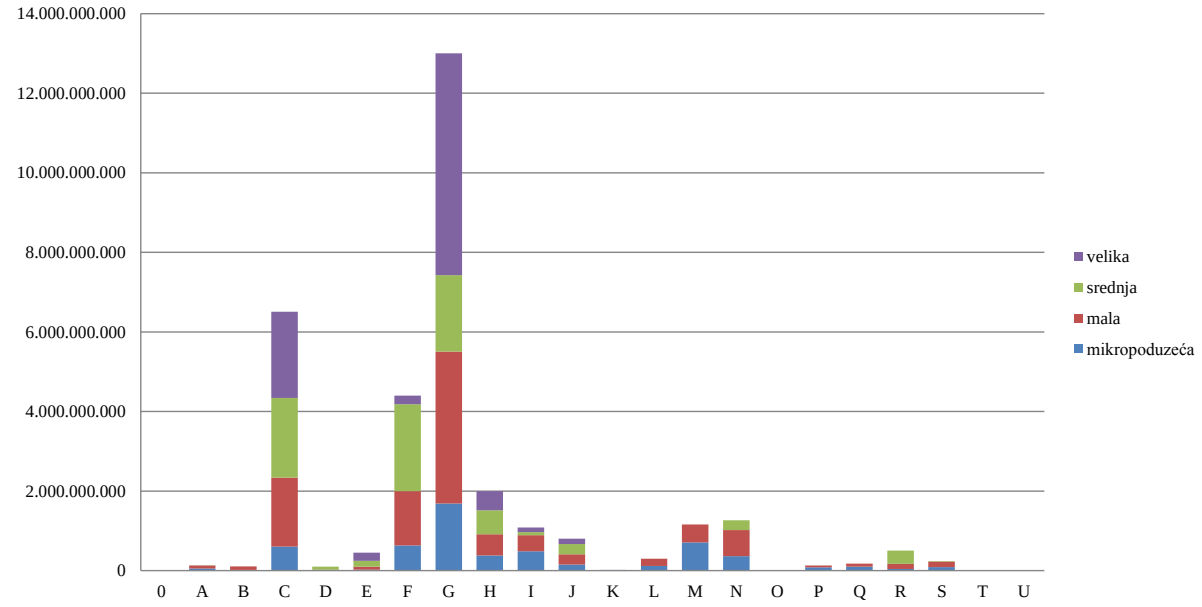

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

Ostvareni prihodi u djelatnost pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane (slovna oznaka H) neznatno su manji od prihoda ostvarenih u skupini stručnih, znanstvenih i tehničkih djelatnosti (slovna oznaka N).

Grafički prikaz 2.2.3. 6. Zaposleni po djelatnostima u prostornom obuhvatu jedinica Urbane aglomeracije Split, u 2014. godini.

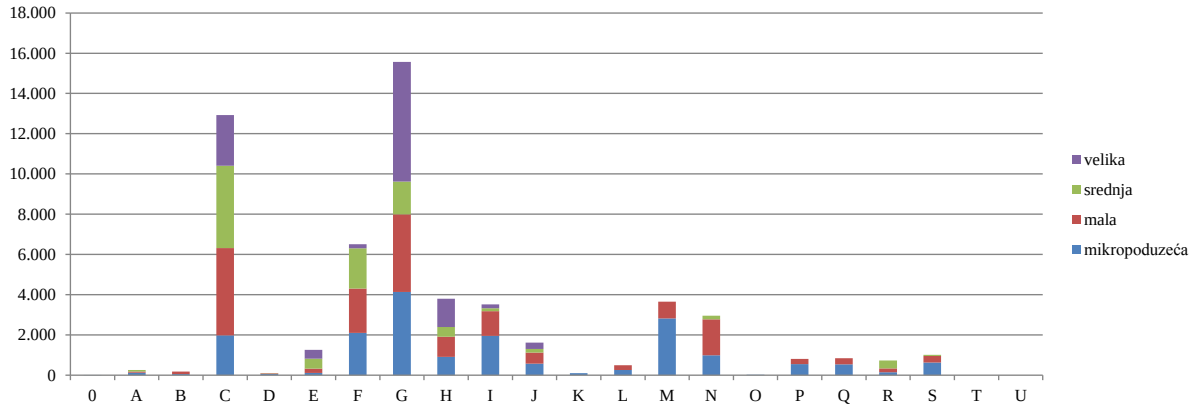

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

Slične zaključke moguće je izvesti temeljem strukturiranja vrsta poduzeća, mjereno brojem zaposlenih, po djelatnostima. Udio mikro-poduzeća blago se povećava što znači da iako ova vrsta poduzeća ostvaruje male vrijednosti prihode ipak imaju značajnu ulogu u zapošljavanju radno aktivnog stanovništva.

Vrijednost ostvarenih prihoda po zaposlenom veće je vrijednosti u malim poduzećima nego u mikro-poduzećima. U 2014. godini aktivna poduzeća u djelatnosti trgovine ostvarila su visoke prihode po zaposlenom u malim, srednjim i velikim poduzećima, odnosno oko milijun kuna prosječno. Ostvareni prihodi po zaposlenom poduzeća u prerađivačkoj industriji upola je manje vrijednosti (u odnosu na prosječne vrijednosti ostvarenih prihoda po zaposlenom u djelatnosti trgovine) za mala i srednja poduzeća.

Tablica 2.2.3.6. Prosječni prihodi po zaposlenom (u milijunima kn), prema veličini poduzeća i djelatnostima na jedinicama Urbane aglomeracije Split, u 2014. godini.

Sektori	Mikro-poduzeća	Mala poduzeća	Srednja poduzeća	Velika poduzeća	UAS
0	1,61	-	-	-	1,61
A	0,45	**1,26**	0,06	-	0,52
B	0,39	0,66	-	-	0,59
C	0,31	0,40	0,49	**0,86**	0,50
D	0,16	0,57	74,00	-	1,19
E	0,21	0,38	0,30	0,46	0,36
F	0,30	0,62	**1,09**	**1,05**	0,68
G	0,41	**0,99**	**1,18**	**0,94**	0,84

RADNA VE

H	0,42	0,53	**1,27**	0,34	0,53
I	0,25	0,33	0,53	0,64	0,31
J	0,27	0,47	**1,47**	0,43	0,50
K	0,21	-	-	-	0,21
L	0,47	0,79	-	-	0,62
M	0,25	0,54	-	-	0,32
N	0,37	0,37	**1,44**	-	0,43
O	0,19	-	-	-	0,19
P	0,16	0,18	-	-	0,16
Q	0,19	0,24	-	-	0,21
R	0,28	0,70	0,82	-	0,69
S	0,14	0,44	0,13	-	0,24
T	-	-	-	-	-
U	-	-	-	-	-
Z	**0,31**	**0,57**	**0,81**	**0,81**	**0,58**

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

Velika poduzeća su u 2014. godini ostvarila prosječno 0,86 milijuna kuna po zaposlenom. Visoki prihodi po zaposlenom se također ostvaruju u malim poduzećima u poljoprivredi (1,26 milijuna kuna prosječno). Među srednjim poduzećima, najveća vrijednost prihoda po zaposlenom u 2014. godini ostvarena je u djelatnosti informacija i komunikacija (slovna oznaka J) ako se izuzme djelatnost opskrbe električnom energijom, plinom, parom i klimatizacije (slovna oznaka D)[204].

Obzirom na ostvarene poslovne rezultate (mjereno vrijednošću ostvarene dobiti / gubitka) prema sektorima i veličini poduzeća, primjetno je kako su u 2014. godini najuspješnija bila mala, srednja i velika poduzeća u djelatnosti trgovine. Jedino su mikro-poduzeća ostvarila gubitak poslujući u ovoj djelatnosti. Najveći dobitak su ostvarila mala poduzeća. U sektoru prerađivačke industrije mala su poduzeća ostvarila dobitak dok su velika, srednja i mikro-poduzeća ostvarila gubitak. Među djelatnostima u kojima su sve veličine poduzeća ostvarile dobitak su informacije i komunikacije (slovna oznaka J) te stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (slovna oznaka M).

Jedino su velika poduzeća u djelatnosti prijevoza i skladištenja (slovna oznaka H) su ostvarile dobitak. U djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (slovna oznaka H) mikro-poduzeća su ostvarila značajne gubitke, dok su mala, kao i velika poduzeća ostvarila dobitak.

[204] U ovoj je djelatnosti u 2014. godini ostvarena prosječna vrijednosti prihoda po zaposlenom od 74 milijuna kuna, uz napomenu kako je evidentiran samo jedan zaposlenik.

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.2.3.7. Uspješnost poslovanja poduzeća (prema vrijednosti ostvarenih dobitaka / gubitaka) prema vrstama i djelatnostima na prostornom obuhvatu jedinica Urbane aglomeracije Split, u 2014. godini (u kunama).

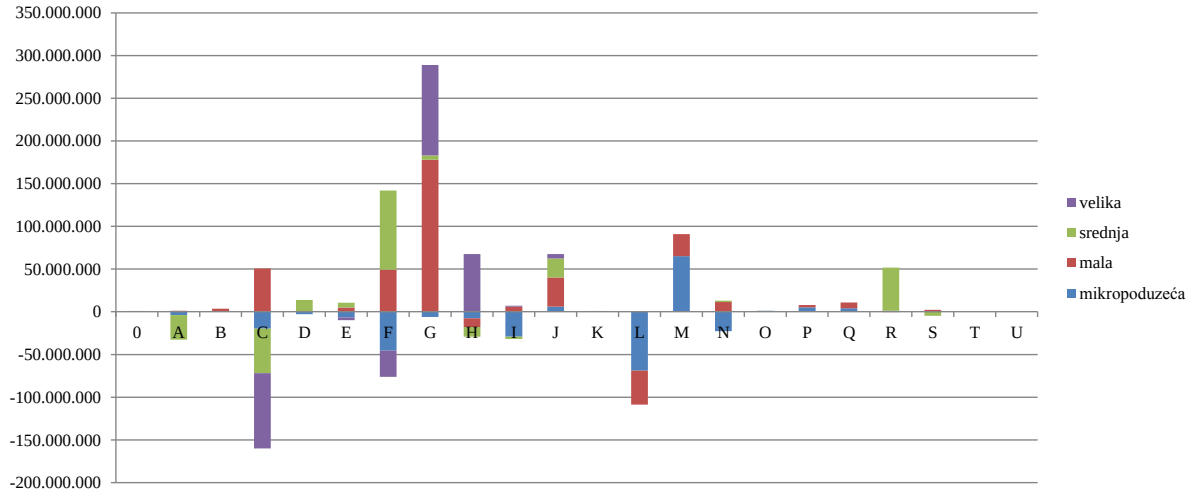

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

Analiza pokrivenosti uvoza izvozom prema djelatnostima, prema raspoloživim podacima za 2014. godinu, ukazuje na najnižu stopu pokrivenosti u djelatnosti trgovine (slovna oznaka G), svega 61%. Izrazito visoke stope pokrivenosti uvoza izvozom su ostvarene u djelatnostima administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (slovna oznaka N) i obrazovanja (slovna oznaka P) koje bilježi zanemarive iznose uvoza.

Grafički prikaz 2.2.3.8. Pokrivenost uvoza izvozom po djelatnostima u jedinicama Urbane aglomeracije Split, u 2014.

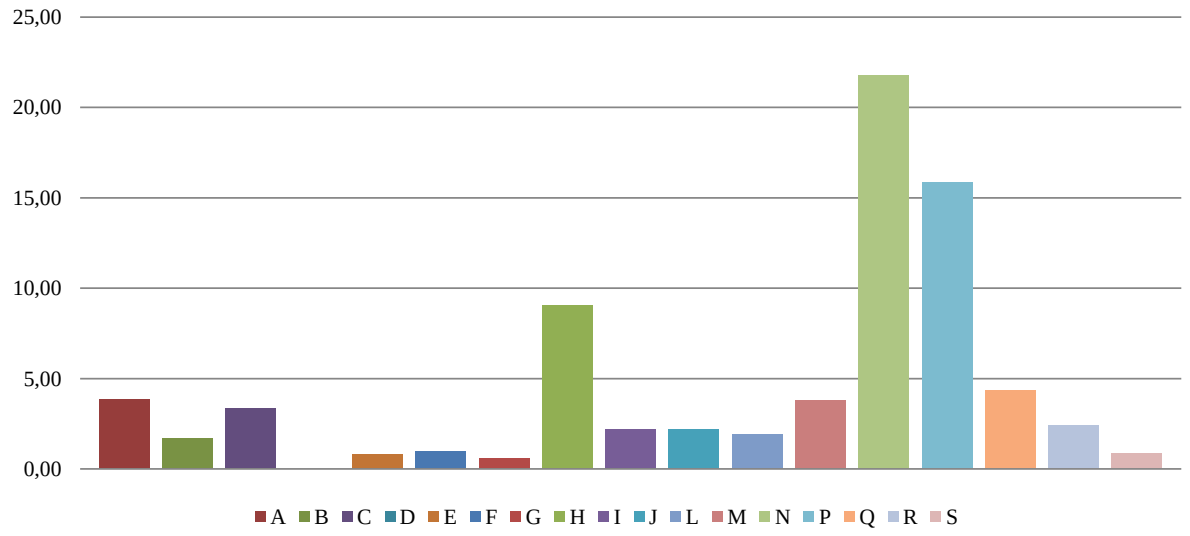

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

Pregled udjela pojedinih djelatnosti po jedinicama lokalne samouprave ukazuje da uglavnom dominira djelatnost trgovine (slovna oznaka G). Ipak, prerađivačka industrija (slovna oznaka C) je vodeća djelatnost (prema prihodima) u Muću, Trogiru,

Kaštelima, Klisu, dok su u Solinu prihodi prerađivačke industrije i trgovine gotovo izjednačeni. U Dugopolju se najviše prihoda ostvarilo u 2014. godini u djelatnosti građevinarstva (slovna oznaka F) dok je djelatnost prijevoza i skladištenja (slovna oznaka H) u Dugom Ratu ostvarila gotovo jednake prihode kao i djelatnost trgovine (oko 34%).

Grafički prikaz 2.2.3.9. Pregled udjela djelatnosti u ukupnim prihodima u 2014. godini.

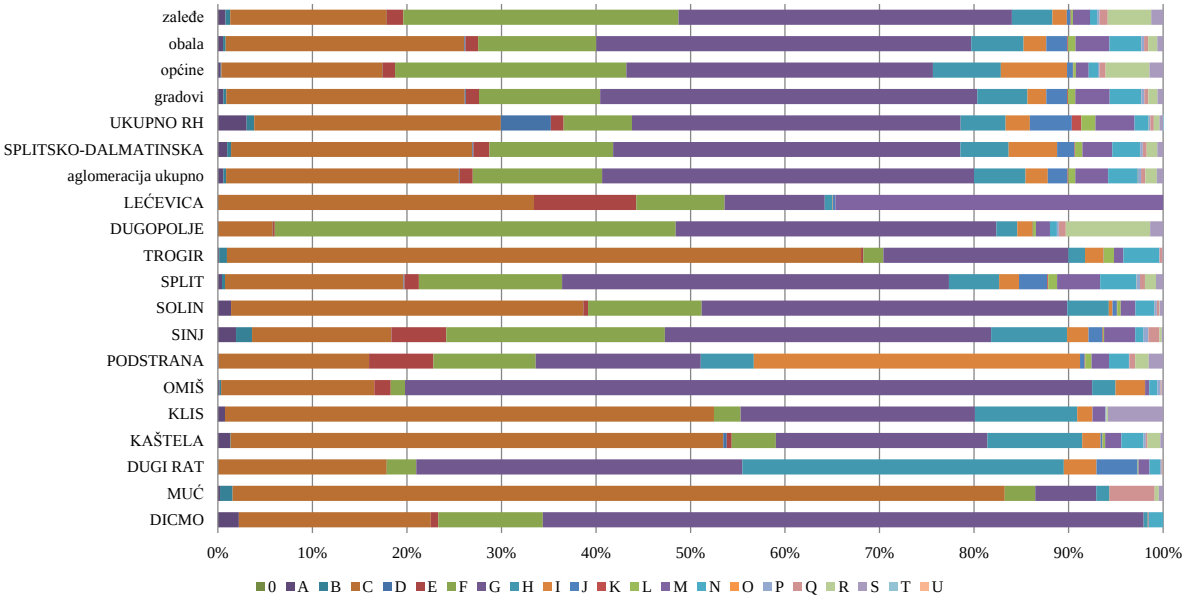

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (slovna oznaka I) dominira u Podstrani (34,5%) prema ostvarenim prihodima u 2014. godini. Ostale djelatnosti nemaju veći značaj u strukturi prihoda na razini jedinica lokalne samouprave.

Uspješnost poslovanja aktivnih poduzeća strukturiranih prema djelatnostima, kako je prethodno analizirano prema kriterijima broja poduzeća i vrijednosti prihoda, iskazana skupom pokazatelja za razdoblje između 2010. i 2014. godine, pokazuju trend povećanja vrijednosti ukupno ostvarenih prihoda poduzeća u većini djelatnosti u posljednjoj godini razdoblja u odnosu na početnu (2010.). Međutim, ostvareni prihodi i glavnim djelatnostima poslovnih subjekata u jedinicama Urbane aglomeracije Split (trgovini, građevinarstvu i prerađivačkoj industriji) manji su od vrijednosti prihoda ostvarenih u tim djelatnostima u 2010. godini.

RADNA

Grafički prikaz 2.2.3.10. Usporedni prikaz vrijednosti ostvarenih prihoda poduzeća u jedinicama Urbane aglomeracije Split (milijuni kn)

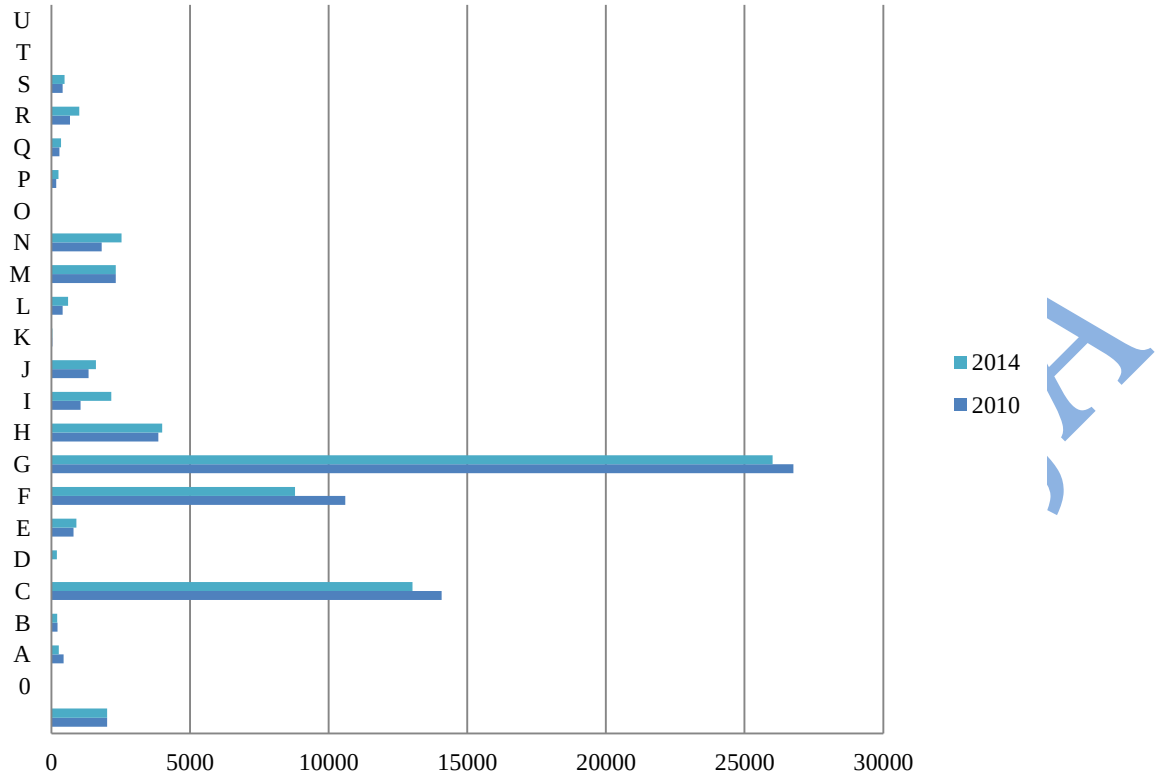

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

Detaljnija analiza po godinama pokazuje da trgovina (slovna oznaka G) bilježi kontinuirano blagi pad tijekom navedenog razdoblja, dok građevinarstvo (slovna oznaka F) bilježi naizmjeničan pad i rast ostvarenih prihoda od godine do godine kroz navedeno razdoblje. Prerađivačka industrija (slovna oznaka C) bilježi snažan rast između 2010. i 2012. godine koji je zatim zamijenjen još znatnijim padom od 2012. do 2014. godine tako da je ukupna promjena u navedenom razdoblju negativna.

Prijevoz i skladištenje (slovna oznaka H) bilježi kontinuiran pad prihoda u razdoblju između 2010. i 2013. godine. Ipak, poduzeća koja se bave ovom djelatnošću ostvarila su značajan rast prihoda od 2013. do 2014. godine, tako da je prethodni negativi trend nadoknađen. Ne iznenađuje da djelatnost smještaja i prehrane (slovna oznaka I) bilježi kontinuiran rast, dok je djelatnost informacija i komunikacija (slovna oznaka J) uglavnom pratila takva kretanja izuzevši blagi pad između 2010. i 2011. godine.

RADNA V

Grafički prikaz 2.2.3.11. Usporedni prikaz ostvarenih vrijednosti prihoda poduzeća u jedinicama Urbane aglomeracija Split prema odabranim djelatnostima (u milijunima kuna)

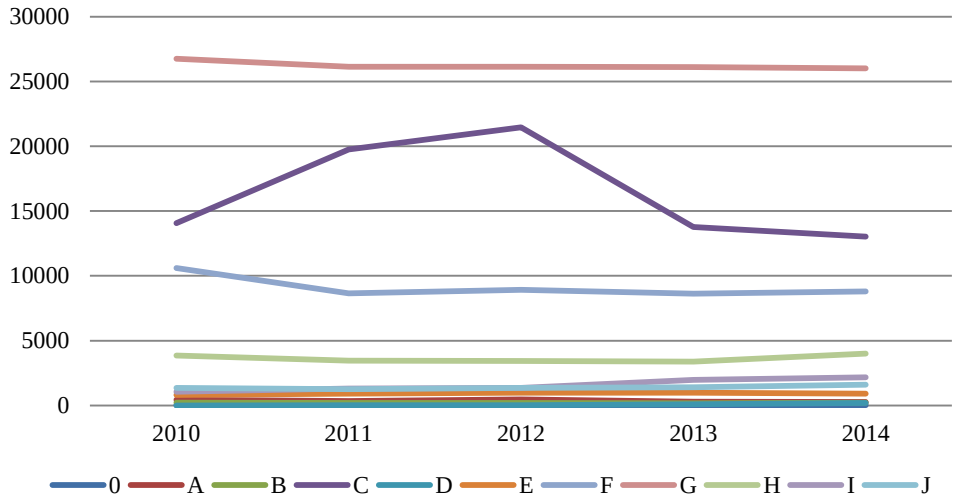

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

Prihodi poduzeća sa sjedištima u jedinicama lokalne samouprave obuhvata Urbane aglomeracije Split, u analiziranom razdoblju, uglavnom su rasli. Skokovita kretanja ostvarenih prihoda primjetna su za poduzeća sa sjedištem u Trogiru i Dugopolju. Rast prihoda u 2014. u odnosu na 2010. godinu ostvarila su poduzeća sa sjedištima u Solinu, Sinju, Podstrani, Omišu, Klisu, Kaštelima, Dugom Ratu i Dicmu.

Grafički prikaz 2.2.3. 12. Usporedni prikaz vrijednosti ostvarenih prihoda po jednicima Urbane aglomeracije Split (u milijunima kn)

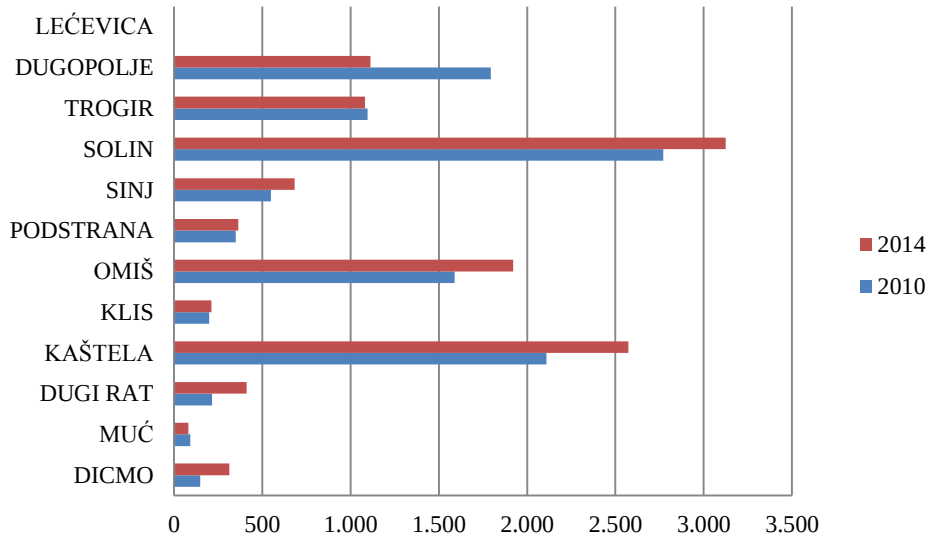

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

S druge strane, pad prihoda u razdoblju u 2014. u odnosu na 2010. godinu zabilježen u poduzećima sa sjedištem u Splitu, Dugopolju, Trogiru, Muću i Lećevici.

Grafički prikaz 2.2.3.13. Kretanje prihoda po jedinicama lokalne samouprave (bez Splita)

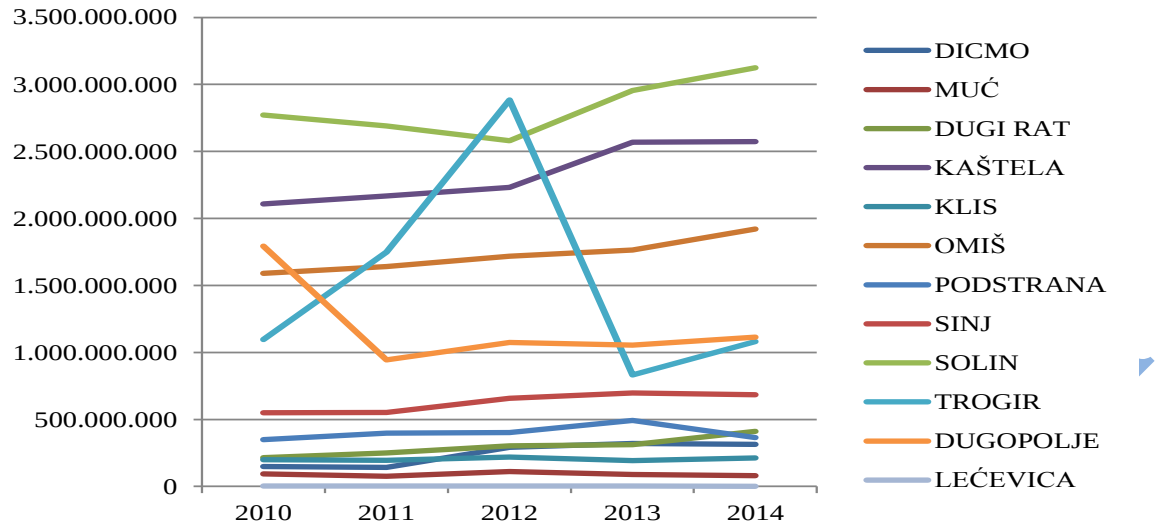

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

Iako poduzeća sa sjedištem u Splitu bilježe pad vrijednosti prihoda u skupini obveznika poreza na dobit (koji su dio baze poslovnih subjekata FINA-e), gradovi, te poduzeća u JLS priobalja bilježe blagi rast prihoda u 2014. u odnosu na 2010. godinu. Ipak, to nije dovoljno da nadoknadi negativna kretanja u ostatku jedinica Urbane aglomeracije Split i Splitsko-dalmatinske županije. Naime, poduzeća aktivna u JLS zaobalja Urbane aglomeracije Split, ukupno UAS-a zaleđa aglomeracije, te Splitsko-dalmatinske županije ostvarila su manje prihode u 2014. u odnosu na 2010. godinu.

Grafički prikaz 2.2.3.14. Usporedba ostvarenih vrijednosti prihoda prema glavnim grupama.

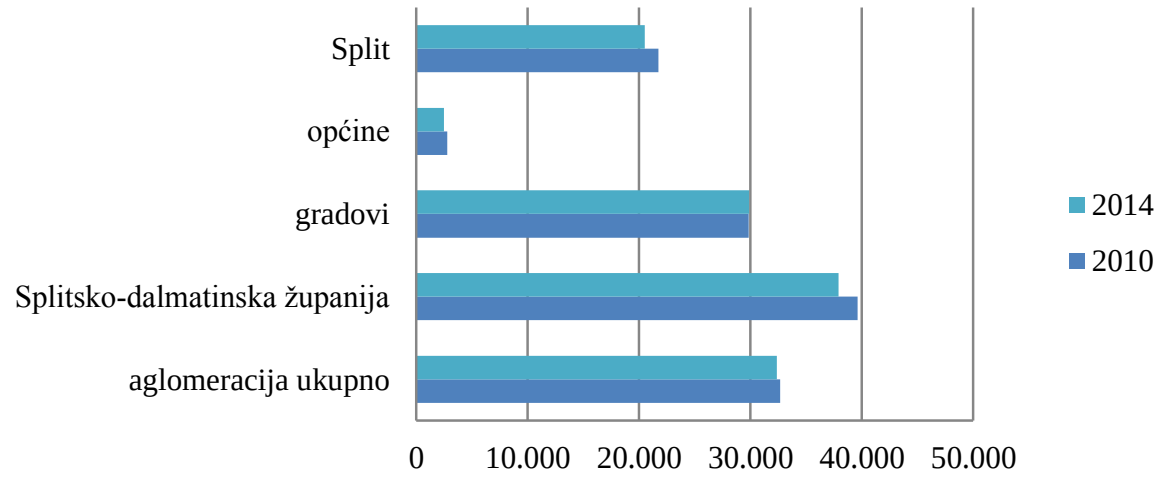

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

Uvid u kretanje prihoda po godinama pokazuje da je negativna razlika u jedinicama Urbane aglomeracije Split rezultat pada prihoda u 2013. godini. Iako su se prihodi poslovnih subjekata u 2014. godini povećali, ipak su još uvijek niži u odnosu na vrijednosti prihoda poduzeća ostvarene u 2010. godini.

Grafički prikaz 2.2.3.15. Usporedan prikaz dinamike ostvarenih prihoda u razdoblju 2010.-2014. godina prema glavnim grupama.

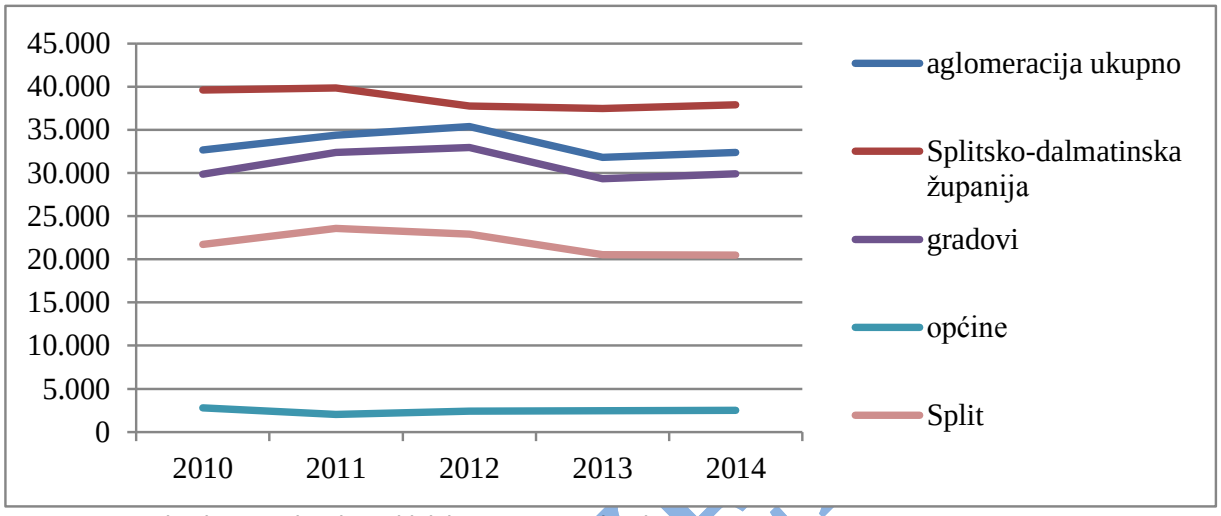

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

Glavna obilježja gospodarske aktivnosti poduzeća u jedinicama Urbane aglomeracije Split, prije svega jačanje uslužnog sektora, posebno trgovačke djelatnosti, poslovnu aktivnost na području UAS-a čini osjetljivom na vrlo dinamične promjene odnosa ponude i potražnje[205].

Prisutna orijentiranost rubnih dijelova na prostornom obuhvatu Urbane aglomeracije Split, prema prerađivačkoj industriji povezana je dijelom s razvojem poduzetničke infrastrukture na ovim prostorima (posebno poduzetničkih zona). Svojevrsno oživljavanje prerađivačke industrije na dijelu prostora Urbane aglomeracije Split, može biti okosnica sustavnog, dugoročnog razvoja ovih djelatnosti u jedinicama Urbane aglomeracije Split, te osnova procesa mijenjanja gospodarske strukture.

Dugoročna orijentacija prema mijenjanju gospodarske strukture područja prostornog obuhvata Urbane aglomeracije Split u smislu jačanja uloge industrije u povećanju zaposlenosti, uklapa se u aktualne trendove industrijske obnove zemalja EU[206]. Naime, proklamirana „renesansa industrije“ u zemljama EU odnosi se na poticanje i potporu jačanja konkurentnosti, korištenje raspoloživog potencijala internog tržišta zemalja-članica, implementiranje instrumenata regionalnog razvoja u funkciji jačanja inovativnog kapaciteta i poduzetništva, osiguranja ključnih resursa radi potpore

[205] Oskudni su podaci i rezultati istraživanja utjecaja jačanja maloprodajne trgovačke mreže u obliku velikih prodajnih centara u pojedinim jedinicama Urbane aglomeracije Split (Split, Solin, Kaštela, Podstrana itd.) na maloprodajnu trgovačku mrežu u obliku malih trgovina i prodajnih mjesta u skupini mikro-poduzeća.

[206] European Commission; (2014.); *Communication For a European industrial renaissance;* http://ec.europa.eu/growth/industry/index_en.htm [30.11.2015.].

ulaganjima, te podršku poslovnim subjektima u zemljama EU radi uključivanja na globalno tržište.

2.2.3.1.3. Poslovna dinamika

Posljednjih desetak godina potaknute su aktivnosti utvrđivanja skupom pokazatelja tzv. poslovne demografije, na globalnoj razini. Razvijen je opsežan skup pokazatelja koji, dugoročno gledano, može biti relevantna osnova uspoređivanja vrijednosti pojedinog pokazatelja na nacionalnoj i internacionalnoj razini[207]. Jedan od korištenih pokazatelja je pokazatelj gustoće poduzeća (ukupno aktivnih poduzeća i novih poduzeća)[208]. Stoga se analiza poslovne dinamike u jedinicama UAS obuhvatom odnosi na utvrđivanje pokazatelja gustoće poduzeća na tisuću stanovnika, te dinamike nastanka i nestanka aktivnih poduzeća na istom prostornom obuhvatu, temeljem raspoloživih podataka FINA-e.

Prema vrijednostima ovog pokazatelja, prosječna gustoća poduzeća u jedinicama Urbane aglomeracije Split iznosi 27,7 poduzeća na tisuću stanovnika u 2014. godini. Gustoća poduzeća na ovom području veća je za 8% u odnosu na 2010. godinu. Gotovo jednaki trendovi kretanja gustoće poduzeća se mogu zamijeti kako na razini Hrvatske i Splitsko-dalmatinske županije, tako i na razini obalnih gradova UAS-a. Znatno veći porast gustoće poduzeća, u iznosu od 13% u 2014. u odnosu na 2010., dogodio se u općinama UAS-a.

U 2014. godini, grad Split odlikuje najveća gustoća poduzeća u prostornom obuhvatu UAS-a, te iznosi 36,1 poduzeća na tisuću stanovnika. Gustoća poduzeća najmanja u općini Muć u iznosu od 5,7 poduzeća/tisuću stanovnika. Gustoća poduzeća je visoka u gradovima (28,7) i prostornom obuhvatu priobalja (29,9) i viša je od prosjeka Hrvatske (24,4) i SDŽ (25,9).

RADNA VERZIJA

[207] OECD; (2008.); *A Framework for Addressing and Measuring Entrepreneurship;* http://www.oecd.org/std/business-stats/theentrepreneurshipindicatorsprogrammeeipbackgroundinformation.htm [2.12.2015.].

[208] Hrvatska je jedna od zemalja obuhvaćena istraživanjem Svjetske banke s podacima za 201., 2011. i 2014. godinu prema pokazatelju *new business density*, definiranom kao broj novoregistriranih poslovnih subjekata (u skupini društava s ograničenom odgovornošću) na tisuću stanovnika u dobi između 15 i 64 godine. Vrijednosti ovog pokazatelja za navedene godine za Hrvatsku su: 2,5; 2,8 i 4,6 ukazujući na povećanje broja novoregistriranih trgovačkih društava na tisuću odraslih stanovnika u zemlji; *The World bank; New business density*; http://data.worldbank.org/indicator/IC.BUS.NDNS.ZS; [2.12.2015.].

Grafički prikaz 2.2.3.16 Usporedni prikaz broja poduzeća na tisuću stanovnika prema jedinicama Urbane aglomeracije Split.

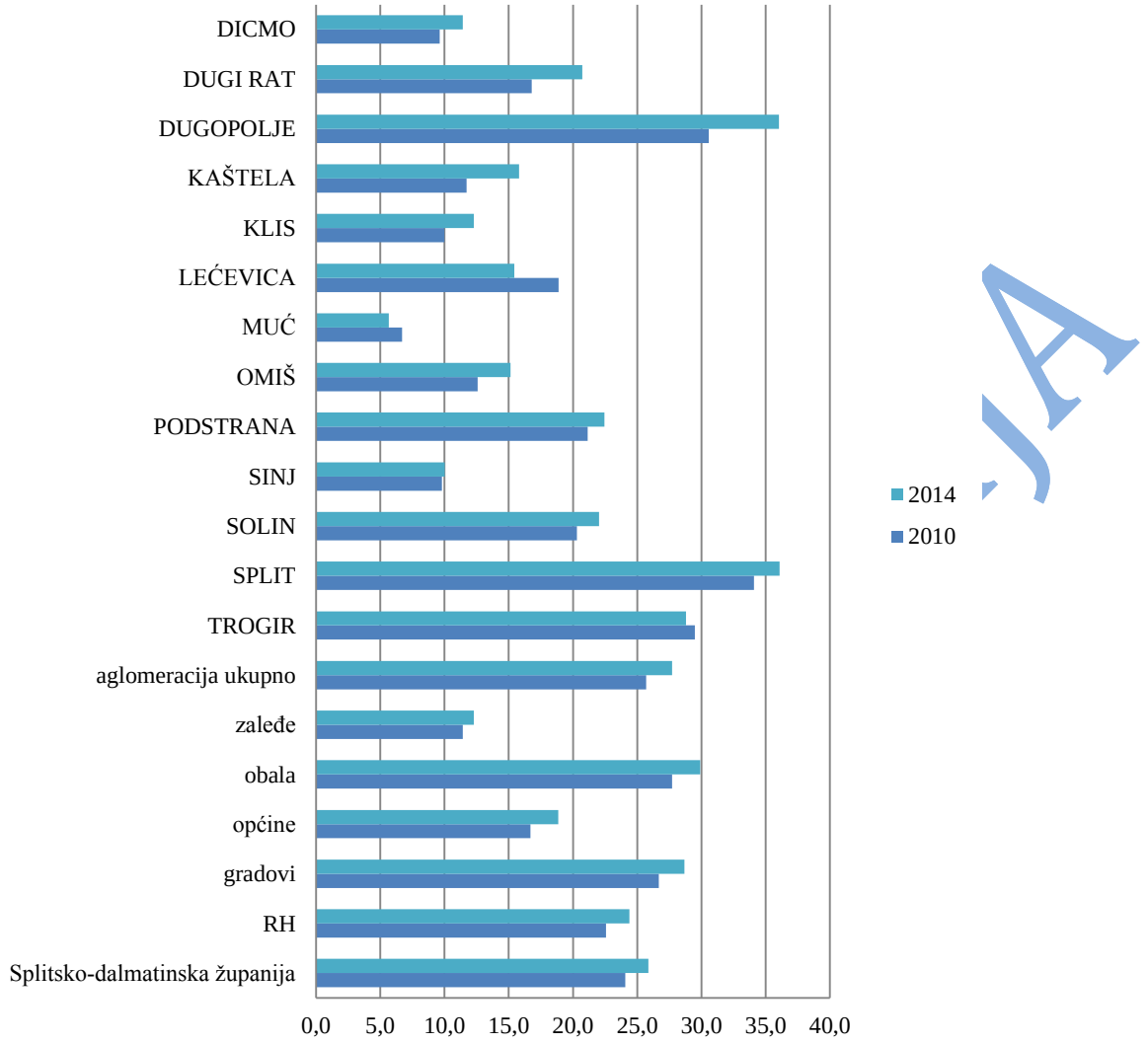

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

Gotovo sve jedinice lokalne samouprave, osim općina Lećevica i Muć, te grada Trogira, bilježile su rast gustoće poduzeća u 2014. u odnosu na 2010. godinu, koji je, relativno izražen, bio najveći u Kaštelima (35%).

Bez obzira na visoki porast gustoće poduzeća u analiziranom je razdoblju, ovaj je pokazatelji i dalje izrazito niske vrijednosti u općinama (18,9) i zaobalju (12,3) jedinica Urbane aglomeracije Split.

Grafički prikaz 2.2.3.17. Usporedni prikaz broja poduzeća po km^2 prema jedinicama Urbane aglomeracije Split.

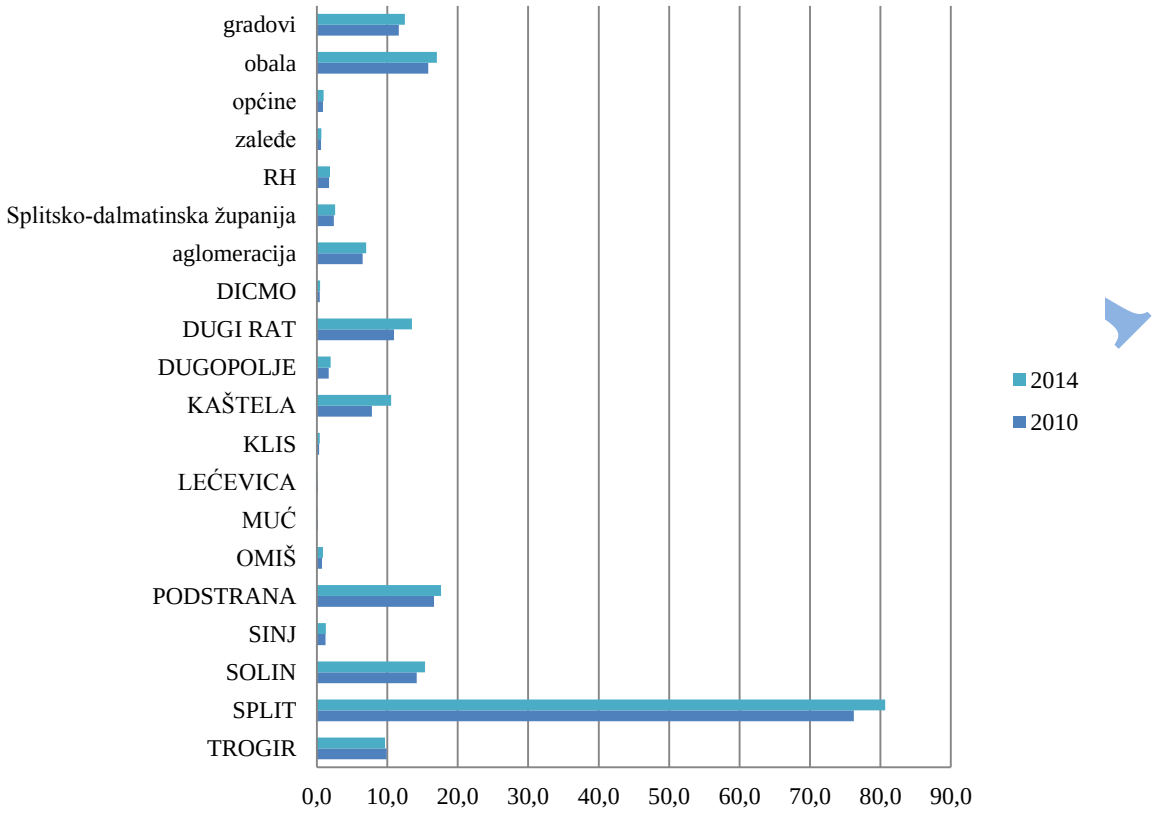

Izvor: Baza podataka o poslovnim subjektima FINA-e. Obrada autora.

Gustoća poduzeća se također može mjeriti i brojem poduzeća po km^2. Takav pokazatelj otkriva da postoje izrazite razlike u gustoći poduzeća unutar prostornog obuhvata Urbane aglomeracije Split. Na razini UAS-a je u 2014. godini bilo u prosjeku 7 poduzeća po km^2 što je gotovo tri puta više u odnosu na isti pokazatelj na razini Splitsko-dalmatinske županije gdje gustoća iznosi svega 2,6 poduzeća po km^2 u istoj godini. Očekivano, u 2014. godini je broj poduzeća po km^2 veći u gradovima (12,5) nego u općinama (1), te na priobalju (17) nego u zaobalju (0,6).

U Splitu se u 2014. godini bilo aktivno 80,7 poduzeća po km^2. Slijede ga Podstrana sa 17,6, Solin sa 15,3, te Dugi Rat sa 13,5 poduzeća na km^2. S druge strane gradove Sinj i Omiš obilježava izrazito nizak broj poduzeća po km^2 (1,3 i 0,8), a ovaj pokazatelj je najniži u općinama Lećevica i Muć (po 0,1 poduzeće po km^2).

Pokazatelj gustoće aktivnih poslovnih subjekata po km^2 važno je sagledavati u kontekstu izrazitih razlika u površinama prostora koje obuhvaćaju jedinice Urbane aglomeracije Split, te razlika u prosječnoj naseljenosti jedinica u obuhvatu Urbane aglomeracije Split pri čemu nije zanemariva okolnost guste naseljenosti urbanih dijelova (Split, Solin, Dugi Rat, Podstrana) i manje naseljenosti ostataka jedinica (Lećavica, Muć, Klis i dr.). Također nije zanemariva činjenica izražene orijentacije stanovništva, posebno radno aktivnog, prema urbanim centrima kao izvorima

RADNA

mogućeg zapošljavanja i veće vjerojatnosti ostvarivanja poduzetničkih namjera, posebno radi samozapošljavanja.

Nastanak novih poslovnih subjekata smatra se pokazateljem oživljavanja poslovne aktivnosti općenito, te posebno u razdoblju nakon svjetske gospodarske i financijske krize. Tako primjerice, istraživanja provedena u SAD pokazuju važnost nastanka novih poduzeća za povećanje zaposlenosti, pri čemu se ističe veća važnost za intenziviranje zapošljavanja starosti poslovnih subjekata nego njihove veličine (mikro, mala, srednja i velika poduzeća)[209].

Na skupu raspoloživih podataka FINA-e (koji se obuhvatom odnosi na poslovne subjekte obveznike poreza na dobit) analizirana je dinamika nastanka poduzeća u jedinicama Urbane aglomeracije Split. Također je ovaj pokazatelj stavljen u kontekst nestanka (zatvaranja) poslovnih subjekata, bilo zbog prestanka poslovne aktivnosti kao posljedici stečaja ili su vlasnici (osnivači) prestali poslovati, evidentirati poslovne događaje i sukladno tome izvještavati o poslovanju na godišnjoj razini.

U 2014. godini je u gradu Splitu osnovano 635 poduzeća, a zatvoreno je 527 poduzeća, tj. 20% više poduzeća je osnovano nego što ih se zatvorilo. U općinama Dugi Rat i Klis je broj osnovanih poduzeća je višestruko premašio broj zatvorenih poduzeća u istoj godini. (550% i 800%). Niti jedna JLS nije zabilježila veći broj zatvorenih nego osnovanih poduzeća. Samo dvije godine ranije (2012.), u gotovo svim jedinicama Urbane aglomeracije Split (osim Dicma) broj zatvorenih poduzeća višestruko premašio broj osnovanih poduzeća.

NA VERZIJA

Grafički prikaz 2.2.3.18. Osnivanje i brisanje poduzeća prema jedinicama Urbane aglomeracije Split

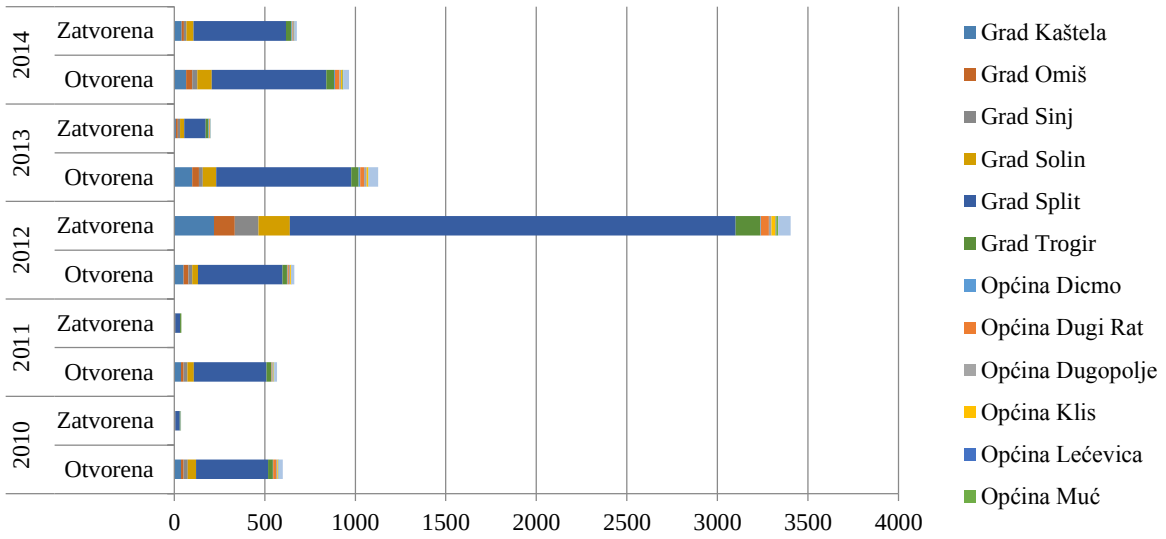

Izvor: Visoki trgovački sud Republike Hrvatske. Obrada autora.

[209] E.M.Kauffman Foundation; (2014); *The importance of young firms for economic growth*; http://www.kauffman.org/what-we-do/resources/entrepreneurship-policy-digest/the-importance-of-young-firms-for-economic-growth [2.12.2015.].

Usporedni prikaz broja otvorenih i zatvorenih poduzeća po jedinicama Urbane aglomeracije Split pokazuje da je u 2014. godini broj osnovanih poduzeća premašio broj zatvorenih poduzeća za oko 30% u gradovima i priobalju, dok je taj odnos višestruko veći u općinama (227%) i zaobalju (145%).

Zabilježeni oporavak u dvije analizirane godine u poslovnoj demografiji ukazuje na oživljavanje poslovne aktivnosti na prostornom obuhvatu Urbane aglomeracije Split. Pokazatelj prirasta poslovnih subjekata[210] može se tumačiti u kontekstu veće orijentacije nezaposlenih odraslih, radno aktivnih stanovnika prema samozapošljavanju (i pokretanju samostalnih poslovanja ili ponovljeni poduzetnici) i/ili kao rast i razvoj poslovne aktivnosti postojećih poduzeća osnivanjem novih poslovnih subjekata (istovremeni poduzetnici). Isti pokazatelj se može analizirati u kontekstu promjena regulacijskog okvira koji se donosi na mogućnost osnivanja tzv. jednostavnih društava s ograničenom odgovornošću[211]. Naime, ograničena je dostupnost rezultatima istraživanja utjecaja ove promjene regulacijskog okvira na poslovnu dinamiku u smislu povećanog broja novoosnovanih trgovačkih društava.

2.2.3.1.4. Obrtništvo

Svi elementi ranije analize kao i zaključci obuhvatom su se odnosi na poslovne subjekte obveznike poreza na dobit. Značajan dio ukupne gospodarske aktivnosti u zemlji, Splitsko-dalmatinskoj županiji, odnosno jedinicama Urbane integracije Split koncentriran je u poslovnom obliku obrta.

Prema podacima Hrvatske obrtničke komore, na kraju 2014. godine[212], u Hrvatskoj je bilo aktivno 78 tisuća obrta (ili 34% svih aktivnih poslovnih subjekata). U Splitsko-dalmatinskoj županiji, u isto vrijeme, broj aktivnih obrta je 9,9 tisuća, te činio 39% aktivnih poslovnih subjekata u Županiji.

RADNA VERZIJA

[210] Pokazatelj *business churn rate (attrition rate)* korišten na području poslovne demografije, iskazuje razliku između broja novih i zatvorenih poslovnih subjekata, obično na razini godine. Relevantne zaključke o poslovnoj dinamici korištenjem ovog pokazatelja, kao i usporednim prikazom broja novih i zatvorenih poduzeća u istom vremenskom razdoblju, moguće je izvesti na temelju dužeg vremenskog obuhvata (primjerice 10 godina), prema djelatnostima i sl..

[211] Izmjenama Zakona o trgovačkim društvima iz 2012. godine (koje su stupile na snagu 18.10.iste godine), omogućeno je osnivanje trgovačkih društava u ovom obliku s temeljnim kapitalom u vrijednosti od 10 kuna, s najnižim iznosom poslovnog udjela od 1 kunu (članak 390.a).

[212] Hrvatska obrtnička komora; Trgovačka društva i obrti; http://www.hok.hr/statistika/trgovacka_drustva_i_obrti [preuzeto: 2.12.2015.].

Grafički prikaz 2.2.3.19. Usporedni prikaz broja obrta prema udruženjima obrtnika u obuhvatu Urbane aglomeracije Split

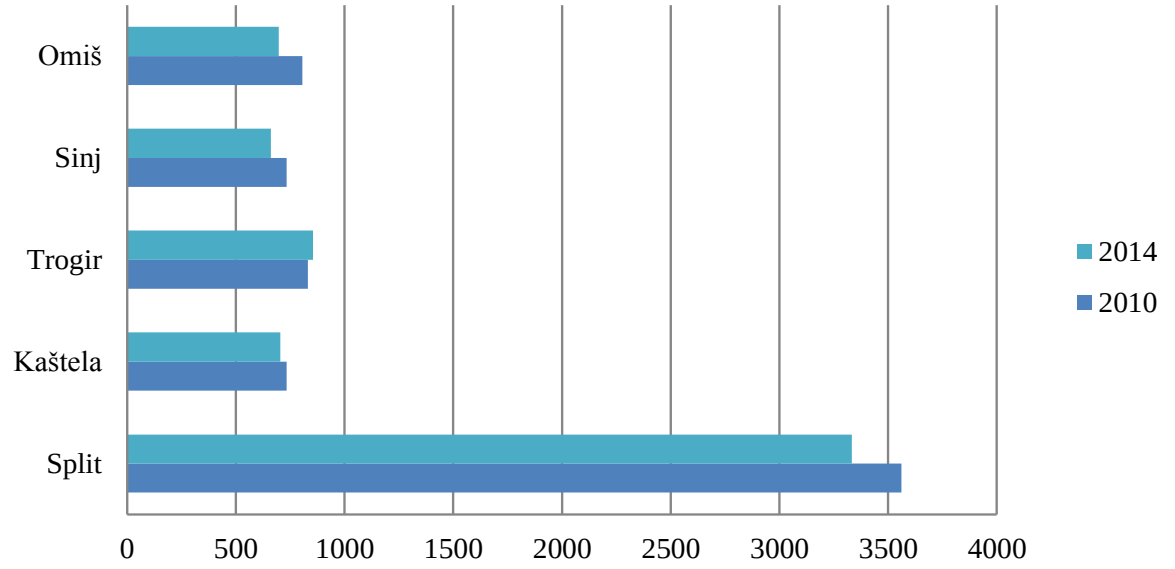

Izvor: Obrtnička komora Splitsko-dalmatinske županije

U jedinicama prostornog obuhvata Urbane aglomeracije Split[213], krajem 2014. godine, u udruženjima obrtnika evidentirano je ukupno 6.253 obrta. Usporedba s brojem aktivnih obrta u 2010. godini pokazuje smanjivanje broja obrta (za 6%) u svim udruženjima osim Trogira gdje je zabilježen rast od 3%. Najviše se smanjio broj obrtnika u udruženjima Sinja i Omiša (za 10% i 13% u periodu 2010.-2014. godine).

Najveći broj obrta pripada udruženju obrtnika Split (53,3% u 2014) dok ostala udruženja pojedinačno sudjeluju s nešto više od 10% u ukupnom broju obrta prijavljenih u udruženjima aglomeracije.

Tablica 2.2.3.7. Broj obrta prema udruženjima obrtnika u obuhvatu Urbane aglomeracije Split

	2010	2011	2012	2013	2014	% promjena 2014./2010.
Split	53,4%	53,7%	53,4%	53,2%	53,3%	-6%
Kaštela	11,0%	10,9%	10,8%	11,2%	11,3%	-4%
Trogir	12,5%	12,6%	13,1%	13,6%	13,7%	3%

[213] Analiza broja aktivnih obrta na prostornom obuhvatu UAS-a temelji se na raspoloživim podacima o broju obrta po udruženjima pojedine JLS u obuhvatu UAS-a, za razdoblje 2010.-2015. Godina, te na temelju podataka o broju sezonskih i stalnih obrta registriranih na području UAS-a. Napominje se kako, u metodološkom smislu, postoji neslaganje u obuhvatu nadležnosti pojedinog udruženja obrtnika i JLS u kojima registrirani obrti imaju sjedište. Tako primjerice, UO Split obuhvaća obrte registrirane u Splitu, Solinu, Muću, Dugoplju, Podstrani i Klisu; UO Kaštela obuhvaća obrte sa sjedištem u Gradu kaštela, Lećevici, Prgometu, i Primorskom Docu; UO Trogir obuhvaća obrte sa sjedištem u Trogiru, Segetu, Marini i Okrugu; UO Sinj obuhvaća obrte sa sjedištem u Sinju, Otoku, Hrvacama, Dicmu, Trilju i Vrlici; a UO Omiš obuhvaća obrte sa sjedištem u Omišu, Dugom ratu i Šestanovcu. U tom smislu je obuhvat relevantnih udruženja nešto širi od obuhvata UAS-a. Obzirom da su njime obuhvaćene relativno manje jedinice lokalne samouprave izvan aglomeracije statistika udruženja obrtnika može dati vrijedan uvid u stanje obrtništva u aglomeraciji. Izvor: Obrtnička komora Splitsko-dalmatinske županije.

Sinj	11,0%	11,0%	10,9%	10,5%	10,6%	-10%
Omiš	12,1%	11,9%	11,8%	11,5%	11,2%	-13%
UKUPNO	6.665	6.612	6.502	6.361	6.253	-6%

Izvor: Obrtnička komora Splitsko-dalmatinske županije, razne godine. Obrada autora.

U analiziranom razdoblju Split dominira s oko 47% registriranih obrta jedinica UAS-a, a slijede Kaštela s 12%, Omiš s 10%, te Trogir s 9% obrta registriranih obrta. Podaci ukazuju na trend smanjivanja broja obrta, u svim udruženja obrtnika osim Trogiru. Dostupni podaci o ukupnom broju obrta na prostoru UAS-a na dan 30.9.2015. iznosi 5.907 od čega je 9% sezonskih[214]. Ipak, udio sezonskih obrta znatno je veći u Trogiru (26%), Omišu (27%) i Dugom Ratu (31%). Ovo se može tumačiti izrazito sezonskim obilježjima turističke djelatnosti na ovim područjima[215].

Grafički prikaz 2.2.3. 20. Broj obrta sezonskih i cjelogodišnjih obrta u jedinicama Urbane aglomeracije Split.

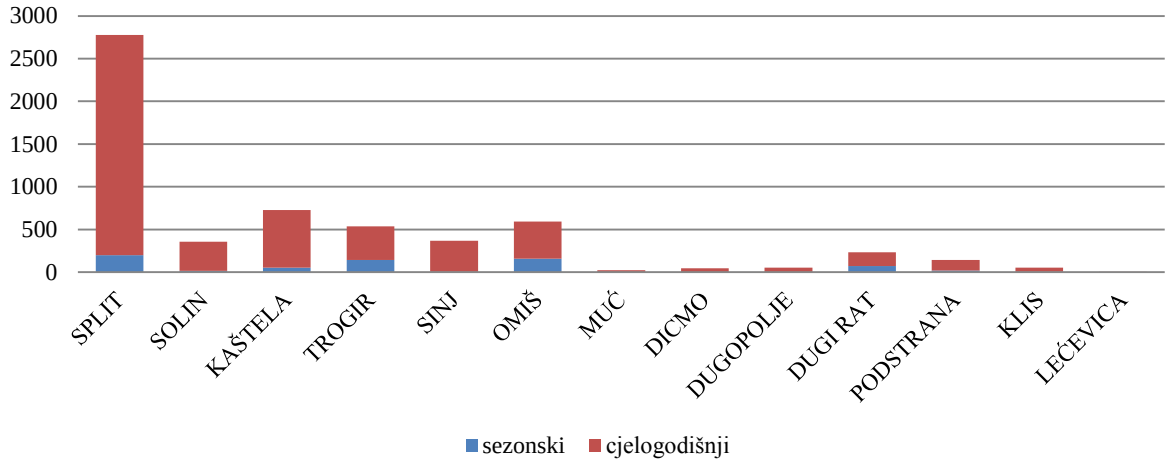

Izvor: Obrtnička komora Splitsko-dalmatinske županije

Tablica 2.2.3. 8 Broj obrta po jedinicama lokalne samouprave prostornog obuhvata Urbane aglomeracije Split

Jedinica samouprave	Ukupno (UAS 100%)	Sezonski (UAS 100%)	Cjelogodišnji (UAS 100%)	Sezonski (ukupno obrti JLS 100%)
SPLIT	47%	30%	49%	7%
SOLIN	6%	2%	7%	4%
KAŠTELA	12%	8%	13%	7%
TROGIR	9%	21%	8%	26%
SINJ	6%	1%	7%	1%

[214] Navedeni podatak za vremenski okvir izvan obuhvata analize (2010-2014.) svjedoči o nastavku višegodišnje pojave smanjivanja broja obrta na prostoru obuhvata UAS-a.

[215] Točan uvid u strukturu obrta u obuhvatu UAS-a po cehovskom ustroju nije moguće utvrditi radi nedostupnosti podataka. Realno je pretpostaviti da struktura obrta slijedi onu na razini Splitsko-dalmatinske županije.

OMIŠ	10%	24%	8%	27%
MUĆ	0%	0%	0%	0%
DICMO	1%	0%	1%	4%
DUGOPOLJE	1%	0%	1%	0%
DUGI RAT	4%	11%	3%	31%
PODSTRANA	2%	3%	2%	13%
KLIS	1%	1%	1%	8%
LEĆEVICA	0%	0%	0%	0%
Ukupno	5.907	668	5.239	11%

Izvor: Obrtnička komora Splitsko-dalmatinske županije

Usporedbom prethodno prezentiranog podatka o broju obrtna registriranih u aglomeraciji 30.9.2015. i broj obrta u Splitsko-dalmatinskoj županiji može se utvrditi da je oko 60% obrta Splitsko-dalmatinske županije registrirano u jedinicama Urbane aglomeracije Split.

Grafički prikaz 2.2.3.21. Cehovski ustroj u aktivnim obrtima prema oznaci glavne djelatnosti u Splitsko-dalmatinskoj županiji, lipanj 2015.

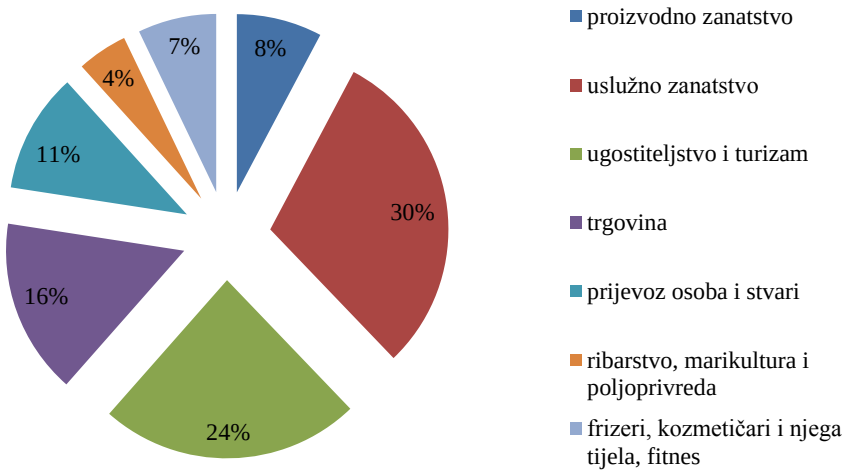

Izvor: Hrvatska obrtnička komora (2015:11)

Distribucija broja obrta prema djelatnostima na prostornom obuhvatu Urbane aglomeracije Split nije moguća zbog nedostatnosti podataka. Obzirom na relativno veliki udio broja obrta sa sjedištem na prostornom obuhvatu Urbane aglomeracije (6,6 tisuća u odnosu na 9,9) realno je pretpostaviti kako u strukturi obrta prema djelatnostima u obuhvatu Urbane aglomeracije prevladavaju uslužno zanatstvo te ugostiteljstvo i turizam.

Na isti je način moguće izvesti zaključak o broju zaposlenih u aktivnim obrtima na prostoru Urbane aglomeracije, temeljem podataka o broju zaposlenih u obrtima u Županiji. Naime, u obrtima je na dan 30.6.2015. godine u Splitsko-dalmatinskoj

županiji bilo zaposleno ukupno 26.761 osoba, od čega je 62% radnika, a preostalo su sami obrtnici (vlasnici ili ortaci) što je u skladu s udjelima na razini Republike Hrvatske. Zaposleni u obrtima Splitsko-dalmatinske županije sudjeluju s 13,6% u broju zaposlenih u obrtima RH na dan 30.6.2015.

Tablica 2.2.3.9. Zaposleni u obrtima u Splitsko-dalmatinskoj županiji

Obuhvat	Vlasnici/ortaci	radnici	Ukupno zaposleni u obrtima	Radnici (%)
Splitsko-dalmatinska županija	10.233	16.528	26.761	62%
Hrvatska	80.006	116.730	196.736	59%
Zaposlenih u obrtima (udio SDŽ u RH)	12,8%	14,2%	13,6%	

Izvor: Hrvatska obrtnička komora (2015:17)

2.2.3.1.5. Izravna strana ulaganja

Politika poticanja ulaganja smatra se važnim dijelom gospodarske razvojne politike Hrvatske. Također ima veliki značaj za zapošljavanje i održivi rast gospodarstva. Smatra se kako je mali broj izravnih (stranih) investicija u Hrvatsku početkom i sredinom devedesetih godina prošlog stoljeća posljedica nestabilne politike situacije i ratnih događanja. U razdoblju između 1993. i 2013. godine ukupne izravne investicije u zemlji su iznosile 26,9 milijuna € (ili 6,1 tisuća €/stanovniku)[216].

Podaci o preciznim iznosima izravnih stranih ulaganja u jedinice obuhvata Urbane aglomeracije Split nisu dostupni. Ipak, određeni uvid se može steći na temelju podataka izravnih stranih ulaganja u Splitsko-dalmatinsku županiju.

Najveća izravna strana ulaganja (obveze) u Splitsko dalmatinsku županiju ostvarena su u obliku vlasničkih ulaganja u nekretnine koja su iznosila ukupna 100,2 milijuna eura tijekom perioda 2012.-2014. Neznatno veća inozemna sredstva ukupno 105,1 milijuna eura tijekom perioda 2012.-2014. uložena su u pet vodećih djelatnosti u pogledu izravnih stranih ulaganja, a to su hoteli i restorani (36,5 mil.eura), proizvodnja proizvoda od metala (21 mil.eura), opskrbe električnom energijom, plinom, parom i toplom vodom (17,2 %), proizvodnja metala (17 mil.eura) i financijsko posredovanje (osim osiguravajućih i mirovinskih fondova; 13,4 mil. eura). Zaključuje se kako na razini Splitsko-dalmatinske županije pored turizma (ili 35% ukupne vrijednosti ulaganja u navedenom razdoblju), dominiraju izravna strana ulaganja u prerađivačku industriju (ili 16% ukupne vrijednosti stranih ulaganja). Navedeni zaključak se mora razmatrati s dozom opreza jer je pod izraženim utjecajem malog uzorka.

RADNA VERZIJA

[216] Prema: RH – Ministarstvo gospodarstva; (2014.); Prijedlog strategije poticanja investicija u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2014-2020.; str. 14; www.mingo.hr/.../**prijedlog-strategije-poticanja-investicija-u-republici-hr**... [2.12.2015.].

2.2.3.1.6. Poslovna infrastruktura

Infrastruktura se smatra važnim elementom procjene razine razvijenosti pojedinog prostora, zemlje ili regije u smislu prostornog obuhvata više zemalja kojemu je usmjeren njihov pojedinačni i zajednički razvoj.

Već su ranije spominjane definicije infrastrukture. S obzirom na obuhvat ovog poglavlj,a poslovnog okruženja, u nastavku je analiza usmjerena na poslovnu infrastrukturu prostornog obuhvata UAS.[217] Korišteni su javno dostupni podaci o pojedinim elementima poslovne infrastrukture, te izvedeni zaključci o učestalosti, prostornoj raspoređenosti i dostupnosti gospodarskim subjektima aktivnim na obuhvaćenom području[218].

Ukupna površina poduzetničkih zona u zemlji je 3,5 tisuće hektara ili prosječno 30,3 ha po zoni ili 3,2 ha po poslovnom subjektu aktivnom u poslovnoj zoni.

Općenito vrijedi napomenuti kako su poduzetničke zone relativno neiskorištene, odnosno raspoloživi kapacitet poduzetničkih zona omogućava značajno povećanje broja poslovnih subjekata. Naime, udio slobodnih parcela u zonama u odnosu na ukupan broj parcela je 55%. Udio srednje (djelomično)[219] aktivnih zona u ukupnom broju zona je 58% a potpuno aktivnih[220] 31%. Obzirom na veličinu zona, relativno je veći udio mikro[221] (44%) i malih[222] (42%) zona. U zonama prevladavaju zone uslužno-mješovitih poslovnih aktivnosti[223] (31%), te proizvodno-prerađivačke poslovne aktivnosti[224] (28%). Također je relativno veliki udio poduzetničkih zona nerazvrstanih obzirom na tip poslovne aktivnosti (33%).

Među poduzetničkim potpornim institucijama, prema raspoloživim podacima, relativno je najbrojniji oblici razvojnih agencija, poduzetničkih inkubatora i poduzetničkih centara. Oni čini više od 90% svih oblika potpornih institucija u Hrvatskoj[225].

RADNA VERZIJA

[217] Iako je odgovarajućim zakonskim odredbama te posebnom uredbom utvrđena obveza vođenja jedinstvenog registra svih oblika poduzetničke infrastrukture, ustanovljeni Registar evidentira dio nekih oblika ove infrastrukture. Podaci o pojedinim oblicima poduzetničke infrastrukture u zemlji dostupni su također na web stranici Ministarstva poduzetništva i obrta, kao i pregledi poduzetničkih zona u Hrvatskoj.

[218] U metodološkom smislu, uključivanje vremenske dimenzije u analizu poslovne infrastrukture, po pojedinim vrstama i oblicima, za razdoblje između 2010. i 2014. godine, nije moguće budući nisu dostupni podaci o nastanku (osim analitičkih na razini pojedinačnog poslovnog subjekta koji čini dio poslovne infrastrukture na razini UAS-a). Radi izvođenja zaključaka od općeg prema pojedinačnom, vrijedi napomenuti kako među subjektima poduzetničke infrastrukture u Hrvatskoj relativno veći broj je poduzetničkih zona. Naime, ukupno je evidentirano 116 zona i 127 subjekata poduzetničkih potpornih institucija.

[219] Srednje aktivnim zonama smatraju se poduzetničke zone intenziteta aktivacije između 33 i 66% raspoložive površine, izražene u hektarima.

[220] Potpuno aktivne zone utvrđene su kao zone sa stupnjem aktivacije većim ili jednakim 66% ukupne površne iskazane u ha.

[221] Mikro zonama utvrđene su zone veličine ukupne površine do 10 ha.

[222] Malim zonama utvrđene su zone s veličinom ukupne površine između 10 i 50 ha.

[223] Uslužno mješovite zone (UMZ) su zone u kojima pretežiti broj korisnika obavlja uslužne, servisne, aktivnosti poslovne podrške i druge poduzetničke aktivnosti.

[224] Proizvodno-prerađivačke zone (PPZ) su zone u kojima pretežiti broj korisnika obavlja proizvodno-prerađivačke poduzetničke aktivnosti.

[225] Pretpostavlja se kako različiti oblici poduzetničkih potpornih institucija obavljaju aktivnosti utvrđene odgovarajućim regulacijskim okvirom. Naime, za razliku od poduzetničkih zona za koje su bar djelomično evidentirani poslovni subjekti

Na temelju raspoloživih podataka o dostupnosti pojedinih oblika poduzetničke infrastrukture analizirana je učestalost poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija na razini Splitsko-dalmatinske županije[226] i prostoru UAS. Razgraničenje se temelji na lokaciji (sjedištu) pojedinog oblika poduzetničke infrastrukture mada je opravdana pretpostavka kako je raspoloživa poduzetnička infrastruktura na raspolaganju postojećim i potencijalnim poslovnim subjektima kojima ove lokacije predstavljaju predmet poslovnog interesa, odnosno izbora mikro i makro lokacije poslovanja. Pojedini oblici poduzetničkih potpornih institucija, odnosno razvojne agencije, poduzetnički centri i poduzetnički inkubatori, predstavljaju učestalije oblike ovih institucija u zemlji i Županiji. Naime, ovi oblici čine 91% ukupnog broja potpornih institucija u zemlji i 82% potpornih institucija u Županiji.

Na području prostornog obuhvata UASt koncentrirana je aktivnost većine poduzetničkih zona (4 od 6 poduzetničkih zona, odnosno poduzetničke zone u Dicmu, Dugopolju, Muću i Sinju).

Grafički prikaz 2.2.3.22. Učestalost pojedinih oblika poduzetničkih potpornih institucija u obuhvatu Urbane aglomeracije Split.

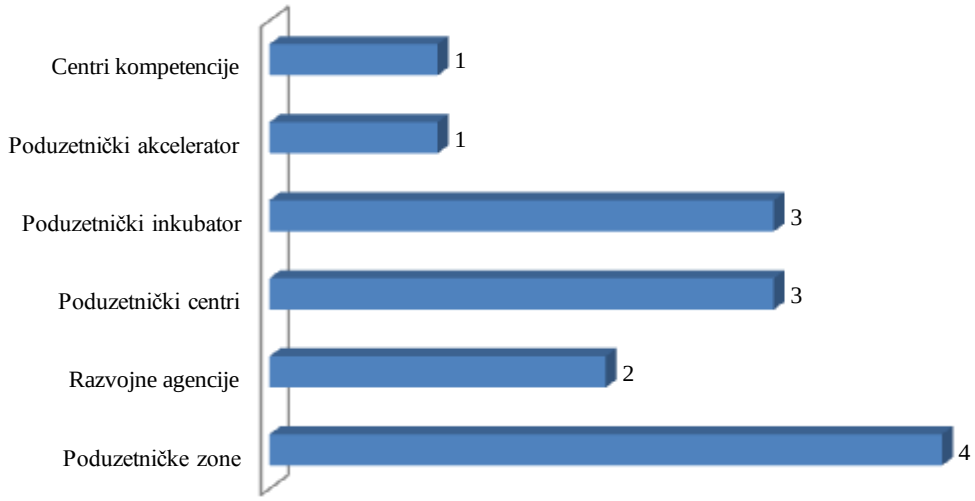

Izvor: Poduzetničke potporne institucije; http://mingorp.hr/ [31.10.2015.]; obrada autora

aktivni u pojedinim zonama, za potporne institucije ne postoje javni registri poslovnih subjekata koji koriste sadržaje pojedine vrste potporne institucije. Također nisu dostupni rezultati istraživanja, primjerice, razine usklađenosti ponude i potražnje potpora ovih institucija poduzetnicima kao i stavovi poduzetnika u odnosu na dostupnost i kvalitetu potpora.

[226] Svaka devetnaesta zona u Hrvatskoj nalazi se u Splitsko-dalmatinskoj županiji (ili zone u ovoj Županiji imaju 5%-tni udio u ukupnom broju poduzetničkih zona u zemlji). Ukupna površina poduzetničkih zona u Županiji je 385 ha ili 11% ukupne površine u zonama. Prosječna površina poduzetničke zone u Županiji je 64,2 ha ili 2,7 ha po poslovnom subjektu aktivnom u zoni. Prosječni udio slobodnih parcela u zonama u Županiji veći od prosječnog udjela slobodnih parcela na razini zemlje (65%). U Županiji su sve poduzetničke zone djelomično aktivne, niti jedna nije potpuno aktivna. Obzirom na veličini površine poduzetničke zone u Županiji su uglavnom u skupini mikro zona (33%) i velikih zona (33%). U zonama u Županiji, prema raspoloživim podacima, poslovno je aktivno 144 poslovna subjekta s ukupno 848 zaposlenih. Prosječno su poslovni subjekti aktivni u zoni u skupini mikro poduzetnika s prosječno 6 zaposlenih po aktivnom poslovnom subjektu koji posluje u poduzetničkoj zoni. Udio pojedinog oblika poduzetničkih potpornih institucija u Županiji u ukupnom broju pojedinog oblika u zemlji, pokazuje kako je 33% poduzetničkih akceleratora locirano u Splitsko-dalmatinskoj županiji, kao i svaki četvrti centar kompetencija.

Ukupna površina poduzetničkih zona u obuhvatu UAS-a je 311 ha, ili 9% ukupne površine poduzetničkih zona u zemlji, odnosno 81% ukupne površine poduzetničkih zona u Županiji. Zone u obuhvatu UAS-a su, obzirom na veličinu, u skupini srednje velikih zona, površina između 50 i 100 ha (ili 2,4 ha po aktivnom poslovnom subjektu). Obzirom na vrstu poslovne aktivnosti koja se realizira u zonama, zone u obuhvatu UAS-a su u skupini proizvodno-prerađivačkih.

U zonama u obuhvata UAS-a poslovno je aktivno 132 poslovna subjekta (ili 12% aktivnih poslovnih subjekata u zonama u zemlji, ili 91% aktivnih poslovnih subjekata u zonama u Županiji). Poduzetničke zone u obuhvatu UAS-a su srednje aktivne zone s raspoloživim kapacitetom za ulaganje u razvoj (infrastrukturno opremanje), odnosno širenje poduzetničke aktivnosti na širi obuhvat poslovnih subjekata.

Tablica 2.2.3.10 Podaci poduzetničkim zonama u zemlji, Županji i Aglomeraciji Split

Stavka	Hrvatska	SD županija	Aglomeracija
Broj Zona	116	6	4
Ukupna površina (ha)	3.519	385	311
Broj parcela – ukupno	2.731	550	541
Broj parcela – slobodno	1.494	358	357
Broj poslovnih subjekata	1.101	144	132
Broj zaposlenih	15.438	848	772
Prema veličini	116	6	4
mikro zone	51	2	0
male zone	49	1	1
srednje zone	11	2	2
velike zone	5	1	1
Prema tipu aktivnosti	116	6	4
PPZ	32	4	3
LDZ	10	0	0
UMZ	36	2	1
Nerazvrstane	38	0	0
Prema intenzitetu aktivacije	116	6	4
Potpuno aktivne	36	0	0
Srednje aktivne	67	6	4
Inicijalna aktivacija	2	0	0
Neaktivne	11	0	0
Broj aktivnih poslovnih subjekata	226.691*	25.824*	9.029

Izvor: Poduzetničke zone u Hrvatskoj, http://zone.mingorp.hr/ [31.10.2015.]; obrada autora.
*Izvor ovih podataka je web stranica Hrvatske obrtničke komore: Trgovačka društva i obrti 2003-2015., a odnose se na mjesec lipanj 2015. godine; http://www.hok.hr/statistika/trgovacka_drustva_i_obrti [31.10.2015.].

U tablici su prikazani pokazatelji o nekim obilježjima poduzetničke infrastrukture, kao usporedni prikaz istih pokazatelja za zemlju, Splitsko-dalmatinsku županiju i obuhvata UAS-a.

Tablica 2.2.3.11. Pokazatelji glavnih obilježja poduzetničkih zona u zemlji, Splitsko-dalmatinskoj županiji i obuhvata UAS-a

Pokazatelji	Hrvatsk	SD	Aglomeracij

	a	Županija	a
Prosječna veličina zone	30,3	64,2	77,8
Udio slobodnih parcela	55%	65%	66%
Udio poslovnih subjekata u zoni u ukupnom broju poslovnih subjekata	0,5%	0,6%	1,5%
Prosječna površina zone po poslovnom subjektu aktivnom u zoni	3,2	2,7	2,4
Udio srednje aktivnih zona	58%	100%	100%
Udio potpuno aktivnih zona	31%	0%	0%
Udio mikro zona	44%	33%	0%
Udio malih zona	42%	17%	25%
Udio velikih zona	9%	33%	50%
Udio poduzetnika s PPZ aktivnostima	28%	67%	75%
Udio poduzetnika s LDZ aktivnosti	9%	0%	0%
Udio poduzetnika s UMZ aktivnostima	31%	33%	25%
Udio nerazvrstanih poduzetnika prema aktivnostima	33%	0%	0%

Izvor: Obrada autora.

Zaključno je moguće utvrditi, kada se radi o raspoloživosti poduzetničkih zona kao dijela poduzetničke infrastrukture, kako je prostorni potencijal zona dijelom iskorišten, mjereno učestalošću aktivnih poslovnih subjekata u zonama. Gotovo polovina utvrđenih poslovnih parcela je slobodna (66% u zonama Aglomeracije), udio poslovnih subjekata aktivnih u zonama u ukupnom broju poslovnih subjekata je gotovo zanemariv (0,5% u Hrvatskoj, 0,6% u Županiji, 1,5% u Aglomeraciji) a prosječna površina prostora zone po poslovnom subjektu aktivnom u zoni je 2,4 ha. Ovi divergentni podaci sugeriraju da je riječ o ogromnom potencijalu kojeg tek treba staviti u funkciju.

Općenito vrijedi kako je ograničena dostupnost podataka o stupnju iskorištenosti poduzetničkih potpornih institucija. Također su ograničena saznanja o glavnim obilježjima ponude i potražnje pojedinih oblika poduzetničke infrastrukture u zemlji, Županiji, odnosno Aglomeraciji. U tom smislu postoji prostor jačanja kapaciteta poduzetnika u korištenju raspoloživih oblika i sadržaja poduzetničke infrastrukture. Također postoji javni interes u istraživanju efekata uloženih javnih sredstava u razvoj pojedinih oblika poduzetničke infrastrukture, posebno poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija u javnom vlasništvu.

2.2.3.1.7. Društveno poduzetništvo

Društveno poduzetništvo ili socijalno poduzetništvo predstavlja noviji fenomen u Republici Hrvatskoj[227].

Društveno poduzetništvo (Brooks, 2009) kao aktivnost motivirana prvenstveno društvenim koristima za rješavanje društvenih problema ili potreba koje nisu adekvatno riješene od strane vlade i privatnog sektora i na način koji je općenito

[227] Procjenjuje se kako 2014. u Hrvatskoj djeluje 105 i 210 organizacije *European Commission (2014)* koje su aktivne u području društvenog poduzetništva, bez mogućnosti preciznijeg utvrđivanja podataka osim onih koji su dostupni putem SEFOR-a.

RADNA VERZIJA

sukladna s tržišnim silama može značajno doprinijeti ostvarenju strateških ciljeva, posebice društvenoj koheziji, borbi protiv siromaštva i povećanom zapošljavanju, kreiranju novih proizvoda, konkurentnosti, očuvanju resursa, vrednovanju baštine i bioraznolikosti, te unapređenju kvalitete života kroz poslovanje za društvenu dobrobit (Vlada RH, 2015). Ciljne skupine kojim je usmjereno društveno poduzetništvo u Hrvatskoj su: nezaposlene mlade osobe, osobe s invaliditetom, starije osobe i žene, dok je u segmentu opće populacije društveno poduzetništvo usmjereno na ekološki turizam i zaštitu okoliša (prirode) (European Commission, 2014).

Procjenjuje se kako je na području obuhvata Urbane aglomeracije Split u posljednje 3 godine[228] otvoreno oko 15 društvenih poduzeća[229], s ukupno 20-30 zaposlenika[230]. Prema dostupnim podacima evidentno je da je društveno poduzetništvo ponajviše zaživjelo u udrugama, posebno od kad im je zakonom dopuštena mogućnost obavljanja 'gospodarske djelatnosti', dok razvoj društvenih poduzeća i drugih institucija još čeka svoj puni zamah, sudeći prema podacima koji su sada dostupni bez sustavne evidencije od strane nadležnih institucija. Na području obuhvata UAS za sad se ponajviše radilo na promociji same ideje i mogućnosti društvenog poduzetništva, gdje se posebno ističu akteri[231] predstavljeni u tablici 2.2.3.12.:

Tablica 2.2.3.12 Akteri društvenog poduzetništva na području Urbane aglomeracije Split (procjena)

Udruge	Zadruge	Društvena poduzeća i Ustanove
CEDRA Split, Zdravi grad, Udruga Mi, Udruga Sunce, Katolička udruga Lovret, Udruga Anđeli, Udruga MoSt, Udruga MUOSID, Udruga Domine, KUM – Koalicija udruga mladih, Udruga likovnih umjetnika, Cenzura plus, RETO Centar, Udruga 50+, Udruga Restauro, Liga za prevenciju ovisnosti, Udruga Zdenac, Udruga Zvono, Info zona, Skautski zbor i povezane udruge, Udruga Mastrinka Kaštela, Udruga Sv. Jeronim Kaštela, Udruga TOMS Trogir, Udruga FAST, Udruga Kadulja, Udruga Dalmacija Eko, Udruga Dalmacija, Udruga za poticanje poduzetništva Dalmacije,	Socijalna zadruga Eko-Etno Zagora-More Socijalne zadruge StArt Vita Anst BIOCOOP	Ustanova za pomoć i njegu Udruge Mi, Ustanova Stella Polaris, Učeničke zadruge (u srednjim školama) DES – Ustanova za zapošljavanje, radi i profesionalnu rehabilitaciju osoba s invaliditetom Split Društvena poduzeća: Zelena mreža

[228] U metodološkom smislu, obzirom na okolnost izostanka relevantnih podataka za praćenje dinamike oblika socijalnog poduzetništva po godinama, navedeni su raspoloživi podaci za vremenski obuhvat koji se ne poklapa s utvrđenim vremenskim rasponom od 5 godina (2010.-2014.).

[229] Aproksimativne procjene stanja na području aglomeracije navedene su prema procjeni g. Ranka Milića iz Clustera CEDRA, kao i evidencija koja je javno dostupna putem SEFOR (The Forum of Social Entrepreneurs) , *Popis organizacija koje se bave socijalnim poduzetništvom, pregledano 23.10.2015.:* http://pomakonline.com/sefor/index.php?zupanija=21

[230] Bitno je istaknuti kako ne postoji sustavna evidencija društvenih poduzeća ili drugih oblika organizacije gospodarske djelatnosti koje sadrže 'društvenu' komponentu te nije moguće prikupiti precizne podatke

[231] Primjeri najaktivnijih projekata i aktera: Udruga Cenzura Plus: Projekt 1 – „Društveno (socijalno) poduzetništvo – korak prema boljoj socijalnoj uključenosti“ financiran sredstvima Europske unije u okviru natječaja :“Uspostava podrške u socijalnom uključivanju i zapošljavanju socijalno ugroženih i marginaliziranih skupina“, aplikacija na druge županije; Projekt 2: *„Aktivnim građanstvom prema razvoju i boljoj kvaliteti života u lokalnim zajednicama južne Hrvatske“ sufinanciranog od strane Europske unije kroz IPA program Europskog socijalnog fonda, Ureda za udruge Vlade RH I Ministarstva kulture.*

Udruge poput CLUSTER CEDRA - Cluster za eko-društvene inovacije i razvoj koji je zajedno s partnerima organizirao Predstavljanje strategije socijalnog poduzetništva i koncepta – 2014. – Ekonomski fakultet Split i Ministarstvom rada i socijalne skrbi.

Centar Halo za pomoć, "FILC" – Split, Bolji život, Burza suvenira, Bušanje, C.O.R.P.O. Dalmatica, Dynamiss Croatia, Klaster marikultura, Lokalna Hrvatska, Za Tebe, AGRIS Cluster, Udruga Hepatos, Udruga za inkluziju "Lastavice"	CEDRA Split j.d.o.o.

S područja UAS može se istaknuti grad Sinj po aktivnosti u području društvenog poduzetništva[232].

Naposljetku, postojeća manjkavost zadovoljavanja javnih potreba od strane vlade i privatnog sektora, potencira važnost daljnjeg razvoja društvenog poduzetništva na prostoru UAS, posebice uvažavajući rezultate dosadašnjih napora prepoznatih aktera na prostoru UAS.

2.2.4. Turizam i međuodnos kulture i turizma

S obzirom na iznimno značenje u gospodarskoj strukturi UAS, turizam se u dokumentu zasebno analizira, a poseban naglasak stavlja se na ulogu kulture kao ključnog resursa u njegovu razvoju. Uvažavajući ograničenja vezana uz (ne)raspoloživost podataka, analiza stanja slijedi uobičajeni metodološki pristup sagledavanja turističke ponude tj. smještajnih kapaciteta UAS, turističkog prometa, sezonalnosti, prometa ugostiteljstva, uloge kulturnih resursa kao razvojnog potencijala te turističke potražnje.

2.2.4.1.1. Analiza smještajnih kapaciteta

Glede smještajnih kapaciteta, od 10 postojećih Turističkih zajednica (TZ) na području UAS[233] dostavljeni su svi traženi podaci za Split, Solin, Kaštela, Sinj te djelomični za Podstranu, Dugopolje i Klis[234]. Analiza raspoloživih podataka navedenih sedam TZ-a (Tablica 2.2.4.1.) u promatranom petogodišnjem razdoblju pokazuje povećanje smještajnih kapaciteta (mjerenih brojem raspoloživih kreveta) za 88,10%. Pri tome su hotelski kapaciteti povećani za 14,20%, kapaciteti kampova i kampirališta neznatno smanjeni (0.71%) a kapaciteti u ostalim vrstama smještaja povećani za 64,84%. Najznačajniji porast broja kreveta zabilježen je u skupini soba i apartmana, čiji je ukupan broj u promatranom razdoblju porastao 2,4 puta (sa 7.819 na 19.054).

[232] 2011 'Izrada i povećanje kapaciteta organizacija civilnog društva za pripremu projektnih prijedloga u okviru Europskog socijalnog fonda', projekt je kojeg je danas u prostoru Galerije Sikirica u alkarskim dvorima predstavio Centar za ruralni razvoj CERURA Sinj i (2012) Udruga SRMA-Sinj, edukacijskom programu pod nazivom "Eco-Social Development @Venture Spring2Summer 2012", eko-društveno poduzetništvo.

[233] Općina Dicmo, Muć i Lećevica nemaju Turističke zajednice

[234] Preostali TZi (Dugi Rat, Omiš i Trogir) podatke o strukturi smještajnih podataka ili nisu dostavili ili su ih dostavili samo za 2015.g., što ne ulazi u definirani vremenski okvir analize

RADNA VERZIJA

Tablica 2.2.4.1. Struktura smještaja UAS u periodu 2010-2014 (prema dostupnim podatcima za sedam TZ)

	Broj kreveta					Indeks 2014/10[235]	% u ukupnim krevetima				
	2010	2011	2012	2013	2014		2010	2011	2012	2013	2014
Hoteli, aparthoteli	4015	3808	4113	4216	4585	114,20%	27,36%	23,83%	24,24%	20,43%	16,61%
5*	*n.r.*[236]	*1030*	*1030*	*1030*	*1030*	*100,00%*	*/*	*6,44%*	*6,07%*	*4,99%*	*3,73%*
4*	*n.r.*	*1468*	*1707*	*1857*	*2179*	*148,43%*	*/*	*9,19%*	*10,06%*	*9,00%*	*7,89%*
3*	*n.r.*	*1136*	*1376*	*1329*	*1376*	*121,13%*	*/*	*7,11%*	*8,11%*	*6,44%*	*4,99%*
2*	*n.r.*	*174*	*0*	*0*	*0*	*0,00%*	*/*	*1,09%*	*0,00%*	*0,00%*	*0,00%*
Sobe, apartmani	7819	9240	*8942*[237]	*12481*[238]	19054	243,69%	53,28%	57,82%	52,69%	60,48%	69,03%
Kuće za odmor	0	0	18	58	112	622,22%[239]	0,00%	0,00%	0,11%	0,28%	0,41%
Kamp i kampirališta	1267	1267	1258	1258	1258	99,29%	8,63%	7,93%	7,41%	6,10%	4,56%
Ostale vrste smještaja	1573	1667	2640	2623	2593	164,84%	10,72%	10,43%	15,56%	12,71%	9,39%
UKUPNO	**14674**	**15982**	**16971**	**20636**	**27602**	**188,10%**	**100,00%**	**100,00%**	**100,00%**	**100,00%**	**100,00%**
PRIOBALJE UAS	14534	15842	16639	20188	26913	**185,17%**	99,05%	99,12%	98,04%	97,83%	97,50%
ZAOBALJE UAS	140	140	332	448	689	**492,14%**	0,95%	0,88%	1,96%	2,22%	2,50%
GRADOVI UAS	11513	12821	15695	19296	22126	**192,18%**	78,46%	80,22%	92,48%	93,51%	80,16%
OPĆINE UAS	3161	3161	1276	1340	5476	**173,24%**	21,54%	19,78%	7,52%	6,49%	19,84%

Izvor: dostavljeni podaci TZ-a, obrada autora.

Ukupni rezultat ovih promjena je značajno izmijenjena struktura smještajnih kapaciteta UAS (Grafički prikaz 2.2.4.1.) jačanjem udjela privatnog smještaja, a smanjivanjem udjela hotelskog smještaja. Bliži pogled na privatne iznajmljivače otkriva da dok neki iznajmljivači unutar iste kategorije samo udovoljavaju propisanoj kvaliteti, dotle ju drugi značajno nadilaze. Iako najbrojnija vrsta smještaja, neorganizirani su i nepovezani s ostalim dionicima turističke ponude odredišta. S tim u svezi, TZ SDŽ, ali i lokalni TZ-i na području UAS-a, kontinuirano ciljano provode programe besplatne edukacije privatnih iznajmljivača i malih poduzetnika u turizmu. Uzimajući u obzir činjenicu kako upravo hotelski kapaciteti daju najveći doprinos turističkoj potrošnji, prihodima i zaposlenosti u destinaciji te ostvaruju značajno više stope zauzetosti od ostalih vrsta smještaja, jasno je kako uočeni razvojni trend u strukturi smještaja UAS nije pozitivan. Važno je uočiti i rast kategorije kuća za odmor, kojih, po dostupnim podacima, 2010. na području UAS nije niti bilo dok 2014. nude 112 postelja. To ukazuje na brz razvoj ovog, za promatrano područje novog oblika ponude, koji se razvija iza već značajno opterećenog uskog obalnog pojasa (najveći broj objekata je na području gradova Sinja i Solina, a manji dio na području Grada Kaštela te općine Klis). „Buđenje“ ponude u zaobalnom dijela UASa potvrđuje i analiza geografske distribucije smještajnih kapaciteta – zaobalni dio UASa u njima ima vrlo nizak ali rastući udio (sa 0,95% u 2010. na 2,5% u 2014.) čime se većinski udio kapaciteta u priobalju postepeno smanjuje (sa 99,05% u 2010. na 97,50% u 2014.). Također, evidentan je blagi rast udjela smještajne ponude u gradovima u odnosu na općine UAS.

RADNA VERZIJA

[235] Za krevete po kategorijama hotela Indeks 2014/11
[236] n.r = podatak nije raspoloživ, za 2010.g nisu dostupni podaci o strukturi hotelskih kreveta po kategoriji za Grad Split
[237] U 2012 i 2013 g. nedostaju podaci za TZ Podstrana (2011. brojili 2162 kreveta u ovoj vrsti smještaja)
[238] isto
[239] Za kuće za odmor indeks 2014/2012

Grafički prikaz 2.2.4.1. Struktura smještajnih kapaciteta UAS 2010 (unutarnji krug) i 2014 (vanjski krug) (prema dostupnim podatcima za sedam TZ)

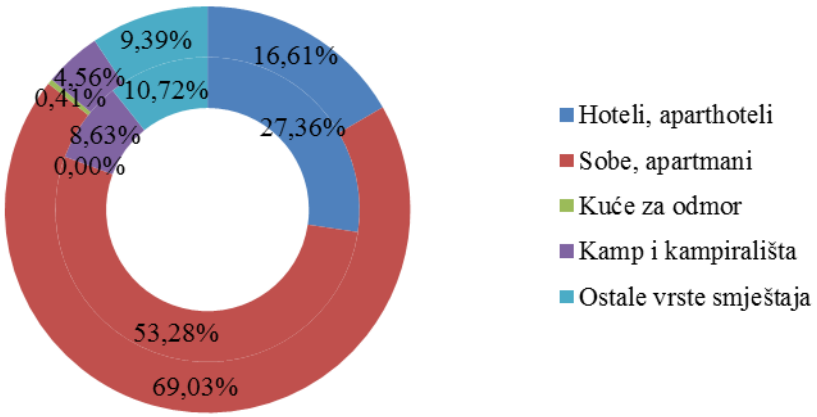

Izvor: dostavljeni podaci TZ-a, obrada autora.

Uslijed različitih načina klasifikacije i evidencije vrsta smještajnih kapaciteta, usporedbu stanja i dinamike strukture ukupnog smještaja UAS sa istima na razini SDŽ i RH nije moguće metodološki ispravno provesti. Ovo upućuje i na često isticani problem neadekvatnog prikupljanja i praćenja statističkih podataka te njihove neusklađenosti na različitim administrativnim razinama (JLS-a odnosno TZ-a, SDŽa i RH). Stoga se analiza u nastavku ograničava na analizu smještaja iz skupine hoteli, koji su najvažniji segment turističke receptive te se često uzimaju kao mjerilo razvijenosti destinacijske ponude.

Podaci (tablica 2.2.4.1.) pokazuju kako je u promatranom periodu broj hotelskih kapaciteta u UAS povećan za 570 kreveta tj. 14,2%. što je, kako je već navedeno, apsolutno i relativno manji rast u odnosu na većinu drugih vrsta smještaja te u odnosu na rast ukupnog smještaja u UAS. Posljedično, u UAS njihov udio u promatranom razdoblju kontinuirano opada te je sa 27,36% u 2010. pao na 16,62% u 2014. To je ipak veći udio od onoga kojeg hotelski kapaciteti imaju na razini SDŽ (11,68%, prema TZ SDŽ, 2015) i RH (13,61%, prema MINT, 2015). Osim samog broja i udjela hotelskih kreveta, vrlo je važna i njihova struktura po kategoriji koja ima direktne reperkusije na strukturu gostiju i njihovu potrošnju. Analiza podataka (Tablica 2.2.4.1.) pokazuje kako se kod hotelskog smještaja u UAS u danom razdoblju uočavaju strukturne promjene – broj kreveta u hotelima sa 4 zvjezdice se povećao za nešto manje od 50%, a njihov udio u hotelskim krevetima UAS porastao sa 38,55% na 47,52%. Istovremeno se broj kreveta u hotelima sa 3 zvjezdice povećao za 20% (240 kreveta) neznatno povećavši udio u hotelskim kapacitetima UAS dok je broj kreveta u hotelima sa 5 zvjezdica ostao nepromijenjen te smanjio udio za 5%. Usporedi li se struktura hotelskog smještaja UAS po kategorijama s onom na razini SDŽ i RH (Grafički prikaz 2.2.4.2), uočava se kako je ona na razini UAS povoljnija jer, osim višeg udjela kreveta u hotelima sa 4 zvjezdice, ima i značajno veći udio kreveta u hotelima sa 5 zvjezdica. Ukupno gledano, u 2014.g.

RADNA VERZIJA

hoteli više kategorije (4 i 5 zvjezdica) čine 69,9% svih hotelskih kreveta UAS što je značajno više od njihovog udjela na razini SDŽ (41,63%) te na razini RH (47%).

Grafički prikaz 2.2.4.2 Struktura hotelskih kapaciteta u UAS, SDŽ i RH (2011-2013)[240] (prema dostupnim podatcima za sedam TZ)

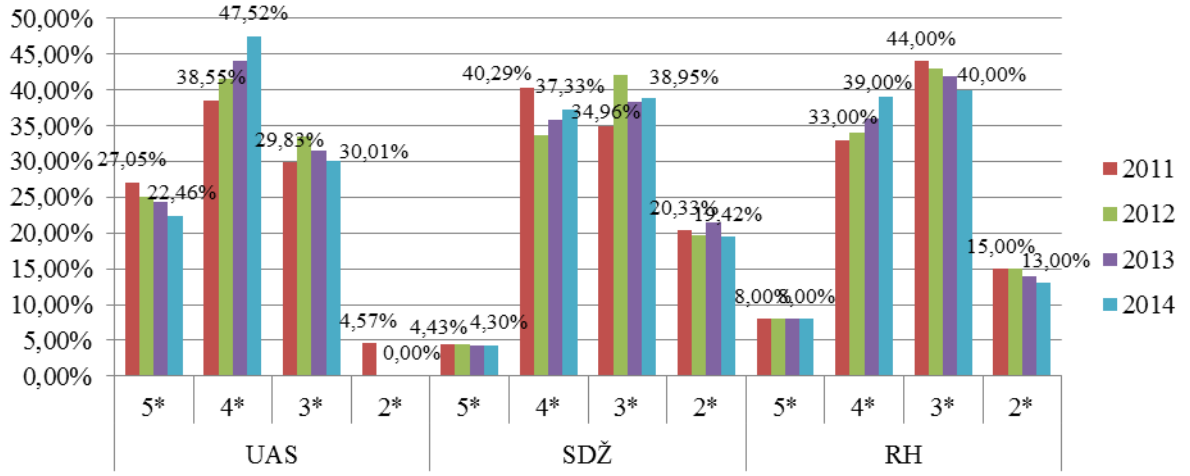

Izvor: dostavljeni podaci TZa; Analiza turističkog prometa SDŽ 2010, 2011, 2012, 2013; Turizam u brojkama 2010, 2011,2012,2013.; obrada autora.

Važan segment smještajnih kapaciteta destinacije čine i luke nautičkog turizma. Raspoloživi podaci Državnog zavoda za statistiku (DZS, 2013, 2014, 2015) pokazuju kako SDŽ posljednje tri godine povećava svoje kapacitete i udio u nautičkim pokazateljima na razini RH. Nažalost, slaba statistička i podatkovna osnova ograničava detaljniju analizu za samu UAS – javno dostupni su tek podaci o kapacitetu kategoriziranih marina u RH na stranici Ministarstva turizma (2012, 2013, 2014). Analiza tih podataka pokazuje kako je na području UAS u 2014.g. u 3 marine registrirano 699 vezova (pad u odnosu na 794 u 2012.). To predstavlja 29,97% kapaciteta SDŽ (35,48% u 2012.) i 4,06% RH (4,55% u 2012.) što pokazuje kako u ovom važnom segmentu turističke ponude udio UAS ima opadajući trend. Važno je navesti kako se i ovdje radi o nepotpunim podacima[241], čime se ponovno osnažuje potreba adekvatnog i sustavnog praćenja svih relevantnih podataka na terenu.

Izuzev ponude smještajnih kapaciteta, spoznaje o ostalim oblicima turističke ponude vrlo su ograničene. Ipak, zahvaljujući rezultatima longitudinalnog istraživanja TOMAS Ljeto SDŽ Instituta za turizam (2015) znamo za ispodprosječnu razinu zadovoljstva turista vanpansionskom turističkom ponudom. Uz navedeno, ozbiljno ograničenje turističkog razvoja je i činjenica da TZ-i djeluju sukladno administrativnim

[240] Iz analize je izostavljena 2010.g. jer za nju za područje grada Splita nisu raspoloživi podaci o strukturi hotelskih kapaciteta po kategoriji te 2014.g. jer je u statističkom praćenju hotelskih kapaciteta na razini SDŽ izmijenjen način evidentiranja kapaciteta u hotelima i aparthotelima te je stoga usporedba s podacima iz prethodnih godina metodološki neprihvatljiva

[241] Nedostaju podaci za Marinu Kaštela koja u nijednoj promatranoj godini nije na popisu

RADNA VER

granicama, a ne iz točke gledišta turista kojima destinacija značajno nadilazi lokalne administrativne granice.

S druge strane, pozitivan aspekt je činjenica kako na području UASa postoji kvalitetna baza obrazovnih ustanova sa tradicijom za obrazovanje „turističkih" kadrova, posebice na srednjoškolskom nivou (strukovne turističko-ugostiteljske škole u Omišu, Splitu, Sinju, Trogiru), i na visokoškolskom nivou (Ekonomski fakultet Split, Sveučilišni odjel za stručne studije Sveučilišta u Splitu te Visoka škola Aspira). Također je razvijena i ponuda cjeloživotnih programa za obrazovanje u turizmu koju dijelom izvode već navedene ustanove a dijelom drugi subjekti.

2.2.4.1.2. Turistički tokovi i podrijetlo turista - statistika i kretanja s obzirom na dolaske i noćenja

Prema podatcima Turističke zajednice Splitsko –dalmatinske županije (TZ SDŽ) , u razdoblju 2010.-2014., UAS bilježi kontinuiran rast broja dolazaka (Tablica P.2.2.4.1.) i noćenja (Tablica P.2.2.4.2.) turista te blag rast udjela u ukupnom broju dolazaka (Tablica P.2.2.4.3.) i noćenja (Tablica P.2.2.4.4.) kako na razini Hrvatske tako i na razini SDŽ (Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015). Pritom, većina turista dolazi osobnim vozilom, a mnogi zrakoplovni gosti unajmljuju vozila, što dijelom sugerira da su hrvatske prometnice kvalitetne i razvijene, iako postoje dionice koje treba unaprijediti (više o ovoj temi može se doznati u dijelu dokumenta koji se bavi prometom). Nadalje, značajan porast dolazaka turista zrakoplovom i broja zračnih prijevoznika potvrđuju važnost i prednost postojanja međunarodne zračne luke. Istovremeno, podatci o predviđenom kapacitetu i stvarnom broju korisnika svih vidova prometne infrastrukture ukazuju na značajnu podkapacitiranost i nekomplementarnost iste potrebama turizma. Kod domaćih gostiju, u istom razdoblju razvidan je zastoj u rastu broja dolazaka i noćenja turista te lagan pad njihova udjela u ukupnom broju dolazaka odnosno stagnacija u udjelu noćenja kako na razini Hrvatske tako i na razini SDŽ. Strani gosti u UAS bilježe stalan rast broja dolazaka i noćenja te neprekidan rast udjela u ukupnom broju dolazaka i noćenja kako na razini Hrvatske tako i na razini SDŽ.

Daljnja usporedba ukupnih (domaćih i stranih) dolazaka i noćenja između UAS i Hrvatske u razdoblju 2010.-2014. otkriva zamjetno viši prosječan godišnji rast UAS (15,5% i 17,5% više dolazaka i noćenja) od RH (plus 5,5% i 4% dolazaka i noćenja). Kod stranih turista, UAS također bilježi bitno viši prosječan godišnji rast dolazaka i noćenja od RH. Kad je riječ o domaćim gostima, njihov broj u UAS u prosjeku pokazuje tendenciju laganog pada, za razliku od pozitivnog trenda na razini države, dok, gledano u terminima noćenja, UAS ostvaruje porast, a RH pad ukupnog broja noćenja u promatranom razdoblju. Uspoređujući UAS i SDŽ, oboje karakterizira stalni rast ukupnih dolazaka i noćenja. Pritom, UAS bilježi viši prosječan godišnji rast ukupnih dolazaka (15,5% nasuprot 8%) i noćenja (17% nasuprot 7%) od SDŽ. UAS također bilježi i značajno viši prosječan rast dolazaka i noćenja inozemnih turista od

RADNA VERZIJA

prosjeka županije. Broj dolazaka domaćih turista ukazuje pak na blagi pad i na području UAS i SDŽ (potonji nešto blaže), dok broj noćenja u UAS blago raste a na razini SDŽ lagano opada.

Usporedbom rezultata turističkog prometa u zaobalju i priobalju UAS, razvidno je da priobalje ostvaruje stalni rast ukupnih dolazaka i noćenja tijekom čitavog promatranog razdoblja, dok zaobalje bilježi značajniji porast tek u 2013. i 2014. Pritom, zaobalje bilježi viši prosječan godišnji rast ukupnih dolazaka (28% nasuprot 15%) i noćenja (25% nasuprot 17%) od priobalja. Zaobalje također bilježi i značajno viši prosječan rast dolazaka i noćenja inozemnih turista od priobalja. Broj dolazaka domaćih turista ukazuje pak na rast u zaobalju i stagnaciju u priobalju, dok zaobalje i priobalje (potonje nešto blaže) bilježe porast tek u 2013. i 2014. Unatoč pozitivnim trendovima zaobalja, njegov udjel u ukupnim turističkim kretanjima i dalje je zanemariv, iz čega se izvodi zaključak da slabu posjećenost ruralnih područja dijelom uzrokuje nedostatak turističke infrastrukture.

Uspoređujući općine i gradove UAS, gradove karakterizira kontinuirano snažan rast ukupnih dolazaka i noćenja tijekom petogodišnjeg razdoblja, općine bilježe stalan rast noćenja, a u 2013. i 2014. značajno rastu i dolasci u općine. Pritom, gradovi pokazuju postojaniji prosječan godišnji rast ukupnih dolazaka i noćenja od općina. Gradovi također bilježe postojaniji rast dolazaka i noćenja inozemnih turista od općina. Broj dolazaka domaćih turista ukazuje pak na porast u 2013. i 2014. u općinama i stagnaciju u gradovima, dok, gledano u terminima noćenja, općine bilježe rast u 2013. i 2014., a gradovi tek u 2014. I grad Split i ostatak UAS karakterizira neprekidan rast ukupnih dolazaka i noćenja tijekom petogodišnjeg razdoblja. Iako oba područja pokazuju postojan prosječan godišnji rast ukupnih dolazaka i noćenja, rast dolazaka nešto je viši u Splitu u 2014., a rast noćenja viši je od ostatka UAS u 2013. i 2014. Opisani trendovi dolazaka i noćenja u Splitu i ostatku UAS isti su i kod stranih turista. Kod domaćih gostiju, dok u 2014. dolasci bilježe polet u ostatku UAS a stagnaciju u Splitu, dotle noćenja u 2014. rastu i u Splitu i u ostatku UAS, pri čemu znatno viši stupanj rasta noćenja bilježi ostatak UAS.

Raščlamba udjela domaćih i stranih turista u sveukupnim dolascima i noćenjima na području Splita i ostatka UAS, općina i gradova UAS, te njenog zaobalja i priobalja, kao i usporedba UAS sa SDŽ i RH otkriva kontinuiran pad udjela domaćih i rast udjela stranih dolazaka i noćenja na svakom od promatranih područja. Uspoređujući rast broja dolazaka i noćenja s rastom broja kreveta u ukupnim smještajnim kapacitetima UAS (Tablica P. 2.2.4.7), razvidno je kako su u razdoblju 2010.-2014. dolasci porasli 77,5%, noćenja 90,27%, a ukupni smještajni kapaciteti 88,10%. Obzirom omjer ostvarenih noćenja i raspoloživih kapaciteta daje stopu iskorištenosti kapaciteta, evidentno je kako brži rast noćenja u odnosu na rast kapaciteta rezultira njihovom većom iskorištenošću, što je pozitivan trend. Ipak, detaljnija analiza podataka (Grafički prikaz 2.2.4.3.) pokazuje ovaj rast u drugom svijetlu. Naime, broj noćenja po krevetu rastao je do 2012. i tada dosegao maksimum a nakon toga,

RADNA VERZIJA

ubrzanim rastom ponude tj. raspoloživih kreveta, u prvom redu u kategoriji soba i apartmana (Tablica P. 2.2.4.7), ovaj pokazatelj ponovno opada. Sličan trend prati pokazatelj dolazaka po raspoloživom krevetu s razlikom da je u zadnjoj godini (2014) on ispod razine ostvarene u 2010. S druge strane, u cijelom periodu, osim u zadnjoj godini promatranja, uočava se pozitivan trend povećanja prosječne duljine boravka gostiju.

Grafički prikaz 2.2.4.3. Noćenja i dolasci po raspoloživim krevetima u UAS 2010-2014 (prema dostupnim podatcima za sedam TZ)

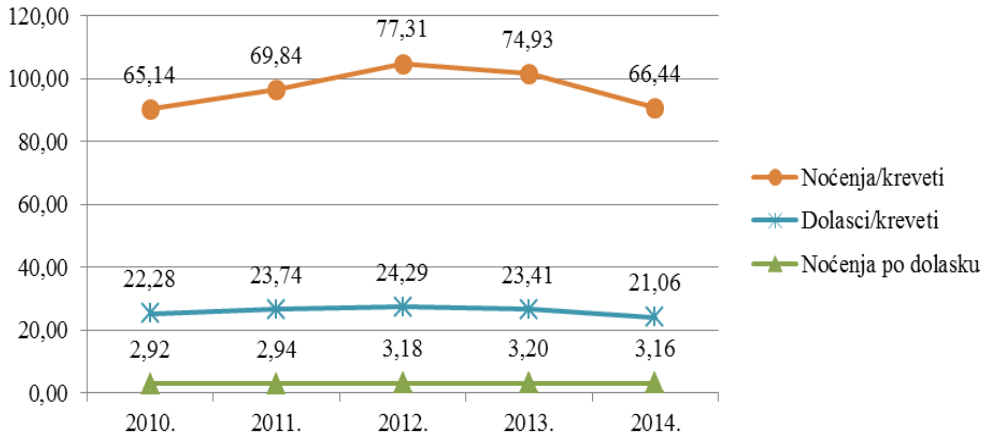

Izvor: Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije, Statistička analiza turističkog prometa za 2010., 2011., 2012., 2013. i 2014.; dostavljeni podaci TZa;obrada autora.

Sagledavanje strukture i dinamike dolazaka i noćenja nepotpuno je bez razmatranja sezonalnosti, kao ključnog obilježja i ograničenja turizma u Hrvatskoj i na području same UAS. U tu svrhu primijenjen je često korišten pokazatelj udjela turističkog prometa (dolazaka i noćenja) u mjesecima sezone u ukupnom godišnjem prometu, točnije udio turističkog prometa u srpnju i kolovozu odnosno u periodu lipanj-rujan u ukupnom turističkom prometu. Kako je vidljivo iz Grafičkog prikaza 2.2.4.4., sezonalnost dolazaka i noćenja na razini UAS prati istovjetan trend visoke i rastuće sezonalnosti, koji se uočava na području SDŽ i RH , iako se u zadnjoj godini promatranja (2014) kod noćenja u UAS uočava blagi pad udjela dvaju vršnih mjeseci. Također, uočljivo je kako je sezonalnost u UAS vrlo slična onoj na nacionalnoj razini, dok je pak nešto manje izražena nego na razini SDŽ. Istovremeno, grad Split, ima manje izraženu sezonalnost, što je s, obzirom na njegovu važnost kao urbanog, gospodarskog, kulturnog i inog centra, potpuno očekivano.

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.2.4.4 Udio dolazaka i noćenja u sezonskim mjesecima u odnosu na godišnje vrijednosti u UAS, gradu Splitu, SDŽ i RH 2012-2014[242]

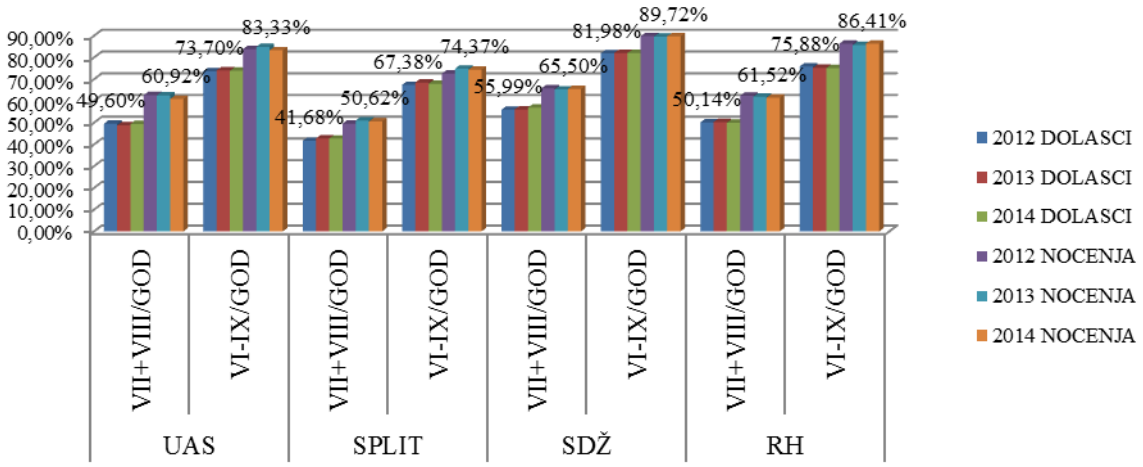

Izvor: dostavljeni podaci TZa; Analiza turističkog prometa SDŽ 2010, 2011, 2012, 2013; Turizam u brojkama 2010, 2011,2012,2013.; obrada autora.

U kontekstu turističke potražnje, poželjno bi bilo podatke strukturirati i analizirati s obzirom na potražnju za različitim posebnim oblicima turizma. Nažalost, raspoloživi podaci to omogućuju samo za jednu vrstu - međunarodna kružna putovanja. Podaci Lučke Uprave Split o broju ticanja i broju putnika/turista na ovoj vrsti putovanja pokazuju kako Split, kao centar UASa, postaje sve važnije kruzing odredište (sa 172.378 putnika u 2010.g. na 184.062 u 2014., prema www.portsplit.com). Dolasci brodova na kružnim putovanjima brojniji su u sezoni, što dovodi do dodatnog opterećenja u tom periodu već (pre)napučene povijesne jezgre grada Splita.

2.2.4.1.3. Financijski rezultati poslovanja

Nesporno je kako turizam predstavlja značajan segment gospodarstva UAS. Najbolji pokazatelj te važnosti bio bi udio turizma u BDP-u UAS, ali zbog loše statističke podloge, taj pokazatelj nije moguće izračunati. Stoga će se, obzirom na raspoložive podatke[243], značaj i dinamika razvoja turističko-ugostiteljske djelatnosti predočiti putem podataka o financijskom poslovanju ugostiteljskih[244] subjekata kao najvažnijeg segmenta turističke djelatnosti. Ugostiteljstvo obuhvaća djelatnosti pripremanja hrane i pružanja usluga prehrane, pripremanja i usluživanja pića i napitaka te pružanja smještajnih usluga. Ugostiteljstvo je vrlo važan element turizma

[242] 2010 i 2011. godina izostavljene su iz analize jer za te godine nisu bili dostupni podaci za 3 TZ dok u analizi 2012. nedostaju podaci TZ Klis

[243] U trenutku izrade ovog dokumenta, to su bili jedini dostupni podaci. Za detaljniju i precizniju analizu bilo bi poželjno imati i analizirati financijske podatke o poslovanju temeljnih vrsta „turističkih poduzeća" a to su podskupina Smještaj unutar područja I, i to Hoteli i sličan smještaj (NKD 2007 55.1), Odmarališta i slični objekti za kraći odmor (NKD 2007 55.2), Kampovi i prostori za kampiranje (NKD 2007 55.3), Ostali smještaj (NKD 2007 55.9) te djelatnost putničkih agencija (NKD 2007 79.11) i djelatnost organizatora putovanja (NKD 2007 79.12)

[244] Prema NKD-u 2007. (NN 58/07), to su sve djelatnosti iz područja I –Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, osim djelatnosti studentskih i učeničkih domova i ostaloga neturističkog smještaja koji se također razvrstavaju u područje I.

RADNA VERZIJA

jer ugostiteljski objekti čine samu srž receptivnih kapaciteta u turizmu te, uz atrakcije i prijevoz, čini osnovne „proizvođače“ tj. pružatelje usluga u turizmu. Prema procjenama Hrvatske narodne banke u Hrvatskoj potrošnja u objektima za smještaj i prehranu čini 58% ukupne turističke potrošnje stranih gostiju te 47,7% domaćih (Institut za turizam, 2011). Važno je imati na umu kako sav promet ugostiteljstva nije „turistički“ po prirodi nego jedan njegov dio čini i promet koji realiziraju rezidenti. Točan omjer ovih dviju veličina nažalost nije moguće utvrditi zbog ograničenosti i raspoloživosti podataka iako je nesporno kako u turistički razvijenim regijama/destinacijama, kao što je područje UAS, veći dio prometa čini upravo turistički promet[245]. Također, važno je napomenuti kako u analizu poslovanja ugostiteljstva nisu uključeni ugostitelji registrirani kao obrti jer navedeni podaci nisu dostupni, a procjene su kako čine značajan udio prometa i zaposlenih u ugostiteljstvu regije[246]. U analizi narednih podataka navedena metodološka i podatkovna ograničenja treba imati na umu.

Analiza danih podataka (Tablica P.2.2.4.5.) pokazuje kako u UAS ukupan broj poduzeća u ugostiteljskoj djelatnosti iz godine u godinu raste te se, uz oscilacije, u promatranom 5-godišnjem periodu povećao udio onih koji posluju sa dobitkom u odnosu na ona koja posluju sa gubitkom (sa 44,49% u 2010. na 56,40% u 2014). Navedeni rast broja poduzeća i realiziranog prometa može se prvenstveno pripisati turizmu jer rezidenti zbog pada kupovne moći (a i samog broja) nisu mogli biti generator navedenog rasta. Istovremeno se udio poduzetnika u ugostiteljstvu UAS povećava u ugostiteljstvu i ukupnom gospodarstvu SDŽ i RH. Kontinuiran trend rasta uočava se i kod najvažnijih financijskih pokazatelja na razini djelatnosti – ukupnih prihoda, ukupnih rashoda, prosječnog broja zaposlenih na bazi sati rada i prihoda po zaposlenom, dobiti razdoblja, dok gubitak od 2012. opada. Djelatnost je, sveukupno gledano, u gubitku koji je, sa 137,5 milijuna kuna u 2010. do 2012. porastao na 236 milijuna a u 2014.g. pao na 24,7 milijuna kuna. Ostvareni prihod po zaposlenom u ugostiteljstvu UAS ispod je razine ostvarene u ukupnom gospodarstvu UAS (varira od 38,38% do 55,99%), što otprilike korespondira udjelima/rasponima na razini SDŽ (od 40,58% do 57,56%), ali je iznad onih na razini RH (od 31,63% do 43,05% realiziranog prihoda po zaposlenom). Ipak, kada se sagleda udio ovog pokazatelja unutar grane/ugostiteljstva na različitim razinama, razvidno je kako je prihod po zaposlenom u ugostiteljstvu UAS ispod prosjeka ugostiteljstva SDŽ (uz oscilacije se kreće u rasponu 88,46% do 97,29%), a još više ispod prosjeka ugostiteljstva RH (u rasponu od 73,77% do 87,7%), što ukazuje na lošije performanse/produktivnost ugostiteljstva UAS.

[245] Primjerice, izračun na osnovu posljednjih raspoloživih podataka iz 2010.g. (DZS, 2011) pokazuje se kako se na razini Hrvatske u III kvartalu (srpanj-rujan – period visoke turističke sezone) ostvarilo 50,29% godišnjeg prometa u ugostiteljstvu, u II i III zajedno 75,17% dok je I kvartal realizirao tek 10,84% ukupnog godišnjeg prometa ili 21,56% prometa III kvartala.

[246] Izračun na osnovu posljednjih raspoloživih podataka o udjelu ugostitelja obrtnika u ugostiteljstvu na razini Splitsko-dalmatinske županije (DZS, 2011) pokazao je kako je gotovo 4 puta (3,9) veći broj poslovnih jedinica/radnji obrtnika u ovoj djelatnosti registrirao 30,50 % (47,23% u 2009) prometa te 64,34% (50,28% u 2009) zaposlenih u odnosu na pravne osobe

RADNA VERZIJA

Unutar same UAS (Tablica P.2.2.4.6), očekivano, najvažnija jedinica je grad Split, koji u cijelom promatranom razdoblju povećava svoj udio u gotovo svim promatranim pokazateljima te 2014. realizira 58,83% ukupnih prihoda, 60,43% ukupnih rashoda te 63,47% zaposlenih ugostiteljstva UAS. Također, očekivano, najveći dio ugostiteljske aktivnosti realizira se u priobalnom dijelu UAS koji je, uz oscilacije, u promatranom periodu zadržao relativno istu poziciju te u 2014. generirao 94,3% ukupnih prihoda i rashoda te 94,36% ukupne zaposlenosti ugostiteljske djelatnosti u UAS. S druge strane, usporedbom rezultata gradova i općina unutar UAS uočava se kako gradovi u konkretnom razdoblju povećavaju svoj udio u svim promatranim pokazateljima/agregatima te u 2014. generiraju 81,54% ukupnih prihoda i neznatno više od toliko ukupnih rashoda, 99,98% (naspram 0,02% koje realiziraju općina) dobiti razdoblja te 87,80% broja zaposlenih ugostiteljstva UAS, što ukazuje na izrazitu tendenciju urbanizacije ugostiteljske djelatnosti.

Za bolje razumijevanje značenja turizma na području UAS bilo bi važno napraviti i detaljniju analizu ostalih razvojnih potencijala kao i nekih važnih oblika turizma koji su na ovom području sve aktualniji – kulturni turizam, međunarodni i domaći turizam krstarenja, kongresni turizam, zdravstveni turizam, sportsko-rekreacijski te ruralni turizam koji je u svojim začecima ali pokazuje brze stope rasta te je nužno voditi računa o njegovom kontroliranom razvoju. Iako je u analizi stanja naglasak na kulturnom turizmu, sve navedene pojave trebalo bi promatrati u svjetlu njihove međuovisnosti i učinaka koje produciraju na prostoru UAS, i to ne samo ekonomskih koje se najčešće stavljaju u prvi plan nego isto tako i socio-kulturnih i prostorno-ekoloških. S obzirom na raspoložive podatke to, nažalost, nije bilo moguće napraviti, ali u razmatranju stanja i budućeg razvoja turizma svakako treba uzeti u obzir. Također, u promišljanju daljnjeg razvoja turizam treba svakako detaljnije analizirati i uzeti obzir druge probleme trenutnog razvojnog momenta turizma, a to su:

- problemi i potrebe poboljšanja prometne i komunalne infrastrukture,
- potreba boljeg prometnog povezivanja unutar UAS uz veću upotrebu modernih, čistih tehnologija,
- nedovoljna razina znanja pružatelja usluga u turizmu, posebice iznajmljivača,
- spora realizacija projekata zbog administrativnih i političkih barijera,
- nesređena vlasnička struktura kao problem za investicije,
- nepostojanje baze podataka iz sfere turizma ali i kulture kao nužna analitička osnova planiranja budućih aktivnosti,
- potreba za informativnim centrom u gradu Splitu za promociju ostalih destinacija UAS,
- potreba za boljom i učinkovitijom intersektorskom suradnjom svih dionika u razvoju te
- nedostatak artificijelnih turističkih atrakcija/sadržaja.

RADNA VERZIJA

2.2.4.1.4. Analiza kulturnih resursa kao potencijala razvoja turizma

Cjelovita analiza resursne osnove složen je i dugotrajan proces koji prelazi okvire ovog projekta budući da zahtijeva identifikaciju svakog pojedinačnog potencijalnog resursa, zatim njegovu evidenciju i sistematizaciju te u konačnici vrednovanje sukladno projektnim ciljevima. S druge strane, gospodarska, odnosno turistička valorizacija kulturno-turističkih resursa ovisi o *stupnju njihove tržišne spremnosti* (fizička i vremenska dostupnost, interpretacija, upravljanje), *prirodi potražnje* kojoj se moraju prilagoditi, te o *umreženosti i suradnji dionika kulturnog i turističkog sektora,* kako na razini UAS, tako i na razini svake pojedinačne jedinice lokalne samouprave (TZSDŽ, 2009).

Zbog vremenskog i financijskog ograničenja, uz pregled zaštićenih dijelova kulturne baštine temeljem Registra kulturnih dobara RH, korišteni su između ostaloga, podaci iz dokumenata: *Plan razvoja kulturnog turizma Splitsko-dalmatinske županije*[247] i *Strategija razvitka kulture grada Splita 2015.-2025.*[248]

Nadalje, u skladu sa *Strategijom zaštite, očuvanja i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje 2011.-2015.*, analiza stanja o održivom korištenju kulturne baštine provedena je s dva aspekta. Prvi dio slijedi strukturu kulturne baštine i kulturnih dobara koju određuju zakonski propisi (Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, NN 69/99, NN 151/03; NN 157/03 Ispravak, NN 87/09, NN 88/10, NN 61/11 , NN 25/12, NN 136/12 , NN 157/13,NN 152/14, NN 98/15 - Uredba), a drugi aspekt odnosi se na gospodarsko korištenje kulturne baštine. U navedenoj Strategiji utvrđeno je „da u dosadašnjoj praksi zaštita i očuvanje kulturne baštine nisu ni konceptualno (pa stoga ni kroz druge javne politike) ni institucionalno, a ni organizacijski dovoljno povezani s gospodarskim korištenjem kulturne baštine“ (Ministarstvo kulture RH, 2011: 8).

Svrha analize je razmotriti odnos prema dosadašnjem korištenju baštine te utvrditi potencijale uspješnijeg i učinkovitijeg korištenja kulturne baštine kao razvojnog resursa.

Materijalna kulturna baština

Nepokretna kulturna baština

Urbane cjeline

Područje UAS prepoznato je kao prostor je s najvećom koncentracijom kulturno-povijesnih i zaštićenih spomenika u zemlji. Zahvaljujući **izuzetno vrijednim lokalitetima pod zaštitom UNESCO-a (**Povijesni kompleks Splita i Dioklecijanova

[247] TZSDŽ (2009). Plan razvoja kulturnog turizma Splitsko dalmatinske županije, Institut za turizam, Zagreb
[248] Grad Split (2015). Strategija razvitka kulture grada Splita 2015.-2025., preuzeto sa http://www.split.hr/Default.aspx?sec=1794 (22.10.2015.)

RADNA VERZIJA

palača te Povijesni grad Trogir), značajna je kulturno turistička destinacija Mediterana.

Stara gradska jezgra (SGJ) s Dioklecijanovom palačom upisana je 1979. godine na listu Svjetske kulturne baštine UNESCO-a kao spomenik jedinstvene vrijednosti i značenja. Zaštićena je zbog iznimne kasnoantičke arhitekture Dioklecijanove palače i neprekinutog kontinuiteta korištenja stare gradske jezgre tijekom 1700 godina kao mjesta stanovanja i sakralnih sadržaja, kulturne i religijske tradicije, osobito štovanja Sv. Dujma, vizualnog identiteta Palače i katedrale Sv. Dujma, materijalne i nematerijalne kulture koju odražava SGJ te arheoloških ostataka.

Uz velik broj kulturno-povijesnih spomenika, to je područje najveće koncentracije kulturnih ustanova. Unutar SGJ djeluje niz znanstvenih i obrazovnih institucija, koje predstavljaju edukativni i znanstveni potencijal u povijesnoj jezgri. Unatoč tome, nedostaje promišljena politika upravljanja kulturnom baštinom. Zaštita povijesne jezgre Splita nije prilagođena novim, suvremenim preporukama UNESCO-a o zaštiti i očuvanju spomenika.[249] Unutar SGJ osim pojedinačnih i djelomičnih znanstveno-stručnih valorizacija, ne postoji suvremena, integralna interpretacija i prezentacija svih kulturnih slojeva unutar povijesne jezgre.[250] Kultura u SGJ je pretežito izložbenog karaktera, bez interakcije s posjetiteljima. Ne nudi se jedinstveni doživljaj prezentacije povijesne baštine i suvremene umjetnosti SGJ i Splita.

Zanemareno je osmišljavanje kulture kao odrednice identiteta lokalne živuće zajednice te njezinih edukacijskih potencijala. Prema podacima iz zadnjih dvaju popisa stanovništva, stara gradska jezgra u posljednjih je deset godina izgubila trećinu stanovnika. Godine 2001. bilo je 3. 235, a deset godina kasnije 2.320 stanovnika. Rapidna depopulacija u gradskoj jezgri, te s njom povezani procesi izmjene vrste stanovanja (apartmani i hoteli) i prenamjene javnih i privatnih prostora u prostore s poslovnom, turističkom namjenom, svjedoče o procesu gentrifikacije u gradskoj jezgri. Pod pritiskom ugostiteljske monokulture, izuzeti su ljetni otvoreni prostori za kulturne manifestacije (Peristil, Carrarina poljana, dio Pjace, tj. Narodnog trga, bedem Cornaro). Nepostojanje stimulativnih mjera za ulaganje u obnovu graditeljske baštine (porezna politika, subvencije, olakšice) utječe na nedostatak motivacije za ulaganje u kulturna dobra privatnih vlasnika.

Efikasna valorizacija kulturne baštine ovisi o sposobnosti stvaranja uvjeta za njezino održavanje, a razvojni efekti o pravilnoj integraciji lokaliteta nasljeđa u ekonomski kontekst. Generalni trendovi koji upućuju na porast potražnje za kulturološki autentičnim destinacijama predstavljaju izuzetnu priliku, no uz uvjet da se takva rastuća potražnja ne prepusti stihiji. Rezultati istraživanja[251] provedenog 2013.

[249] Popis UNESCO-vih Konvencija koje ratificirala RH dostupan na stranici:http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=61
[250] SWOT analiza rađene za potrebe izrade Nacrta prijedloga Plana upravljanja starom gradskom jezgrom Splita, preuzeto sa http://www.split.hr/Default.aspx?sec=1106
[251] Istraživanje o profilu turista koji posjećuju staru gradsku jezgru proveo je Znanstveni tim Povjerenstva za izradu Nacrta prijedloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom Splita

RADNA VERZIJA

godine u SGJ pokazali su **da je** glavni motiv dolaska posjetitelja iskustvo lokalne kulture i 'samousmjerena' kulturna potrošnja. Isto istraživanje pokazalo je **veće zadovoljstvo posjetitelja mogućnostima zabave u gradu nego atraktivnošću i pristupačnošću kulturnih spomenika.** Najzanimljivija promjena trenda u odnosu na prijašnja istraživanja (2005. i 2007. godine) pokazuje da čak 34 posto turista dolaze kao konzumenti zabavnih sadržaja, a njih 44 posto je 'ravnodušno' te ih zanima 'sve pomalo' i 'ništa posebno'. Uglavnom je u pitanju mlađa populacija od 16 do 35 godina koja očekuje inventivniju interpretacijsku razina kulturnih sadržaja.

Ovi rezultati su pokazali u kojoj je mjeri važno upravljanje starom gradskom jezgrom. Slični problemi prepoznaju se i u Povijesnom gradu Trogiru. Stoga je jedno od najvažnijih pitanja *definiranje pristupa upravljanju starim gradskim jezgrama (*Povijesni kompleks Splita i Dioklecijanova palača te Povijesni grad Trogir), kao najvažnijim resursima čija se povijesna i kulturna vrijednost ne smije narušiti razvojem turizma nego imperativno oživotvoriti jezgre djelatnim stanovništvom čija bi se egzistencija poglavito ostvarivala kroz djelatnost tzv. kreativnih industrija. Izrada plana upravljanja omogućila bi kontrolu utjecaja posjetitelja te bolje korištenje potencijala međunarodnih kulturnih atrakcija. Geografski smještaj urbanih povijesnih cjelina omogućuje lako umreženje u turističku ponudu, podjednako u smislu uključivanja ponude u kulturne rute na Sredozemlju kao i u još neformirane lokalne kulturne rute.[252]

Osim navedenih lokaliteta pod zaštitom UNESCO-a, značajna odrednica identiteta područja UAS su zaštićene kulturno-povijesne cjeline u Sinju, Omišu, Solinu, Stobreču te na području grada Kaštela (Kaštel Sućurac, Kaštel Gomilica, Kaštel Kambelovac, Kaštel Lukšić, Kaštel Stari, Kaštel Novi, Kaštel Štafilić) od kojih neke imaju dobro očuvane fortifikacijske sustave, brodska pristaništa i lučice.[253] Turistička atraktivnost ovih cjelina leži primarno u jedinstvenoj urbanoj skladnosti i dalmatinskom stilu života, odnosno u njihovoj ambijentalnoj vrijednosti. Međutim, u kontekstu tržišne spremnosti nedostaje organiziran sustav obilaska, označavanje i interpretacija kulturno-povijesnih znamenitosti (TZSDŽ, 2009).

Arheološki lokaliteti

Primarni turistički resursi u ovoj skupini su Dioklecijanova palača i Salona. Na prostoru UAS značajan je raster antičkih cesta, s važnim čvorištima u Saloni i kod Klisa, ali one su relativno slabo istražene (TZSDŽ, 2009:17).

Unatoč bogatstvu i koncentraciji nalazišta iz antike i ranokršćanskog razdoblja, ovi lokaliteti još nisu adekvatno valorizirani za potrebe turističkog tržišta. Jedino grad Split u okviru sustavnog i interpretiranog obilaska grada prezentira i antičke lokalitete (TZSDŽ, 2009). Salona je organizirana za turistički posjet, ali njezini tržišni

[252] SWOT analiza rađene za potrebe izrade Nacrta prijedloga Plana upravljanja starom gradskom jezgrom Splita, preuzeto sa http://www.split.hr/Default.aspx?sec=1106

[253] http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212 (22.10.2015.)

RADNA VERZIJA

potencijali nisu iskorišteni. Prepoznata je potreba uređenja arheološkog parka na prostoru Salone što bi omogućilo adekvatno upravljanje lokalitetom.

Brojni arheološki lokaliteti na cijelom području UAS nisu dostupni u fizičkom i tržišnom smislu; u fizičkom smislu dostupnost je otežana zbog loše prometne (prije svega nedostatni parking prostori) i komunalne infrastrukture, loše opremljenosti, posebno za potrebe invalidnih osoba, nemaju planove upravljanja, a nesređeni imovinsko-pravni odnosi vezani uz nekretnine najčešće su zapreka sustavnom planiranju namjene lokaliteta. Jedna od zapreka u održivom korištenju nepokretne arheološke baštine je i neosposobljenost institucija koje skrbe i upravljaju nepokretnom arheološkom baštinom (muzeja) za alternativne oblike korištenja arheoloških resursa. Nove komunikacijske tehnologije idealno su oruđe za pronalaženje ideja za razvoj novih oblika kulturne ponude. Generalno, *resursi u području kulture nisu na odgovarajući način iskorišteni niti stavljeni u funkciju razvoja kulturnih i kreativnih industrija* koje osiguravaju izniman potencijal za razvoj turističkih proizvoda.

Fortifikacijski kompleksi, utvrde

Jedna od najimpresivnijih tvrđava je Klis, značajni su i djelomično očuvani obrambeni bedemi oko Trogira i Splita, zatim tvrđave Fortica Stari grad i utvrda Mirabela/Peovica u Omišu. Kako bi pružili sigurnost stanovnicima manjih mjesta građeni su kašteli (npr. kašteli Kaštelanskog zaljeva), dok se u području Dalmatinske zagore proteže čitav niz utvrda koje su i pobrojane i stručno valorizirane i kao takve samo čekaju svoju implementaciju u okviru kulturnog turizma. [254]

Nakon desetljeća zapuštenosti, za posjet je osposobljena tvrđava Klis, a posjetiteljima je omogućen obilazak i drugih objekata na području UAS. Digitalna interpretacija fortifikacija trend je u pripremi ovih lokacija za tržište, a cilj projekta na tvrđavi Klis je *privući osobe iz različitih sektora, posebno kulturnih industrija kako bi se umrežili i koristeći primjere dobre prakse ponudili inovativna rješenja te mogućnost uređenja interaktivnog muzeja*. Zbog lokacije i povijesnog značenja tvrđava može postati primarni turistički proizvod od kojeg bi se *potražnja mogla širiti i tematskim kulturnim itinererima* (TZSDŽ, 2009). Trenutno je u izradi Plan upravljanja tvrđavom Klis.

Sakralne građevine i kompleksi

Autentičnost življenja na prostoru UASa između ostaloga se temelji i na kršćanskoj, odnosno katoličkoj kulturi. Stoga je u nepreglednom mnoštvu sakralnih objekata koje obilježavaju prostor življenja UASa, teško pobrojiti sve, ali se pri tome mogu istaknuti neke građevine i kompleksi koji imaju naročito, bilo arhitektonsko-umjetničko, bilo kulturološko-baštinsko značenje. To su prvenstveno katedrale Uznesenja BD Marije,

[254] Alduk, I., Srednjovjekovne tvrđave uz rijeku Cetinu, Zagreb – Split 2010.; http://dalmatinskiportal.hr/kolumna/tvrdave-splitsko-dalmatinske-zupanije

RADNA VERZIJA

odnosno sv. Duje u Splitu, sv. Lovre u Trogiru kao i brojni franjevački i dominikanski kompleksi na čitavom prostoru UASa. Posebnu pozornost valja pridati bogatom predromaničkom kulturnom sloju poput crkava sv. Nikole u Velom Varošu i sv. Trojice na Poljudu u Splitu, sv. Petra kod Omiša, Sv. Jurja u Kaštel Starom. Praktično svaka župna crkva na prostoru UASa ima vlastiti sadržaj koji se može uklopiti u kulturnu ponudu tim više što su sakralne građevine spomenici autentičnog vjerskog života lokalnog stanovništva. U okviru takvog živog vjerskog života i te kako je razvijen hodočasnički turizam. Samo dva takva punkta kao što su svetišta Majke Božje u Sinju i Vepricu kraj Makarske, godišnje posjeti oko 500 000 hodočasnika, a kad tome pribrojimo procesiju patrona grada Splita sv. Dujma, onda se ta brojka značajno premašuje. To je sjajan *temelj za razvoj vjerskog turizma i/ili tzv. vjerskih putova*, a što posebno stoji u strategiji turizma RH (Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, Zagreb 2013.).

Uz sakralne građevine vezane su i pojedinačna umjetnička djela ili sakralne zbirke koje su za sada nedovoljno iskorištene, a mogu biti uklopljene u priču o lokalnom autentičnom stilu života, a uz njih se vezuje i dobar dio nematerijalne kulturne baštine u vidu pučkog sakralnog pjevanja, običaja i sl.

Atraktivnost iznimno bogate sakralna baštine UAS mogla bi se povećati umreženjem u kulturne tematske itinerere, od najranijeg ranokršćanskog pa sve do suvremenog sakralnog kulturnog horizonta.

Ostale pojedinačne građevine iznimnog društvenog značenja[255]

Ministarstvo kulture donijelo je 30. studenog 2015. Rješenje o upisu Gradskog stadiona Poljud u Splitu u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara. Gradski stadion Poljud sagrađen je 1979. godine, projektirao ga je istaknuti hrvatski arhitekt Boris Magaš (1930.-2013.), a realizacija projekta vezuje se uz VIII. Mediteranske igre koje su 1979. godine održane u Splitu. U obrazloženju Stručnog povjerenstva navodi se da „Gradski stadion Poljud svojim smještajem u prostoru, oblikovanjem i konstrukcijom svjedoči iznimne urbanističke i arhitektonske vrijednosti i posjeduje nezamjenjivu odrednicu suvremenosti. Svojim urbanističkim i arhitektonskim konceptom usredotočen je na grad i čovjeka u njemu“.[256]

Gradski stadion Poljud od iznimnog je značenja za lokalnu zajednicu cijele UAS. Na stadionu su održane brojne sportske priredbe, uz domaće utakmice NK „Hajduk,

[255] Izdvojen je samo Gradski stadion Poljud kao posljednje kulturno dobro uvršteno na Listu zaštićenih kulturnih dobara, podaci o ostalim pojedinačnim kulturnim dobrima dostupni su na stranici Ministarstva kulture < http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212>
Nadalje, iako ovaj dio analize stanja ne obuhvaća analizu arhitektonskog nasljeđa, prepoznato je značenje istraživanja, očuvanja i upravljanja tim dijelom baštine, kao i značenje industrijskog nasljeđa te mogućnost alternativnih načina prenamjene industrijskih prostora posebno u kontekstu preusmjeravanja kulturnih i turističkih događanja prema rubnim dijelovima gradova i rasterećenja centra.

[256] < http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=13097> preuzeto 4.12.2015.

RADNA VERZIJA

treba izdvojiti gostovanja najpoznatijih svjetskih klubova i reprezentacija. Osim sportskih na stadionu se održavaju i kulturne manifestacije lokalnog, regionalnog i međunarodnog značenja.

Pokretna kulturna baština

Muzejska baština

Na području UAS najveća koncentracija muzeja, galerija i zbirki je u gradu Splitu, mnogi od njih su od nacionalnog i međunarodnog značaja. Unutar SGJ i u bližoj okolici zaštićene povijesne jezgre posebno treba izdvojiti Muzej grada Splita, Galeriju Emanuela Vidovića, Etnografski muzej, Galeriju umjetnina, Riznicu katedrale, izložbeni prostor Stare gradske vijećnice, Galeriju Kula, Salon Galić, Galeriju studio naranča (koja je i organizator grafičkog bijenala Splitgraphic), Galeriju Fotokluba, izložbeni prostor u Palači Milesi (HAZU). U neposrednoj okolici SGJ su renomirane muzejsko-galerijske institucije: Arheološki muzej Split, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Galerija Ivana Meštrovića, Hrvatski pomorski muzej Split, Prirodoslovni muzej.

Brojne muzejske i galerijske institucije i izložbeni prostori i u drugim gradovima UAS predstavljaju snažan potencijal za razvoj turizma. Pozitivan primjer suvremenog promišljanja o muzejima kao kulturnim, znanstvenim i edukativnim institucijama je novoosnovani Muzej Sinjske Alke koji spaja dva važna aspekta: nematerijalnu i materijalnu baštinu. Muzej ima vitalnu ulogu u zajednici i generator je drugih kulturnih događanja. Treba spomenuti i Muzej Cetinske krajine, Muzej Franjevačkog samostana u Sinju, Muzej grada Trogira, Muzej sakralne umjetnosti u Trogiru, Zbirku umjetnina Kairos u Trogiru, Muzej grada Kaštela, Gradski muzej Omiš.

Iako su muzejske institucije izuzetno vrijedan resurs za posjetitelje, većinu karakteriziraju zastarjeli postavi, statičan karakter prezentacije, prostorni problemi (primjer Muzeja grada Splita - pored zgrade Papalićeve palače u kojoj se nalazi sjedište i stalni postav, sastavni dio Muzeja čine Galerija Vidović, Dioklecijanovi podrumi, Mletačka kula, sjeverni zid Dioklecijanove plače – šetnica i jugoistočna kula Dioklecijanove palače) koji su prepreka za potpunije i bolje obavljanje djelatnosti ovih ustanova, prije svega zbog razdijeljenosti muzejsko galerijskih dijelova, jer je dio pod Gradskom upravom, a dio pod upravom Ministarstva.

Neinventivna interpretacijska razina muzeja, nepovezanost muzeja sa svojom okolinom, nedovoljno partnerstvo između muzeja i drugih kulturnih institucija u kreiranju zajedničkih projekata, samo su neki problemi s kojima se suočavaju. Djelatnici u kulturi vrsni su stručnjaci u svojim disciplinama, ali nedovoljno su educirani u području menadžmenta i marketinga što je neophodno za iznalaženje novih načina tržišne valorizacije svojih ustanova.

Iako se određeni broj projekata kulturne infrastrukture planira završiti do 2020. godine (Grad Split, 2015), a među njima i uređenje podruma Dioklecijanove palače,

RADNA VERZIJA

treba istaknuti još uvijek neiskorištene potencijale kulturnih i kreativnih industrija u prezentaciji muzejske građe.

Informatizacija i digitalizacija kulturnih ustanova najveći su izazovi u narednom razdoblju. Muzejska ustanova koja se *multimedijalnom prezentacijom građe i primjenom IT tehnologija* izdvaja od drugih kulturnih institucija UAS je novoosnovani Muzej Sinjske Alke. Ali druge kulturne institucije u Sinju – Muzej franjevačkog samostana i Muzej Cetinske krajine – dijele probleme muzejskih institucija u drugim gradovima. Stoga ih u većini slučajeva možemo smatrati tek uvjetno tržišno spremnim, a integriranje muzejskih projekata u kulturnu ponudu određenog prostora još uvijek nezadovoljavajućim.

Broj posjeta muzejima i galerijama posljednjih godina je u porastu (Izvješća TZ-a), a među najposjećenijima su Dioklecijanovi podrumi, Muzej grada Splita i Galerija Meštrović. Manifestacija Noć muzeja iznimno je dobro posjećena. Unatoč tome javna participacija muzeja u životu lokalne zajednice može biti puno kvalitetnija s iznimnim potencijalom uvođenja koncepta tzv. muzeja na otvorenom.

Knjižnična baština

Sustav knjižnica dobro je organiziran s tek ponekim pokušajima pretvaranja u multimedijalne kulturne točke, no premda knjižnična baština sadržava obilje materijala koji se može iskoristiti pri kreiranju turističkih i proizvoda kulturnih industrija, ona uglavnom nije u tom smislu iskorištena. Svejedno sustav knjižnica može biti nukleus umreženih kulturnih točaka tzv. pisane baštine opremljene suvremenim multimedijalnim alatima kojima se vrlo lako mogu pridružiti i biti kompatibilni partner muzejskoj i galerijskoj infrastrukturi.

Nematerijalna baština

Na području UAS iznimno je bogata i stoljećima čuvana nematerijalna baština. Kulturno umjetnička društva (KUD) baštinici su običaja, glazbe i plesova na lokalnoj razini.

Sinjska alka, Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore, Klapsko pjevanje i Mediteranska prehrana kulturna su dobra upisana na UNESCO-vu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

U turističkoj ponudi naglasak je na reprezentativnoj funkciji nematerijalne kulture, odnosno prigodnom predstavljanju njezinih pojedinih „elemenata“ (TZSDŽ, 2009).

Elementi nematerijalne baštine ukoliko se mudro uklope u ostale sadržaje kulturnog turizma mogu bitno doprinijeti turističkom dojmu opće kulture življenja lokalne zajednice koja time potvrđuje autentičnost turističke i kulturne destinacije.

Kulturne manifestacije

Najvažnija kulturna događanja i primarne turističke atrakcije na području UAS su Sinjska alka i Splitsko ljeto Zbog svojih povijesnih, kulturnih, etnografskih i drugih

RADNA VERZIJA

vrijednosti, *Sinjska alka* je danas jedinstveno viteško natjecanje u Europi. Upisana je 2010. godine na UNESCO-vu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva. **U suradnji s Hrvatskom turističkom zajednicom, Viteško alkarsko društvo aktivno sudjeluje u promociji turizma.**

Festival Splitsko ljeto je međunarodna glazbeno-scenska manifestacija koja obuhvaća dramski, operni, plesni i koncertni program. Uz Dubrovačke ljetne igre najstariji je i najreprezentativniji nacionalni kazališni festival koji se održava u ambijentalnim prostorima (Grad Split, 2015). Festival se tradicionalno održava od sredine srpnja do sredine kolovoza većinom na otvorenim prostorima stare gradske jezgre, Meštrovićevom kašteletu (Kaštilac na Crikvinama), predvorju Galerije Meštrović, Sustipanu, i dr. Ali zbog pritiska turističke monokulture izmještaju se kulturni sadržaji iz najatraktivnijih prostora SGJ. Festival organizira HNK Split, a održava i suradnju s ostalim kazalištima i manifestacijama u zemlji.

Od ostalih događanja međunarodnog značenja treba izdvojiti Marulićeve dane, Knjigu Mediterana, Festival mediteranskog filma, Međunarodni festival novog filma te niz likovnih i glazbenih manifestacija koje daju značajan doprinos kulturnoj sceni UAS. Velik broj događanja još uvijek ima lokalni i regionalni karakter, a kulturni ljetni festivali u manjim jedinicama lokalne samouprave smatraju se tercijarnim turističkim atrakcijama.

Iako su kulturne manifestacije relativno dobro posjećene i karakteriziraju ih dobro osmišljeni programi, suočavaju se s određenim problemima koji utječu na njihov turistički potencijal i sustavno uključivanje u turističku ponudu, prvenstveno se to odnosi na nedostatak popratnih sadržaja i usluga, slabu suradnju s turističkim agencijama te pravovremenu dostupnost javnosti programa događanja. Nužna je izrada portfelja kulturnih događanja na području UAS kako bi se, s jedne strane, identificirala ona koja imaju potencijal prerastanja u turističke atrakcije te, s druge strane, osigurao ravnomjeran vremenski raspored tih događanja.

Suvremena kulturna produkcija

UAS raspolaže znatnim potencijalima za razvoj suvremene kulturne produkcije. Najvažnije institucije su Hrvatsko narodno kazalište Split, u čijoj je organizaciji i Splitsko ljeto te djelomično Marulićevi dani, potom Gradsko kazalište lutaka koje organizira i Festival hrvatske drame za djecu „Marulić“, Gradsko kazalište mladih te neovisno kazalište Playdrama. Multimedijalni kulturni centar promiče projekte suvremene umjetnosti, osobito u području vizualne, filmske, intermedijalne umjetnosti i dizajna. Razvija interdisciplinarne programe i programe podrške razvoju mladih umjetnika. (TZSDŽ, 2009: 27). Hrvatska udruga likovnih umjetnika – Split (HULU) okuplja umjetnike svih medija likovnog izražavanja od slikarstva, grafike i kiparstva do multimedijalne umjetnosti. Udruga organizira manifestacije Splitski salon, Art ljeto, Biennale suvremene hrvatske grafike te aktivno podupire razne vidove suradnje među umjetnicima u zemlji i inozemstvu (Grad Split, 2015).

RADNA VERZIJA

Utemeljenje Umjetničke akademije 1997. godine sa brojnim studijskim programima likovne, glazbene i kazališne umjetnosti, označilo je preokret u razvoju suvremene kulture na prostoru UASa. Već etablirani umjetnici kao profesori , ali i još više bivši i sadašnji studenti pokretači su brojnih formalnih i neformalnih događaja koji su podigli razinu svijesti i razumijevanja uloge umjetnosti i kulture u općem življenju, a pogotovo u okviru kulturnog turizma. U toj činjenici krije se nemjerljivi *potencijal razvoja kreativnih industrija* tim više jer su više ili manje diseminirani po cijelom prostoru UASa. Valja naglasiti i da prostor UASa sadrži veliki broj pojedinaca čiji se rad i prepoznatljivost i te kako može upregnuti u razvoj kulturnog turizma i s njim povezanih kreativnih industrija. Primjerice, likovnost Vaska Lipovca idealna je podloga za osmišljavanje brojnih kulturnih projekata.

Potražnja za proizvodima kulturnog turizma

Potražnja stacionarnih ljetnih turista

Uloga kulturne ponude u odabiru odredišta putovanja kao i tijekom samog boravka u destinaciji temelj je svake analize potražnje za proizvodima kulturnog turizma. Za bolje razumijevanje stavova turista bilo bi potrebno provesti primarno istraživanje, ali s obzirom na vremenska i financijska ograničenja koriste se podaci istraživanja Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj - TOMAS ljeto 2014 objavljeni u izvještaju Obilježja turističke potražnje u Splitsko-dalmatinskoj županiji.

U istraživanjima o stavovima i potrošnji turista u hrvatskim primorskim destinacijama TOMAS ljeto 2014 posebno se prati kulturna ponuda kao razlog dolaska u županiju (primarni motiv putovanja), aktivnosti tijekom boravka u županiji povezane s kulturnim atrakcijama i događanjima te zadovoljstvo kulturnom ponudom županijskih destinacija.

Prema rezultatima istog istraživanja, upoznavanje kulturnih znamenitosti motiv je putovanja za tek 9,1% turista u županijskim turističkim odredištima. Budući da puno veći broj turista planira posjet kulturnim atrakcijama ako su im ponuđene tijekom njihova boravka, pretpostavka je da izvor potražnje za kulturnim doživljajima mogu biti i turisti motivirani novim iskustvima i doživljajima (26,4%), uživanjem u zabavi (36,4%) te gastronomiji (29%).

S obzirom na zemlju porijekla, najveći interes za upoznavanje kulturnih znamenitosti i doživljaja iskazali su gosti iz Francuske (26,7%), Švedske (15,1%) i Slovenije (14,3%), dok gosti iz Austrije (2,3%), Njemačke (3,8%) i Češke (5,4%) iskazuju vrlo slab interes.

Od kulturnih aktivnosti u destinacijama županije može se izdvojiti sljedeće: razgledavanje znamenitosti (58%), posjećivanje muzeja i izložbi (37,5%), posjećivanje koncerata (33,5%) i posjećivanje kazališta i priredbi (24,2%).

Nadalje, rezultati istraživanja pokazuju da turisti nisu zadovoljni raznolikošću kulturnih događanja, prezentacijom kulturne baštine i kvalitetom označavanja

RADNA VERZIJA

kulturnih znamenitosti. Tako nizak stupanj zadovoljstva nameće potrebu daljnjeg promišljana o kulturnim aspektima turističke ponude.

Zaključno, iz prethodne analize moguće je izdvojiti **ključne probleme međuovisnosti turizma i kulture**, i to u području:

- *Urbanog upravljanja i planiranja* s aspekta pozicije razvoja kulturnog turizma, poglavito u odnosu na pitanja: *prostorne koncentracije kulturnih resursa* na području UAS i njihovog odnosa s općom i turističkom infrastrukturom; *utjecaja turističkog razvoja na prostorne, ekonomske i društvene nosive kapacitete* povijesnih urbanih središta (u kojim je evidentan trend razvoja turističke monokulture i gentrifikacije) te *upravljanja razvojem različitih turističkih proizvoda* s aspekta njihove međusobne kompatibilnosti (npr. kulturni i 'party' turizam).
- *Dostupnosti* kulturnih sadržaja i kulturne baštine koja se očituje u lošoj prometnoj dostupnosti brojnih resursa baštine, fizičkoj dostupnosti osobama s invaliditetom, informacijskoj dostupnosti s obzirom na nepostojanje službenih informacija o brojnim resursima na web stranicama relevantnih kulturnih i/ili turističkih institucija te tržišnoj dostupnosti koja se očituje u nemogućnosti online rezervacije i kupnje ulaznica za iste.
- *Marketinške prezentacije* kulturnih sadržaja i kulturne baštine: suvremeni načini interpretacije i prezentacije se rijetko i nedostatno koriste što za posljedicu ima statičan i pretežito izložbeni karakter prezentacije kulturnih sadržaja i resursa, bez interakcije s posjetiteljima.
- *Nedostatne (horizontalne i vertikalne) povezanosti i suradnje ključnih razvojnih dionika iz sfera kulture, turizma i javnog sektora*, koja rezultira međusobnim nerazumijevanjem potreba i načina djelovanja subjekata iz različitih interesnih skupina, a što u konačnici vodi, s jedne strane ka izolaciji kulture u kulturnim ustanovama i njenom ne-približavanju korisnicima, a s druge, turističke strane, ka pretjeranoj eksploataciji resursa, komodifikaciji i stvaranju pseduoautentičnih kulturno-turističkih proizvoda.
- *Nedostatnih znanja o mogućnostima gospodarske/turističke valorizacije kulturne baštine*, što posljedično vodi ka niskom stupnju razvijenosti poduzetništva, odnosno tzv. kreativnih industrija temeljenih na kulturnim resursima.
- Konačno, potrebno je istaknuti da se velik broj gore navedenih problema neće moći riješiti ukoliko država ne počne, osim na deklarativnoj razini i stvarno raditi na decentralizaciji vlasti i njenom spuštanju na jedinice lokalne samouprave, kako bi iste mogle upravljati vlastitim resursima i razvojem. To se prije svega odnosi na rješavanje problema vlasništva i nadležnosti nad

RADNA VERZIJA

nekim dijelovima javnih resursa, kako prirodnih (npr. pomorskog dobra) tako i kulturnih (posebice kad je riječ o lokalitetima sa statusom nacionalne ili međunarodne (UNESCO-ve) zaštite. To će, dakako, zahtijevati izmjene i dopune brojnih zakona i zakonskih akata, ne samo iz područja kulture i turizma već i lokalne uprave, poreznih politika, itd.

RADNA VERZIJA

2.3. URBANO OKRUŽENJE

2.3.1. Kvaliteta urbanog okoliša, izloženost ekološkim rizicima i klimatskim opasnostima

Temeljnu vrijednost urbane aglomeracije Splita čine njene prirodne i urbane karakteristike. U nastavku je dat osnovni prikaz postojećeg stanja po pojedinim sastavnicama urbanog okoliša s izazovima koje one donose.

2.3.1.1.1. Onečišćenje zraka

Onečišćenje zraka ozbiljan je problem i za zdravlje ljudi i za zdravlje ukupnog ekosustava. Prema izvješćima o podacima iz Registra onečišćavanja okoliša koju provodi Agencija za zaštitu okoliša (AZO) analizirane su količine ispuštanja onečišćujućih tvari u zrak u Splitsko-dalmatinskoj županiji (SDŽ) za razdoblje 2010.-2014. i dane u Tablica P.2.3.1.1.

Uočava se da je najveća prijavljena količina ispuštanja ugljikovog dioksida (CO2) > 99 % u odnosu na ukupnu količinu ostalih ispuštanja onečišćujućih tvari u zrak (kg/god). Od ostalih onečišćujućih tvari zabilježene su emisije NO2, SO2, CO te u manjim količinama nemetanski hlapivi organski spojevi (NMHOS), PM10 čestice, fluorovodici i klorovodici, policiklički aromatski ugljikovodici te teški metali (arsen, kadmij, krom, bakar, živa, nikal, olovo i cink). Također se uočava smanjenje u prijavljenim količinama onečišćujućih tvari u zrak u razdoblju 2010.-2013. godine, a što se može pripisati smanjenim gospodarskim aktivnostima, kao i smanjenim količinama onečišćujućih tvari koje ne prelaze prag ispuštanja kao posljedica provedbe mjera zaštite zraka.

Prema izvješćima o podacima iz Registra onečišćavanja okoliša analizirane su ispuštene ukupne količine svih prijavljenih onečišćujućih tvari u zrak iz stacionarnih izvora s obzirom na djelatnost i vrstu ispusta na području Županije u razdoblju od 2010. do 2013. godine. Vrste ispusta su podijeljene na tri kategorije i prate se različitim obrascima (PI-Z-1, PI-Z-2, PI-Z-3), dok se djelatnosti unutar svake kategorije ispusta razlikuju po šiframa. Popis šifra i djelatnosti prema obrascima na kojima se prikupljaju podaci dat je u Tablica P.2.3.1.2.

Grafički prikaz ovisnosti ispuštenih količina najzastupljenijih onečišćujućih tvari u zrak (SO_2, NO_2, CO, CO_2 i PM_{10}) iz stacionarnih izvora s obzirom na djelatnost i vrstu ispusta na području Županije u razdoblju od 2010. do 2013. godine prikazane su na Grafičkim prikazima 2.3.1.1.-2.3.1.3.

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.3.1.1. Ispuštanja u zrak iz proizvodnih procesa bez izgaranja goriva, iz procesa koji uključuju izgaranje goriva kod kojih se produkti izgaranja koriste izravno u proizvodnom procesu i iz procesa obrade otpada, po djelatnostima u Splitsko-dalmatinskoj županiji za 2010 - 2013. (prema obrascu PI-Z-1)

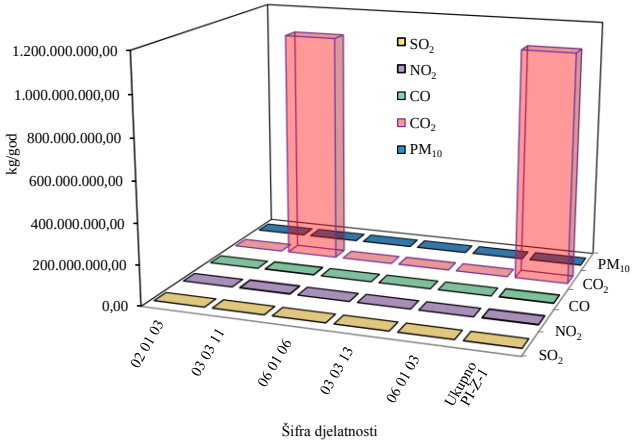

2010.

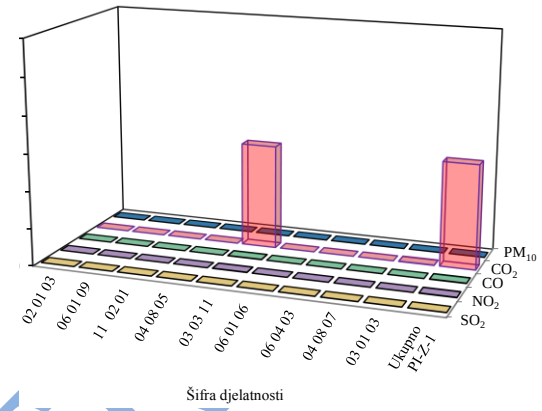

2011.

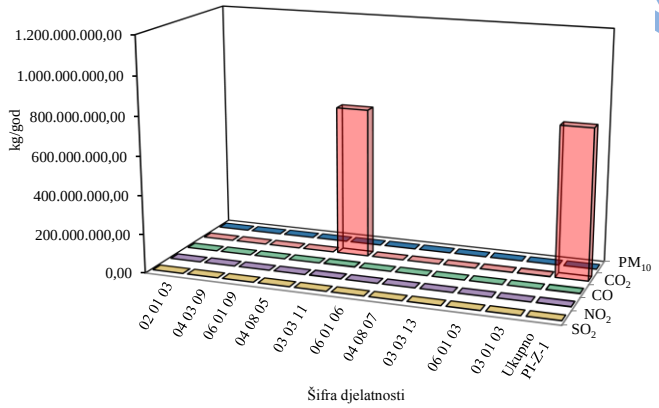

2012.

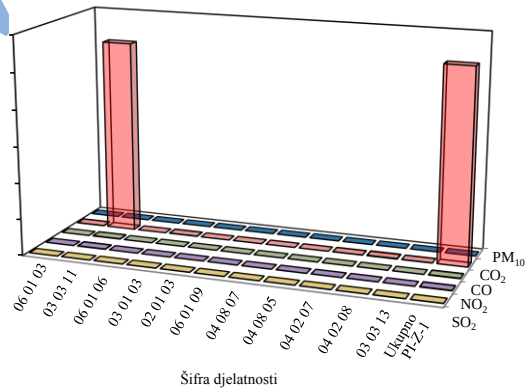

2013.

Izvor: AZO (2011.,2012.,2013., 2014.), obrada autora

Vidljivo je da na području Splitsko-dalmatinske županije u razmatranom razdoblju najznačajniji izvor gotovo svih mjerenih emisija onečišćujućih tvari u zrak iz stacionarnih izvora djelatnost proizvodnje cementa, pri čemu je dominantna emisija CO_2.

Grafički prikaz 2.3.1.2. Ispuštanja u zrak iz proizvodnih procesa koji uključuju izgaranje goriva bez izravnog kontakta produkata izgaranja sa sirovinom, po djelatnostima u Splitsko-dalmatinskoj županiji za 2010. - 2013. (prema obrascu PI-Z-2)

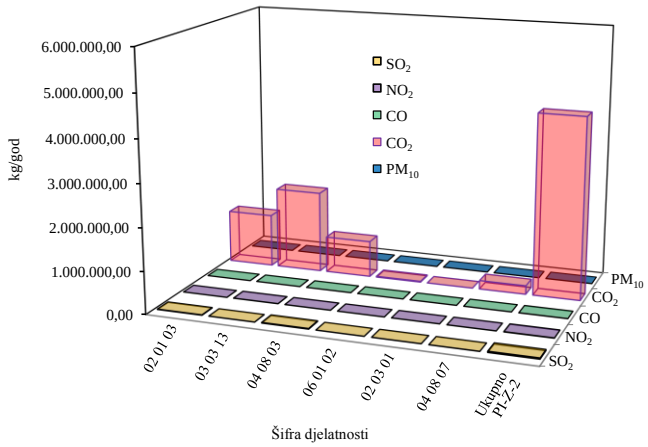

2010.

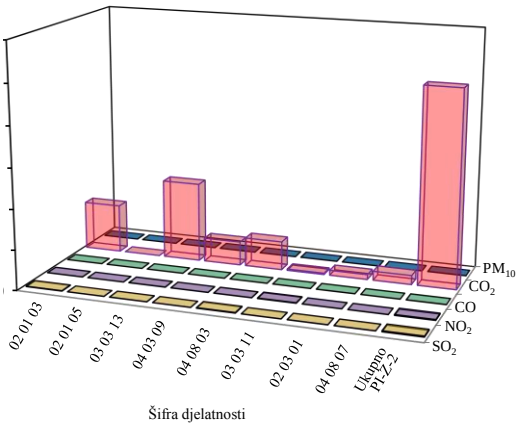

2011.

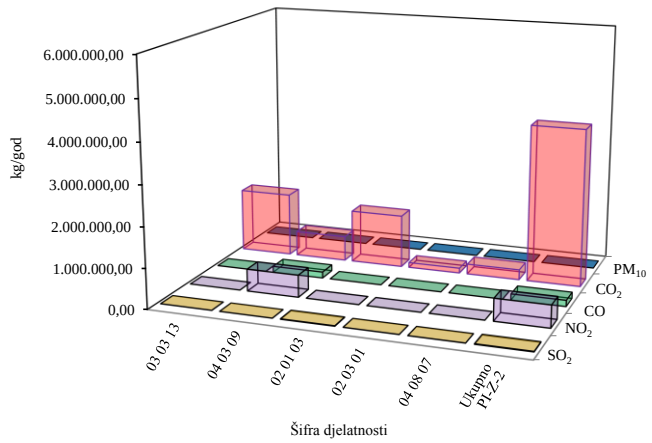

2012.

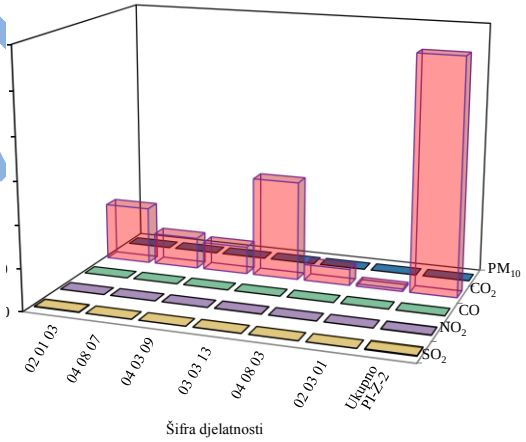

2013.

Izvor: AZO (2011.,2012.,2013., 2014.), obrada autora

Osim iz proizvodnje cementa, najveće emisije CO_2 zabilježene su iz djelatnosti proizvodnje asfalta, građevinarstva, izgaranja u neindustrijskim postrojenjima trgovina na veliko i malo, hotela, bolnica i ostalih društvenih, socijalnih i osobnih uslužnih djelatnosti, izgaranja u javnim toplanama, izgaranja u industrijskim toplanama i kotlovnicama, u djelatnosti valjaonice te procesa u industriji metala - vrućeg cinčanja, obrade i prerade mlijeka te proizvodnje pekarskih i slastičarskih proizvoda. Djelatnost proizvodnje cementa je uz emisiju CO_2 i najveći izvor ispuštenih količina SO_2, NO_2, CO, PM_{10}, kao i teških metala. Izvori NHMOS-a su uporaba organskih otapala u građevinarstvu, brodogradnji i izgaranju drva u kućanstvima.

Grafički prikaz 2.3.1.3. Ispuštanja u zrak iz procesa izgaranja goriva za dobivanje toplinske i/ili električne energije, po djelatnostima u Splitsko-dalmatinskoj županiji za 2010. - 2013. prema obrascu (PI-Z-3)

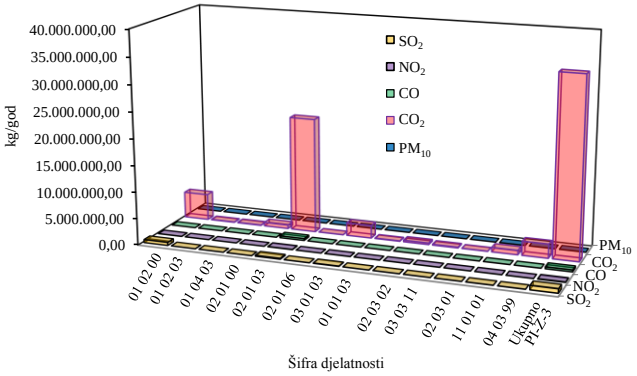

2010.

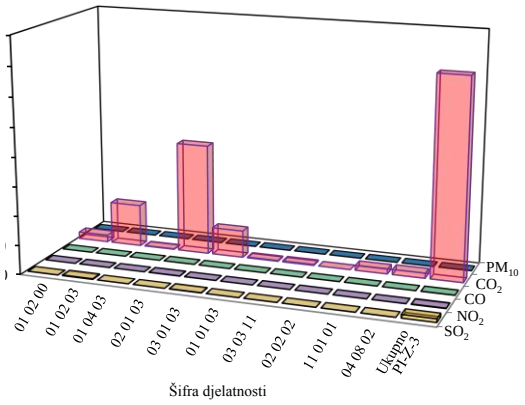

2011.

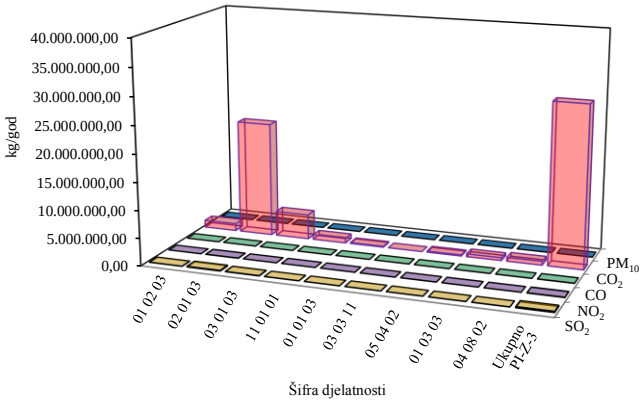

2012.

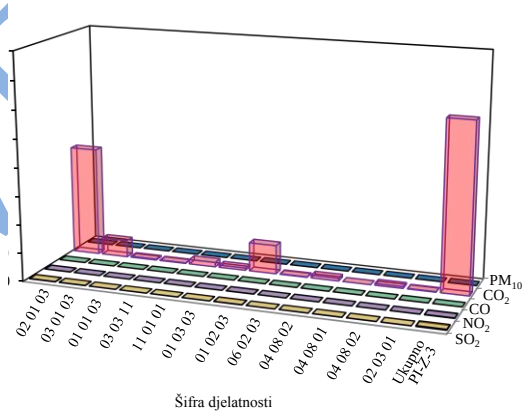

2013.

Izvor: AZO (2011.,2012.,2013., 2014.), obrada autora

Uz onečišćenja zraka iz stacionarnih izvora, na onečišćenje zraka u Splitsko-dalmatinskoj županiji utječe cestovni promet, ostali pokretni izvori i strojevi, obrada i odlaganje otpada, poljoprivreda te ostali izvori i ponori. Zanimljivo je da je prema Izvješću o stanju okoliša Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje 2008. - 2011. zaključeno da se opterećenje štetnim tvarima iz oborina smanjilo, a od postojećeg opterećenja štetnim tvarima većina je prekograničnog izvora (50–80%), što ukazuje da Hrvatska više onečišćenja „uvozi“ nego „izvozi“ (Upravni odjel za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša, 2012.). Cestovni promet dominantan je izvor emisija NO_X, no i te se emisije smanjuju najviše zbog uvođenja katalizatora u osobna vozila, a dijelom i zbog manje potrošnje goriva u sektorima energetike. Upravo su SO_2 i NO_X, uz NH_3 prijetnja ekosustavima zbog zakiseljavanja i eutrofikacije. Prema podacima iz Državnog hidrometeorološkog zavoda o godišnjim količinama oborina za razdoblje 2010. - 2014. za glavne, klimatološke i kišomjerne

postaje s područja Splita (Tablica P.2.3.1.3.) te ukupnog godišnjeg taloženja pojedinih iona s glavne meteorološke postaje Split-Marjan (Tablica P.2.3.1.4.), vidljiv je kontinuirani pad udjela iona SO_4^{2-}-S, NO_3^--N i NH_4^+-N neovisno o količini oborina, što ukazuje na padajući trend zakiseljavajućih i eutrofikacijskih tvari.

Na području SDŽ postoji duga tradicija sustavnog praćenja kakvoće zraka, te se razni parametri kakvoće zraka prate na većem broju lokacija na prostoru cijele županije. Lokalna mreža za praćenje kakvoće zraka obuhvaća mjerne postaje na području grada Splita (4), Kaštelanskog zaljeva i Solina (7+15 posebne namjene oko industrijskih objekata) te gradova Sinj (1), Makarska (2) i Omiš (4). Kakvoća zraka na području UAS prema podacima iz lokalne mreže (bez dviju postaja u području Makarske) dana je u Tablici P.2.3.1.5.

Mjerne postaje u nadležnosti tvrtke CEMEX Hrvatska d.d. na području Kaštelanskog zaljeva i Solina su: postaja između tvornica Sv. Kajo i Sv. Juraj, postaja Kaštel Sućurac, postaja Vranjic, postaja Solin ribogojilište, postaja Kaštel Kambelovac, postaja Sv. Kajo - Starin, postaja Sv. Kajo - Rudnik 2, postaja Sv. Kajo - Rudnik 3, postaja AMS I, postaja AMS II te postaja AMS III. Podaci o emisijama CEMEX-a objavljuju su u Godišnjim izvješćima o praćenju emisija onečišćujućih tvari u zrak iz stacionarnih izvora na teritoriju Republike Hrvatske, a koje publicira Agencija za zaštitu okoliša.

Za potrebe praćenja kvalitete zraka na razini države, područje RH je podijeljeno na zone i aglomeracije. Uredbom o određivanju područja i naseljenih područja prema kategorijama kvalitete zraka (NN 68/08), Republika Hrvatska je za potrebe praćenja kvalitete zraka podijeljena u sedam područja (zona) i šest naseljenih područja (aglomeracija) (Grafički prikaz 2.3.1.4. a)). Područje HR7 obuhvaća područja Splitsko-dalmatinske županije (izuzevši Grad Split) i Dubrovačko-neretvanske županije. Područje HRST obuhvaća područje Grada Splita.

Od 2013. godine za potrebe praćenja kvalitete zraka, Uredbom o određivanju zona i aglomeracija prema razinama onečišćenosti zraka na teritoriju Republike Hrvatske (NN 1/14) određeno je pet zona i četiri aglomeracije (Grafički prikaz 2.3.1.4. b).)

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.3.1.4. Zone i aglomeracije za potrebe praćenja kvalitete zraka

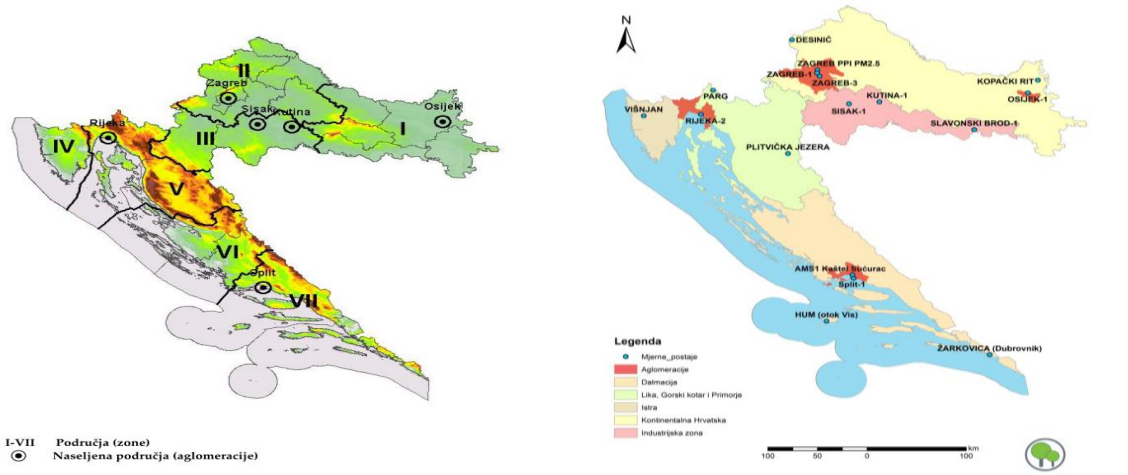

(a) Zone i aglomeracije u RH do 2012. godine

(b) Zone i aglomeracije u RH od 2013. godine s prikazom mjernih postaja za ocjenu onečišćenosti (sukladnosti) u 2013-toj godini.

Izvor: AZO (2011a, 2013a), obrada autora

Na Grafičkom prikazu 2.3.1.4. b) također su prikazane lokacije mjernih postaja za ocjenu onečišćenosti (sukladnosti) zraka na području RH. U okviru provedbe mjera zaštite zraka koji se objavljuju na Internet stranici Državne mreže, podaci kakvoće zraka za područje UAS preuzimaju se s automatskih postaja Kaštel Sućurac, Solin i Split koje je uspostavila tvrtka CEMEX Hrvatska d.d., te s mjerne postaje Split 1 - postaje u okviru državne mreže za trajno praćenje kakvoće zraka. Kakvoća zraka na navedenim postajama u okviru državne mreže za trajno praćenje kakvoće zraka za promatrano razdoblje 2010. - 2014. su prikazane u Tablici P.2.3.1.6.

U 2010. godini, za područje HR7 je na svim postajama u Splitsko-dalmatinskoj županiji zrak je bio I kategorije za sve mjerene onečišćujuće tvari. Na mjernoj postaji Poljud zrak je bio II kategorije obzirom na NO2 i SO2, a I kategorije obzirom na dim. Na mjernoj postaji AMS-3 zrak je bio I kategorije za sve mjerene onečišćujuće tvari.

Prema Zakonu o zaštiti zraka (NN 130/11), od 2011. se kvaliteta zraka svrstava u dvije kategorije. Tako je za područje HR7 je na svim postajama u 2011. zrak bio I kategorije za sve mjerene onečišćujuće tvari. Na mjernoj postaji Poljud zrak je bio II kategorije obzirom na NO2 i SO2,. Na mjernoj postaji AMS 3-Split–centar zrak je bio I kategorije za sve mjerene onečišćujuće tvari. Isto stanje je zabilježeno u 2012. godini.

U 2013. godini, na mjernoj postaji AMS 1 zrak je s obzirom na SO2, PM10 i PM2,5 bio I kategorije. Obuhvat podataka za onečišćujuće tvari NO2, PM 10 – mjereno gravimetrijski, Pb u PM10, Cd u PM10, Ni u PM10 i As u PM10 nije bio zadovoljavajući pa kategorizacija kvalitete zraka s obzirom na te tvari nije određena. Na automatskoj mjernoj postaji AMS 2 zrak je bio uvjetno I kategorije s obzirom na PM2,5. Obuhvat podataka za onečišćujuće tvari NO2, PM10, PM10 – mjereno

RADNA VERZIJA

gravimetrijski, Pb u PM10, Cd u PM10, Ni u PM10, As u PM10, SO2 nije bio zadovoljavajući pa kategorizacija kvalitete zraka s obzirom na te tvari nije određena. Zrak je bio uvjetno I kategorije s obzirom na PM10 na mjernoj postaji AMS 3. Obuhvat podataka za onečišćujuće tvari SO2, PM10 – mjereno gravimetrijski, PM2,5, Pb u PM10, Cd u PM10 i Ni u PM10 nije bio zadovoljavajući pa kategorizacija kvalitete zraka s obzirom na te tvari nije određena. U lokalnoj mreži Grada Splita, na mjernoj postaji Poljud, zrak je bio I kategorije s obzirom na SO2, a II kategorije s obzirom na NO2. U 2014. godini je na svim mjernim postajama zrak je bio I kategorije s obzirom na ispitivane parametre.

Općenito se može zaključiti da je prema podacima o kakvoći zraka u okviru državne mreže, zrak na području Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju od 2010. do 2014. godine ocijenjen kao zrak I. kategorije, izuzev jedne postaje Split–Poljud koji u čitavom razmatranom razdoblju (osim 2014.) bilježi lošije rezultate te je ocijenjen kao zrak II. kategorije. Uzrok povišenih koncentracija na ovoj postaji su lokalni izvori onečišćenja poput zahvata u građevinarstvu, cestovni promet, energetsko postrojenje smješteno u luci Lora i blizina brodogradevne industrije, no njihov utjecaj u 2014. godini je bio zanemariv.

U cilju potpunije ocjena stanja kakvoće zraka na mjernim postajama u okviru državne i lokalne mreže, poboljšanje i nadogradnja postojećeg monitoringa zraka u smislu povećanja broja parametara koji se prate za ocjenu kakvoće zraka, a koji su propisani Uredbom o utvrđivanju popisa mjernih mjesta za praćenje koncentracija pojedinih onečišćujućih tvari u zrak i lokacija mjernih postaja u državnoj mreži za trajno praćenje kvalitete zraka NN 22/14, osigurati će potpuniju ocjenu kakvoće zraka, usklađenost praćenja na mjernim postajama i s europskim normama i direktivama.

2.3.1.1.2. Onečišćenje vode

Zaštita voda od onečišćenja, kao i racionalno korištenje vodnih resursa jedan od prioriteta sektora zaštite okoliša i održivog razvoja na području UAS. Krški vodotoci i Jadransko more osim što predstavljaju ključni životni i gospodarski resurs (vodoopskrba, korištenje energijskog potencijala, turizam, itd.), važni su i zbog bioraznolikosti.

Podaci o ukupnim količinama ispuštanja i prijenosa pojedinačnih onečišćujućih tvari u vode i/ili more, analiziraju se na razini RH u okviru baze Registra onečišćavanja okoliša (ROO) sa ciljem ukazivanja na posljedična opterećenja i pritiske. Prikupljeni podaci o vrstama i količinama (kg/god) ispuštanja i prijenosa onečišćujućih tvari u vode i/ili more, od općih pokazatelja, anorganskih i organskih tvari do teških metala, prijavljenih u Splitsko-dalmatinskoj županiji za 2010., 2011., 2012., 2013. i 2014. godinu iz sustava javne odvodnje i s lokacije obveznika prikazane su prema vrsti onečišćujuće tvari u Tablici P.2.3.1.7.

RADNA VERZIJA

Vidljivo je da najveći teret onečišćenja dolazi od BPK_5, KPK, ukupne suspendirane tvari te spojeva dušika i fosfora, a isti uglavnom dolaze u vodne sustave putem komunalnih otpadnih voda i to najviše iz sustava javne odvodnje. Ovakvo stanje posljedica je infrastrukturne opremljenosti i pokrivenosti kolektorskom mrežom, pri čemu se otpadne vode sakupljene kolektorskom mrežom, uz nekolicinu trenutno postojećih iznimki (npr. Sinj), ispuštaju bez pročišćavanja u recipijent, ili je instaliran samo prethodni stupanj pročišćavanja (Split - ispusti Katalinića brig i uređaj Stupe, Trogir i Kaštela-uređaj Divulje)[257]. Također je bitno napomenuti da znatan dio onečišćenja vodnih sustava (a koji nije evidentiran u bazi ROO) dolazi iz domaćinstva koja nisu pokrivena kolektorskom mrežom te problem odvodnje rješavaju sabirnim jamama koje su najčešće propusne pa se otpadna voda cijedi u krško podzemlje. Obzirom da je na području UAS turizam jedan od značajnijih gospodarskih djelatnosti, to evidentno doprinosi opterećenju vodnih ekosustava. Problem je posebno izražen u ljetnom periodu nižih vodostaja, kada recipijenti imaju znatno smanjenu sposobnost razrjeđenja onečišćujućih otpadnih voda, a količina otpadnih voda raste zbog turističkih i drugih aktivnosti (u Tablici P.2.3.1.7. je za promatrano razdoblje 2010.-2014. vidljiv značajno povećan sadržaj detergenata u otpadnim vodama iz sustava javne odvodnje u odnosu na otpadne vode s lokacija obveznika).

Osim komunalnih otpadnih voda, onečišćenje dolazi i iz sektora industrije s neadekvatno zbrinutim vodama, koje se ispuštaju ili direktno u okoliš ili u sustav javne odvodnje bez odgovarajućeg pročišćavanja. Industrijske otpadne vode čine 8-15% od ukupne količine otpadnih voda (najveći udio otpadnih voda u 2013. godini) te one manjim dijelom sudjeluju u ukupnom opterećenju (oko 1% za BPK_5, KPK, ukupni fosfor i ukupni dušik, 4% za suspendirane tvari). Prema sektorima djelatnosti, iz podataka ROO vidljivo je da proizvodni procesi očekivano predstavljaju sektor s najvećim pritiskom na vodni okoliš. Među onečišćujućim tvarima ispuštaju se i teški metali, a najčešći izvori onečišćenja okoliša teškim metalima su industrija, promet, komunalni otpad i kemijska sredstva za zaštitu bilja.

Značajno onečišćenje voda dolazi i od nesanitarnih i neadekvatnih odlagališta (legalna i ilegalna) otpada, pri čemu ispiranjem s oborinama odlagališta otpada nastaju procjedne vode koje sadrže visoke koncentracije organskih i hranjivih tvari, patogena i teških metala, te ako nisu propisno sakupljene i tretirane, mogu uzrokovati onečišćenje okolnog područja i podzemnih voda.

Količine hranjivih i opasnih tvari unesenih vodotocima u priobalni dio mora imaju snažan utjecaj na njegovu kakvoću te između ostalog mogu utjecati na povećanje koncentracija hranjivih tvari u moru, što može dovesti do eutrofikacije i pojave cvjetanja mora. Stoga se na vodotocima jadranskog sliva provodi sustavni monitoring

[257] Pregled prijavljenih ispusta otpadnih voda i uređaja za pročišćavanje otpadnih voda iz sustava javne odvodnje je obrađen u okviru primarne infrastrukture.

RADNA VERZIJA

kakvoće voda ispitivanjima koncentracije fizikalno-kemijskih pokazatelja, režima kisika i hranjivih tvari.

Podaci o količinama hranjivih i opasnih tvari unesenih vodotocima u priobalni dio mora dostupni su široj javnosti u okviru baze podataka i pokazatelja stanja morskog okoliša, marikulture i ribarstva (http://baltazar.izor.hr/azopub/bindex). Bitno je napomenuti da su se vrijednosti pokazatelja do 2010. uspoređivale s graničnim vrijednostima iz Uredbe o klasifikaciji voda (N.N. 138/08) te s Uredbom o opasnim tvarima u vodama (N.N. 137/08), a od 2011. prema Uredbi o standardu kakvoće voda (N.N. 89/10, 73/03, 151/14). U obuhvatu UAS, od interesa je stanje pokazatelja na mjerenoj postaji oznake 40110 - "Cetina downstream HE Zakučac". Unos tereta hranjivim i organskim tvarima te teškim metalima u razdoblju 2010. - 2014. godinu dat je na Grafičkom prikazu 2.3.1.5.

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.3.1. 5. Unos tereta hranjivim i organskim tvarima te teškim metalima u razdoblju 2010.-2014. godine na mjerenoj postaji "Cetina downstream HE Zakučac"

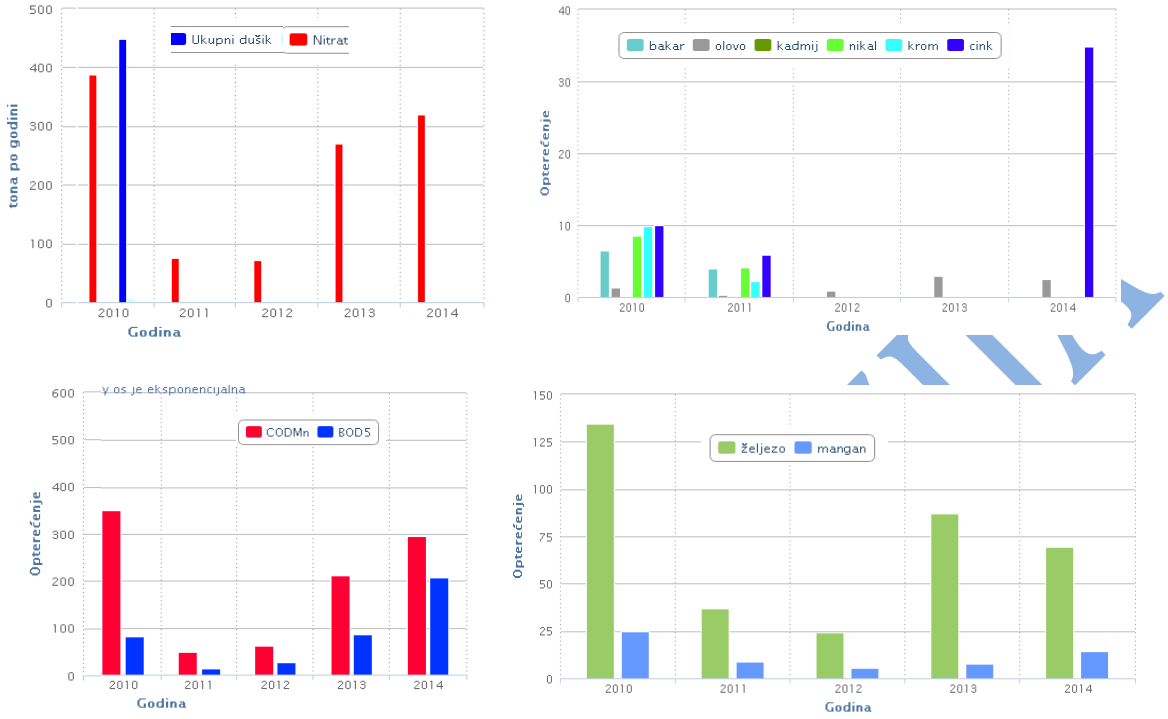

Izvor: AZO, obrada autora

Stanje pokazatelja je sumirano u Tablici P.2.3.1.8. Općenito se može zaključiti da ekološko stanje na mjernoj postaji "Cetina downstream HE Zakučac" u promatranom razdoblju varira od "umjerenog", "dobrog" do "vrlo dobrog" - ovisno o pokazateljima prema kojima je vršena ocjena ekološkog stanja. Uočava se trend poboljšanja u odnosu na 2010. godinu. Pri tom su uočene visoke izmjerene vrijednosti električne vodljivosti jer je ova postaja pod utjecajem mora. Unos opterećenja/tereta rijekom ovisi o protoku odnosno o količini oborina. U 2014. godini uočen je porast unosa cinka u odnosu na prethodne godine.

Opasne tvari u vodama narušavaju ravnotežu ekosustava te narušavaju zdravlje ljudi i svih organizama u hranidbenom lancu. Stoga onečišćenje opasnim tvarima nije samo rizično za vodni okoliš ili čovjeka, već je i napoželjnog djelovanja na morski okoliš ili kakvoću proizvoda za ljudsku ishranu. U tom smislu se u morskom sedimentu prati prostorna i vremenska raspodjela masenih udjela opasnih tvari, i to pesticida (DDT-diklor difenil-trikloretan, HCH-lindana i PCB-polikloriranih bifenila) u morskom sedimentu. U obuhvatu UAS, od interesa je stanje pokazatelja izmjerenih na mjernim postajama OT10 (Vranjic) i OT11 (Kaštela – bivša tvornica Ina-vinil) i OT07a (Brački kanal). Podaci o stanju pesticida u morskom sedimentu za 2010., 2011. i 2013. godinu (podaci za 2012. i 2014. nisu dostupni) sumirani su u Tablici P.2.3.1.9.

Usporedba vrijednosti za udjele pesticida u sedimentu dobivenih na osnovu monitoringa u 2013. godini s višegodišnjim dostupnim podacima (2006. - 2011.) ukazuje općenito na odsustvo lindana u okolišu. Za očekivati je niske udjele ispitivanih pesticida u okolišu budući da je njihova proizvodnja i uporaba zabranjena u razvijenim zemljama te i u Republici Hrvatskoj. Raspon DDTx udjela u 2013. općenito je sličan rasponu vrijednosti ustanovljenih za razdoblje 2006. - 2011. što ukazuje na još uvijek prisutne DDT izvore onečišćenja na obalnom području Jadrana u blizini gradskih i lučkih središta, marina i lučkih postrojenja. Pri tom su najveće vrijednosti izmjerene na postajama OT10 (Vranjic) i OT11 (Kaštela – bivša tvornica Ina -vinil), a u tragovina na postaji OT07a (Brački kanal). Poliklorirani bifenili prisutni su u znatno većim količinamna od kloriranih pesticida ukazujući i dalje na prevladavajući utjecaj industrijskog onečišćenja nad poljoprivrednim na cijelom području. Povišene vrijednosti kloriranih ugljikovodika zabilježene su u blizini gradskih i lučkih središta, kao posljedica utjecaja specifičnih izvora onečišćenja, među kojima su industrijske i komunalne otpadne vode, lučke vode i riječni donosi. Najveće vrijednosti su nađene na postaji OT10 (Vranjic).

Onečišćenje morskog sedimenta teškim metalima je bitno pratiti jer je njihova prisutnost u sedimentu moguć izvor emisije istih u vodenom stupcu. Time kontaminacija sedimenta izravno utječe na kvalitetu morske vode i čini dugoročni izvor kontaminacije morskih organizama koji se koriste u ljudskoj ishrani. Služba za prostorno planiranje i zaštitu okoliša grada Splita je u okviru projekta “Ispitivanje zagađenja sa teškim metalima u sedimentu priobalnog pojasa grada Splita” s izvršiteljem ronilačkim klubom “Nautilus” u prosincu 2014. godine provela ispitivanja sadržaja teških metala (Fe, Mn, Zn, Cu, Cr, Hg, As, Pb i Cd) na sedam lokacija kupališta, i to Kašteletu (na dubini od 4,5 m), Kašjunima (7,7 m), Benama (4,5m), Lubinskom portu (4,4 m), Mornaru (3,1 m), Žnjanu 1 (6-7 m), Žnjanu 2 (4,5 - 7 m), Kaštel Sućurcu (Sokolana 4,2 m) te referentnom izvoru Jadra (1,3 m) (Služba za prostorno planiranje grada Splita, 2014). Analiza Fe i Mn je provedena radi uvida u osnovnu geološku strukturu sedimenta i eventualne promjene na njemu uzrokovane ljudskim faktorom. Rezultati ispitivanja Zn, Cu, Cr, Hg, As, Pb i Cd su sumirani u Tablici P.2.3.1.10, a uspoređeni su prema smjernicama razvijenim za morske ekosustave i to s ERL (*engl. effect range low* - niski raspon učinka) i ERM (*engl. effect range medium* - srednji raspon učinka). ERL su koncentracije ispod kojih se rijetko očekuje pojava negativnog utjecaja na morske organizme, dok kod ERM koncentracija postoji velika vjerojatnost pojave ozbiljnog negativnog utjecaja na zdravlje živih zajednica u okolini sedimenta. Rezultati su pokazali da se cink, bakar, krom i kadmij nalaze u koncentracijama oko ili ispod ERL vrijednosti te da ne mogu imati utjecaj na morski okoliš, pa tako ni na ljudsku populaciju. Koncentracija olova na svim lokacijama kreće oko vrijednosti ERL, a prema ujednačenosti rezultata zaključilo se da olovo potječe iz geoloških izvora, te da izmjerena koncentracija ne može utjecati na žive organizme u moru. Količina arsena na svim lokalitetima je između ERL i ERM vrijednosti te ne može bitno utjecati na morski okoliš. Podaci za živu očekivano odskaču za područje Kaštel Sućurac (lokaciju Sokolana), a ovakvo

RADNA VERZ

stanje posljedica je poznatoga višegodišnjeg nekontroliranog ispuštanja različitih tvari u more iz bivšeg “Jugovinila”. U zaključku ove studije se navodi da se povećana koncentracija teških metala u sedimentu može očekivati i na drugim lokalitetima u splitskom akvatoriju, poput podmorja oko glavnih kanalizacijskih ispusta, lučicama, bazenu BIS - Vranjic i drugim sličnim lokalitetima.

Od izvora onečišćenja s mora, najznačajniji je pomorski promet, kojem se pripisuju nelegalna ispuštanja onečišćenih kaljužnih voda, otpadnih ulja i zauljenih voda, ispiranje tankova, izmjena balastnih voda, mogućnost nesreća s posljedicama koje variraju od ozbiljnih do katastrofalnih. Evidenciju o vodenom balastu na području Županije provodi Lučka kapetanija, a podaci za razdoblje 2010.-2013. su sumirani u Tablici P.2.3.1.11. Prema evidentiranim podacima vidljivo je da je u 2013. godini značajno porasla količina iskrcanog vodenog balasta.

Popis onečišćenja voda koja su se dogodila u razdoblju 2010.-2014. na području UAS, a prema podacima dostavljenih od Hrvatskih voda, su prikazane u Tablici P.2.3.1.12.

Podaci o iznenadnim onečišćenjima mora u koju su bili uključeni djelatnici Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije preko Službe 112 i u sklopu Programa praćenja kakvoće mora na morskim plažama u razdoblju 2010. - 2014. sumirani su u Tablici P.2.3.1.13.

Podaci o kvantitativnoj ocjeni ekološkog stanja prijelaznih, priobalnih i otvorenih voda dostupni su široj javnosti u okviru Baze podataka i pokazatelja stanja morskog okoliša, marikulture i ribarstva (http://baltazar.izor.hr/azopub/bindex). U obuhvatu UAS, od interesa je stanje pokazatelja na četiri mjerene postaje (postaja OC06 - u središnjem dijelu Kaštelanskog zaljeva, postaja OC05 - Splitski kanal, postaja OC07 - u Vranjicu, poluzatvoreno područje estuarija rijeke Jadro, te postaja OC04 (ispred ušća Cetine i grada Omiša). Kvantitativna ocjena ekološkog stanja prema trofičkog indeksu u razdoblju 2010. - 2014. dat je na Grafičkom prikazu 2.3.1.6., na kojima su sivom bojom markirane postaje od interesa za UAS.

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.3.1.6. Georeferencirani ineraktivni grafički prikaz trofičkog indeksa za sve postaje u razdoblju 2010.-2014.

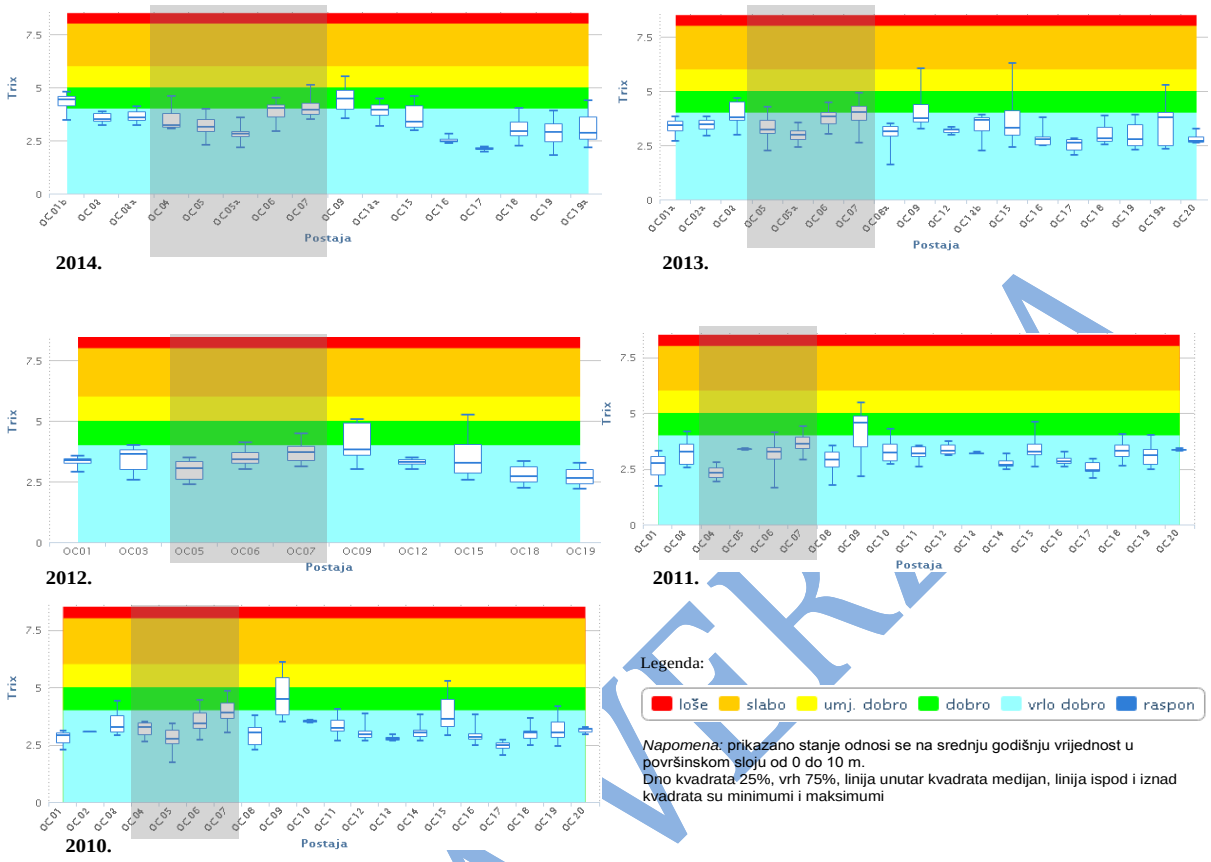

Izvor: AZO, obrada autora

Ekološko stanje na svim postajama u obuhvatu UAS se za razdoblje 2010.-2014. može opisati kao vrlo dobro (oligotrofno), osim na postaji OC07 u Vranjicu (poluzatvoreno područje estuarija rijeke Jadro) na kojoj je stanje bilo između vrlo dobrog i dobrog stanja. Trenutno stanje je znatan napredak u odnosu na razdoblje devedesetih godina prošlog stoljeća kada je stanje u ovom području povremeno bilo i vrlo loše. Naime, u istočni dio Kaštelanskog zaljeva (Vranjički bazen) od polovine prošlog stoljeća pa do 2004. godine, ispuštalo se gotovo 2/3 nepročišćenih otpadnih voda grada Splita, koje su ljeti u uvjetima slabe dinamike vodnih masa redovito izazivale izražene pojave eutrofikacije. Visoki stupanj eutrofikacije se manifestirao kroz učestale pojave fitoplanktonskih cvatnji (red tide), hipoksije i povremene anoksije, koje su za posljedicu imale pomore riba i bentoskih organizama (Marasović, 1989; Marasović et al., 1991; Kušpilić et al., 1991). Polovicom devedesetih godina, prestankom rada mnogih industrijskih postrojenja na obalama zaljeva, došlo je do poboljšanja stanja u zaljevu, a provedbom projekta „EKO-Kaštelanski zaljev“ kojim su od 2004. otpadne vode iz ovog područja preusmjerene u područje Bračkog kanala, uočeno je daljnje poboljšanje ekološkog stanja (Šolić et al, 2010). Za razliku od Kaštelanskog zaljeva, u Bračkom i Splitskom kanalu nisu zabilježene neuobičajene cvatnje.

RADNA VERZIJA

Postaja OC04 (ispred ušća Cetine i Grada Omiša) odlikuje se vrlo dobrim stanjem iako je bez sumnje pod određenim antropogenim pritiskom. Budući da se ovako vrlo dobro stanje pojavljuje neprekidno tijekom promatranog razdoblja i dalje se može prihvatiti razina pritiska na ova područja.

Kako je zadnjih godina prisutan trend stalnog poboljšavanja ekološkog stanja, možemo reći da u hrvatskom dijelu Jadrana u ekološkom smislu više nema tzv. vrućih točaka. Isto tako već duži niz godina u Jadranu nisu zabilježeni problemi vezani uz posljedice eutrofikacije među kojima je i pojava sluzavih cvatnji ("mucilagine"), "red tide" te monospecifičnih cvatnji fitoplanktona. Niska abundancija sumnjivo toksičnih vrsta fitoplanktona u morskoj vodi i potpuni izostanak pojave toksičnosti školjkaša upućuje na dobro ekološko stanje.

Postizanje „dobrog ekološkog stanja“ površinskih voda uključuje kemijske, biološke i hidromorfološke elemente kakvoće. Zbog prirodne biološke raznolikosti uvedena je tipizacija površinskih voda i ocjenjivanje stanja voda s obzirom na relativno odstupanje od tzv. tip-specifičnih referentnih uvjeta. Referentni uvjeti odgovaraju vrlo dobrom ekološkom stanju, odnosno stanju kad nema dokaza o narušenosti za svaki od općih fizikalno-kemijskih, hidromorfoloških i bioloških elemenata kakvoće ili su dokazi ograničeni. Karakteristike površinskih vodnih tijela (rijeke, jezera, prijelazne i priobalne vode), te stanje grupiranog podzemnog vodnog tijela, iskazani su prema Planu upravljanja vodnim područjem, za razdoblje 2013. – 2015. (Prema Zahtjevu za pristup informacijama, Klasa: 008-02/16-02/0000286 Ur. broj: 15-16-1) i sumirani su u tablicama P.2.3.1.14.-P.2.3.1.17.

Vodna tijela priobalnih voda na području UAS pripadaju jadranskom vodnom području kopnenih voda tekućica i tipa su "prigorski mali vodotoci primorskih stalnih tekućica u vapnenačko-silikatnoj podlozi krša" (oznaka T15A), "nizinski mali vodotoci primorskih stalnih tekućica u vapnenačkoj podlozi krša" (oznaka T15B), "prigorski mali vodotoci primorskih povremenih tekućica u vapnenačkoj podlozi krša" (oznaka T16A), "prigorski mali vodotoci primorskih povremenih tekućica u vapnenačko-silikatnoj podlozi krša" (oznaka T16B), "nizinski vodotoci srednje velikih primorskih povremenih tekućica u vapnenačkoj podlozi krša" (oznaka T19A), "nizinski vodotoci srednje velikih primorskih stalnih tekućica u vapnenačko-silikatnoj podlozi krša" (oznaka T21B), "prigorski vodotoci velikih primorskih stalnih tekućica u vapnenačkoj podlozi krša" (oznaka T22A), "nizinski vodotoci velikih primorskih stalnih tekućica u vapnenačko-silikatnoj podlozi krša" (oznaka T23A), prigorski vodotoci malih primorskih povremenih tekućica u vapnenačkoj podlozi krških polja (oznaka T24A) te "prigorski vodotoci malih primorskih stalnih tekućica u vapnenačkoj podlozi krških polja" (oznaka T26A). Od ukupno 37 vodnih tijela priobalnih voda na području UAS, vrlo dobro i dobro ekološko stanje nije zabilježeno na ukupno osam vodnih tijela, dok sva vodna tijela imaju dobro kemijsko stanje (Tablica P.2.3.1.14.).

Vodna tijela prijelaznih voda na području UAS pripadaju vodnim tijelima Cetine i Jadra a tipa su "mezohalini estuarij krupnozrnatog sedimenta" (oznaka P2_2),

RADNA VERZIJA

"mezohalini estuarij sitnozrnatog sedimenta" (oznaka P2_3), "polihalini estuarij sitnozrnatog sedimenta" (oznaka P3_3) te "oligohalini estuarij krupnozrnatog sedimenta" (oznaka P1_2). Od ukupno šest vodnih tijela prijelaznih voda na području UAS, četiri vodna tijela nemaju dobro ekološko stanje, a među njima vodno tijelo (P2_2-CE) nema dobro ni kemijsko stanje (Tablica P.2.3.1.15.).

Vodna tijela priobalnih vode u području UAS pripadaju jadranskom vodnom području i tipa su "polihalino plitko priobalno more sitnozrnatog sedimenta" (oznaka O313), "euhalino plitko priobalno more sitnozrnatog sedimenta" (oznaka O413) i “euhalino priobalno more sitnozrnatog sedimenta” (oznaka O423). Među identificiranim vodnim tijelima priobalnih voda na području UAS vodna tijela oznake O313-KASP (sjeverni rub Kaštelanskog zaljeva, Trogirski zaljev, Marinski zaljev) i O413-STLP (luka Split) karakterizira loše ekološko stanje, te ukupno procijenjeno stanje nije dobro (Tablica P.2.3.1.16.).

U prikazu stanja prijelaznih i priobalnih voda tijekom 2013. i 2015. godine istraživanja svih bioloških elemenata kakvoće nisu provedena u svim vodnim tijelima, te navedeni rezultati ne daju u potpunosti uvid u stanje prijelaznih i priobalnih voda Jadranskog mora.

Grupirana vodna tijela podzemne vode na području UAS spadaju u Jadranske otoke (oznaka JOGNKCPV _12), Cetinu (oznaka JKGIKCPV _10) i Krka (JKGIKCPV _09). Uočava se da je zabilježeno ukupno stanje svih grupiranih vodnih tijela podzemnih voda na području UAS dobro (Tablica P.2.3.1.17.)

Ocjena kakvoće mora za kupanje se određuju na temelju kriterija definiranih **Uredbom o kakvoći mora za kupanje (NN 73/08)** i EU direktivom o upravljanju kakvoćom vode za kupanje (br. 2006/7/EZ), a rezultati ocjene kakvoće mora se objavljuju u okviru **Baza podataka i pokazatelja stanja morskog okoliša, marikulture i ribarstva**. Rezultati kvalitete mora za kupanje u razdoblju 2010. - 2014. su prikazani na Grafičkom prikazu 2.3.1.7.

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.3.1.7. Kvaliteta mora za kupanje u razdoblju 2010. – 2014.

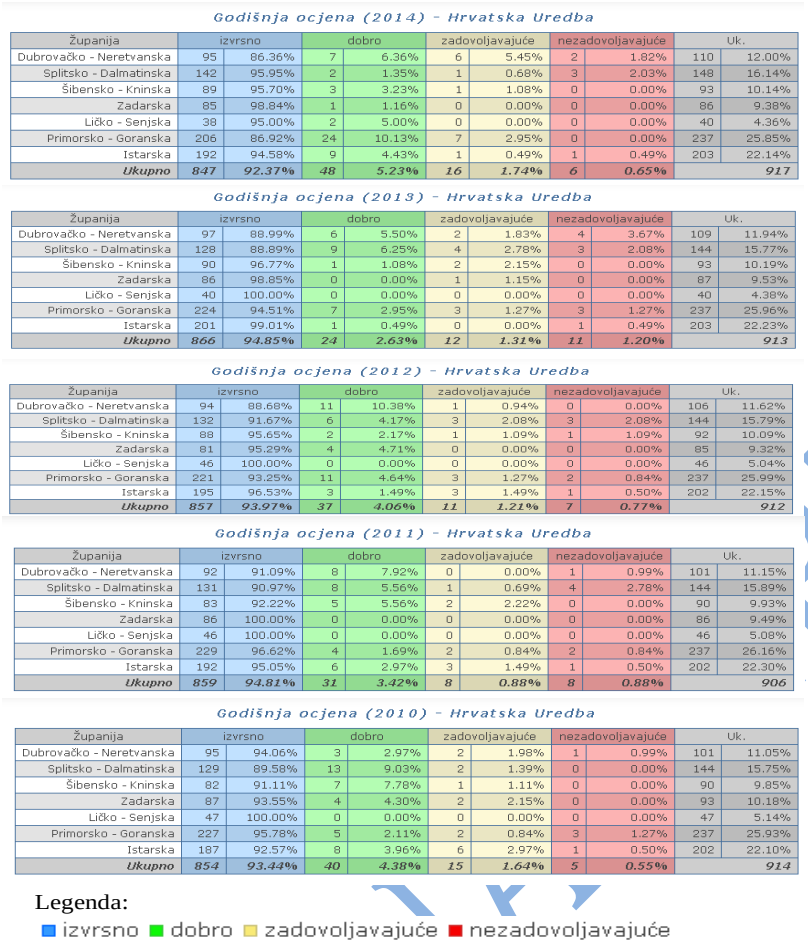

Godišnja ocjena (2014) - Hrvatska Uredba

Županija	izvrsno		dobro		zadovoljavajuće		nezadovoljavajuće		Uk.	
Dubrovačko - Neretvanska	95	86.36%	7	6.36%	6	5.45%	2	1.82%	110	12.00%
Splitsko - Dalmatinska	142	95.95%	2	1.35%	1	0.68%	3	2.03%	148	16.14%
Šibensko - Kninska	89	95.70%	3	3.23%	1	1.08%	0	0.00%	93	10.14%
Zadarska	85	98.84%	1	1.16%	0	0.00%	0	0.00%	86	9.38%
Ličko - Senjska	38	95.00%	2	5.00%	0	0.00%	0	0.00%	40	4.36%
Primorsko - Goranska	206	86.92%	24	10.13%	7	2.95%	0	0.00%	237	25.85%
Istarska	192	94.58%	9	4.43%	1	0.49%	1	0.49%	203	22.14%
Ukupno	*847*	*92.37%*	*48*	*5.23%*	*16*	*1.74%*	*6*	*0.65%*		*917*

Godišnja ocjena (2013) - Hrvatska Uredba

Županija	izvrsno		dobro		zadovoljavajuće		nezadovoljavajuće		Uk.	
Dubrovačko - Neretvanska	97	88.99%	6	5.50%	2	1.83%	4	3.67%	109	11.94%
Splitsko - Dalmatinska	128	88.89%	9	6.25%	4	2.78%	3	2.08%	144	15.77%
Šibensko - Kninska	90	96.77%	1	1.08%	2	2.15%	0	0.00%	93	10.19%
Zadarska	86	98.85%	0	0.00%	1	1.15%	0	0.00%	87	9.53%
Ličko - Senjska	40	100.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	40	4.38%
Primorsko - Goranska	224	94.51%	7	2.95%	3	1.27%	3	1.27%	237	25.96%
Istarska	201	99.01%	1	0.49%	0	0.00%	1	0.49%	203	22.23%
Ukupno	*866*	*94.85%*	*24*	*2.63%*	*12*	*1.31%*	*11*	*1.20%*		*913*

Godišnja ocjena (2012) - Hrvatska Uredba

Županija	izvrsno		dobro		zadovoljavajuće		nezadovoljavajuće		Uk.	
Dubrovačko - Neretvanska	94	88.68%	11	10.38%	1	0.94%	0	0.00%	106	11.62%
Splitsko - Dalmatinska	132	91.67%	6	4.17%	3	2.08%	3	2.08%	144	15.79%
Šibensko - Kninska	88	95.65%	2	2.17%	1	1.09%	1	1.09%	92	10.09%
Zadarska	81	95.29%	4	4.71%	0	0.00%	0	0.00%	85	9.32%
Ličko - Senjska	46	100.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	46	5.04%
Primorsko - Goranska	221	93.25%	11	4.64%	3	1.27%	2	0.84%	237	25.99%
Istarska	195	96.53%	3	1.49%	3	1.49%	1	0.50%	202	22.15%
Ukupno	*857*	*93.97%*	*37*	*4.06%*	*11*	*1.21%*	*7*	*0.77%*		*912*

Godišnja ocjena (2011) - Hrvatska Uredba

Županija	izvrsno		dobro		zadovoljavajuće		nezadovoljavajuće		Uk.	
Dubrovačko - Neretvanska	92	91.09%	8	7.92%	0	0.00%	1	0.99%	101	11.15%
Splitsko - Dalmatinska	131	90.97%	8	5.56%	1	0.69%	4	2.78%	144	15.89%
Šibensko - Kninska	83	92.22%	5	5.56%	2	2.22%	0	0.00%	90	9.93%
Zadarska	86	100.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	86	9.49%
Ličko - Senjska	46	100.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	46	5.08%
Primorsko - Goranska	229	96.62%	4	1.69%	2	0.84%	2	0.84%	237	26.16%
Istarska	192	95.05%	6	2.97%	3	1.49%	1	0.50%	202	22.30%
Ukupno	*859*	*94.81%*	*31*	*3.42%*	*8*	*0.88%*	*8*	*0.88%*		*906*

Godišnja ocjena (2010) - Hrvatska Uredba

Županija	izvrsno		dobro		zadovoljavajuće		nezadovoljavajuće		Uk.	
Dubrovačko - Neretvanska	95	94.06%	3	2.97%	2	1.98%	1	0.99%	101	11.05%
Splitsko - Dalmatinska	129	89.58%	13	9.03%	2	1.39%	0	0.00%	144	15.75%
Šibensko - Kninska	82	91.11%	7	7.78%	1	1.11%	0	0.00%	90	9.85%
Zadarska	87	93.55%	4	4.30%	2	2.15%	0	0.00%	93	10.18%
Ličko - Senjska	47	100.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	47	5.14%
Primorsko - Goranska	227	95.78%	5	2.11%	2	0.84%	3	1.27%	237	25.93%
Istarska	187	92.57%	8	3.96%	6	2.97%	1	0.50%	202	22.10%
Ukupno	*854*	*93.44%*	*40*	*4.38%*	*15*	*1.64%*	*5*	*0.55%*		*914*

Legenda:
izvrsno dobro zadovoljavajuće nezadovoljavajuće

Izvor: Kakvoća mora u Republici Hrvatskoj, obrada autora

More je u razdoblju od 2010.-2014. uzorkovano na 906-917 lokacija, od kojih je 92,37-94,85% ocjenjeno kao more izvrsne kakvoće (plava boja na slici), 2,63-5,23 % kao more dobre kakvoće (zelena boja) te 0,88-1,74% kao more zadovoljavajuće kakvoće (žuta boja), te 0,55-1,20% kao more nezadovoljavajuće kakvoće. Po udjelu koji otpada na točke ocjenjene kao more izvrsne kvalitete, SDŽ zaostaje za ostalim jadranskim županijama, izuzev Dubrovačko-Neretvanske županije. Kakvoća mora po postajama u okviru Urbane aglomeracije Split u razdoblju 2010.- 2014. prikazana je na Grafičkom prikazu 2.3.1.8.

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.3.1. 8. Kakvoća mora po postajama u okviru Urbane aglomeracije Split (UAS) u razdoblju 2010.- 2014.

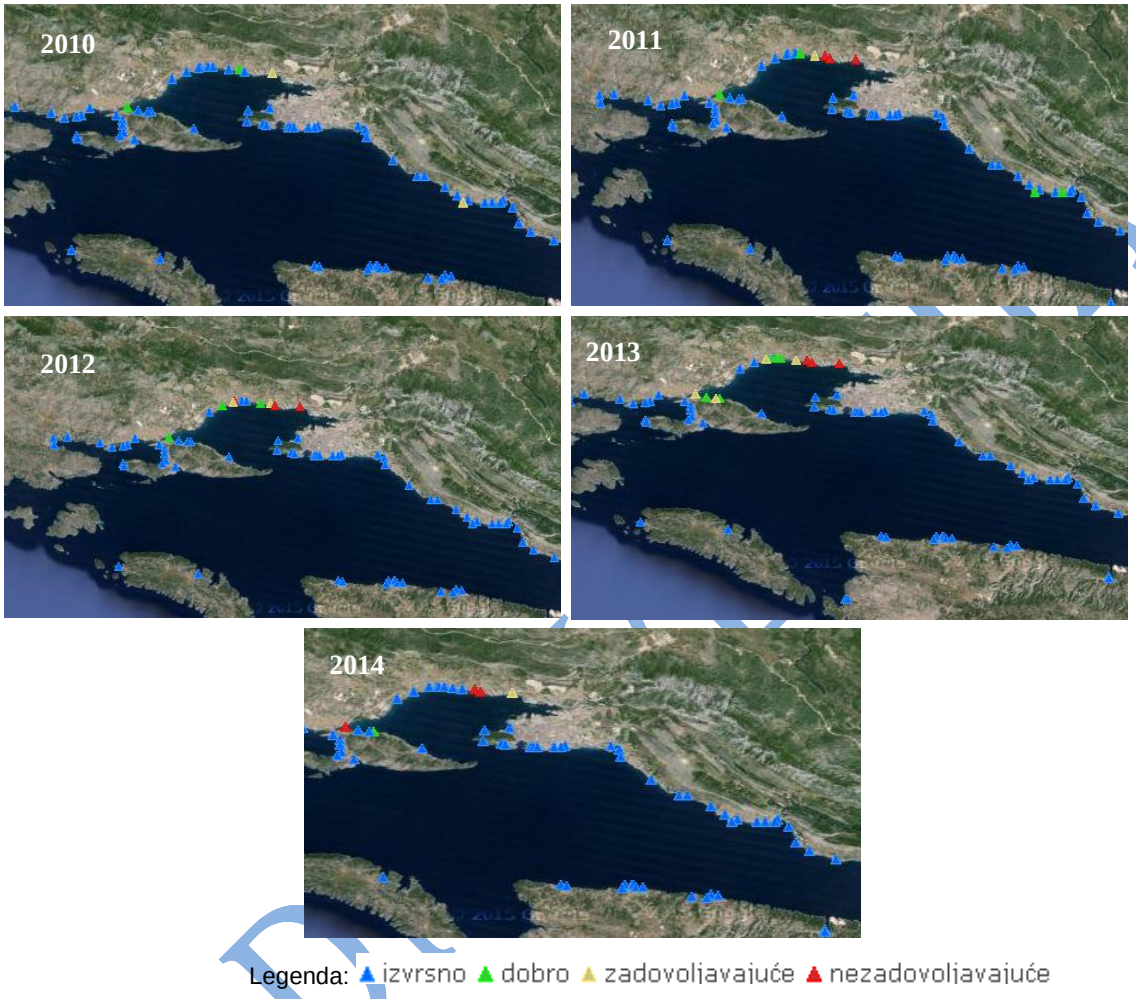

Izvor: Kakvoća mora u Republici Hrvatskoj, obrada autora

U okviru UAS u promatranom razdoblju 2010.-2014. slabija kvaliteta mora za kupanje je zabilježena u području Vranjičkog i Kaštelanskog zaljeva. Razlog tome su relativno zatvoreni akvatoriji koji već i prirodno imaju veći trofički status od ostatka akvatorija jer se u njega prirodno ulijevaju znatne količine vode s kopna (rijekom Jadro, iz izvora Pantan i većeg broja vrulja). Dodatni ispust nepročišćenih komunalnih i industrijskih otpadnih voda dodatno opterećuje ovo područje. Provedbom projekta Eko-Kaštelanski zaljev, te zatvaranjem pojedinih većih industrijskih postrojenja situacija se već značajno popravila u odnosu na devedesete godine prošlog stoljeća.

Može se zaključiti da je kakvoća priobalnog mora je duž cijele obale USA najviše kvalitete, s izuzetkom nekoliko zatvorenijih, slabije prostrujnih dijelova akvatorija, opterećenih otpadnim vodama urbanog ili industrijskog porijekla, riječnim donosima te lučkim prometom.

2.3.1.1.3. Onečišćenje tla

Tlo ima ekološku, proizvodnu, tehničku/industrijsku, društveno-ekonomsku i kulturno-povijesnu funkciju. Čini jednu od osnovnih sastavnica okoliša, te uz vodu i zrak predstavlja osnovu života na Zemlji. Promjene u stanju tla, izazvane procesima degradacije, sporije su te se kasnije uočavaju u odnosu na onečišćenje ostalih sastavnica okoliša. U Republici Hrvatskoj, na žalost, još uvijek nije uspostavljen cjeloviti sustav trajnog motrenja tla. Postoje podaci i pokazatelji prikupljeni iz različitih izvora poput pojedinačnih projekata i studija koje se uglavnom odnose na lokalna ispitivanja poljoprivrednih i šumskih tala ili, u slučaju onečišćenih tala, za potrebe planiranja i provedbe sanacije (Vidaček i sur., 2005.). Međutim, podaci o stanju tla na nacionalnoj razini, razini županije i razini UAS u ovom izvještajnom razdoblju nisu bili dostupni. Stoga se temeljem prikupljenih podataka o izvorima onečišćenja može dobiti samo djelomičan uvid u stanje ove ključne sastavnice okoliša.

Poznato je da su problemi vezani za onečišćena tla tijesno povezani s razvojem modernog industrijskog društva. Prenamjena tla uslijed urbanizacije, izgradnje infrastrukture (prometnice), eksploatacije mineralnih sirovina (nesanirani kamenolomi i tupinolomi), intenzivne poljoprivrede (plastenici), vidljivih odlagališta otpada, su najčešći uzročnici trajnog gubitka zemljišta (i tla na njemu). Prema podacima Hrvatskog nacionalnog portala Registra onečišćavanja okoliša na području Splitsko-dalmatinske županije evidentirani su ispusti i prijenosi onečišćujućih tvari u tlo, vode/more i zrak iz djelatnosti proizvodnje i prerade metala (▲), industrije minerala (▲), gospodarenja otpadom i otpadnim vodama (▲), intenzivne stočarske proizvodnje i akvakulture (▲) te ostalih djelatnosti (▲). Lokacije evidentiranih ispusta i prijenosa onečišćujućih tvari u okoliš iz navedenih djelatnosti na području Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2010.-2013., prikazane su na Grafičkom prikazu 2.3.1.9.

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.3.1.9. Lokacija evidentiranih ispusta i prijenosa onečišćujućih tvari u tlo, vode/more i zrak iz različitih djelatnosti na području Splitsko-dalmatinske županije u razdoblju 2010.-2013., prema podacima Hrvatskog nacionalnog portala Registra onečišćavanja okoliša

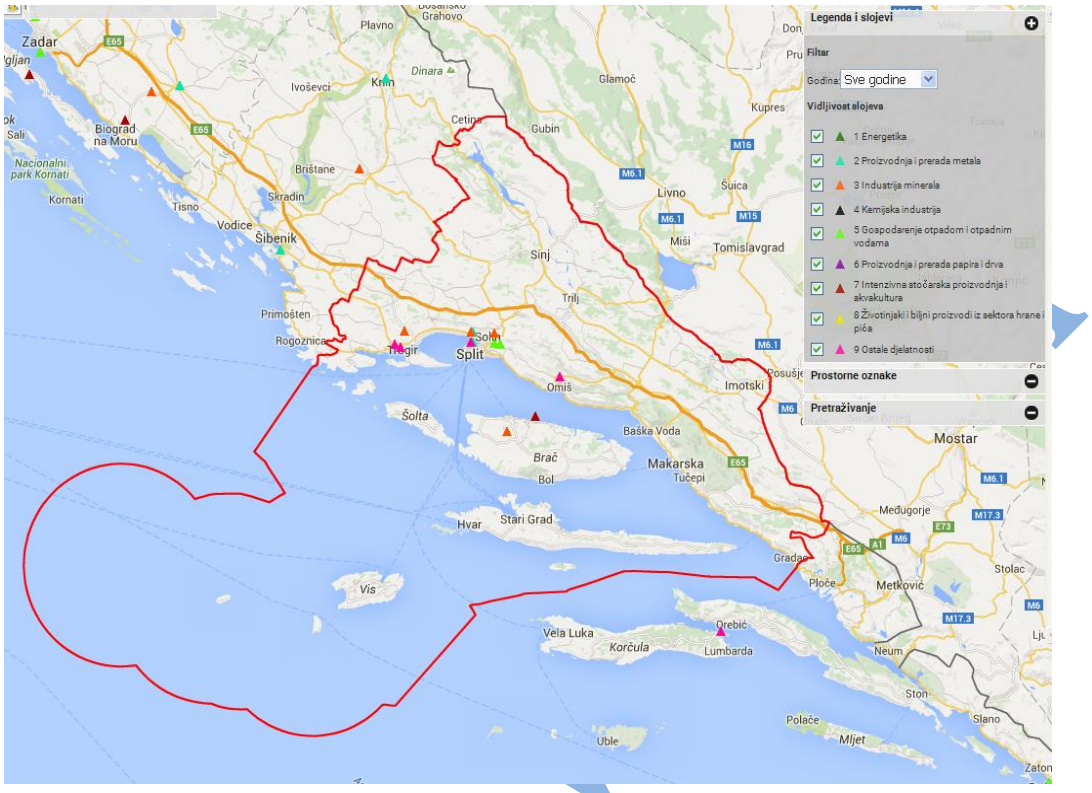

Izvor: AZO

Obzirom da je otpad jedan od značajnih onečišćivača tla, napravljen je usporedni pregled količina prijavljenog neopasnog i opasnog proizvodnog otpada, temeljem podataka koje prikuplja Agencija za zaštitu okoliša u okviru Registra onečišćavanja okoliša. Podaci za Splitsko-dalmatinsku županiju su sažeti i uspoređeni za razdoblje 2010.-2013. u tablicama P.2.3.1.19. i P.2.3.1.20. prema djelatnosti koja generira otpad[258].

U Splitsko-dalmatinskoj županiji je u 2010. godini prijavljeno je 162.960,11 t neopasnog proizvodnog otpada. Najveću količinu neopasnog proizvodnog otpada činio je otpad iz grupe 19 00 00 (otpad iz uređaja za postupanje s otpadom, uređaja za pročišćavanje gradskih otpadnih voda i pripremu pitke vode i vode za industrijsku uporabu). Od ukupne količine opasnog proizvodnog otpada najveći udio činio je otpad grupe 13 00 00 (otpadna ulja i otpad od tekućih goriva).

U 2011. godini prijavljeno je 187.562,80 t neopasnog proizvodnog otpada. Najveću količinu neopasnog proizvodnog otpada činio je otpad iz grupe 19 00 00 - otpad iz uređaja za postupanje s otpadom, uređaja za pročišćavanje gradskih otpadnih voda i pripremu pitke vode i vode za industrijsku uporabu, a najzastupljeniji ključni broj

[258] Podaci za 2014. nisu dostupni.
U Tablici P.2.3.1.18. date su oznake djelatnosti koje generiraju otpad.

RADNA

unutar navedene grupe bio je 19 12 99 – otpad od mehaničke obrade otpada koji nije specificiran na drugi način[259]. Od ukupne količine opasnog proizvodnog otpada najveći udio činio je otpad grupe 13 00 00 - otpadna ulja i otpad od tekućih goriva, a najzastupljeniji je otpad s ključnim brojem 13 04 03* - kaljužna ulja iz drugih plovila.

U 2012. prijavljeno je manje neopasnog proizvodnog otpada u odnosu na prethodne dvije godine (svega 62.101,82 t). Najveću količinu neopasnog proizvodnog otpada činio je otpad iz grupe 02 00 00 - otpad iz poljodjelstva, vrtlarstva, proizvodnje vodenih kultura, šumarstva, lovstva i ribarstva, pripremanja i prerade hrane, a najzastupljeniji ključni broj unutar navedene grupe bio je 02 01 02 - otpadna životinjska tkiva. Od ukupne količine opasnog proizvodnog otpada najveći udio činio je otpad grupe 13 00 00 - otpadna ulja i otpad od tekućih goriva, a najzastupljeniji je otpad s ključnim brojem 13 07 03* - ostala goriva (uključujući mješavine).

U 2013. se i dalje uočava trend pada prijavljenog neopasnog proizvodnog otpada (59.053,92 t). Najveću količinu neopasnog proizvodnog otpada činio je otpad iz grupe 19 00 00 - otpad iz uređaja za postupanje s otpadom, uređaja za pročišćavanje gradskih otpadnih voda i pripremu pitke vode i vode za industrijsku uporabu, a najzastupljeniji ključni broj unutar navedene grupe bio je 19 12 02 – željezni metali. Od ukupne količine opasnog proizvodnog otpada najveći udio činio je otpad grupe 10 00 00 - otpad iz termičkih procesa s ključnim brojem 10 02 07* - kruti otpad od obrade plinova koji sadrži opasne tvari.

Općenito se može zaključiti da u promatranom razdoblju količine proizvedenog neopasnog otpada imaju trend opadanja, dok količine istog otpada predanog sakupljaču, na zbrinjavanje i na oporabu pokazuju trend rasta. Količine opasnog otpada pokazuju stagnaciju u količini prijavljenog opasnog otpada, opasnog otpada predanog sakupljaču, na zbrinjavanje i na oporabu. Unatoč zabilježenom trendu opadanja količine proizvedenog otpada, velikim dijelom se otpad zbrinjava odlaganjem u tlo ili na tlo. Postupak sanacije i zatvaranja postojećih odlagališta te postupak sanacije "divljih" odlagališta i otpadom onečišćenog tla je u tijeku, što predstavlja veliki značaj za smanjenje onečišćenja tla.

Posljedica dugotrajnog neprimjerenog gospodarenja proizvodnim otpadom su lokacije u okolišu visoko opterećene otpadom. Prema aktivnostima projekta Izrada programa trajnog motrenja tala s pilot-projektom (LIFE05 TCY/CRO 000105) iz 2008. (AZO, 2008), evidentirane su 2.264 potencijalno onečišćene lokacije (baza GEOL, AZO: http://geol.azo.hr/AZO/geol). Potvrđeno je 12 onečišćenih lokaliteta (ex-TG Obrovac, ex-Koksara u Bakru, TMG Kutina (deponij fosfogipsa), HŽ Cargo (Botovo), odlagalište otpada Lemić Brdo, Tvornica elektroda i ferolegura Šibenik, TE-Plomin, odlagalište šljake u Kaštelima, Mravinačka kava (Salonit i Vranjic), Borovo (Vukovar), odlagalište otpada Sovjak (Rijeka), TVIK-Knin), po županijama. Navedene lokacije (osim TVIK-Knin) onečišćene opasnim otpadom obuhvaćene su Prioritetnim planom

[259] Podaci o količinama otpada po ključnim brojevima ovdje nisu prikazani.

RADNA VERZIJA

sanacije te su projekti sanacije u tijeku ili u pripremi (Grafički prikaz 2.3.1.10.). U okviru UAS od interesa su sanacije Jugovinil i Salonit d.d.

Grafički prikaz 2.3.1.10. Lokacije „crnih“ točaka onečišćenih otpadom

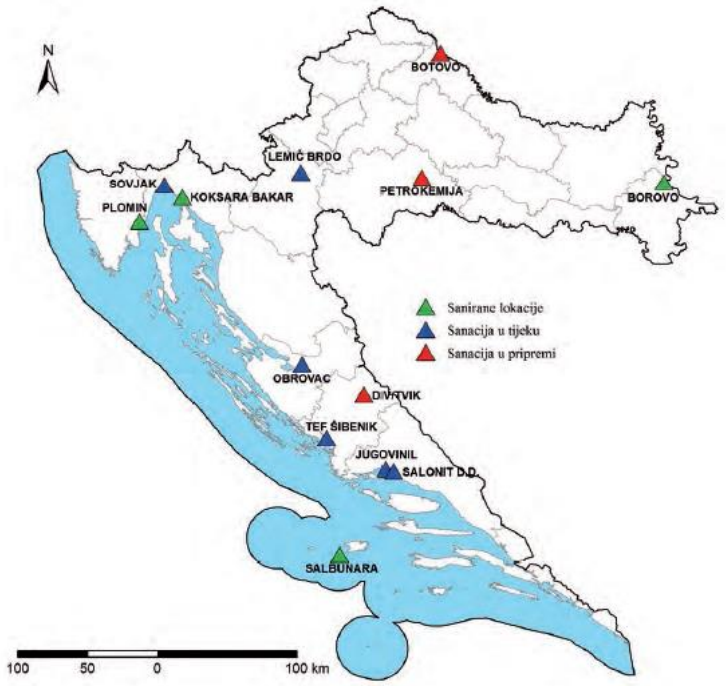

Izvor: AZO, 2014a

Tla na području RH su onečišćena različitim štetnim tvarima, a posebno teškim metalima. Prema Izvješću o stanju okoliša 2009.-2012. (Upravni odjel za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša, 2012), lokacije tla onečišćene teškim metalima najčešće sadrže As (arsen), Cd (kadmij), Cr (krom), Cu (bakar), Hg (živu), Ni (nikal), Pb (olovo) i Zn (cink), a najčešće su geogenog porijekla (vezano uz sastav matičnih stijena i ležišta mineralnih sirovina). Evidentirano je više od 15.000 ležišta i pojava mineralnih sirovina koje su eksploatirane u prošlosti ili nisu nikada ušle u eksploataciju, ali su istraživanja provedena u svrhu dokazivanja mineralnih sirovina. Mineralna sirovina koja je eksploatirana na najviše lokacija je boksit (tijekom 20. stoljeća iskopano je oko 10.000 ležišta i pojava boksita na području krša). Na području Dalmacije većina kopova nikada nije sanirana te postoji i potencijalna opasnost od urušavanja. Antropogene izvore onečišćenja tla teškim metalima teško je evidentirati bez opsežnih terenskih istraživanja. Također, minski sumnjive površine u Hrvatskoj evidentirane na području 96 gradova i općina predstavljaju poseban oblik onečišćenja tla. Pretpostavlja se da je taj minski sumnjivi prostor zagađen s 90.000 mina te velikim brojem neeksplodiranih ubojnih sredstava, posebno u područjima intenzivnih borbenih djelovanja tijekom Domovinskog rata.

RADNA VERZIJA

Osim onečišćenja tla iz stacionarnih izvora, značajan je utjecaj onečišćenja i iz raspršenih izvora, poput onečišćenja iz poljoprivrede, prometa te putem oborina. Prema podacima o količini i sastavu oborina (*vidi onečišćenje zraka*), onečišćenje sulfatima, nitratima i amonijevim ionima u oborinama u razdoblju 2010.-2014. godina pokazuje višegodišnji opadajući trend zakiseljavajućeg i eutrofikacijskog onečišćenja. Međutim, iako su mjerene koncentracije onečišćujućih tvari u oborinama u opadanju, veliki dio opterećenja pristiže zračnim strujanjima iz susjednih zemalja.

S obzirom na činjenicu da u Republici Hrvatskoj još uvijek nema sustavnog praćenja stanja i promjena kakvoće tala, a noviji podaci znanstvenih i stručnih istraživanja nam nisu bili dostupni, konkretnije o stanju tala na području Splitsko-dalmatinske županije i UAS, pritiscima na njega kao i posljedicama trenutno nije moguće govoriti.

Onečišćenje bukom

Značajan izvor onečišćenja okoliša je izloženost buci poput buke od motornih vozila, mopeda i motocikala, buka od zračnog i željezničkog prometa, buka koju odašilju građevinski strojevi (npr. jaružala, utovarivači, strojevi za prijenos zemlje i toranjske dizalice) te rekreacijska plovila i oprema za vanjsku uporabu.

Vezano za II. Krug izvješćivanja prema Europskoj komisiji pokrenuta je Izrada strateške karte buke grada Splita s ocjenskom godinom 2011. godinu u izradi DARH 2 d.o.o. U tijeku je javni uvid i javna rasprava o Prijedlogu Strateške karte buke grada Splita: http://www.split.hr/Default.aspx?art=7705&sec=2. Izrađeni elaborat pruža osnovne podatke i informacije o postupku izrade strateške karte, te grafičke prikaze indikatora buke, L_{day}, $L_{evening}$, L_{night}, i L_{den} cestovnog i željezničkog prometa te industrijskih pogona i postrojenja grada Split.

Svjetlosno onečišćenje

2012. godine na snagu je stupio Zakon o zaštiti od svjetlosnog onečišćenja (NN 114/11). Ovim Zakonom po prvi puta je određena obveza Županija, Grada Zagreba, gradova i općina da, svaki u okviru svojega djelokruga, na svojem području osiguraju uvjete i provedbu propisanih standarda i mjera zaštite od svjetlosnog onečišćenja za područje javne rasvjete i zaštite noćnog neba, a koje uređuje Vlada Republike Hrvatske. Analiza nivoa svjetlosnog onečišćenja temeljem satelitskih snimki prikazanih u Izvješću o stanju okoliša u Splitsko-dalmatinskoj županiji za razdoblje 2008. 2011. su pokazale su da je urbanizirano područje grada Splita, uz Zagrebačku regiju i riječko područje, najjači izvor svjetlosnog onečišćenja u Republici Hrvatskoj.

RADNA VERZIJA

2.3.1.1.4. Zelene površine[260]

Prostor UAS promatran je kao prostor kojeg obilježavaju raznolike klimatske i topografske karakteristike, samim time one su raznolike i po karakteru vegetacije. Specifična područja šuma, vodotoka i obalnih područja nerijetko su dio naseljenih područja aglomeracije te predstavljaju integralni dio urbane morfologije gradova i općina. Osvrnuvši se prvotno na zonu Park šume Marjan kao prostora koji je od ključne važnosti za grad Split nužno je naglasiti nedostatak provođenja regulative o zabrani i ograničenjima izgradnje u zoni Park šume Marjan te u kontaktnim zelenim i parkovnim zonama koje nisu pod formalnim režimom zaštite, ali s Park šumom čine cjelinu.

Unatoč postojećim inicijativama još uvijek je nadekvatna potpora za revitalizaciju i brigu o Botaničkom vrtu te njegovo uključivanje u edukativni kurikulum osnovnih i srednjih škola na području grada. Potpora za brigu o postojećem, neupitno važnom i potrebnom Zoološkom vrtu također je neadekvatna pri čemu nedostaje inicijativa za promjenu ili poboljšanje samog koncepta Zoološkog vrta. Nedostaje promišljanje o poziciji zološkog vrta u prostornom kontelstu urbane aglomeracije kao što je istraživanje o potencijalno adekvatnijim lokacijama za smještanje tog sadržaja.

Duž obalnih zona i plaža postoji veliki potencijal izgradnje šetnica, parkovnih elemenata i urbanog opremanja. Slaba je integracija značajnijih pješačkih ruta uz riječne vodotoke - izletničkih staza, punktova i biciklističkih ruta kroz raznovrsne krajolike (Jadro, Žrnovnica, Cetina, itd.).

Za povijesne perivoje i parkove (Kaštela, Trogir, itd.) nedostaje inicijativa i potpora za obnovu i revitalizaciju. Iako vlasnički ne spadaju u kategoriju javnih zelenih površina, privatni perivoji s vrijednim pejzažnim zelenilom bitno sudjeluju u slici i identitetu grada te predstavljaju vrijedno hortikulturno nasljeđe (Meje, Bačvice, itd.).

Kod nove izgradnje problemi se nalaze u nedostatnom provođenju regulative o nužnim procjednim i zelenim površinama građevnih parcela. Nova višestambena izgradnja rijetko njeguje arhitektonsko-urbanističke tipologije s krovnim terasama, vrtovima ili zelenim prodorima u prizemlju koje poboljšavaju kvalitetu stanovanja i života.

RADNA VERZIJA

[260] Za ocjenu postojećeg stanja javnih zelenih površina predmetnog područja dostavljeni su podaci Državnog zavoda za statistiku koji su za 2008. godinu sakupljeni za slijedeće gradove odnosno općine splitsko-dalmatinske županije, a koje se tiču predmetnog područja obuhvata: Split, Kaštel Stari, Kaštel Novi, Omiš, Podstrana, Sinj, Solin i Trogir. Nedostaju podaci o javnim zelenim površinama za slijedeće gradove odnosno općine: Kaštel Gomilica, Kaštel Sućurac, Kaštel Kambelovac, Kaštel Lukšić, Kaštel Štafilić, Dicmo, Muć, Dugi Rat, Dugopolje, Klis, Lećevica. Kategorije javnih zelenih površina koje su utabličene od strane Državnog zavoda za statistiku nisu razlučene po razini, vrsti i modelu korištenja odnosno režimu zaštite. Interpretacija dobivenih statističkih podataka, posebice se to odnosi na elemente gradskog zelenila, ovisi o kontekstu, tipologiji izgradnje, topografiji i vrsti zelenila. Podaci su izraženi kao površina javnih zelenih površina po stanovniku (prema dokumentu "Podaci za analizu - praćenje stanja). Za korištenje tih podataka potrebno je imati podatke (dokument) o poželjnom standardu te na osnovu kojih kategorija zelenih površina je taj standard napravljen kako bi se kategorije koje ulaze u analizu za strategiju uskladile s njima. Kako to nije slučaj, ova ocjena postojećeg stanja izrađena je isključivo iskustveno iz poznavanja prostora i to samo za uže splitsko područje.

Nova višestambena naselja najčešće nemaju planirane javne zelene površine.

Proces osipanja zelenih površina u postojećim naseljima nauštrb potrebe za parkirališnim mjestima (primjerice naselja tzv. Splita 2) već je dugotrajan i predstavlja veliki problem u prostoru.

U brojnim gradskim naseljima nalaze se postojeće zelene površine koje nemaju epitet parka ili perivoja, ali predstavljaju znatan potencijal života susjedstva (primjerice u splitskom naselju Pujanke). Njihovo urbano opremanje ili ne postoji ili je nedostatno.

Provođenje projekata obnove već postojećih parkova čak i u slučaju već provedenog natječajnog postupka ili već izrađene dokumentacije je izrazito sporo.

Nedostatno je ozelenjavanje prostora dječjih igrališta posebice što se tiče visokog zelenila.

Brojne postojeće zelene površine su zapuštene, a očigledan je i nedostatak komunalne higijene. Nisu razlučeni režimi korištenja javnih zelenih površina pa stoga način njihovog korištenja nije korektan prema svim korisnicima prostora.

Nedostaje registar prometnica s planom uređenja njihovog profila u svrhu stvaranja ugodnog prostora kojim se potiče pješačka komunikacija.

Nedostatno je i planiranje edukativnih akcija ozelenjavanja na razinini škola i institucija.

2.3.1.1.5. Zaštićena područja, prirodna baština i bioraznolikost

Zaštita prirode obuhvaća očuvanje biološke i krajobrazne raznolikosti te zaštitu prirodnih vrijednosti od međunarodnog državnog i i lokalnog značenja u koja se ubrajaju:

- zaštićena područja
- zaštićene svojte
- zaštićeni minerali, sirovine i fosili

Zaštićena područja, prirodne vrijednosti u sastavu urbanih područja i bioraznolikost

Temeljem Zakona o zaštiti prirode (NN 80/13) u Republici Hrvatskoj postoji 9 kategorija zaštite (Tablica P.2.3.1.21.). Na području Splitsko-dalmatinske županije postoje ukupno 43 lokaliteta zaštićenih područja prirode, obuhvaćenih u šest kategorija zaštite (Tablica P.2.3.1.22.). Na području gradova Splita, Solina, Kaštela, Trogira, Sinja, Omiša te općina Klis, Dugopolje, Dicmo, Lećevica, Podstrana i Dugi Rat, nalazi se 13 lokaliteta zaštićenih područja prirode, obuhvaćenih u 5 kategorija zaštite (prikazano u Tablici P.2.3.1.23.).

RADNA VERZIJA

Dobar primjer obnove mediteranske flore i bioraznolikosti je Botanički vrt PMF-a Sveučilišta u Splitu, koji je godinama propadao i bio devastiran. U posljednje četiri godine taj objekt doživljava veće pozitivne promjene i na tom lokalitetu djelomičnosu očuvane prirodne vrijednosti, a djelomično je započela i provedba održavanja i očuvanja nekih od zaštićenih, ugroženih i endemičnih biljaka kojima danas prijeti opasnost od izumiranja u širem prirodnom području i s tog lokaliteta bi ih mogli ponovno vratiti na prirodna staništa. Botanički vrt na Marjanu treba još jako puno unaprijediti kako bi dobio višestruko turističko, znanstveno, stručno i edukacijsko značenje. U park šumi Marjan postoji trend širenja nekih invazivnih vrsta koje potiskuju autohtone vrste i staništa.

Postoji neusklađenost prostornih planova zaštićenih područja s prostornim planovima jedinica lokalne samouprave. Nedostaju u potpunosti konzervatorske podloge i planovi upravljanja prirodnom baštinom te zaštićenim prirodnim područjima (uključivši i područja Natura 2000) kao i akcijski planovi za očuvanje biološke i georaznolikosti. Najveće negativne pojave unutar zaštićenih područja su: sječa stabala i šumskih sastojina, nasipavanje obale, iskapanje humusa, bespravna izgradnja, pritisak na rubna područja s intencijom sužavanja područja zaštite, neprimjerenom izgradnjom infrastrukture, neprimjereno korištenje i onečišćenje otpadom, onečišćenje otpadnim vodama i dr. Posljedica navedenog je smanjena krajobrazna i bioraznolikost vrsta i staništa, zbog neodgovarajućeg sustava upravljanja zaštitom prirode. Ne postoji sustav praćenja stanja ugroženosti vrsta i staništa. Postoji unos alohtonih i invazivnih vrsta, nestaju domaće svojte i pasmine. Nedostatak je i stručnosti istaživača. Nedovoljna je i raspoloživost opreme za praćenje kvalitete ekosustava, biološke i georaznolikosti. Ne prate se dovoljno svi segmenti okoliša i prirode i praćenja su često nepotpuna. Podatci dobiveni praćenjem ne pretvaraju se u cjelinu i lako dostupnu informaciju. Suradnja između brojnih aktera u području zaštite okoliša i prirode je još uvijek na nezadovoljavajućoj razini, što rezultira nedovoljno razvijenim mehanizmima za zaštitu prirode i okoliša. Nedovoljno je na raspolaganju geoinformacijski web sustav za informiranje i promociju prirodnih vrijednosti i zaštićenih područja te ukupne krajobrazne, biološke i georaznolikosti. Nedovoljna je i provedba promotivnih i edukativnih aktivnosti za podizanje svijesti o važnosti održivog upravljanja prirodnim vrijednostima kao i nedovoljno učešće stanovništva i udruga u aktivnostima zaštite i očuvanja prirode.

Postoji i devastacija prostora zbog izgradnje vjetroelektrana te planirana postavljanja velikih površina pod solarne panele (Splitsko-dalmatinska županija, UO za prostorno uređenje). U novije vrijeme zabilježeni su veći zahvati u prirodi na području općina Muć (Neorić), Klis (Pometeno brdo) te grada Trogira (Jelinak) izgradnjom vjetroparkova, zatim kamenolomi (Dicmo, Plano...), koji su ipak narušili i smanjili prirodne vrijednosti te biološku i krajobraznu raznolikost. Nedovoljno je razvijena svijest o značaju očuvanja prirode i okoliša.

Bioraznolikost kopnenog i obalnog područja UAS i Natura 2000

RADNA VERZIJA

Područje UAS odlikuje se velikom raznolikošću flore i faune s velikim brojem endemičnih, ugroženih i zaštićenih vrsta, šumske vegetacije i vegetacije mediteranskih tavnjaka i pašnjaka, vegetacije pukotina stijena, vegetacije točila, obalne pjeskovite šljunkovite sipine te vegetacije stjenovitog pojasa u zoni prskanja mora. Bogata je i podmorska fauna, a posebno područja morskih cvjetnica. Specifičnost faune očituje se u bogatstvu različitih podzemnih staništa, špilja i jama te podzemnih voda, osobito u području krša bogatih reliktnim oblicima. Zakonom o zaštiti prirode zaštićene su i velike zvijeri primjerice vuk, medvjed kao i druge vrste primjerice sve vrste šišmiša. Prema Zakonu o zaštiti prirode u SDŽ, a u okviru nje i u UAS je zaštićeno oko 6% kopnenog područja, što je značajno ispod nevelikog prosjeka RH od oko 9% što je u neskladu s postojećim bogatstvom prirodnih vrijednosti na definiranom području.

Natura 2000 je ekološka mreža Europske unije koju čine najznačajnija područja za očuvanje vrsta i stanišnih tipova (Ruščić, 2008). Uvođenje ekološke mreže omogućuje se maksimalno očuvanje prirodne ravnoteže i biološke raznolikosti. Ekološka mreža podijeljena je na međunarodno važna područja za ptice te područja važna za stanišne tipove. Uredbom o ekološkoj mreži (NN 124/13 i 105/15) utvrđena je ekološka mreža Republike Hrvatske koja se ujedno smatra i područjima Natura 2000. Ekološka mreža RH obuhvaća 36,73% kopnenog teritorija i 15,42% obalnog mora. Ekološkom mrežom obuhvaćeno je oko 47,2% površine županije. Unutar ekološke mreže RH, 250 područja je u našoj županiji važnih za divlje svojte i stanišne tipove, a 7 je područja od međunarodne važnosti za ptice (Državni zavod za zaštitu prirode).

U okviru područja UAS nalaze se određeni kvalifikacijski elementi obuhvaćeni ekološkom mrežom Natura 2000, a to su stanišni tipovi i vrste.

Na širem području UAS postoji ekološka mreža za međunarodno važna područja za ptice i to:

1. Rijeka Cetina
2. Planina Mosor
3. Brdo Kozjak
4. Trogirska zagora

Područja važna za divlje svojte i stanišne tipove su: rijeka Jadro, Kozjak, dva otočića Krknjaši, Pantan, rijeka Cetina s kanjonom, sinjsko polje, ušće Cetine, Vučevica, špilja Vranjača, velika špilja kod Neorića, špilja na Mosoru, Slatina, Medvidina špilja, jama na Visokoj, jama Golubinka, Balićeva špilja, Đuderina špilja, špilja Golubinka (Slika 1). Naturom 2000 očuvana su i staništa obalnog područja mora, koja obuhvaćaju otoke, pojas mora u širini od 300 m. od obalne crte, te pojas kopna u širini od 1000 m. od obalne crte. Dio prirodne obale je očuvan kao i bioraznolikost tog pojasa, a dio prostora obalne zone je preizgrađen, antropogeno devastiran u obliku nasipa, preoblikovanja u plaže i betoniranja tako da su staništa trajno promjenjena i smanjena im je bioraznolikost. Jedan od vrlo aktualnih oblika onečišćenja ekosustava

RADNA VERZIJA

mora je unošenje alohtonih biljnih i životinjskih vrsta, a neke od njih su i invazivne. Problem je i ulov nedoraslih organizama čime se smanjuje populacija pojedinih vrsta i u krajnjem slučaju dolazi do njihova nestanka. Populacije gospodarski najatraktivnijih vrsta već duže vrijeme pokazuju znakove prelovljenosti. Morska staništa i vrste ugrožene su sidrenjem brodova i otpadom s brodova te otpadnim vodama. Degradacija lokaliteta na kojima se mrijeste pojedine vrste organizama ili se zadržava riblja mlađ ima posebno štetne posljedice na riblji fond. Ne postoji cjeloviti slučaj praćenja stanja morske vode, ribljeg fonda, vrsta i staništa pa se ocjena stanja stječe na temelju postojećih relevantnih parcijalnih programa praćenja.

Nadalje, temeljem Zakona o morskom ribarstvu radi zaštite riba i drugih morskih organizama utvrđeni su i dijelovi ribolovnog mora koji se proglašavaju posebnim staništima riba i drugih morskih organizama u kojima je zabranjeno obavljanje svakog ribolova i lova drugih morskih organizama, kao i sakupljanje morskih organizama. Na širem području urbane aglomeracije grada Splita postoje 4 takva posebna staništa i to:

- akvatorij ušća rječice Pantan omeđen spojnicom Resnik – Arbanija do trogirskog mosta,
- akvatorij ušća rijeke Jadro omeđen spojnicom rt kupališta Mramorno – naselje Čučine u Vranjicu,
- akvatorij ušća rijeke Žrnovnice omeđen spojnicom rt Stobreč – hotel Lav,
- akvatorij ušća rijeke Cetine omeđen spojnicom Dugi rat – Mala Luka.

Zbog geomorfoloških karakteristika istočne obale Jadrana, koja je većinom kamenita, staništa na stjenovitim obalama zauzimaju znatno veći dio obale nego ona na pomičnoj podlozi (na muljevima, pijescima i šljuncima). Ipak, za razliku od takve uobičajene istočnojadranske obale, na području aglomeracije dominiraju druga staništa, primjerice supralitoralni i mediolitoralni pijesci, kao na području ušća rijeke Cetine, čija su glavna obilježja ekstremni ekološki uvjeti: dugotrajan nedostatak vlage uz jaka kolebanja temperature i saliniteta. Nadalje, u većem dijelu obale prisutni su i supralitoralni i mediolitoralni šljunci, a u područjima ušća rijeka eurihalina i euritermna biocenoza. Veliki dio obale aglomeracije karakteriziraju biocenoze sitnih površinskih te ujednačenih pijesaka, kao i biocenoza krupnih pijesaka i sitnih šljunaka pod utjecajem valova te biocenoza infralitoralnih šljunaka. U pojedinim područjima prisutna je biocenoza naselja vrste *Posidonia oceanica*, dok je primjerice u području splitskog poluotoka te dijelova otoka Čiova prisutna biocenoza supralitoralnih i mediolitoralnih stijena na koje se nastavljaju biocenoze infralitoralnih alga, obalnih detritusnih dna te koraligenska biocenoza.

Od strogo zaštićenih vrsta riba u području aglomeracije su dosad zabilježene paklara *Petromyzon marinus*, pas prasac *Oxynotus centrina*, jegulja *Anguilla anguilla*, dvije vrste morskih konjića *Hippocampus guttulatus* i *H. hippocampus*, drozd *Labrus viridis* te nekoliko vrsta strogo zaštićenih pastrva, dok veliki broj ostalih strogo zaštićenih vrsta riba te morskih sisavaca i gmazova povremeno zalazi u područje aglomeracije. Također su u istom području zabilježene i druge strogo zaštićene vrste životinja koje

RADNA VERZIJA

pripadaju skupini bodljikaša (*Ophidiaster ophidianus, Centrostephanus longispinus* itd.), školjkaša (prstac, periske itd.), puževa i spužvi. Od strogo zaštićenih biljaka na području aglomeracije posebice se ističe *Posidonia oceanica* te različite vrste algi (zelene, smeđe i crvene).

2.3.1.1.6. Gospodarenje otpadom

Gospodarenje otpadom je skup aktivnosti, odluka i mjera usmjerenih na:

1) sprječavanje nastanka otpada, smanjivanje količine otpada i/ili njegova štetnog utjecaja na okoliš,
2) obavljanje skupljanja, prijevoza, oporabe, zbrinjavanja i drugih djelatnosti u svezi s otpadom, te nadzor nad obavljanjem tih djelatnosti,
3) skrb za odlagališta koja su zatvorena.

Gospodarenje otpadom mora se provoditi na način da se ne dovodi u opasnost ljudsko zdravlje i bez uporabe postupaka i/ili načina koji bi mogli štetiti okolišu, a posebice kako bi se izbjeglo:

1) rizik onečišćenja: mora, voda, tla i zraka,
2) pojave buke, pojava neugodnih mirisa,
3) ugrožavanje biljnog i životinjskog svijeta,
4) štetan utjecaj na područja kulturno povijesnih,
5) estetskih i prirodnih vrijednosti, nastajanje eksplozije ili požara.

Učinkovito gospodarenje otpadom temeljeno na djelotvornom pridržavanju redoslijeda gospodarenja otpadom doprinosi smanjenju trošenja prirodnih dobara (resursa) u obliku neobnovljivih materijala (fosilna goriva, metalne rude, minerali), obnovljivih i uvjetno obnovljivih dobara (voda, tlo i zemljište, bioraznolikost i biomasa).

Politika održivog razvoja među inim je uspostava gospodarstva koje učinkovito koristi prirodna dobra i razvija alternative potrošnje ograničenih resursa, uz smanjivanje negativnog utjecaj na okoliš tijekom eksploatacije i korištenja dobara te zbrinjavanja nastalog otpada.

Na području UAS postoje 2 službena odlagališta, odlagalište Karepovac i odlagalište Mojanka, te privremeno odlagalište Vučje brdo, međutim postoji i veliki broj ilegalnih odlagališta za koje nije moguće dobiti podatke.

Odlagalište Karepovac

Na području Grada Splita u istočnom dijelu postoji službeno odlagalište otpada I. kategorije - Karepovac na koje se odlaže komunalni otpad i iz sljedećih gradova i općina: Omiš, Kaštela, Solin, Dugi Rat, Dugopolje, Klis, Marina, Podstrana, Šestanovac, Zadvarje. Odlagalište otpada Karepovac koristi se od 1964. godine, te je pod upravom tvrtke Čistoća d.o.o Split. Odlagalište komunalnog otpada Karepovac u sadašnjem stanju predstavlja tipično nesanirano odlagalište komunalnog otpada na koje je povremeno odlagan i opasni otpad. Otpad je odlagan bez ikakvog posebnog

RADNA VERZIJA

rasporeda, onako kako je prikupljan, a odlagan je bez točne evidencije: komunalni i industrijski, organski i zauljeni otpad, acetilenski mulj iz brodogradilišta itd. Odlagalište je rađeno u vremenu kada propisi iz zaštite okoliša nisu postojali u današnjem obliku tako da odlagalište nema sve zahtjevane mjere zaštite okoliša kao što su npr. donji i gornji brtveni slojevi, kontrola procjednih i oborinskih voda, odlagališnog plina itd. Urbana gradska područja u uskom luku okružuju lokaciju odlagališta, na udaljenosti oko 300 metara. Na udaljenosti oko 1 km teku rijeke Jadro (sjeverno) i Žrnovnica (južno). Odlagalište prekriva površinu od oko 200.000 m², a trenutačna maksimalna visina odloženog otpada prelazi 50,0 m od terena. Ulaz u odlagalište i ulazni dio odlagališta ograđeni su žičanom ogradom visine 2,0 m. Odlagalište nema organiziranu prepreku za sprječavanje otjecanja voda, kao ni sustav skupljanja procijenih voda. Zemljište nije spojeno na javni vodovodni sustav. Komunalni i drugi otpad se na odlagalištu sabija buldožerima, a od prije desetak godina i uporabom kompaktora. Dnevni prekrivni sloj je u pravilu zemlja iz iskopa s gradilišta, ali i razni drugi inertni sipki materijali. Odlagalište je zadnjih godina uredno prekriveno dnevnim prekrivnim slojem, tako da su na minimum svedene određene ekscesne situacije (požari, razvoj neugodnih mirisa i sl.). Vrši se dezinsekcija i deratizacija 3x godišnje i vodi se očevidnik. Monitoring vode, zraka i buke se provodi. Analiza procjednih voda se vrši 4 puta godišnje dok se po potrebi voda crpi i pomoću cisterni odvozi na kolektor Stupe. Indikativna analiza kvalitete zraka na odlagalištu vrši se svaki mjesec u trajanju od 10 dana. Parametri koji se ispituju su: H_2S, SO_2, NO_2, NO, PM_{10} i $PM_{2,5}$. Analiza kvalitete zraka u okolici odlagališta vrši se fiksnim uređajem postavljenim u naselju Kamen, 300 m od odlagališta. Mjerenje se vrši svaki mjesec po 15 dana, provodi ga NZZJZ SDŽ, a onečišćujuće tvari koje se ispituju su PM_{10}-gravimetrija, As, Cd, Ni, Pb u PM_{10}. Infrastruktura na odlagalištu je svedena na najosnovnije potrebe za normalan rad odlagališta.

Odlagalište Mojanka

Odlagalište „Mojanka“ se nalazi na 6 km južno od Sinja u neposrednoj blizini magistralne ceste Sinj-Split udaljeno od magistralne ceste 200 m, a na lokalitetu Kukuzovac. Odlagalište je vrtača proširena s platoom obrasla makijom i crnogoričnom šumom. Najbliže naselje je 800 m istočno od odlagališta. Nalazi se u kršu. Odlagalište je pod upravom tvrtke Čistoća Cetinske krajine d.o.o., a vlasnik zemljišta su Hrvatske šume. Otpad se nabija i prekriva zemljom svakodnevno. Odlagalište je ograđeno i čuvano 24 sata. Postoji struja i telefon na lokaciji. Vrši se dezinsekcija i deratizacija 2x godišnje i vodi se očevidnik. Monitoring vode, zraka i buke se ne provodi. Od pratećih objekata tu su objekt za zaposlene, porta i garaža za vozila. Na odlagalištu radi traktor gusjeničar sa utovarnom lopatom i utovarivač. Odvoz vrši tvrtka Čistoća Cetinske krajine d.o.o. Početak odlaganja je 1968. godine, na površini od 4,5 ha. Odloženo je oko 400.000 t otpada. Godišnje se odlaže oko 16.500 t otpada. Na odlagalištu se odlaže komunalni i industrijski otpad, ali i velika količina (više od 3 t dnevno) životinjskog otpada iz klaonica i stočnih farmi sa

RADNA VERZIJA

Sinjskog područja. Stalni neugodni mirisi glavni su uzrok povremenog protivljenja obližnjih naselja daljem dovoženju otpada.

Gospodarenje otpadom Grad Split

Grad Split čini najveći segment sustava gospodarenja otpadom u aglomeraciji, koji ne funkcionira u potpunosti na zakonski ispravan i ekološki zadovoljavajući način, te je trenutna situacija nepovoljna zbog tehničkih i financijskih nemogućnosti.

Poslovi sakupljanja komunalnog otpada za područje Grada Splita povjereni su gradskom trgovačkom društvu „Čistoća“ d.o.o. Split, koja se bavi i poslovima gospodarenja komunalnim otpadom, te upravljanjem odlagališta komunalnog otpada „Karepovac“ u Splitu. Uspostavom novog sustava gospodarenja otpadom, postojeće odlagalište „Karepovac“ mora se sanirati i zatvoriti. U sklopu postojećeg odlagališta ne postoje instalirani kapaciteti za sustavnu obradu prikupljenog miješanog komunalnog otpada, tako da se isti jednostavno odlažu na trajno zbrinjavanje.

Način sakupljanja komunalnog otpada na području grada Splita je ustrojen po teritorijalnom principu gdje se razlikuju tri glavna područja i to Centar, Zapad i Istok. Svako od ovih područja podijeljen je na podpodručja odnosne blokove. Blokovi su dalje podijeljeni prema ulicama u kojima se smješteni kontejneri, posude različitog volumena odnosno vreće. Organiziranim sakupljanjem otpada obuhvaćeno je 100% stanovništva. Okosnicu sakupljanja čine kontejneri od 1100 l i manji broj posuda od 80-120 l. Stanje ove opreme je relativno zadovoljavajuće jer je većina kontejnera u dobrom stanju (procjena preko 70%) i dobro održavana. Broj postavljenih kontejnera i posuda je relativno dostatan, ali ga adekvatno povećanju broja stanovnika i domaćinstava treba nadopunjavati. Raspored kontejnera je također zadovoljavajući, s tim da se u manje urbanim lokacijama koriste vreće za prikupljanje. Kao nedostatak se može istaknuti nedovoljan broj kontejnera za glomazni otpad te kontejnera za razdvojene sekundarne sirovine i opasne komponente komunalnog otpada. Jedan od bitnijih problema je širenje neugodnih mirisa od prikupljenog otpada u kontejnerima i posudama. Sakupljanje i odvoz komunalnog otpada u Centru provodi se svaki dan, a na Zapadu i Istoku 3 puta tjedno.

Gospodarenje otpadom Grad Solin

Na području Grada Solina provodi se organizirano sakupljanje otpada koji nastaje u domaćinstvima, trgovinama, na ulicama, obrtima i sl. Organiziranim sakupljanjem otpada obuhvaćeno je 7.869 kućanstava (100%). Komunalni otpad sakuplja se u tipizirane kontejnere kapaciteta 1.100 l i posude kapaciteta 70 l. Sakupljeni komunalni otpad se odvozi svako drugi dan na odlagalište Karepovac. Korisnici usluga odvoza komunalnog otpada dužni su posude ili vreće s otpacima iznijeti na mjesta koja su pristupačna za utovar (u cestovni pojas, odnosno obvezno van dvorišne ograde), pritom se javlja jedan od bitnijih problema, širenje neugodnog mirisa. Za sakupljanje glomaznog otpada na raspolaganju su građanima kontejneri kapaciteta 5 m^3 koji se dostavljaju na određenu lokaciju po zahtjevu građana.

RADNA VERZIJA

Odvojenim sakupljanjem sekundarnih sirovina kontejnerima postavljenim na javnim površinama, prikuplja se papir, plastika i tekstil. Odvojeno sakupljanje ambalažnog otpada provodi se kroz sustav sakupljanja ambalažnog otpada koji je organiziran od strane Fonda za zaštitu okoliša i energetsku učinkovitost (prikupljanje putem trgovine, daljnje zbrinjavanje putem ovlaštenih skupljača). Proizvodni otpad koji se javlja u toku proizvodnih procesa u poduzećima skladišti se unutar kruga poduzeća i zbrinjava u suradnji s drugim firmama koje se bave zbrinjavanjem takve vrste otpada. Na području Grada Solina usluge zbrinjavanja komunalnog, glomaznog te odvojeno sakupljenog otpada (papir, PET, tekstil) obavlja tvrtka Čistoća d.o.o. Split. Sakupljanje i odvoz komunalnog otpada provodi se svako drugi dan, dok se odvojeno sakupljeni otpad (papir, PET, tekstil) odvozi jednom mjesečno ili po popunjenosti kontejnera.

Gospodarenje otpadom Grad Kaštela

Na području Grada Kaštela komunalni otpad prikuplja Čistoća d.o.o. Split s kojim je Grad Kaštela sklopio ugovor za sakupljanje, odvoz i odlaganje komunalnog otpada, te se odvozi na odlagalište Karepovac. Organiziranim sakupljanjem otpada obuhvaćeno je 100% stanovništva. Vlastiti pogon Grada Kaštela prikuplja papir, plastiku, glomazni otpad i zeleni otpad s javnih gradskih površina. U Gradu Kaštela nije proveden cjeloviti sustav odvojenog sakupljanja otpada već se odvojeno sakupljaju određene komponente, a ostale vrijedne komponente završe na odlagalištu otpada.

Sakupljanje komunalnog otpada organizirano je podjelom Grada na dva područja: cesta dr. Franje Tuđmana i lokalne ulice. Na ulicama su postavljeni spremnici za komunalni otpad volumena 1.100 l, manji broj spremnika volumena 80-120 l, te kante za sakupljanje otpada. Komunalno poduzeće Čistoća d.o.o. Split, svakodnevno, osim nedjeljom, odvozi komunalni otpad prikupljen putem spremnika postavljenih uz ulicu dr. Franje Tuđmana, te spremnika postavljenih na rivi duž cijelih Kaštela. Spremnici komunalnog otpada postavljeni po lokalnim ulicama i ulici Ivana Pavla II prazne se tri puta tjedno. Jedan od bitnijih problema je širenje neugodnih mirisa od prikupljenog otpada u kontejnerima i posudama. Prikupljanje papira i kartona na području Grada Kaštela obavlja se putem plavih spremnika volumena 150 l postavljenih na 37 lokacija uz spremnike za miješani komunalni otpad. Vlastiti pogon sakuplja papir i karton iz plavih spremnika i predaje ga ovlaštenom oporabitelju. Odvojeno sakupljanje ambalažnog otpada provodi se kroz sustav sakupljanja ambalažnog otpada koji je organiziran od strane Fonda za zaštitu okoliša i energetsku učinkovitost (prikupljanje putem trgovine, daljnje zbrinjavanje putem ovlaštenih skupljača).

Gospodarenje otpadom Grad Trogir

RADNA VERZIJA

Tvrtka Trogir Holding, koja se nalazi u vlasništvu Grada Trogira, je 1. travnja 2010. godine preuzela poslove obavljanja komunalne djelatnosti sakupljanja, odvoza i odlaganja komunalnog otpada sa područja Grada.

Gospodarenje otpadom na području Grada Trogira, u ovom trenutku, se svodi na odlaganje komunalnog otpada na neusklađeno odlagalište „Vučje brdo – Plano“ bez prethodnog izdvajanja iskoristivih dijelova otpada.

Tijekom turističke sezone broj prisutnih osoba na ovom području se višestruko poveća. Postojeći način gospodarenja otpadom ne zadovoljava potrebe Grada Trogira i njegovih gostiju u navedenom razdoblju, pri čemu dolazi do gomilanja otpada u spremnicima i oko njih, čime se narušavaju ljepote ovog grada pod UNESCO-vom zaštitom, ugrožava zdravlje stanovnika i gostiju te se širi neugodan miris. S obzirom da je turistička djelatnost jedna od glavnih gospodarskih grana Grada Trogira, organizacija održivog sustava gospodarenja otpadom nameće se kao prioritet u razdoblju koje slijedi. Komunalni otpad iz kućanstava prikuplja se u posude zapremine 1100 l te kontejnere zapremnine 5 m^3, a koje su konstruirane tako da onemoguće rasipanje otpada te širenje prašine i neugodnih mirisa. Prikupljanje i odvoz komunalnog otpada obavlja se specijaliziranim vozilima zatvorenog tipa, konstruiranima tako da se onemogući rasipanje otpada, te širenje mirisa. Prikupljanje komunalnog otpada provodi se tri puta tjedno na užem urbaniziranom području, te dva puta tjedno na okolnim, nižeg stupnja urbaniziranim, područjima Grada Trogira. Glomazni otpad prikuplja se kontejnerima zapremine 5 m^3, odvozi se svakog petka u mjesecu te četvrti utorak u mjesecu. Odvojeno prikupljanje ostalog otpada se ne provodi.

Gospodarenje otpadom Grad Omiš

Na području grada Omiša, miješani komunalni otpad sakuplja komunalno poduzeće Peovica d.o.o. čije je sjedište u Omišu i odvozi na odlagalište Karepovac u Splitu. U krugu komunalnog poduzeća nalazi se pretovarna stanica. Otpad iz autosmećara ide u koš, a zatim u preskontejner 30 m^3. Svaki dan se odvozi 1 kontejner (30 m^3) sa prese na odlagalište Karepovac u Splitu. Otpad se na odlagalištu važe i prosječne težine 1 kontejnera su 11-13 tona, ovisno o sastavu otpada. Skupljanje otpada obuhvaća 100% stanovništva.

Dinamika odvoza je različita za pojedina naselja i područja grada Omiša:

- Sa područja naselja Omiš, Zakučca te priobalnog dijela grada Omiša do Piska - odvozi se svaki dan;
- Zagorska naselja (Svinišće, Kučiće, Slime, Podgrađe, Kostanje, Smolonje, Zvečanje, Ostrvica, Čišla, Gata, Naklice, Tugare) - dva puta tjedno;
- Naselja Seoca i Blato na Cetini - centar: 2 do 3 puta tjedno (jer kamion prolazi tom rutom, pa se otpad skupi kad su kontejneri puni);
- Udaljenija zagorska naselja (Dolac Donji, Dolac Gornji, Trnbusi, Nova Sela) - jedan put tjedno

RADNA VERZIJA

Komunalni otpad se sakuplja putem kontejnera kapaciteta 1,1 m^3, te se javlja problem širenja neugodnih mirisa. Glomazni otpad prikuplja se putem kontejnera kapaciteta 25 m^3 i 12 m^3, jedanput tjedno u zaobalnom dijelu, a u zagorskom dijelu prema pozivu. Odvojeno prikupljanje ostalog otpada se ne provodi.

Gospodarenje otpadom Općina Dugi rat

Na području Općine miješani komunalni otpad sakuplja komunalno poduzeće Peovica d.o.o. čije je sjedište u Omišu i odvozi na odlagalište Karepovac u Splitu. Skupljanje otpada obuhvaća 100% stanovništva.

Dinamika odvoza je : - svaki dan uz Jadransku magistralu, centar Dugog Rata

- svako drugi dan bočne ulice naselja

Komunalni otpad se sakuplja putem kontejnera kapaciteta 1,1 m^3, te se javlja problem širenja neugodnih mirisa. Glomazni otpad se odvozi dva puta godišnje sa 10 lokacija na području Općine, postavljanjem kontejnera kapaciteta 30 m^3. Odvojeno prikupljanje ostalog otpada se ne provodi.

Gospodarenje otpadom Općina Klis

Na području Općine Klis miješani komunalni otpad sakuplja komunalno poduzeće Čistoća d.o.o. čije je sjedište u Splitu i odvozi na odlagalište Karepovac u Splitu. Sakupljanje otpada obuhvaća 100% stanovništva. Komunalni otpad se sakuplja putem kontejnera kapaciteta 1,1 m^3, a glomazni otpad putem kontejnera kapaciteta 7 m^3. Do 2011. godine se otpad sakupljao samo iz naselja Klis, Konjsko i Prugovo. Međutim, od 2012. godine obuhvaćena su sva naselja općine Klis. Glomazni otpad se odvozi prema potrebi, međutim u 2012. godini nije bilo odvoza. Dinamika odvoza je 2 puta tjedno u naselju Klis; a jedanput tjedno u ostalim naseljima.

Trenutno na području općine ne postoje kontejneri za sakupljanje korisnog otpada za reciklažu osim 1 kontejnera za odjeću i obuću u naselju Klis kojeg prazni privatno poduzeće.

Gospodarenje otpadom Općina Muć

Na području Općine Muć, uslugu sakupljanja i odvoza miješanog komunalnog i glomaznog otpada obavlja Vlastiti izdvojeni pogon Općine Muć. S obzirom da na području Općine Muć ne postoji odlagalište komunalnoga otpada, sakupljeni otpad se odvozi na službeno odlagalište Karepovac na području grada Splita. Skupljanjem otpada obuhvaćeno je 100% stanovništva.

Za sakupljanje komunalnog otpada na području Općine koriste se kontejneri kapaciteta 1,1 m^3. Dinamika odvoza komunalnog otpada je 2 puta tjedno. Glomazni otpad sakuplja se po pozivu, odnosno putem kontejnera kapaciteta 7 m^3 i 5 m^3. Odvojeno prikupljanje ostalog otpada se ne provodi.

RADNA VERZIJA

Gospodarenje otpadom Općina Podstrana

Sustav organiziranog načina prikupljanja, odvoza i odlaganja otpada uspostavljen je na cjelokupnom području Općine Podstrana. Općina ne posjeduje vlastita sredstva za gospodarenje otpadom pa je za organizirano sakupljanje, odvoz i odlaganje otpada angažirana tvrtka Čistoća d.o.o. iz Splita. Otpad se odlaže na odlagalište Karepovac u Splitu.

Prikupljanje komunalnog otpada koji nastaje u kućanstvima te kod pravnih osoba na području Općine Podstrana obavlja se u kontejnerima zapremnine 1100 l i kantama zapremnine 100 l, te se javlja problem širenja neugodnih mirisa. Otpad se sakuplja tri put tjedno, a tijekom ljeta svaki dan te ga se odvozi na službeno odlagalište Karepovac, dok se glomazni otpad odvozi svakog 27-tog u mjesecu ili prema potrebi po dojavi komunalnog redara. Odvojeno prikupljanje ostalog otpada se ne provodi.

Gospodarenje otpadom Općina Lećevica

Na području općine Lećevica miješani komunalni otpad sakuplja tvrtka Jasenik d.o.o., koja je u potpunom vlasništvu općine Lećevica i započela je sa radom od 01.09.2014. godine. U posljedne tri godine sa područja općine Lećevica komunalni otpad su odvozile privatne tvrtke. S obzirom da na području Općine Lećevica ne postoji odlagalište komunalnoga otpada, sakupljeni otpad se odvozi na službeno odlagalište Karepovac na području grada Splita.

Na području Općine Lećevica za sakupljanje komunalnog otpada nalaze se kontejneri kapaciteta 1100 l, raspoređenih ovisno o broju stanovnika koji žive u zaseocima, te za glomazni otpad kontejneri kapaciteta 5 m^3. U sva četiri naselja Općine Lećevica postavljen je po jedan zeleni otok. Dinamika odvoza miješanog komunalnog otpada je jednom tjedno. Skupljanjem otpada obuhvaćeno je 100 % stanovništva. Odvojeno prikupljanje ostalog otpada se ne provodi.

Gospodarenje opadom Općina Dugopolje

Sustav organiziranog načina prikupljanja, odvoza i odlaganja otpada uspostavljen je na cjelokupnom području Općine Dugopolje. Općina ne posjeduje vlastita sredstva za gospodarenje otpadom pa je za organizirano sakupljanje, odvoz i odlaganje otpada angažirana tvrtka Čistoća d.o.o. iz Splita. Otpad se odlaže na odlagalište Karepovac u Splitu.

Prikupljanje komunalnog otpada koji nastaje u kućanstvima te kod pravnih osoba na području Općine Dugopolje obavlja se u kontejnerima zapremnine 1100 l. Otpad se sakuplja tri put tjedno, te ga se odvozi na službeno odlagalište „Karepovac“, dok se glomazni otpad odvozi 29-tog u mjesecu ili prema potrebi po dojavi komunalnog redara. Skupljanjem otpada obuhvaćeno je 100 % stanovništva. Odvojeno prikupljanje ostalog otpada se ne provodi.

RADNA VERZIJA

Gospodarenje otpadom Grad Sinj

Na području Grada Sinja, uslugu sakupljanja i odvoza miješanog komunalnog i glomaznog otpada obavlja komunalna tvrtka Čistoća Cetinske krajine d.o.o. Sakupljani otpad se odvozi sa specijalnim vozilima do postojećeg odlagališta otpada Mojanka.

Za sakupljanje komunalnog otpada na području Grada Sinja koriste se kante kapaciteta od 80–240 l te kontejneri kapaciteta 1100 – 7000 l.

Dinamika odvoza je određena programima sakupljanja otpada. Organizirani odvoz komunalnog otpada iz naselja Sinj je svaki dan, a iz okolnih naselja dva puta tjedno. Glomazni otpad sakuplja se putem kontejnera kapaciteta 7 m^3. Za odvoz glomaznog otpada svaka fizička osoba ima pravo jednom godišnje na besplatan odvoz. Sustavom sakupljanja komunalnog otpada obuhvaćeno je 100% stanovništva Grada Sinja. Odvojeno prikupljanje ostalog otpada se ne provodi.

Gospodarenje otpadom Općina Dicmo

Organizirano sakupljanje, odvoz i odlaganje komunalnog i neopasnog proizvodnog otpada koje nastaje u kućanstvu, te gospodarskim djelatnostima na području Općine Dicmo vrši tvrtka Čistoća Cetinske krajine d.o.o. (bivša tvrtka Vodovod i čistoća d.o.o.- Sinj) na službeno odlagalište Mojanka, Sinj.

Prikupljanje komunalnog otpada na području Općine Dicmo obavlja se u kontejnerima zapremnine 1100 l, te se odvozi jedan put tjedno.

Glomazni otpad sakuplja se u kontejnerima zapremnine 7 m^3. Sustavom sakupljanja komunalnog otpada obuhvaćeno je 100% stanovništva Općine Dicmo. Odvojeno prikupljanje ostalog otpada se ne provodi.

2.3.1.1.7. Izloženost prirodnim rizicima

Na području UAS postoje rizici od aktiviranja klizišta i obalnih klizišta duž cijelog obalnog područja aglomeracije, kao što je prikazano na Grafičkom prikazu 2.3.1.11. Na području Splita su prisutna obalna klizišta, dok na području od Podstrane do Omiša postoji velika opasnost od aktiviranja klizišta uslijed velikih kiša.

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.3.1.11. Izloženost prirodnim rizicima erozije i obalnim klizištima

Izvor: obrada autora[261]

Na području UAS postoje rizici od poplava na svim mjestima gdje su tokovi rijeka, naročito na ušćima, te na području Grada Sinja zbog blizine brane Peruča. U slučaju pucanja brane Peruča došlo bi do velikih poplava na tom području kao što je prikazano na Grafičkom prikazu 2.3.1.12.

Grafički prikaz 2.3.1.12. Izloženost prirodnim rizicima od poplave

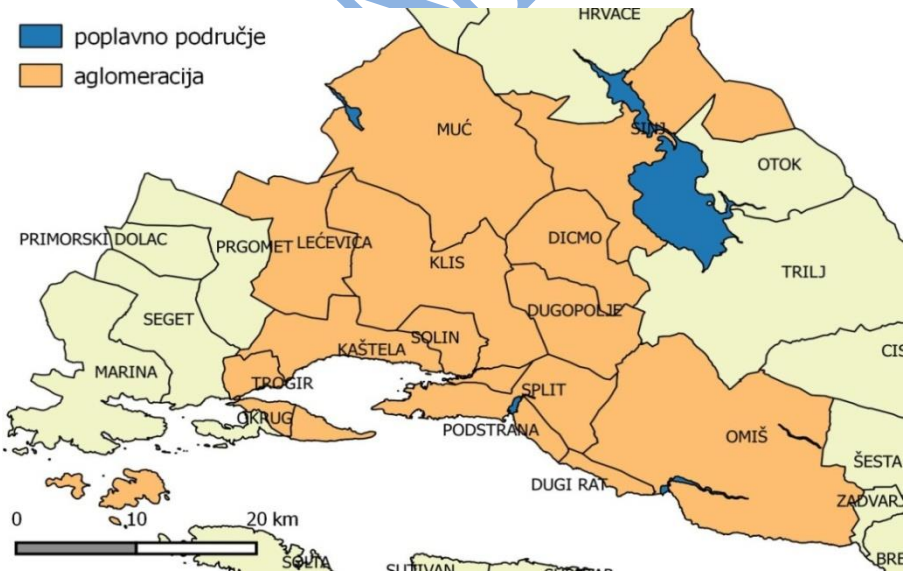

Izvor: obrada autora[262]

[261] Podaci su dobiveni od katedre za geotehniku sa Fakulteta građevinarstva, arhitekture i geodezije, Sveučilišta u Splitu

NAVEZIJA

Grafički prikaz 2.3.1.13. prikazuje poredbeno vršno ubrzanje tla tipa A s vjerojatnosti promašaja 10% u 10 godina (povratno razdoblje 95 godina) izraženo u jedinicama gravitacijskog ubrzanja, g.

Grafički prikaz 2.3.1.13. Izloženost prirodnim rizicima od potresa (povratni period 95 godina)

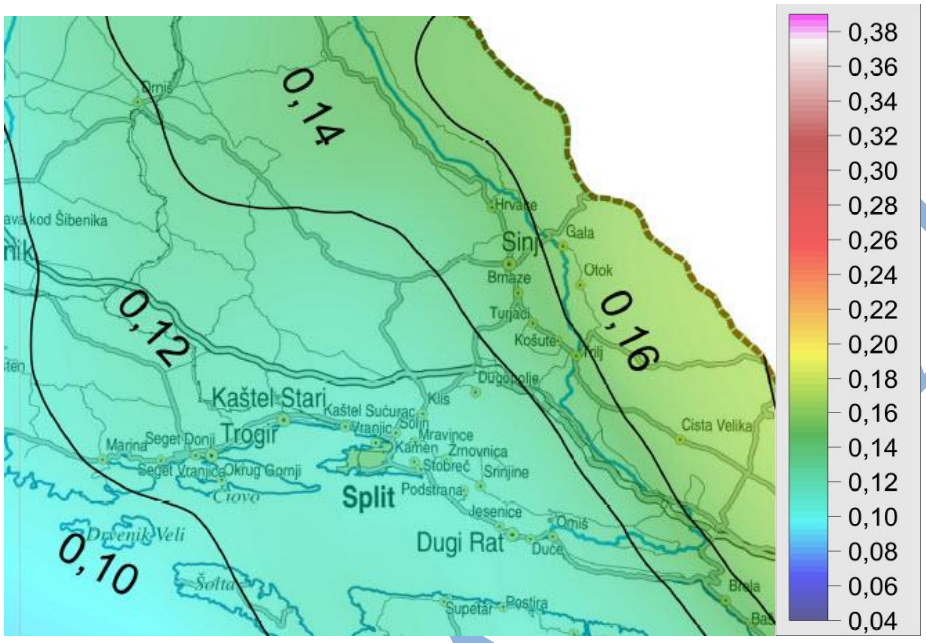

Izvor: Karta potresnih područja Republika Hrvatska (2011)

Grafički prikaz 2.3.1. 14. Izloženost prirodnim rizicima od potresa (povratni period 475 godina)

RADNA VERZIJA

[262] Podaci su dobiveni od katedre za hidrologiju sa Fakulteta građevinarstva, arhitekture i geodezije, Sveučilišta u Splitu

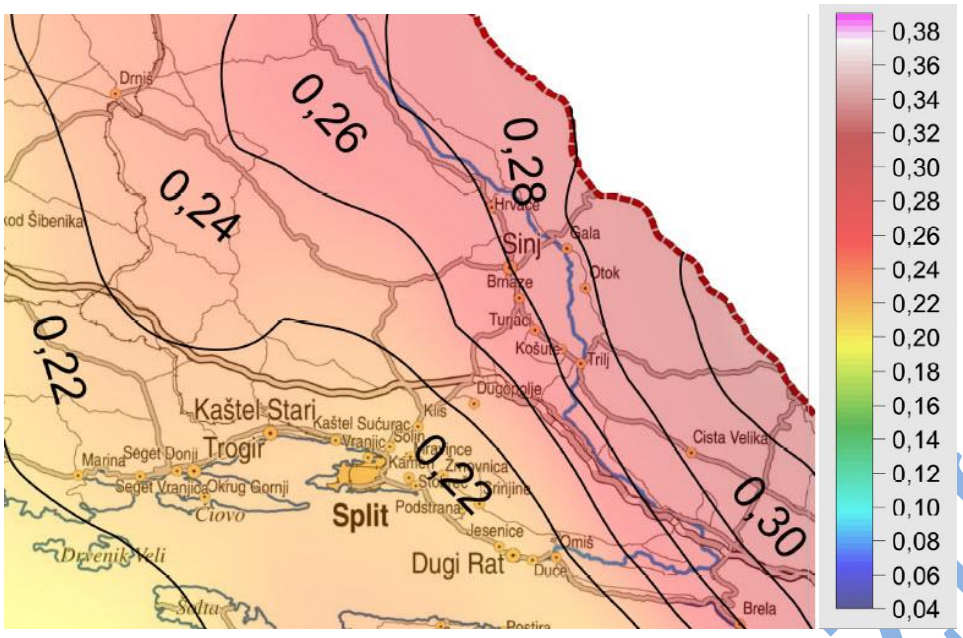

Izvor: Karta potresnih područja Republika Hrvatska (2011)

Grafički prikaz 2.3.1.14. prikazuje poredbeno vršno ubrzanje tla tipa A s vjerojatnošću premašaja 10% u 50 godina (povratno razdoblje 475 godina) izraženo u jedinicama gravitacijskog ubrzanja, g.

Klimatske promjene su dugotrajne promjene u statističkoj raspodjeli klimatskih faktora, u vremenskom periodu od desetak do milijun godina. To može biti promjena u prosječnim klimatskim elementima ili promjena raspodjele klimatskih događaja s obzirom na prosječne vrijednosti, ili pojava sve više krajnjih vremenskih događaja. U zadnje vrijeme, posebno u vezi sa zaštitom prirodnog okoliša, klimatske promjene se obično odnose na današnje promjene klime. Posebno se to odnosi na sve veći ljudski utjecaj na klimatske promjene, koji je povezan s današnjim globalnim zatopljenjem.

Grafički prikaz 2.3.1. 15. Količine oborina na području UAS

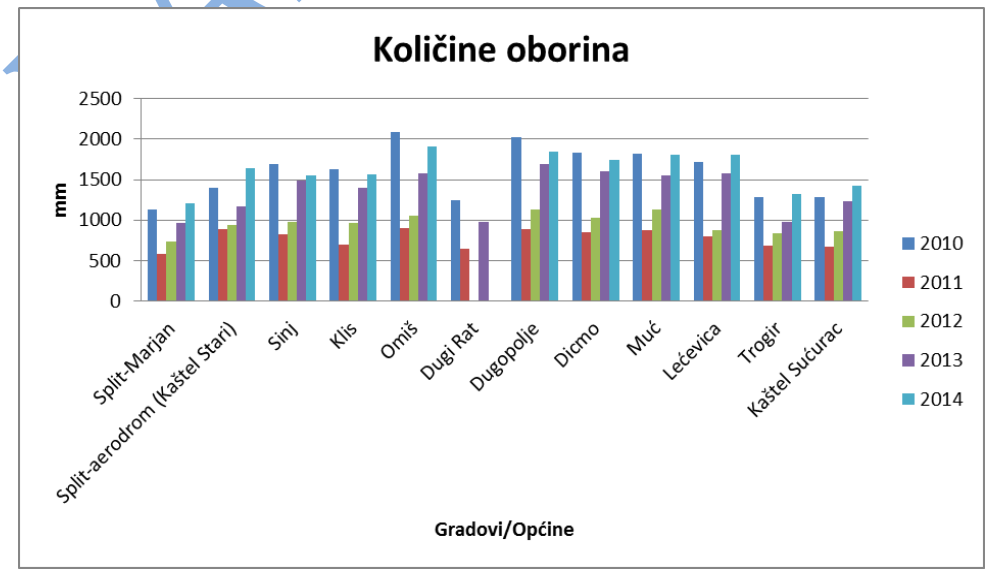

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.3.1. 16. Glavna meteorološka postaja Split-Marjan

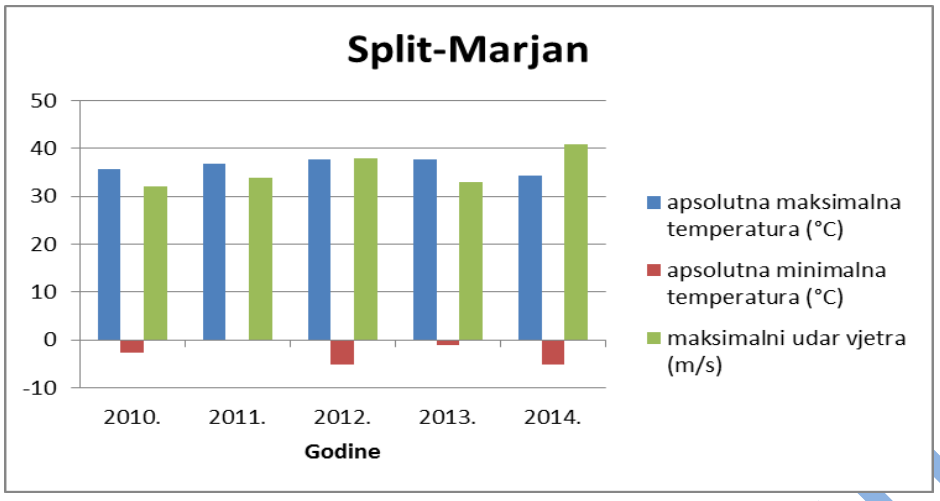

Grafički prikaz 2.3.1. 17. Glavna meteorološka postaja Split-aerodrom

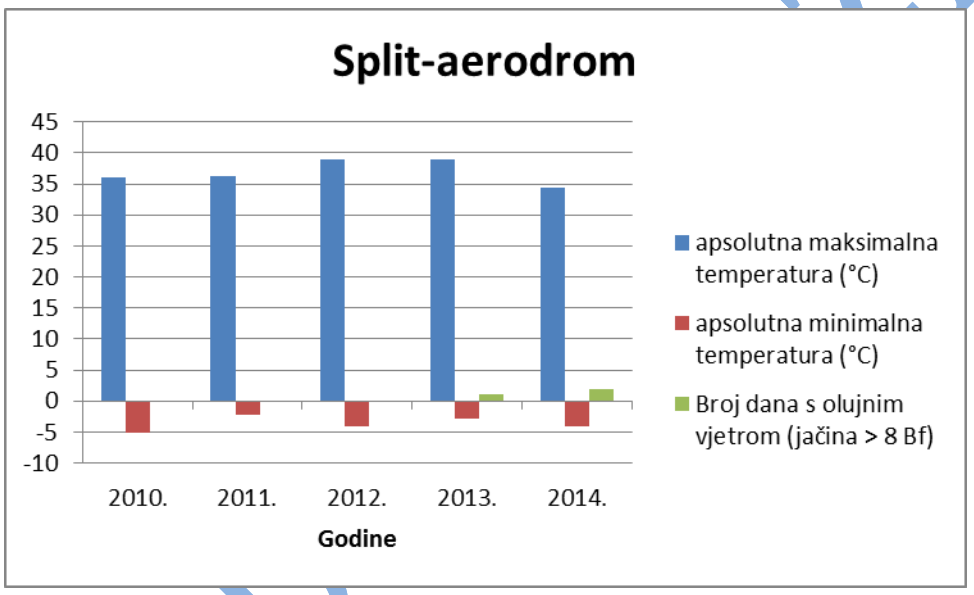

Grafički prikaz 2.3.1. 18. Klimatološka postaja Sinj

RADNA VERZIJA

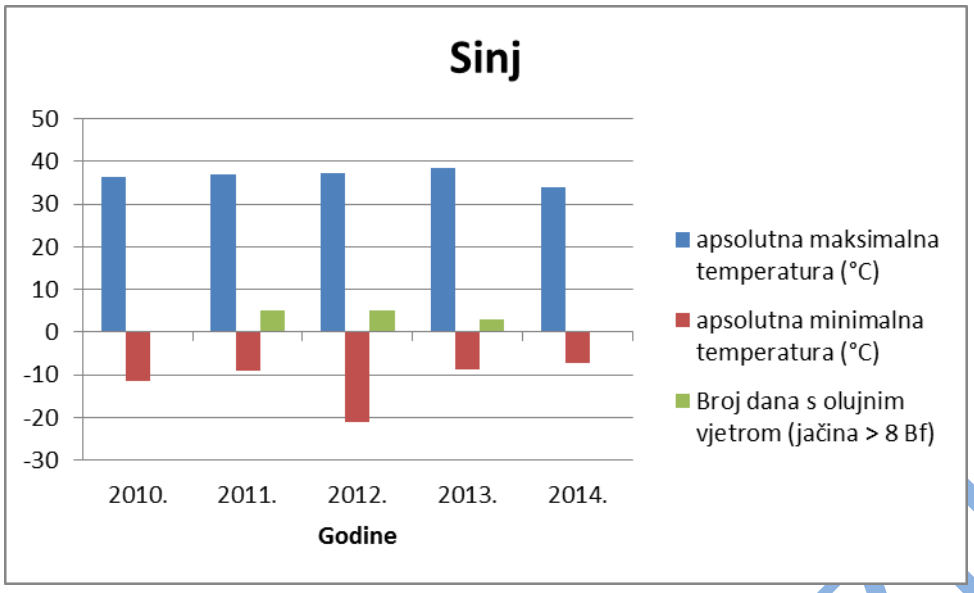

RADNA VERZIJA

2.3.1.1.8. Brownfield područja

Ocjena postojećeg stanja *brownfield* područja splitske urbane aglomeracije izrađena je na temelju dostavljenih podataka koji su tablično za svaku pojedinu lokaciju priloženi iza tekstualnog dijela ocjene.[263]

Grad Split

Na području Grada Splita nalaze se slijedeće lokacije koje spadaju u kategoriju *brownfield* područja: TTTS, Klif Orišac, Kamenolom Perun, Sjeverna Luka, Kopilica i "Adriacolor" - Kopilica, Zgrada Dalmacijavino, Žnjanski plato, Duilovo, vojno područje

[263] Podatke su dostavili sljedeći gradovi odnosno općine: grad Split, grad Solin, grad Kaštela, grad Omiš, grad Trogir, grad Sinj, općina Podstrana, općina Dugi Rat i općina Muć. Općina Muć, po njihovom navodu, u svojoj administrativnoj jedinici nema područja koji bi se svrstala u predmetnu kategoriju.
Prema definiciji *brownfileds* su napuštena ili u potpunosti neiskorištena industrijska, komercijalna i vojna postrojenja slobodna za prenamjenu i ponovnu upotrebu, često kontaminirana te predstavljaju potencijal za urbani razvoj. Ocjena postojećeg stanja izrađena je isključivo na osnovu podataka koji su dostavljeni od strane jedinica lokalne samouprave. U prilozima su dati i podaci o industrijskim, vojnim i ostalim objektima koji se trenutno nalaze u svojoj prvobitnoj namjeni pa njihovo daljnje uključivanje u strategiju urbane aglomeracije ovisi o njihovoj razvojnoj perspektivi odnosno projekciji njihovog radnog vijeka. U zasebnu kategoriju *brownfield* područja spadaju po naputku MGIPU-a i ostale građevine odnosno područja koja su napuštena, zapuštena i nedovršena odnosno nemaju adekvatnu namjenu.

Dračevac, Dom mladih, stari "Hajdukov plac" (Plinara) i Karepovac. Dom mladih koji je djelomično dovršena građevina javno - kulturne namjene pripada zasebnoj kategoriji *brownfield* područja. Nalazi se u gradskom vlasništvu, a njegova gradnja stala je 80-tih godina. Iako nedovršen, Dom mladih se učestalo koristi za kulturne programe te je postao prepoznato mjesto neovisne kulture i kulture mladih. Površina od 14 hektara bivše vojarne „Sv. Križ“ na Dračevcu djelomično se koristi za potrebe Općinskog suda u Splitu. Lokacija nekadašnjeg vojnog područja Dračevac nalazi se u procesu prenamjene u poslovnu zonu. UPU Dračevac planira izmještanje, prenamjenu i proširenje kapaciteta uz uklanjanje postojećih objekata. Područje je djelomično u vlasništvu RH, a djelomično Grada Splita. Područje i objekti hotela „Zagreb“ na Duilovu su u prvobitnoj namjeni, a vlasništvo su MORH-a. U planu je proširenje kapaciteta na predmetnoj lokaciji u skladu s odredbama GUP-a. Područje kamenoloma Perun u Žrnovnici površine 4,25 hektara će nakon uklanjanja postojećih građevina biti prenamijenjeno u poslovnu ili rekreacijsku i javnu namjenu. Zaštićeni klif Orišac u Stobreču površine je 24 hektara od čega je veći dio u državnom, a samo manji dio u privatnom vlasništvu. Ne postoji ulična mreža, a urbana struktura je degradirana bespravno izgrađenim obiteljskim kućama. Predviđa se gradnja komunalne opreme i izgradnja šetnice u skladu s odredbama GUP-a. Područje Kopilice površine 56 hektara izgrađeno je objektima poslovne i skladišne namjene te prometnom infrastrukturom. Predviđeno je djelomično zadržavanje objekata uz njihovu obnovu. Vlasništvo je dijelom gradsko, a dijelom privatno. U privatnom vlasništvu na području Kopilice nalazi se i nekadašnje industrijsko postrojenje "Adricolor". Sjeverna luka u Splitu predstavlja infrastrukturno lučko područje međunarodnog značaja. Na površini od 33 hektara nalaze se operativna obalu, lučka infrastruktura te skladišni prostori. Vlasništvo je složene strukture – državno, gradsko i privatno. Poslovno-trgovački kompleks „TTTS“ izgrađen je objektima veletržnice, skladišta, poslovnih građevina i hotela.

Predviđeno je potpuno zadržavanje objekata uz njihovu obnovu. Na površini od 92 hektara u planu je proširenje kapaciteta u skladu s odredbama GUP-a. Zgrada tvrtke „Dalmacijavino“ nalazi se na istočnoj obali splitske gradske luke i u privatnom je vlasništvu. Prema GUP-u Splita, zgrada se nalazi u zaštićenoj kulturno-povijesnoj cjelini - Zoni B, devastirana je i izvan funkcije. Za područje istočne obale navedena je potreba za provođenjem natječaja i izradom UPU-a. Područje se nalazi pod ingerencijom Lučke uprave Split. Žnjanski plato je u državnom vlasništvu te je namijenjen za rekreaciju (R2) i kupanje (R3). Na platou su izgrađeni brojni privremeni ugostiteljski objekti. Predviđeno je uklanjanje neadekvatnih građevina u skladu s odredbama GUP-a i UPU-a Trstenik-Radoševac. Stari Hajdukov plac (Plinara) je sportsko odnosno nekadašnje komunalno područje s mješovitom namjenom. Područje Karepovca (odlagalište komunalnog otpada) nalazi se djelomično u privatnom, a djelomično u vlasništvu Grada Splita, a navedena je potreba za definicijom nove namjene.

Grad Solin

RADNA VERZIJA

U industrijska *brownfield* područja u gradu Solinu spadaju sljedeći objekti odnosno područja: Područje tvornice Salonit, područje Pivovare, Mravinačka kava, tupinolom u Mravincima, ranžirni kolodvor i željeznica na ušću Jadra, zgrada prije kina ex. Voljak, Vranjička kava, Dom kulture u Majdanu, ribnjak u Solinu te prostor za izmještanje solinskog ribnjaka u Majdanu. Od vojnih *brownfield* područja tu su vojni bunkeri. Prodajno-poslovni centar Priko vode svrstan je u posebnu kategorija *brownfield* područja.[264]

U isključivo privatnom vlasništvu nalaze se solinska Pivovara te prostor ribnjaka. U isključivo državnom vlasništvu nalaze se Mravinačka kava, tupinolom u Mravincima, ranžirni kolodvor i željeznica na ušću Jadra, zgrada prije kina ex. Voljak te Dom kulture u Majdanu. U isključivo gradskom vlasništvu nalazi se samo Vranjička kava dok se Salonit nalazi dijelom u privatnom, a dijelom u državnom vlasništvu. Prodajno-poslovni centar Priko vode te prostor za izmještanje solinskog ribnjaka u Majdanu su dijelom u gradskom, a dijelom u privatnom vlasništvu. Tvornica Salonit te područje Pivovare (Ameropa Žitni terminal d.o.o.) nalaze se na pomorskom dobru pod upravljanjem Lučke uprave Split.

Područje ranžirnog kolodvora i željeznice sa svojih cca 90.000m^2 te tvornice Salonit sa svojih cca 50.000m^2 predstavljaju najveća *brownfield* područja u gradu Solinu, a slijede Vranjička kava koja se prostire na cca 40.000m2 te tupinolom u Mravincima koji se prostire na cca 30.000m^2.

Grad Kaštela

Na području Grada Kaštela nalaze se jedna lokacija koja spada u predmetnu kategoriju, a to je pogon Adriavinila koji se nalazi na površini od ukupno 230.000m2.[265] Ovaj pogon se nalazi u privatnom vlasništvu, na pomorskom dobru koje je pod upravljanjem Lučke uprave Split. U prostorno planskoj dokumentaciji područje Adriavinila prenamijenjeno je u ugostiteljsko-turističku namjenu, a trenutno nije u pogonu. Na području Adriavinila nalazi se i sanirano odlagalište radioaktivne šljake. U zasebnu kategoriju *brownfield* područja uvrštena je i lokacija hotela Pallace te dvaju nekadašnjih odmarališta: Zeničkog odmarališta i Željezničkog odmarališta. Sve tri lokacije nalaze se u privatnom vlasništvu.

Grad Omiš

RADNA VERZIJA

[264] Za grad Solin dostavljeni su i podaci za sljedeće objekte odnosno područja koja se nalaze u prvobitnoj funkciji: napuštena kava u Sv. Kaju (ex. Dalmor), punionica Coca Cola, brodogradilište Vranjic, tvornica cementa Sv. Kajo te ribnjak u Solinu koji je u prijedlogu izmještanja pa se stoga može svrstati u kategoriju *brownfield* područja. Brodogradilište Vranjic, tvornica cementa Sv. Kajo i INA tankerski vez nalaze se na pomorskom dobru pod upravljanjem Lučke uprave Split.

[265] Za grad Kaštela dostavljeni su i podaci za objekte odnosno područja koja se nalaze u prvobitnoj funkciji: Adriachem i tvornica cementa Sv. Jure (Cemex Hrvatska d.d.). Područje Adriachema nalazi se u prvobitnoj namjeni s planom za djelomično zadržavanje proizvodnog pogona. U privatnom je vlasništvu. Tvornica cementa Sv. Jure i središnji terminal za ugljen nalaze se na pomorskom dobru koje je pod upravljanjem Lučke uprave Split. Tehnološki se na tvornicu nadovezuje eksploatacijsko polje lapora na Kozjaku s postrojenjima za pripremu sirovine.

Na području grada Omiša nalazi se pet *brownfield* područja, od čega u nekadašnje industrijske lokacije spadaju sljedeća područja: područje srušene tvornice "Renko Šperac" s rudnicima lapora i eksploatacijskim poljem na Omiškoj Dinari te područje srušene tvornice cementa "Palaveršić" s rudnicima lapora u Brzetu. Nekadašnja vojna područja su naselje Ostrvica te naselje Slime - Dovanj. U zasebnu kategoriju *brownfield* područja spada Dom omladine u naselju Priko. Područje tvornice "Renko Šperac" nalazi se u privatnom vlasništvu, tvornička infrastruktura je uklonjena, a prostorno-planskom dokumentacijom prenamijenjeno je u ugostiteljsko-turističku namjenu s planiranim hotelom, turističkim naseljem i lukom nautičkog turizma. Infrastruktura vezana uz rudnike i eksploatacijsko polje više ne postoji. Područje porušene tvornice "Palaveršić" nalazi se u gradskom vlasništvu, a ljeti se koristi kao improvizirani parking. Od nekadašnjih vojnih zona na području Omiša nalaze se dva *brownfield* područja: u naselju Ostrvica i u naselju Slime - Dovanj. Oba su u državnom vlasništvu, a namjena im trenutno nije poznata. Obje lokacije imaju cestovni pristup, a na njima se nalaze građevinski objekti. Lokacija u naselju Ostrvica površine je od cca 90.000 m^2 i uvrštena je u "Projekt 100" (DUDDI) s namjerom prodaje. U zasebnoj *brownfield* kategoriji nalazi se objekt Doma omladine koji spada u objekte društvene namjene, na površini od cca 2.000 m^2. Objekt je nedovršen i u gradskom je vlasništvu.

Grad Trogir

Na području Grada Trogira nalazi se jedno nekadašnje industrijsko područje koje još nije privedeno svrsi, a to je područje bivše tvornice “Plive” koje se nalazi u privatnom vlasništvu. Od nekadašnjih vojnih područja na teritoriju Trogira nalaze se tri kompleksa: Vojni kompleks "Divulje", vojarna "Drvenik Veliki" te "Kaponiri"-Plano (podzemna skloništa za vojne avione). Sva tri područja nalaze se u vlasništvu Ministarstva obrane RH, s time da će, osim dijela zemljišta u vojnom kompleksu Divulje čiji vlasnik treba postati Grad Trogir, svi objekti i ostati u vlasništvu navedenog Ministarstva koje će s njima nadalje raspolagati odnosno iste prenamijeniti. Vojni kompleks "Divulje" i "Kaponiri"-Plano su područja u posebnoj namjeni, a namjena područja vojarne "Drvenik Veliki" je u definiranju kao turistička sukladno županijskom planu.

Grad Sinj

Na području grada Sinja nalaze se dvije *brownfield* lokacije: vojarna "Petar Berislavić" te bivše vojno strelište Kukuzovac Sinj.[266] Obje lokacije nalaze se u državnom vlasništvu. Vojarna je u prostorno-planskoj dokumentaciji u planu

[266] Za grad Sinj dostavljeni su i podaci za sljedeće objekte odnosno područja koja se nalaze u prvobitnoj funkciji: prostor bivše tvornice blok opeka Ciglana te bivša tvornica Dalmatinka (predionica i tvornica konca). Obje tvornice nalaze se u postupku stečaja u privatnom vlasništvu.

RADNA VERZIJA

prenamjene u zonu s turističko - zdravstvenim sadržajem, a područje strelišta u mješovitu zonu.

Općina Podstrana

Na području općine Podstrana nalaze se tri lokacije nekadašnjih odmarališta koje pripadaju zasebnoj kategoriji *brownfield* područja: tzv. Željezničko gospodarstvo, Vinkovačko odmaralište te Banjalučko odmaralište. Potonje se nalazi u privatnom vlasništvu, Vinkovačko odmaralište u vlasništvu Hrvatskog fonda za privatizaciju, a Željezničko gospodarstvo u inozemnom vlasništvu.

Općina Dugi Rat

Na prostoru općine Dugi Rat nalaze se dvije *brownfield* lokacije: prostor nekadašnje tvornice "Dalmacija" i društveni dom "Sumpetar" koji spada u zasebnu *brownfield* kategoriju. Tvornica "Dalmacija" je srušena, a na lokaciji koja je ukupne površine 20 ha nalazi se lučko pristanište te deponij na otvorenom. Područje je djelomično u privatnom, a djelomično u državnom vlasništvu. U planu je prenamijenjeno u turističku zonu (T1/T2). Društveni dom "Sumpetar" je u planskoj dokumentaciji prenamijenjen u dječji vrtić s time da će se objekt djelomično zadržati uz obnovu. U općinskom je vlasništvu te se nalazi u postupku legalizacije.

2.3.2. Primarna infrastruktura

Izgrađenost primarne infrastrukture predstavlja jedan od značajnih preduvjeta za razvoj urbane aglomeracije Splita. U nastavku se analizira postojeće stanje infrastrukturne izgrađenosti s naglaskom na ključne probleme, odnosno ograničenja u razvoju UAS.

2.3.2.1.1. Vodno-komunalna infrastruktura

Stanje vodoopskrbe u Republici Hrvatskoj analizira se i prati na razini vodoopskrbnog područja, odnosno područja na kojima je moguće organizirati javnu vodoopskrbu u širem smislu. Područje UAS pripada vodoopskrbnom području «Vodoopskrbna zona Split - Sinj - Omiš - Otoci» (Vlada RH, 2011). Stanje javne odvodnje analizira se i prati na razini aglomeracija, odnosno područja na kojem su stanovništo i/ili gospodarske djelatnosti dovoljno koncentrirane da se komunalne otpadne vode mogu prikupljati i odvoditi do uređaja za pročišćavanje otpadnih voda ili do krajnje točke ispuštanja. Na području UAS predloženo je 8 aglomeracija većih od 2.000 ES, a to su: Split - Solin, Kaštela - Trogir, Sinj, Podstrana, Omiš, Dugi Rat, Muć i Dicmo (Vlada RH, 2011).

Djelatnost opskrbe pitkom vodom, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda, na području UAS, obavljaju 3 komunalna poduzeća koja su uskladila svoj pravni status i predmet poslovanja s Zakonom o vodama, a to su: *Vodovod i kanalizacija d.o.o. Split*, *Vodovod d.o.o. Omiš* i *Vodovod i odvodnja Cetinske krajine d.o.o. Sinj.*

RADNA VERZIJA

Stanje vodoopskrbe

Vodoopskrbu UAS karakteriziraju 5 vodoopskrbnih sustava, od regionalnog do lokalnog značaja, kako slijedi: Regionalni sustav Split-Solin-Kaštela-Trogir, Regionalni sustav Omiš-Brač-Hvar-Šolta-Vis, Regionalni sustav Makarskog primorja, Grupni vodovod Sinjske krajine te Vodovod Žrnovnica.

Regionalni sustav Split-Solin-Kaštela-Trogir pod upravom je komunalnog poduzeća *Vodovod i kanalizacija d.o.o. Split*. Njegovo područje opskrbe, na području UAS, čine Grad Split, Grad Solin, Grad Kaštela, Grad Trogir, Općina Podstrana te dio Općine Klis. Regionalni vodoopskrbni sustav Split-Solin-Kaštela-Trogir vodu zahvaća iz izvora rijeke Jadro i Rimskog bunara.

Regionalni sustav Omiš-Brač-Hvar-Šolta-Vis dijelom svog sustava opskrbljuje UAS, odnosno najveći dio Grada Omiša, Općinu Dugi Rat te naselja Srinjine i Sitno Gornje koje pripadaju Gradu Splitu. Tim dijelom sustava upravlja *Vodovod d.o.o. Omiš*, odnosno *Vodovod i kanalizacija d.o.o. Split*. Za potrebe sustava voda se zahvaća u zasunskoj komori HE Zakučac na rijeci Cetini.

Regionalni sustav Makarskog primorja svojim malim dijelom opskrbljuje UAS, odnosno samo zaobalni dio Grada Omiš. Tim dijelom sustava upravlja *Vodovod d.o.o. Omiš*. Voda se za potrebe sustava zahvaća u vodnoj komori HE Kraljevac na rijeci Cetini.

Grupni vodovod Sinjske krajine vodom opskrbljuje Grad Sinj, Općinu Dicmo, dio Grada Omiša, Općinu Dugopolje, Općinu Muć[267], Općinu Lećevica te dio Općine Klis. Grupni vodovodom upravljaju *Vodovod i odvodnja Cetinske krajine d.o.o. Sinj* te *Vodovod i kanalizacija d.o.o. Split*. Voda se zahvaća na tri međusobno odvojena i udaljena izvorišta: Ruda, Kosinac i Šilovka (tri podsustava).

Vodovod Žrnovnica opskrbljuje naselje Žrnovnica koje pripada Gradu Splitu. Zahvat je na izvoru Žrnovnice, dok sustavom ne upravlja ovlašteno komunalno poduzeće.

Može se zaključiti kako trenutno postoji dovoljno raspoloživih količina i odgovarajuće opremljenih zahvata. Međutim, situacija na području UAS nije u cjelosti tehnički zadovoljavajuća. Razlog za takvo stanje je činjenica da Regionalni sustav Split-Solin-Kaštela-Trogir temeljen na zahvatu izvora rijeke Jadro uzima više vode od trenutno dopuštene količine propisane vodopravnom dozvolom. Zahvat izvora rijeke Žrnovnice je zahvat za koji nije izdana vodopravna dozvola, dok za zahvat Šilovka isto tako ne postoji vodopravna dozvola unatoč tome što čini sastavni dio vodoopskrbnog sustava (Hrvatske vode, 2008.). Isto tako, problematika postojećih sustava je starost, nedovršenost (postojanje neopskrbljenih područja) te iznimno veliki gubici vode. Ocjena zdravstvene ispravnost vode za piće za većinu voda na području UAS koje služe za vodoopskrbu (Jadro, Žrnovnica, Kosinac, Cetina, Ruda) povoljnog su

[267] Za sjeverozapadni dio Općine Muć dio vode se dovodi iz Podsustava Čikola koji nije na području Splitsko-dalmatinske županije.

RADNA VERZIJA

kemijskog i mikrobiološkog sastava[268]. Na području UAS stupanj vodoopskrbljenosti stanovništva je 93%. Najslabija vodoopskrbljenost je u pojedinim dijelovima zaobalja (Općina Muć 65%, Općina Lećevica 33%), dok je znatno veća u gradovima aglomeracije (Grad Split 97%, Grad Sinj 98%). Stanje varira od sustava do sustava, a gledano po komunalnim poduzećima najveće razine gubitaka su u sustavima «Vodovoda i kanalizacije d.o.o.» Split. Prikaz stupnja vodoopskrljenosti na razini JLS dat je na Grafičkom prikazu 2.3.2.1. Gubici na vodoopskrbnim sustavima na razini UAS su značajni, a iznose 57,75 %.

Grafički prikaz 2.3.2. 1. Vodoopskrbljenost na razini JLS na području UAS

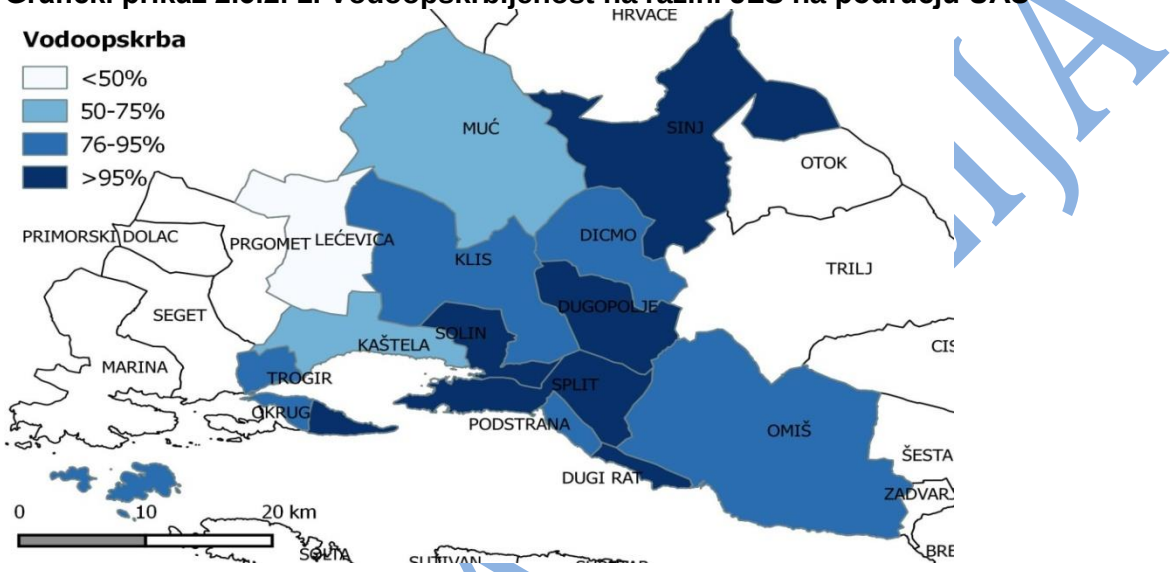

Izvor: obrada autora

Stanje javne odvodnje (prikupljanje i pročišćavanje otpadnih voda)

Temeljem Odluke o odvodnji otpadnih voda, područje pružanja usluge javne odvodnje komunalnog poduzeća *Vodovod i kanalizacija d.o.o. Split* podijeljeno je u dvije aglomeracije s zasebnim sustavima odvodnje otpadnih voda, i to na aglomeracije Split - Solin i Kaštela-Trogir. (Splitsko-dalmatinska županija, 2013.). Stoga se područje UAS može svesti na 6 aglomeracija većih od 2.000 ES, odnosno aglomeracija na koje se odnose zahtjevi Direktive o pročišćavanju komunalnih otpadnih voda.

Aglomeraciju Split - Solin čine: sustav odvodnje otpadnih voda Split - Solin - Stupe, sustav odvodnje otpadnih i oborinskih voda Split - Katalinića brig, sustav odvodnje otpadnih voda Split - Duilovo, sustav odvodnje otpadnih voda Podstrana te sustav odvodnje Nečujam (ne pripada području UAS).

Sustav odvodnje otpadnih voda Split - Solin - Stupe obuhvaća Grad Solin, sjeverni i istočni dio Grada Splita te Općine Dugopolje i Klis. Sustav javne odvodnje Split -

[268] Prije upuštanja u vodoopskrbni sustav vode se kloriranjem dovode u zdravstveno ispravno stanje

Solin čine UPOV Stupe, građevine za skupljanje otpadnih voda i odvođenje skupljene otpadne vode do UPOV-a Stupe hidrotehničkim tunelom te podmorski ispust Stobreč. Izgrađen je razdjelni sustav odvodnje te 14 crpnih stanica s pripadajućim tlačnim cjevovodima koji otpadnu vodu odvode do UPOV-a Stupe. Izgrađena je I. faza UPOV-a Stupe ukupnog konačnog kapaciteta od 250.000 ES. Promjer cjevovoda ispusta je 1200 mm, a ukupna duljina podmorskog ispusta iznosi L=2986 m.

Sustav odvodnje otpadnih i oborinskih voda Split - Katalinića brig obuhvaća južni dio Grada Splita što predstavlja 80% urbanog prostora grada. Sustav čine UPOV Katalinića brig te građevine za skupljanje otpadnih i oborinskih voda i odvođenje skupljene otpadne vode do UPOV-a Katalinića brig glavnim kolektorima, preljevne građevine (kišni preljevi) i kolektori oborinske vode s ispustima u priobalno more. Građevine za skupljanje otpadne i oborinske vode i odvođenje otpadne vode do mjesta dispozije čini mreža kanala i kolektora mješovite kanalizacije kojima se sva otpadna voda kod malih protoka odvodi do UPOV-a Katalinića Brig. Obzirom na konfiguraciju terena, koja obuhvaća obalni pojas, izgrađen je sustav preljevnih građevina (rasteretne građevine) koje kod velikih voda odvode razrijeđenu otpadnu vodu oborinskim kolektorima u priobalno more. Na području niske zone izgrađeno je 5 crpnih stanica sa pripadajućim tlačnim cjevovodima, koji otpadnu vodu odvode do UPOV-a Katalinića brig u kojem je smještena niskotlačna CS Katalinića brig koja otpadnu vodu putem podmorskog ispusta i difuzora disponira u more Bračkog kanala. Izgrađena je I. faza UPOV-a Katalinića brig ukupnog konačnog kapaciteta od 110.000 ES. Promjer cjevovoda ispusta je 800 mm, a ukupna duljina podmorskog ispusta iznosi L=1300 m.

Sustav odvodnje Duilovo gravitacijski je razdjelni sustav kojim se prikupljaju i mehanički pročišćavaju sanitarne otpadne vode južnog dijela Grada Splita, i to s područja Radoševac, dijela Žnjana, Pazdigrada i Duilova. Sustav čine CS Duilovo u koju se dovode sve sanitarne otpadne vode s automatskom finom rešetkom za mehaničko pročišćavanje, građevine za skupljanje sanitarnih otpadnih voda i odvođenje skupljene otpadne vode do CS Duilovo i podmorskog ispusta s difuzorom. Podmorski ispust izgrađen je od PEHD cijevi Ø 400 mm, ukupne duljine 1600 m s difuzorom na dubini od 30 m.

Sustavom odvodnje otpadnih voda Podstrana rješava se prikupljanje, pročišćavanje i dispozicija otpadnih voda Općine Podstrana, osim zapadnog dijela općine koji je priključen na sustav Split - Solin. Sustav čine CS Centar u koju se dovode sve sanitarne otpadne vode koje se niskotlačnim crpkama disponiraju podmorskim ispustom u more Bračkog kanala, građevine za sakupljanje sanitarnih otpadnih voda i odvođenje skupljene otpadne vode do CS Centar i podmorskog ispusta s difuzorom. Podmorski ispust izgrađen je od PEHD cijevi Ø 400 mm, ukupne dužine 1200 m s difuzorom na dubini od 30 m.

RADNA VERZIJA

Aglomeraciju Kaštela - Trogir čini sustav odvodnje otpadnih voda Kaštela - Trogir kojim se rješava prikupljanje, pročišćavanje i dispozicija otpadnih voda gradova Kaštela i Trogira, ali i općina Okrug i Seget koje ne pripadaju UAS. Sustav čine centralni uređaj CUPOV Divulje, građevine za skupljanje otpadnih voda i odvođenje skupljene otpadne vode do CUPOV Divulje. Na području Grada Kaštela izgrađeno je 11 crpnih stanica, a na području Grada Trogira 2 crpne stanice. Izgrađena je prva faza CUPOV-a Divulje 90.000 ES, s tlačnim cjevovodom - podmorskim prijelazom kopno - otok Čiovo kojim se pročišćene otpadne vode ispuštaju u Splitski kanal na dubinu od oko 55 m. Na cjelokupnom području Grada Kaštela i Grada Trogira postoji djelomično izgrađena kanalizacijska mreža, s direktnim ispuštanjem u prijemnik (u more Kaštelanskog i Trogirskog zaljeva direktno ili posredno putem vodotoka koji se uljevaju u spomenute zaljeve) te veliki broj propusnih sabirnih jama.

Na prostoru Općine Dugopolje, izgrađen je razdijelni kanalizacijski sustav za naselje Dugopolje, Poslovnu zonu Dugopolje i dio naselja Klisa, koji je kolektorom spojen u CS Solin, odakle se te vode tlače u Hidrotehnički tunel i odvode na UPOV Stupe.

Područje Općine Lećevica, Općine Muć te dijelovi Općine Dugopolje i Općine Klis nemaju izgrađen sustav odvodnje.

Prema Planu provedbe vodno-komunalnih direktiva, *Vodovod i odvodnja Cetinske krajine d.o.o. Sinj* obavlja usluge javne odvodnje na području 2 predviđene aglomeracije: Sinj i Dicmo (Vlada RH, 2010.).

Na području Grada Sinja, koji pripada aglomeraciji Sinj, postoji djelomično izgrađena mreža odvodnje otpadnih voda te UPOV (30.000 ES) s mehaničkim stupnjem pročišćavanja. Sustav javne odvodnje Grada Sinja čini 22.000 m kolektora glavne i sekundarne mreže, rasteretne građevine s reguliranim koritima za odvodnju oborinskih i preljevnih voda u potok Goručicu te 12 km dug lateralni kanal na desnom zaobalju Sinjskog polja koji vode odvodi u Cetinu kod Trilja. Postojeći stupanj pročišćavanja za aglomeraciju Sinj, s ispuštanjem u osjetljivo područje, nije u skladu s Direktivom o komunalnim otpadnim vodama.

Na području aglomeracije Dicmo ne postoji izgrađen sustav javne odvodnje, a otpadne vode infiltriraju se u tlo putem propusnih sabirnih jama.

Prema Planu provedbe vodno-komunalnih direktiva, *Vodovod d.o.o. Omiš* obavlja usluge javne odvodnje na području 2 predviđene aglomeracije: Omiš i Podstrana (Vlada RH, 2010.).

U sklopu aglomeracije Omiš, odnosno grada Omiša izgrađen je središnji dio sustava odvodnje otpadnih voda koji uključuje predtretman otpadnih voda (UPOV - 32.000 ES) Priko, podmorski ispust, osam crpnih stanica te 33 km kanalizacijske mreže. Postojeći sekundarni kolektori u lošem su stanju te im je potrebna sanacija i zamjena. Stupanj pročišćavanja i sustav općenito nisu u skladu s Direktivom o komunalnim otpadnim vodama.

RADNA VERZIJA

Aglomeracija Dugi Rat, odnosno općina Dugi Rat ima djelomično izgrađen sustav odvodnje. Istočni dio općine spojen je na sustav odvodnje grada Omiša, dok zapadni i središnji dio koristi sabirne jame.

Opće obilježje sustava odvodnje je veliki zaostatak usluge u odnosu na vodoopskrbu, tj izgrađenost sustava nije na zadovoljavajućoj razini, što je prikazano na Grafičkom prikazu 2.3.2.2. Sustavom kanalizacije pokriveno je 58% stanovništva UAS uz velike razlike među gradovima i općinama. Grad Split ističe se s pokrivenošću od 78%, dok na području Općine Muć, Općine Lećevica, Općine Klis i Općine Dicmo ne postoji izgrađen sustav odvodnje (Grafički prikaz 2.3.2.3.).

Grafički prikaz 2.3.2.2. Odnos pokrivenosti vodoopskrbnom i kanalizacijskom infrastrukturom

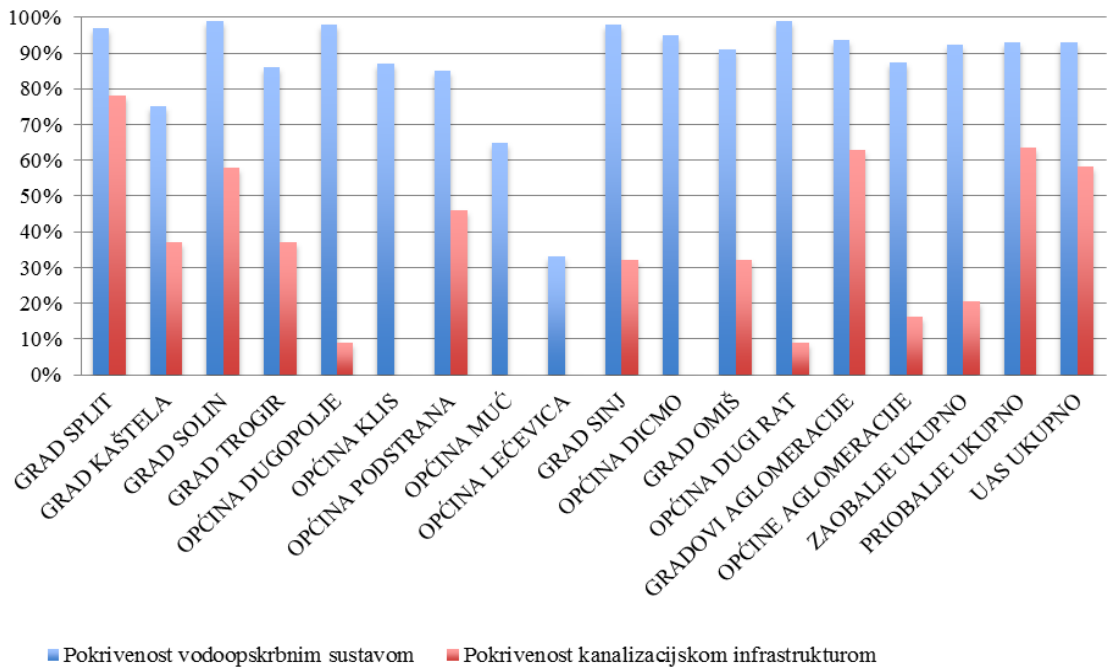

Izvor: obrada autora

Cjelokupno područje UAS ima u funkciji 6 uređaja za pročišćavanje otpadnih voda (Split-Solin: UPOV Duilovo, UPOV Stupe i UPOV Katalinića brig; Kaštela-Trogir: CUPOV Divulje, Omiš i Dugi Rat: UPOV Priko; Sinj: UPOV Sinj) od čega su svi s mehaničkim predtretmanom, a niti jedan nije usklađen s potrebnom propisanom razinom pročišćavanja. Unatoč svemu, u prethodnom razdoblju zbog ulaganja u razvoj komunalne infrastrukture (kolektorskih mreža, podmorskih ispusta i pročistaća) stanje se značajno poboljšalo.

Grafički prikaz 2.3.2.3. Pokrivenost kanalizacijskom infrastrukturom na razini JLS na području UAS

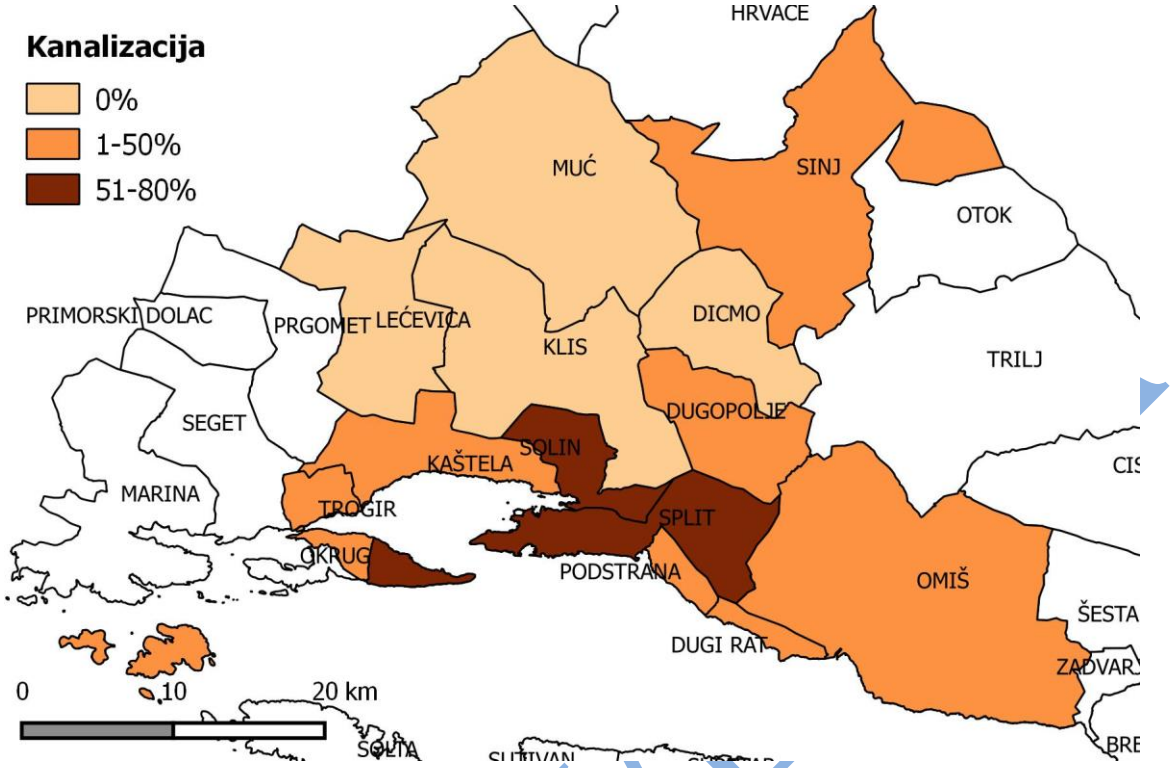

Izvor: obrada autora

Općenito govoreći, može se reći kako je vodno-komunalni sektor izuzetno dinamičan zbog nadolazećih rokova za provedbu radova na rekonstrukciji, dogradnji i modernizaciji sustava vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda, a sve u svrhu usklađivanja s Direktivom o kakvoći voda namijenjenih za ljudsku potrošnju, odnosno Direktivom o pročišćavanju komunalnih otpadnih voda.

2.3.2.1.2. Javni sustavi grijanja, pokrivenost i karakteristike

Sukladno postojećem stanju na razini UAS, odnosno studiji od EIHP iz 2007. godine za područje SDŽ, vidljivo je kako je na području UAS relativno malen udio centralnih (te daljinskih) sustava grijanja za područje UAS te iznosi oko 19% (u navedeni postotak uključena su kućanstva te javni sustavi grijanja). Glavni pogonski energent u centralnim (daljinskim) sustavima grijana je ekstra lako loživo ulje, a sustavi su uglavnom starosti od 25 godina pa naviše. Po instaliranoj toplinskoj snazi dva najveća toplinska sustava na području UAS su gradska vrelovodna toplana na Blatinama (grad Split) sa instaliranom snagom od 22 MW i sa starosti preko 25 godina te toplana u gradskom predjelu Spinut (grad Split) ukupno instalirane snage 8.5 MW, Grafički prikaz 2.3.2.4. Javna toplana na "Blatinama" je vrelovodnog tipa sa starim kotlovima na ekstra lako loživo ulje, pri čemu prosječna učinkovitost generatora topline iznosi oko 85%. Glavna namjena toplane je grijanje gradskih stambenih blokova za oko 2.400 korisnika i sama toplana je spojena na 37 toplinskih podstanica. Obzirom da je toplana zbog svoje dotrajalosti toplana energetski

RADNA VE

neučikovita te isto tako zbog činjenice da mali broj korisnika snosi troškove grijanja, postojeći koncesionar (HVIDRA d.o.o.) nije u mogućnosti ekonomski opravdano upravljati toplanom pa ista nije u funkciji već dvije godine (već dulje vrijeme traje spor za nezadovoljnim korisnicima kao i sa gradom Splitom). Zbog navedene situacije veliki broj korisnika je prešao na individualne sustave grijanja gdje je električna energija primarni energent, tako da je upitna budućnost navedenog sustava (ali isti svakako predstavlja znatan potencijal relaizacijom modernog kogeneracijskog/trigeneracijskog sustava na prirodni plin). Druga po instaliranoj toplinskoj snazi je gradska toplana na Spinutu (Grad Split, Grafički prikaz 2.3.2.4.), toplovodnog tipa, ukupno instalirane toplinske snage 8.5 MW te starosti preko 20 godina, a čija je ista namjena grijanje stambenih gradskih blokova u neposrednoj blizini toplane za oko 700 korisnika. I ova toplana je zbog ekonomski neodrživog rada već nekoliko godina van funkcije.

Pored prethodno navedenih javnih toplana u Gradu Splitu, postoje još dva velika sportska kompleksa, Javni Bazeni Poljud te ŠC Gripe koji isto tako imaju energetski neučinkovita postrojenja (zbog dotrajalosti) sa starošću termoenergetskog sustava preko 30 godina i sa sveukupno instaliranom toplinskom snagom do 20 MW. Isti sustavi predstavljaju veliki potencijal za ulaganje i generiranje ušteda.

Na ostalom razmatranom području UAS radi se svakako o manjim javnim sustavima grijanja, centralnog tipa sa toplovodnim generatorima topline te radijatorskim razvodom. U većini slučajeva za navedene centralne sustave grijanja primarni energent je ekstra lako loživo ulje (preko 70 % prema podacima EIHP), zatim podjednako ogrjevno drvo i električna energija (sa udjelom od oko 20%) te u konačnici UNP. Dakle, zaključno osim Grada Splita na području UAS ne postoje izvedene javne toplane već isključivo pojedinačni sustavi centralnih grijanja prethodno navedenih općih karakteristika.

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.3.2. 4. Dispozicija toplinskh sustava na području Grada Splita

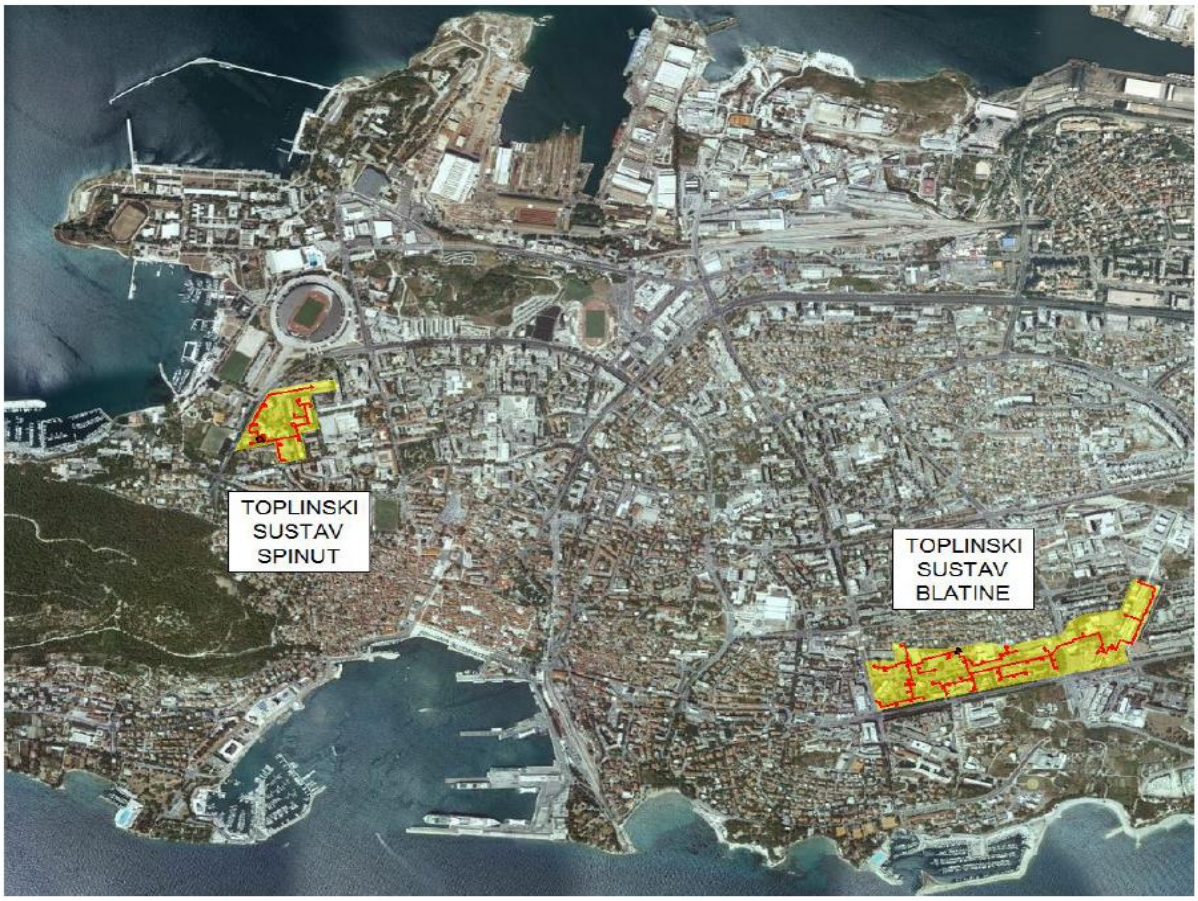

Izvor: Grupa autora, 2013.

2.3.2.1.3. Infrastruktura za distribuciju plina

Republika Hrvatska je tijekom pretpristupnih pregovora preuzela brojne direktive te donjela niz energetskih zakona pa tako i Zakon o tržištu plina (NN 28/2013., 14/2014.), Zakon o energiji (NN 120/2012., NN 14/2014.) kao i važna Uredba (EZ broj 715/2009.) u kojoj se detaljno definiraju uvjeti pristupa mrežama za transport prirodnog plina i gdje se u obzir uzimaju posebnosti nacionalnog te regionalnog tržišta plina. Sukladno svemu navedenom razvijen je i destogodišnji plan razvoja plinskog transportnog sustava RH za razdoblje 2014.-2023. U narednim poglavljima većina podataka se odnosi na analizu provedenu od strane EIHP iz 2007. godine (Grupa autora, 2009.), a koja se odnosi na područje SDŽ, međutim gotovo identičan trend se može očekivati i za područje UAS (jedini dostupni kompletni podaci).

Transportni plinski sustav RH sastoji se iz međunarodnih, magistralnih, regionalnih plinovoda kao i različitih objekata spojenih na plinovod te u konačnici mjerno redukcijskih stanica. Na području UAS prisutni su uglavnom magistralni plinovodi (na Grafičkom prikazu 2.3.2.7. crvenom bojom je prikazana i plinska mreža čija se realizacija predviđa do 2023.), spojni plinovodi te mjerno-redukcijske stanice. Trenutno stanje izgrađene plinske infrastrukture na razini RH kao i na razini UAS

RADNA

prikazano je na Grafičkom prikazu 2.3.2.7, pri čemu trenutna ukupna duljina plinovoda iznosi 2.662 km, od čega je 1.710 km plinovoda radnog tlaka 50 bara te 952 km radnog tlaka 75 bara. Sveukupno je do 2013. izrađeno 157 mjerno-redukcijskih stanica, 282 mjerne linije, 81 čistačka stanica te 137 ostalih objekata koji sačinjavaju dio infrastukture za distribuciju plina. Opća plinska infrastruktura prikazana je u Tablici P.2.3.2.7. Na području RH nalazi se sveukupno 36 energetskih subjekata koji se bave distribucijom prirodnog plina.

Sukladno Grafičkom prikazu 2.3.2.7. upravo su najintezivniji radovi na izgradnji plinske infrastrukture na području UAS, gdje je u tijeku realizacija plinske mreže od Dugopolja prema Solinu, odnosno prema Gradu Splitu. Realizacija plinske mreže izvodi se od strane tvrtke EVN Croatia plin d.o.o., a koja je i službeno odabrani koncesionar za izvedbu plinske mreže za područje UAS. Glavni distributerski sustav temelji se na izgrađenom magistralnom plinovodu Bosiljevo-Split te mjerno-redukcijskih stanica Trogir i Dugopolje kojima upravlja te gradi tvrtka Plinacro d.o.o. Plinski distribucijski sustav na razini UAS sastoji od odorizacijskih stanica Dugopolje i Trogir, visoko-tlačnog plinovoda Dugopolje-Split-Kaštela, Redukcijskih stanica Klis/Solin i Split, te srednjetlačne plinske mreže u gradovima Split, Solin, Kaštela, Trogir, te općina Dugopolje, Klis i Seget. Prema podacima dobivenim od strana koncesionara, tvrtke EVN Croatia plin d.o.o. visoko-tlačni plinovod na području UAS izvodi se iz čeličnih cijevi nazivnog promjera DN 300 (12") I DN 200 (8"). Trasa plinovoda ide od odorizacijske stanice u Dugopolju, koja je spojena cjevovodom na MRS Plinacro, zatim preko općine Dugopolje te ulaskom u Općinu Klis, odnosno starom kliškom cestom, gradnja se nastavlja prema redukcijskim stanicama Klis/Solin i Split te gradu Kaštela. Do sada je na području UAS položeno ukupno 6.000 m cijevi visoko-tlačnog plinovoda. Krajnja točka visokotlačnog plinovoda su redukcijska stanica Split te redukcijska stanica Klis/Solin. Plinovod će se izgraditi do grada Splita u 2016. godini a do Kaštela će doći 2017. godine. Sukladno planovima koncesionara očekivani dolazak plinske mreže u Grad Split kao i šireg područja UAS očekuje se najranije tijekom 2016/2017. godine[269]. Dionica plinovoda iz Dugopolja prema Splitu je zahtjevna sa tehničkog aspekta zbog prirode samog terena na kojem se postavlja plinska trasa, a dolaskom u područje Grada Solina očekuju se mogući problemi zbog velikog broja potencijalnih arheoloških nalazišta koja mogu dodatno usporiti napredovanje radova prema Splitu. Ukoliko dođe do navedene situacije može se očekivati dolazak prirodnog plina u grad Split, pa tako i na širem području UAS tek iza 2019. godine. Za područje Dugopolja i okolice, dakle dijela UAS, očekuje se postupno priključivanje dijela konzumenata prirodnog plina tijekom nadolazećih godina. Pri tome najsporija realizacija primjene prirodnog plina, tj., dinamika, očekuje se kod kućanstava, posebice kod višestambenih zgrada. Naime većina zgrada uglavnom nije adaptirana za primjenu prirodnog plina pa su stoga potrebna znatna finacijska sredstva privatnih korisnika za prelazak na prirodni plin, a što obzirom na trenutno ekonomsku situaciju, kako na području RH tako i na području UAS,

[269] Podaci dobiveni od koncesionara.

RADNA VERZIJA

predstavlja veliki problem te dodatni potencijal za usporavanje krajnje primjene prirodnog plina na području kućanstava UAS. Slična situacija, a vezano za prethodno navedenu problematiku, očekuje se i za čitavo područje UAS u sektoru kućanstva jer kako je već prije i naglašeno u postojećim objektima ne postoji plinska infrastruktura.

Trenutno je na području UAS isporuka prirodnog plina putem izvedene plinske mreže zanemariva i odnosi se isključivo na potrošače koji su nedavno, tj., tijekom 2015. godine spojeni na tek izvedenu srednjetlačnu plinsku mrežu u Dugopolju (a radi se o potrošačima malog kapaciteta). Općina Dugopolje je prva općina/grad na području UAS u kojoj je napravljena srednjetlačna plinska mreža koja je puštena u pogon i gdje su spojeni prvi korisnici. Srednjetlačna plinska mreža će se širiti zbog potrebe priključenja novih korisnika, a ista se napaja plinom direktno iz odorizacijske stanice u Dugopolju koja je spojena na mjerno redukcijsku stanicu tvrtke Plinacro d.o.o.

Prosječna količina isporučenog plina putem plinske infrastrukture prikazana je u narednoj Tablici P.2.3.2.8. za sve županije u RH, a iz koje je vidljivo kako je upravo najveća isopruka plina na području Grada Zagreba (isto tako je vidljivo kako u stanju iz 2013. praktički ne postoji isporuka prirodnog plina za područje UAS jer još uvijek nije bila izvedena plinska mreža). Naime, za područje UAS značanija potrošnja isporučenog prirodnog plina putem plinske mreže, može se tek očekivati iza 2020., ukoliko se realiziraju definirani i već spomenuti planovi tvrtke koncesionara EVN (a vezano za dinamiku izgradnje plinske mreže za područje UAS i koja će ovisiti o već spomenutim realnim tehničkim problemima koji se očekuju na zahtjevnoj dionici Dugopolje-Split).

Ukupna potrebna količina prirodnog plina u RH približno se realizira 50% iz uvoza te ostatak iz domaće proizvodnje (u 2013. 48% je iznosio uvoz a ostatak je osiguran putem domaće proizvodnje, izvor Plinacro). Trenutni skladišni kapaciteti prirodnog plina na razini RH su nedostatni sa deficitom od oko 80.000 m^3/h, dok na području UAS ne postoji sladište prirodnog plina. Udio prirodnog plina u proizvodnji primarne energije na razini RH iznosi oko 30,5% (izvor: EIHP). Ukoliko se usporedi potrošnja prirodnog plina na razini RH sa gradom Splitom te UAS, može se zaključiti da su prema trenutnom stanju još uvijek nema adekvatne potrošnje prirodnog plina iz dijela realizirane plinske mreže (jer kako je već prije rečeno radi se o malom broju trenutno priključenih potrošača na izvedenu plinsku mrežu i to uglavnom na području općine Dugopolje kao dijela UAS), međutim postoji potrošnja UNP-a.

Većina potrošnje UNP-a na razini UAS odnosi se na uporabu plina u malim bocama, tj. malim spremnicima (tipa propan-butan) za potrebe kuhanja u iznosu od oko 60%. Navedeni ukapljeni naftni plin (UNP) obično se koristi za kućanstva ili za manji te srednji gospodarski sektor. Druga varijanta uporabe UNP-a na području UAS je u vidu srednjih te većih spremnika UNP-a, u različitim nazivnim kapacitetima, i koji se u tome slučaju primjenjuju kod potrošača sa većim potrebama za plinom. Prikaz strukture potrošnje UNP-a za područje SDŽ za 2007. godinu dat je u Tablici P.2.3.2.9., pri čemu se sličan trend može očekivati za područje UAS. Iz Tablice

RADNA VERZIJA

P.2.3.2.9. vidljivo je kako je ukupna potrošnja UNP-a (dostupni podaci za 2007.) iznosila oko 9.972 t/god, a od čega oko 54% otpada na područje Grada Splita, oko 25% na zaobalje, a ostatak na otoke i priobalje. Prosječna godišnja količina utrošenog UNP-a za industrijski sektor na području UAS iznosi oko 1.389 tona/god, od čega se većina odnosi na područje Grada Splita (966 t/god-Željezara Split te pivovara "Prerada"), a manji ostatak otpada na Grad Kaštela te Grad Omiš. [270]

Prema trenutnoj situaciji na tržištu cijena energenata jedinični trošak proizvedene energije putem UNP-a iz spremnika je gotovo identičan jediničnom trošku iste količine proizvedene toplinske energije iz loživog ulja pa je upravo iz tog razloga došlo do stagnacije korištenja UNP-a na području UAS iz srednjih i većih spremnika (složeni tehnički uvjeti kao i dokumentacija u slučaju relalizacije plinske instalacije u odnosu na relativno jednostavnu instalaciju energetskog sustava koji koristi loživo ulje, a koji se bez većih zahvata može lako prepraviti za korištenje prirodnog plina iz mreže). U periodu 2008.-2013. godina (dostupni podaci, izvor: EIHP), cijena prirodnog plina u svim sektorima potrošnje značajno je porasla kako na razini RH tako i na razini UAS, Tablica P.2.3.2.10.

Zaključno, trenutno izvedena plinska infrastruktura na području UAS te Grada Splita odnosi se isključivo na primjenu UNP-a u spremnicima različitih kapaciteta pri čemu se najveći dio potrošnje odnosi na potrebe kuhanja. Samo na dijelu UAS, tj., na području Općine Dugopolje postoji manji dio mreže prirodnog plina sa malim brojem priključenih potrošača, a u tijeku je realizacije važnog dijela plinske infrastrukture od Dugopolja prema Gradu Splitu. Nadalje, na čitavom području UAS trenutno ne postoje tehnički preduvjeti za brzu realizaciju primjene prirodnog plina planiranim dolaskom plinske mreže, a što će svakako utjecati na dinamiku prelaska privatnih te poslovnih subjekata na prirodan plin kao ekonomski te ekološki povoljniji fosilni energent u odnosu na električnu energiju koja je primarni energent na području cijele UAS.

RADNA VERZIJA

[270] Jedini dostupni podaci.

Grafički prikaz 2.3.2.5. Trenutno stanje izvedene infrastrukture za distribuciju prirodnog plina na razini RH te na razini UAS

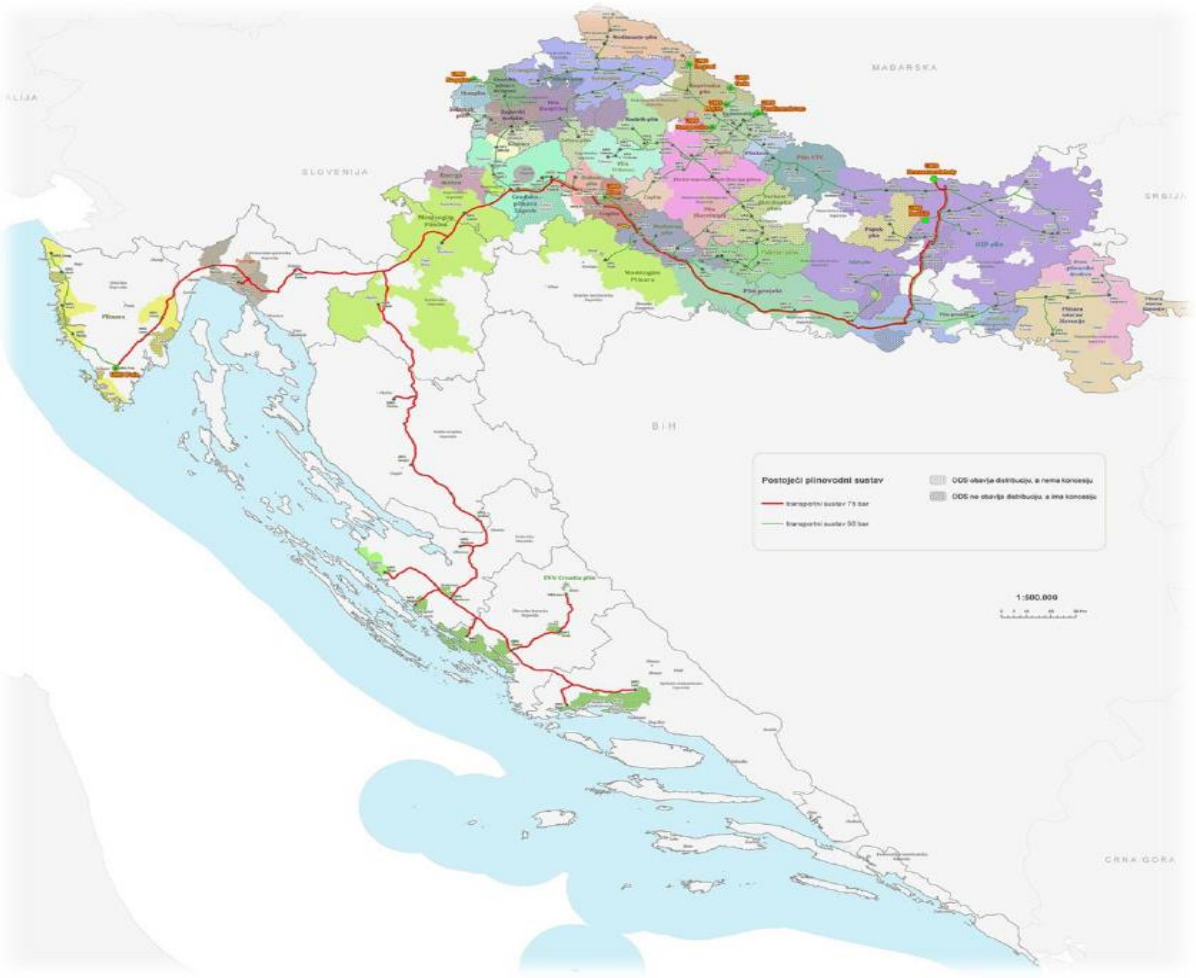

Izvor: Destogodišnji plan razvoja plinskog transportnog sustava republike hrvatske 2014.-2023, preuzeto sa http://www.hera.hr/hr/docs/2014/Prijedlog_2014-06-18.pdf)

2.3.2.1.4. Elektroenergetska infrastruktura

Infrastruktura za prijenos i distribuciju električne energije:

Područje urbane anglomeracije Split (UAS) primarno napajanje električnom energijom (na razini prijenosne elektroenergetske mreže) osigurava iz:

- TS 400/220/110 kV Konjsko: dvostruki 110 kV dalekovodi prema TS Vrboran (grad Split) i TS Kaštela (grad Kaštela),

- HE Zakučac: jedan dvostruki i jedan jednostruki 110 kV dalekovod prema TS Meterize (grad Split) i jedan 220 kV dalekovod prema TS Konjsko,
- ostali dalekovodi 110 kV kojima je na predmetnom područje uvezana prijenosna mreža.

Daljnju infrastrukturu za prijenos i distribuciju električne energije čine:

A) Prijenosna mreža
- Preostali dio prijenosnih vodova mreže 110 kV koji je uglavnom od lokalnog značaja: kabelska mreža 110 kV grada Splita (2xVrboran-Sućidar, Sućidar-Dobri, Dobri-Kaštela), nadzemni vodovi 110 kV (2xKaštela-Trogir, 2xMeterize-Vrboran, Meterize-Dugopolje-Sinj, 2xZakučac-Dugi rat)
- Trafostanice 110/x kV kojima se iz prijenosne mreže napaja srednjenaponska distribucijska mreža 35 kV i/ili 10 kV

B) Distribucijska mreža:
- Srednjenaponska mreža 35 kV (kabeli i zračni vodovi 35 kV i TS 35/10 kV) i 10 kV (kabeli i zračni vodovi 10 kV i TS 10/0.4 kV
- Niskonaponska mreža

Vlasnik i operater prijenosne mreže je tvrtka Hrvatski operator prijenosnog sustava d.o.o. (HOPS d.o.o.), odnosno lokalna ispostava Prijenosno područje Split.

Vlasnik i operater distribucijske mreže je tvrtke HEP – Operator distribucijskog sustava d.o.o. (HEP ODS d.o.o.) odnosno lokalno distribucijsko područje Elektrodalmacija Split

Primarno elektroenergetsko napajanje iz prijenosne mreže preko prijenosnih vodova i trafostanica 110/x kV je na cijelom području generalno dobro rješeno, sa određenim kritičnim točkama u gradu Splitu (TS 110/10 kV Visoka i TS 110/35/10 kV Sućidar) u kojima je opterećenje blizu instaliranog kapaciteta, ali su navedene trafostanice u kratkoročnom planu rekonstrukcije odnosno povećanja kapaciteta. S druge strane, na razini mreže 35 kV (koja se dugoročno ukida) i trafostanica 35/10 kV situacija je nešto lošija, pogotovo na perifernim područjima na kojima je veći broj takvih trafostanica vrlo visoko opterećeno (TS 35/10 kV Kaštela, TS 35/10 kV Miljevac, TS 35/10 kV Trogir, TS 35/10 kV Čiovo). Pouzdanost elektroenergetske mreže na razini 110-35 kV je vrlo visoka, a naponske prilike su također vrlo uredne.

Na razini 10 kV mreže treba izdvojiti nepovoljne pogonske prilike po pitanju napona i sigurnosti napajanja u udaljenim naseljima u zaleđu. Među navedenim područjima su zaleđe Trogira i Kaštela, rubna naselja na otoku Čiovu, te udaljena naselja napajana iz TS 35/10 kV Muć (Ogorje, Pribude, Muć Donji …) i sinjskom području.

Popis trafostanica 110/x kV i 35/10 kV dan je u Tablici P.2.3.2.11. Prikaz prijenosne mreže dat je na Grafičkom prikazu 2.3.2.6.

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.3.2. 6. Prijenosna mreža na području UAS

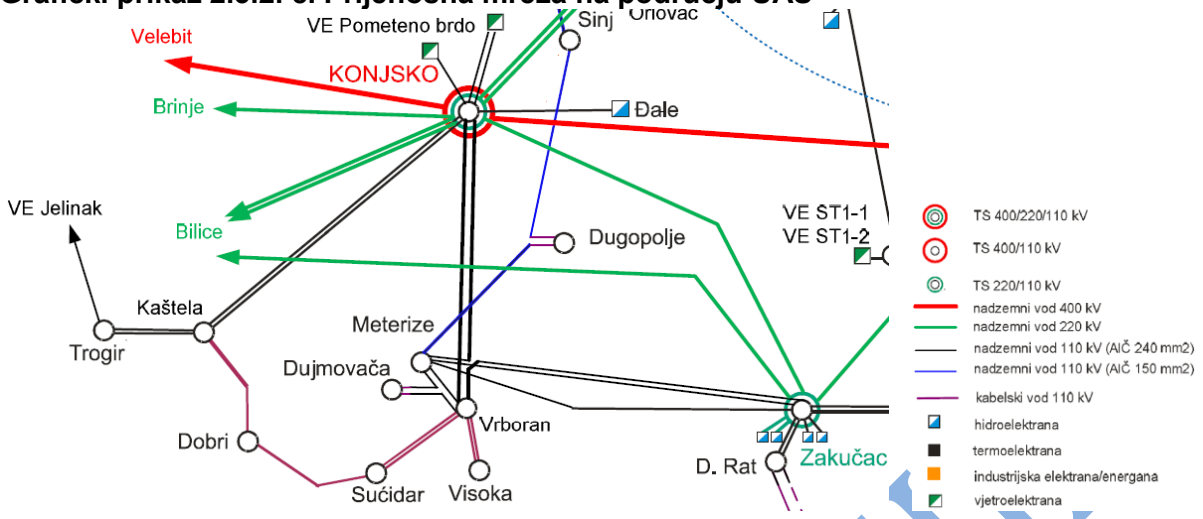

Izvor: HOPS d.o.o.

Potrošnja električne energije

Temeljne značajke opskrbe električnom energijom na području UAS vezane su na karakteristične cjeline:

- Područje grada Splita ima relativno najmanje oscilacije u potrošnji električne energije tijekom godine, sa stagnacijom potrošnje zbog ograničene mogućnosti širenja.
- U ostatku priobalnog područja se javljaju veće oscilacije u vršnom opterećenju, koje je tijekom zime slabo, a tijekom ljeta visoko, prvenstveno zbog potrošnje vezane za turistički sektor.
- U unutrašnjosti je prostorna gustoća opterećenja niska, sa brojnim područjima u kojima dominiraju mali, ali prostorno udaljeni potrošači, što rezultira i velikom duljinom električne mreže u odnosu na potrošnju.

Potrošnja električne energije na području UAS bilježi proteklih desetak godina u prosjeku relativno niski porast vršnog opterećenja, te pad potrošnje električne energije na godišnjem nivou. Pri tome je glavni pad potrošnje registriran sa 2008. na 2009.g. (gotovo 10%), nakon čega potrošnja stagnira, uz manje godišnje varijacije koje su dijelom uvjetovane klimatskim prilikama. To je također uvjetovano i smanjenom industrijskom aktivnošću. Porast potrošnje se bilježi samo u turističkom sektoru, koja ima značajan udio u ukupnoj potrošnji. U zimskom razdoblju potrošnja električne energije uglavnom se odnosi na grijanje, što je rezultat relativno niske cijene električne energije u odnosu na ostale izvore toplinske energije koji su trenutno raspoloživi u Dalmaciji. U ljetnom razdoblju značajno se ističe porast potrošnje električne energije za potrebe hlađenja/klimatizacije, kako u kućanstvima, tako i u sve razvijenijoj turističkoj djelatnosti.

Vršno opterećenje u zadnjih desetak godina također stagnira, pri čemu nije zabilježen značajniji pad sa 2008. na 2009.g. kao što se dogodio u ukupnoj potrošnji

RADNA VERZIJA

električne energije. Pri tome i ovo područje, kao i ostala dalmatinska područja, karakterizira brži trend porasta ljetnog vršnog opterećenja. Međutim, ukupna potrošnja na UAS području je još uvijek veća u zimskim mjesecima.

Prema kategoriji/strukturi potrošnje električne energije na UAS području dominira potrošnja kućanstava koja čini više od 50% ukupne potrošnje, te više od 90% ukupnog broja potrošača.

U Tablici P.2.3.2.12. su dani podaci o godišnjoj potrošnji električne energije na UAS području za razdoblje 2012-2014.g., za koje su prikupljeni podaci po gradovima/općinama[271].

Proizvodnja električne energije - obnovljivi izvori energije

Na području UAS od objekata za proizvodnju električne energije instalirani su samo obnovljivi izvori energije (OIE), a trenutno stanje prikazano je u Tablici P.2.3.2.13. Ukupna godišnja proizvodnja električne energije iz navedenih OIE procjenjuje se na 123.000.000 kWh, i to dominantno iz izgrađenih vjetroelektrana Pometeno brdo i Ogorje (ukupno cca. 120.000.000 kWh), a ostatak iz malih sunčanih elektrana (3.000.000 kWh). To čini cca. 12% ukupne potrošnje električne energije na UAS području.

Također, nekoliko velikih hidroelektrana se nalazi u susjednim općinama/gradovima (HE Zakučac, HE Đale, HE Kraljevac HE Peruća, HE Orlovac), te dvije vjetroelektrane (VE ST1-1 i VE ST1-2). Prosječna godišnja proizvodnja navedenih hidroelektrana i vjetroelektrana nadmašuje ukupnu potrošnju električne energije u Splitsko-Dalmatinskoj županiji, tako da je na razini županije ukupna elektroenergetska bilanca pozitivna i to na temelju proizvodnje samo obnovljivih izvora energije.

U prostornom planu Splitsko-dalmatinske županije na području UAS označeno je dodatnih 12 lokacija za izgradnju velikih vjetroelektrana i 7 lokacija za velike sunčane elektrane. Također su predviđene i 3 lokacije za male hidroelektrane na vodotoku Jadro. U prostornom planu je također istaknuto sljedeće: *„Glavni pravci razvoja elektroenergetskog sustava su u izgradnji proizvodnih i prijenosnih objekata koji koriste programe prirodnog plina i obnovljivih izvora energije (energiju sunca, energiju vjetra, hidroenergiju, bioenergiju).* Dakle, unatoč općoj podršci gotovo obnovljivim izvorima energije, prostorno-planske pretpostavke su konkretnije.

2.3.2.1.5. Energetska učinkovitost i postojeća infrastruktura

Republika Hrvatska je tijekom pretpristupnih pregovora preuzela veliki broj EU smjernica te direktiva iz područja energetske učinkovitosti, a koji su se pretočli u brojne Zakone te akcijske planove iz područja energetske učinkovitosti i racionalnog korištenja energije (prvi i drugi Nacionalni akcijski plan iz područja energetske

[271] Inače se ne vodi takva evidencija.

RADNA VERZIJA

učinkovitosti). Na tom području u posebnom fokusu je upravo sektor zgradarstva na razini RH (tako i na razini UAS) pa je shodno navedenim okolnositima značajna regulativa EK iz 2010. godine (European Commission Directive, 2010/31/EU on the energy performance of buildings), a koja se preformulirala u Pravilnik o energetskom certificiranju zgrada (Narodne novine, 36/2010, 48/14 i 150/14). Osim zgradarstva područje transporta te industrije je isto tako obuhvaćeno novim zakonskim područjima (ali sa znatno manjim ulaganjima te općenito aktivnostima posvećenim racionalizaciji potrošnje energije i energenata primjenom mjera povećanja energetske učinkovitosti).

Tipična struktura ukupne potrošnje energije u RH je takva da oko 40% opada na sektor zgradarstva te približno oko 30% na industriju te isto toliko na sektor transporta. Za područje SDŽ (a što u potpunosti odgovara i očekivanom trendu za područje UAS) struktura neposredne potrošnje energije po sektorima prikazana je na Grafičkom prikazu 2.3.2.9., iz kojeg je vidljivo da je najveći udio potrošnje u prometu (39%), zatim općoj potrošnji (31%) te u konačnici u industrijskom sektoru (30%). Usporedba SDŽ u odnosu na RH (a što odgovara svakako trendu na razini UAS) prikazana je u Tablici P.2.3.2.14. gdje je uočljiva značajnija razlika u sektoru opće potrošnje. U tome pogledu vidljivo je kako je upravo najveći potencijal za uštede u sektorima prometa te opće potrošnje (pri čemu je najviši udio u sektoru zgradarstva), pa su očekivano u tim sektorima upravo i najveće investicije, odnosno očekivani potencijalni ušteda.

Bilanca potrošnje energije unutar UAS prikazana je u Tablici P.2.3.2.15. (podaci se odnose na 2007. i to je jedina mjerodavna godina obzirom da je ista detaljno obradjena po svim energetskim sektorima, a i sama po sebi je dovoljna kao indikator jer trendovi su ostali nepromijenjeni). Gledano na ukupno utrošenu količinu energije na godišnoj razini UAS primarni energent je električna energija (46,7%), zatim ogrijevno drvo (37,7%), UNP (8,6%) te u konačnici loživo ulje (7%). Grad Split očekivano prednjači po potrošnji električne energije u odnosu na područje UAS sa udjelom u ukupnoj potrošnji električne energije u odnosu na UAS od oko 29%, zatim UNP-a od oko 4,6%, ogrjevnim drvom od oko 4,3% te u konačnici sa loživim uljem od 3,3%. Karakteristično je za uočiti kako je kod zaobalja te općenito ruralnih područja UAS prvi energent po utrošenoj količini ogrjevno drvo, a zatim ga slijedi električna energija pri čemu je udio drva, u ukupnoj utrošenoj količini energenata u zaobalju, gotovo 69%, a električne energije oko 21% dok su ostatak otpada na UNP te ekstra lako loživo ulje. Za otoke kao i priobalje UAS karakteristično je kako su u podjednakom iznosu zastupljeni drvo i električna energija (u ukupnom iznosu u odnosu na područje UAS od oko 26%), a pri čemu naselja na otocima uz obalu troše više električne energije, a manje drva, u odnosu na naselja na otocima u unutrašnjosti gdje je trend upravo suprotan.

Dakle, zaključno za urbane sredine UAS i priobalje primarni energent je električna energija dok je za zaobalje primarni energent ogrjevno drvo (izvor: EIHP). Sektor zgradarstva je u proteklim godinama doživio značajnija ulaganja i to pogotovo sektor

javnih te privatnih zgrada. U periodu od 2008. do 2013. godine realizirana su dva projekta poticanja energetske učinkovitosti u javnom sektoru koje je provodio UNDP Hrvatska (Program Ujedinjenih Naroda za Razvoj sa projektima "SGE" i "HIO" - **http://www.undp.org/content/croatia/hr/home.html**). Realizacijom prethodno spomenutih projekata ostvario se veliki potencijal za obnovu postojećih energetski neučinkovitih javnih zgrada na području UAS (naime provedeno je preko 1.100 energetskih pregleda, za preko 8.500 javnih zgrada uneseni su svih podaci o potrošnji energije/energenata u informacijski sustav za gospodarenje energijom, izvršena je edukacija preko 13.000 osoba zaposlenih u javnom sektoru, a vezano za mjere povećanja energetske učinkovitosti. Više o postignutim rezultatima UNDP projekata na razini RH može se pronaći na **http://www.enu.fzoeu.hr/rezultati**).

Sa druge strane RH je obvezna sukladno propisima EU obnoviti 3% od ukupne površine svojih javnih zgrada na godišnjoj razini. Glavni izvor financiranja projekata energetske učinkovitosti (ENU) u sektoru zgradarstva na području UAS je putem hrvatskog fonda za zaštitu okoliša i energetsku učinkovitost (FZOEU) gdje se ovisno o specifičnom području UAS sufinancira od 40% do 80% opravdanog iznosa ulaganja (pri čemu postoji propisani maksimum iznosa sufinanciranja od strane FZOEU). Uglavnom se sufinanciraju projekti izvedbe toplinske izolacije, realizacije energetski učinkovitih sustava grijanja/hlađenja, zamjene javne rasvjete te primjene obnovljivih izvora energije (OIE). Glavna karakteristika vezano za ulaganja u sektor zgradarstva na području UAS je znatno viši broj prijavljenih projekata na FZOEU u odnosu na broj realiziranih iz razloga što FZOEU retroaktivno vraća utrošena financijska sredstva (a što znači da investitori moraju imati puna sredstva za ulaganje prije same realizacije projekta kako bi se moglo ostvariti sufinanciranje od strane FZOEU). Najveći broj realiziranih projekata provećanja ENU na razini UAS je bio iz sektora javne rasvjete te iz sektora zgradartsva. Poticanje primjene OIE na razini UAS realizirano je kroz suradnju gradova i općina na području UAS sa FZOEU gdje su zajednički sufinacirani projekti ugradnje solarnih toplinskih kolektora za pripremu PTV te ugradnje fotonaponskih sustava. Zaključno, sektor zgradarstva na području UAS je svakako najdinamičniji po pitanju ulaganja u mjere povećanja energetske učinkovitosti, a čemu je znatno pridonijelo energetsko certificiranje zgrada te provedba energetskih pregleda za zgrade na području UAS, sukladno preuzetoj EU regulativi jer su jasno uočeni te prepoznati potencijali za ulaganja.

Sektor industrije na području SDŽ (a što se približno odnosi i za područje UAS, pri čemu su dostupni podaci za 2007. godinu (Izvor: EIHP), kao primarni energent za proizvodnju energije koristi kruta goriva (antracit, kameni ugljen te kokos u iznosu od oko 64% u odnosu na ukupnu energetsku potrošnju), a zatim slijede tekuća goriva (UNP, motorni benzini, loživa ulja i sl., u iznosu od oko 15%), a ostatak opada na izravno korištenje električne te toplinske energije. Energetski najviša potrošnja u industrijskom sektoru za područje UAS opada na industriju stakla i nemetalnih metala (oko 78%), a zatim na industriju željeza i čelika. Ukoliko se usporede podaci na razini SDŽ (a što je i očekivani trend za područje UAS) sa podacima na razini RH iz

Tablice P.2.3.2.16. vidljivo je kako je znatno manji intenzitet na razini UAS u području kemijske industrije te u području industrije građevinskih materijala. Ostala se industrijska područja na razini UAS, u odnosu za područje RH prate. Grad Omiš u industrijskom sektoru na razini UAS predstavlja najveći potrošač (prema dostavljenim podacima od strane SDŽ oko 44%), a drugi po intenzitetu je grad Split (oko 33%), zatim Grad Kaštela (oko 5%) te u konačnici i ostali gradovi na razmatranom području (u malom relativnom malom udjelu u odnosu na Grad Split te Grad Omiš). Vezano za investicijska ulaganja u području energetske učinkovitosti u sektoru industrije na području UAS uglavnom se radi o manjim ulaganjima i ne postoje veći realizirani projekti, odnosno primjeri dobre prakse.

Sektor prometa na razini UAS je karakterističan po tome što po količini dominiraju dieselska goriva u iznosu od oko 55% (podatak za SDŽ za 2007., a što se podudara sa današnjim

trendom u UAS) a zatim i benzinska goriva u iznosu od oko 33%. Mlazna goriva su po potrošnji zasigurno u porastu obzirom na sve intenzivniji promet zračne luke Split. Udio potrošnje energije u prometu SDŽ u odnosu na RH iznosi oko 11% za 2007. godinu, a detaljan prikaz potrošnje po pojedinim vrstama prometa prikazan je u tablici P.2.3.2.17. Iz navedene tablice P.2.3.2.17. vidljivo je kako je na području UAS dominantna potrošnja energije unutar cestovnog prometa, a što odgovara i stanju u odnosu na razini RH gdje je udio cestovnog prometa oko 90%. Ulaganja u mjere povećanja energetske učinkovitosti javnog sektora prometa se uglavnom odnose na ulaganja sufinancirana od strane FZOEU gdje se potiče zamjena starih javnih motornih vozila sa novim, energetski učinkovitijim vozilima (najčešće u hibridnoj varijanti) ili vozila pognojenih na UNP ili biodiesel. U svakom slučaju navedena ulaganja u sektoru prometa su znatno manja u odnosu na sektor zgradarstva na području UAS, ali svakakao intezivnija od ulaganja u industrijskom sektoru.

Grafički prikaz 2.3.2. 7. Ukupni prosječan udio potrošnje energije za SDŽ po sektorima za 2007. godinu

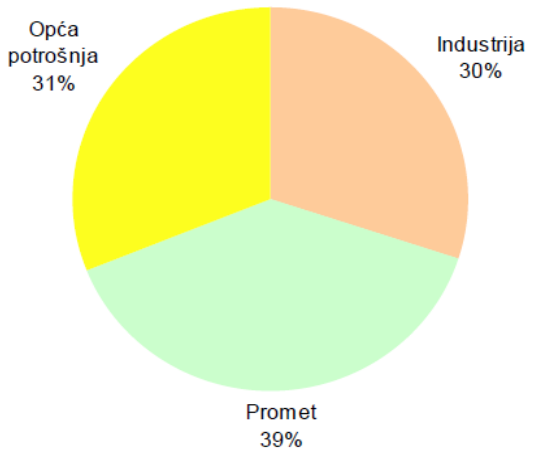

Izvor: EIHP

2.3.3. Infrastruktura za mobilnost i internetsku povezanost

2.3.3.1.1. Cestovna mreža

Cestovni prometni sustav urbane aglomeracije Splita povezuje sve ostale prometne sustave (željeznički, pomorski i zračni) u jedinstveni prometni sustav. Osnovu cestovnog prometnog sustava UAS čini autocesta A1 sa čvorištima Prgomet, Vučevica i Dugopolje, Bisko, Blato na Cetini i postojeća državna cesta D8 Trogir – Solin - Split - Omiš, te mreža glavnih gradskih prometnica. Atraktivnost pojedinih lokacija i velika prometna potražnja uvjetovale su pojačan broj putovanja što je na pojedinim cestama i gradskim ulicama izazvalo zagušenja, zasićenost kapaciteta, prometne gužve, duga putovanja, prometne nesreće, prisiljene tokove, zagađenje zraka, buku i ostale negativne posljedice. Većina državnih cesta na području UAS imaju suvremenu kolničku konstrukciju sa propisanom opremom i prometnom signalizacijom. Dok jedan dio županijskih, a posebno lokalnih cesta ne ispunjava propisane uvjete.

Grafički prikaz 2.3.3.1. Prikaz razvrstanih javnih cesta u UAS

RADNA VERZIJA

Posebno loše stanje imamo na državnoj cesti D8 na potezu od Stobreča do Omiša gdje ista prolazi gusto naseljenim dijelovima gradova i općina aglomeracije. Uključivanja i isključivanja vozila su u razini bez potrebnih traka. Ovakvo stanje posebno je izraženo u ljetnim mjesecima. Smanjene su brzine vožnje što utječe na vrijeme putovanja. Navedno stanje posebno je izraženo na području Grada Omiša. Na području UAS nalaze se raskrižja s najvećim opterećenjem u Republici Hrvatskoj, odnosno s najvećim PLDP u 2014. godini (Stobreč D8 = 57.858; Solin D8 = 47.751). Pregled duljine i gustoće javnih cesta na području aglomeracije Splita nalazi se u prilogu Tablica P 2.3.3.1. Jedan od važnijih problema je otežan pristup trajektnoj luci (Gradskoj luci Split), posebno na državnoj cesti DC-410 koja ima ograničenu propusnu moć pa se posebno tijekom ljetne sezone javljaju gužve na prilazu i izlazu iz Gradske luke.

U prilozima Grafički prikaz P 2.3.3.1 - 2.3.3.17 su dati za ceste D1 i D8 na području aglomeracije (Marina-Omiš; Dugopolje-Sinj) PLDP (prosječni ljetni dnevni promet) i PGDP (prosječni godišnji dnevni promet) te drugi relevantni podaci za 2013. i 2014. godinu.

Podaci o nesrećama i sigurnosti na cestama

Relativan broj nesreća je velik, međutim uočava se pad, što je posljedica poboljšanja cestovne infrastrukture i prometne kulture sudionika u prometu. Pregled podataka vezanih za prometne nesreće na području UAS u razdoblju od 2010.- 2014. godine je prikazan u prilogu Tablica P 2.3.3.2.

2.3.3.1.2. Željeznička mreža

Postojeće stanje željezničkih kapaciteta na području aglomeracije nije održivo. Godinama se u željeznicu na tom području nije ulagalo. Gotovo svi infrastrukturni objekti su zastarjeli i nefunkcionalni. Zadnje veće ulaganje bilo je prije 35 godina, kada je izgrađen tunel (natkriveni usjek) od Kopilice do Gradske luke. Prometna tehnika i tehnologija u međuvremenu je napredovala. Nažalost, taj napredak nije se adekvatno odrazio na splitsku željeznicu, pa su i onako zastarjeli kapaciteti još viši izgubili na svojoj funkcionalnosti.

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz 2.3.3.2. Prikaz željeznica u UAS

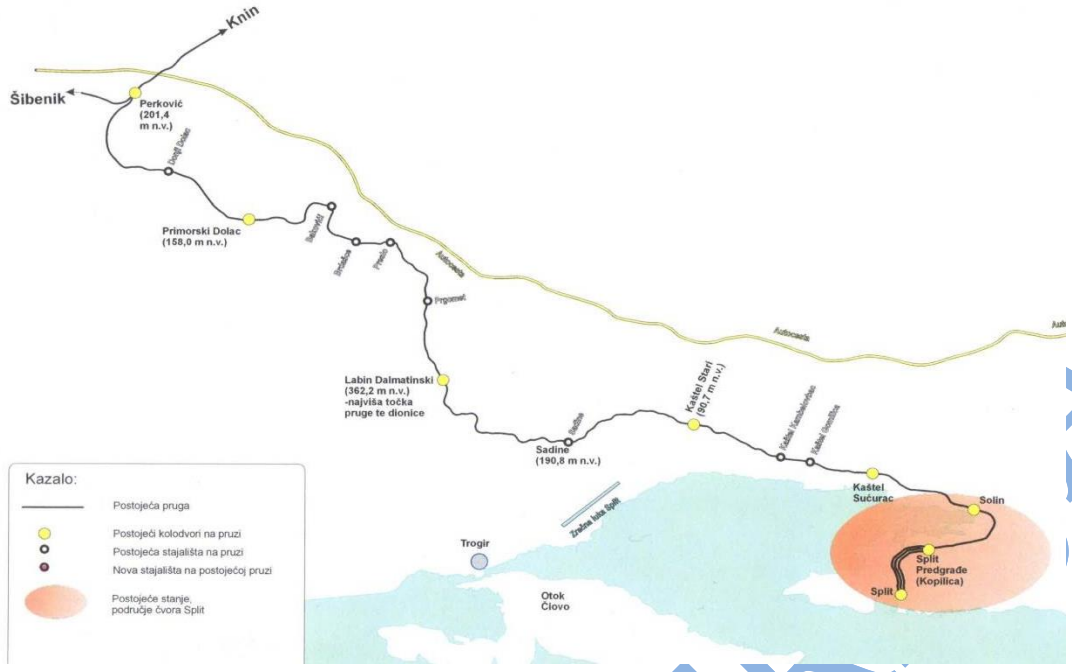

Podaci o željezničkoj mreži na području administrativnih granica gradova, u kojima postoji željeznička infrastruktura su dionice željezničke pruge kroz Grad Kaštela, Grad Solin, Grad Split i sastavni su dijelovi željezničke pruge M604 Oštarije - Knin – Split. Dionice pruge koje prolaze kroz gradove Kaštela, Solin i Split su jednokolsječne, osim na poddionici Split –Predgrađe – Split je dvokolsječna.

Duljina pruge kroz grad Kaštela iznosi 16 996,15 m, kroz grad Solin je 2 715, 574 m, te kroz grad Split je 5 548,679 m.

Trenutni kapacitet pruge Split-Zagreb je prijevoz 2x550 t/dan tereta. Željeznički kolosijek u Vranjičko-solinskom bazenu luke Split je u lošem stanju.

Podaci o vremenu putovanja do najbližih gradova

Vremena putovanja u cestovnom prometu su relativno kratka, ali s velikim oscilacijama između ljetnog i zimskog perioda. Dok su vremena putovanja u željezničkom prometu izrazito duga zbog zastarjelosti infrastrukture. Prikaz podataka o vremenu putovanja do najbližih gradova u cestovnom i željezničkom prometu se nalazi u prilozima Tablica P 2.3.3.3. i Tablica P 2.3.3.4.

2.3.3.1.3. Zračni promet

Međunarodna zračna luka Split je značajni element prometne infrastrukture, a posebno u prijevozu putnika koji se ostvaruje u turističkom području aglomeracije. Zračna luka Split bilježi porast prometa i usklađuje kapacitete s potražnjom. Rad zračne luke Split je prikazan u prilogu Tablica P 2.3.3.7. U nastavku slijedi popis zračnih luka na području aglomeracije:

RADNA VERZIJA

1) Zračna luka Split – nalazi se na predjelu Resnik zapadno od Kaštel Štafilića. Udaljena 6 km od Trogira i 25 km od Splita. Operator zračne luke Split je zračna luka Split d.o.o. Zračna luka Split je aerodrom sa Svjedodžbom aerodroma izdanom u skladu s odredbama članka 75. Zakona o zračnom prometu („Narodne novine“, broj 69/09, 84/11, 54/13, 127/13 i 92/14).

2) Aerodrom Sinj- nalazi se tri kilometra istočno od Sinja. Operator aerodrome Sinj je Aeroklub Sinj. Aerodrom Sinj je aerodrom s Odobrenjem za uporabu aerodroma izdanim u skladu s odredbama članka 74. Zakona o zračnom prometu.

3) Aerodrom na vodi Split-Resnik nalazi se na dijelu lučkog područja u Kaštelanskom bazenu D-Resnik. Operator aerodrome na vodi je europski obalni avioprijevoznik d.o.o. Aerodrom na vodi Split-Resnik je aerodrom s Odobrenjem za uporabu aerodroma izdanim u skladu s odredbama članka 74. Zakona o zračnom prometu.

Potrebno je istaknuti probleme povećane buke, vibracije na prilazima te opasnosti od incidentnih situacija koje se očituju na prilazima koridora gradova Kaštela i Trogira. Posebno je ugrožena povijesna jezgra grada Trogira koji se nalazi pod zaštitom UNESCO-a.

2.3.3.1.4. Pomorski promet

Pomorski promet je vrlo značajan za urbanu aglomeraciju Splita s obzirom na nezaobilaznu ulogu u prometnom i gospodarskom razvoju. Prometna važnost splitskog područja ponajprije je determinirana njegovom pomorskom komponentom, u okviru koje su Split kao županijsko središte i srednje-dalmatinski otoci strukturno povezani. No pomorski promet i djelatnosti koje su vezane uz more istovremeno su generatori razvoja gospodarstva u čemu Split nije iznimka. Luka Split je najprometnija putnička luka u Hrvatskoj i na Jadranu, 22. najprometnija putnička luka u EU, te druga najprometnija teretna luka u Hrvatskoj.Tijekom 2014. godine kroz luku Split proputovalo je 4.451.638 putnika, te 651.150 vozila. Prema dosad prikupljenim statističkim podacima u 2015. godini očekuje se da će promet narasti na 4,7 milijuna putnika, što bi iznosilo povećanje od 6% u odnosu na 2014. godinu. Ukupan promet tereta preko luke Split u 2014. godini dosegao je 3,2 milijuna tona, što je povećanje od 2% u odnosu na 2013. godinu.U luci Split ima 6 lučkih bazena. Bazen Gradska luka određen je za promet putnika i teretnih kamiona koje prevoze trajekti. Vranjičko-solinski bazen određen je za teretne brodove. Kaštelanski A, B i C bazeni su teretni bazeni određeni za potrebe industrije. Kaštelanski D bazen određen je za promet putnika.

Povezanost s kopnom preko luke Split preduvjet je održavanja gospodarstva i kvalitete života na otocima Brač, Hvar, Šolta, Vis, Lastovo, Korčula i Drvenik Veli, te na manjim otocima koji gravitiraju navedenim otocima. Ukupno je 43.829 stanovnika

RADNA VERZIJA

tih otoka povezano sa kopnom isključivo ili pretežito preko luke Split, odnosno navedeni otoci prometno su međusobno povezani pretežito preko luke Split.

Važnost luke Split ogleda se i u servisiranju velikog broja turista bilo da se radi o njihovom tranzitu ili o krajnjem odredištu. Zbog toga što u putničkom prometu dominira domaći promet s oko 90% udjela, od čega se preko 40% ukupnog prometa ostvaruje tijekom srpnja i kolovoza, luka je osjetljiva na sezonske promjene kao posljedica turističkog gospodarstva. Uz to se vezuju i određeni problemi koji se manifestiraju kroz velike gužve na prstupnim prometnicama u vršnim opterećenjima, nedostatan broj vezova za mega jahte i kruzere, nedostatne površine za ukrcaj vozila, te nedostatne površine za odvajanje za odvajanje prostora za ukrcaj automobila, kamiona, pješaka i osoba smanjene pokretljivosti. U bazenu Gradske luke Split cestovne prometnice imaju ograničenu propusnu moć.

Sljedeća putnička luka po opterećenju je luka Trogir. Tablični prikaz količina prometa u pomorskim lukama Split i Trogir je vidljiv u prilozima Tablica P 2.3.3.8. i Tablica P 2.3.3.9.

Vranjičko-solinski bazen luke Split raspolaže upravnom zgradom, te sa 198.072 m2 prostora, od čega s 871 m operativne obale (koja se sastoji od 5 vezova, maksimalne dubine 11,8 m), 22.400 m2 zatvorene skladišne površine uz operativnu obalu, 11.400 m2 zatvorenih pozadinskih skladišta, te 6.000 m2 natkrivene skladišne površine. U teretnoj luci Split smještena je hladnjača površine 3.300 m2, volumena 15.300 m3, kao i hladnjača za južno voće površine 2000 m2. Tu je i žitni terminal sa silosima zapremine: stari silos-ćelije 20.837 m3 (16.250 metričkih tona), novi silos 28.000 m3 (21.840 metričkih tona) i podno skladište 25.000 m3 (20.000 metričkih tona). Jedan od temeljnih problema u daljnjem razvoju poslovanja teretne luke Split predstavljaju tehnička ograničenja u prihvatu i manipulaciji teretom. Ovo se posebno odnosi na kontejnerski promet, gdje su prekrcajni kapaciteti krajnje ograničeni. Luka Split nije na popisu graničnih inspekcijskih postaja na kojima se može oabljati veterinarski i fitosanitni inspekcijski nadzor. Količine tereta u teretnoj luci Split je prikazana u prilogu Tablica 2.3.3.10

Na području urbane aglomeracije Split, odnosno na potezu od Trogira do Omiša postoji 16 luka posebne namjene-športske luke. Zauzimaju ukupno 242.479 m2 površine akvatorija i broj vezova iznosi 2064.

Zaključak

Analiza indikatora dostupnosti prometne infrastrukture je pokazala kako je na području urbane aglomeracije Splita najrazvijenija infrastruktura cestovnog prometa. Ta vrsta infrastrukture, zbog nepovoljne prostorne lokacije mreže ostale prometne infrastrukture (prvenstveno željezničke) je jedina koja prometni sustav aglomeracije tvori u jednu smislenu cjelinu, odnosno jedina je koja međusobno povezuje ostale oblike prometa. To se posebno odnosi na prometne pravce koji vode iz priobalja u unutrašnjost aglomeracije.

RADNA VERZIJA

Aglomeracija zauzima 28% površine Splitsko-dalmatinske županije, dok Grad Split zauzima 6% površine Aglomeracije. Duljina cesta u aglomeraciji iznosi 46% u odnosu na duljinu cesta u županiji, odnosno 3% u odnosu na Republiku Hrvatsku.

Željeznička infrastruktura postoji na sjeverozapadnom dijelu Županije te kao takva pokriva tek manji dio područja Splitsko-dalmatinske županije, odnosno željeznički sustav u aglomeraciji u odnosu na Republiku Hrvatsku je 4%, što je u odnosu na površinu i broj stanovnika ispod prosjeka Republike Hrvatske.

Analiza indikatora mobilnosti ukazuje na sve veće opterećenje prometne infrastrukture, posebno u priobalju, odnosno na području grada Splita. Govoreći o gradu Splitu treba naglasiti njegovu ulogu metropolitanskog područja, zbog kojeg i dolazi do sve izraženijeg intenziteta svih vrsta prometa.

Pomorski i zračni promet prate trendove, odnosno rast potražnje prijevoza putnika, posebno u priobalju.

S druge pak strane, na području Zagore, indikatori mobilnosti ukazuju na kontinuiran proces smanjenja prometa na pojedinim pravcima. Ta dva oprečna procesa po pitanju intenziteta prometa zahtijevat će i drugačije razvojne politike kojima bi s jedne strane trebalo povećati ukupnu količinu prometa, a s druge strane smanjiti udio cestovnog prometa, a povećati udio svih ostalih prometnih modala, prvenstveno željezničkog.

2.3.3.1.5. Širokopojasni pristup internetu

Važnost širokopojasnog pristupa internetu i odgovarajuće infrastrukture i smjernice budućeg razvitka iskazane su u dokumentu Digitalna agenda za Europu (engl. Digital Agenda for Europe – DAE) koji predstavlja jednu od sedam strateških inicijativa u sklopu krovne europske strategije Europa 2020. DAE tematski obuhvaća šire područje digitalnih tehnologija, a uključuje posebice i širokopojasni pristup, infrastrukturu širokopojasnog pristupa te širokopojasne usluge. Okvirni cilj DAE-a je ostvarenje održivih ekonomskih i socijalnih koristi na jedinstvenom digitalnom tržištu koje se temelji na brzom i ultrabrzom pristupu internetu i interoperabilnim aplikacijama. Posebni ciljevi vezano za širokopojasni pristup internetu do godine 2020. uključuju dostizanje udjela od više od 50% kućanstava korisnika usluge pristupa internetu brzinama od 100 Mbit/s ili većim, te osiguranje dostupnosti infrastrukture za pristup internetu brzinama većim od 30Mbit/s svim stanovnicima.

Raspoloživost podataka o dostupnosti i korištenju širokopojasne infrastrukture u Republici Hrvatskoj je ograničena. Nisu dostupni višegodišnji podaci temeljem kojih bi se sustavno mogla analizirati dinamika procesa razvitka i korištenja širokopojasne infrastrukture na području urbane aglomeracije Split. Također nisu dostupni niti podaci o učestalosti korištenja širokopojasnog pristupa internetu. Javno dostupni izvori podataka za područje urbane aglomeracije Split su dokumenti na web stranici

RADNA VERZIJA

Ministarstva pomorstva, prometa i infrastrukture (MPPI) i Hrvatstke regulatorne agencije za mrežne djelatnosti (HAKOM).

Stanje raspoloživosti podataka o dostupnosti i korištenju širokopojasne infrastrukture na području urbane aglomeracije Split ukazuje na potrebu sustavnog pristupa prikupljanju i analizi odgovarajućih podataka sa svrhom potpore u postupcima donošenja strategijskih i planskih dokumenata u razvoju ove sve važnije infrastrukture.

U okviru ovog odjeljka analizirani su odnosi pokazatelja dostupnosti i korištenja širokopojasnog pristupa internetu za pojedine dijelove UAS posebice uključujući grad Split, ostatak aglomeracije bez grada Splita, gradove u okviru aglomeracije, općine u okviru aglomeracije, priobalje u okviru aglomeracije, te zaobalje u okviru aglomeracije.

U okviru prikaza stanja širokopojasne infrastrukture prikazano je i stanje agregacijskih veza kojima operatori povezuju svoje nacionalne jezgrene mreže s pristupnim mrežama na području aglomeracije. Postojanje adekvatnih agregacijskih veza nužan je preduvjet za ostvarenje dostupnosti širokopojasnog pristupa.

Detaljniji prikaz stanja širokopojasne infrastrukture dostupan je u dokumentu „Nacionalni program razvoja širokopojasne agregacijske infrastrukture u područjima u kojima ne postoji dostatan komercijalni interes za ulaganja kao preduvjet razvoja pristupnih mreža novih generacija (NGA)“, MPPI (2015). Splitsko-dalmatinska županija pokrenula je aktivnosti vezano za provedbu Okvirnog nacionalnog programa za razvoj infrastrukture širokopojasnog pristupa u područjima u kojima ne postoji dostatan komercijalni interes za ulaganja (ONP) (MPPI 2014). U listopadu 2015. objavljen je Javni poziv za iskazivanje interesa za sufinanciranje poticanja razvoja infrastrukture širokopojasnog pristupa, prihvatljivog za financiranje iz EU fondova u područjima u kojima ne postoji dostatan komercijalni interes za ulaganja. Okvirna analiza mogućnosti provedbe projekata razvoja infrastrukture širokopojasnog pristupa u pojedinim jedinicama lokalne samouprave predstavljena je u studijama izvodljivosti: „Studija izvodljivosti projekta Razvoj infrastrukture širokopojasnog pristupa u Gradu Splitu“ , „Studija izvodljivosti projekta Razvoj infrastrukture širokopojasnog pristupa u Gradu Trogiru“, „Studija izvodljivosti projekta Razvoj infrastrukture širokopojasnog pristupa u općini Lećevica“, te „Studija izvodljivosti projekta Razvoj infrastrukture širokopojasnog pristupa na području Kaštela“.

Širokopojasna infrastruktura obuhvaća dva osnovna segmenta:

1. Osnovna širokopojasna infrastruktura,
2. NGA (Next Generation Access) širokopojasna infrastruktura.

U ovom poglavlju provedena je analiza s obzirom na ova dva segmenta širokopojasne infrastrukture.

RADNA VERZIJA

2.3.3.1.6. Osnovna širokopojasna infrastruktura

Osnovna širokopojasna infrastruktura obuhvaća sva infrastrukturna i tehnološka rješenja kojima je moguće osigurati širokopojasni pristup brzinama većim od 2 Mbit/s i manjim od 30 Mbit/s. To se u pravilu odnosi na DSL tehnologije, kabelske tehnologije do DOCSIS 2.0 standarda, UMTS/3G bežične mreže, WiMAX mreže i satelitski pristup. Zbog široke pokrivenosti osnovnom paričnom pristupnom infrastrukturom, DSL tehnologija predstavlja dominantnu tehnologiju za pružanje osnovnog širokopojasnog pristupa. Kabelskim mrežama pokrivena su najgušće naseljena gradska područja MPPI (2015).

U Tablici 2.3.3.1. dan je pregled dostupnih pokazatelja pokrivenosti osnovnom širokopojasnom infrastrukturom. Prema službenim podacima EU-a (*DAE Scoreboard* EK (2012)) pokrivenost hrvatskih kućanstava osnovnim nepokretnim širokopojasnim pristupom iznosila je krajem 2012. 94,1%. Digitalna agenda za Europu (engl. Digital Agenda for Europe – DAE) predstavlja jednu od sedam strateških inicijativa u sklopu krovne europske strategije Europa 2020.

Može se zaključiti da je ukupna pokrivenost osnovnim širokopojasnim pristupom u Hrvatskoj usporediva s prosjekom EU-a (95,5% krajem 2012.), odnosno da najviše 5,9% stanovništva nema pristup do osnovnog širokopojasnog pristupa.

U sustavu pravila državnih potpora za širokopojasnu infrastrukturu razrađena je trobojna kategorizacija ciljanih područja primjene potpora, Lator (2012) kako slijedi:

- bijela područja obuhvaćaju područja u kojima nije dostupan širokopojasni pristup, odnosno u kojima ne postoji adekvatna širokopojasna infrastruktura.
- siva područja odnose se na područja u kojima samo jedan operator nudi širokopojasne usluge, ili usluge nudi više operatora, ali uz nedostatnu razinu tržišnog natjecanja (to za posljedicu ima neodgovarajuću ponudu širokopojasnih usluga za krajnje korisnike, u ogledu kvalitete i cijena usluga).
- crna područja obuhvaćaju područja u kojima barem dva operatora nude širokopojasne usluge, uz zadovoljavajuću razinu tržišnog natjecanja, odnosno kvalitete i cijene usluga za krajnje korisnike.

Studijom je izvedena kategorizacija boja područja u Hrvatskoj s obzirom na osnovni i NGA širokopojasni pristup. Rezultati kategorizacije prikazani su na razini svih naselja u Hrvatskoj unutar Priloga A. navedene studije.

Tablica 2.3.3. 1.Podaci o raspodjeli brojeva naselja prema dostupnosti osnovnog širokopojasnog pristupa internetu iskazanoj trobojnom kategorizacijom za posebna područja u okviru urbane aglomeracije Split.

PODRUČJE	BIJELO	SIVO	CRNO
Urbana aglomeracija Split	9	87	22
Grad Split	1	5	2
Gradovi u okviru	1	48	20

RADNA VERZIJA

aglomeracije			
Općine u okviru aglomeracije	7	34	4
Priobalje	1	40	14
Zaobalje	7	42	6
Aglomeracija bez grada Splita	8	82	20

Izvor: vlastito na temelju podataka Lator (2012)

Podaci za naselja u okviru urbane aglomeracije Split prikazani su u prilogu Tablica P 2.3.3.11. Temeljem navedenih podataka provedena je analiza za posebna područja u okviru urbane aglomeracije Split. U Tablici P 2.3.3.11. prikazani su podaci o raspodjeli brojeva naselja prema dostupnosti osnovnog pristupa internetu iskazanoj trobojnom kategorizacijom po posebnim područjima u okviru urbane aglomeracije Split.

Iz priloga Tablica P 2.3.3.11. je vidljivo da je najveći broj naselja (87) u aglomeraciji kategoriziran sivom bojom. Broj naselja kategoriziran bijelom bojom iznosi 9 i to označava naselja s najnepovoljnijom situacijom. Najveći broj takvih naselja (7) se nalaze u općinama smještenim u zaobalju. Broj naselja s najpovoljnijom situacijom označenih crnom bojom (22) nije zadovoljavajući. Takva naselja smještena su pretežito u gradovima (20), većim dijelom u priobalju (14).

Na Grafičkom prikazu 2.3.3.3. dana je struktura kategorizacije naselja u gradovima i općinama prema dostupnosti osnovnog širokopojasnog pristupa internetu.

Grafički prikaz 2.3.3.3. Struktura kategorizacije naselja u gradovima i općinama prema dostupnosti osnovnog širokopojasnog pristupa internetu.

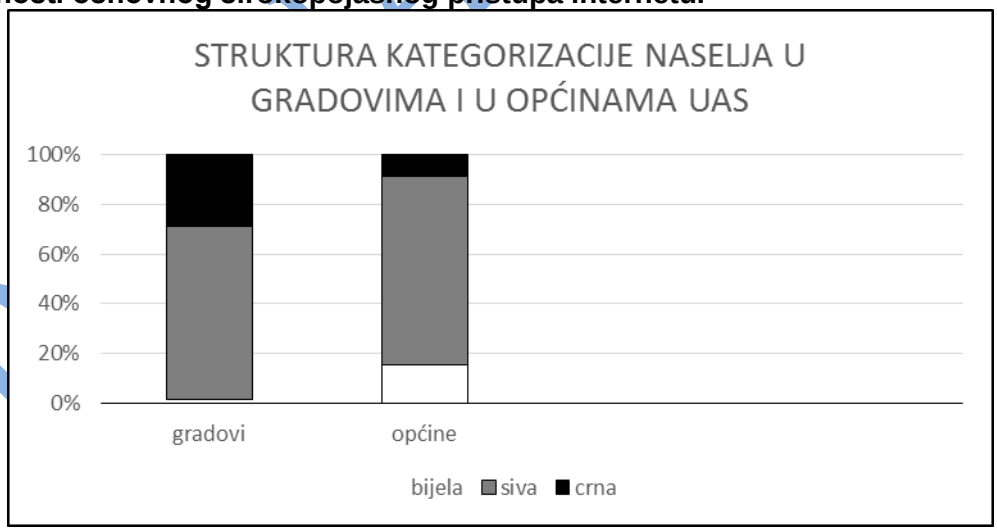

Izvor: vlastito na temelju podataka Lator (2012)

Usporedba kategorizacije naselja u gradovima i općinama ukazuje da je značajno veći broj bijelo kategoriziranih naselja, u kojima nije dostupan širokopojasni pristup, u općinama (7) dok je u gradovima samo jedno (1). S druge strane značajno je veći broj naselja kategoriziranih sivom bojom, u kojima je nedostatna razina tržišnog natjecanja u ponudi širokopojasnog pristupa u gradovima (48) u odnosu na općine

RADNA VERZIJA

(34), te naselja kategoriziranih crno, u kojima je zadovoljavajuća razina tržišnog natjecanja u ponudi širokopojasnog pristupa, u gradovima (20) u odnosu na općine (4). Može se zaključiti da je dostupnost osnovnog širokopojasnog pristupa na području gradova, u pogledu kvalitete i cijene usluga, značajno bolja nego na području općina u okviru UAS.

Na Grafičkom prikazu 2.3.3.4. dana je struktura kategorizacije naselja u priobalju i zaobalju prema dostupnosti osnovnog širokopojasnog pristupa internetu.

Grafički prikaz 2.3.3.4. Struktura kategorizacije naselja u priobalju i zaobalju prema dostupnosti osnovnog širokopojasnog pristupa internetu

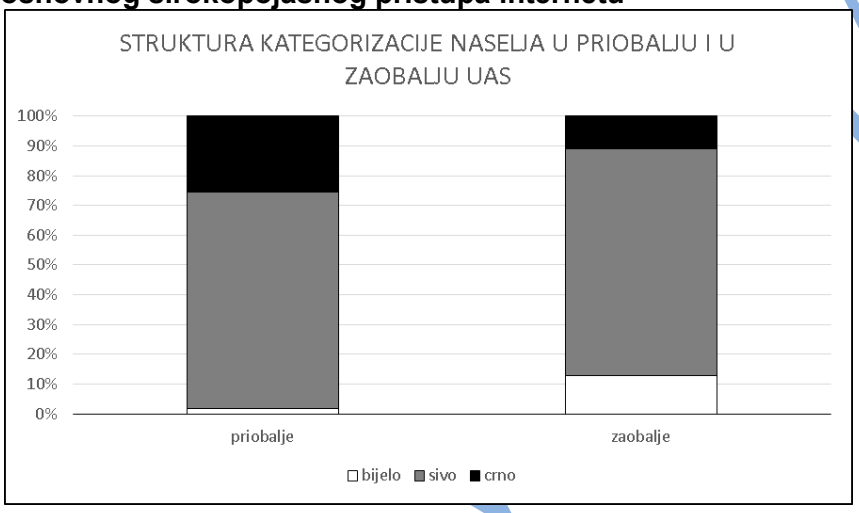

Izvor: vlastito na temelju podataka Lator (2012)

Usporedba kategorizacije naselja u priobalju i zaobalju ukazuje da je značajno veći broj bijelo kategoriziranih naselja, u kojima nije dostupan širokopojasni pristup, u zaobalju (7) dok je u gradovima samo jedno (1). Broj naselja kategoriziranih sivom bojom, u kojima je nedostatna razina tržišnog natjecanja u ponudi širokopojasnog pristupa. je podjednak u priobalju (40) i zaobalju (42). Broj naselja kategoriziranih crnom bojom, u kojima je zadovoljavajuća razina tržišnog natjecanja u ponudi širokopojasnog pristupa, u priobalju (14) značajno je veći nego u zaobalju (6). Može se zaključiti da je dostupnost osnovnog širokopojasnog pristupa na području priobalja, u pogledu kvalitete i cijene usluga, značajno bolja nego na području zaobalja u okviru urbane aglomeracije Split.

Prostorni prikaz pokrivenosti infrastrukturom za pristup širokopojasnom internetu na području urbane aglomeracije Split prikazan je na Grafičkom prikazu 2.3.3.5. (izvor HAKOM). Prostorni prikaz područja dostupnosti širokopojasnog pristupa i raspoloživih brzina prijenosa podataka na području urbane aglomeracije Split i Splitsko-dalmatinske županije prikazan je na Grafičkom prikazu 2.3.3.6. (izvor HAKOM). Podaci o brojevima adresa s dostupnošću infrastrukture za širokopojasnim pristupom internetu određenim brzinama na području jedinica lokalne samouprave u

RADNA VERZIJA

okviru urbane aglomeracije Split prikazani su u prilogu u Tablici P 2.3.3.12. (izvor HAKOM).

Grafički prikaz 2.3.3.7. Prostorni prikaz pokrivenosti infrastrukturom za pristup širokopojasnom internetu na području urbane aglomeracije Split

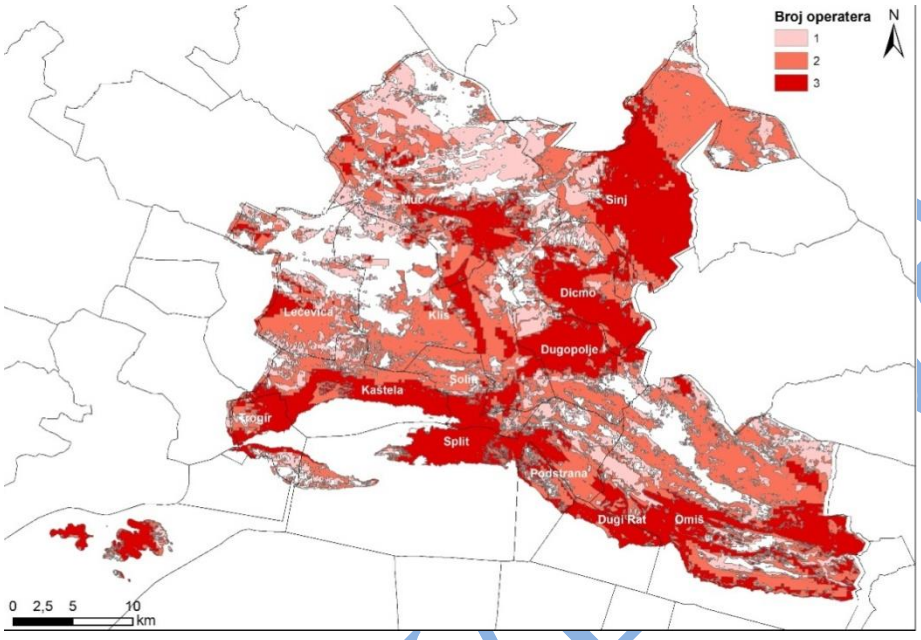

Izvor: HAKOM (2015)

Grafički prikaz 2.3.3.8. Prostorni prikaz područja dostupnosti širokopojasnog pristupa i raspoloživih brzina prijenosa podataka na području urbane aglomeracije Split i Splitsko-dalmatinske županije.

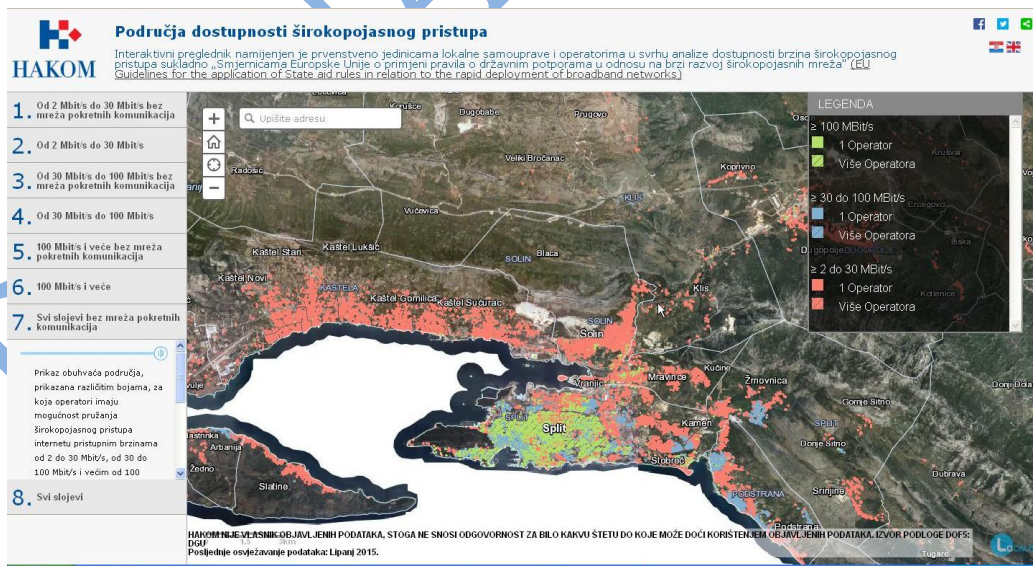

Izvor: HAKOM (2015)

2.3.3.1.7. NGA širokopojasna infrastruktura

NGA širokopojasni pristup (NGA pristupne mreže) obuhvaća sva infrastrukturna i tehnološka rješenja koja se djelomično ili u potpunosti temelje na svjetlovodnim elementima i kojima je moguće pružiti širokopojasne usluge boljih karakteristika u odnosu na postojeće osnovne širokopojasne mreže te osigurati brzi i ultrabrzi pristup s brzinama većim od 30 Mbit/s. Navedena brzina neformalno se odnosi samo na smjer prema korisniku (engl. *downstream*, odnosno *downlink* kod bežičnih mreža). NGA mreže omogućavaju i veću propusnost u odnosu na osnovne širokopojasne mreže i u suprotnom smjeru od korisnika (engl. *upstream*, odnosno *uplink* kod bežičnih mreža). NGA pristup moguće je osigurati putem FTTx infrastrukturnih rješenja (FTTH, FTTB, FTTC), eventualno u kombinaciji s VDSL tehnologijom, odnosno kabelskom DOCSIS 3.0 tehnologijom, te putem naprednih bežičnih 4G/4G+ tehnologija (npr. LTE Advanced) čija je implementacija prilagođena potrebama nepokretnog širokopojasnog pristupa MPPI (2015).

Za razliku od pokrivenosti osnovnim širokopojasnim pristupom, pokrivenost NGA pristupom hrvatskih kućanstava je relativno slabija u usporedbi s prosjekom EU-a. Hrvatska je prema podacima s kraja 2012. s 19,1% kućanstava s NGA pristupom svrstana na 27. mjesto između 28 država članica EU-a (prosjek EU prema tim podacima iznosi 53.8%). Navedeni podaci odnose se na postotak kućanstava koja se nalaze u područjima pokrivenim FTTH i FTTB mrežama, kabelskim mrežama s minimalno DOCSIS 3.0 standardom, VDSL te svim ostalim mrežama putem kojih je moguće osigurati pristup od najmanje 30 Mbit/s.

Noviji podatak koji je dobiven analizom kroz pripremu Okvirnog nacionalnog programa MPPI (2014) i koji se temelji na HAKOM-ovom PPDŠP-u pokazuje da je populacijska pokrivenost NGA pristupom krajem prvog kvartala 2014. iznosila 29,6%. Podaci iz HAKOM-ovog PPDŠP-a o dostupnosti NGA pristupa prvenstveno se odnose na dostupnost infrastrukture kojom je moguće pružati usluge s brzinama iznad 30 Mbit/s (brzi širokopojasni pristup). Referencirane podatke iz HAKOM-ovog PPDŠP-a ne treba izravno povezivati sa stvarnom razinom korištenja širokopojasnog pristupa brzinama iznad 30 Mbit/s kod krajnjih korisnika. Osim toga podatak iz PPDŠP HAKOM (2015) iz prvog kvartala 2014. (iz dokumenta NP_BBI_National_Programme_Broadband_Backhaul_ Infrastructure_V5_HR_19 2-15.pdf) ne uključuje NGA bežične tehnologije (npr. LTE), budući da je u dosadašnjoj praksi implementacija tih tehnologija u Hrvatskoj većinom usmjerena na korisnike u pokretnim mrežama ili na korisnike u nepokretnim mrežama s ciljem ostvarenja pokrivenosti osnovnim širokopojasnim pristupom.

Temeljem podataka iz tablice P 2.3.3.11. (izvor HAKOM) može se utvrditi da je postotak adresa na području urbane aglomeracije Split kojima je dostupna infrastruktura za širokopojasni pristup internetu brzinama većim od 30 Mbit/s 29,31%.

Temeljem iznesenoga može se zaključiti da pokazatelji dostupnosti NGA širokopojasnog pristupa ukazuju na vrlo nezadovoljavajuće stanje u Hrvatskoj i

RADNA VERZIJA

zaostajanje u okvirima EU-a. Stoga se ukazuje potreba za provedbom programa državnih potpora usmjerenih u poticanje izgradnje širokopojasnih mreža, uključujući tu i ONP (MPPI 2014) i NP-BBI MPPI (2015).

U Tablici 2.3.3.2. prikazani su podaci o raspodjeli brojeva naselja prema dostupnosti osnovnog pristupa internetu iskazanoj trobojnom kategorizacijom po posebnim područjima u okviru urbane aglomeracije Split.

Tablica 2.3.3.2. Podaci o raspodjeli brojeva naselja prema dostupnosti NGA širokopojasnog pristupa internetu iskazanoj trobojnom kategorizacijom za posebna područja u okviru urbane aglomeracije Split.

PODRUČJE	BIJELO	SIVO	CRNO
Urbana aglomeracija Split	117	1	0
Grad Split	7	1	0
Gradovi u okviru aglomeracije	65	0	0
Općine u okviru aglomeracije	45	0	0
Priobalje	55	0	0
Zaobalje	66	0	0
Aglomeracija bez grada Splita	110	0	0

Izvor: vlastito na temelju podataka Lator (2012)

Iz Tablice 2.3.3.2. vidljivo je da su gotovo sva naselja u okviru urbane aglomeracije Split kategorizirana bijelom bojom s obzirom na NGA širokopojasni pristup internetu. Samo jedno naselje u gradu Splitu označeno je sivom bojom. To potvrđuje nezadovoljavajuću razinu pokrivenosti NGA širokopojasnim pristupom internetu na području urbane aglomeracije Split.

2.3.3.1.8. Infrastruktura agregacijskih veza

Osnovne hijerarhijske cjeline telekomunikacijske mreže obuhvaćaju jezgrenu mrežu (engl. *core*, također i *backbone*), agregacijsku mrežu (engl. *backhaul*, *middle-mile*) te pristupnu mrežu (engl. *access*, *last mile*). Jezgrena mreža uobičajeno obuhvaća glavne mrežne čvorove smještene u najvećim gradovima te međusobne poveznice između tih glavnih čvorova. Iz čvorova jezgrene mreže odvajaju se agregacijske poveznice prema pristupnim čvorovima u pristupnoj mreži. Uz takve agregacijske poveznice vezani su i agregacijski mrežni čvorovi, smješteni na prijelazu prema jezgrenoj i pristupnoj mreži (uobičajeno kolocirani s jezgrenim mrežnim čvorovima i pristupnim čvorovima). Zemljopisno, agregacijske veze uobičajeno se prostiru od većih gradova, kao lokacija jezgrenih čvorova, prema svim ostalim manjim gradovima te naseljima u kojima su smješteni čvorovi pristupne mreže.

Dostupnost suvremenih NGN agregacijskih veza temeljenih na infrastrukturi svjetlovodnih niti, nužan je preduvjet za ostvarenje dostupnosti NGA širokopojasnog pristupa. Agregacijske veze moraju svojim kapacitetom, zemljopisnom

RADNA VERZIJA

rasprostranjenošću te tržišnom dostupnošću i otvorenošću omogućiti svim operatorima dostup do pristupnih mreža i krajnjih korisnika u naseljima, kako bi svi korisnici imali jednake mogućnosti izbora operatora i usluga širokopojasnog pristupa. Agregacijske veze predstavljaju važan infrastrukturni resurs kojim se osigurava i provedba Okvirnog nacionalnog programa, MPPI (2014) (ONP) te dostizanje strateških ciljeva DAE-a, EK (2012).

Prijelazni čvorovi označavaju čvorove na lokacijama prijelaza između jezgrene i agregacijske mreže. Iz prijelaznih čvorova mreže NP-BBI-ja granaju se agregacijske veze prema svim ciljanim naseljima obuhvaćenim određenim prijelaznim čvorom. U okviru aglomeracije planiran je prijelazni čvor u Splitu MPPI (2015).

2.3.3.1.9. Kućanstva s pristupom internetu/širokopojasnom internetu

Korištenje infrastrukture za pristup internetu/širokopojasnom internetu može se iskazati podacima podacima o broju kućanstava s pristupom internetu za određena područja. Ovi podaci dostupni su putem HAKOM-ove interaktivne karte Prikaza područja dostupnosti širokopojasnog pristupa (u nastavku skraćeno PPDŠP) HAKOM (2015),

U svrhu analize korištenja infrastrukture za pristup internetu/širokopojasnom internetu u okviru aglomeracije, u Tablici 2.3.3.3. prikazani su podaci o broju kućanstava s pristupom internetu za područja pojedinih gradova/općina u okviru urbane aglomeracije Split.

Tablica 2.3.3.3. Podaci o postocima broja kućanstava s pristupom internetu za područja pojedinih gradova/općina u okviru aglomeracije po pojedinim rasponima brzina prijenosa [Mbit/].

NAZIV GRADA / OPĆINE	2-4	4-10	10-20	20-30	30-50	50-100	100+	Ukupno	BROJ KUĆAN-STAVA	BROJ STANOV-NIKA
DICMO	24,62	8,42	0,33	0,00	0,00	0,00	0,00	33,37	914	2802
DUGI RAT	30,94	22,66	3,28	0,99	0,22	0,00	0,27	58,36	2224	7087
DUGOPOLJE	27,65	17,59	2,60	0,09	0,00	0,00	0,18	48,11	1114	3469
KAŠTELA	27,23	22,79	4,53	0,53	0,05	0,00	0,14	55,27	12530	38411
KLIS	23,10	12,45	1,80	0,00	0,00	0,00	0,00	37,34	1615	4767
LEĆEVICA	9,76	1,63	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	11,38	246	583
MUĆ	19,55	5,00	0,22	0,00	0,00	0,00	0,00	24,76	1381	3843
OMIŠ	33,94	19,57	2,93	1,34	0,20	0,00	0,31	58,30	4911	14898
PODSTRANA	38,27	24,36	5,84	1,09	0,14	0,00	0,25	69,95	2759	8993
SINJ	18,13	25,52	1,17	1,08	0,04	0,00	0,00	45,93	7607	24752
SOLIN	21,13	25,15	12,70	2,26	0,30	0,00	0,41	61,95	7746	23851
SPLIT	12,76	15,11	36,29	4,49	0,87	0,12	1,62	71,26	63007	176552
TROGIR	35,23	21,89	2,59	0,09	0,00	0,00	0,04	59,84	4564	12991

Izvor HAKOM (2015)

RADNA VERZIJA

Podaci su prikazani u vidu postotka broja kućanstava koja imaju priključke i ugovore za pristup interentu/širokopojasnom internetu u određenom području brzine prijenosa podataka iskazane u jedinici [Mbit/s]. Područja brzina prijenosa podataka su: 2-4 [Mbit/s], 4-10 [Mbit/s], 10-30 [Mbit/s], 30-50 [Mbit/s], 50-100 [Mbit/s], te više od 100 [Mbit/s]. U tablici su navedeni i ukupni brojevi kućanstava i stanovnika pojedinog grada/općine u okviru aglomeracije.

U svrhu usporedbe korištenja infrastrukture za pristup internetu/širokopojasnom internetu u okviru urbane aglomeracije Split s područjima Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske, u Tablici 2.3.3.4. prikazani su podaci o broju kućanstava s pristupom internetu/širokopojasnom internetu za odgovarajuća područja.

NA VERZIJA

Tablica 2.3.3. 4. Podaci o postocima kućanstava s pristupom internetu za područje urbane aglomeracije Split (UAS), Splitsko-dalmatinske županije (SDŽ) i Republike Hrvatske (RH)

PODRUČJE	2-4	4-10	10-20	20-30	30-50	50-100	100+	Ukupno	BROJ KUĆAN-STAVA	BROJ STANOV-NIKA
UAS	18,70	18,03	22,66	2,96	0,54	0,07	1,00	63,96	110618	322999
SDŽ	22,55	17,18	16,46	2,18	0,39	0,05	0,72	59,52	154528	451555
RH	23,57	17,23	8,28	1,59	0,63	0,29	0,11	51,7	1519038	4246313

Izvor HAKOM (2015)

Grafički prikaz 2.3.3. 9. Prikaz korištenja brzina širokopojasnog pristupa internetu po pojedinim gradovima/općinama u okviru urbane aglomeracije Split i Splitsko-dalmatinske županije.

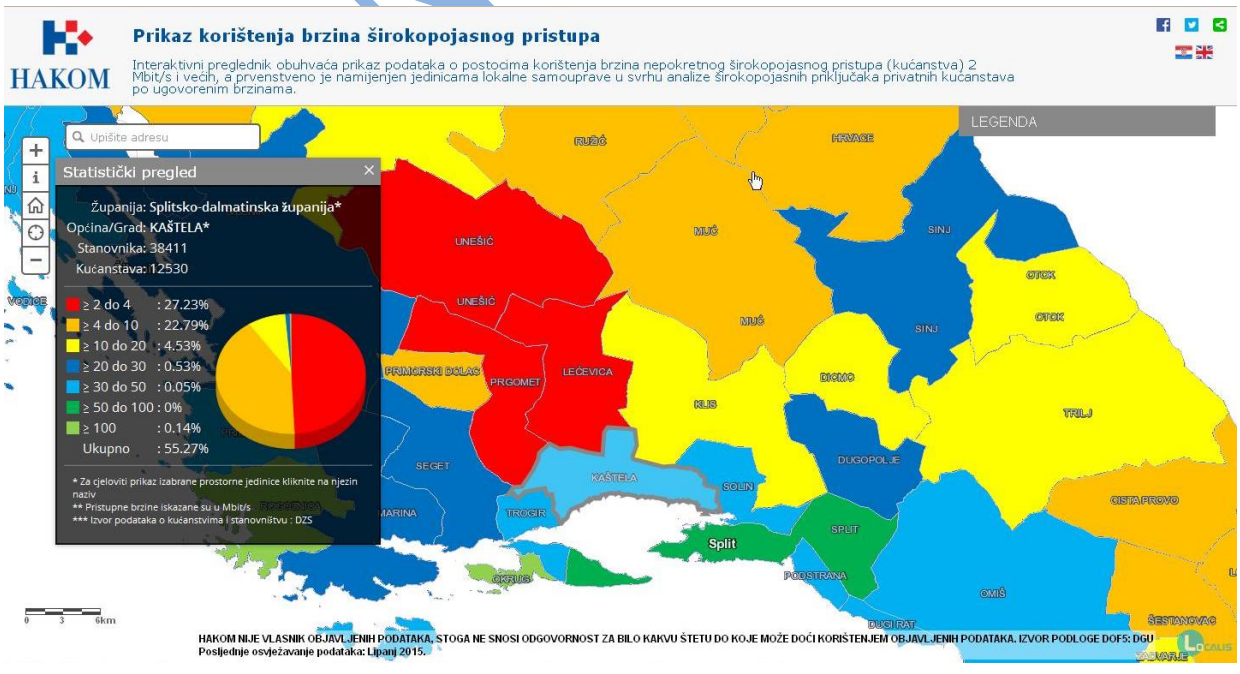

Izvor: HAKOM (2015)

2.3.3.1.10. Kućanstva s osnovnim širokopojasnim pristupom internetu

U Tablici 2.3.3.5. prikazani su podaci o postotku kućanstava s osnovnim širokopojasnim pristupom za područje aglomeracije, Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske.

Tablica 2.3.3. 5. Podaci o postotku kućanstava s osnovnim širokopojasnim pristupom

PODRUČJE	POSTOTAK KUĆANSTAVA S OSNOVNIM ŠIROKOPOJASNIM PRISTUPOM
Urbana aglomeracija Split	62,41
Splitsko-dalmatinska županija	58,37
Republika Hrvatska	50,57

Izvor: HAKOM (2015) obrada autora

U svrhu detaljnije usporedbe korištenja infrastrukture za pristup internetu/širokopojasnom inetrnetu u okviru područja aglomeracije u Tablici 2.3.3.6. dan je prikaz postotaka kućanstava s osnovnim širokopojasnim pristupom i kućanstava s NGA širokopojasnim pristupom po pojedinim dijelovima područja urbane aglomeracije Split uključujući posebice grad Split, ostatak aglomeracije bez grada Splita, sve gradove u okviru aglomeracije, sve općine u okviru aglomeracije, područje priobalja u okviru aglomeracije te područje zaobalja u okviru aglomeracije.

Tablica 2.3.3.6. Podaci o postotku kućanstava s osnovnim nepokretnim širokopojasnim pristupom za posebna područja u okviru urbane aglomeracije Split

PODRUČJE	POSTOTAK KUĆANSTAVA S OSNOVNIM ŠIROKOPOJASNIM PRISTUPOM
Urbana aglomeracija Split	63,38
Grad Split	68,65
Gradovi u okviru aglomeracije	63,74
Općine u okviru aglomeracije	49.05
Priobalje	65,17
Zaobalje	41,18
Aglomeracija bez grada Splita	54,10

Izvor: vlastito na temelju podataka HAKOM (2015)

Podaci iz Tablice 2.3.3.6. ukazuju na značajne razlike u postocima kućanstava s osnovnim nepokretnim širokopojasnim pristupom među pojedinim područjima u okviru urbane aglomeracije Split. Postoci kućanstava s osnovnim širokopojasnim pristupom u gradovima (63,74%) značajno su veći u odnosu na općine (49,05%). Također postoci kućanstava s osnovnim širokopojasnim pristupom u priobalju (65,17%) značajno su veći u odnosu na zaobalje (41,18%).

Navedeni podaci ukazuju na značajne razlike i neujednačenost u razini korištenja osnovnog širokopojasnog pristupa internetu među pojedinim dijelovima urbane aglomeracije Split. Posebice se može uočiti potreba za povećanjem korištenja osnovnog širokopojasnog pristupa internetu u područjima općina te u području zaobalja.

RADNA VERZIJA

2.3.3.1.11. Kućanstva s NGA širokopojasnim pristupom internetu

U Tablici 2.3.3.7. prikazani su podaci o postotku kućanstava s osnovnim širokopojasnim pristupom za područje urbane aglomeracije Split, Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske.

Tablica 2.3.3. 7. Podaci o postotku kućanstava s NGA širokopojasnim pristupom

PODRUČJE	POSTOTAK KUĆANSTAVA S NGA ŠIROKOPOJASNIM PRISTUPOM
Urbana aglomeracija Split	1,61
Splitsko-dalmatinska županija	1,16
Republika Hrvatska	1,03

Izvor vlastito na temelju podataka iz HAKOM (2015)

Podaci iz Tablice 2.3.3.7. potvrđuju vrlo niza postotak kućanstava na područjima urbane aglomeracije Split (1,61%), Splitsko-dalmatinske županije (1,16%) i Republike Hrvatske (1,03%).

U svrhu detaljnije usporedbe korištenja infrastrukture za pristup internetu/širokopojasnom internetu u okviru područja aglomeracije u Tablici 2.3.3.8. dan je prikaz postotaka kućanstava s NGA širokopojasnim pristupom i kućanstava s NGA širokopojasnim pristupom po pojedinim dijelovima područja urbane aglomeracije Split uključujući posebice grad Split, ostatak aglomeracije bez grada Splita, sve gradove u okviru aglomeracije, sve općine u okviru aglomeracije, područje priobalja u okviru aglomeracije te područje zaobalja u okviru aglomeracije.

Tablica 2.3.3. 8. Podaci o postotku kućanstava s NGA širokopojasnim pristupom za posebna područja u okviru urbane aglomeracije Split

PODRUČJE	POSTOTAK KUĆANSTAVA S NGA ŠIROKOPOJASNIM PRISTUPOM
Urbana aglomeracija Split	1,61
Grad Split	2,62
Gradovi u okviru aglomeracije	1,72
Općine u okviru aglomeracije	0,23
Priobalje	1,82
Zaobalje	0,04
Aglomeracija bez grada Splita	0,28

Izvor: vlastito na temelju podataka iz HAKOM (2015)

Iz Tablice 2.3.3.8. vidljivo je da su postotci kućanstava s NGA širokopojasnim pristupom internetu niski, posebice u zaobalju (0,04%) i u općinama (0,23%) u okviru aglomeracije. Najviši je postotak u gradu Splitu (2,62%) i u ostalim gradovima (1,72%).

Navedeni podaci ukazuju na potrebu za značajnim povećanjem dostupnosti i korištenja NGA širokopojasne infrastrukture za pristup internetu.

RADNA VERZIJA

2.3.3.1.12. Populacijska penetracija nepokretnog širokopojasnog interneta

U MPPI (2015) dan je pregled osnovnih pokazatelja stanja potražnje, odnosno korištenja širokopojasnog pristupa u Hrvatskoj u vidu populacijske penetracije nepokretnog širokopojasnog interneta (broj nepokretnih širokopojasnih priključaka u odnosu na ukupan broj stanovnika) za kraj 2012. U usporedbi s prosjekom EU-a od 28.8%, vidljivo je zaostajanje Hrvatske u pogledu broja širokopojasnih priključaka. Po populacijskoj penetraciji Hrvatska je tek na 24. mjestu između zemalja EU-a s prosjekom od 20.8%. Noviji podatak iznosi 21.6% (HAKOM) za kraj 2013. To predstavlja slab porast populacijske penetracije u Hrvatskoj na godišnjoj razini (manje od 1 postotnog boda), čime je otežano i dostizanje europskog prosjeka.

U MPPI (2015) su dani i pokazatelji u vidu podataka o broju kućanstava sa širokopojasnim pristupom (obuhvaćena su samo kućanstva s barem jednim članom starosti između 16 i 74 godine) za godinu 2013. za Hrvatsku 63.6% i za EU 75.9% (izvor DAE Scoreboard, 2012).

Prema podacima iz HAKOM-ovog PPDŠP-a HAKOM (2015), u Hrvatskoj je sredinom 2014. bilo tek 0,65% širokopojasnih priključaka s brzinama iznad 30 Mbit/s. Radi usporedbe, potrebno je navesti da je broj brzih i ultrabrzih nepokretnih širokopojasnih priključaka na razini EU-a sredinom 2013. iznosio 18,2% (u obzir se uzimaju brzine deklarirane u maloprodajnim paketima), pri čemu su cijene paketa s brzim i ultrabrzim pristupom u prosjeku tek za 19% veće od cijena paketa s osnovnim brzinama pristupa EK (2012).

2.3.4. Urbani prijevoz

Na području Grada Splita prometuje 24 lokalno – komunalne linije cestovnog prijevoza . Na urbanom području (područje zahvata) prometuje 40 županijskih linija i 1 međužupanijska linija koje održava Promet d.o.o. Split. Sve lokalne i županijske linije imaju komunalni karakter jer prometuju na području suvlasnika Društva.

Uvidom u postojeće stanje pokrivenosti prometnim mrežama, Grad Trogir i Općine Dugopolje, Muć i Podstrana imaju koeficijent manji od 1, što je znak slabe pokrivenosti prometnim mrežama. Koeficijent je omjer duljine prometnih linija i ukupne površine grada/općine. Veći koeficijent ukazuje na bolju pokrivenost prometnim mrežama. Prikaz koeficijenata se nalazi u prilogu Tablica P 2.3.4.1.

Na području aglomeracije uočava se povećanje voznog parka, ali i povećanje prosječne starosti vozila. Podaci su prikazani u prilogu Tablica P 2.3.4.2.

Na području aglomeracije postoji intermodalna infrastruktura. Na istočnom dijelu Gradske luke postoje pomorski, autobusni i željeznički terminal, autobusni terminal za prijevoz do zračne luke i taksi stajalište.. To je jedino područje u ovom dijelu gdje

RADNA VERZIJA

se susreću svi vidovi putničkog prometa. Postoji još i u zračnoj luci Resnik terminal pomorskog prometa.

Prometni sustav za osobe s invaliditetom je u razvojnoj fazi i dosta je neujednačen.

RADNA VERZIJA

2.4. OKVIR UPRAVLJANJA RAZVOJEM

Okvir upravljanja razvojem odnosi se kako na fiskalni kapacitet JLS UAS-a, tako i na kapacitet ljudskog kapitala u smislu sposobnosti sudjelovanja u realizaciji projekata U ovom će se poglavlju stoga opsežno analizirati budžeti i fiskalni kapacitet JLS-ova. Kroz analizu administrativnog ustroja i kapaciteta procijeniti će se mogućnosti JLS-ova u sufinanciranja projekata te posebno sposobnost i stručnost kadra zaposlenog u JLS. Poglavlje također obuhvaća institucije upravljanja u UAS, kako u vlasti, tako i onima izvan vlasti. Ova strategija usklađena je sa dokumentima prostornog uređenja i ostalim razvojnim dokumentima na području UAS, stoga će se dio pažnje posvetiti tim dokumentima.

2.4.1. Administrativni ustroj i kapaciteti

UAS u svom užem obuhvatu broj 13 JLS, od čega 6 gradova (od toga su dva, Split i Kaštela, veliki gradovi) i 7 općina, s ukupno 118 naselja.

Unutarnja organizacija JLS provedena je sukladno važećim zakonskim odredbama, pa su u gradovima ustrojeni upravni odjeli i službe, a u općinama mahom jedinstveni upravni odjeli (s izuzetkom općina Podstrana - 4 upravna odjela). Vlastiti pogon imaju općine Podstrana i Dugi Rat.

Dostupne sistematizacije radnih mjesta ukazuju da gradovi imaju potrebu za 965 radnih mjesta, a općine ukupno 76 radnih mjesta. Drugim riječima, na jednog zaposlenika u općini dolazi 418 stanovnika, a na svakog „gradskog“ službenika 304 stanovnika grada. Podaci o popunjenim radnim mjestima nisu dostupni za sve JLS, ali je sasvim jasno da značajni dio radnih mjesta nije popunjen.

Podaci o stvarnom broju zaposlenih te potrebnom broju zaposlenih prema sistematizaciji radnih mjesta, kao i struktura prema razini obrazovanja, nisu dostupni za sve gradove ni općine, pa je nezahvalno detaljnije razmatrati kapacitiranost pojedinog grada i općine unutar UAS. No, s obzirom na dostupne podatke, prikazane u tablici 2.4.1. može se konstatirati kako je u svim gradovima očit nedostatak zaposlenika. Naime, prema sistematizaciji radnih mjesta, za gradove čiji su podaci bili dostupni, grad Split bi trebao imati 676 zaposlenih, grad Kaštela 175, grad Solin 62 te grad Sinj 52. Kada se nadalje pogledaju podaci o stvarnom broju zaposlenih, za gradove za koje su pak podaci bili dostupni, može se ustanoviti nerazmjer. Naime, u gradu Splitu zaposleno je 466 zaposlenika, a u gradu Kaštela 148. Ovi podaci, iako jako nepotpuni, ukazuju na problem nedostatka kadra. Daljnja analiza prema stupnju obrazovanja, ili po nekim drugim parametrima, s obzirom na nedostupnost podataka nažalost nije bila moguća.

RADNA VERZIJA

Tablica 2.4 1. Broj zaposlenih prema sistematizaciji radnih mjesta i stvaran broj zaposlenih

	Stvaran broj zaposlenih	Broj zaposlenih prema sistematizaciji radnih mjesta
Split	466	676
Solin		62
Kaštela	148	175
Trogir	80	
Sinj		52
Omiš	48	

Izvor: dostavljeni službeni glasnici gradova

Prema raspoloživim podacima o sistematizaciji, potreban broj zaposlenih u općinama je sljedeći: Podstrana- 27, Dugi rat- 15, Dugopolje- 10, Muć- 9, Klis- 6, Dicmo- 5 i Lećevica- 4.

Ljudski kapital kao dio institucionalnog kapaciteta može se analizirati i kroz iskustvo provođenja projekata. Analiza podataka dostavljenih od JLS u UAS upućuje na opći zaključak da je ovo iskustvo na razini UAS relativno skromno, te da značajno varira među JLS, kako po visini sredstava, tako i po izvorima sredstava. Naime, većina općina javlja se na natječaje županijske i nacionalne razine za razne potpore u svom djelokrugu rada. Gradovi pak, imaju iskustva projekata financiranih i iz sredstava EU. Međutim, ono što treba istaknuti je činjenica da JLS najčešće u projekte ulaze same, ili pak u partnerstvu sa udrugama sa svog područja. Rijetke su situacije kad više JLS iz UAS zajednički sudjeluju na projektu, a to se u pravilu dešava kad je nositelj projekta županijska razvojna agencija RERAsd.

Što se tiče sudjelovanja i realizaciji projekata, analizom dostupnih podataka može se uočiti kako je gradu Splitu do sada odobreno 22 projekta ukupne vrijednosti 227.584.302 HRK. Pri tome je grad Split u prosjeku sudjelovao sa 37% iznosa ukupne investicije. Na 14 projekata grad Split bio je i nositelj projekta, četiri su realizirana u suradnji sa pojedinim udrugama grada Splita, dok su tri od preostalih četiriju projekata realizirani u suradnji s drugim JLS, kako na nacionalnom, tako i u međunarodnom nivou. Pored toga, grad se trenutno nalazi u iščekivanju rezultata za još 17 projekata ukupne vrijednosti 26.250.880,92 €. Ukupno je do sada grad Split u razdoblju 2009. – 2015. prijavio 98 projekata. Uz grad Split, još su se gradovi Trogir, Omiš i Sinj pokazali uspješnima u prijavljivanju odnosno realiziranju projekata. Grad Trogir je do sada prijavio projekte ukupne vrijednosti 6.044.253 HRK, od čega je vlastitim sredstvima planirano financirati u prosjeku 43% iznosa ukupne investicije. Nadalje, grad Omiš je prijavio 12 projekata ukupne vrijednosti 7.342.428 HRK, pri čemu je prosječna stopa sufinanciranja vlastitim sredstvima 14,11%. Na devet tih projekata nositelj je sam grad Omiš. Konačno, grad Sinj je do sada uspješno sudjelovao u provedbi triju projekata vrijednih 4.692.934 HRK, pri čemu su dva

RADNA VERZIJA

realizirana u suradnji s drugim JLS kako unutar, tako i van RH, a jedan u suradnji sa raznim državnim institucijama.

Iskustvo općina u sudjelovanju i realizaciji projekata vrlo je skromno. U promatranom razdoblju općina Dicmo sudjelovala je na 4 projekta ukupne vrijednosti 5.133.849 HRK, od čega su vlastita sredstva u prosjeku 18,5%. Općina Klis realizirala je 4 projekta ukupne vrijednosti 4.741.860 HRK, sa 41,5% učešća vlastitih sredstava. Jedan od projekata odnosi se na ERASMUS program financiran od Europske komisije. Općina Podstrana sudjelovala je u jednom projektu čija je vrijednost 2.227.543 HRK, sa vlastitim doprinosom 60% vrijednosti investicije. U promatranom razdoblju ističe se općina Muć koja je realizirala 38 projekata (uglavnom izgradnja prometne i komunalne infrastrukture) ukupne vrijednosti 11.663.622 HRK, od čega je vlastitim sredstvima općina sufinancirala 32,5% vrijednosti investicija.

2.4.2. Institucije upravljanja u UAS (u vlasti i izvan vlasti)

Na području UAS djeluju sve važne institucije razvojnog upravljanja nacionalnog i županijskog značaja, s obzirom da UAS obuhvaća grad Split kao županijsko središte. Međutim, detaljnija analiza upućuje da su institucije prisutnije u priobalnom dijelu, dok su one u zaobalju izuzetno rijetke. To se odnosi i na županijsku i na nacionalnu institucionalnu razinu.

Što se tiče samih JLS unutar UAS, gradovi osnivaju trgovačka društva za obavljanje određenih funkcija na svom području (posebno komunalnih djelatnosti) i institucije (u području kulture, obrazovanja i sl). U pogledu komunalnih djelatnosti (prikupljanje i odvoz otpada, vodoopskrba i odvodnja) uočava se visoki stupanj suradnje među JLS i njihovim poduzećima.

Na području UAS djeluju 4 Lokalne akcijske grupe: Adrion – Omiš, Dugi Rat (sjedište Makarska), Cetinska krajina – Sinj, Zagora – Dugopolje, Klis, Lećevica, Muć, Dicmo, te Kamen i more – Trogir, Kaštela, Solin, ruralno područje Splita, Podstrana.

Prema podacima iz državnog Registra udruga, na području UAS je aktivno ukupno 3.345 udruga (70,45% aktivnih udruga SDŽ). Sukladno prostornoj distribuciji stanovništva, većina ih je u gradovima i obalnom području.

2.4.3. Dokumenti prostornog uređenja i razvojni dokumenti

Prema dostupnim podacima, sve JLS u obuhvatu UAS imaju urednu prostorno-plansku dokumentaciju na razini JLS, kao i za većinu prostora od posebnog interesa (npr. poslovne zone).

Međutim, ono što se kod svih JLS javlja kao problem je uređenje vlasničkih odnosa na nekretninama, odnosno sređivanje i usklađivanja katastra i zemljišnih knjiga u sudovima.

RADNA VERZIJA

Prema dostupnim podacima s mrežnih stranica JLS-a, od razvojnih dokumenata dostupna je Kulturna strategija grada Splita 2015.-2015., PUR grada Omiša, Strategija razvoja grada Sinja za razdoblje 2015.-2020., strategija grada Kaštela u izradi, te Plan razvoja općine Klis 2014.-2020.

Na županijskoj razini, postoji Regionalna razvojna strategija Splitsko-dalmatinske županije, te Strategija razvoja ljudskih potencijala 2014. - 2020.

LAGovi su u procesu izrade svojih lokalnih razvojnih strategija.

2.4.4. Analiza budžeta i fiskalni kapaciteti

U praksi se razlikuju mnogobrojni načini mjerenja fiskalnog kapaciteta. Kao mjere koriste se veličina prikupljenih prihoda, veličina ukupnih poreznih prihoda, iznos pojedinog oblika prihoda po stanovniku i slično. Pri tome je izuzetno važan indikator fiskalnog kapaciteta veličina ukupnih prihoda umanjenih za pomoći. Tada se dobije fiskalni kapacitet kao odnos vlastitih i ukupnih prihoda. No prije osvrta na same fiskalne kapacitete, analizirat će se struktura najznačajnijih proračunskih stavki svake JLS UAS. U radu će se posebno analizirati institucionalni kapaciteti gradova i općine.

2.4.4.1.1. Analiza budžeta i fiskalni kapacitet gradova UAS-a

Analizom proračuna za razdoblje 2010-2014 može se generalno ustanoviti kako gotovo svi gradovi UAS imaju relativno visok fiskalni kapacitet, jer udio pomoći u nijednom od gradova (osim Sinja) ne prelazi više od 10% ukupnih prihoda. U strukturi prihoda u svim gradovima, prema podacima za 2014., dominiraju prihodi od poslovanja, unutar kojih su glavna stavka porezni prihodi (od 42,08% u Trogiru do 74,17% u Sinju), dok je unutar strukture poreznih prihoda posebno značajan prihod od poreza i prireza na dohodak (od 74,47% u Trogiru do 93,8% u Sinju), a slijedi ga porez na imovinu. Osim poreznih prihoda jako su bitni i prihodi od pristojbi (26,49% u Omišu do 43,06% u Solinu, uz iznimku Sinja gdje iznose samo 8,97%), pri čemu se najveći dio odnosi na prihode od komunalnih doprinosa i naknada, koji čine 84,04% ovih prihoda u Splitu odnosno 95,81% u Solinu.

Tablična analiza proračunske strukture nalazi se u privitku poglavlja, a ovdje će se izdvojiti najznačajnije stavke za svaku JLS posebno, kao i verižni indeksi prihoda i rashoda poslovanja te fiskalni kapaciteti izraženi s obzirom na broj stanovnika JLS.

U gradu Splitu ukupni prihodi poslovanja iznose 95,89% (2014.) ukupnih prihoda, dok se ostalo odnosi na prihode od prodaje nefinancijske imovine. U ukupnim prihodima poslovanja proračunu najviše doprinose porezni prihodi (59,85%), koje slijede prihodi od pristojbi (27,34%). Unutar poreznih prihoda najizdašniji po pitanju ostvarenih prihoda jest porez i prirez na dohodak (88,63%), koji zajedno s porezom na imovinu čini ukupno 96,04% poreznih prihoda. Od ukupnog iznosa prihoda od pristojbi

RADNA VERZIJA

84,05% čine prihodi od komunalnih doprinosa i naknada (160 697 446 HRK). Udio pomoći od 2,98% ukazuje da grad Split ima jak fiskalni kapacitet.

Na strani proračunskih rashoda u ukupnim rashodima dominiraju rashodi poslovanja (90,07%), a među njima materijalni rashodi (41,94%) i rashodi za zaposlene (32,60%). Rashodi za nabavu nefinancijske imovine čine 9,93% ukupnih rashoda. Gledajući pak funkcijsku klasifikaciju rashoda može se uočiti da na opće javne usluge otpada 24,71% rashoda, na rekreaciju, kulturu i religiju 19,12%, na obrazovanje 17,90%, dok na rashode za usluge unaprjeđenja stanovanja i zajednice odlazi 16,99%. Ostali rashodi odnose se na ekonomske poslove, javni red i sigurnost, zaštitu okoliša te socijalnu zaštitu. Treba još istaknuti kako grad Split ima redovite izdatke za financijsku imovinu odnosno otplate zajmova, koji čine 6,64% ukupnih prihoda i primitaka 2014. godine.

Što se tiče trendova kretanja prihoda i rashoda oni ukazuju na pad prihoda od otprilike 5% tijekom 2011. i 2012. godine te rast od 6% 2013., koji je pak opet slijedio pad od 2,06%. S druge strane rashodi su istovremeno smanjivani za 11,54% odnosno bili su nepromijenjeni 2012. zatim su rasli 2013. i 2014. za 2,78% i 3,09% (tablica 2.4.2.). Po pitanju planiranih kretanja u nadolazećem razdoblju grad Split ne planira značajnije promjene kako prihodovne tako ni rashodovne strane (otprilike rast prihoda 1-2%, dok bi rashodi ostali relativno stabilni). Grad zadnje dvije godine bilježi veće prihode od rashoda, što nije bio slučaj u razdoblju prije toga, a pozitivan trend poslovanja planira i u budućnosti.

Tablica 2.4. 2. Verižni indeks prihoda i rashoda poslovanja – grad Split

	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13
Prihodi poslovanja	95,89	95,07	106,92	97,94
Rashodi poslovanja	88,46	100,71	102,78	103,09

Izvor: www.mfin.hr

Pokazatelji fiskalnog kapaciteta u vidu ukupnih i pojedinog oblika prihoda *per capita* ukazuju na visoku razinu fiskalnog kapaciteta grada Splita u odnosu na druge gradove UAS (tablica 2.4.3.). Konkretno su ukupni prihodi poslovanja iznosili 3927,05 HRK *per capita*, dok su porezni prihodi iznosili 2350,19 HRK *per capita*.

Tablica 2.4. 3. Prihodi *per capita* – grad Split

	2010	2011	2012	2013	2014
Ukupni prihodi	4.199	4.045	3.820	4.196	4.095
Prihodi poslovanja	4.113	3.944	3.750	4.009	3.927
Prihodi od poreza	2.407	2.282	2.299	2.375	2.350

Izvor: www.mfin.hr

RADNA VERZIJA

Grad Solin ostvario je 2014. godine 95,02% ukupnih prihoda prihodima iz poslovanja. Pri tome je u prihodima od poslovanja najveći udio poreznih prihoda (44,73%), od kojih su samo malo manji prihodi od pristojbi (43,06%). Unutar poreznih prihoda najizdašniji po pitanju ostvarenih prihoda jest porez i prirez na dohodak (čak 90,57%). Prihodi od komunalnih doprinosa i naknada čine 95,82% ovih prihoda. Udio pomoći od 8,03% ukazuje jak fiskalni kapacitet grada.

U ukupnim rashodima poslovanja (76,48% svih rashoda) dominiraju rashodi za zaposlene (34,50%) i materijalni rashodi (32,34%). Rashodi za nabavu nefinancijske imovine čine 23,52% ukupnih rashoda. Funkcijska klasifikacija rashoda ukazuje da se najveći dio rashoda usmjerava na ekonomske poslove (39,65%), zatim ka općim javnim uslugama (19,58%) te ka stavci i obrazovanje (18,11%). Od ostalih rashoda još je značajan udio rashoda za rekreaciju, kulturu i religiju (11,37%). Zanimljivo je kako stavka rashoda za usluge unaprjeđenja stanovanja i zajednice iznosi 0 HRK. Grad Solin nema značajnih izdataka po pitanju izdataka za financijsku imovinu odnosno otplate zajmova.

Trendovi kretanja prihoda i rashoda (tablica 2.4.4.) ukazuju na fluktuacije u kretanju prihoda i rashoda odnosno izmjene godina sa rastom prihoda (2011. i 2013.) sa godinama u kojima se bilježi pad prihoda (2012. i 2014.). Fluktuacije su prisutne i na strani rashoda (rast 2012. i 2013. odnosno pad 2011. i 2014.). Po pitanju planiranih prihoda i rashoda poslovanja grad Solin planira lagani porast prihoda i rashoda poslovanja, pri čemu bi, za razliku od prethodne dvije godine, prihodi trebali biti veći od rashoda i grad bi trebao bilježiti suficit.

Tablica 2.4. 4. Verižni indeks prihoda i rashoda poslovanja – grad Solin

	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13
Prihodi poslovanja	118,68	95,77	105,46	94,56
Rashodi poslovanja	99,47	108,34	102,29	92,98

Izvor: www.mfin.hr

Pokazatelji fiskalnog kapaciteta u vidu ukupnih prihoda, prihoda od poslovanja i poreznih prihoda *per capita* smatraju se relativno visokim i 2014. iznosili su 3447,36 HRK odnosno 3275,67 i 1465,12 HRK (tablica 2.4.5).

Tablica 2.4. 5. Prihodi *per capita* – grad Solin

	2010	2011	2012	2013	2014
Ukupni prihodi	3.140	3.624	3.428	3.624	3.447
Prihodi poslovanja	2.890	3.430	3.284	3.464	3.275
Prihodi od poreza	1.261	1.403	1.423	1.422	1.465

Izvor: www.mfin.hr

RADNA VERZIJA

U gradu Kaštela 2014. godine ostvareno je 90,70% ukupnih prihoda iz prihoda iz poslovanja. Najveći udio u ukupnim prihodima odnosio se na porezne prihode (54,67%), te prihode od pristojbi (34,73%). Prihodi od poreza i prireza na dohodak čine 84,11% poreznih prihoda, a slijede ih prihodi od poreza na imovinu (12,59%). Prihodi od komunalnih doprinosa i naknada čine 90,50% ovih prihoda. Udio pomoći u ukupnim prihodima je 3,37% čime se grad Kaštela svrstava u gradove sa visokim fiskalnim kapacitetom.

Rashodi za zaposlene (33,26%) i materijalni rashodi (23,90%) čine preko polovine rashoda poslovanja. Ne može se ne uočiti veliki udio stavke Ostali rashodi, koja je iznadprosječno velika i iznosi gotovo 33% rashoda poslovanja, a usmjeravaju se i na tekuće i na kapitalne pomoći. Rashodi za nabavu nefinancijske imovine čine 6,72% ukupnih rashoda. Najveći dio rashoda se prema funkcijskoj klasifikaciji rashoda, usmjerava ka uslugama unaprjeđenja stanovanja i zajednice (27,61%), obrazovanju (22,86%) i ka općim javnim uslugama (22,24%). Udio rashoda za rekreaciju, kulturu i religiju iznosi 14,31%. Grad Kaštela nema nikakvih izdataka za financijsku imovinu odnosno otplate zajmova.

Trendovi kretanja prihoda i rashoda (tablica 2.4.6.) ukazuju na nepravilnosti u kretanju prihoda i rashoda. Tako su 2011. i 2013. prihodi rasli, dok su 2012. i 2014. padali, kao što je zabilježeno i u gradu Solinu. S druge strane bilježi se kontinuirani rast rashoda, pri čemu su u zadnje dvije analizirane godine, za razliku od prethodnih, oni ipak manji od ukupnih prihoda. Grad Kaštela u nadolazećem razdoblju očekuje nestabilne novčane tijekove koji se iščitavaju iz planiranog pada odnosno rasta prihoda i rashoda, pri čemu su planirani prihodi veći od planiranih rashoda, što bi trebalo voditi ka nastavku poslovanja sa pozitivnim saldom.

Tablica 2.4. 6. Verižni indeks prihoda i rashoda poslovanja – grad Kaštela

	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13
Prihodi poslovanja	112,77	94,79	121,98	85,27
Rashodi poslovanja	103,59	104,31	107,51	106,86

Izvor: www.mfin.hr

Pokazatelji fiskalnog kapaciteta *per capita* su slabiji od prethodno analiziranih gradova i iznose redom 2507,19 HRK prihoda poslovanja i 1370,70 poreznih prihoda *per capita*. (tablica 2.4.7.).

Tablica 2.4. 7. Prihodi *per capita* – grad Kaštela

	2010	2011	2012	2013	2014
Ukupni prihodi	2.258	2.546	2.454	3.083	2.764
Prihodi poslovanja	2.254	2.542	2.410	2.940	2.507
Prihodi od poreza	1.129	1.217	1.464	1.465	1.370

Izvor: www.mfin.hr

RADNA VERZIJA

Grad Trogir, kao što je vidljivo iz tablice 6. u prilogu ostvaruje gotovo sve svoje prihode iz poslovanja (99,17%). U strukturi prihoda poslovanja dvije dominantne stavke su porezni prihodi (42,08%) i prihodi od pristojbi (34,10%). Pri tome su kao i kod drugih gradova posebno značajni prihodi od poreza i prireza na dohodak (74,47%). Slijede ih prihodi od poreza na imovinu (18,97%). Prihodi od komunalnih doprinosa i naknada čine 86,60% prihoda od pristojbi. Na pomoći se odnosi 5,76% ukupnih prihoda odnosno grad Trogir ima visok fiskalni kapacitet.

U strukturi rashoda poslovanja dominantna stavka su rashodi za zaposlene (41,83%), iza kojih prema udjelu slijede materijalni rashodi (34,33%), čime zajedno tvore 75% svih rashoda poslovanja. Rashodi za nabavu nefinancijske imovine čine 9,12% ukupnih rashoda. Funkcijski klasificirani rashodi ukazuju na velik udio rashoda za opće javne usluge (čak 40,90%). Na usluge obrazovanja otpada 18,54%, a na unaprjeđenje stanovanja i zajednice 17,41% rashoda. Pored toga, nužno ja istaknuti da grad Trogir ima redovite izdatke za financijsku imovinu odnosno otplate zajmova, koji su 2014. činili 4,47% ukupnih prihoda i primitaka.

Trendovi kretanja prihoda i rashoda (tablica 2.4.8.) ukazuju na kontinuirani rast prihoda u analiziranom razdoblju. S druge strane u većini promatranog razdoblja rashodi su se smanjivali (iznimka je 2013. godina). Grad Trogir bilježi kontinuirano veće prihode od rashoda i takav trend planira nastaviti i u 2016. godini, pri čemu se očekuje rast prihoda te nešto manji rast rashoda.

Tablica 2.4. 8. Verižni indeks prihoda i rashoda poslovanja – grad Trogir

	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13
Prihodi poslovanja	111,68	101,90	101,02	108,22
Rashodi poslovanja	99,93	97,32	104,64	95,17

Izvor: www.mfin.hr

Prihodi od poslovanja *per capita* u Trogiru iznose 4139,60 HRK, dok porezni prihoda *per capita* iznose 1741,93 HRK, čime se grad Trogir, prema ovom pokazatelju, etablira kao grad sa najvećim fiskalnim kapacitetom u UAS prema prvo spomenutom pokazatelju (tablica 2.4.9.).

Tablica 2.4. 9. Prihodi *per capita* – grad Trogir

	2010	2011	2012	2013	2014
Ukupni prihodi	3.363	3.775	3.859	3.829	4.174
Prihodi poslovanja	3.327	3.716	3.786	3.825	4.139
Prihodi od poreza	1.444	1.446	1.548	1.643	1.741

Izvor: www.mfin.hr

Struktura prihoda grada Sinja, kao i kod grada Trogira, je gotovo u cijelosti određena prihodima iz poslovanja (98,78%). Pri tome grad Sinj, što se vidi u tablici 3 iz priloga,

RADNA VERZIJA

za razliku od drugih gradova UAS, ima izrazito visok udio prihoda od poreza (74,17%), koji najviše ovise o prihodima od poreza i prireza na dohodak (93,88%). Isto tako za razliku od drugih gradova udio pomoći iznosi 13,72% što grad Sinj čini gradom sa najslabijim fiskalnim kapacitetom UAS. Iz navedenog proizlazi i relativno mali značaj ostalih prihoda.

Ukupni rashodi poslovanja čine 83,17% rashoda, od čega su najveće rashodi za zaposlene (30,28%) i materijalni rashodi (31,82%). Preostala velika stavka u strukturi rashoda poslovanja su Ostali rashodi koji čine 27,78% ovih rashoda, a uglavnom se odnose na tekuće donacije. Rashodi za nabavu nefinancijske imovine čine 16,83% ukupnih rashoda. Funkcijskom klasifikacijom rashoda može se uočiti da na unaprjeđenje stanovanja i zajednice odlazi 24,01%, na opće javne usluge odlazi 20,67% te na ekonomske poslove 17,09% rashoda. Na usluge obrazovanja otpada 19,27% rashoda. Na ime redovitih izdataka za financijsku imovinu odnosno otplate zajmova 2014. nije bilo nikakvih izdataka.

Grad Sinj karakterizira kontinuirano smanjenje ukupnih rashoda poslovanja u razdoblju 2010. – 2014. Isti trendovi prisutni su i na prihodovnoj strani, uz iznimku 2013. godine kada je zabilježen zanemariv rast prihoda (tablica 2.4.10.). Navedeni trendovi smanjivanja planirani su i u nadolazećem razdoblju. S obzirom na kontinuirano veće smanjenje rashoda u odnosu na prihode grad Sinj 2014., nakon tri godine, bilježi pozitivni saldo, koji planira nastaviti ostvarivati i u budućnosti.

Tablica 2.4. 10. Verižni indeks prihoda i rashoda poslovanja – grad Sinj

	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13
Prihodi poslovanja	97,68	94,71	100,02	96,27
Rashodi poslovanja	96,67	94,23	95,79	85,87

Izvor: www.mfin.hr

Promatrani pokazatelji fiskalnog kapaciteta (ukupni prihodi i prihodi od *per capita*) najniži su na području UAS (tablica 2.4.11.), dok su prihodi od poreza p/c bilježe nešto bolji, ali to se može objasniti iznimno velikim značajem poreznih prihoda u ukupnim prihodima.

Tablica 2.4. 11. Prihodi *per capita* – grad Sinj

	2010	2011	2012	2013	2014
Ukupni prihodi	2.752	2.547	2.369	2.339	2.221
Prihodi poslovanja	2.463	2.406	2.278	2.279	2.194
Prihodi od poreza	1.622	1.641	1.545	1.602	1.627

Izvor: www.mfin.hr

Grad Omiš prihodima iz poslovanja ostvaruje 93,92% svojih prihoda. Pri tome od poreznih prihoda ostvaruje 43,65% spomenutih prihoda, što je razini gradova Solin i

RADNA VERZIJA

Trogir. Udio poreza i prireza na dohodak je 79,89%, čime uz grad Trogir ima najmanji udio ovog prihoda, a što se objašnjava relativno značajnom stavkom poreza na imovinu. U strukturi prihoda od pristojbi dominira stavka komunalni doprinosi i naknade (84,75%), a ukupan udio prihoda od pristojbi je 26,49%. Pomoći čine zanemarivih 1,87% prihoda, što grad Omiš čini gradom visokog fiskalnog kapaciteta.

Materijalni rashodi (43,04%) i rashodi za zaposlene (32,46%) čine preko 75% rashoda poslovanja, a zajedno sa stavkom Ostali rashodi (14,64%), u kojima dominiraju tekuće donacije, čine gotovo sve rashode poslovanja. Udio rashoda za nabavu nefinancijske imovine je iznadprosječno visok i čini 34,93% ukupnih rashoda. Prema funkcijskoj klasifikaciji 2014. bila je determinirana rashodima za unaprjeđenje stanovanja i zajednice (53,66%), a koja je i inače visoko dominantna stavka u analiziranom razdoblju. Osim nje na opće javne usluge usmjerilo se 18,95% rashoda i na usluge obrazovanja 10,87%.

Porast ukupnih prihoda poslovanja, koji se bilježi 2013. i 2014. godine (tablica 2.4.12.), grad Omiš planira nastaviti i u nadolazećem razdoblju, pri čemu je on značajnijeg karaktera u očekivanju porasta stavke Pomoći. S druge strane, trenda smanjenja ukupnih rashoda poslovanja, koji se bilježi 2013. i 2014. godine, planira se promijeniti iz istog razloga kao i prihodi odnosno zbog povećanja stavke Pomoći, ali i stavke rashoda za nabavu nefinancijske imovine. Od 2013. godine grad Omiš posluje sa pozitivnim saldom i takav trend planira se nastaviti i u budućnosti. Treba napomenuti da je u nadolazećem razdoblju predviđeno neto zaduživanja, koje bi prema planu za 2016. činilo cca. 3% planiranih prihoda.

Tablica 2.4. 12. Verižni indeks prihoda i rashoda poslovanja – grad Omiš

	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13
Prihodi poslovanja	104,54	95,12	128,75	106,12
Rashodi poslovanja	109,94	102,56	96,09	96,63

Izvor: www.mfin.hr

Pokazatelji fiskalnog kapaciteta u vidu ukupnih prihoda, prihoda od poslovanja i poreznih prihoda *per capita* smatraju se relativno visokim i 2014. iznosili su 3.410 HRK odnosno 3.203 i 1.398 HRK (tablica 2.4.13.).

Tablica 2.4. 13. Prihodi *per capita* – grad Omiš

	2010	2011	2012	2013	2014
Ukupni prihodi	2.456	2.820	2.925	3.680	3.410
Prihodi poslovanja	2.357	2.464	2.344	3.018	3.203
Prihodi od poreza	1.090	1.085	1.176	1.463	1.398

Izvor: www.mfin.hr

RADNA VERZIJA

Gledajući fiskalni kapacitet kroz prizmu osiguravanja sredstava za sudjelovanje u projektima UAS-a nužno je uzeti u obzir i stanje direktnog duga (kratkoročne i dugoročne obveze za vrijednosne papire, kredite i zajmove) na zadnji dan u godini, pri čemu su u analizu uključeni i podaci za proračunske korisnike lokalnih jedinica. Analiza Instituta za javne financije ukazala je da jedino gradovi Kaštela i Sinj nemaju direktnog duga, dok ostali gradovi imaju direktna zaduženja prikazana u tablici 2.4.14.

Tablica 2.4. 14. Direktni dug gradova UAS-a (u milijunima kuna)

Grad	2010	2012	2014
Split	204,6	173,4	140,5
Solin	0	0	4
Kaštela	0	0	0
Trogir	5,9	2,3	1,6
Sinj	0	0	0
Omiš	1	4	5,6

Izvor: Ott, K. i Bornić, M. (2016.): „Zaduženost županija, gradova i općina od 2002.-2014.“, Newsletter, IJF

2.4.4.1.2. Analiza budžeta i fiskalni kapacitet općina UAS-a

Promatraju li se podaci na razini općina UAS uočava se velika heterogenost. Visok fiskalni kapacitet ostvaruju općine Podstrana i Dugi Rat u kojima udio pomoći ne prelazi 10% ukupnih prihoda. U svim ostalim općinama udio pomoći prelazi razinu od 10% prihoda i značajno varira u promatranom razdoblju. Ekstremno nizak fiskalni kapacitet bilježi općina Lećevica u kojoj je u 2014. god. udio pomoći iznosio 68% ukupnih prihoda. Gotovo u svim općinama je prisutan trend porasta prihoda od poreza, među kojima dominiraju porez i prirez na dohodak, dok se istovremeno smanjuju prihodi od pristojbi, tj. komunalni doprinosi i naknade. Nešto viši udio poreza na imovinu u poreznim prihodima bilježi jedino općina Dugopolje (12,75% u 2014.), koja također ima relativno visok udio prihoda od prodaje nefinancijske imovine u ukupnim prihodima. Iznadprosječno visok udio prihoda od pristojbi ostvaruju općine Dugopolje (63,84%) i Podstrana (31,78%).

Promatrajući rashode prema ekonomskoj klasifikaciji može se zaključiti kako je u svim općinama relativno visok udio materijalnih rashoda, i to pogotovo rashoda za usluge kao što su tekuće i investicijsko održavanje. Materijalni rashodi u prosjeku iznose 40 do 50% ukupnih rashoda, sa Dugopoljem kao donjim (26,8% u 2014.) i Lećevicom kao gornjim ekstremom (61,85%). Rashodi za zaposlene također imaju visok udio u gotovo svim općinama (osim Dugopolja), a po iznadprosječnom udjelu ističe se općina Dugi Rat (29,73%). Rashodi prema funkcijskoj klasifikaciji potpuno su heterogeni među općinama. Dok u općinama kao što su Muć (46,89% u 2014.) i Dicmo (41,16%) najveći udio imaju rashodi za opće javne usluge, općine Klis (49,94%) i Dugopolje (27,18%) bilježe najveći udio ekonomskih poslova. Rashodi za

RADNA VERZIJA

usluge unapređenja stanovanja i zajednice imaju visok udio jedino u općini Lećevica (59,38%). U nastavku slijedi analiza prema pojedinim općinama unutar UAS-a.

U analizi proračuna posebno se izdvaja općina Dugopolje, kako u strukturi prihoda, tako i po strukturi rashoda. Prihodi poslovanja čine 94,8% ukupnih prihoda Općine u 2014. godini, dok ostatak čine prihodi od prodaje nefinancijske imovine. U prihodima poslovanja čak 63,84% otpada na prihode od pristojbi, što predstavlja uvjerljivo najveći udio od te vrste prihoda među svim općinama UAS-a. Prihodi od poreza u cijelom se promatranom periodu kreću na razini od oko 14%.

Prema ekonomskoj klasifikaciji rashoda 74,91% čine rashodi poslovanja, dok se ostatak odnosi na rashode za nabavu nefinancijske imovine. Najveći udio rashoda poslovanja odnosi se na materijalne rashode (26,80%), međutim taj postotak najniži je od svih općina UAS-a. Isto se može reći za rashode za zaposlene koji čine tek 10,05%, dok na financijske rashode otpada čak 15,67% rashoda poslovanja, što predstavlja najveći udio među svim općinama UAS-a. Najveći udio rashoda prema funkcionalnoj klasifikaciji, čak 27,18%, čine rashodi za ekonomske poslove. Taj postotak najveći je među općinama UAS-a. Zanimljivo je da se udio tih vrsta rashoda kontinuirano smanjuje od 2011. godine, kada je iznosio čak 75,03%. Suprotan trend je prisutan sa rashodima za opće javne usluga, čiji je udio u 2014. god. iznosio 26,15%.

Uvidom u dinamiku prihoda i rashoda poslovanja može se zaključiti kako prihodi značajno osciliraju u promatranom razdoblju (tablica 2.4.15.). Nešto manje oscilacije bilježe i rashodi poslovanja, pri čemu su se rashodi iz godine u godinu smanjivali.

Tablica 2.4. 15. Verižni indeks prihoda i rashoda poslovanja – općina Dugopolje

	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13
Prihodi poslovanja	112,99	94,73	155,83	63,40
Rashodi poslovanja	69,83	92,58	76,17	84,46

Izvor: www.mfin.hr

Analizom prihoda po glavi stanovnika može se zaključiti kako općina Dugopolje prema ovom pokazatelju ima najviši fiskalni kapacitet od svih općina UAS-a (tablica 2.4.16.). Navedeno se odnosi kako na kategoriju ukupnih prihoda, tako i na prihode poslovanja, ali ne i na prihode od poreza. Ukupni prihodi bili su maksimalni 2013. god. kada su iznosili čak 12.299 HRK, što predstavlja najveći iznos unutar svih JLS-ova UAS-a.

Tablica 2.4. 16. Prihodi *per capita* – općina Dugopolje

	2010	2011	2012	2013	2014
Ukupni prihodi	8.646	10.665	8.592	12.299	7.691
Prihodi poslovanja	6.895	7.791	7.381	11.501	7.291
Prihodi od poreza	1.011	1.149	1.081	1.032	1.041

RADNA VERZIJA

Izvor: www.mfin.hr

Općina Podstrana u cijelom promatranom razdoblju nema prihoda od prodaje nefinancijske imovine, stoga se ukupni prihodi sastoje samo od prihoda poslovanja. Među prihodima poslovanja najveći udio se odnosi na prihode od poreza, koji čine 60,15% u 2014. god., što predstavlja jedan od većih udjela među općinama UAS-a. Slijede ih prihodi od pristojbi sa udjelom od 31,78%, što je nakon Dugopolja drugi najveći udio tih vrsta prihoda među općinama UAS-a.

Uvidom u ekonomsku klasifikaciju rashoda vidljivo je da 73,93% rashoda čine rashodi za poslovanje, među kojima najveći dio otpada na materijalne rashode (45,99%), prema čemu se općina Podstrana uklapa u prosjek svih općina UAS-a u kojima materijalni rashodi čine najveći udio rashoda poslovanja. Slijede ih rashodi za zaposlene sa udjelom od 13,98%. U rashodima prema funkcionalnoj klasifikaciji najveći udio čine rashodi za usluge unapređenja stanovanja i zajednice (39,03% u 2014.), međutim, može se primijetiti kako je udio te vrste rashoda značajno oscilirao u promatranom razdoblju.

Promatraju li se verižni indeksi može se uočiti kako je najveći rast i prihoda i rashoda poslovanja zabilježen u 2012. i 2013. godini u odnosu na prethodnu (tablica 2.4.17.).

Tablica 2.4. 17. Verižni indeks prihoda i rashoda poslovanja – općina Podstrana

	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13
Prihodi poslovanja	63,86	113,93	136,60	89,78
Rashodi poslovanja	110,61	116,01	124,09	103,07

Izvor: www.mfin.hr

Pokazatelji prihoda *per capita* svrstavaju općinu Podstrana među općine sa srednjom razinom fiskalnog kapaciteta (tablica 2.4.18.), a za razliku od nekih drugih općina prihodi su se pokazali relativno stabilnim u cijelom promatranom periodu.

Tablica 2.4. 18. Prihodi *per capita* – općina Podstrana

	2010	2011	2012	2013	2014
Ukupni prihodi	3.417	2.182	2.486	3.396	3.048
Prihodi poslovanja	3.417	2.182	2.486	3.396	3.048
Prihodi od poreza	1.203	1.273	1.316	2.155	1.834

Izvor: www.mfin.hr

Od svih općina UAS-a najveći udio (71,56% u 2014.) prihoda od poreza u ukupnim prihodima poslovanja ima općina Dugi rat. Od tog iznosa 90,68% odnosi se na prihode od poreza i prireza na dohodak, dok je udio prihoda od poreza na imovinu tek 6,40%. Prihodi od pristojbi čine 20,79% prihoda poslovanja.

RADNA VERZIJA

Među rashodima poslovanja dominiraju materijalni rashodi (41,04%) te rashodi za zaposlene (29,73%). Rashodi za nabavu nefinancijske imovinu čine 15,97% ukupnih rashoda. Prema funkcionalnoj klasifikaciji, najveći udio imaju rashodi za usluge unapređenja stanovanja i zajednice (28,35%), a slijede ih rashodi za opće javne usluge (27,39%).

Dinamika prihoda i rashoda poslovanja otkriva značajan rast prihoda u 2013., koji su u odnosu na prethodnu godinu porasli čak 33,64%, dok je nešto manji rast zabilježen i u 2014. god. Porast rashoda koji se dogodio u dvije navedene godine bio je znatno umjereniji (tablica 2.4.19.).

Tablica 2.4. 19. Verižni indeks prihoda i rashoda poslovanja – općina Dugi Rat

	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13
Prihodi poslovanja	60,83	108,45	133,64	121,96
Rashodi poslovanja	103,89	112,95	102,74	101,73

Izvor: www.mfin.hr

Prema pokazateljima po glavi stanovnika općina Dugi rat spada među općine nižeg fiskalnog kapaciteta, s obzirom da su ukupni prihodi u 2014. god. iznosili 2.609 HRK. Iako je prema ostalim kriterijima (udio pomoći u prihodima poslovanja). Međutim, valja napomenuti kako je i prema prihodima od poreza *per capita* općina Dugi rat iznad prosjeka općina UAS-a (tablica 2.4.20.).

Tablica 2.4. 20. Prihodi *per capita* – općina Dugi Rat

	2010	2011	2012	2013	2014
Ukupni prihodi	2.419	1.488	1.594	2.180	2.609
Prihodi poslovanja	2.416	1.470	1.594	2.130	2.598
Prihodi od poreza	874	945	997	1.389	1.859

Izvor: www.mfin.hr

U strukturi ukupnih prihoda poslovanja općine Muć, najveći udio odnosi se na prihode od poreza 42,97%, a slijede ih prihodi od pristojbi 24,45% te pomoći 18,76%. Valja napomenuti kako su sve tri stavke značajno oscilirale u promatranom periodu. Iako u 2014. god. nemaju gotovo nikakav udio (0,02%), prihodi od prodaje nefinancijske imovine činile su od 2010. do 2012. jedan dio ukupnih prihoda (od 2,57% u 2010. do 5,79% u 2012.).

Prema ekonomskoj klasifikaciji rashoda općina Muć uklapa se u prosjek svih općina UAS-a, s obzirom da najveći udio čine materijalni rashodi (47,97%), a slijede ih rashodi za zaposlene (16,28%). Zanimljivo je da u općini Muć najveći dio rashoda prema funkcionalnoj klasifikaciji čine rashodi za opće javne usluge s udjelom od 46,89%, što predstavlja najveći udio te vrste rashoda među svim općinama UAS-a.

RADNA VERZIJA

Prihodi i rashodi poslovanja u promatranom su se periodu najčešće smanjivali (iznimku predstavlja 2013. god. u kojoj su se prihodi povećali), pri čemu smanjenje nije bilo ujednačeno kod prihoda i rashoda (tablica 2.4.21.).

Tablica 2.4. 21. Verižni indeks prihoda i rashoda poslovanja – općina Muć

	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13
Prihodi poslovanja	76,26	60,59	135,38	87,17
Rashodi poslovanja	64,85	74,67	95,04	93,02

Izvor: www.mfin.hr

Prihodi po stanovniku imali su trend smanjenja do 2012. god., kada nakon godine rasta ponovno padaju (tablica 2.4.22.). Prihodi od poreza u 2014. god. iznosili su tek 964 HRK, što predstavlja najmanji pokazatelj od svih općina unutar UAS-a.

Tablica 2.4. 22. Prihodi *per capita* – općina Muć

	2010	2011	2012	2013	2014
Ukupni prihodi	4.224	3.265	2.019	2.576	2.245
Prihodi poslovanja	4.116	3.139	1.902	2.575	2.244
Prihodi od poreza	1.096	992	978	948	964

Izvor: www.mfin.hr

Općina Dicmo spada među općine s najlošijim fiskalnim kapacitetom promatra li se udio pomoći u prihodima poslovanja. U odnosu na 2012. i 2013. kada je taj udio iznosio 14,82%, tj. 18,70% u 2014. povećao se na čak 44,94% i predstavlja najveći udio prihoda. Na prihode od poreza otpada 39,14% prihoda poslovanja.

Među rashodima, općina Dicmo ima jedan od najvećih udjela materijalnih rashoda (52,24%) u ukupnim rashodima poslovanja. Zanimljiv je i visoki udio rashoda za nabavu nefinancijske imovine koji je u 2014. god. iznosio čak 29,17% ukupnih rashoda. Među najvišima je i udio rashoda za opće javne usluge od 41,16%, nakon koje slijede rashodi za usluge unapređenja stanovanja i zajednice sa 35,21%.

Uvidom u dinamiku može se ustanoviti kako su se i prihodi i rashodi poslovanja smanjivali u 2011. i 2012., dok u 2013. i 2014. obje kategorije bilježe rast (tablica 2.4.23.).

Tablica 2.4. 23. Verižni indeks prihoda i rashoda poslovanja – općina Dicmo

	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13
Prihodi poslovanja	68,71	83,74	100,18	135,20
Rashodi poslovanja	96,96	92,02	105,40	113,17

Izvor: www.mfin.hr

RADNA VERZIJA

Ukupni prihodi po glavi stanovnika kao i prihodi poslovanja kontinuirani se smanjuju od 2010. do 2013. god., dok se u zadnjoj promatranoj godini bilježi rast obaju kategorija (tablica 2.4.24.). Prema ovom pokazatelju općina Dicmo spada u srednje razvijene općine UAS-a.

Tablica 2.4. 24. Prihodi *per capita* – općina Dicmo

	2010	2011	2012	2013	2014
Ukupni prihodi	4.432	2.636	2.329	2.108	2.851
Prihodi poslovanja	3.658	2.513	2.105	2.108	2.851
Prihodi od poreza	1.152	1.103	1.117	1.124	1.116

Izvor: www.mfin.hr

Općina Klis također spada u općine sa relativno većim udjelom prihoda od pomoći (16,33%) u prihodima poslovanja. Slijede ih prihodi od poreza (52,76%), te prihodi od pristojbi (27,34%). Zadnje dvije godine Općina bilježi i jedan dio prihoda ostvarenih od prodaje nefinancijske imovine (6,27% u 2013. i 4,08% u 2014.).

Kao i u većini ostalih općina, najveći udio rashoda prema ekonomskoj klasifikaciji odnosi se na materijalne rashode (51,83%), a slijede ih rashodi za zaposlene od 12,84%. Zanimljivo je da je Klis jedina Općina (uz Dugopolje) u kojoj rashodi za dane pomoći čine jedan dio rashoda poslovanja (7,20% u 2014.). Prema funkcionalnoj klasifikaciji, najveći dio rashoda čine ekonomski poslovi (49,94%), prema čemu općina Klis ostvaruje najveći udio od svih Općina.

Prihodi i rashodi poslovanja porasli su u 2014. god. u odnosu na prethodnu za otprilike isti iznos (tablica 2.4.25).

Tablica 2.4. 25. Verižni indeks prihoda i rashoda poslovanja – općina Klis

	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13
Prihodi poslovanja	90,59	97,54	107,05	111,30
Rashodi poslovanja	104,62	95,08	109,90	110,40

Izvor: www.mfin.hr

Prihodi *per capita* pokazali su se relativno stabilnim u cijelom promatranom razdoblju, pri čemu od 2012. god. bilježe trend rasta (tablica 2.4.26.).

Tablica 2.4. 26. Prihodi *per capita* – općina Klis

	2010	2011	2012	2013	2014
Ukupni prihodi	3.207	2.904	2.831	3.230	3.513
Prihodi poslovanja	3.201	2.900	2.828	3.028	3.370
Prihodi od poreza	1.414	1.329	1.503	1.473	1.778

Izvor: www.mfin.hr

Uvjerljivo najlošiji fiskalni kapacitet prema kriteriju udjela pomoći u prihodima poslovanja ostvaruje općina Lećevica. U cijelom promatranom razdoblju taj udio kreće se na razini od oko 70%, čime općina Lećevica od svih općina UAS-a ima

RADNA VERZIJA

najveći udio prihoda od pomoći u ukupnim prihodima. Slijede prihodi od poreza sa 18,06% udjela u 2014. god., te prihodi od pristojbi sa tek 11,25%.

I prema ostalim pokazateljima općina Lećevica jedinstvena je među općinama UAS-a. Od ukupnih rashoda prema ekonomskoj klasifikaciji, rashodi poslovanja čine 53,49%, dok su ostatak rashodi za nabavu nefinancijske imovine. Materijalni rashodi čine 61,85% rashoda poslovanja. Najveći udio rashoda za usluge unapređenja stanovanja i zajednice od svih općina UAS-a ima upravo Lećevica (59,38%). Slijede ih rashodi za opće javne usluge (19,63%) te ekonomski poslovi sa 13,07%.

Vrlo je neujednačeno kretanje prihoda i rashoda poslovanja u analiziranom periodu (tablica 2.4.27.). Izdvojimo samo 2014. godinu u kojoj se prihodi praktički nisu mijenjali, dok su rashodi porasli za čak 44,18%.

Tablica 2.4. 27. Verižni indeks prihoda i rashoda poslovanja – općina Lećevica

	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13
Prihodi poslovanja	103,05	71,21	91,32	99,33
Rashodi poslovanja	69,77	89,58	83,90	144,18

Izvor: www.mfin.hr

Međutim, posebno je zanimljivo da prema kriteriju prihoda *per capita* općina Lećevica spada u sam vrh općina UAS-a, sa ukupnim prihodom po glavi stanovnika od 5.263 (tablica 2.4.28.). Pri tome valja imati na umu broj stanovnika u općini Lećevica koji prema zadnjem popisu iznosi 583.

Tablica 2.4. 28. Prihodi *per capita* – općina Lećevica

	2010	2011	2012	2013	2014
Ukupni prihodi	7.908	8.149	5.821	5.299	5.263
Prihodi poslovanja	7.908	8.149	5.803	5.299	5.263
Prihodi od poreza	1.548	937	938	998	951

Izvor: www.mfin.hr

Što se tiče stanja zaduženosti, analiza Instituta za javne financije ukazala je da osim Dugopolja, i u znatno manjoj mjeri Dicma te Lećevice, ostale općine unutar UAS-a nemaju direktnog duga (tablica 2.4.29.).

Tablica 2.4. 29. Direktni dug općina UAS-a (u milijunima kuna)

Općina	2010	2012	2014
Dicmo	0,0	0,0	3,3
Dugi Rat	0,0	0,0	0,0

RADNA VERZIJA

Dugopolje	0,0	36,5	36,1
Klis	0,3	0,0	0,0
Lećevica	1,0	1,0	1,8
Muć	0,0	0,0	0,0
Podstrana	0,0	0,0	0,0

Izvor: Ott, K. i Bornić, M. (2016.): „Zaduženost županija, gradova i općina od 2002.-2014.“, Newsletter, IJF

RADNA VERZIJA

BIBLIOGRAFIJA

Demografija

Aghion, P. & Howitt, P., (1998), Endogenous growth theory, Cambridge, London, MIT Press

Čipin I. et al., (2014), Stručna podloga za izradu Strategije prostornog razvoja Republike Hrvatske: Demografski scenariji i migracije, Zagreb, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, (2001), Popis stanovništva 2001., [Internet], <raspoloživo na: http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/Census2001/census.htm>, [pristupljeno 28.10.2015.]

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, (2011), Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine [Internet], <raspoloživo na: http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/censuslogo.htm>, [pristupljeno 28.10.2015.]

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, (2011), Prirodno kretanje stanovništva Hrvatske u 2010., [Internet], <raspoloživo na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2011/07-01-01_01_2011.htm>, [pristupljeno 28.10.2015.]

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, (2012), Prirodno kretanje stanovništva Hrvatske u 2011., [Internet], <raspoloživo na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/07-01-01_01_2012.htm>, [pristupljeno 28.10.2015.]

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, (2013), Prirodno kretanje stanovništva Hrvatske u 2012., [Internet], <raspoloživo na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/07-01-01_01_2013.htm>, [pristupljeno 28.10.2015.]

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, (2014), Prirodno kretanje stanovništva Hrvatske u 2013., [Internet], <raspoloživo na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/07-01-01_01_2014.htm>, [pristupljeno 28.10.2015.]

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, (2015), Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2014., [Internet], <raspoloživo na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/07-01-02_01_2015.htm>, [pristupljeno 28.10.2015.]

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, (2015), Prirodno kretanje stanovništva Hrvatske u 2014., [Internet], <raspoloživo na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/07-01-01_01_2015.htm>, [pristupljeno 28.10.2015.]

Europska Komisija, (2007), Europe's demographic future: Facts and figures, Brussels, [Internet], <raspoloživo na: http://ec.europa.eu/employment_social/social_situation/docs/sec_2007_638_en.pdf>, [pristupljeno 24.11.2015]

Grizelj M. ed., (2014), Tablice mortaliteta Republike Hrvatske 2010. do 2012., Zagreb, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske

Grizelj M., & Akrap A., (2011), Projekcije stanovništva Republike Hrvatske od 2010. do 2061., Zagreb, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske

Hanushek E.A. & Wößmann L., (2007), Education Quality and Economic Growth, Washington, Svjetska banka za obnovu i razvoj

Nejašmić I. & Toskić A., (2000), Razmještaj stanovništva u Republici Hrvatskoj – Dio općih demografskih i društvenogospodarskih procesa, Geoadria (5)

Peračković K. & Pokos N., (2015), U starom društvu – Neki sociodemografski aspekti starenja u Hrvatskoj, Društvena istraživanja, 24 (1)

Roglić j., (2006), Geografske regije Hrvatske i susjednih zemalja: Geografske posebnosti i razvojni procesi, Sabrana djela, knjiga V., Zagreb-Split, Školska knjiga, Geografsko društvo Split

Romer P. (1986), Increasing Returns and Long-Run Growth, Journal of Political Economy, Vol. 94

Splitsko-dalmatinska županija, (2013); Prostorni plan Splitsko-dalmatinske županije, [Internet], <raspoloživo na: http://www.dalmacija.hr/ustroj/upravni-odjeli/uo-za-prostorno-uređenje/plan-prostornog-uređenja-sd-zupanije>, [pristupljeno 28.10.2015.]

RADNA VERZIJA

Šipić I., (2011), Čovjek i prostor Zagore – Od planske do globalizacijske ekonomije; Zbornik radova Međunarodnog znanstvenog skupa Zagora između stočarsko-ratarske tradicije te procesa litoralizacije i globalizacije, Zadar-Zagreb-Split.
Šišinački J., (2004), Graditelji – nositelji razvojnih projekata Republike Hrvatske, Zagreb, Poglavlje Utjecaj izgradnje autocesta na regionalni razvoj, Str. 201-213., [Internet], <raspoloživo na: http://www.regio-hr.com/eaadmin/catpics/D21.doc>, [pristupljeno 24.11.2015]
Wertheimer-Baletić A., (1996), Specifičnosti demografskog razvitka u Hrvatskoj i njegove socio-ekonomske implikacije, Revija za socijalnu politiku 3, (3)
Wertheimer-Baletić A., (1999), Stanovništvo i razvoj, Zagreb: Mate
Živić D., (2003), Demografske odrednice i posljedice starenja stanovništva Hrvatske; Revija Za Socijalnu Politiku 10, (3)

Socijalno uključivanje i usluge socijalne skrbi

Bejaković, P. (2005.): Siromaštvo, Financijska teorija i praksa, 2005, 29 (1), 135-138
Centri za socijalnu skrb (Split, Solin, Kaštela, Omiš, Sinj, Trogir), Godišnja izvješća 2010.- 2014.
Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske: Priopćenje pokazatelji siromaštva konačni rezultati, 2011.-2015, Zagreb
Eurostat (2014.): Statistički podaci o kriminalu, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Crime_statistics/hr (16.10.2015.)
Hrvatska udruga socijalnih radnika, Zbornik sažetaka sa V. konferencije socijalnih radnika: Međugeneracijsko povezivanje i aktivno starenje: izazovi za socijalni rad, 10. – 12. X. 2012., Trogir; Zagreb, rujan 2012.
MSPM (2015.): Godišnje statističko izvješće o primjenjivim pravima socijalne skrbi u 2014. godini
MSPM (2014.): Godišnje statističko izvješće o primjenjivim pravima socijalne skrbi u 2013. godini
MSPM (2013.): Godišnje statističko izvješće o primjenjivim pravima socijalne skrbi u 2012. godini
MUP (2013.): Statistički pregled 2013., Glavno tajništvo ministarstva - Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj
PU Splitsko-dalmatinska (2015.) „Prikaz strukture kriminaliteta, prometnih nesreća i prekršaja protiv javnog reda i mira“, http://splitsko-dalmatinska.policija.hr/MainPu.aspx?id=1318 (165.10.2015.)
Vlada Republike Hrvatske, Strategija razvoja sustava socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011. - 2016., file:///C:/Users/Josip/Downloads/Strategija_kona%C4%8Dno-travnja%20(1).pdf (25.10.2015.)
Zapisnik sa sastanka Fokus grupe „Zdravstvo i socijalna skrb“, EFST, 2015.
https://uprava.gov.hr/o-ministarstvu/ustrojstvo/uprava-za-opcu-upravu/registri/registar-udruga/826 (27.10.2015.)

Društvena i zdravstvena infrastruktura

Zdravstvena infrastruktura i analiza stanovanja

DZS (2001.), Popis stanovništva 2001., Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, (online), dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/Census2001/census.htm (pristupljeno 9.10.2015.).
DZS (2011.): Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, (online), dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/censustabshtm.htm (pristupljeno 10.10.2015.).
DZS (2014.), Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2014., Državni zavod za statistiku.
ECP, European Consumer Powerhouse (2015.): Euro Health Consumer Index 2014, Health Consumer Powerhouse Ltd., (online), dostupno na: http://www.healthpowerhouse.com/files/EHCI_2014/EHCI_2014_report.pdf (pristupljeno 12.10.2015.).

EUROSTAT (2013.): Housing statistics in EU 28 in 2013., EUROSTAT, (online), dostupno na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Housing_statistics#Housing_affordability (pristupljeno 20.10.2015.).
HZZO (2015.), Ugovoreni sadržaji primarne zdravstvene zaštite u RH, (online), dostupno na: http://www.hzzo.hr/zdravstveni-sustav-rh/zdravstvena-zastita-pokrivena-obveznim-zdravstvenim-osiguranjem/ugovoreni-sadrzaji-zdravstvene-zastite-u-rh/ (pristupljeno 11.10.2015.).
Mihaljek, D., (2007.): Zdravstvena politika i reforma u Hrvatskoj: Kako vidjeti šumu od drveća? u K. Ott, (ur.): Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji, 4. svezak, str. 265-308, Zagreb: Institut za javne finacije i Zaklada Friedrich Ebert.
Ministarstvo zdravlja Republike Hrvatske (2012.): Nacrt nacionalne strategije razvoja zdravstva 2012.-2020., Zagreb: Ministarstvo zdravlja Republike Hrvatske.
Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi (2006.): Nacrt prijedloga nacionalne strategije razvitka zdravstva: 2006.-2011., Zagreb: Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi.
Nacionalni plan razvoja kliničkih bolničkih centara, kliničkih bolnica, klinika i općih bolnica 2014.-2016., Vlada RH.
OPULJP (2014.), Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali: 2014.-2020., Vlada RH.
Pašalić, Ž. (1984.): Teorijske osnove infrastrukture. U: Infrastruktura i privredni razvoj, Rogošić, Ž.(ur.), Split, str. 7-85.
Rašić Bakarić, I. (2014.): Primarna zdravstvena zaštita između učinkovitosti i dostupnosti, objavljeno u: Vehovec, M. (ur.) (2014.): O zdravstvu iz ekonomske perspektive, Ekonomski institut, Zagreb, Zagreb, str.143-167.
SDŽ (2015.), Akcijski plan energetske učinkovitosti Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje 2014.-2016., Splitsko-dalmatinska županija, (online), dostupno na: http://www.dalmacija.hr/Portals/0/docs/5.Prijedlog%20zaklju%C4%8Dka%20o%20dono%C5%A1enju%20Akcijskog%20plana%20energetske%20u%C4%8Dinkovitosti%20SD%C5%BD%20za%20razdoblje%202014.-2016..pdf (pristupljeno 1.11.2015).
Vehovec, M. (ur.) (2014.): O zdravstvu iz ekonomske perspektive, Ekonomski institut, Zagreb, Zagreb.
ZANE (2013.): Standard stanovanja u Republici Hrvatskoj 2013., Zagrebački bilten nekretnina, Zane UniCredit Group, broj 6, (online), dostupno na: http://www.zane.hr/zane/BILTENI/ZANE_Bilten.pdf (pristupljeno 12.10.2015.).

Sport i tjelesna aktivnost korisni za zdravlje

Bijela knjiga o sportu, (2007), White paper of sport, 2007., [Internet], <raspoloživo na: http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52007DC0391>, [pristupljeno 25/04/2016.]
Directorate-General for Education and Culture, (2014), Special Eurobarometer 412, Brussels: Sport and physical activity, [Internet], <raspoloživo na:
http://ec.europa.eu/health/nutrition_physical_activity/docs/ebs_412_en.pdf>, [pristupljeno 25/04/2016.]
Vodič programa Erasmus+, (2016), [Internet], <raspoloživo na: http://ec.europa.eu/programmes/erasmusplus/sites/erasmusplus/files/files/resources/erasmus-plus-programme-guide_hr.pdf>, [pristupljeno 25/04/2016.]
Convention on the Rights of the Child, (1989), [Internet], <raspoloživo na: http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>, [pristupljeno 25/04/2016.]
Čustonja, Z. et. al., (2011), Treneri i stručni poslovi u hrvatskome sportu, (projektna studija), Zagreb: kineziološki fakultet, [Internet], <raspoloživo na: http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2379>, [pristupljeno 25/04/2016.]
Definicija sporta, (1992), Council of Europe, CoE, 1992, p.2), [Internet], <raspoloživo na:
https://www.coe.int/t/dg4/epas/resources/texts/Rec%2892%2913rev_en.pdf>, [pristupljeno 25/04/2016.]
Eurydice, (2015), Physical Education and Sport at School in Europe. European Commission/EACEA/Eurydice. Luxembourg: Publications Office of the European Union, (2015), [Internet], <raspoloživo na:
http://bookshop.europa.eu/en/physical-education-and-sport-at-school-in-europepbEC3113672/?CatalogCategoryID=AGwKABstsBgAAAEjpJEY4e5L>, [pristupljeno 25/04/2016.]

RADNA VERZIJA

Hrvatski zavod za javno zdravstvo, (2015), Akcijski plan za prevenciju i kontrolu kroničnih nezaraznih bolesti 2015-2020., [Internet], <raspoloživo na:
https://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwj_9sS2jqrMAhVJQpoKHT54AEYQFggiMAE&url=https%3A%2F%2Fzdravlje.gov.hr%2FUserDocsImages%2Fdokumenti%2FPlanovi%2C%2520izvije%25C5%25A1%25C4%2587a%2520i%2520odluke%2FAkcijski%2520plan%2520za%2520prevenciju%2520i%2520kontrolu%2520kroni%25C4%258Dnih%2520nezaraznih%2520bolesti%252020152020..docx&usg=AFQjCNFFu7DrUhvig9euKRztPJoiKRXv1g>, [pristupljeno 25/04/2016.]

Institut za javne financije, (2012), Financiranje sporta u republici hrvatskoj s usporednim prikazom financiranja u europskoj uniji 2012., [Internet], <raspoloživo na:
https://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwjutIuCoKrMAhXrNpoKHQTbAkYQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fpublic.mzos.hr%2Ffgs.axd%3Fid%3D19357&usg=AFQjCNH8KrByewFyMRbY-ntxjO-jAEmrHA&cad=rja>, [pristupljeno 25/04/2016.]

Lisabonski ugovor i odredbe o sportu u EU, (2009), [Internet], <raspoloživo na: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:12012E/TXT>, [pristupljeno 25/04/2016.]

Kineziološki fakultet Split, (2016), Istraživanje stupnja izrađenosti strateških dokumenata na razini jedinica lokalne samouprave, za potrebe izrade SUAS – neobjavljeni podaci.

Marović, D. & Rađa, M., (2016), Povjest Sporta u Splitu, [Internet], <raspoloživo na: http://www.muzejsporta-st.hr/izdavastvo.html>, [pristupljeno 25/04/2016.]

Ministarstvo zdravlja I socijalne skrbi, (2010), Akcijski plan za prevenciju i smanjenje prekomjerne tjelesne težine za razdoblje od 2010. do 2012. godine, [Internet], <raspoloživo na:
https://zdravlje.gov.hr/UserDocsImages//Programi%20i%20projekti%20-%20Ostali%20programi//AKCIJSKI_PLAN_ZA_PREVENCIJU_I_SMANJENJE_PREKOMJERNE_TJELESNE_TEZINE_2010_2012.pdf>, [pristupljeno 25/04/2016.]

Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa RH, (2007), Zakon o športu, [Internet], <raspoloživo na: http://public.mzos.hr/lgs.axd?t=16&id=24564>, [pristupljeno 25/04/2016.]

Nacionalna strategija razvoja zdravstva 2012-2020, [Internet], <raspoloživo na: https://zdravlje.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Programi,%20projekti%20i%20strategije/Nacionalna%20strategija%20zdravstva%20-%20za%20web.pdf>, [pristupljeno 25/04/2016.]

Nacionalni program živjeti zdravo, (2015), [Internet], <raspoloživo na: https://zdravlje.gov.hr/UserDocsImages//Programi%20i%20projekti%20%20Ostali%20programi//NP%20%C5%BDivjeti%20zdravo.pdf>, [pristupljeno 25/04/2016.]

Nacionalno vjeć za sport, (2011),Temeljna načela i smjernice razvoja sporta u RH 2011., [Internet], <raspoloživo na: http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=19287>, [pristupljeno 25/04/2016.]

Registar udruga RH, (2016), [Internet], <raspoloživo na: https://registri.uprava.hr/#!udruge>, [pristupljeno 25/04/2016.]

Rezolucija o radnom planu za sport 2014-2017, [Internet], <raspoloživo na: http://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:42014Y0614%2803%29
http://www.zakon.hr/z/300/Zakon-o-sportu>, [pristupljeno 25/04/2016.]

Razvoj Europske dimenzije u sportu, (2011), [Internet], <raspoloživo na:
http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011DC0012>, [pristupljeno 25/04/2016.]

Rezolucija o radnom planu za sport 2011-2014,), [Internet], <raspoloživo na:
http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:42011Y0601%2801%29>, [pristupljeno 25/04/2016.]

Studija doprinosa sporta ekonomskom razvoju i zapošljavanju u EU, (2015), [Internet], <raspoloživo na: http://ec.europa.eu/sport/library/studies/study-contribution-spors-economic-growth-final-rpt.pdf>, [pristupljeno 25/04/2016.]

Eurobarometar o sportu i tjelesnoj aktivnosti, (2014), European Commission, [Internet], <raspoloživo na: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-300_hr.htm>, [pristupljeno 25/04/2016.]

Splitski savez sportova, (2016), Podloga za izradu strategije splitskog sporta za period 2016. – 2024., [Internet], <raspoloživo na: http://sss.hr/media/docs/strategija_16_24/podloga_za_izradu_strategije_splitskog_sporta_2016_2024.pdf>, [pristupljeno 25/04/2016.]

Zakon o trgovačkim društvima, (2015), [Internet], <raspoloživo na:
http://www.zakon.hr/z/546/Zakon-o-trgova%C4%8Dkim-dru%C5%A1tvima>,[pristupljeno 25/04/2016.]

Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine 85/10, [Internet], <raspoloživo na:
http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_07_85_2422.html>, [pristupljeno 25/04/2016.]

Zakon o udrugama NN 74/14, [Internet], <raspoloživo na: http://www.zakon.hr/z/64/Zakon-o-udrugama>, [pristupljeno 25/04/2016.]

RADNA VERZIJA

World Health Organization Regional Office for Europe, (2013), Nutrition, physical activity and obesity, Croatia, [Internet], <raspoloživo na: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/243291/Croatia-WHO-Country-Profile.pdf>, [pristupljeno 25/04/2016.]
World Health Organisation, (2010), Global recommendations on physical activity for health, [Internet], <raspoloživo na: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/44399/1/9789241599979_eng.pdf>, [pristupljeno 25/04/2016.]
World Health Organization Regional Office for Europe, (2012), Action Plan,[Internet], <raspoloživo na: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/175544/RC62wd10Rev1-Eng.pdf>, [pristupljeno 25/04/2016.]
World Health Organization Regional Office for Europe, (2015), Croatia, Physical activity factsheet, [Internet], <raspoloživo na: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0011/288092/CROATIA_-Physical-Activity-Factsheet.pdf?ua=1>, [pristupljeno 25/04/2016.]
WWW.HR - početna stranica Hrvatske, [Internet], <raspoloživo na: http://www.hr/hrvatska/geografija/klima>, [pristupljeno 25/04/2016.]

Obrazovanje

EIZ (2015.), Analitička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja Hrvatske, Ekonomski institut Zagreb, Zagreb.
European Commission/EACEA/Eurydice/Eurostat (2014.), Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe. 2014 Edition. Eurydice and Eurostat Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
European Commission (2014.), Key data on Earlychildhood Education and Care in Europe, Eurydice and Eurostat report, (online), dostupno na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/166en.pdf (pristupljeno 19.10.2015.).
SOZT (2013.), Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije, Vlada republike Hrvatske.
DZS (2013.), Statistička izvješća 1496, (online), dostupno na: http://www.dzs.hr/hrv_eng/publication/2013/si-1496.pdf (pristupljeno 1.10.2015.).
DZS (2012.), Statistička izvješća 1442, (online), dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2011/SI-1442.pdf (pristupljeno 15.10.2015.).
DZS (2014a.), Studenti u akademskoj godini 2012./2013., Statističko izvješće 1499, (online), dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1499.pdf (pristupljeno 1.10.2015.)
DZS (2014b.), Visoko obrazovanje u 2013. godini, Statističko izvješće 1522, (online), dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/SI-1522.pdf (pristupljeno 11.10.2015.).
Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (Narodne novine, 87/2008).
Zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju (Narodne novine br.: 10/1997, 107/2007, 94/2013)

Gospodarstvo

Opća gospodarska kretanja

Europska komisija (2012.): Analysis of the main factors of regional growth: An in-depth study of the best and worst performing regions, preuzeto s: http://www.euregionalgrowth.eu/download/Final%20report%20PUBLIC.pdf (11.12.2015.)
Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2015.): Priopćenje Bruto domaći proizvod za Republiku Hrvatsku, NKPJS – 2. Razina i županije 2012, Zagreb, preuzeto s http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/12-01-06_01_2014.htm (11.10.2015.)
Hrvatska gospodarska komora (2015): Gospodarska kretanja, broj 1/2, Zagreb, 2015, preuzeto s http://www.hgk.hr/wp-content/blogs.dir/1/files_mf/gospodarska_kretanja_1_257.pdf (1.10.2015.)

RADNA VERZIJA

Državni zavod za Statistiku (2015): PRIOPĆENJE ZA JAVNOST u povodu objave prve procjene tromjesečnoga bruto domaćeg proizvoda za drugo tromjesečje 2015., preuzeto s http://www.dzs.hr/Hrv/important/PressCorner/PressRelease/PriopcenjeGDP2015Q2.pdf (2.10.2015.)

Tržište rada

Državni zavod za statistiku: Popis stanovništva 2011. (dostupno na http://www.dzs.hr, pristupljeno 16.11.2015.)

Državni zavod za statistiku: Zaposlenost i plaće u 2014., Statistička izvješća

Državni zavod za statistiku: Zaposlenost i plaće u 2010., Statistička izvješća

Eurostat: Statistika zaposlenosti (dostupno na http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Employment_statistics/hr, pristupljeno 16.11.2015.)

Galić, Z., Šverko, B. (2008.): Effects of prolonged unemployment and reemployment on psychological and physical health, Review of Psychology, Department of Psychology, Faculty of Philosophy, Zagreb, Vol.15,No.1-2 (dostupno na: http://mjesec.ffzg.hr/revija.psi/vol%2015%20no%201-2%202008/revija%203-10.pdf, pristupljeno 17.11.2015.)

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje: Statističke informacije, godina XII, Broj 4/2014, veljača 2015. (dostupno na http://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/publikacije/statisticke_informacije/2014/4/StatistickeInformacijeHZMOa_4_2014_veljaca2015.pdf, pristupljeno 18.11.2015.)

Hrvatski zavod za zapošljavanje: Mjesečni statistički bilten, Br. 10, godina XXVIII./2015. (dostupno na http://www.hzz.hr/UserDocsImages/stat_bilten_01_2015.pdf, pristupljeno 18.11.2015.)

Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područni ured Split, Odjel analitike i statistike: Izvješće o nezaposlenosti i zapošljavanju u 2014. god. u Splitsko-Dalmatinskoj županiji (dostupno na http://www.hzz.hr/UserDocsImages/ST_Godisnjak_2014.pdf, pristupljeno 18.11.2015.)

Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područni ured Split, Odjel analitike i statistike: Fluktuacije nezaposlenosti i zapošljavanja u Gradu Splitu 2008.-2015.

International Labour Organization (2014): Global Employment Trends 2014- Risk of Jobless Recovery (dostupno na: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_233953.pdf, pristupljeno 19.11.2015.)

Ministarstvo rada i mirovinskog sustava: Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020., Operativni program u okviru cilja Ulaganje za rast i radna mjesta, Zagreb, 2014. (dostupno na: http://www.strukturnifondovi.hr/UserDocsImages/Documents/Strukturni%20fondovi%202014.%20%E2%80%93%202020/OPULJP%20hr%2020150709.pdf, pristupljeno 23.11.2015.)

Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije: Smjernice za izradu strategije razvoja urbanih područja, praćenje njihove provedbe i vrednovanje, Zagreb, 2015. (dostupno na https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages//O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj//Smjernice%20za%20izradu%20strategije%20razvoja%20urbanih%20podru%C4%8Dja,%20pra%C4%87enje%20njihove%20provedbe%20i%20vrednovanje.pdf, pristupljeno 24.11.2015.)

Obadić, A, Majić, E. (2013): Analiza strukturne nezaposlenosti visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj i mjere za njezino smanjivanje, Poslovna izvrsnost Zagreb, God. VII, Br. 2

Regionalna razvojna agencija Splitsko-dalmatinske županije : Razvojna strategija Splitsko-Dalmatinske županije 2011.-2013. (dostupno na http://www.dalmacija.hr/Portals/0/docs/Tajnistvo/%C5%BErs%20sd%C5%BE.pdf, pristupljeno 25.11.2015.)

Poslovno okruženje

Brooks, A.C. (2009): Social Entrepreneurship: A modern Approach to Social Value Creation, Perason Prentice Hall, New Jersey.

CEPOR; (2011.); Izvješće o malim i srednjim poduzećima - 2011.; http://www.cepor.hr/publikacijepolicy-dokumentiprezentacije/izvjesce-o-malim-i-srednjim-poduzecima/ [2.12.2015.].

CEPOR; (2012.); Izvješće o malim i srednjim poduzećima - 2012.; http://www.cepor.hr/publikacijepolicy-dokumentiprezentacije/izvjesce-o-malim-i-srednjim-poduzecima/ [2.12.2015.].

CEPOR; (2013.); Izvješće o malim i srednjim poduzećima - 2013.; http://www.cepor.hr/publikacijepolicy-dokumentiprezentacije/izvjesce-o-malim-i-srednjim-poduzecima/ [2.12.2015.].
CEPOR; (2014.); Izvješće o malim i srednjim poduzećima - 2014.; http://www.cepor.hr/publikacijepolicy-dokumentiprezentacije/izvjesce-o-malim-i-srednjim-poduzecima/ [2.12.2015.].
EFIGE; (2012.); The triggers of competitiveness: The EFIGE cross-countra report; http://bruegel.org/2012/07/the-triggers-of-competitiveness-the-efige-cross-country-report/ [2.12.2015.].
European Commission (2014): A map of social enterprise and their eco-system in Europe, Country report: Croatia
Hrvatska obrtnička komora (2015): Statističke informacije – lipanj 2015., Zagreb.
OECD; (1997.); Small business, job creation and growth: facts, obstacles and best practices; www.oecd.org/cfe/smes/2090740.pdf [2.12.2015.].
Praszkier, R. i Nowak, A. (2011): Social Entrepreneurship: Theory and practice, Cambridge University Press, Cambridge, USA
SEFOR (The Forum of Social Entrepreneurs), Popis organizacija koje se bave socijalnim poduzetništvom, pregledano 23.10.2015.: http://pomakonline.com/sefor/index.php?zupanija=21
Vlada RH (2015): Strategiju razvoja društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. do 2020. godine.

Turizam i kultura u funkciji turizma

DZS (2010), UGOSTITELJSTVO PO ŽUPANIJAMA, u četvrtom tromjesečju 2009., preuzeto sa www.dzs.hr (18.10.2015.)
DZS (2011), UGOSITELJSTVO U 2010., Statistička izvješća, preuzeto sa www.dzs.hr (18.10.2015.)
DZS (2013), Priopćenja, NAUTIČKI TURIZAM, Kapaciteti i poslovanje luka nautičkog turizma u 2012, preuzeto sa www.dzs.hr (25.10.2015.)
DZS (2014), Priopćenja, NAUTIČKI TURIZAM, Kapaciteti i poslovanje luka nautičkog turizma u 2013, preuzeto sa www.dzs.hr (25.10.2015.)
DZS (2015), Priopćenja, NAUTIČKI TURIZAM, Kapaciteti i poslovanje luka nautičkog turizma u 2014, preuzeto sa www.dzs.hr (25.10.2015.)
Grad Split (2015). Strategija razvitka kulture grada Splita 2015.-2025., preuzeto sa http://www.split.hr/Default.aspx?sec=1794 (22.10.2015.)
Institut za turizam (2011), GLAVNI PLAN I STRATEGIJA RAZVOJA TURIZMA REPUBLIKE HRVATSKE, Izvještaj 3 - Hrvatski turizam i konkurentsko okruženje
Institut za turizam (2015). TOMAS LjETO 2014, Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj, obilježja turističke potražnje u Splitsko-dalmatinskoj županiji
Ministarstvo kulture Republike Hrvatske (2011). Strategija zaštite, očuvanja i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje 2011.-2015., Zagreb, preuzeto sa
http://www.min-kulture.hr/userdocsimages/bastina/STRATEGIJA_BASTINE_VRH.pdf (22.10.2015.)
Ministarstvo turizma Republike Hrvatske (2012), Popis kategoriziranih turističkih objekata: hoteli, kampovi i marine u Republici Hrvatskoj, od 24. 08. 2012., preuzeto sa http://www.mint.hr/default.aspx?ID=2505 (25.10.2015.)
Ministarstvo turizma Republike Hrvatske (2013), Popis kategoriziranih turističkih objekata: hoteli, kampovi i marine u Republici Hrvatskoj, od 06. 08. 2013., preuzeto sa http://www.mint.hr/default.aspx?ID=2505 (25.10.2015.)
Ministarstvo turizma Republike Hrvatske (2013a), Turizam u brojkama 2012, preuzeto sa http://www.mint.hr/ (25.10.2015.)
Ministarstvo turizma Republike Hrvatske (2014), Popis kategoriziranih turističkih objekata: hoteli, kampovi i marine u Republici Hrvatskoj, od 31. 10. 2014., preuzeto sa http://www.mint.hr/default.aspx?ID=2505 (25.10.2015.)
Ministarstvo turizma Republike Hrvatske (2014a), Turizam u brojkama 2013, preuzeto sa http://www.mint.hr/ (25.10.2015.)
Ministarstvo turizma Republike Hrvatske (2015), Turizam u brojkama 2014, preuzeto sa http://www.mint.hr/ (25.10.2015.)

RADNA VERZIJA

Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije (2009). Plan razvoja kulturnog turizma Splitsko-dalmatinske županije, Institut za turizam, Zagreb
Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije (2011). Statistička analiza turističkog prometa 2010. 1-61.
Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije (2012). Statistička analiza turističkog prometa 2011. 1-69.
Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije (2013). Statistička analiza turističkog prometa 2012. 1-69.
Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije (2014). Statistička analiza turističkog prometa 2013. 1-78.
Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije (2015). Statistička analiza turističkog prometa 2014. 1-77.

Urbano okruženje

Onečišćenje zraka

Agencija za zaštitu okoliša (2011) Izvješće o podacima iz Registra onečišćavanja okoliša za 2010.
Agencija za zaštitu okoliša (2011a) Godišnje izvješće o praćenju kvalitete zraka na području Republike Hrvatske za 2010.
Agencija za zaštitu okoliša (2012) Izvješće o podacima iz Registra onečišćavanja okoliša za 2011.
Agencija za zaštitu okoliša (2012a) Godišnje izvješće o praćenju kvalitete zraka na području Republike Hrvatske za 2011.
Agencija za zaštitu okoliša (2013) Izvješće o podacima iz Registra onečišćavanja okoliša za 2012.
Agencija za zaštitu okoliša (2013a) Godišnje izvješće o praćenju kvalitete zraka na području Republike Hrvatske za 2012.
Agencija za zaštitu okoliša (2014) Izvješće o podacima iz Registra onečišćavanja okoliša za 2013.
Agencija za zaštitu okoliša (2014a) Godišnje izvješće o praćenju kvalitete zraka na području Republike Hrvatske za 2013.
Agencija za zaštitu okoliša (2014b) Izvješće o stanju okoliša u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2009.-2012.
Agencija za zaštitu okoliša (2015) Godišnje izvješće o praćenju kvalitete zraka na području Republike Hrvatske za 2014.
Državni Hidrometeorološki zavod (2015) Podaci o količini i sastavu oborine s područja Splita za razdoblje 2010. - 2014.
Hrvatska Agencija za okoliš i prirodu (2016) Izvješće o podacima iz Registra onečišćavanja okoliša za 2014.
Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko dalmatinske županije (2014.) Godišnje izvješće o kvaliteti zraka s mjernih postaja na području splitsko - dalmatinske županije za razdoblje siječanj 2013. god. - prosinac 2013. god.
Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko dalmatinske županije (2015.) Izvješće o kvaliteti zraka s mjernih postaja u vlasništvu Cemex Hrvatska d.d., 1. siječanj 2014. god. - 31. prosinac 2014. god
Upravni odjel za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša, Split (2012.) Izvješće o stanju okoliša Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje 2008.-2011. godine

Onečišćenje vode

Agencija za zaštitu okoliša (AZO), Baza podataka i pokazatelja stanja morskog okoliša, marikulture i ribarstva: http://baltazar.izor.hr/azopub/bindex.
Agencija za zaštitu okoliša (2011) Izvješće o podacima iz Registra onečišćavanja okoliša za 2010.
Agencija za zaštitu okoliša (2012) Izvješće o podacima iz Registra onečišćavanja okoliša za 2011.
Agencija za zaštitu okoliša (2013) Izvješće o podacima iz Registra onečišćavanja okoliša za 2012
Agencija za zaštitu okoliša (2014) Izvješće o podacima iz Registra onečišćavanja okoliša za 2013.
Agencija za zaštitu okoliša (2014) Izvješće o stanju okoliša u Republici Hrvatskoj 2014 za razdoblje 2009.-2012.
Hrvatska Agencija za okoliš i prirodu (2016) Izvješće o podacima iz Registra onečišćavanja okoliša za 2014.

RADNA VERZIJA

Hrvatske vode: Podaci o onečišćenjima voda splitsko-dalmatinske županije za razdoblje 2010.-2014.
Hrvatske vode, Karakteristike površinskih vodnih tijela te stanje grupiranog podzemnog vodnog tijela, iskazani su prema Planu upravljanja vodnim područjem, za razdoblje 2013. – 2015, Zahtjev za pristup informacijama (Klasa: 008-02/16-02/0000286 Ur. broj: 15-16-1)
Kakvoća mora u Republici Hrvatskoj: http://baltazar.izor.hr/plazepub/kakvoca
Kušpilić, Grozdan; Marasović, Ivona; Vukadin, Ilija; Stojanoski, Lambe. Hydrographic conditions and nutrient requirements during red tide in the Kaštela Bay (middle Adriatic). // Acta Adriatica. 32 (1991) , 2; 813-826 (članak, znanstveni).
Lučka kapetanija Split: Podaci o vodenom balastu u razdoblju 2010. - 2013.
Marasović, Ivona. Encystment and Excystment of Gonyaulax polyedra during Red Tide.. // Estuarine, Coastal and Shelf Science. 28 (1989); 35-41 (članak, znanstveni).
Marasović, Ivona; Gačić, Miroslav; Krstulović, Nada; Kušpilić, Grozdan; Pucher-Petković, Trereza; Odžak, Nikša; Šolić, Mladen. Development of the red tide in the Kaštela Bay (Adriatic Sea). // Marine Chemistry. 32 (1991; 375-385 (članak, znanstveni).
Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije (2015.): Podaci o iznenadnim onečišćenjima mora u koju su bili uključeni djelatnici Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije preko Službe 112 i u sklopu Programa praćenja kakvoće mora na morskim plažama u razdoblju 2010.-2014.
Služba za prostorno planiranje grada Splita (2014), Ispitivanje zagađenja sa teškim metalima u sediment priobalnog pojasa grada Splita, Ronilački klub Nautilus.
Šolić, Mladen; Krstulović, Nada; Kušpilić, Grozdan; Ninčević Gladan, Živana; Bojanić, Natalia; Šestanović, Stefanija; Šantić, Danijela; Ordulj, Marin. Changes in microbial food web structure in response to changed environmental trophic status: A case study of the Vranjic Basin (Adriatic Sea). // Marine environmental research. 70 (2010) , 2; 239-249 (članak, znanstveni).
Upravni odjel za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša (2012) Izvješće o stanju okoliša Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje 2008.-2011. godine.

Onečišćenje tla

Agencija za zaštitu okoliša (2008) Program trajnog motrenja tala Hrvatske, Izrada Programa trajnoga motrenja tala Hrvatske s pilot projektom LIFE05 TCY/CRO
Agencija za zaštitu okoliša (AZO) Hrvatski nacionalni portal Registra onečiščivanja okoliša, preuzeto s http://hnproo.azo.hr/
Agencija za zaštitu okoliša (2011) Izvješće o podacima iz Registra onečišćavanja okoliša za 2010. godinu
Agencija za zaštitu okoliša (2012) Izvješće o podacima iz Registra onečišćavanja okoliša za 2011. godinu
Agencija za zaštitu okoliša (2013) Izvješće o podacima iz Registra onečišćavanja okoliša za 2012. godinu
Agencija za zaštitu okoliša (2014) Izvješće o podacima iz Registra onečišćavanja okoliša za 2013. godinu
Agencija za zaštitu okoliša (2014a) Izvješće o stanju okoliša u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2009.-2012.
Upravni odjel za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša (2012), Izvješće o stanju okoliša Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje 2008.-2011. godine
Uredba o kategorijama, vrstama i klasifikaciji otpada s katalogom otpada i listom opasnog otpada (NN 50/05, 39/09)
Vidaček, Bogunović, Bensa, 2005. Aktualno stanje zaštite tla u Hrvatskoj, preuzeto sa https://bib.irb.hr/datoteka/167016.pinta.doc
Zaštićena područja, prirodna baština i bioraznolikost
Državni zavod za zaštitu prirode (podaci preuzeti s http://www.dzzp.hr/korisni-linkovi/
Ruščić, M. (2008): Brač. U Anonymus: Lot 3. Inventarizacija i kartiranje Natura 2000 stanišnih tipova–prirodne obale u Dalmaciji
Splitsko-dalmatinska županija, UO za prostorno uređenje (podaci preuzeti s http://www.dalmacija.hr)

Gospodarenje otpadom

Plan gospodarenja otpadom Grada Splita za razdoblje 2008. – 2015. godine
Plan gospodarenja otpadom Grada Solina za razdoblje 2014. – 2020. godine

RADNA VERZIJA

Izmjene i dopune Plana gospodarenja otpadom Grada Kaštela za razdoblje 2008. – 2016. godine
Plan gospodarenja otpadom Grada Omiša za razdoblje 2011. – 2019. godine
Plan gospodarenja otpadom Grada Trogira za razdoblje 2014. do 2020. godine
Plan gospodarenja otpadom Grada Sinja za razdoblje 2009. – 2018. godine
Plan gospodarenja otpadom Općine Klis za razdoblje 2013. – 2019. godine
Plan gospodarenja otpadom Općine Muć za razdoblje 2009. – 2017. godine
Plan gospodarenja otpadom Općine Lećevica za razdoblje 2009. – 2017. godine
Plan gospodarenja otpadom Općine Dugopolje za razdoblje 2011. – 2018. godine
Plan gospodarenja otpadom Općine Dicmo za razdoblje 2014. – 2019. godine
Plan gospodarenja otpadom Općina Podstrana za razdoblje 2011. – 2019. godine
Plan gospodarenja otpadom Općine Dugi Rat za razdoblje 2010. – 2018. godine

Vodno-komunalna infrastruktura

Hrvatske vode (2008.), Vodoopskrbni plan Splitsko-dalmatinske županije
Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2011.), Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis za 2011. godinu
Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2012.), Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis za 2011. godinu
Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2013.), Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis za 2012. godinu
Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2014.), Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis za 2013. godinu
Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2015.), Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis za 2014. godinu
Splitsko-dalmatinska županija (2013.), Odluka o odvodnji otpadnih voda
Vlada RH (2010.), Plan provedbe (revidirani) vodno-komunalnih direktiva, Zagreb, preuzeto sa http://www.voda.hr/hr/plan-provedbe-vodnih-direktiva

Javni sustavi grijanja, pokrivenost i karakteristike

Grupa autora, Analiza potrošnje energije u Splitsko-Dalmatinskoj županiji i energetska bilanca u 2007. Godini, EIHP, Zagreb, 2009.
Grupa autora, Studija opravdanosti davanja koncesije: Centralni toplinski sustav Blatine i Spinut, Roterm d.o.o., Split, 2013.

Infrastruktura za distribuciju plina

Zakon o energiji – "Narodne Novine" broj 120/2012.,14/2014.
Zakon o tržištu plina – "Narodne Novine" broj NN 28/2013., 14/2014.
Uredba (EZ) BROJ 715/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009.
Destogodišnji plan razvoja plinskog transportnog sustava republike hrvatske 2014.-2023. (preuzeto sa: http://www.hera.hr/hr/docs/2014/Prijedlog_2014-06-18.pdf)
Plinacro - http://www.plinacro.hr/
Energetski Institut "Hrvoje Požar" - http://www.eihp.hr/
Hera - http://www.hera.hr/hr/docs/2015/Prijedlog_2015-04-02_01.pdf
Grupa autora, Analiza potrošnje energije u Splitsko-Dalmatinskoj županiji i energetska bilanca u 2007. Godini, EIHP, Zagreb, 2009.

Elektroenergetska infrastruktura

Goić, R. i drugi (2015), Studija razvoja distribucijske mreže za razdoblje narednih 20 godina za distribucijsku mrežu Elektrodalmacije Split, pogona u sjedištu (bez Šolte), pogon Trogir i Omiš, radna verzija, FESB Split
Hrvatski operator prijenosnog sustava d.o.o. (HOPS), Desetogodišnji plan razvoja prijenosne mreže (2014-2023), raspoloživo na http://www.hops.hr/wps/portal/hr/web/hees/razvoj
HEP – Operator distribucijskog sustava d.o.o. (HEP ODS), Desetogodišnji (2015.-2024) i trogodišnji (2015.-2017.) plan razvoja distribucijske mreže HEP ODS-a - prijedlog, raspoloživo na http://www.hep.hr/ods/propisi/10/10g_2015_2024_2015_07_06_out.pdf
HEP - Operator distribucijskog sustava d.o.o., Godišnja izvješća, raspoloživo na http://www.hep.hr/ods/publikacije/Default.aspx
Hrvatski operator tržišta električne energije d.o.o. (HROTE), sklopljeni ugovori, raspoloživo na http://www.hrote.hr/default.aspx?id=82
Splitsko-dalmatinska županija, Planovi prostornog uređenja, raspoloživo na http://www.dalmacija.hr/ustroj/upravni-odjeli/uo-za-prostorno-ure%C4%91enje/plan-prostornog-ure%C4%91enja-sd-zupanije

RADNA VERZIJA

Zakon o obnovljivim izvorima energije i visokoučinkovitoj kogeneraciji, NN 100/15, raspoloživo na http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_09_100_1937.html

Energetska učinkovitost i postojeća infrastruktura

Ministry of Economy, 2011a. 1st National Energy Efficiency Action Plan of Croatia. https://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/DOCS/986177/1st_NEEAP_2008-10_final.pdf

Ministry of Economy, 2011b. 2nd National Energy Efficiency Action Plan of Croatia. http://www.mingo.hr/userdocsimages/energetika/2nd%20National%20Energy%20Efficiency%20Action%20Plan%20of%20the%20Republic%20of%20Croatia%20until%20the%20end%20of%202013.pdf

European Commission, 2010. Directive, 2010/31/EU of the European Parliament and of the Council of 19 May 2010 on the energy performance of buildings, Brussels, Belgium.

Pravilnik o energetskom certificiranju zgrada, Narodne novine, 36/2010, 48/14 i 150/14.

Grupa autora, Analiza potrošnje energije u Splitsko-Dalmatinskoj županiji i energetska bilanca u 2007. Godini, EIHP, Zagreb, 2009.

UNDP Hrvatska - http://www.undp.org/content/croatia/hr/home.html.

FZOEU - http://www.enu.fzoeu.hr/rezultati.

Infrastruktura za mobilnost i internetsku povezanost

Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture, (2015), Nacionalni program razvoja širokopojasne agregacijske infrastrukture u područjima u kojima ne postoji dostatan komercijalni interes za ulaganja kao preduvjet razvoja pristupnih mreža novih generacija (NGA)

Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture, (2014), Okvirni nacionalni program za razvoj infrastrukture širokopojasnog pristupa u područjima u kojima ne postoji dostatan komercijalni interes za ulaganja, preuzeto sa http://www.mppi.hr/default.aspx?id=10457

Europska komisija, (2010), Communication from the commission to the european parliament, the council, the european economic and social committee and the committee of the regions - a digital agenda for Europe, com(2010) 245 final/2, 2010.,
http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/txt/?qid=1398407519747&uri= celex:52010dc0245

Europska komisija, (2012), digital agenda for Europe, scoreboard, preuzeto sa http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/scoreboard

HAKOM, HAKOM – područja dostupnosti širokopojasnog pristupa, interaktivna karta, preuzeto sa http://bbzone.hakom.hr/Home/SirokopojasniPristup #sthash.YR925fTI.dpbs

Lator d.o.o. (za potrebe Ministarstva pomorstva, prometa i infrastrukture), (2012), Studija odabira najpovoljnijih modela financiranja i poticajnih mjera za ulaganja u infrastrukturu širokopojasnog pristupa

IGH d.o.o. Split (2009), Prostorno-prometna studija urbanističkog razvoja Splita

Institut prometa i veza, (2006), Studija prostornog i prometnog rješenja željezničkog čvora Split,

Hrvatske ceste (2013), Brojenje prometa na cestama Republike Hrvatske godine 2013.

Hrvatske ceste (2014), Brojenje prometa na cestama Republike Hrvatske godine 2014.

Ministarstvo unutarnjih poslova, Policijska uprava Splitsko-dalmatinska

Promet d.o.o. Split

Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture

POPIS SKRAĆENICA

ADSL	Asimetrična digitalna pretplatnička linija, engl. *Asymmetric Digital Subscriber Line*
DOCSIS	Standard prijenosa podataka u kabelskim mrežama, engl. *Data Over Cable Service Interface Specification*
DSL	Digitalna pretplatnička linija – standard prijenosa podataka u pristupnim mrežama bakrenih parica, engl. *Digital Subscriber Loop*
FTTC	Pristup svjetlovodnim vlaknima do pločnika/kabineta, engl. *Fiber To The Curb/Cabinet*

RADNA VERZIJA

FTTH	Pristup svjetlovodnim vlaknima do krajnjih korisnika, engl. *Fiber To The Home*
FTTN	Pristup svjetlovodnim vlaknima do zasebnog čvora, engl. *Fiber To The Node*
HAKOM	Hrvatska agencija za poštu i elektroničke komunikacije, *vidi i NRA*
HFC	Kombinirana arhitektura koaksijalnih i svjetlovodnih kabela u pristupnim kabelskim mrežama, engl. *Hybrid Fiber-Coaxial*
HSPA	Napredni standard pokretnih mreža *trede generacije* (nazivan i 3.5G), engl. *High Speed Packet Access*
ICT	Informacijsko komunikacijska tehnologija, engl. *Information and Communication Technology*
JLS	Jedinica lokalne samouprave (grad ili opdina)
LTE	Standard pokretnih mreža *četvrte generacije* (4G), engl. *Long Term Evolution*
MPPI	Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture
MRRFEU	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije
NP-BBI	engl. National Programme for Broadband Backhaul Infrastructure
NGA	Pristupne mreže sljedede (nove) generacije, engl. Next Generation Access networks
NGN	Mreže sljedede generacije, engl. Next Generation Network
OLT	Pristupni čvor u PON pristupnim mrežama, engl. Optical Line Termination
ONP	Okvirni nacionalni program, kao program državnih potpora za pristupne mreže
POTS	Tradicionalna telefonska usluga u nepokretnoj mreži, engl. Plain Old Telephone Service
PPDŠP	Prikaz područja dostupnosti širokopojasnog pristupa (HAKOM-ova aplikacija prikaza područja dostupnosti širokopojasnog pristupa)
UMTS	Standard pokretnih mreža trede generacije (3G), engl. Universal Mobile Telecommunications System
VDSL	DSL standard velikih brzina, engl. Very high bit rate DSL
WDM	Multipleksiranje putem valnih duljina, engl. Wavelength Division Multiplexing

RADNA VERZIJA

PRILOZI

Demografija

Tablica P2.1.1.1. Kretanje ukupnog broja stanovništva UAS u 2001. i 2011. godini

Područje	Spol	2001.	2011.	Δ 2001-2011	Δ 2001-2011 %
RH	Ukupno	4.437.460	4.284.889	-152.571	-3,44%
	Muški	2.135.900	2.066.335	-69.565	-3,26%
	Ženski	2.301.560	2.218.554	-83.006	-3,61%
SDŽ	Ukupno	463.676	454.798	-8.878	-1,91%
	Muški	226.131	221.295	-4.836	-2,14%
	Ženski	237.545	233.503	-4.042	-1,70%
UAS	Ukupno	325.252	325.407	155	0,05%
	Muški	158.117	157.344	-773	-0,49%
	Ženski	167.135	168.063	928	0,56%
Gradovi UAS	Ukupno	295.648	293.649	-1.999	-0,68%
	Muški	143.384	141.427	-1.957	-1,36%
	Ženski	152.264	152.222	-42	-0,03%
Grad Split	Ukupno	188.694	178.102	-10.592	-5,61%
	Muški	90.484	84.477	-6.007	-6,64%
	Ženski	98.210	93.625	-4.585	-4,67%
Općine UAS	Ukupno	29.604	31.758	2.154	7,28%
	Muški	14.733	15.917	1.184	8,04%
	Ženski	14.871	15.841	970	6,52%
Priobalje UAS	Ukupno	284.921	285.044	123	0,04%
	Muški	138.111	137.209	-902	-0,65%
	Ženski	146.810	147.835	1.025	0,70%
Zaobalje UAS	Ukupno	40.331	40.363	32	0,08%
	Muški	20.006	20.135	129	0,64%
	Ženski	20.325	20.228	-97	-0,48%

Izvor: DZS; Popis stanovništva 2001., 2011.; obrada autora.

Tablica P2.1.1.2. Prirodni prirast i stopa nataliteta u razdoblju od 2010. do 2014.

Područje	Prirodni prirast					Stopa nataliteta					Stopa mortaliteta				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
RH	-8.735	-9.822	-9.939	-10.447	-11.273	10,10	9,61	9,77	9,37	9,30	12,13	11,91	12,10	11,82	11,95
SDŽ	368	-77	75	-277	-334	10,91	10,15	10,39	9,49	9,49	10,10	10,31	10,22	10,10	10,23
UAS	562	280	405	124	-10	11,88	11,40	11,74	10,35	10,82	10,62	12,04	11,12	10,00	11,47
Gradovi UAS	479	202	294	47	-56	11,50	10,70	10,84	10,22	10,06	8,90	9,29	8,94	8,99	9,11
Grad Split	50	-108	-42	-227	-282	10,38	9,51	9,74	8,76	8,77	10,10	10,12	9,98	10,03	10,36
Općine UAS	83	78	111	77	46	12,21	12,00	12,50	10,46	11,48	12,09	14,41	12,99	10,87	13,49
Priobalje UAS	501	297	403	117	21	11,38	11,07	11,65	10,40	10,17	8,04	8,22	8,20	8,29	8,14
Zaobalje UAS	61	-17	2	7	-31	12,47	11,79	11,83	10,29	11,59	13,63	16,51	14,54	12,01	15,35

Izvor: DZS, Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2010., 2011. 2012., 2013., 2014.: Obrada autora

RADNA VERZIJA

Tablica P2.1.1.3. Kretanje stanovništva prema dobnim grupama

Područje	UAS				Gradovi UAS				Općine UAS				Priobalje UAS				Zaobalje UAS			
Dob	2001	2011	Δ	Δ %	2001	2011	Δ	Δ %	2001	2011	Δ	Δ %	2001	2011	Δ	Δ %	2001	2011	Δ	Δ %
0-4	18.740	17.348	-1.392	-7,43%	16.768	15.442	-1.326	-7,91%	1.972	1.906	-66	-3,35%	16.152	15.049	-1.103	-6,83%	2.588	2.299	-289	-11,17%
5-9	20.010	16.977	-3.033	-15,16%	17.989	15.150	-2.839	-15,78%	2.021	1.827	-194	-9,60%	17.311	14.762	-2.549	-14,72%	2.699	2.215	-484	-17,93%
10-14	21.049	18.996	-2.053	-9,75%	19.059	16.883	-2.176	-11,42%	1.990	2.113	123	6,18%	18.237	16.345	-1.892	-10,37%	2.812	2.651	-161	-5,73%
15-19	23.034	20.199	-2.835	-12,31%	20.968	18.136	-2.832	-13,51%	2.066	2.063	-3	-0,15%	20.125	17.487	-2.638	-13,11%	2.909	2.712	-197	-6,77%
20-24	24.108	20.940	-3.168	-13,14%	21.913	18.955	-2.958	-13,50%	2.195	1.985	-210	-9,57%	21.194	18.218	-2.976	-14,04%	2.914	2.722	-192	-6,59%
25-29	23.288	22.093	-1.195	-5,13%	21.172	19.917	-1.255	-5,93%	2.116	2.176	60	2,84%	20.530	19.354	-1.176	-5,73%	2.758	2.739	-19	-0,69%
30-34	22.363	22.695	332	1,48%	20.263	20.403	140	0,69%	2.100	2.292	192	9,14%	19.601	20.065	464	2,37%	2.762	2.630	-132	-4,78%
35-39	23.704	22.510	-1.194	-5,04%	21.552	20.299	-1.253	-5,81%	2.152	2.211	59	2,74%	20.647	19.919	-728	-3,53%	3.057	2.591	-466	-15,24%
40-44	25.271	22.064	-3.207	-12,69%	23.073	19.938	-3.135	-13,59%	2.198	2.126	-72	-3,28%	22.124	19.382	-2.742	-12,39%	3.147	2.682	-465	-14,78%
45-49	24.693	23.283	-1.410	-5,71%	22.648	21.099	-1.549	-6,84%	2.045	2.184	139	6,80%	22.025	20.291	-1.734	-7,87%	2.668	2.992	324	12,14%
50-54	23.204	24.324	1.120	4,83%	21.389	22.070	681	3,18%	1.815	2.254	439	24,19%	20.823	21.217	394	1,89%	2.381	3.107	726	30,49%
55-59	14.469	22.746	8.277	57,21%	13.288	20.678	7.390	55,61%	1.181	2.068	887	75,11%	12.821	20.155	7.334	57,20%	1.648	2.591	943	57,22%
60-64	17.315	20.518	3.203	18,50%	15.643	18.700	3.057	19,54%	1.672	1.818	146	8,73%	15.061	18.325	3.264	21,67%	2.254	2.193	-61	-2,71%
65-69	15.732	12.617	-3.115	-19,80%	14.319	11.480	-2.839	-19,83%	1.413	1.137	-276	-19,53%	13.627	11.094	-2.533	-18,59%	2.105	1.523	-582	-27,65%
70-74	12.495	14.530	2.035	16,29%	11.359	13.091	1.732	15,25%	1.136	1.439	303	26,67%	10.909	12.638	1.729	15,85%	1.586	1.892	306	19,29%

RADNA VERZIJA

Područje	UAS				Gradovi UAS				Općine UAS				Priobalje UAS				Zaobalje UAS			
75-79	7.897	11.755	3.858	48,85%	7.196	10.677	3.481	48,37%	701	1.078	377	53,78%	6.867	10.266	3.399	49,50%	1.030	1.489	459	44,56%
80-84	3.454	7.473	4.019	116,36 %	3.123	6.777	3.654	117,00 %	331	696	365	110,27 %	2.990	6.613	3.623	121,17 %	464	860	396	85,34%
85-89	2.120	3.332	1.212	57,17%	1.920	3.047	1.127	58,70%	200	285	85	42,50%	1.837	2.980	1.143	62,22%	283	352	69	24,38%
90-94	752	802	50	6,65%	665	724	59	8,87%	87	78	-9	-10,34%	642	709	67	10,44%	110	93	-17	-15,45%
95 i više	101	205	104	102,97 %	91	183	92	101,10 %	10	22	12	120,00 %	86	175	89	103,49 %	15	30	15	100,00 %

Izvor: DZS; Popis stanovništva 2001., 2011.; obrada autora

RADNA VERZIJA

Tablica P2.1.1.4. Kretanje stanovništva prema kontingentima u 2001. godini

Područje	Spol	Ukupno	0 – 6 godina	0 -14 godina	0 -17 godina	0 -19 godina	Žene u fertilnoj dobi		Radno sposobno stanovništvo (15 – 64 godine)	60 i više godina	65 i više godina	75 i više godina
							15 – 49 godina	od toga 20 -29 godina				
RH	Ukupno	4.437.460	336.964	754.634	931.927	1.053.240	0	0	2.828.632	955.556	693.540	236.708
	Muški	2.135.900	172.455	386.167	476.777	538.843	0	0	1.475.860	385.775	265.108	72.765
	Ženski	2.301.560	164.509	368.467	455.150	514.397	1.080.121	295.723	1.352.772	569.781	428.432	163.943
SDŽ	Ukupno	463.676	38.425	85.585	104.973	118.027	0	0	296.386	91.874	66.251	23.480
	Muški	226.131	19.440	43.488	53.409	60.115	0	0	154.761	39.244	26.901	7.715
	Ženski	237.545	18.985	42.097	51.564	57.912	114.465	32.277	141.625	52.630	39.350	15.765
UAS	Ukupno	325.252	26.754	59.799	73.508	82.833	0	0	212.432	59.866	42.551	14.324
	Muški	158.117	13.575	30.358	37.440	42.237	0	0	109.677	25.705	17.407	4.818
	Ženski	167.135	13.179	29.441	36.068	40.596	83.190	23.428	102.755	34.161	25.144	9.506
Gradovi UAS	Ukupno	295.648	23.935	53.816	66.303	74.784	0	0	193.707	54.316	38.673	12.995
	Muški	143.384	12.116	27.307	33.741	38.093	0	0	99.554	23.380	15.939	4.461
	Ženski	152.264	11.819	26.509	32.562	36.691	76.068	21.341	94.153	30.936	22.734	8.534
Grad Split	Ukupno	188.694	14.301	32.122	39.683	44.913	0	0	124.222	36.459	26.140	9.076
	Muški	90.484	7.209	16.289	20.181	22.857	0	0	62.958	15.767	10.879	3.244
	Ženski	98.210	7.092	15.833	19.502	22.056	48.731	13.692	61.264	20.692	15.261	5.832
Općine UAS	Ukupno	29.604	2.819	5.983	7.205	8.049	0	0	18.725	5.550	3.878	1.329
	Muški	14.733	1.459	3.051	3.699	4.144	0	0	10.123	2.325	1.468	357
	Ženski	14.871	1.360	2.932	3.506	3.905	7.122	2.087	8.602	3.225	2.410	972

RADNA VERZIJA

Područje	Spol	Ukupno	0 – 6 godina	0 -14 godina	0 -17 godina	0 -19 godina	Žene u fertilnoj dobi		Radno sposobno stanovništvo (15 – 64 godine)	60 i više godina	65 i više godina	75 i više godina
							15 – 49 godina	od toga 20 -29 godina				
Priobalje UAS	Ukupno	284.921	23.110	51.700	63.671	71.825	0	0	187.123	52.019	36.958	12.422
	Muški	138.111	11.710	26.249	32.470	36.646	0	0	95.834	22.651	15.418	4.325
	Ženski	146.810	11.400	25.451	31.201	35.179	73.735	20.783	91.289	29.368	21.540	8.097
Zaobalje UAS	Ukupno	40.331	3.644	8.099	9.837	11.008	0	0	25.309	7.847	5.593	1.902
	Muški	20.006	1.865	4.109	4.970	5.591	0	0	13.843	3.054	1.989	493
	Ženski	20.325	1.779	3.990	4.867	5.417	9.455	2.645	11.466	4.793	3.604	1.409

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2001., 2011.; obrada autora.

Tablica P2.1.1.5. Kretanje stanovništva prema kontingentima u 2011. godini

Područje	Spol	Ukupno	0 – 6 godina	0 -14 godina	0 -17 godina	0 -19 godina	Žene u fertilnoj dobi		Radno sposobno stanovništvo (15 – 64 godine)	60 i više godina	65 i više godina	75 i više godina
							15 – 49 godina	od toga 20 -29 godina				
RH	Ukupno	4.284.889	296.204	652.428	797.855	896.605	0	0	2.873.828	1.031.373	758.633	344.230
	Muški	2.066.335	152.171	334.725	408.874	459.643	0	0	1.435.402	424.059	296.208	117.932
	Ženski	2.218.554	144.033	317.703	388.981	436.962	972.948	269.853	1.438.426	607.314	462.425	226.298
SDŽ	Ukupno	454.798	33.721	74.432	91.299	102.447	0	0	304.915	104.837	75.451	35.339
	Muški	221.295	17.251	37.948	46.422	52.192	0	0	152.220	44.846	31.127	13.080
	Ženski	233.503	16.470	36.484	44.877	50.255	104.031	29.117	152.695	59.991	44.324	22.259
UAS	Ukupno	325.407	24.292	53.321	65.459	73.520	0	0	221.372	71.232	50.714	23.567
	Muški	157.344	12.443	27.219	33.315	37.479	0	0	109.434	30.114	20.691	8.703
	Ženski	168.063	11.849	26.102	32.144	36.041	76.683	21.317	111.938	41.118	30.023	14.864
Gradovi UAS	Ukupno	293.649	21.616	47.475	58.362	65.611	0	0	200.195	64.679	45.979	21.408
	Muški	141.427	11.065	24.181	29.634	33.377	0	0	98.507	27.261	18.739	7.948

RADNA VERZIJA

Područje	Spol	Ukupno	0 – 6 godina	0 -14 godina	0 -17 godina	0 -19 godina	Žene u fertilnoj dobi		Radno sposobno stanovništvo (15 – 64 godine)	60 i više godina	65 i više godina	75 i više godina
							15 – 49 godina	od toga 20 -29 godina				
	Ženski	152.222	10.551	23.294	28.728	32.234	69.417	19.299	101.688	37.418	27.240	13.460
Grad Split	Ukupno	178.102	12.073	26.665	33.011	37.292	0	0	121.242	42.292	30.195	14.375
	Muški	84.477	6.198	13.534	16.725	18.976	0	0	58.749	17.542	12.194	5.386
	Ženski	93.625	5.875	13.131	16.286	18.316	41.756	11.389	62.493	24.750	18.001	8.989
Općine UAS	Ukupno	31.758	2.676	5.846	7.097	7.909	0	0	21.177	6.553	4.735	2.159
	Muški	15.917	1.378	3.038	3.681	4.102	0	0	10.927	2.853	1.952	755
	Ženski	15.841	1.298	2.808	3.416	3.807	7.266	2.018	10.250	3.700	2.783	1.404
Priobalje UAS	Ukupno	285.044	21.047	46.156	56.699	63.643	0	0	194.413	62.800	44.475	20.743
	Muški	137.209	10.793	23.540	28.851	32.446	0	0	95.331	26.678	18.338	7.814
	Ženski	147.835	10.254	22.616	27.848	31.197	67.588	18.659	99.082	36.122	26.137	12.929
Zaobalje UAS	Ukupno	40.363	3.245	7.165	8.760	9.877	0	0	26.959	8.432	6.239	2.824
	Muški	20.135	1.650	3.679	4.464	5.033	0	0	14.103	3.436	2.353	889
	Ženski	20.228	1.595	3.486	4.296	4.844	9.095	2.658	12.856	4.996	3.886	1.935

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2001., 2011.; obrada autora

RADNA VERZIJA

Tablica P2.1.1.6. Prosječna starost, indeks starenja i koeficijent starosti u 2001. i 2011. godini

Područje	Spol	2001			2011			Δ2011-2001		
		Prosječna starost	**Indeks starenja**	**Koeficijent starosti**	**Prosječna starost**	**Indeks starenja**	**Koeficijent starosti**	**Prosječna starost**	**Indeks starenja**	**Koeficijent starosti**
RH	Ukupno	39,3	90,7	21,6	41,7	115,0	24,1	2,4	24,3	2,5
	Muški	37,5	71,6	18,1	39,9	92,3	20,5	2,4	20,7	2,4
	Ženski	41,0	110,8	24,9	43,4	139,0	27,4	2,4	28,2	2,5
SDŽ	Ukupno	38,1	77,8	19,9	40,8	102,3	23,1	2,7	24,5	3,2
	Muški	36,7	65,3	17,4	39,4	85,9	20,3	2,7	20,6	2,9
	Ženski	39,4	90,9	22,3	42,2	119,4	25,7	2,8	28,5	3,4
UAS	Ukupno	38,0	90,2	20,4	40,4	104,6	22,5	2,4	14,4	2,1
	Muški	36,4	73,4	16,9	38,9	86,3	19,3	2,5	12,9	2,3
	Ženski	39,5	106,7	23,7	41,8	124,1	25,7	2,3	17,4	1,9
Gradovi UAS	Ukupno	36,7	65,7	17,5	39,6	89,3	20,7	2,9	23,6	3,2
	Muški	35,6	55,4	15,3	38,4	76,0	18,3	2,8	20,7	3,0
	Ženski	37,8	76,6	19,7	40,8	103,1	23,0	2,9	26,5	3,3
Grad Split	Ukupno	38,5	81,2	19,4	41,7	113,4	23,7	3,2	32,2	4,3
	Muški	37,2	69,0	17,5	40,0	92,4	20,8	2,8	23,4	3,3
	Ženski	39,8	93,8	21,2	43,2	135,1	26,4	3,4	41,3	5,2
Općine UAS	Ukupno	39,0	111,2	22,8	41,0	117,7	24,0	2,0	6,5	1,2
	Muški	37,1	88,8	18,4	39,4	95,1	20,2	2,3	6,3	1,8
	Ženski	40,9	132,6	27,1	42,6	142,2	28,0	1,8	9,6	0,8
Priobalje UAS	Ukupno	36,1	61,2	16,6	39,2	85,7	20,2	3,1	24,5	3,7
	Muški	35,2	53,2	15,0	38,1	74,3	18,3	2,8	21,1	3,3
	Ženski	37,0	69,5	18,1	40,3	97,5	22,0	3,3	28,0	4,0
Zaobalje UAS	Ukupno	40,1	124,1	24,9	41,8	126,7	25,1	1,6	2,6	0,3
	Muški	37,8	96,9	19,2	40,0	100,3	20,5	2,2	3,3	1,2
	Ženski	42,4	150,2	30,3	43,5	155,3	29,9	1,1	5,1	-0,4

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2001., 2011.; obrada autora

Tablica P2.1.1.7. Stanovništvo s teškoćama u obavljanju svakodnevnih aktivnosti u 2011. godini

Područje	Pomoć druge osobe	Ukupno	Dob																
			0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85 i više
RH	Ukupno	759.908	3.635	6.184	8.367	8.021	7.732	10.091	13.353	22.689	35.146	49.919	72.234	87.693	81.597	70.218	89.117	89.368	63.376	41.168
	A	233.327	2.171	2.741	3.011	2.373	2.211	2.788	3.450	4.669	6.238	8.716	12.291	15.653	17.266	18.223	29.430	38.547	34.725	28.824
	B	202.407	2.132	2.666	2.897	2.281	2.094	2.624	3.175	4.137	5.417	7.413	10.293	13.048	14.478	15.271	24.580	32.758	30.556	26.587
SDŽ	Ukupno	74.412	560	733	797	781	776	965	1.411	2.626	3.897	5.162	7.188	8.205	8.072	5.823	8.392	8.289	6.270	4.465
	A	23.373	361	355	337	291	251	297	379	582	719	897	1.192	1.406	1.613	1.520	2.759	3.628	3.518	3.268
	B	20.058	352	344	321	280	240	277	343	509	608	735	954	1.137	1.303	1.274	2.282	3.043	3.068	2.988
UAS	Ukupno	51.146	423	521	559	585	565	691	1.056	1.838	2.819	3.689	5.079	5.829	5.573	3.978	5.547	5.457	4.102	2.835
	A	15.171	266	241	241	207	178	207	265	367	486	588	781	944	1.053	992	1.718	2.326	2.264	2.047
	B	13.158	260	233	231	200	171	190	241	322	407	478	628	769	860	837	1.440	1.980	1.998	1.913
Gradovi UAS	Ukupno	45.991	383	473	509	527	526	616	943	1.636	2.553	3.321	4.570	5.236	5.014	3.583	4.922	4.896	3.701	2.582
	A	13.583	241	220	223	193	163	182	237	335	439	544	705	834	937	879	1.489	2.092	2.018	1.852
	B	11.782	235	213	214	186	157	166	216	292	369	441	565	680	766	741	1.245	1.781	1.780	1.735
Grad Split	Ukupno	26.869	193	245	286	311	292	352	530	904	1.409	1.780	2.484	2.985	2.903	2.134	2.889	3.003	2.327	1.842
	A	8.250	120	124	140	127	97	112	147	205	258	304	403	480	549	534	890	1.234	1.220	1.306
	B	7.115	118	120	134	122	94	99	133	182	210	240	313	389	441	448	746	1.031	1.068	1.227
Općine UAS	Ukupno	2.050	18	18	17	21	15	22	45	55	116	135	193	237	297	178	230	200	169	84
	A	1.588	25	21	18	14	15	25	28	32	47	44	76	110	116	113	229	234	246	195
	B	1.376	25	20	17	14	14	24	25	30	38	37	63	89	94	96	195	199	218	178
Priobalje UAS	Ukupno	44.012	366	454	494	512	509	605	927	1.569	2.395	3.104	4.289	5.044	4.849	3.420	4.683	4.677	3.594	2.521
	A	12.947	222	214	223	188	154	179	238	321	424	495	650	803	886	817	1.407	1.957	1.958	1.811
	B	11.246	216	207	214	181	147	163	215	283	352	399	526	652	721	695	1.180	1.668	1.729	1.698
Zaobalje	Ukupno	7.134	57	67	65	73	56	86	129	269	424	585	790	785	724	558	864	780	508	314

RADNA VERZIJA

Područje	Pomoć druge osobe	Ukupno	Dob																	
			0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85 i više
UAS	A	2.224	44	27	18	19	24	28	27	46	62	93	131	141	167	175	311	369	306	236
	B	1.912	44	26	17	19	24	27	26	39	55	79	102	117	139	142	260	312	269	215

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011.; obrada autora; A – Osoba treba pomoć druge osobe; B - Osoba koristi pomoć druge osobe

Tablica P2.1.1.8. Migracijska kretanja na području UAS 2001.

Područje	Spol	Od rođenja stanuju u istom naselju	Doseljeni u naselje stanovanja 2001								Nepoznato
			s područja Republike Hrvatske					iz inozemstva			
			svega	iz drugog naselja istog grada ili općine	iz drugog grada ili općine iste županije	iz druge županije	nepoznato mjesto u RH	svega	Bosna i Hercegovina	ostale zemlje	
RH	Ukupno	2.298.045	1.609.237	300.548	589.247	708.735	10.707	519.915	381.764	138.151	10.707
	Muški	1.245.309	641.475	108.805	228.195	299.242	5.233	243.775	181.948	61.827	5.233
	Ženski	1.052.736	967.762	191.743	361.052	409.493	5.474	276.140	199.816	76.324	5.474
SDŽ	Ukupno	250.002	168.949	23.571	104.454	39.717	1.207	43.773	32.187	11.586	1.207
	Muški	137.023	68.962	7.927	42.916	17.538	581	19.671	14.729	4.942	581
	Ženski	112.979	99.987	15.644	61.538	22.179	626	24.102	17.458	6.644	626
UAS	Ukupno	163.306	132.056	14.997	83.074	33.225	760	29.268	20.703	8.565	760
	Muški	87.418	56.599	5.270	35.807	15.151	371	13.786	10.057	3.729	371
	Ženski	75.888	75.457	9.727	47.267	18.074	389	15.482	10.646	4.836	389
Gradovi UAS	Ukupno	146.731	121.089	13.872	74.274	32.256	687	27.320	19.111	8.209	687
	Muški	77.825	52.418	5.093	32.185	14.809	331	12.890	9.301	3.589	331
	Ženski	68.906	68.671	8.779	42.089	17.447	356	14.430	9.810	4.620	356

RADNA VERZIJA

Područje	Spol	Od rođenja stanuju u istom naselju	Doseljeni u naselje stanovanja 2001								Nepoznato
			s područja Republike Hrvatske					iz inozemstva			
			svega	iz drugog naselja istog grada ili općine	iz drugog grada ili općine iste županije	iz druge županije	nepoznato mjesto u RH	svega	Bosna i Hercegovina	ostale zemlje	
Grad Split	Ukupno	94.648	76.712	4.255	46.762	25.347	348	16.986	10.603	6.383	348
	Muški	48.308	34.123	1.862	20.468	11.627	166	7.882	5.072	2.810	166
	Ženski	46.340	42.589	2.393	26.294	13.720	182	9.104	5.531	3.573	182
Općine UAS	Ukupno	16.575	10.967	1.125	8.800	969	73	1.948	1.592	356	73
	Muški	9.593	4.181	177	3.622	342	40	896	756	140	40
	Ženski	6.982	6.786	948	5.178	627	33	1.052	836	216	33
Priobalje UAS	Ukupno	136.444	119.683	10.921	75.937	32.158	667	28.207	20.006	8.201	667
	Muški	71.627	52.849	4.370	33.399	14.763	317	13.337	9.756	3.581	317
	Ženski	64.817	66.834	6.551	42.538	17.395	350	14.870	10.250	4.620	350
Zaobalje UAS	Ukupno	26.862	12.373	4.076	7.137	1.067	93	1.061	697	364	93
	Muški	15.791	3.750	900	2.408	388	54	449	301	148	54
	Ženski	11.071	8.623	3.176	4.729	679	39	612	396	216	39

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2001.; obrada autora

Tablica P2.1.1.9. Migracijska kretanja na području UAS 2011.

Područje	Spol	Od rođenja	Doseljeni u naselje stanovanja 2011		Nepoznato
			s područja Republike Hrvatske	iz inozemstva	

RADNA VERZIJA

		stanuju u istom naselju	svega	iz drugog naselja istog grada ili općine	iz drugog grada ili općine iste županije	iz druge županije	nepoznato mjesto u RH	svega	Bosna i Hercegovina	ostale zemlje	
RH	Ukupno	2.042.279	1.634.453	298.753	634.175	699.943	1.582	604.902	271.211	333.691	3.255
	Muški	1.114.648	657.250	113.966	248.458	294.083	743	293.029	125.347	167.682	1.408
	Ženski	927.631	977.203	184.787	385.717	405.860	839	311.873	145.864	166.009	1.847
SDŽ	Ukupno	228.958	167.884	23.182	108.102	36.392	208	57.639	27.662	29.977	317
	Muški	126.677	66.379	7.905	42.944	15.425	105	28.126	12.319	15.807	113
	Ženski	102.281	101.505	15.277	65.158	20.967	103	29.513	15.343	14.170	204
UAS	Ukupno	158.297	128.113	16.277	82.605	29.071	160	38.733	17.640	21.093	264
	Muški	85.624	52.228	5.802	33.892	12.457	77	19.391	8.274	11.117	101
	Ženski	72.673	75.885	10.475	48.713	16.614	83	19.342	9.366	9.976	163
Gradovi UAS	Ukupno	141.909	115.681	15.613	71.931	27.989	148	35.835	16.324	19.511	224
	Muški	76.111	47.305	5.649	29.525	12.060	71	17.923	7.644	10.279	88
	Ženski	65.798	68.376	9.964	42.406	15.929	77	17.912	8.680	9.232	136
Grad Split	Ukupno	91.236	64.158	3.886	38.558	21.598	116	22.603	9.620	12.983	105
	Muški	46.915	26.357	1.595	15.475	9.233	54	11.166	4.444	6.722	39
	Ženski	44.321	37.801	2.291	23.083	12.365	62	11.437	5.176	6.261	66
Općine UAS	Ukupno	16.388	12.432	664	10.674	1.082	12	2.898	1.316	1.582	40
	Muški	9.513	4.923	153	4.367	397	6	1.468	630	838	13
	Ženski	6.875	7.509	511	6.307	685	6	1.430	686	744	27
Priobalje UAS	Ukupno	133.743	114.201	12.058	74.107	27.885	151	36.876	16.991	19.885	224
	Muški	70.983	47.705	4.715	30.939	11.980	71	18.433	7.995	10.438	88
	Ženski	62.760	66.496	7.343	43.168	15.905	80	18.443	8.996	9.447	136
Zaobalje UAS	Ukupno	24.554	13.912	4.219	8.498	1.186	9	1.857	649	1.208	40
	Muški	14.641	4.523	1.087	2.953	477	6	958	279	679	13

Područje	Spol	Od rođenja stanuju u istom naselju	Doseljeni u naselje stanovanja 2011								Nepoznato
			s područja Republike Hrvatske					iz inozemstva			
			svega	iz drugog naselja istog grada ili općine	iz drugog grada ili općine iste županije	iz druge županije	nepoznato mjesto u RH	svega	Bosna i Hercegovina	ostale zemlje	
	Ženski	9.913	9.389	3.132	5.545	709	3	899	370	529	27

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011.; obrada autora

RADNA VERZIJA

Tablica P2.1.1.10. Obrazovna struktura stanovništva prema područjima i dobnim skupinama u 2001. godini

Područje	Dob	2001										
		Ukupno	Bez škole	1 - 3 razreda osnovne škole	4 - 7 razreda osnovne škole	Osnovna škola	Srednja škola	Visoko obrazovanje				Nepoznato
								Svega	Stručni studij	Sveučilišni studij	Doktorat znanosti	
RH	Ukupno	3.682.826	105.332	166.371	414.008	801.168	1.733.198	438.034	150.167	280.424	7.443	24.715
	15-29	898.734	3.827	10.012	13.926	271.456	533.309	61.812	18.428	43.322	62	4.392
	30-49	1.279.683	7.946	15.821	39.068	252.949	748.274	209.776	65.028	142.191	2.557	5.849
	50-64	791.564	18.735	40.692	138.052	165.043	309.334	115.151	44.786	67.432	2.933	4.557
	65 i više	712.845	74.824	99.846	222.962	111.720	142.281	51.295	21.925	27.479	1.891	9.917
SDŽ	Ukupno	378.091	13.302	18.466	28.716	67.137	196.955	51.020	18.992	31.389	639	2.495
	15-29	98.179	319	1.785	709	25.352	62.350	7.140	2.266	4.870	4	524
	30-49	132.874	646	1.889	2.476	16.908	85.685	24.728	8.173	16.327	228	542
	50-64	78.613	1.542	5.086	10.761	14.283	33.170	13.349	5.808	7.288	253	422
	65 i više	68.425	10.795	9.706	14.770	10.594	15.750	5.803	2.745	2.904	154	1.007
UAS	Ukupno	265.453	7.173	11.310	15.594	43.260	145.257	41.373	14.984	25.828	561	1.486
	15-29	70.430	184	1.365	425	17.721	44.780	5.685	1.717	3.964	4	270
	30-49	96.031	377	1.206	1.195	9.988	62.774	20.188	6.482	13.508	198	303
	50-64	54.988	980	3.097	5.921	8.656	25.243	10.853	4.641	5.981	231	238
	65 i više	44.004	5.632	5.642	8.053	6.895	12.460	4.647	2.144	2.375	128	675
Gradovi UAS	Ukupno	241.832	5.779	9.586	13.129	38.823	133.528	39.720	14.342	24.829	549	1.267
	15-29	64.053	167	1.186	358	16.042	40.715	5.353	1.600	3.749	4	232
	30-49	87.536	321	969	868	8.490	57.309	19.318	6.178	12.948	192	261
	50-64	50.320	794	2.599	4.883	7.760	23.601	10.484	4.463	5.795	226	199
	65 i	39.923	4.497	4.832	7.020	6.531	11.903	4.565	2.101	2.337	127	575

Područje	2001											
	Dob	Ukupno	Bez škole	1 - 3 razreda osnovne škole	4 - 7 razreda osnovne škole	Osnovna škola	Srednja škola	Visoko obrazovanje				Nepoznato
								Svega	Stručni studij	Sveučilišni studij	Doktorat znanosti	
	više											
Grad Split	Ukupno	156.572	2.749	5.132	6.411	22.694	87.240	31.617	10.990	20.125	502	729
	15-29	40.289	97	816	164	9.597	25.548	3.972	1.087	2.882	3	95
	30-49	55.645	151	454	293	4.083	35.571	14.966	4.528	10.266	172	127
	50-64	33.719	334	1.285	2.197	4.396	16.751	8.654	3.560	4.887	207	102
	65 i više	26.919	2.167	2.577	3.757	4.618	9.370	4.025	1.815	2.090	120	405
Općine UAS	Ukupno	23.621	1.394	1.724	2.465	4.437	11.729	1.653	642	999	12	219
	15-29	6.377	17	179	67	1.679	4.065	332	117	215	0	38
	30-49	8.495	56	237	327	1.498	5.465	870	304	560	6	42
	50-64	4.668	186	498	1.038	896	1.642	369	178	186	5	39
	65 i više	4.081	1.135	810	1.033	364	557	82	43	38	1	100
Priobalje UAS	Ukupno	233.221	5.015	9.195	12.044	37.148	129.247	39.244	14.120	24.565	559	1.328
	15-29	61.849	156	1.264	348	15.310	39.217	5.328	1.586	3.738	4	226
	30-49	84.397	294	1.019	735	7.979	55.089	19.013	6.043	12.773	197	268
	50-64	48.705	683	2.486	4.295	7.471	23.195	10.367	4.410	5.727	230	208
	65 i više	38.270	3.882	4.426	6.666	6.388	11.746	4.536	2.081	2.327	128	626
Zaobalje UAS	Ukupno	32.232	2.158	2.115	3.550	6.112	16.010	2.129	864	1.263	2	158
	15-29	8.581	28	101	77	2.411	5.563	357	131	226	0	44
	30-49	11.634	83	187	460	2.009	7.685	1.175	439	735	1	35
	50-64	6.283	297	611	1.626	1.185	2.048	486	231	254	1	30
	65 i više	5.734	1.750	1.216	1.387	507	714	111	63	48	0	49

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2001.; obrada autora

RADNA VERZIJA

Tablica P2.1.1.11. Obrazovna struktura stanovništva prema područjima i dobnim skupinama u 2011. godini

Područje	Dob	2011										
		Ukupno	Bez škole	1 - 3 razreda osnovne škole	4 - 7 razreda osnovne škole	Osnovna škola	Srednja škola	Visoko obrazovanje				Nepoznato
								Svega	Stručni studij	Sveučilišni studij	Doktorat znanosti	
RH	Ukupno	3.632.461	62.092	34.786	249.081	773.489	1.911.815	595.233	212.059	371.472	11.702	5.965
	15-29	794.901	3.254	803	8.425	210.915	469.719	101.395	29.924	71.324	147	390
	30-49	1.173.867	5.288	1.222	8.970	167.514	740.548	249.237	77.715	166.261	5.261	1.088
	50-64	905.060	7.145	2.998	49.690	203.913	482.673	157.419	65.981	87.971	3.467	1.222
	65 i više	758.633	46.405	29.763	181.996	191.147	218.875	87.182	38.439	45.916	2.827	3.265
SDŽ	Ukupno	380.366	7.512	3.687	22.404	64.293	213.443	68.450	26.624	40.774	1.052	577
	15-29	87.195	296	7	343	22.897	51.518	12.099	3.897	8.186	16	35
	30-49	123.048	437	29	318	10.331	84.318	27.530	9.580	17.494	456	85
	50-64	94.672	528	192	4.485	15.651	54.553	19.193	8.569	10.269	355	70
	65 i više	75.451	6.251	3.459	17.258	15.414	23.054	9.628	4.578	4.825	225	387
UAS	Ukupno	272.086	4.376	2.135	12.356	42.585	154.734	55.439	20.827	33.659	953	461
	15-29	63.232	190	6	255	16.572	36.620	9.571	2.915	6.642	14	18
	30-49	90.552	233	15	163	6.514	60.622	22.948	7.722	14.793	433	57
	50-64	67.588	313	92	2.250	9.420	40.033	15.422	6.695	8.405	322	58
	65 i više	50.714	3.640	2.022	9.688	10.079	17.459	7.498	3.495	3.819	184	328
Gradovi UAS	Ukupno	246.174	3.732	1.722	10.188	37.549	140.248	52.354	19.452	31.978	924	381
	15-29	57.008	177	5	219	14.824	32.935	8.831	2.609	6.209	13	17
	30-49	81.739	216	11	126	5.455	54.365	21.512	7.137	13.957	418	54
	50-64	61.448	278	64	1.732	8.063	36.514	14.746	6.343	8.089	314	51
	65 i više	45.979	3.061	1.642	8.111	9.207	16.434	7.265	3.363	3.723	179	259

Područje	Dob	2011										
		Ukupno	Bez škole	1 - 3 razreda osnovne škole	4 - 7 razreda osnovne škole	Osnovna škola	Srednja škola	Visoko obrazovanje				Nepoznato
								Svega	Stručni studij	Sveučilišni studij	Doktorat znanosti	
Grad Split	Ukupno	151.437	1.782	818	4.921	20.426	84.144	39.149	13.779	24.553	817	197
	15-29	33.468	113	2	137	8.643	18.641	5.920	1.574	4.334	12	12
	30-49	49.269	105	5	48	2.460	30.874	15.748	4.879	10.510	359	29
	50-64	38.505	112	19	634	3.748	22.578	11.383	4.618	6.491	274	31
	65 i više	30.195	1.452	792	4.102	5.575	12.051	6.098	2.708	3.218	172	125
Općine UAS	Ukupno	25.912	644	413	2.168	5.036	14.486	3.085	1.375	1.681	29	80
	15-29	6.224	13	1	36	1.748	3.685	740	306	433	1	1
	30-49	8.813	17	4	37	1.059	6.257	1.436	585	836	15	3
	50-64	6.140	35	28	518	1.357	3.519	676	352	316	8	7
	65 i više	4.735	579	380	1.577	872	1.025	233	132	96	5	69
Priobalje UAS	Ukupno	238.888	3.301	1.526	9.729	36.096	135.704	52.119	19.283	31.892	944	413
	15-29	55.059	172	4	224	14.386	31.511	8.745	2.586	6.145	14	17
	30-49	79.657	202	10	108	5.192	52.526	21.565	7.130	14.005	430	54
	50-64	59.697	245	58	1.559	7.721	35.492	14.571	6.234	8.021	316	51
	65 i više	44.475	2.682	1.454	7.838	8.797	16.175	7.238	3.333	3.721	184	291
Zaobalje UAS	Ukupno	33.198	1.075	609	2.627	6.489	19.030	3.320	1.544	1.767	9	48
	15-29	8.173	18	2	31	2.186	5.109	826	329	497	0	1
	30-49	10.895	31	5	55	1.322	8.096	1.383	592	788	3	3
	50-64	7.891	68	34	691	1.699	4.541	851	461	384	6	7
	65 i više	6.239	958	568	1.850	1.282	1.284	260	162	98	0	37

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2001.; obrada autora

Tablica P2.1.1.12. Obrazovna struktura stanovništva starijeg od 15 godina prema obrazovnim područjima u 2011. godini

Područje	Obrazovna područja	2011		2011 (%)	
		Srednja škola	Visoko obrazovanje	Srednja škola	Visoko obrazovanje
RH	Ukupno	1.911.815	595.233	99,48%	**99,74%***
	Opći programi	186.490	0	9,75%	**0,00%**
	Obrazovanje	9.916	64.145	0,52%	**10,78%**
	Humanističke znanosti i umjetnost	11.516	61.818	0,60%	**10,39%**
	Društvene znanosti, poslovanje i pravo	402.862	191.092	21,07%	**32,10%**
	Prirodne znanosti	4.886	22.287	0,26%	**3,74%**
	Inženjerstvo, prerađivačka industrija i građevinarstvo	802.192	108.737	41,96%	**18,27%**
	Poljoprivreda	52.823	25.236	2,76%	**4,24%**
	Zdravstvo i socijalna skrb	71.603	50.584	3,75%	**8,50%**
	Usluge	359.569	69.802	18,81%	**11,73%**
SDŽ	Ukupno	213.443	68.450	99,42%	**99,72%**
	Opći programi	20.554	0	9,63%	**0,00%**
	Obrazovanje	930	7.155	0,44%	**10,45%**
	Humanističke znanosti i umjetnost	1.664	7.027	0,78%	**10,27%**
	Društvene znanosti, poslovanje i pravo	45.180	23.744	21,17%	**34,69%**
	Prirodne znanosti	343	2.191	0,16%	**3,20%**
	Inženjerstvo, prerađivačka industrija i građevinarstvo	82.285	12.566	38,55%	**18,36%**
	Poljoprivreda	2.930	1.125	1,37%	**1,64%**
	Zdravstvo i socijalna skrb	7.145	5.547	3,35%	**8,10%**
	Usluge	51.165	8.903	23,97%	**13,01%**
UAS	Ukupno	154.734	55.439	99,38%	**99,76%**
	Opći programi	15.373	0	9,94%	**0,00%**
	Obrazovanje	637	5.317	0,41%	**9,59%**
	Humanističke znanosti i umjetnost	1.444	5.596	0,93%	**10,09%**
	Društvene znanosti, poslovanje i pravo	32.891	19.217	21,26%	**34,66%**
	Prirodne znanosti	239	1.799	0,15%	**3,25%**
	Inženjerstvo, prerađivačka industrija i građevinarstvo	60.115	10.666	38,85%	**19,24%**
	Poljoprivreda	2.008	765	1,30%	**1,38%**
	Zdravstvo i socijalna skrb	5.772	4.671	3,73%	**8,43%**
	Usluge	35.288	7.273	22,81%	**13,12%**

Područje	Obrazovna područja	2011		2011 (%)	
		Srednja škola	Visoko obrazovanje	Srednja škola	Visoko obrazovanje
Gradovi UAS	Ukupno	140.248	52.354	99,34%	**99,76%**
	Opći programi	14.483	0	10,33%	**0,00%**
	Obrazovanje	610	4.943	0,43%	**9,44%**
	Humanističke znanosti i umjetnost	1.370	5.339	0,98%	**10,20%**
	Društvene znanosti, poslovanje i pravo	30.080	18.128	21,45%	**34,63%**
	Prirodne znanosti	228	1.719	0,16%	**3,28%**
	Inženjerstvo, prerađivačka industrija i građevinarstvo	53.818	10.057	38,37%	**19,21%**
	Poljoprivreda	1.844	729	1,31%	**1,39%**
	Zdravstvo i socijalna skrb	5.340	4.425	3,81%	**8,45%**
	Usluge	31.555	6.888	22,50%	**13,16%**
Grad Split	Ukupno	84.144	39.149	99,19%	**99,78%**
	Opći programi	10.096	0	12,00%	**0,00%**
	Obrazovanje	448	3.379	0,53%	**8,63%**
	Humanističke znanosti i umjetnost	1.042	3.994	1,24%	**10,20%**
	Društvene znanosti, poslovanje i pravo	19.430	13.731	23,09%	**35,07%**
	Prirodne znanosti	139	1.290	0,17%	**3,30%**
	Inženjerstvo, prerađivačka industrija i građevinarstvo	29.401	7.659	34,94%	**19,56%**
	Poljoprivreda	760	425	0,90%	**1,09%**
	Zdravstvo i socijalna skrb	3.495	3.467	4,15%	**8,86%**
	Usluge	18.650	5.118	22,16%	**13,07%**
Općine UAS	Ukupno	14.486	3.085	99,68%	**99,71%**
	Opći programi	890	0	6,14%	**0,00%**
	Obrazovanje	27	374	0,19%	**12,12%**
	Humanističke znanosti i umjetnost	74	257	0,51%	**8,33%**
	Društvene znanosti, poslovanje i pravo	2.811	1.089	19,40%	**35,30%**
	Prirodne znanosti	11	80	0,08%	**2,59%**
	Inženjerstvo, prerađivačka industrija i građevinarstvo	6.297	609	43,47%	**19,74%**
	Poljoprivreda	164	36	1,13%	**1,17%**
	Zdravstvo i socijalna skrb	432	246	2,98%	**7,97%**
	Usluge	3.733	385	25,77%	**12,48%**
Priobalje	Ukupno	135.704	52.119	99,34%	**99,75%**
	Opći programi	13.952	0	10,28%	**0,00%**
	Obrazovanje	565	4.827	0,42%	**9,26%**
	Humanističke znanosti i umjetnost	1.391	5.234	1,03%	**10,04%**
	Društvene znanosti, poslovanje i	29.648	18.101	21,85%	**34,73%**

Područje	Obrazovna područja	2011		2011 (%)	
		Srednja škola	Visoko obrazovanje	Srednja škola	Visoko obrazovanje
	pravo				
	Prirodne znanosti	220	1.723	0,16%	**3,31%**
	Inženjerstvo, prerađivačka industrija i građevinarstvo	50.974	10.151	37,56%	**19,48%**
	Poljoprivreda	1.716	653	1,26%	**1,25%**
	Zdravstvo i socijalna skrb	5.162	4.392	3,80%	**8,43%**
	Usluge	31.183	6.909	22,98%	**13,26%**
Zaobalje	Ukupno	19.030	3.320	99,61%	**99,82%**
	Opći programi	1.421	0	7,47%	**0,00%**
	Obrazovanje	72	490	0,38%	**14,76%**
	Humanističke znanosti i umjetnost	53	362	0,28%	**10,90%**
	Društvene znanosti, poslovanje i pravo	3.243	1.116	17,04%	**33,61%**
	Prirodne znanosti	19	76	0,10%	**2,29%**
	Inženjerstvo, prerađivačka industrija i građevinarstvo	9.141	515	48,03%	**15,51%**
	Poljoprivreda	292	112	1,53%	**3,37%**
	Zdravstvo i socijalna skrb	610	279	3,21%	**8,40%**
	Usluge	**4.105**	**364**	**21,57%**	**10,96%**

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011.; obrada autora.

* U analizu nisu uključena obrazovna područja *Bez škole* i *Ostalo*

Socijalno uključivanje i usluge socijalne skrbi

Tablica P 2.1.2.1. Stopa rizika od siromaštva prema dobi i spolu i aktivnosti na razini RH

Stopa rizika od siromaštva	2010.	2011.	2012.	2013.
1) prema dobi				
0-17	20,5	21,5	22,3	21,8
Muškarci	-	-	21,6	20,5
Žene	-	-	23,0	23,1
18-24	21,6	21,8	20,7	21,2
Muškarci	20,4	22,5	19,2	21,1
Žene	23,2	21,1	22,2	21,2
25-54	17,1	17,8	17,1	16,9
Muškarci	17,3	17,5	17,6	17,3
Žene	16,9	18,0	16,6	16,4
55-64	20,1	20,6	19,3	18,7
Muškarci	20,9	20,7	19,7	19,4
Žene	19,3	20,6	19,0	18,0

Stopa rizika od siromaštva	2010.	2011.	2012.	2013.
65 i više	28,1	27,3	26,5	23,4
Muškarci	23,3	21,5	21,1	18,6
Žene	31,3	31,3	30,4	26,6
2) prema statusu aktivnosti				
Rade	6,1	6,9	6,1	6,2
Zaposlenici	5,2	5,6	4,9	4,8
Samozaposleni	12,6	18,5	17,0	15,7
Nerade	31,4	30,5	29,1	27,6
Nezaposleni	46,2	42,0	42,9	43,2
Umirovljenici	23,9	23,3	21,8	18,4
Ostali nekativni	36,9	35,6	31,9	30,8

Izvor: Državni zavod za statistiku, Priopćenje pokazatelji siromaštva – konačni rezultati, 2011.-2015., obrada autora.

Tablica P 2.1.2.2. Postotak osoba u riziku od siromaštva prema dobi i spolu na razini RH

Postotak osoba u riziku od siromaštva (prema dobi i spolu)	2010.	2011.	2012.
0-17	19.6	21.1	23.3
Muškarci	19.5	20.3	22.1
Žene	19.8	21.9	24.5
18-24	23.2	22.2	20.1
Muškarci	22.1	22.3	18.7
Žene	24.4	22	21.5
25-54	16.3	17.4	17.2
Muškarci	17	17.9	17.9
Žene	15.7	16.9	16.6
55-64	20.5	20	19.3
Muškarci	21.3	20	19.6
Žene	19.8	20.1	19
65 i više	30.5	29.4	25.6
Muškarci	25.1	22.6	20.3
Žene	34	33.8	29.1

Izvor: Državni zavod za statistiku, Priopćenje pokazatelji siromaštva – konačni rezultati, 2011.-2013., obrada autora.

Tablica P 2.1.2. 3. Broj korisnika pojedine kategorije pomoći na razini RH, SDŽ i prema CZSS UAS

Broj korisnika stalne pomoći	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Republika Hrvatska	46.246	46.189	49.254	49.901	49.053
Splitsko-dalmatinska županija	3.130	3.102	3.348	3.270	3.508
CZSS Split	1.198	1.220	1.244	1.322	1.458
CZSS Kaštela	217	171	226	225	268
CZSS Solin	226	216	263	266	258

RADNA VERZIJA

CZS Sinj	513	472	493	368	344
CZS Omiš	221	244	215	167	225
CZS Trogir	222	198	207	171	162
Ukupno CZSS Aglomeracija	2.597	2.521	2.648	2.519	2.715
Broj korisnika doplatka za pomoć i njegu	**2010.**	**2011.**	**2012.**	**2013.**	**2014.**
Republika Hrvatska	81.373	79.449	78.290	73.690	72.408
Splitsko-dalmatinska županija	12.012	11.545	11.291	10.111	9.534
CZSS Split	3.573	3.516	3.348	3.104	2.868
CZSS Kaštela	909	819	820	767	740
CZSS Solin	883	889	783	789	765
CZS Sinj	2.247	1.953	2.040	1.614	1.481
CZS Omiš	829	898	925	779	824
CZS Trogir	623	536	534	460	432
Ukupno CZSS Aglomeracija	9.064	8.611	8.450	7.513	7.110
Broj korisnika prava na osobnu invalidninu	**2010.**	**2011.**	**2012.**	**2013.**	**2014.**
Republika Hrvatska	16.780	19.027	21.059	22.362	23.740
Splitsko-dalmatinska županija	1.975	2.308	2.654	2.832	2.938
CZSS Split	821	893	1.059	1.141	1.201
CZSS Kaštela	182	197	242	275	301
CZSS Solin	137	159	238	264	264
CZS Sinj	228	337	341	374	368
CZS Omiš	95	101	100	93	108
CZS Trogir	116	171	193	188	190
Ukupno CZSS Aglomeracija	1.579	1.858	2.173	2.335	2.432
Broj korisnika pomoći u prehrani	**2010.**	**2011.**	**2012.**	**2013.**	**2014.**
Republika Hrvatska	1.196	1.123	1.047	1.234	1.318
Splitsko-dalmatinska županija					
CZSS Split					
CZSS Kaštela	93	89	71	57	61
CZSS Solin	80	54	48	41	41
CZS Sinj					
CZS Omiš					
CZS Trogir					
Ukupno CZSS Aglomeracija					
Broj korisnika pomoći za odjeću i obuću	**2010.**	**2011.**	**2012.**	**2013.**	**2014.**
Republika Hrvatska	5.632	5.255	5.307	3.256	3.586
Splitsko-dalmatinska županija	653	701	366	545	
CZSS Split	4	5		177	
CZSS Kaštela	153	141	198	125	138
CZSS Solin	150	155	250	255	111

CZS Sinj	538	400	0	12	
CZS Omiš	0	27	35	12	
CZS Trogir	5	9	10	28	
Ukupno CZSS Aglomeracija	850	737	493	609	249
Broj korisnika jednokratne novčane pomoći za kupnju udžbenika	**2010.**	**2011.**	**2012.**	**2013.**	**2014.**
Republika Hrvatska	0	10.697	11.879	10.195	
Splitsko-dalmatinska županija	898	856	673	450	
CZSS Split	290	40	176	206	
CZSS Kaštela	61	63	43	48	42
CZSS Solin	81	148	180	188 (15*)	10*
CZS Sinj					
CZS Omiš					
CZS Trogir					
Ukupno CZSS Aglomeracija					
Broj korisnika naknade do zaposlenja	**2010.**	**2011.**	**2012.**	**2013.**	**2014.**
Republika Hrvatska	3.609	3.087	3.687	3.628	3.534
Splitsko-dalmatinska županija	192				162
CZSS Split	59				68
CZSS Kaštela	20	19	18	19	18
CZSS Solin	12	11*	17*	15*	12
CZS Sinj	28				17
CZS Omiš	17				11
CZS Trogir	17				13
Ukupno CZSS Aglomeracija					
Broj korisnika pomoći za osobne potrebe korisnika stalnog smještaja	**2010.**	**2011.**	**2012.**	**2013.**	**2014.**
Republika Hrvatska	9.343	10.065	8.513	8.256	8.121
Splitsko-dalmatinska županija	395				338
CZSS Split	83				19
CZSS Kaštela	25	27	24	19	22
CZSS Solin	9	11	9	8	9
CZS Sinj	0				11
CZS Omiš	48				44
CZS Trogir	49				68
Ukupno CZSS Aglomeracija					
Broj osoba sa statusom roditelja njegovatelja	**2010.**	**2011.**	**2012.**	**2013.**	**2014.**
Republika Hrvatska	2.187	2.759	2.869	3.208	3.348
Splitsko-dalmatinska županija	193	259	306	350	364
CZSS Split	76	92	115	133	137

CZSS Kaštela	20	22	24	34	34
CZSS Solin	19	12	15	18	23
CZS Sinj	33	40	46	47	46
CZS Omiš	3	4	6	7	10
CZS Trogir	17	15	14	15	14
Ukupno CZSS Aglomeracija	168	185	220	254	264
Broj korisnika jednokratne pomoći	**2010.**	**2011.**	**2012.**	**2013.**	**2014.**
Republika Hrvatska	93.063	75.367	73.195	86.682	80.714
Splitsko-dalmatinska županija	6.928	7.967	8.712	16.947	6.120
CZSS Split	2.862	4.024	4.722	13.595	2.884
CZSS Kaštela	759	719	836	720	977
CZSS Solin	710	718	783	730	479
CZS Sinj	979	887	747	262	492
CZS Omiš	268	201	129	131	205
CZS Trogir	280	217	190	118	105
Ukupno CZSS Aglomeracija	5.858	6.766	7.407	15.556	5.142
Broj korisnika pomoći i njege u kući	**2010.**	**2011.**	**2012.**	**2013.**	**2014.**
Republika Hrvatska	2.461	2.135	1.995	2.095	3.964
Splitsko-dalmatinska županija	48	52	68	142	
CZSS Split	33	36	50	79	55
CZSS Kaštela	15	15	16	62	17
CZSS Solin	0	2	1	2	2
CZS Sinj	0	0	0	0	31
CZS Omiš	0	2	2	0	0
CZS Trogir	0	0	0	0	0
Ukupno CZSS Aglomeracija	48	55	69	143	105
Broj osoba smještenih u ustanovama socijalne skrbi	**2010.**	**2011.**	**2012.**	**2013.**	**2014.**
Republika Hrvatska	14.571	13.706	13.216	12.462	11.213
Splitsko-dalmatinska županija	1.560	960	944	844	612
CZSS Split	787	343	331	224	125
CZSS Kaštela	177	98	84	63	95
CZSS Solin	102	82	89	85	77
CZS Sinj	95	102	92	145	106
CZS Omiš	68	56	53	41	50
CZS Trogir	78	61	63	53	44
Ukupno CZSS Aglomeracija	1.307	742	712	611	497
Broj korisnika pomoći za ogrjev	**2010.**	**2011.**	**2012.**	**2013.**	**2014.**
Republika Hrvatska	41.602	38.486	38.376	44.024	42.624
Splitsko-dalmatinska županija	3.026	3.171	2.488	3.916	2.937

CZSS Split	1.230	1.314	357	0	0
CZSS Kaštela	210	169	226	224	248
CZSS Solin	262	465	462	0	0
CZS Sinj	513	500	500	0	0
CZS Omiš	223	206	189	0	0
CZS Trogir	237	211	266	0	0
Ukupno CZSS Aglomeracija	2.675	2.865	2.000	224	248
Broj korisnika pomoći za podmirenje troškova stanovanja	**2010.**	**2011.**	**2012.**	**2013.**	**2014.**
Republika Hrvatska	29.038	32.334	25.493	21.624	26.385
Splitsko-dalmatinska županija	2.825	2.029	1.287	978	1.155
CZSS Split	2.071	1.350	217	492	740
CZSS Kaštela	122	146	109	196	129
CZSS Solin	262	268	320	311	67
CZS Sinj	0	0	0	0	0
CZS Omiš	76	29	3	0	4
CZS Trogir	203	181	195	197	162
Ukupno CZSS Aglomeracija	2.734	1.974	844	1.196	1.102

Izvor: Centri za socijalnu skrb, Godišnja izvješća, 2010. - 2014., obrada autora.

Tablica P 2.1.2.4. Broj evidentiranih imovinskih kaznenih djela po pojedinim PU

Imovinska kaznena djela	**2010.**	**2011.**	**2012.**	**2013.**	**2014.**
PP Split (obuhvaća Grad Split i općine Podstrana i Šolta)	1637	1597	1415	1278	1002
PP Kaštela (obuhvaća Grad Kaštela i općine Lećevica, Primorski Dolac i Prgomet)	339	405	481	402	266
PP Omiš (obuhvaća Grad Omiš i općine Dugi Rat, Šestanovac i Zadvarje)	186	259	240	207	139
PP Sinj (obuhvaća gradove Sinj, Vrlika i Trilj, te općine Hrvace, Otok i Dicmo)	183	172	130	111	104
PP Solin (obuhvaća Grad Solin i općine Klis, Muć i Dugopolje)	320	312	346	379	194
PP Trogir (obuhvaća Grad Trogir i općine Marina, Seget i Okrug, te mjesto Slatine na Čiovu)	296	292	308	316	215
Ukupno	**2961**	**3037**	**2920**	**2693**	**1920**

Izvor: Policijska uprava Splitsko-dalmatinska, Dopis gradu Splitu Klasa: 303-01/15-01/00010, Urbroj: 2181/01-15-02/04-15-0033 od 27. kolovoza 2015., obrada autora.

Tablica P 2.1.2.5. Broj zloporabe opojnih droga (kazneno djelo) po pojedinim PU

Zloporaba opojnih droga	**2010.**	**2011.**	**2012.**	**2013.**	**2014.**
PP Split (obuhvaća Grad Split i općine Podstrana i Šolta)	86	67	48	59	68
PP Kaštela (obuhvaća Grad Kaštela i općine Lećevica, Primorski Dolac i Prgomet)	11	22	9	10	9
PP Omiš (obuhvaća Grad Omiš i općine Dugi Rat, Šestanovac i Zadvarje)	0	1	4	4	2
PP Sinj (obuhvaća gradove Sinj, Vrlika i Trilj, te općine Hrvace, Otok i Dicmo)	10	7	8	11	6
PP Solin (obuhvaća Grad Solin i općine Klis, Muć i Dugopolje)	13	11	8	14	18

PP Trogir (obuhvaća Grad Trogir i općine Marina, Seget i Okrug, te mjesto Slatine na Čiovu)	15	11	2	8	11
Ukupno	**135**	**119**	**79**	**106**	**114**

Izvor: Policijska uprava Splitsko-dalmatinska, Dopis gradu Splitu Klasa: 303-01/15-01/00010, Urbroj: 2181/01-15-02/04-15-0033 od 27. kolovoza 2015., obrada autora.

Društvena i zdravstvena infrastruktura

Tablica P 2.1.3.20. Broj liječnika opće/obiteljske medicine na 10.000 stanovnika po područnim uredima (odnosno županijama) i RH, 2012. godina

	Broj liječnika opće/obiteljske medicine na10.000 stanovnika	Broj liječnika opće/obiteljske medicine na10.000 stanovnika (RH=1)
Bjelovar	5,6	1,03
Čakovec	4,81	0,88
Dubrovnik	6,35	1,17
Gospić	6,27	1,15
Karlovac	5,9	1,08
Koprivnica	4,93	0,9
Krapina	5,7	1,04
Osijek	5,51	1,01
Pazin	5,42	0,99
Požega	4,87	0,89
Rijeka	6,11	1,12
Sisak	5,26	0,97
Slavonski Brod	4,86	0,89
Split	5,78	1,06
Šibenik	5,85	1,07
Varaždin	4,94	0,91
Vinkovci	5,05	0,93
Virovitica	5,32	0,98
Zadar	5,4	0,99
Zagreb	5,29	0,97
RH	5,45	1

Izvor: Rašić Bakarić, I. (2014.): Primarna zdravstvena zaštita između učinkovitosti i dostupnosti, objavljeno u: Vehovec, M. (ur.) (2014.): O zdravstvu iz ekonomske perspektive, Ekonomski institut, Zagreb, Zagreb, str.156.

Tablica P2.1.3.21. Broj liječnika primarne medicine na 100.000 i opće/obiteljske medicine na 10.000 stanovnika po gradovima i općinama UAS, 2013. godina.

	Broj liječnika na 100000 stanovnika		Broj liječnika opće obiteljske medicine na 10000 stanovnika	
		UAS=1		UAS=1
UAS	118,62	1,00	5,38	1,00
Split	122,96	1,04	5,45	1,01

	Broj liječnika na 100000 stanovnika		Broj liječnika opće obiteljske medicine na 10000 stanovnika	
		UAS=1		UAS=1
Solin	104,49	0,88	4,18	0,78
Kaštela	106,03	0,89	4,66	0,87
Trogir	166,77	1,41	9,10	1,69
Sinj	128,90	1,09	6,04	1,12
Omiš	120,51	1,02	5,36	1,00
Podstrana	87,63	0,74	4,38	0,81
Dugi Rat	84,60	0,71	4,23	0,79
Muć	128,80	1,09	7,73	1,44
Dicmo	71,38	0,60	3,57	0,66
Dugopolje	115,31	0,97	5,77	1,07
Klis	62,49	0,53	2,08	0,39
Lećevica	171,53	1,45	17,15	3,19
Gradovi aglomeracije	121,57	1,02	5,45	1,01
Općine aglomeracije	91,32	0,77	4,72	0,88
Priobalje aglomeracije	118,93	1,00	5,33	0,99
Zaobalje aglomeracije	116,44	0,98	5,70	1,06

Izvor: Izračun autora prema podacima HZZO-a i DZS-a.

Tablica P2.1.3.22. Ugovoreni sadržaji zdravstvene zaštite na području UAS, ukupni broj timova po statusu ordinacije*, stanje na dan 30.09.2015.

	DENTALNA MEDICINA			OPĆA OBITELJSKA MEDICINA			ZDRAVSTVENA ZAŠTITA PREDŠKOLSKE DJECE			ZDRAVSTVENA ZAŠTITA ŽENA			UKUPNO LIJEČNICI		
	DZ	K	UK	DZ	K	UK	DZ	K	UK	DZ	K	UK	DZ	K	UK
UAS	50	109	159	30	145	175	7	20	27	7	18	25	94	292	386
Split	32	60	92	19	78	97	4	11	15	3	12	15	58	161	219
Solin	2	9	11	2	8	10		2	2	1	1	2	5	20	25
Kaštela	6	11	17	4	14	18	1	3	4	0	2	2	11	30	41
Trogir	1	6	7	3	9	12	1	1	2		1	1	5	17	22
Sinj	3	9	12		15	15	1	1	2	1	2	3	5	27	32
Omiš	3	4	7		8	8		1	1	2		2	5	13	18
Podstrana		3	3	1	3	4		1	1				1	7	8
Dugi Rat	2	1	3	1	2	3							3	3	6
Donji Muć		2	2		3	3								5	5
Dicmo		1	1		1	1								2	2
Dugopolje	1	1	2		2	2							1	3	4
Klis		2	2		1	1								3	3
Lećevica					1	1								1	1
Gradovi	47	99	146	28	132	160	7	19	26	7	18	25	89	268	357
Općine	3	10	13	2	13	15	0	1	1	0	0	0	5	24	29

Priobalje	46	94	140	30	122	152	6	19	25	6	16	22	88	251	339
Zaobalje	4	15	19	0	23	23	1	1	2	1	2	3	6	41	47

**Napomena: Doktori koji i imaju sklopljen ugovor sa Zavodom mogu biti u statusu zaposlenika doma zdravlja (DZ) ili u statusu privatnog zdravstvenog radnika u koncesiji (K).*

Izvor: izračun autora na temelju podataka HZZO-a: Ugovoreni sadržaji primarne zdravstvene zaštite, 2015.

Tablica P 2.1.3.23. Djelatnici u zdravstvenom sustavu Hrvatske i SDŽ, 2009.-2013.

	31.12.2009.		31.12.2010.		31.12.2011.		31.12.2012.		31.12.2013.	
	RH	SDŽ	RH	SDŽ	RH	SDŽ	RH	SDŽ	RH	SDŽ
UKUPNO ZDRAVSTVENI DJELATNICI	52.956	5.099	54.873	5.281	55.837	5.289	56.598	5.379	57.395	5.404
DOKTORI MEDICINE	11.847	1.149	12.341	1.214	12.526	1.234	12.810	1.251	12.946	1.276
Od toga liječnici specijalisti zaposleni u stacionarnim ustanovama	9.120	N/A	9.784	N/A	10.009	N/A	10.363	N/A	10.564	N/A
DOKTORI STOMATOLOGIJE	3.232	362	3.121	330	3.126	337	3.185	359	3.185	351
FARMACEUTI	2.673	290	2.851	292	2.972	308	3.004	363	2.540	267
BIOKEMIČARI*									442	32
OSTALI ZDRAV.VSS*									436	19
SURADNICI VSS	857	72	909	86	986	89	894	57	744	63
VIŠA STRUČNA SPREMA	7.220	673	7.646	716	7.967	696	8.219	716	8.619	757
SREDNJA STRUČNA SPREMA	26.740	2.545	27.577	2.635	27.864	2.619	28.042	2.628	28.048	2.634
NIŽA STRUČNA SPREMA	387	8	428	8	396	6	444	5	435	5
ADMINISTRATIVNO OSOBLJE	5.081	346	5.117	336	5.144	310	5.173	304	5.050	295
TEHNIČKO OSOBLJE	12.555	1.005	12.217	975	12.453	1.006	12.470	946	12.044	931
SVEUKUPNO	70.592	6.450	72.207	6.592	73.434	6.605	74.241	6.629	74.489	6.630

Napomena: od 2013. dodane su još dvije kategorije zdravstvenih djelatnika koje ranije nisu bile u evidenciji, Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis 2013., str.77.

Izvor: HZJZ: Hrvatski zdravstveno - statistički ljetopis, razna godišta; DZS (2014.): Statistički ljetopis RH, str. 542., obrada autora.

Tablica P 2.1.3.24. Broj timova, zdravstvenih djelatnika, broj stanovnika za koje se osigurava hitna medicinska pomoć te broj intervencija u djelatnosti HMP

	2012.		2013.	
	RH	SDŽ	RH	SDŽ
TIMOVI UKUPNO	572	68	595	85
TIMOVI (puno radno vrijeme)	568	68	595	85
TIMOVI (djel.radno vrijeme)	4	0	0	0
DJELATNICI UKUPNO	3.053	327	3.356	470
DOKTORI MEDICINE	452	38	457	59
SPECIJALISTI	115	31	155	28
VŠS	86	8	107	19
SSS	1.178	109	1.296	180
VOZAČI	1.091	112	1.210	151
OSTALI	131	29	131	33
STANOVNICI ZA HMP	4.530.961	453.676	4.485.940	465.593
BROJ VOZILA	776	94	846	97
INTERVENCIJE UKUPNO	1.081.419	135.483	805.115	139.702

RADNA VERZIJA

INTERVENCIJE U ORDINACIJI	804.619	111.567	523.177	111.178
INTERVENCIJE KOD KUĆE	197.884	17.540	185.677	16.470
INTERVENCIJE VANI	78.916	6.376	96.261	12.054
BROJ SANIT. PRIJEVOZA	532.977	51.983	537.016	65.334

Izvor: HZJZ (2013.): Hrvatski zdravstveno - statistički ljetopis, str. 136.

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.1.3.25. Umrli stanovnici gradova i općina UAS od Svih uzroka smrti (A00-T98, MKB-10) muškog spola

dobna skupina		sve dobi						do 19 godina						
godina		2009.-2013.			2014.			2009.-2013.				2014.		
GRAD/općina	stanovnici Popis 2011.	broj umrlih	na 100.000	DSS / 100.000	broj umrlih	na 100.000	DSS / 100.000	stanovnici Popis 2011.	broj umrlih	na 100.000	DSS / 100.000	broj umrlih	na 100.000	DSS / 100.000
HRVATSKA	2.066.335	127.650	1215,30	1510,21	24.965	1220,30*	1450,97*	459.643	1.082	47,08	45,05	215	48,23*	47,58*
SDŽ	221.295	11.919	1077,20	1368,90	2.391	1080,76*	1380,51*	52.192	117	44,83	40,87	25	47,90*	43,67*
Dicmo	1.433	68	949,06	1257,35	19	1325,89	1814,38	377	1	53,05	43,34	1	265,25	216,70
Dugi Rat	3.494	154	881,51	1236,30	24	686,89	1030,34	899	3	66,74	55,75	0	0,00	0,00
Dugopolje	1.735	92	1060,52	1750,93	20	1152,74	1844,38	474	2	84,39	66,41	0	0,00	0,00
KAŠTELA	19.073	767	804,28	1200,37	171	896,55	1321,24	4.823	10	41,47	35,26	4	82,94	70,52
Klis	2.407	125	1038,64	1419,80	22	914,00	1246,36	582	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
Lećevica	298	49	3288,59	2944,03	7	2348,99	2013,42	43	1	465,12	692,27	0	0,00	0,00
Muć	1.949	138	1416,11	1659,91	27	1385,33	1693,18	394	1	50,76	53,98	0	0,00	0,00
OMIŠ	7.447	437	1173,63	1481,25	102	1369,68	1732,24	1.763	6	68,07	61,82	3	170,16	154,52
Podstrana	4.601	123	534,67	846,64	21	456,42	760,70	1.333	5	75,02	55,66	1	75,02	55,66
SINJ	12.313	568	922,60	1383,82	111	901,49	1348,17	3.163	6	37,94	31,75	2	63,23	52,91
SOLIN	11.752	441	750,51	1365,52	96	816,88	1446,56	3.237	7	43,25	33,76	1	30,89	24,11
SPLIT	84.477	4.515	1068,93	1335,41	926	1096,16	1380,26	18.976	44	46,37	44,38	7	36,88	35,30
TROGIR	6.365	367	1153,18	1388,74	57	895,52	1052,63	1.415	2	28,27	27,33	0	0,00	0,00
UAS	157.344	7.844	996,67	1329,68	1.603	1018,79	1370,25	37.479	88	46,96	42,39	19	50,70	45,76
GRADOVI UAS	141.427	7.095	1002,92	1333,79	1.463	1034,46	1378,80	33.377	75	40,02	36,46	17	50,93	46,40
Općine UAS	15.917	749	941,13	1293,69	140	879,56	1250,24	4.102	13	63,38	52,87	2	48,76	40,68
Priobalje UAS	137.209	6.804	991,33	1310,39	1.397	1018,15	1354,14	32.446	77	47,46	43,15	16	49,31	44,83
Zaobalje UAS	20.135	1.040	1033,03	1461,09	206	1023,09	1465,11	5.033	11	43,71	37,60	3	59,61	51,27

DSS – Dobno standardizirane stope smrtnosti prema Europskoj standardnoj populaciji 2013. godine

*- stope izračunate prema procjeni broja stanovnika DZS za sredinu 2014. godine

Tablica P 2.1.3.26. Umrli stanovnici gradova i općina UAS muškog spola (nastavak)

dobna skupina	20-64 godine							≥65 godina						
godina	2009.-2013.				2014.			2009.-2013.				2014.		
GRAD/općina	stanovnici Popis 2011.	broj umrlih	na 100.000	DSS / 100.000	broj umrlih	na 100.000	DSS / 100.000	stanovnici Popis 2011.	broj umrlih	na 100.000	DSS / 100.000	broj umrlih	na 100.000	DSS / 100.000
HRVATSKA	1.310.484	34.895	532,55	495,43	6.478	502,74*	470,94*	296.208	91.652	6188,35	8418,08	18.272	5866,64*	7514,34*
SDŽ	137.976	3.009	436,16	412,73	565	409,49*	387,49*	31.127	8.793	5649,76	7832,38	1.801	5785,97*	8021,21*
Dicmo	872	25	573,39	555,64	5	573,39	555,64	184	42	4565,22	6947,07	15	7065,22	10751,42
Dugi Rat	2.155	35	324,83	310,66	2	92,81	88,76	440	116	5272,73	8172,73	22	5000,00	7750,00
Dugopolje	1.097	32	583,41	544,59	8	729,26	680,73	164	58	7073,17	16087,15	12	7317,07	16641,87
KAŠTELA	12.045	206	342,05	319,56	43	356,99	333,52	2.205	551	4997,73	8429,28	124	5623,58	9484,85
Klis	1.515	34	448,84	420,69	7	462,05	433,08	310	91	5870,97	8882,21	15	4838,71	7320,50
Lećevica	182	20	2197,80	2125,35	2	1098,90	1062,67	73	28	7671,23	6094,95	5	6849,32	5441,92
Muć	1.270	52	818,90	741,52	7	551,81	499,67	285	85	5964,91	7953,21	20	7017,54	9356,72
OMIŠ	4.633	114	492,12	466,73	25	539,61	511,77	1.051	317	6032,35	8333,94	74	7040,91	9727,31
Podstrana	2.772	30	216,45	212,00	3	108,23	212,00	496	88	3548,39	6417,15	17	3427,42	6198,38
SINJ	7.813	188	481,25	447,50	35	447,97	416,55	1.337	374	5594,61	10046,87	74	5534,78	9939,42
SOLIN	7.513	146	388,66	358,71	35	465,86	429,96	1.002	288	5748,50	13143,53	60	5988,02	13691,17
SPLIT	53.307	1.054	395,45	369,74	199	373,31	349,04	12.194	3.417	5599,48	7564,40	720	5904,54	7976,50
TROGIR	4.000	106	530,00	497,54	20	500,00	469,38	950	259	5452,63	7128,60	37	3894,74	5091,86
UAS	99.174	2.042	411,80	408,27	391	394,26	369,05	20.691	5.714	5520,27	8185,83	1.193	5765,79	8549,90
GRADOVI UAS	89.311	1.814	406,22	379,53	357	399,73	373,46	18.739	5206	5553,12	8172,48	1.089	5811,41	8552,59
Općine UAS	9.863	228	462,33	440,21	34	344,72	328,23	1.952	508	5204,92	8276,68	104	5327,87	8472,18
Priobalje UAS	86.425	1.691	391,32	366,54	327	378,36	354,40	18.338	5036	5489,15	8008,93	1.054	5747,63	8386,06
Zaobalje UAS	12.749	351	550,63	513,10	64	502,00	467,78	2.353	678	5762,86	9615,38	139	5907,35	9856,46

DSS – Dobno standardizirane stope smrtnosti prema Europskoj standardnoj populaciji 2013. godine

*- stope izračunate prema procjeni broja stanovnika DZS za sredinu 2014. godine

Tablica P 2.1.3.27. Umrli stanovnici gradova i općina UAS od Svih uzroka smrti (A00-T98, MKB-10) ženskog spola

dobna skupina	sve dobi							do 19 godina						
godina		2009.-2013.			2014.			2009.-2013.				2014.		
GRAD /općina	stanovnici Popis 2011.	broj umrlih	na 100.000	DSS / 100.000	broj umrlih	na 100.000	DSS / 100.000	stanovnici Popis 2011.	broj umrlih	na 100.000	DSS / 100.000	broj umrlih	na 100.000	DSS / 100.000
HRVATSKA	2.218.554	129.975	1153,70	1093,65	25.874	1180,07*	1071,06*	436.962	728	33,32	32,99	122	28,86*	32,21*
SDŽ	233.503	11.290	967,01	970,08	2.255	966,18*	923,76*	50.255	79	31,44	31,41	10	19,90*	19,88*
Dicmo	1.369	70	1022,64	935,08	15	1095,69	986,12	348	1	57,47	48,55	0	0,00	0,00
Dugi Rat	3.598	118	655,92	845,33	28	778,21	1000,56	877	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
Dugopolje	1.734	87	1003,46	1191,34	17	980,39	1211,07	451	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
KAŠTELA	19.594	606	618,56	773,33	106	540,98	678,78	4.683	9	38,44	34,58	1	21,35	19,21
Klis	2.394	118	985,80	1028,26	25	1044,28	1086,05	540	2	74,07	70,64	1	185,19	176,62
Lećevica	285	48	3368,42	1666,11	13	4561,40	2456,14	38	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
Muć	1.933	144	1489,91	1096,92	27	1396,79	982,93	391	1	51,15	54,42	1	255,75	272,10
OMIŠ	7.489	430	1148,35	1150,81	78	1041,53	1041,53	1.685	3	35,61	34,02	1	59,35	56,71
Podstrana	4.528	79	348,94	492,71	21	463,78	640,46	1.162	3	51,64	43,29	0	0,00	0,00
SINJ	12.513	561	896,67	978,38	124	990,97	1086,87	3.076	2	13,00	11,37	1	32,51	28,43
SOLIN	12.174	346	568,42	816,17	83	681,78	944,64	3.062	7	45,72	39,08	1	32,66	27,91
SPLIT	93.625	4.439	948,25	956,51	913	975,17	982,64	18.316	30	32,76	36,00	2	10,92	12,00
TROGIR	6.827	306	896,44	1001,93	53	776,33	864,22	1.412	2	28,33	29,45	1	70,82	73,63
UAS	168.063	7.352	874,91	925,00	1.503	894,31	947,26	36.041	60	33,30	33,38	9	24,97	25,03
GRADOVI UAS	152.222	6.688	878,72	935,20	1.357	891,46	957,15	32.234	53	32,88	33,38	7	21,72	22,05
Općine UAS	15.841	664	838,33	863,40	146	921,66	1010,04	3.807	7	36,77	32,90	2	52,53	47,00
Priobalje UAS	147.835	6.324	855,55	915,88	1.282	867,18	940,91	31.197	54	34,62	35,27	6	19,23	19,60
Zaobalje UAS	20.228	1.028	1016,41	1020,39	221	1092,54	1097,49	4.844	6	24,77	22,24	3	61,93	55,60

DSS – Dobno standardizirane stope smrtnosti prema Europskoj standardnoj populaciji 2013. godine

*- stope izračunate prema procjeni broja stanovnika DZS za sredinu 2014. godine

Tablica P 2.1.3.28. Umrli stanovnici gradova i općina UAS od Svih uzroka smrti (A00-T98, MKB-10) ženskog spola (nastavak)

dobna skupina	20-64 godine							≥65 godina						
godina	2009.-2013.				2014.			2009.-2013.				2014.		
GRAD/općina	stanovnici Popis 2011.	broj umrlih	na 100.000	DSS / 100.000	broj umrlih	na 100.000	DSS / 100.000	stanovnici Popis 2011.	broj umrlih	na 100.000	DSS / 100.000	broj umrlih	na 100.000	DSS / 100.000
HRVATSKA	1.319.167	14.609	221,49	219,77	2.823	218,40*	218,58*	462.425	114.625	4957,56	4638,01	22.929	4800,22*	4296,63*
SDŽ	138.924	1.311	188,74	187,17	242	174,20*	172,75*	44.324	9.900	4467,11	4588,96	2003	4187,31*	3985,81*
Dicmo	724	7	193,37	215,81	0	0,00	0,00	297	62	4175,08	3753,35	15	5050,51	4540,36
Dugi Rat	2.192	12	109,49	106,04	3	136,86	132,55	529	106	4007,56	5318,16	25	4725,90	6271,42
Dugopolje	1.006	11	218,69	222,39	1	99,40	101,08	277	76	5487,36	6695,77	16	5776,17	7048,18
KAŠTELA	11.992	108	180,12	173,63	14	116,74	112,53	2.919	489	3350,46	4385,79	91	3117,51	4080,85
Klis	1.403	10	142,55	143,46	0	0,00	0,00	451	106	4700,67	4867,43	24	5321,51	5510,30
Lećevica	130	4	615,38	795,26	1	769,23	994,08	117	44	7521,37	3599,97	12	10256,41	4909,05
Muć	1.003	12	239,20	271,87	1	99,70	113,32	539	131	4860,85	3399,89	25	4638,22	3244,17
OMIŠ	4.346	59	271,51	276,07	3	69,03	70,19	1.458	368	5048,01	5054,93	74	5075,45	5082,41
Podstrana	2.793	14	100,25	95,91	6	214,82	205,51	573	62	2164,05	3334,83	15	2617,80	4034,06
SINJ	7.232	77	212,94	217,39	13	179,76	183,51	2.205	482	4371,88	4837,82	110	4988,66	5520,33
SOLIN	7.597	67	176,39	166,78	24	315,91	298,69	1.515	272	3590,76	5626,71	58	3828,38	5999,06
SPLIT	57.308	549	191,60	184,68	104	181,47	174,92	18.001	3860	4288,65	4349,64	807	4483,08	4546,84
TROGIR	4.273	50	234,03	220,61	9	210,62	198,54	1.142	254	4448,34	5184,54	43	3765,32	4388,48
UAS	101.999	980	192,16	186,81	179	175,49	170,60	30.023	6312	4204,78	4589,92	1.315	4379,97	4781,16
GRADOVI UAS	92.748	910	196,23	184,01	167	180,06	174,36	27.240	5.725	4203,48	4580,36	1.183	4342,88	4732,37
Općine UAS	9.251	70	151,33	152,89	12	129,72	131,05	2.783	587	4218,47	4682,30	132	4743,08	5264,60
Priobalje UAS	90.501	859	189,83	182,96	163	180,11	173,59	26.137	5.411	4140,49	4566,78	1.113	4258,33	4696,76
Zaobalje UAS	11.498	121	210,47	218,47	16	139,15	144,44	3.886	901	4637,16	4706,37	202	5198,15	5275,73

DSS – Dobno standardizirane stope smrtnosti prema Europskoj standardnoj populaciji 2013. godine

*- stope izračunate prema procjeni broja stanovnika DZS za sredinu 2014. godine

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.1.3.29. Broj umrlih muških stanovnika gradova UAS i standardizirane stope smrtnosti, 2009.-2013. i 2014. godine

dobna skupina	sve dobi							
godina	2009.-2013.					2014.		
Skupine bolesti po MKB-10	broj umrlih	na 100.000	95% CI	DSS / 100.000	95% CI	broj umrlih	na 100.000	DSS / 100.000
A00-T98	7.092	1003,24	978,5-1028,0	1333,79	1282,3-1385,3	1.463	1040,22	1340,97
I00-I99	2.618	370,36	354,50-386,21	508,14	488,20-528,06	511	363,33	480,65
C00-D48	2.482	351,13	329,10-373,17	458,50	432,12-484,89	521	370,43	469,27
K00-K93	407	57,55	40,82-74,27	72,96	50,57-95,35	80	56,88	73,95
S00-T98	430	60,82	54,67-66,97	70,16	63,03-77,29	70	49,77	56,88
J00-J99	313	44,26	33,32-55,20	63,63	45,02-82,24	81	57,60	78,21
E00-E90	234	33,09	28,23-37,96	45,54	38,39-52,70	52	36,97	50,48
F00-F99	182	25,76	19,92-31,59	35,38	27,73-43,03	41	29,15	39,11
G00-G99	155	21,92	18,83-25,01	30,41	25,59-35,24	44	31,28	43,37
N00-N99	100	14,15	11,54-16,75	20,93	16,31-25,56	23	16,35	22,04
R00-R99	67	9,48	6,93-12,03	13,02	10,41-15,58	11	7,82	10,66
A00-B98	51	7,21	3,48-10,94	8,91	4,25-13,56	12	8,53	8,53
Q00-Q99	22	3,11	1,63-4,60	3,11	1,63-4,60	5	3,55	3,55
M00-M99	7	0,99	-0,34-2,33	1,13	-0,46-2,73	5	3,55	4,27
D50-D89	6	0,85	0,12-1,58	0,99	-0,01-1,99	1	0,71	0,71
L00-L99	1	0,14	-0,25-0,54	0,14	-0,25-0,54	0	0,00	0,00
P00-P96	23							

RADNA V

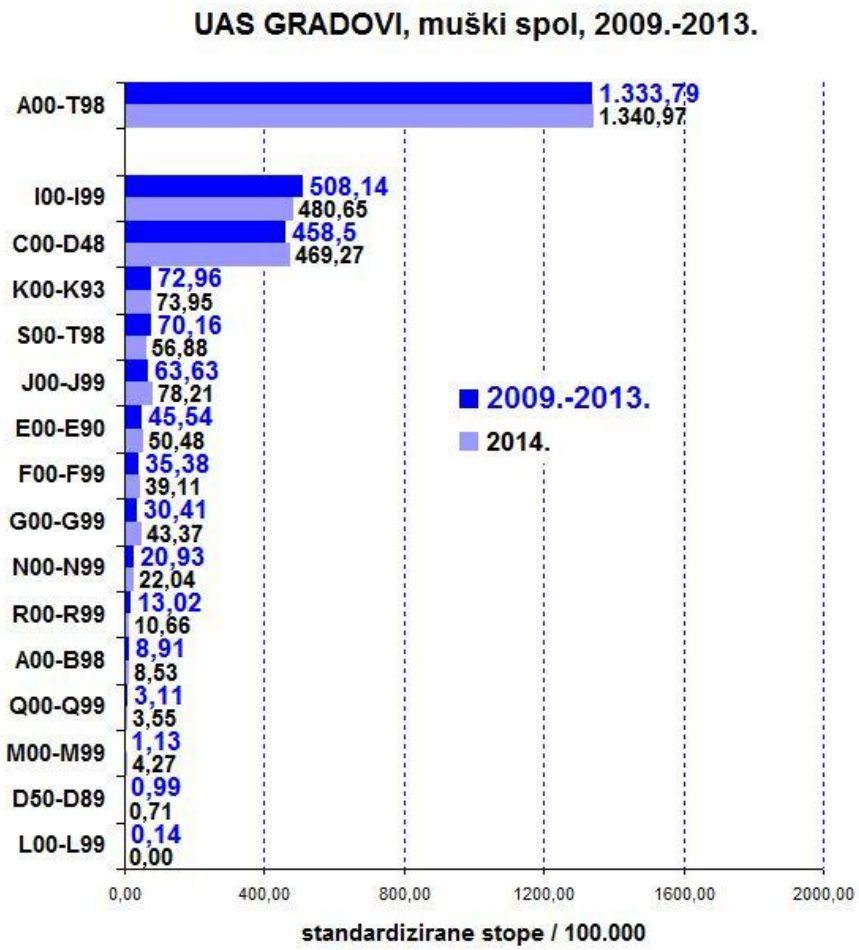

Tablica P 2.1.3.30. Broj umrlih ženskih stanovnica gradova UAS i standardizirane stope smrtnosti, 2009.-2013. te 2014. godine

dobna skupina	sve dobi							
godina	2009.-2013.					2014.		
Skupine bolesti po MKB-10	broj umrlih	na 100.000	95% CI	DSS / 100.000	95% CI	broj umrlih	na 100.000	DSS / 100.000
A00-T98	6.688	878,71	845,19-912,23	935,20	849,68-975,72	1.357	891,53	913,87
I00-I99	2.891	379,83	350,64-409,03	408,48	381,00-435,96	565	371,20	382,37
C00-D48	1.769	232,42	210,91-253,94	243,46	220,57-266,34	388	254,91	257,54
S00-T98	363	47,69	43,17-52,22	50,98	45,49-56,47	65	42,70	44,02
F00-F99	359	47,17	37,44-56,90	50,85	42,11-59,59	87	57,16	58,47
E00-E90	292	38,37	33,42-43,13	41,65	35,64-47,66	49	32,19	34,82
K00-K93	250	32,85	27,92-37,78	36,00	29,70-42,30	50	32,85	33,51
J00-J99	225	29,56	19,19-39,94	31,27	18,85-43,68	31	20,37	21,03
G00-G99	165	21,68	16,62-26,74	22,47	17,20-27,73	31	20,37	21,68
R00-R99	143	18,79	13,88-23,70	19,44	13,63-25,26	21	13,80	13,80
N00-N99	105	13,79	8,42-19,17	14,98	8,79-21,17	35	22,99	24,31
A00-B98	42	5,52	3,03-8,01	5,65	2,84-8,45	11	7,23	7,88
M00-M99	26	3,42	1,47-5,37	3,68	1,55-5,81	11	7,23	7,23
Q00-Q99	18	2,36	1,27-3,46	2,36	1,27-3,46	5	3,28	3,28
D50-D98	8	1,05	-0,64-2,74	0,92	-0,77-2,61	2	1,31	1,31

L00-L99	7	0,92	0,48-1,36	0,92	0,48-1,36	0	0,00	0,00
P00-P96								

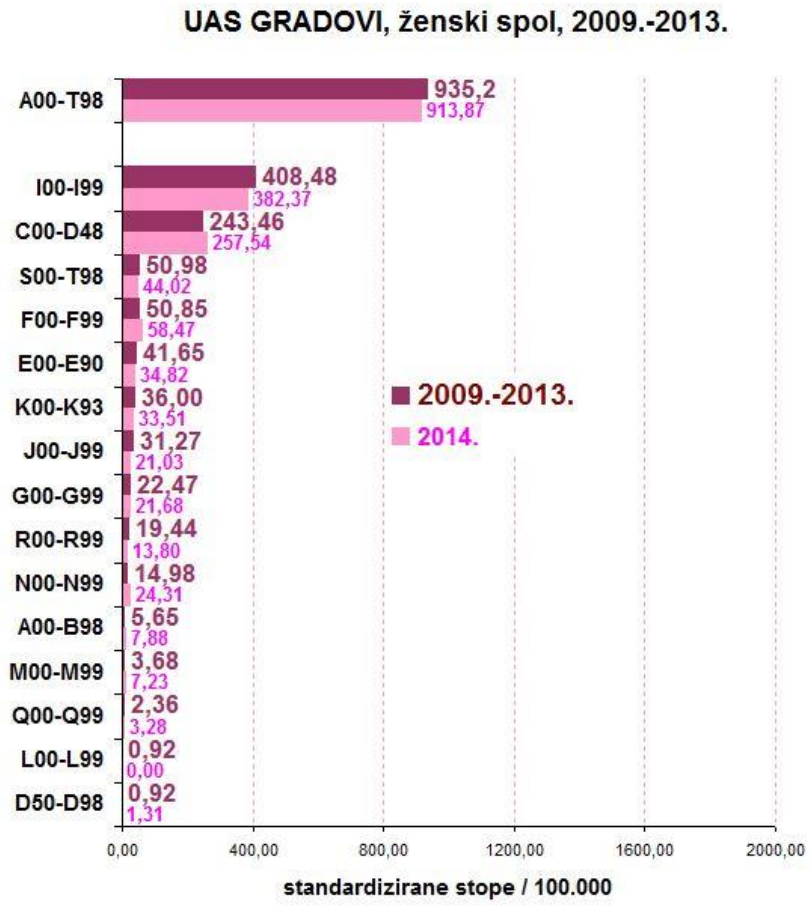

RADNA VERZIJA

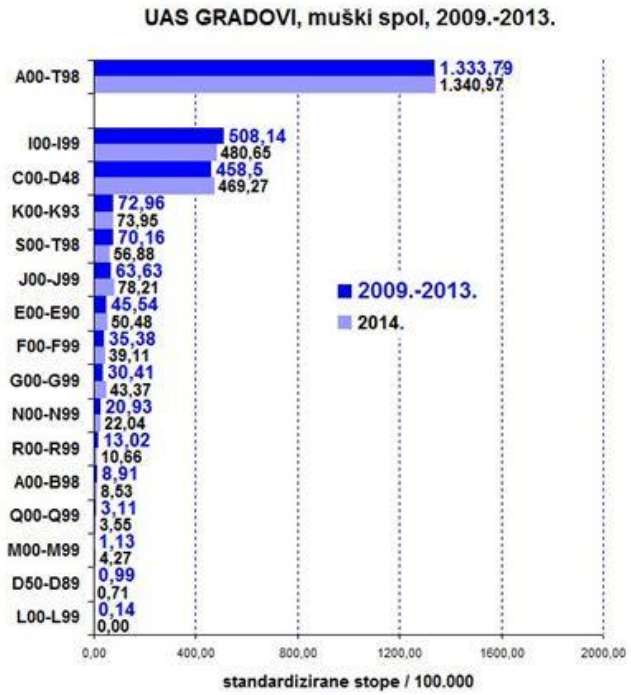

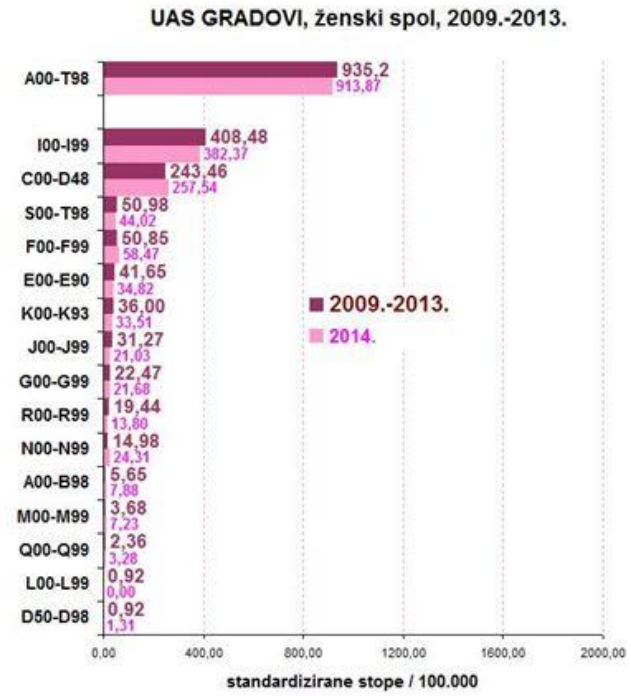

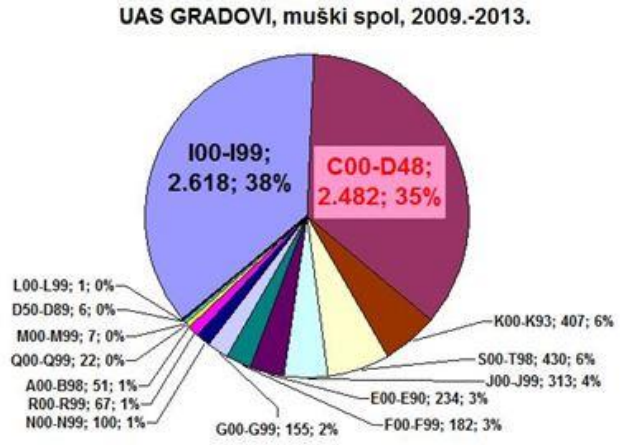

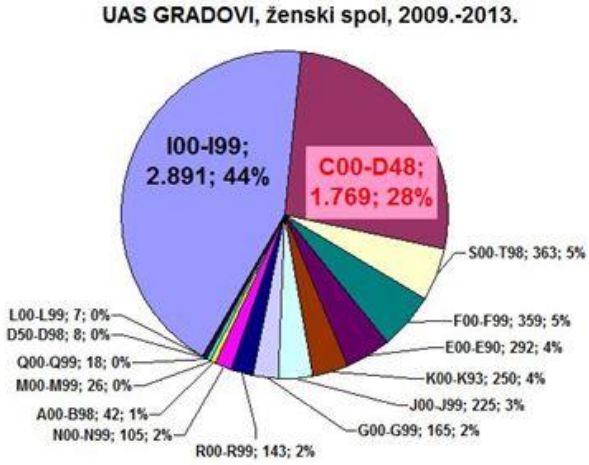

Šifra i naziv bolesti i stanja, MKB-10:
I00-I99: Bolesti cirkulacijskog sustava;
C00-C99: Novotvorine;
S00-T98: Ozljede, otrovanja i ostale posljedice vanjskih uzroka;
K00-K93: Bolesti probavnog sustava;
J00-J99: Bolesti dišnog sustava;
E00-E90: Endokrine bol., bol. prehrane i metabolizma;
F00-F99: Mentalni poremećaji i poremećaji ponašanja;
G00-G99: Bolesti živčanog sustava;
N00-N99: Bolesti genito-urinarnog sustava;
R00-R99: Simptomi, znakovi i abnormalni klinički i laboratorijski nalazi nesvrstani drugamo;
A00-B99: Zarazne i parazitarne bolesti;
Q00-Q99: Prirođene malformacije, deformiteti i kromosomdke abnormalnosti;
M00-M99: Bolesti mišićno-koštanog sustava i vezivnog tkiva;
D50-D89: Bolesti krvi i krvotvornog sustava te određene bolesti imunosnog sustava;
L00-L99: Bolesti kože i potkožnog tkiva;
O00-O99: Bolesti i stanja u trudnoći, porodu i babinjama;

P00-P96 Bolesti i stanja u perinatalnom razdoblju

Tablica P 2.1.3.31. Broj umrlih muških stanovnika općina UAS i standardizirane stope smrtnosti, 2009.-2013. te 2014. godine

dobna skupina	sve dobi							
godina	2009.-2013.					2014.		
Skupine bolesti po MKB-10	broj umrlih	na 100.000	95% CI	DSS / 100.000	95% CI	broj umrlih	na 100.000	DSS / 100.000
A00-T98	749	941,57	867,33-1015,8	1293,69	1180,3-1407,0	140	860,37	1173,80
I00-I99	273	343,34	290,21-396,48	494,13	413,67-574,59	59	362,59	503,93
C00-D48	257	323,13	282,02-364,23	432,42	387,48-477,37	54	331,86	448,62
K00-K93	53	66,61	38,11-95,10	95,09	55,77-134,42	3	18,44	24,58
S00-T98	55	69,16	35,15-103,17	80,52	47,27-113,76	7	43,02	59,61
J00-J99	36	45,26	17,42-73,10	71,58	29,93-113,23	4	24,58	30,73
E00-E90	20	25,13	9,57-40,69	39,58	10,07-69,09	3	18,44	27,65
F00-F99	20	25,06	10,71-39,40	35,84	21,50-50,18	2	12,29	18,44
G00-G99	11	13,81	-0,26-27,89	19,47	-0,29-39,23	2	12,29	24,58
N00-N99	9	11,28	4,85-17,71	17,67	4,18-31,16	2	12,29	14,75
A00-B98	5	6,32	0,72-11,92	9,97	2,58-17,36	0	0,00	0,00
R00-R99	4	5,01	1,53-8,48	7,87	1,48-14,26	1	6,15	12,29
Q00-Q99	2	2,50	-1,75-6,76	1,94	-1,36-5,25	0	0,00	0,00
M00-M99	1	1,24	-2,20-4,68	2,48	-4,40-9,35	0	0,00	0,00
D50-D98	0	0,00		0,00		0	0,00	0,00
L00-L99	0	0,00		0,00		0	0,00	0,00
P00-P96								

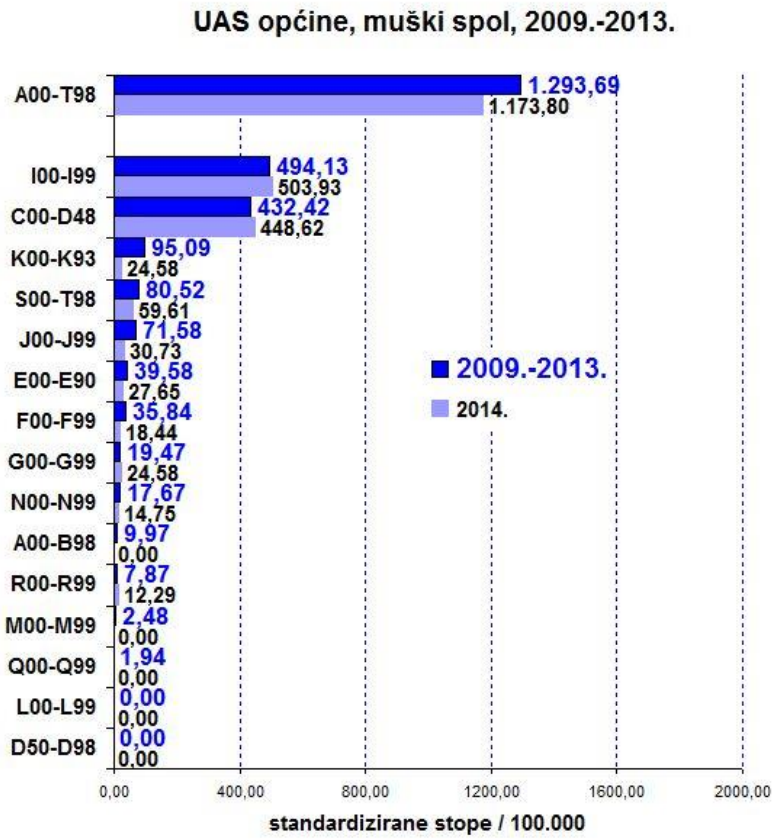

Tablica P 2.1.3.32. Broj umrlih ženskih stanovnika općina UAS i standardizirane stope smrtnosti, 2009.-2013. te 2014. godine

dobna skupina	sve dobi							
godina	2009.-2013.					2014.		
Skupine bolesti po MKB-10	broj umrlih	na 100.000	95% CI	DSS / 100.000	95% CI	broj umrlih	na 100.000	DSS / 100.000
A00-T98	664	838,25	797,55-878,96	863,40	822,46-904,35	146	905,03	923,63
I00-I99	342	431,78	395,75-467,80	440,42	403,56-477,28	71	440,12	452,52
C00-D48	145	183,03	140,52-225,54	192,11	137,78-246,45	31	192,16	210,76
S00-T98	39	49,28	28,06-70,51	47,76	27,75-67,77	12	74,39	77,49
F00-F99	34	42,89	29,06-56,72	43,62	25,42-61,82	6	37,19	29,13
K00-K93	29	36,60	21,57-51,62	34,70	19,50-49,89	5	30,99	30,37
R00-R99	22	27,91	14,64-41,17	21,54	12,36-30,71	4	24,79	21,08
J00-J99	17	21,45	8,38-34,52	25,48	9,11-41,86	6	37,19	34,09
E00-E90	12	15,18	0,76-29,61	16,69	1,67-31,71	5	30,99	29,44
G00-G99	9	11,38	1,15-21,61	13,78	1,84-25,73	3	18,60	17,05
N00-N99	7	8,78	-1,62-19,20	9,91	-1,73-21,54	1	6,20	7,75
A00-B98	2	2,56	-4,54-9,65	3,07	-5,45-11,58	0	0,00	0,00
M00-M99	0	0	0,00	0	0,00	2	12,40	17,05
D50-D98	0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
Q00-Q99	0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
L00-L99	0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
P00-P96								

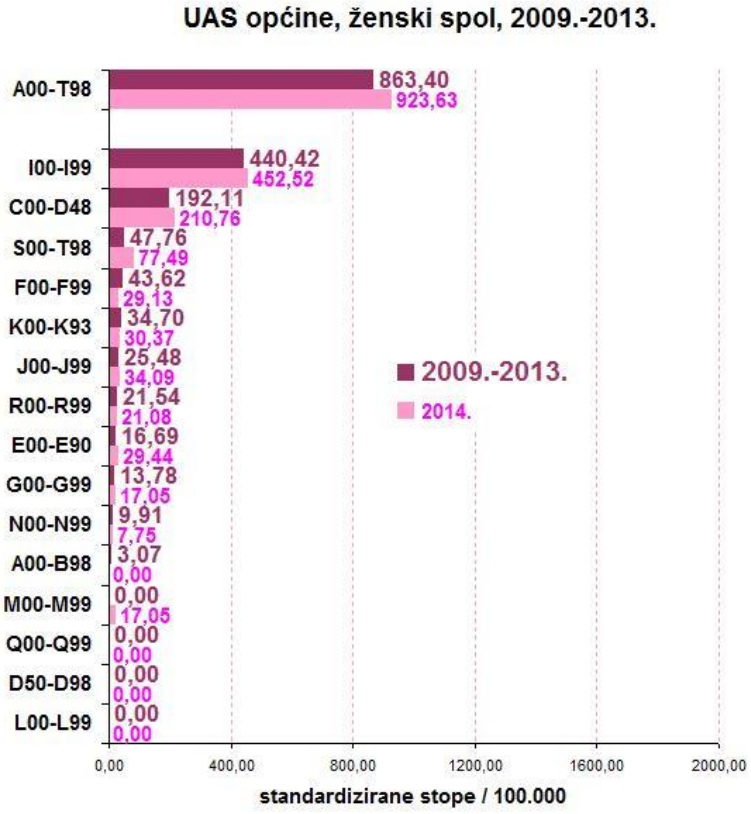

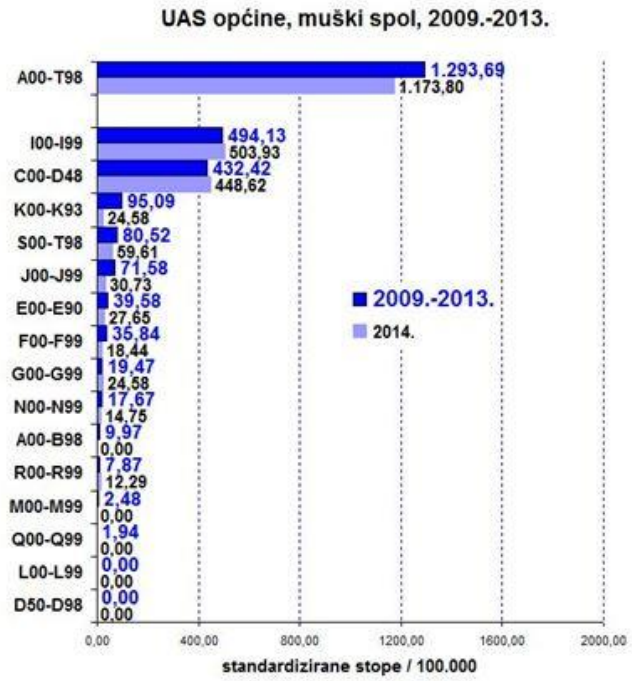

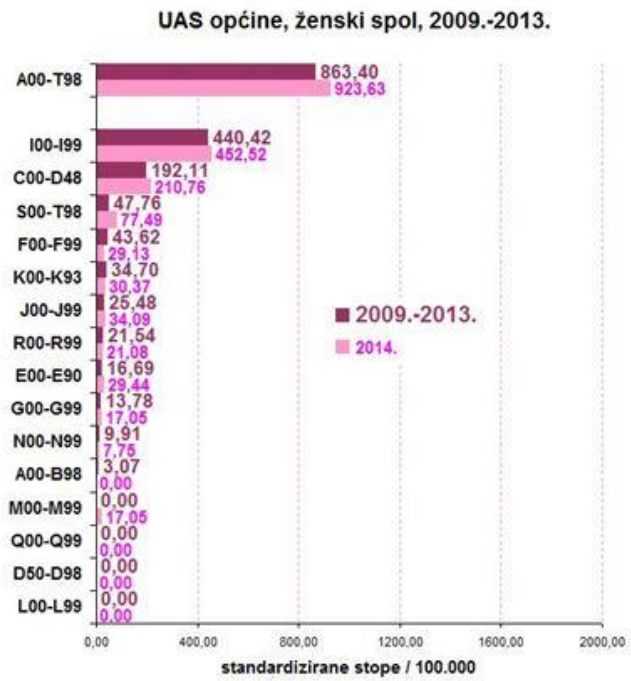

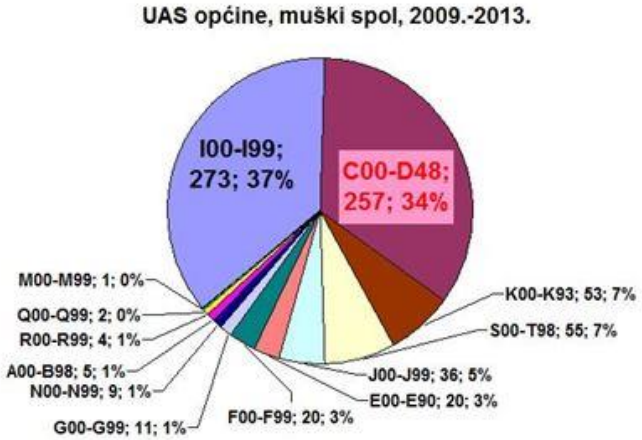

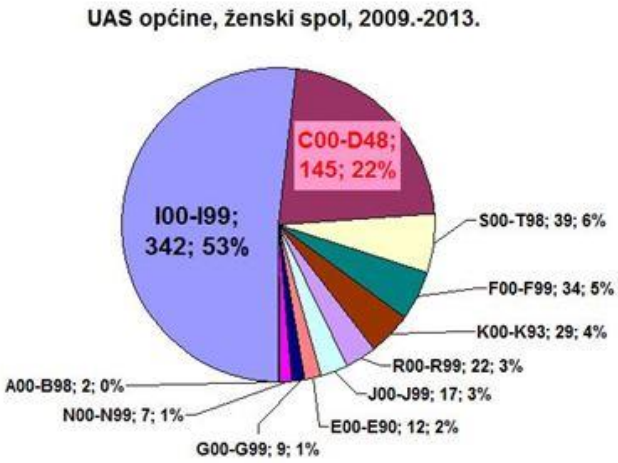

Tablica P 2.1.3.33. Popisane osobe, kućanstva i stambene jedinice UAS, SDŽ i Hrvatske, Popis stanovništva i stanova, 2011.

	Broj stanovnika	Kućanstva	Stambene jedinice	Stambene jedinice-stanovi za stalno stanovanje	Prosječan broj osoba po stanu za stalno stanovanje
Hrvatska	4.284.889	1.535.635	2.246.910	1.912.901	2,24
SDŽ	454.798	154.528	254.629	206.186	2,21
UAS	325.407	110.618	151.060	139.786	2,33
Split	178.102	63.007	76.568	74.608	2,39
Solin	23.926	7.746	9.213	9.136	2,62
Kaštela	38.667	12.530	19.620	19.031	2,03
Trogir	13.192	4.564	8.662	5.690	2,32

Sinj	24.826	7.607	9.315	9.183	2,70
Omiš	14.936	4.911	10.626	7.412	2,02
Podstrana	9.129	2.759	4.321	3.884	2,35
Dugi Rat	7.092	2.224	3.673	3.150	2,25
Muć	3.882	1.381	3.104	2.629	1,48
Dicmo	2.802	914	1.359	1.125	2,49
Dugopolje	3.469	1.114	1.362	1.286	2,70
Klis	4.801	1.615	2.536	1.952	2,46
Lećevica	583	246	701	700	0,83
Gradovi aglomeracije	293.649	100.365	134.004	125.060	2,35
Općine aglomeracije	31.758	10.253	17.056	14.726	2,16
Priobalje aglomeracije	285.044	97.741	132.683	122.911	2,32
Zaobalje aglomeracije	40.363	12.877	18.377	16.875	2,39

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2011., obrada autora.

Tablica P 2.1.3.34. Popisane osobe, kućanstva i stambene jedinice UAS, SDŽ, i Hrvatske, Popis stanovništva i stanova 2011.

	Nastanjeni stanovi	Osobe u nastanjenim stanovima	Prosječan broj osoba po nastanjenom stanu	Prosječna površina nastanjenog stana (m^2) po stanovniku
Republika Hrvatska	1.496.558	4.243.876	2,84	28,27
SDŽ	152.125	451.117	2,97	25,52
UAS	**108.721**	**322.620**	**2,97**	**24,54**
Split	61.662	176.205	2,86	23,61
Solin	7.680	23.849	3,11	23,16
Kaštela	12.396	38.403	3,10	26,53
Trogir	4.493	12.991	2,89	27,12
Sinj	7.518	24.750	3,29	25,12
Omiš	4.819	14.882	3,09	24,90
Podstrana	2.741	8.993	3,28	28,10
Dugi Rat	2.187	7.087	3,24	25,56
Muć	1.379	3.842	2,79	26,87
Dicmo	893	2.802	3,14	26,44
Dugopolje	1.106	3.469	3,14	26,57
Klis	1.603	4.764	2,97	25,86
Lećevica	244	583	2,39	26,66
Gradovi aglomeracije	98.568	291.080	2,95	24,31
Općine aglomeracije	10.153	31.540	3,11	26,70
Priobalje aglomeracije	95.978	282.410	2,94	24,39
Zaobalje aglomeracije	12.743	40.210	3,16	25,61

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2011., obrada autora.

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.1.3.35. Redovna djelatnost ustanova u kulturi na proračunu jedinica lokalne i regionalne samouprave

USTANOVE FINANCIRANE IZ LOKALNIH I REGIONALNIH PRORAČUNA

JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE	Broj ustanova	Plaće (kn)	Zaposleni	Materijalni rashodi	Ukupan iznos (kn)
Muzej Cetinske krajine - proračun SDŽ	I	529.268,00	4	26.500,00	555.768,00
KAŠTELA	2	3.813.233,00	38	470.263,00	4.283.496,00
Gradska knjižnica	I	1.977.920,00	22	266.602,00	2.244.522,00
Muzej Grada Kaštela	I	1.835.313,00	16	203.661,00	2.038.974,00
OMIŠ	3	1.019.791,00	8	184.665,00	1.204.457,00
Narodna knjižnica	I	348.352,00	3	49.475,00	397.827,00
Centar za kulturu	I	409.040,00	3	68.755,00	477.795,00
Gradski muzej	I	262.399,00	2	66.435,00	328.834,00
SINJ	2	665.100,00	7	71.304,00	736.404,00
Gradska knjižnica Sinj	I	221.100,00	2	5.000,00	226.100,00
Kultumo-umjetničko središte Smj	I	444.000,00	5	66.304,00	510.304,00
SOLIN	2	3.042.667,00	22	280.418,00	3.323.085,00
Gradska knjižnica	I	1.082.667,00	9	280.418,00	1.363.085,00
Dom kulture "Zvonimir"	I	1.960.000,00	13	0,00	1.960.000,00
SPLIT	11	51.080.810,00	469	9.562.886,00	60.643.696,00
Gradsko kazalište lutaka	I	2.939.163,00	28	514.719,00	3.453.882,00
Gradsko kazalšte mladih	I	2.402.057,00	22	276.776,00	2.678.833,00
Hrvatsko narodno kazalište Split	I	30.490.279,00	274	5.117.375,00	35.607.654,00
Gradska knjižnica Marka Marulića, Split	I	5.947.468,00	57	501.624,00	6.449.092,00
Multimedijalni kulturni centar	I	693.902,00	7	337.979,00	1.031.881,00
Pučko otvoreno učilište	I	511.963,00	6	64.242,00	576.205,00
Etnografski muzej	I	1.711.413,10	15	353.946,00	2.064.977,00
Galerija umjetnina	I	1.458.148,00	13	953.610,00	2.411.758,00
Hrvatski pomorski muzej	I	1.096.365,00	10	279.571,00	1.375.936,00
Muzej Grada Splita	I	2.022.768,00	19	599.896,00	2.622.664,00
Prirodoslovni muzej i ZOO vrt	I	1.807.666,00	18	563.148,00	2.370.814,00
TROGIR	2	1.136.046,00	12	207.927,00	1.343.973,00
Gradska knjižnica	1	401.136,00	4	60.435,00	464.571,00
Muzej Grada Trogira	1	731.910,00	8	147.492,00	879.402,00
Dicmo	0	0,00	0	0,00	0,00
Dugi Rat	0	0,00	0	0,00	0,00
Dugopolje	0	0,00	0	0,00	0,00
Klis	0	0,00	0	0,00	0,00
Lećevica	0	0,00	0	0,00	0,00

Muć	0	0,00	0	0,00	0,00
Podstrana	0	0,00	0	0,00	0,00
SVEUKUPNO	**24**	**104.856.671**	**1116**	**21.581.426**	**143.115.685**

Tablica P 2.1.3.36. Odnos ukupnog proračuna za kulturu i dijela namijenjenog programskim aktivnostima

PRORAČUNSKI ODNOS REDOVNE I PROGRAMSKE DJELATNOSTI U KULTURI					
Jedinica lokalne samouprave	Proračun za kulturu 2012.	Redovna djelatnost ustanova u kulturi	Udio %	Programska djelatnost	Udio %
UKUPNO UAS BEZ ŽUPANIJE	102.970.451,00	71.535.111,00	69.47	31.435.341.00	30,53
SPLIT	78.S99.764,00	60.643.696.00	76.9	18.256.068.00	23.1
KAŠTELA	7.194.620,00	4.283.496.00	59.5	2.911.124.00	40.3
SOLIN	5.970.782.00	3.323.085.00	55.7	2.647.697.00	44.3
SINJ	3.447.100.00	736.404.00	21.4	2.710.696.00	78.6
OMIŠ	2.455.348.00	1.204.457,00	49.1	1.250.892,00	50.9
TROGIR	2.037.648.00	1.343.973.00	66.0	693.675.00	34.0
Klis	1.411.331.00	0.00	0.0	1.411.331.00	100.0
Dugopolje	769.501.00	0.00	0.0	769.501.00	100.0
Podstrana	581.166.00	0.00	0.0	581.166.00	100.0
Dugi Rat	145.400.00	0.00	0.0	145.400.00	100.0
Dicmo	16.000.00	0.00	0.0	16.000.00	100.0
Muć	39.567.00	0.00	0.0	39.567.00	100.0
Lećevica	2.224.00	0.00	0.0	2.224.00	100.0
ŽUPANIJA SPLITSKO DALMATINSKA	7.142.306.00	1.867.814.00	26.2	5.274.492.00	73.8
SVEUKUPNO:	110.112.757,00	73.402.925,00	61.4	36.709.833,00	38.6

Tablica P 2.1.3.37. Odnos ukupnog i proračuna za kulturu

UDIO PRORAČUNA ZA KULTURU U UKUPNOM PRORAČUNU JLS-a			
JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE:	Ukupni proračun 2012.	Proračun za kulturu 2012.	Udio %
UKUPNO UAS BEZ ŽUPANIJE	1.224.214.327,00	102.970.451,00	8,41
SPLIT	749.118.357.00	78.899.764.00	10,53
KAŠTELA	94.919.495.00	7.194.620.00	7,58
SOLIN	82.046.615.00	5.970.782.00	7,28
SINJ	61.770.000.00	3.447.100.00	5,58
OMIŠ	53.540.382.00	2.455.348.00	4,59
TROGIR	51.758.284.00	2.037.648.00	3,94
Klis	13.360.846.00	1.411.331,00	10,56

Dugopolje	61.941.530.00	769.501,00	1,24
Podstrana	26.185.361.00	581.166,00	2,22
Dugi Rat	11.304.062.00	145.400,00	1,29
Muć	7.503.239.00	39.567,00	0,53
Dicmo	6.481.593.00	16.000,00	0,25
Lećevica	4.284.563.00	2.224,00	0,05
SPLITSKO-DALMATINSKA ŽUPANIJA	396.046.371.00	7.142.306,00	1,80
SVEUKUPNO:	1.620.260.698.00	110.112.757,00	6,80

Tablica P 2.1.3.38. Skupni podaci financiranja i rezultata kulturnih aktivnosti dobiveni od JLS-ova

UAS	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Broj posjetitelja kulturnih manifestacija	710137	713875	695580	606419	439649
Broj posjetitelja kazališnih kuća, muzeja, galerija, zavičajnih zbirki i si.	536314	521657	497247	501918	498490
Broj članova knjižnica	3350	3208	3137	3008	3332
Broj korisnika knjižnica	654677	625958	659053	644633	684825
Broj članova registriranih KUD-ova i drugih organizacijskih oblika (udruga) koje se bave tradicijskom i suvremenom kulturom	1604	1640	1755	1812	1894
Broj udruga (civilnog društva) koje su registrirane u sektoru kulture i umjetnosti	135	141	147	160	399
Proračunska i izvanproračunska izdvajanja JLS za kulturu i umjetnost	101.512.881,70	93.714.664,01	99.072.452,13	98.878.954,07	107.450.854,10

Tablica P 2.1.3.39. Strateški dokumenti kulturnog razvitka JLS-ova

DOKUMENTI KULTURNIH STRATEGIJA JLS-a		
JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE	**Strateški dokumeti**	**Javno dostupni**
SPLIT	da	da
KAŠTELA	ne	ne
OMIŠ	ne	ne
SINJ	ne	ne
SOLIN	ne	ne
TROGIR	ne	ne
DICMO	ne	ne
DUGI RAT	ne	ne
DUGOPOLJE	ne	ne
KLIS	ne	ne

LEĆEVICA	ne	ne
MUĆ	ne	ne
PODSTRANA	ne	ne

Tablica P 2.1.3.40. Strateški dokumenti kulturnih ustanova na području UAS-a

DOKUMENTI STRATEGIJE USTANOVA U KULTURI		
JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE	Strateški dokumeti	Javno dostupni
Muzej Cetinske krajine - proračun SDŽ	ne	ne
KAŠTELA		
Gradska knjižnica	ne	ne
Muzej Grada Kaštela	ne	ne
OMIŠ		
Narodna knjižnica	ne	ne
Centar za kulturu	ne	ne
Gradski muzej	ne	ne
SINJ		
Gradska knjižnica Sinj	ne	ne
Kultumo-umjctničko središte Sinj	da	da
SOLIN	ne	ne
Gradska knjižnica	ne	ne
Dom kulture "Zvonimir"	ne	ne
SPLIT		
Arheološki muzej u Splitu	da	da
Državni arhiv split	ne	ne
Muzej hrvatskih arheoloških spomenika Split	ne	ne
Muzeji Ivana Meštrovića Split	ne	ne
Konzervatorski odjel u Splitu	ne	ne
Hrvatski restauratorski zavod Split	da	da
Gradsko kazalište lutaka	ne	ne
Gradsko kazalšte mladih	ne	ne
Hrvatsko narodno kazalište Split	ne	ne
Gradska knjižnica Marka Marulića, Split	ne	ne
Multimedijalni kulturni centar	ne	ne
Centar za kulturu i cjeloživotno učenje Zlatna vrata	ne	ne
Etnografski muzej	ne	ne
Galerija umjetnina	ne	ne
Hrvatski pomorski muzej	ne	ne
Muzej Grada Splita	ne	ne

RADNA VERZIJA

Prirodoslovni muzej i ZOO vrt	da	da
TROGIR		
Gradska knjižnica	ne	ne
Muzej Grada Trogira	ne	ne
Konzervatorski odjel u Trogiru	ne	ne

Obrazovanje

Tablica P 2.1.4. 1 Popis djece, dječjih vrtića i zaposlenih uključenih u rani i predškolski odgoj i obrazovanje RH, SDŽ i UAS, razdoblje pedagoških godina 2011./2012.-2014./2015.

	Početak pedagoške godine 2011./2012.			Početak pedagoške godine 2012./2013.			Početak pedagoške godine2013./2014.			Početak pedagoške godine2014./2015.		
	Ukupno	Djeca	Zaposl.	Ukupno	Djeca	Zaposl.	Ukupno	Djeca	Zaposl.	Ukupno	Djeca	Zaposl.
RH	1513	120287	17313	1534	128046	18032	1562	130371	17873	1590	133764	18800
SDŽ	232	14385	2032	232	14772	2254	239	14876	2122	240	15805	2261
UAS	173	11656	1622	175	11643	1817	176	11589	1685	177	12041	1809
Split	101	6457	972	102	6600	1082	102	6503	1046	102	6853	947
Solin	18	1096	143	18	1182	144	18	1189	139	18	1224	192
Kaštela	20	1699	169	20	1417	245	20	1412	171	22	1473	341
Trogir	5	427	61	5	413	61	5	424	62	5	433	55
Sinj	8	821	108	7	816	93	8	890	108	7	808	88
Omiš	9	467	64	10	494	91	10	463	67	10	470	70
Podstrana	4	243	53	5	285	47	5	257	43	5	335	51
Dugi Rat	2	181	18	2	167	17	2	163	18	3	193	30
Muć	1	27	4	1	27	4	1	29	4	1	26	4
Dicmo	1	62	10	1	62	10	1	62	9	1	63	7
Dugopolje	1	84	8	1	87	7	1	91	7	1	85	11
Klis	2	80	10	2	80	9	2	85	9	2	78	13

Izvor: Statistička izvješća: Osnovne škole, dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe osnovnog i predškolskog odgoja, DZS, razna godišta.

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.1.4.2. Veličina razreda po dobnim skupinama i udjeli ukupnog broja djece koji su upisani u dječje vrtiće u ukupnom broju djece iste dobi na području UAS, SDŽ i Hrvatske, prema Popisu 2011. i upisima u pedagoškoj godini 2014./2015.

	UKUPNO DJECE PO DOBI, Popis, 2011.		Prosječan broj djece u jednoj razrednoj godini		UKUPNO				Udjeli ukupnog broja djece u vrtićima u ukupnom broju djece predškolske dobi (obuhvat u vrtićima), pedagoška godina 2014./2015. (u tablici P 2.1.4.1. dan je broj djece u vrtićima)			
	od 0 do 4	*od 5 do 9*	*od 0 do 4 (dijeljeno sa 4,5 godina)*	*od 5 do 9 (dijeljeno sa 5 godina)*	*mlađi od 3 (prosjek 0-4 x 3)*	*od 3 do 5 (prosjek 0-4 x 2)*	*od 5 i više (prosjek 5-9 x 1.5*	*suma (ukupno vrtićka dob)*	*mlađi od 3 (prosjek 0-4 x 3)*	*od 3 do 5 (prosjek 0-4 x 2)*	*od 5 i više (prosjek 5-9 x 1.5*	*suma (ukupno vrtićka dob)*
Hrvatska	212709	204317	47269	40863	141806	94537	63338	299682	16,78%	51,32%	97,01%	44,64%
SDŽ	24039	23661	5342	4732	16026	10684	7335	34045	10,78%	58,56%	92,07%	46,42%
UAS	17348	16977	3855	3395	11565	7710	5263	24538	12,56%	65,21%	96,96%	49,07%
Split	8713	8428	1936	1686	5809	3872	2613	12294	15,55%	75,90%	100,00%	55,74%
Solin	1595	1547	354	309	1063	709	480	2252	17,12%	73,64%	95,29%	54,36%
Kaštela	2254	2290	501	458	1503	1002	710	3214	11,85%	64,98%	83,53%	45,83%
Trogir	686	721	152	144	457	305	224	986	7,22%	66,91%	100,00%	43,93%
Sinj	1372	1362	305	272	915	610	422	1947	6,78%	50,18%	100,00%	41,51%
Omiš	822	802	183	160	548	365	249	1162	6,57%	44,62%	100,00%	40,45%
Podstrana	601	576	134	115	401	267	179	846	6,99%	38,56%	61,60%	39,58%
Dugi Rat	378	398	84	80	252	168	123	543	12,30%	35,71%	61,60%	35,52%
Muć	208	200	46	40	139	92	62	293		14,06%	25,81%	8,87%
Dicmo	182	199	40	40	121	81	62	264		16,07%	92,40%	23,87%
Dugopolje	243	190	54	38	162	108	59	329		19,44%	62,82%	25,84%
Klis	265	248	59	50	177	118	77	371		28,02%	61,13%	21,01%

Izvor: Popis stanovništva 2011., Statističko izvješće 1543/2015., obrada autora.

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.1.4.3. Broj škola, razrednih odjela, upisanih učenika i zaposlenih u osnovnim školama UAS, SDŽ i Hrvatske za školske godine 2010./2011. do 2014./2015., početak školske godine

	2010./2011.				2011./2012.				2012./2013.				2013./2014.				2014./2015.			
	ŠK	**RO**	**UČN**	**UČT**	**ŠK**	**RO**	**UČN**	**UČT**	**ŠK**	**RO**	**UČN**	**UČT**	**ŠK**	**RO**	**UČN**	**UČT**	**ŠK**	**RO**	**UČN**	**UČT**
Hrvatska	2.071	18.259	351.345	32.213	2.073	18.097	342.028	32.394	2.073	17.874	334.070	32.310	2.060	17.776	325.295	31.479	2.055	17.740	321.521	31.747
SDŽ	207	2.024	39.873	3.508	206	1.989	39.527	3.616	206	1.977	38.348	3.527	204	1.957	37.673	3.501	202	1.947	37.195	3.481
UAS	**88**	**1.337**	**29.079**	**2.269**	**88**	**1.335**	**28.899**	**2.319**	**88**	**1.323**	**28.008**	**2.253**	**88**	**1.304**	**27.521**	**2.227**	**88**	**1.288**	**27.028**	**2.259**
Split	28	656	14.686	1.144	28	643	14.269	1.148	28	633	13.954	1.116	28	623	13.737	1.098	28	618	13.612	1.102
Solin	9	122	2.640	195	9	124	2.661	205	9	129	2.701	197	9	124	2.669	194	9	124	2.725	193
Kaštela	5	152	3.708	255	5	152	3.649	245	5	154	3.593	256	5	152	3.530	255	5	152	3.479	256
Trogir	2	60	1.364	94	2	60	1.380	97	2	60	1.364	97	2	59	1.333	96	2	52	1.318	98
Sinj	15	136	2.898	225	15	146	3.156	269	15	133	2.682	234	15	131	2.646	232	15	130	2.575	243
Omiš	10	80	1.374	135	10	80	1.382	128	10	81	1.362	128	10	80	1.317	128	10	81	1.264	130
Podstrana	1	36	920	53	1	36	935	57	1	37	916	61	1	37	891	61	1	38	900	61
Dugi Rat	2	28	576	49	2	26	550	46	2	29	521	43	2	28	488	42	2	24	238	49
Muć	7	23	180	42	7	23	187	42	7	24	204	43	7	24	204	44	7	24	207	50
Dicmo	1	2	18	2	1	2	25	2	1	2	25	3	1	2	25	2	1	2	19	3
Dugopolje	1	15	316	26	1	15	312	26	1	15	297	27	1	15	301	27	1	15	324	27
Klis	6	25	389	45	6	25	379	47	6	23	374	43	6	26	366	42	6	25	351	42
Lećevica	1	2	10	4	1	3	14	7	1	3	15	5	1	3	14	6	1	3	16	5

Napomena: ŠK-broj škola, RO- razredni odjeli, UČN-učenici i UČT-učitelji.
Izvor: Statistički ljetopis Hrvatske, DZS, razna godišta.

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.1.4.4. Kategorije vlasništva srednjoškolskog obrazovanja u SDŽ po vrstama škola, razrednim odjelima, učenicima i nastavnicima za razdoblje školskih godina 2010./2011.-2013./2014.

	Školska godina	Gimnazije	Tehničke i sredne škole	Umjetničke škole	Industrijske i obrtničke škole	Škole za mladež s teškoćama u razvoju	Razredni odjeli	Učenici	Nastavnici u ekvivalentu pune zaposlenosti
2010/2011	D	18	29	5	20	4	817	20.537	1.897,20
	P	5	2	0	0	0	33	554	61,95
	V	2	0	0	0	0	16	421	28,99
	UKUPNO	**25**	**31**	**5**	**20**	**4**	**866**	**21512**	**1988,14**
2011/2012	D	18	29	5	20	4	832	20.625	1.978,72
	P	5	2	0	0	0	37	565	67,35
	V	2	0	0	0	0	16	447	28,59
	UKUPNO	**25**	**31**	**5**	**20**	**4**	**885**	**21637**	**2074,66**
2012/2013	D	18	29	5	20	5	831	20.555	1.946,99
	P	5	3	0	1	0	49	614	77,09
	V	2	0	0	0	0	16	455	29,51
	UKUPNO	**25**	**32**	**5**	**21**	**5**	**896**	**21624**	**2053,59**
2013/2014	D	21	29	5	20	5	830	20.371	2.026,67
	P	5	3	0	1	0	45	599	81,5
	V	2	0	0	0	0	16	449	31,09
	UKUPNO	**28**	**32**	**5**	**21**	**5**	**891**	**21419**	**2139,26**

Izvor: DZS, Statistički ljetopis, razna godišta, obrada autora.

Tablica P 2.1.4.5. Obrazovanje učenika s poteškoćama u razvoju na području SDŽ i UAS, razdoblje školskih godina 2009./2010.-2012/2013.

		2009./2010.	2010./2011.	2011./2012.	2012./2013.
SDŽ/UAS	Škole	4	4	5	5
	Razredni odjeli	12	12	12	15
	Učenici	71	73	72	84
	Učenici koji su završili	19	28	13	28
	Nastavnici u ekvivalentu pune zaposlenosti	12,92	11,04	10,54	15,64
	Stručni suradnici u ekvivalentu pune zaposlenosti	3,52	0,87	0,95	1,39
Split	Škole	3	3	3	4
	Razredni odjeli	10	10	10	13
	Učenici	61	60	60	72
	Učenici koji su završili	18	22	13	21
	Nastavnici u ekvivalentu pune zaposlenosti	11,23	9,11	7,47	13,78
	Stručni suradnici u ekvivalentu pune zaposlenosti	3,52	0,82	0,82	1,32
Kaštela	Škole	1	1	1	1

		2009./2010.	2010./2011.	2011./2012.	2012./2013.
	Razredni odjeli	2	2	1	2
	Učenici	10	3	8	12
	Učenici koji su završili	1	6	0	7
	Nastavnici u ekvivalentu pune zaposlenosti	1,69	1,93	0,67	1,86
	Stručni suradnici u ekvivalentu pune zaposlenosti	0	0,05	0,13	0,07

Izvor: DZS, Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2014., Statistička izvješća, razna godišta, obrada autora.

Tablica P 2.1.4.6. Srednjoškolsko obrazovanje odraslih na području SDŽ i UAS, razdoblje školskih godina 2009./2010.-2012/2013.

		2009./2010.	2010./2011.	2011./2012.	2012./2013.
SDŽ/UAS	Škole	3	3	2	2
	Razredni odjeli	22	43	51	26
	Učenici	354	508	625	330
	Učenici koji su završili	243	348	392	223
	Nastavnici u ekvivalentu pune zaposlenosti	16,4	22,65	13,21	14,9
	Stručni suradnici u ekvivalentu pune zaposlenosti	0	0	0	0
Split	Škole	2	2	1	1
	Razredni odjeli	6	11	10	8
	Učenici	86	134	102	57
	Učenici koji su završili	51	63	58	37
	Nastavnici u ekvivalentu pune zaposlenosti	8,95	9,45	1,45	2,4
	Stručni suradnici u ekvivalentu pune zaposlenosti	0	0	0	0
Omiš	Škole	1	1	1	1
	Razredni odjeli	16	32	41	18
	Učenici	268	374	523	273
	Učenici koji su završili	192	285	334	186
	Nastavnici u ekvivalentu pune zaposlenosti	7,45	13,2	11,76	12,5
	Stručni suradnici u ekvivalentu pune zaposlenosti	0	0	0	0

Izvor: DZS, Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2014., Statistička izvješća, razna godišta, obrada autora.

Tablica P 2.1.4.7. Učenički domovi na području SDŽ i UAS, razdoblje školskih godina 2010./2011.-2013./2014.

		2010./2011.	2011./2012.	2012./2013.	2013./2014
RH	Ustanove	55	55	54	54
	Ukupno korisnici	7 889	7 890	7 655	7 486
	Odgojitelji	343	345	351	342
SDŽ	Ustanove	4	4	4	4
	Ukupno korisnici	783	788	785	694
	Odgojitelji	34	33	33	31
Split	Ustanove	2	2	2	2
	Ukupno korisnici	656	660	663	571

	Odgojitelji	19	18	20	18
Kaštela	Ustanove	1	1	1	1
	Ukupno korisnici	69	70	59	60
	Odgojitelji	7	7	7	7

Izvor: DZS, Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2014., Statistička izvješća, razna godišta, obrada autora.

Tablica P 2.1.4.8. Broj studenata na visokim učilištima SDŽ i UAS od ak god. 2008/09 do ak. god. 2013/14.

NAZIV USTANOVE IZVOĐAČA	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
Ekonomski fakultet, Split	4.519	4.592	4.643	4.399	3.975	3.615
Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje, Split	2.480	2.685	2.790	2.769	2.649	2.633
Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije, Split	999	1.168	1.121	1.031	953	944
Filozofski fakultet, Split	2.063	2.085	2.070	2.137	2.106	1.337
Katolički bogoslovni fakultet, Split	244	272	228	219	227	239
Kemijsko-tehnološki fakultet	425	482	471	471	516	440
Kineziološki fakultet u Splitu	418	429	428	430	602	722
Medicinski fakultet, Split	1.044	1.006	966	919	1.166	1.050
Medijsko sveučilište, Split					103	
Pomorski fakultet u Splitu	1.378	1.436	1.502	1.575	1.659	2.061
Pravni fakultet, Split	3.389	3.424	3.074	3.391	3.164	3.563
Prirodoslovno-matematički fakultet, Split	627	642	730	843	1.077	1.015
Sveučilište u Splitu*	3.146	3.733	3.496	3.944	3.808	3.416
Umjetnička akademija, Split	377	365	360	345	373	586
Visoka poslovna škola Minerva, Dugopolje	90	116	124	108	83	94
Visoka škola za inspekcijski i kadrovski menadžment, Split				30	62	71
Visoka škola za menadžment i dizajn Aspira, Split		64	117	116	127	131
UKUPNO:	21.199	22.499	22.120	22.727	22.650	21.917

**Napomena: Obuhvaća Sveučilišni odjel za stručne studije, Sveučilišni odjel za studije mora, Sveučilišni odjel zdravstvenih studija i Sveučilišni studijski centar za forenzične znanosti.*

Izvor: MZOS (2014.), DZS (2014b.), Statistička izvješća, razna godišta; Statističko izvješće 1522/2014, obrada autora.

Tablica P 2.1.4.9. Broj diplomiranih studenata na visokim učilištima SDŽ i UAS po kalendarskim godinama, stručni studiji.

NAZIV USTANOVE IZVOĐAČA	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Struktura 2013.
Ekonomski fakultet, Split	549	548	642	500	398	23,40%
Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje, Split	91	89	100	119	72	4,23%
Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije, Split	48	37	89	74	52	3,06%
Filozofski fakultet, Split	78	77	58	47	38	2,23%
Katolički bogoslovni fakultet, Split						0,00%
Kemijsko-tehnološki fakultet	28	35	22	32	9	0,53%
Kineziološki fakultet u Splitu				14		0,00%
Medicinski fakultet, Split	101	102	68	90	90	5,29%
Medijsko sveučilište, Split						0,00%
Pomorski fakultet u Splitu	132	102	107	52	32	1,88%
Pravni fakultet, Split	211	174	360	316	282	16,58%
Prirodoslovno-matematički fakultet, Split	124	139	144	145	123	7,23%
Sveučilište u Splitu*	572	571	663	616	576	33,86%
Umjetnička akademija, Split						0,00%
Visoka poslovna škola Minerva, Dugopolje			5	25	19	1,12%

RADNA VERZIJA

Visoka škola za inspekcijski i kadrovski menadžment, Split						
Visoka škola za menadžment i dizajn Aspira, Split				3	10	0,59%
UKUPNO:	1.934	1.874	2.258	2.033	1.701	

Napomena: Obuhvaća Sveučilišni odjel za stručne studije, Sveučilišni odjel za studije mora, Sveučilišni odjel zdravstvenih studija i Sveučilišni studijski centar za forenzične znanosti.

Izvor: MZOS (2014.), DZS (2014b.), Statistička izvješća, razna godišta; obrada autora.

Tablica P 2.1.4.10. Broj diplomiranih studenata na visokim učilištima SDŽ i UAS po kalendarskim godinama, sveučilišni studiji.

NAZIV USTANOVE IZVOĐAČA	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Struktura 2013.
Ekonomski fakultet, Split	666	688	696	698	524	21,01%
Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje, Split	362	382	439	525	483	19,37%
Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije, Split	73	40	223	249	184	7,38%
Filozofski fakultet, Split	289	352	357	387	339	13,59%
Katolički bogoslovni fakultet, Split	55	69	45	37	43	1,72%
Kemijsko-tehnološki fakultet	46	67	74	59	74	2,97%
Kineziološki fakultet u Splitu	119	139	111	131	108	4,33%
Medicinski fakultet, Split	45	58	56	80	87	3,49%
Medijsko sveučilište, Split						0,00%
Pomorski fakultet u Splitu	86	112	180	264	188	7,54%
Pravni fakultet, Split	156	215	229	174	176	7,06%
Prirodoslovno-matematički fakultet, Split	124	139	144	145	123	4,93%
Sveučilište u Splitu*	13	45	42	54	65	2,61%
Međusveučilišni studij mediteranske poljoprivrede	15	20	34	21	17	0,68%
Umjetnička akademija, Split	99	105	123	82	83	3,33%
Visoka poslovna škola Minerva, Dugopolje						
Visoka škola za inspekcijski i kadrovski menadžment, Split						
Visoka škola za menadžment i dizajn Aspira, Split						
UKUPNO:	2148	2431	2753	2906	2494	

*Napomena: Obuhvaća Sveučilišni odjel za studije mora.

Izvor: MZOS (2014.), DZS (2014.), Statistička izvješća, razna godišta; obrada autora.

Tržište rada

Podaci i metodološka ograničenja

U analizi zaposlenosti na razini gradova i općina postoje dva problema. Prvi problem predstavlja (ne)raspoloživost podataka o broju zaposlenih osoba prema mjestu prebivališta. Drugi problem proizlazi iz definicije o tome tko se smatra zaposlenom osobom. Podaci Državnog zavoda za statistiku dostupni su samo u godinama popisa stanovništva. Prema tome, ukoliko se prati dinamika zaposlenosti potrebno je koristiti druge izvore. Jedan od takvih je Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje. Radi se o relativno širokom obuhvatu, s obzirom da su obuhvaćeni uposlenici u svim oblicima vlasništva, samozaposleni i individualni poljoprivrednici, radnici na ugovor i pomažući članovi u obiteljskom poslu. Međutim, HZMO podatke o broju zaposlenih vodi prema sjedištu poslovnog subjekta, a ne prema mjestu prebivališta, što onemogućava analizu na razini općine/grada urbane aglomeracije. Koristeći podatke HZMO-a javlja se problem prilikom izračuna stopa zaposlenosti, budući se koriste podaci o radno sposobnom stanovništvu pojedinog grada/općine i broj zaposlenih koji prebivaju u različitim gradovima/općinama, a vode se kao zaposleni u onom gradu/općini gdje im je registrirana tvrtka. Posljedica je da je stopa zaposlenosti ne pokazuje realno stanje, s obzirom da je zaposlenost u Splitu precijenjena, dok je u svim ostalim jedinicama urbane aglomeracije značajno podcijenjena. Za razliku od Porezne uprave čiji se podaci koriste u ovoj analizi, u publikacijama DZS-a zaposlenima se smatraju sve osobe koje su zasnovale radni odnos s

poslodavcem, na određeno ili neodređeno vrijeme, neovisno o duljini radnog vremena i vlasništvu pravne osobe. U zaposlene su uključeni pripravnici (vježbenici), osobe na porodnom dopustu i bolovanju te osobe koje su iz bilo kojeg razloga odsutne s posla do prekida radnog odnosa. Podaci ne obuhvaćaju zaposlene u djelatnosti obrta i slobodnih profesija i osobe koje svoju aktivnost obavljaju na individualnim poljoprivrednim gospodarstvima. Stoga se podaci DZS-a, dobiveni anketom o radnoj snazi, iako precizniji, ne mogu koristiti u svrhu analize stanja. Podaci Eurostat-a[272] o stopama nezaposlenosti u zemljama Europske unije također su dobiveni temeljem ankete o radnoj snazi koja se provodi u državama članicama EU na temelju jedinstvene metodologije, kojoj se prilagodio i DZS Republike Hrvatske. Prema tome, broj zaposlenih, kao i stope zaposlenosti koje se koriste u ovoj analizi u pravilu pokazuju veće vrijednosti od onih koje objavljuju DZS i HZZ, upravo zbog šireg obuhvata zaposlenih osoba.

Tablica P 2.2.2.1. Radno aktivnog stanovništvo (radna snaga) u jedinicama urbane aglomeracije Split- bazni indeksi (2011=100)

JLS	2011.	2012.	2013.	2014.
GRAD SPLIT	100	100,95	99,53	98,88
GRAD SOLIN	100	103,48	105,11	103,58
GRAD KAŠTELA	100	103,25	103,42	98,79
GRAD TROGIR	100	105,23	104,97	98,41
GRAD SINJ	100	104,49	105,74	102,76
GRAD OMIŠ	100	101,27	101,79	99,69
OPĆINA PODSTRANA	100	102,63	106,22	106,89
OPĆINA DUGI RAT	100	100,21	99,37	98,06
OPĆINA MUĆ	100	101,14	101,09	94,35
OPĆINA DICMO	100	102,18	107,83	102,91
OPĆINA DUGOPOLJE	100	105,58	108,75	104,03
OPĆINA KLIS	100	102,89	105,03	104,05
OPĆINA LEĆEVICA	100	105,95	96,03	95,24
UKUPNO UAS	100	102,05	101,71	99,84
SDŽ	100	101,87	101,30	99,37
RH	100	101,45	100,62	98,59

Izvor: Porezna uprava, Hrvatski zavod za zapošljavanje

Tablica P 2.2.2.2. Radno aktivnog stanovništvo (radna snaga) u jedinicama UAS - verižni indeksi

JLS	2012/2011	2013/2012	2014/2013
GRAD SPLIT	100,95	98,59	99,35
GRAD SOLIN	103,48	101,58	98,54
GRAD KAŠTELA	103,25	100,17	95,52
GRAD TROGIR	105,23	99,75	93,75
GRAD SINJ	104,49	101,20	97,18
GRAD OMIŠ	101,27	100,51	97,94
OPĆINA PODSTRANA	102,63	103,49	100,63

[272] Europska statistička baza.

OPĆINA DUGI RAT	100,21	99,17	98,68
OPĆINA MUĆ	101,14	99,94	93,33
OPĆINA DICMO	102,18	105,52	95,44
OPĆINA DUGOPOLJE	105,58	103,00	95,66
OPĆINA KLIS	102,89	102,08	99,07
OPĆINA LEĆEVICA	105,95	90,64	99,17
UKUPNO UAS	102,05	99,66	98,16
SDŽ	101,87	99,45	98,09
RH	101,45	99,19	97,99

Izvor: Porezna uprava, Hrvatski zavod za zapošljavanje

Tablica P 2.2.2. 3.. Ukupno kretanje broja zaposlenih, 2010-2014

	2010.	**2011.**	**2012.**	**2013.**	**2014.**
RH	1.641.165	1.629.128	1.614.477	1.593.218	1.600.446
SDŽ	167.903	166.995	165.475	163.140	163.775
UAS	121.833	121.115	119.653	118.119	119.515
UDIO UAS U SDŽ	72,56%	72,53%	72,31%	72,40%	72,98%
UDIO UAS U RH	7,42%	7,43%	7,41%	7,41%	7,47%

Izvor: Porezna uprava

Tablica P 2.2.2. 4. Kretanje broj zaposlenih- bazni indeksi (2010=100)

	2010.	**2011.**	**2012.**	**2013.**	**2014.**
RH	100	99,27	98,37	97,08	97,52
SDŽ	100	99,46	98,55	97,16	97,54
UAS	100	99,41	98,21	96,95	98,10

Izvor: Porezna uprava, obrada autora

Tablica P 2.2.2. 5. Kretanje broja zaposlenih u jedinicama UAS, 2010-2014

JLS	**2010.**	**2011.**	**2012.**	**2013.**	**2014.**
GRAD SPLIT	67.280	66.312	65.254	63.882	64.825
GRAD SOLIN	9.571	9.501	9.410	9.453	9.611
GRAD KAŠTELA	14.627	14.666	14.614	14.587	14.577
GRAD TROGIR	5.173	5.197	5.130	4.966	4.979
GRAD SINJ	8.403	8.491	8.347	8.257	8.406
GRAD OMIŠ	5.548	5.503	5.469	5.476	5.643
OPĆINA PODSTRANA	3.168	3.127	3.173	3.240	3.344
OPĆINA DUGI RAT	2.651	2.725	2.691	2.668	2.686
OPĆINA MUĆ	1.364	1.380	1.347	1.333	1.273
OPĆINA DICMO	892	881	888	883	869
OPĆINA DUGOPOLJE	1.293	1.350	1.368	1.388	1.367

RADNA VERZIJA

OPĆINA KLIS	1.656	1.779	1.768	1.812	1.749
OPĆINA LEĆEVICA	207	203	194	174	186
UKUPNO UAS	121.833	121.115	119.653	118.119	119.515

Izvor: Porezna uprava

Tablica P 2.2.2.6. Kretanje broja zaposlenih u jedinicama UAS - verižni indeksi

JLS	2011/2010	2012/2011	2013/2012	2014/2013
GRAD SPLIT	98,56	98,40	97,90	101,48
GRAD SOLIN	99,27	99,04	100,46	101,67
GRAD KAŠTELA	100,27	99,65	99,82	99,93
GRAD TROGIR	100,46	98,71	96,80	100,26
GRAD SINJ	101,05	98,30	98,92	101,80
GRAD OMIŠ	99,19	99,38	100,13	103,05
OPĆINA PODSTRANA	98,71	101,47	102,11	103,21
OPĆINA DUGI RAT	102,79	98,75	99,15	100,67
OPĆINA MUĆ	101,17	97,61	98,96	95,50
OPĆINA DICMO	98,77	100,79	99,44	98,41
OPĆINA DUGOPOLJE	104,41	101,33	101,46	98,49
OPĆINA KLIS	107,43	99,38	102,49	96,52
OPĆINA LEĆEVICA	98,07	95,57	89,69	106,90
UKUPNO UAS	99,41	98,79	98,72	101,18

Izvor: Porezna uprava, obrada autora

Tablica P 2.2.2.7. Stope zaposlenosti u jedinicama UAS, 2011.

JLS	STOPA ZAPOSLENOSTI
GRAD SPLIT	54,69%
GRAD SOLIN	56,91%
GRAD KAŠTELA	55,25%
GRAD TROGIR	57,79%
GRAD SINJ	50,46%
GRAD OMIŠ	55,62%
OPĆINA PODSTRANA	50,41%
OPĆINA DUGI RAT	56,27%
OPĆINA MUĆ	55,94%
OPĆINA DICMO	50,34%
OPĆINA DUGOPOLJE	57,01%
OPĆINA KLIS	55,39%
OPĆINA LEĆEVICA	60,78%
UKUPNO UAS	54,71%
SDŽ	54,77%

RH	56,69%

Izvor: Porezna uprava, Državni zavod za statistiku, obrada autora

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.2.2.8. Broj zaposlenih u jedinicama UAS prema gospodarskom sektoru (NKD 2007., djelatnosti od A do I), stanje 31.ožujka 2014.

JLS	Σ	A	B	C	D	E	F	G	H	I
GRAD SPLIT	53.969	177	119	5.024	733	706	4.156	9.313	3.315	1.107
GRAD SOLIN	4.959	72	2	1.211	0	81	446	1.299	306	78
GRAD KAŠTELA	4.853	119	1	1.045	21	50	395	1.086	535	69
GRAD TROGIR	3.013	20	29	1.108	53	45	72	460	87	38
GRAD SINJ	3.283	42	5	458	86	172	300	667	153	93
GRAD OMIŠ	2.223	5	3	624	124	116	73	417	35	74
OPĆINA PODSTRANA	658	1	0	53	0	22	44	89	21	213
OPĆINA DUGI RAT	295	0	0	84	0	0	5	69	9	5
OPĆINA MUĆ	308	4	0	88	0	0	2	43	12	0
OPĆINA DICMO	5	0	0	5	0	0	0	0	0	0
OPĆINA DUGOPOLJE	2.094	2	0	80	0	16	294	1.003	136	35
OPĆINA KLIS	306	5	0	98	0	0	14	58	35	0
OPĆINA LEĆEVICA	29	0	0	2	0	0	0	1	1	0
UKUPNO UAS	75.995	447	159	9.880	1.017	1.208	5.801	14.505	4.645	1.712
SDŽ	93.135	1.267	213	11.129	1.325	1.870	6.911	17.359	5.220	4.005
RH	1.009.841	21.177	5.205	187.839	14.333	20.100	60.460	151.779	53.682	32.149

Izvor: Državni zavod za statistiku.

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.2.2.9. Broj zaposlenih u jedinicama UAS prema gospodarskom sektoru (NKD 2007., djelatnosti od J do S), stanje 31.ožujka 2014.

JLS	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S
GRAD SPLIT	1.341	2.065	264	2.813	1.973	6.972	6.398	5.284	1.552	657
GRAD SOLIN	1	23	21	130	476	129	493	109	25	57
GRAD KAŠTELA	7	34	43	114	95	158	654	155	174	98
GRAD TROGIR	2	35	5	47	244	144	362	173	63	26
GRAD SINJ	17	41	2	64	70	158	655	207	58	35
GRAD OMIŠ	2	31	1	43	25	88	367	125	38	32
OPĆINA PODSTRANA	15	0	0	9	5	18	100	23	21	24
OPĆINA DUGI RAT	0	0	0	13	1	14	89	1	4	1
OPĆINA MUĆ	0	0	0	0	0	10	101	43	5	0
OPĆINA DICMO	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
OPĆINA DUGOPOLJE	323	2	0	27	10	8	52	29	75	2
OPĆINA KLIS	0	0	1	4	1	9	71	1	4	5
OPĆINA LEĆEVICA	0	0	0	4	0	4	17	0	0	0
UKUPNO UAS	1.708	2.231	337	3.268	2.900	7.712	9.359	6.150	2.019	937
SDŽ	1.784	2.444	387	3.503	3.062	8.729	12.311	7.084	2.362	1.170
RH	28.397	35.122	5.277	40.096	31.807	102.650	109.712	82.081	17.968	10.007

Izvor: Državni zavod za statistiku

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.2.2.10. Kretanje broj nezaposlenih- bazni indeksi (2011=100)

	2011.	2012.	2013.	2014.
UAS	100	112,78	115,49	103,65
SDŽ	100	112,61	115,26	104,37
RH	100	113,56	115,21	100,42

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, obrada autora

Tablica P 2.2.2.11. Kretanje broj nezaposlenih- verižni indeksi

	2012/2011	2013/2012	2014/2013
UAS	112,78	102,40	89,75
SDŽ	112,61	102,36	90,55
RH	113,56	101,45	87,16

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, obrada autora

Tablica P 2.2.2.12. Kretanje broja nezaposlenih u jedinicama UAS - bazni indeksi (2011=100)

JLS	2011.	2012.	2013.	2014.
GRAD SPLIT	100	110,44	111,42	103,05
GRAD SOLIN	100	117,19	122,50	111,07
GRAD KAŠTELA	100	114,92	116,25	96,82
GRAD TROGIR	100	119,38	125,40	104,05
GRAD SINJ	100	118,20	124,57	111,10
GRAD OMIŠ	100	105,51	106,90	93,26
OPĆINA PODSTRANA	100	107,47	117,07	106,67
OPĆINA DUGI RAT	100	106,48	105,69	95,89
OPĆINA MUĆ	100	114,29	117,79	102,16
OPĆINA DICMO	100	107,80	138,53	120,18
OPĆINA DUGOPOLJE	100	127,48	139,31	118,32
OPĆINA KLIS	100	119,78	120,33	131,71
OPĆINA LEĆEVICA	100	148,98	138,78	110,20
UKUPNO UAS	100	112,78	115,49	103,65

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, obrada autora

Tablica P 2.2.2.13. Dnevne migracije zaposlenih osoba u jedinicama UAS, 2011.god.

JLS	Broj stanovnika	Broj zaposlenih	Ukupno zaposleni dnevni migranti	Zaposleni dnevni migranti u grad split
GRAD SPLIT	178.102	63.561	8.172	/
GRAD SOLIN	23.926	9.042	6.227	4.864
GRAD SINJ	24.826	7.142	3.081	1.573
GRAD KAŠTELA	38.667	13.325	7.131	4.658

RADNA VERZIJA

JLS	Broj stanovnika	Broj zaposlenih	Ukupno zaposleni dnevni migranti	Zaposleni dnevni migranti u grad split
GRAD TROGIR	13.192	4.379	1.149	498
GRAD OMIŠ	14.936	4.560	1.643	1.137
OPĆINA MUĆ	3.882	1.126	794	580
OPĆINA DICMO	2.802	764	545	376
OPĆINA DUGOPOLJE	3.469	1.167	679	510
OPĆINA DUGI RAT	7.092	2.310	1.449	730
OPĆINA PODSTRANA	9.129	3.273	2.386	1.984
OPĆINA KLIS	4.801	1.622	1.248	804
OPĆINA LEĆEVICA	583	123	77	49
UKUPNO UAS	325.407	112.394	34.581	17.763

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica P 2.2.2.14. Relativni udjeli zaposlenih dnevnih migranata u jedinicama UAS, 2011.god.

JLS	Udio ukupno zaposlenih dnevnih migranata u broju stanovnika	Udio zaposlenih dnevnih migranata u ukupnom broju zaposlenih	Udio zaposlenih dnevnih migranata u grad split u ukupnom broju zaposlenih dnevnih migranata	Udio zaposlenih dnevnih migranata u grad split u ukupnom broju zaposlenih
GRAD SPLIT	4,6%	12,9%	/	/
GRAD SOLIN	26,0%	68,9%	78,1%	53,8%
GRAD SINJ	12,4%	43,1%	51,1%	22,0%
GRAD KAŠTELA	18,4%	53,5%	65,3%	35,0%
GRAD TROGIR	8,7%	26,2%	43,3%	11,4%
GRAD OMIŠ	11,0%	36,0%	69,2%	24,9%
OPĆINA MUĆ	20,5%	70,5%	73,0%	51,5%
OPĆINA DICMO	19,5%	71,3%	69,0%	49,2%
OPĆINA DUGOPOLJE	19,6%	58,2%	75,1%	43,7%
OPĆINA DUGI RAT	20,4%	62,7%	50,4%	31,6%
OPĆINA PODSTRANA	26,1%	72,9%	83,2%	60,6%
OPĆINA KLIS	26,0%	76,9%	64,4%	49,6%
OPĆINA LEĆEVICA	13,2%	62,6%	63,6%	39,8%
UKUPNO UAS	10,6%	30,8%	51,4%	15,8%

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada autora

RADNA VERZIJA

Turizam i kultura u funkciji turizma

Tablica P.2.2.4.1.: Dolasci turista u UAS, SDŽ i RH 2010.-2014.

	2010.			2011.			2012.			2013.			2014.		
	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	U
GRAD SOLIN	2756	4774	7530	2939	11651	14590	1667	9461	11128	1518	5033	6551	2473	8043	
GRAD SINJ	4167	3303	7470	3869	4098	7967	3522	3907	7429	3465	6216	9681	4624	6621	
GRAD KAŠTELA	5343	20203	25546	5268	21663	26931	5626	29841	35467	5505	33896	39401	5284	36942	
GRAD TROGIR	2754	44193	46947	2724	43324	46048	3728	61606	65334	3371	74033	77404	3949	93898	
OPĆINA DUGOPOLJE	3316	6966	10282	2927	8070	10997	2304	9702	12006	2585	20104	22689	2792	29802	
OPĆINA DUGI RAT	1365	26129	27494	1325	28351	29676	1260	30299	31559	1430	34064	35494	1414	32086	
OPĆINA PODSTRANA	18150	54455	72605	15733	50951	66684	7796	58277	66073	8578	70753	79331	10563	79812	
OPĆINA KLIS										0	51	51	1	155	
GRAD SPLIT	44380	159159	203539	47927	204360	252287	44558	235649	280207	43161	282139	325300	41802	352252	
OSTATAK UAS	37851	160023	197874	34785	168108	202893	25903	203093	228996	26452	244150	270602	31100	287359	
GRADOVI UKUPNO	59400	231632	291032	62727	285096	347823	59101	340464	399565	57020	401317	458337	58132	497756	
OPĆINE UKUPNO	22831	87550	110381	19985	87372	107357	11360	98278	109638	12593	124972	137565	14770	141855	
ZAOBALJE	7483	10269	17752	6796	12168	18964	5826	13609	19435	6050	26371	32421	7417	36578	
PRIOBALJE	74748	308913	383661	75916	360300	436216	64635	425133	489768	63563	499918	563481	65485	603033	
AGLOMERACIJA UKUPNO	82231	319182	401413	82712	372468	455180	70461	438742	509203	69613	526289	595902	72902	639611	
SDŽ	199811	1437845	1637656	206095	1571605	1777700	191988	1642888	1834876	196312	1841665	2037977	196581	2016322	2

RADNA VERZIJA

	2010.			2011.			2012.			2013.			2014.		
	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	U
RH	1493374	9110742	10604116	1529003	9926674	11455677	1465934	10369226	11835160	1486308	10955168	12441476	1505455	11622961	13
UDIO UAS U DOLASCIMA RH	5,5%	3,5%	3,8%	5,4%	3,8%	4,0%	4,8%	4,2%	4,3%	4,7%	4,8%	4,8%	4,8%	5,5%	
UDIO UAS U DOLASCIMA SDŽ	41,2%	22,2%	24,5%	40,1%	23,7%	25,6%	36,7%	26,7%	27,8%	35,5%	28,6%	29,2%	37,1%	31,7%	

Izvor: Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije, Statistička analiza turističkog prometa za 2010., 2011., 2012., 2013. i 2014., obrada autora.

Tablica P.2.2.4.2.: Noćenja turista u UAS, SDŽ i RH 2010.-2014.

	2010.			2011.			2012.			2013.			2014.	
	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani
GRAD SOLIN	6174	7421	13595	6222	16758	22980	3751	18328	22079	5044	12474	17518	5611	23382
GRAD SINJ	10681	4382	15063	8124	5188	13312	6198	5533	11731	7510	9609	17119	11322	10467
GRAD KAŠTELA	17992	132506	150498	17962	134866	152828	20804	183650	204454	18192	196148	214340	23531	220818
GRAD TROGIR	9657	192626	202283	14606	203644	218250	18958	319027	337985	14059	374050	388109	19250	515034
OPĆINA DUGOPOLJE	4636	8815	13451	4171	9550	13721	2988	11432	14420	3089	23489	26578	3696	34785
OPĆINA DUGI RAT	9490	196536	206026	8353	211733	220086	7856	199473	207329	9679	229842	239521	9658	217796
OPĆINA PODSTRANA	42149	222603	264752	38775	234629	273404	22803	287388	310191	25796	330540	356336	31347	356373
OPĆINA KLIS										0	400	400	7	1190
GRAD SPLIT	87352	411195	498547	100461	539428	639889	91327	657841	749168	93451	820604	914055	103382	1007997
OSTATAK UAS	100779	764889	865668	98213	816368	914581	83358	1024831	1108189	83369	1176552	1259921	104422	1379845
GRADOVI UKUPNO	131856	748130	879986	147375	899884	1047259	141038	1184379	1325417	138256	1412885	1551141	163096	1777698

RADNA VERZIJA

	2010.			2011.			2012.			2013.			2014.	
	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani
OPĆINE UKUPNO	56275	427954	484229	51299	455912	507211	33647	498293	531940	38564	584271	622835	44708	610144
ZAOBALJE	15317	13197	28514	12295	14738	27033	9186	16965	26151	10599	33498	44097	15025	46442
PRIOBALJE	172814	1162887	1335701	186379	1341058	1527437	165499	1665707	1831206	166221	1963658	2129879	192779	2341400
UAS UKUPNO	188131	1176084	1364215	198674	1355796	1554470	174685	1682672	1857357	176820	1997156	2173976	207804	2387842
SDŽ	805387	8558645	9364032	859886	9390329	10250215	774305	9743575	10517880	773754	10694211	11467965	793638	11340974
RH	5424058	50992321	56416379	5602970	54751305	60354275	5221326	57522137	62743463	5139627	59688187	64827814	5160376	61323572
UDIO UAS U NOĆENJIMA RH	3,5%	2,3%	2,4%	3,5%	2,5%	2,6%	3,3%	2,9%	3,0%	3,4%	3,3%	3,4%	4,0%	3,9%
UDIO UASU NOĆENJIMA SDŽ	23,4%	13,7%	14,6%	23,1%	14,4%	15,2%	22,6%	17,3%	17,7%	22,9%	18,7%	19,0%	26,2%	21,1%

Izvor: Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije, Statistička analiza turističkog prometa za 2010., 2011., 2012., 2013. i 2014., obrada autora.

Tablica P.2.2.4.3.: Udjel turista u dolascima u UAS, SDŽ i RH 2010.-2014.

	2010.				2011.				2012.				2013.				201	
	Domaći	%	Strani	%	Domaći	%	Strani	%	Domaći	%	Strani	%	Domaći	%	Strani	%	Domaći	%
GRAD SOLIN	2756	37%	4774	63%	2939	20%	11651	80%	1667	15%	9461	85%	1518	23%	5033	77%	2473	24%
GRAD SINJ	4167	56%	3303	44%	3869	49%	4098	51%	3522	47%	3907	53%	3465	36%	6216	64%	4624	41%
GRAD KAŠTELA	5343	21%	20203	79%	5268	20%	21663	80%	5626	16%	29841	84%	5505	14%	33896	86%	5284	13%
GRAD TROGIR	2754	6%	44193	94%	2724	6%	43324	94%	3728	6%	61606	94%	3371	4%	74033	96%	3949	4%
OPĆINA DUGOPOLJE	3316	32%	6966	68%	2927	27%	8070	73%	2304	19%	9702	81%	2585	11%	20104	89%	2792	9%
OPĆINA DUGI RAT	1365	5%	26129	95%	1325	4%	28351	96%	1260	4%	30299	96%	1430	4%	34064	96%	1414	4%

	2010.				2011.				2012.				2013.				201	
	Domaći	%	Strani	%	Domaći	%	Strani	%	Domaći	%	Strani	%	Domaći	%	Strani	%	Domaći	%
OPĆINA PODSTRANA	18150	25%	54455	75%	15733	24%	50951	76%	7796	12%	58277	88%	8578	11%	70753	89%	10563	12%
OPĆINA KLIS													0	0%	51	100%	1	1%
GRAD SPLIT	44380	22%	159159	78%	47927	19%	204360	81%	44558	16%	235649	84%	43161	13%	282139	87%	41802	11%
OSTATAK UAS	37851	19%	160023	81%	34785	17%	168108	83%	25903	11%	203093	89%	26452	10%	244150	90%	31100	10%
GRADOVI UKUPNO	59400	20%	231632	80%	62727	18%	285096	82%	59101	15%	340464	85%	57020	12%	401317	88%	58132	10%
OPĆINE UKUPNO	22831	21%	87550	79%	19985	19%	87372	81%	11360	10%	98278	90%	12593	9%	124972	91%	14770	9%
ZAOBALJE	7483	42%	10269	58%	6796	36%	12168	64%	5826	30%	13609	70%	6050	19%	26371	81%	7417	17%
PRIOBALJE	74748	19%	308913	81%	75916	17%	360300	83%	64635	13%	425133	87%	63563	11%	499918	89%	65485	10%
UAS UKUPNO	82231	20%	319182	80%	82712	18%	372468	82%	70461	14%	438742	86%	69613	12%	526289	88%	72902	10%
SDŽ	199811	12%	1437845	88%	206095	12%	1571605	88%	191988	10%	1642888	90%	196312	10%	1841665	90%	196581	9%
RH	1493374	14%	9110742	86%	1529003	13%	9926674	87%	1465934	12%	10369226	88%	1486308	12%	10955168	88%	1505455	11%

Izvor: Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije, Statistička analiza turističkog prometa za 2010., 2011., 2012., 2013. i 2014., obrada autora.

Tablica P.2.2.4.4.: Udjel turista u noćenjima u UAS, SDŽ i RH 2010.-2014.

	2010.				2011.				2012.				2013.				20	
	Domaći	%	Strani	%	Domaći	%	Strani	%	Domaći	%	Strani	%	Domaći	%	Strani	%	Domaći	%
GRAD SOLIN	6174	45%	7421	55%	6222	27%	16758	73%	3751	17%	18328	83%	5044	29%	12474	71%	5611	19%
GRAD SINJ	10681	71%	4382	29%	8124	61%	5188	39%	6198	53%	5533	47%	7510	44%	9609	56%	11322	52%
GRAD KAŠTELA	17992	12%	132506	88%	17962	12%	134866	88%	20804	10%	183650	90%	18192	8%	196148	92%	23531	10%
GRAD TROGIR	9657	5%	192626	95%	14606	7%	203644	93%	18958	6%	319027	94%	14059	4%	374050	96%	19250	4%

KONAČNA VERZIJA

	2010.				2011.				2012.				2013.				20	
	Domaći	%	Strani	%	Domaći	%	Strani	%	Domaći	%	Strani	%	Domaći	%	Strani	%	Domaći	%
OPĆINA DUGOPOLJE	4636	34%	8815	66%	4171	30%	9550	70%	2988	21%	11432	79%	3089	12%	23489	88%	3696	10%
OPĆINA DUGI RAT	9490	5%	196536	95%	8353	4%	211733	96%	7856	4%	199473	96%	9679	4%	229842	96%	9658	4%
OPĆINA PODSTRANA	42149	16%	222603	84%	38775	14%	234629	86%	22803	7%	287388	93%	25796	7%	330540	93%	31347	8%
OPĆINA KLIS													0	0%	400	100%	7	1%
GRAD SPLIT	87352	18%	411195	82%	100461	16%	539428	84%	91327	12%	657841	88%	93451	10%	820604	90%	103382	9%
OSTATAK UAS	100779	12%	764889	88%	98213	11%	816368	89%	83358	8%	1024831	92%	83369	7%	1176552	93%	104422	7%
GRADOVI UKUPNO	131856	15%	748130	85%	147375	14%	899884	86%	141038	11%	1184379	89%	138256	9%	1412885	91%	163096	8%
OPĆINE UKUPNO	56275	12%	427954	88%	51299	10%	455912	90%	33647	6%	498293	94%	38564	6%	584271	94%	44708	7%
ZAOBALJE	15317	54%	13197	46%	12295	45%	14738	55%	9186	35%	16965	65%	10599	24%	33498	76%	15025	24%
PRIOBALJE	172814	13%	1162887	87%	186379	12%	1341058	88%	165499	9%	1665707	91%	166221	8%	1963658	92%	192779	8%
UAS UKUPNO	188131	14%	1176084	86%	198674	13%	1355796	87%	174685	9%	1682672	91%	176820	8%	1997156	92%	207804	8%
SDŽ	805387	9%	8558645	91%	859886	8%	9390329	92%	774305	7%	9743575	93%	773754	7%	10694211	93%	793638	7%
RH	5424058	10%	50992321	90%	5602970	9%	54751305	91%	5221326	8%	57522137	92%	5139627	8%	59688187	92%	5160376	8%

Izvor: Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije, Statistička analiza turističkog prometa za 2010., 2011., 2012., 2013. i 2014., obrada autora.

Tablica P.2.2.4.5. Poslovanje ugostiteljstva UAS u odnosu sa poslovanje ugostiteljstva i ukupnog gospodarstva SDŽ i RH

Pokazatelj	Godina	Broj poduzetnika			Ukupni prihodi	Ukupni rashodi	Dobit razdoblja	Gubitak razdoblja	Dobit razdoblja (+) ili gubitak razdoblja (-)	Prosječan broj zaposlenih na bazi sati rada	Proho zaposl
UKUPNO	2010	454,00	202,00	252,00	534.716.035,00	668.592.544,00	15.480.329,00	152.996.878,00	-137.516.549,00	2.430,00	220.0

RADNA VERZIJA

Pokazatelj	Godina	Broj poduzetnika			Ukupni prihodi	Ukupni rashodi	Dobit razdoblja	Gubitak razdoblja	Dobit razdoblja (+) ili gubitak razdoblja (-)	Prosječan broj zaposlenih na bazi sati rada	Proho zaposl
UGOSITELJSTVO UAS	2011	500,00	219,00	281,00	647.811.800,00	783.783.194,00	19.874.028,00	160.309.691,00	-140.435.663,00	2.455,00	263.8
	2012	527,00	209,00	318,00	679.546.989,00	911.847.221,00	23.848.080,00	259.966.862,00	-236.118.782,00	2.731,00	248.8
	2013	612,00	352,00	260,00	984.961.365,00	983.121.928,00	80.900.226,00	89.556.597,00	-8.656.371,00	3.104,00	317.3
	2014	711,00	401,00	310,00	1.083.735.045,00	1.097.821.805,00	71.492.626,00	96.225.779,00	-24.733.153,00	3.509,00	308.8
UKUPNO GOSPODARSTVO UAS	2010	8.336,00	4.674,00	3.662,00	32.564.943.878,00	33.210.062.496,00	1.329.207.759,00	2.271.412.883,00	-942.205.124,00	60.124,00	541.6
	2011	8.593,00	4.800,00	3.793,00	34.324.060.575,00	33.532.382.896,00	3.011.660.295,00	2.482.848.590,00	528.811.705,00	57.697,00	594.9
	2012	8.402,00	4.710,00	3.692,00	35.258.081.952,00	31.495.418.198,00	5.793.677.840,00	2.247.984.339,00	3.545.693.501,00	54.389,00	648.2
	2013	8.732,00	5.167,00	3.565,00	31.804.860.944,00	31.025.394.192,00	2.157.166.100,00	1.603.797.415,00	553.368.685,00	56.122,00	566.7
	2014	9.019,00	5.498,00	3.521,00	32.383.693.573,00	31.783.006.437,00	1.713.475.264,00	1.365.353.590,00	348.121.674,00	56.268,00	575.5
UDIO UGOSTITELJSTVA UAS U GOSPODARSTVU UAS	2010	5,45%	4,32%	6,88%	1,64%	2,01%	1,16%	6,74%	14,60%	4,04%	4(
	2011	5,82%	4,56%	7,41%	1,89%	2,34%	0,66%	6,46%	-26,56%	4,25%	44
	2012	6,27%	4,44%	8,61%	1,93%	2,90%	0,41%	11,56%	-6,66%	5,02%	38
	2013	7,01%	6,81%	7,29%	3,10%	3,17%	3,75%	5,58%	-1,56%	5,53%	55
	2014	7,88%	7,29%	8,80%	3,35%	3,45%	4,17%	7,05%	-7,10%	6,24%	53
UDIO UGOSTITELJSTVA UAS U UGOSTITELJSTVU SDŽ	2010	48,50%	46,54%	50,20%	33,99%	34,22%	47,37%	36,53%	35,61%	38,42%	88
	2011	49,50%	44,79%	53,93%	36,17%	38,53%	38,73%	53,44%	56,48%	39,07%	92
	2012	51,31%	43,72%	57,92%	38,06%	41,07%	26,76%	49,66%	54,36%	42,73%	89
	2013	53,68%	51,69%	56,64%	42,89%	39,57%	51,41%	24,28%	4,09%	44,08%	97
	2014	55,16%	52,97%	58,27%	40,23%	43,61%	21,03%	51,42%	-16,19%	45,32%	88
UDIO UGOSTITELJSTVA UAS U GOSPODARSTVU	2010	4,15%	3,33%	5,17%	1,38%	1,69%	1,02%	5,39%	10,41%	3,27%	42
	2011	4,42%	3,50%	5,55%	1,60%	1,97%	0,61%	5,57%	-38,27%	3,44%	46
	2012	4,78%	3,42%	6,48%	1,64%	2,42%	0,39%	9,54%	-7,07%	4,05%	40

Pokazatelj	Godina	Broj poduzetnika			Ukupni prihodi	Ukupni rashodi	Dobit razdoblja	Gubitak razdoblja	Dobit razdoblja (+) ili gubitak razdoblja (-)	Prosječan broj zaposlenih na bazi sati rada	Proho zaposl
SDŽ	2013	5,35%	5,27%	5,47%	2,58%	2,62%	3,20%	4,18%	-2,21%	4,48%	5
	2014	6,04%	5,66%	6,62%	2,79%	2,90%	3,09%	5,98%	-3,52%	5,05%	5
UDIO UGOSTITELJSTVA UAS U UGOSTITELJSTVU RH	2010	8,38%	8,23%	8,50%	4,08%	4,53%	3,26%	6,91%	7,91%	5,53%	7
	2011	8,76%	8,01%	9,45%	4,61%	5,14%	3,03%	8,20%	10,81%	5,43%	8
	2012	8,89%	7,39%	10,26%	4,55%	5,86%	2,37%	15,03%	32,65%	6,07%	7
	2013	9,07%	8,60%	9,80%	5,59%	5,67%	4,78%	5,90%	-4,92%	6,38%	8
	2014	9,15%	8,76%	9,70%	5,69%	5,67%	4,46%	4,59%	5,01%	6,50%	8
UDIO UGOSTITELJSTVA UAS U GOSPODARSTVU RH	2010	0,47%	0,36%	0,61%	0,09%	0,11%	0,05%	0,51%	8,27%	0,28%	3
	2011	0,51%	0,38%	0,68%	0,10%	0,13%	0,06%	0,62%	-1,96%	0,29%	3
	2012	0,54%	0,37%	0,78%	0,11%	0,15%	0,07%	0,89%	-4,78%	0,33%	3
	2013	0,60%	0,57%	0,66%	0,16%	0,16%	0,27%	0,33%	-0,25%	0,37%	4
	2014	0,68%	0,61%	0,79%	0,18%	0,18%	0,20%	0,38%	-0,25%	0,42%	4

Izvor: FINA, obrada autora.

Tablica P.2.2.4.6. Dio ugostiteljstva JLS-a i dijelova UAS u odabranim pokazateljima ukupnog ugostiteljstva aglomeracija 2010-2014

JLS	Godina	Broj poduzetnika			Ukupni prihodi	Ukupni rashodi	Dobit razdoblja	Gubitak razdoblja	Dobit razdoblja (+) ili gubitak razdoblja (-)	Prosječan broj zaposlenih na bazi sati rada
		svih								
SPLIT	2010	70,04%	64,85%	74,21%	54,25%	58,01%	73,22%	73,10%	73,09%	60,49%
	2011	69,40%	63,93%	73,67%	60,51%	62,78%	62,83%	71,97%	73,26%	63,46%
	2012	70,59%	65,55%	73,90%	58,82%	49,68%	68,80%	27,69%	23,54%	66,06%
	2013	71,08%	71,31%	70,77%	59,11%	59,70%	75,56%	82,24%	144,73%	62,37%
	2014	71,17%	68,33%	74,84%	58,83%	60,43%	72,59%	88,79%	135,61%	63,47%
DUGI RAT	2010	1,10%	0,99%	1,19%	0,51%	0,46%	0,28%	0,25%	0,24%	0,53%

JLS	Godina	Broj poduzetnika svih			Ukupni prihodi	Ukupni rashodi	Dobit razdoblja	Gubitak razdoblja	Dobit razdoblja (+) ili gubitak razdoblja (-)	Prosječan broj zaposlenih na bazi sati rada
	2011	2,20%	2,74%	1,78%	1,85%	1,15%	14,62%	0,42%	-1,59%	0,73%
	2012	0,95%	0,96%	0,94%	1,16%	0,73%	5,78%	0,19%	-0,38%	0,73%
	2013	0,82%	0,28%	1,54%	0,95%	0,94%	0,81%	0,92%	1,90%	0,45%
	2014	0,98%	0,75%	1,29%	1,81%	1,69%	1,22%	0,06%	-3,31%	1,62%
KAŠTELA	2010	5,29%	5,94%	4,76%	5,52%	5,47%	4,43%	5,16%	5,24%	5,43%
	2011	5,60%	5,94%	5,34%	5,11%	4,37%	11,38%	2,32%	1,04%	5,38%
	2012	7,21%	8,13%	6,60%	6,51%	4,63%	13,98%	0,70%	-0,64%	6,92%
	2013	7,03%	7,39%	6,54%	5,49%	5,15%	5,03%	1,32%	-33,32%	6,35%
	2014	6,61%	6,98%	6,13%	6,21%	5,92%	6,46%	3,29%	-5,89%	7,50%
OMIŠ	2010	5,29%	4,95%	5,56%	6,56%	5,81%	4,83%	3,07%	2,87%	7,20%
	2011	4,80%	4,57%	4,98%	5,08%	4,63%	2,07%	2,44%	2,50%	6,11%
	2012	5,50%	8,13%	3,77%	6,37%	4,92%	4,04%	1,05%	0,74%	6,30%
	2013	4,90%	5,11%	4,62%	7,34%	7,03%	6,18%	2,65%	-30,38%	9,05%
	2014	5,20%	5,74%	4,52%	7,77%	7,38%	5,76%	1,42%	-11,10%	6,90%
PODSTRANA	2010	4,19%	4,46%	3,97%	22,78%	21,88%	2,45%	16,30%	17,86%	14,98%
	2011	5,00%	5,94%	4,27%	20,18%	20,51%	4,27%	19,43%	21,58%	14,83%
	2012	3,80%	4,78%	3,14%	20,40%	34,60%	1,78%	68,23%	74,94%	12,19%
	2013	4,25%	4,26%	4,23%	16,41%	17,00%	3,47%	9,76%	68,57%	10,18%
	2014	3,52%	4,49%	2,26%	12,84%	12,50%	3,21%	0,70%	-6,57%	7,69%
SOLIN	2010	3,08%	2,97%	3,17%	0,76%	0,76%	0,63%	0,72%	0,73%	1,77%
	2011	3,60%	3,20%	3,91%	1,12%	1,09%	0,37%	0,87%	0,94%	2,28%
	2012	3,04%	3,35%	2,83%	1,14%	0,95%	0,57%	0,43%	0,42%	2,09%
	2013	3,59%	3,98%	3,08%	1,53%	1,50%	1,57%	1,34%	-0,75%	2,48%
	2014	4,08%	3,49%	4,84%	2,12%	1,88%	4,52%	1,06%	-8,96%	3,36%
TROGIR	2010	4,85%	6,93%	3,17%	4,43%	3,50%	6,86%	0,65%	-0,05%	3,37%
	2011	4,40%	5,94%	3,20%	2,84%	2,28%	3,23%	0,20%	-0,23%	2,40%
	2012	4,93%	5,74%	4,40%	2,68%	1,88%	4,73%	0,13%	-0,34%	1,76%
	2013	4,74%	3,98%	5,77%	3,43%	3,11%	4,10%	0,68%	-31,29%	3,29%
	2014	4,92%	5,74%	3,87%	4,74%	4,50%	4,02%	1,57%	-5,51%	3,82%
UKUPNO PRIOBALNI DIO UAS	**2010**	**93,83%**	**91,09%**	**96,03%**	**94,81%**	**95,89%**	**92,70%**	**99,25%**	**99,99%**	**93,79%**
	2011	**95,00%**	**92,24%**	**97,15%**	**96,67%**	**96,81%**	**98,76%**	**97,66%**	**97,50%**	**95,19%**
	2012	**96,02%**	**96,65%**	**95,60%**	**97,08%**	**97,38%**	**99,67%**	**98,41%**	**98,28%**	**96,05%**

JLS	Godina	Broj poduzetnika svih			Ukupni prihodi	Ukupni rashodi	Dobit razdoblja	Gubitak razdoblja	Dobit razdoblja (+) ili gubitak razdoblja (-)	Prosječan broj zaposlenih na bazi sati rada
	2013	**96,41%**	**96,31%**	**96,54%**	**94,25%**	**94,44%**	**96,72%**	**98,92%**	**119,46%**	**94,17%**
	2014	**96,48%**	**95,51%**	**97,74%**	**94,32%**	**94,30%**	**97,78%**	**96,88%**	**94,28%**	**94,36%**
DICMO	2010	0,22%	0,50%	0,00%	0,02%	0,02%	0,02%	0,00%	0,00%	0,04%
	2011	0,20%	0,46%	0,00%	0,02%	0,01%	0,02%	0,00%	0,00%	0,04%
	2012	0,19%	0,00%	0,31%	0,01%	0,01%	0,00%	0,01%	0,01%	0,04%
	2013	0,16%	0,00%	0,38%	0,01%	0,02%	0,00%	0,04%	0,39%	0,03%
	2014	0,14%	0,00%	0,32%	0,01%	0,01%	0,00%	0,01%	0,03%	0,03%
MUĆ	2010	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	2011	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	2012	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	2013	0,16%	0,00%	0,38%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,03%	0,00%
	2014	0,14%	0,25%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	-0,01%	0,03%
KLIS	2010	0,88%	1,98%	0,00%	0,71%	0,56%	0,23%	0,00%	-0,03%	1,03%
	2011	0,80%	1,37%	0,36%	0,43%	0,36%	0,10%	0,00%	-0,01%	0,90%
	2012	0,19%	0,48%	0,00%	0,34%	0,25%	0,00%	0,00%	0,00%	0,40%
	2013	0,16%	0,28%	0,00%	0,31%	0,29%	0,18%	0,00%	-1,68%	0,32%
	2014	0,42%	0,75%	0,00%	0,42%	0,37%	0,43%	0,00%	-1,25%	0,51%
SINJ	2010	3,08%	3,96%	2,38%	1,95%	1,63%	2,86%	0,66%	0,42%	2,80%
	2011	3,40%	5,94%	1,42%	1,75%	1,48%	1,12%	0,32%	0,20%	2,97%
	2012	3,04%	2,39%	3,46%	1,57%	1,33%	0,32%	0,58%	0,61%	2,60%
	2013	2,61%	3,13%	1,92%	1,85%	1,59%	3,09%	0,10%	-27,87%	2,45%
	2014	2,25%	2,99%	1,29%	1,87%	1,73%	1,78%	0,25%	-4,18%	2,76%
DUGOPOLJE	2010	1,76%	2,48%	1,19%	2,51%	1,89%	4,19%	0,04%	-0,43%	2,35%
	2011	0,40%	0,00%	0,71%	1,12%	1,34%	0,00%	2,02%	2,31%	0,90%
	2012	0,38%	0,48%	0,31%	1,00%	1,03%	0,00%	0,99%	1,09%	0,92%
	2013	0,33%	0,28%	0,38%	3,58%	3,67%	0,00%	0,93%	9,64%	3,03%
	2014	0,28%	0,25%	0,32%	3,38%	3,58%	0,01%	2,85%	11,05%	2,31%
LEĆEVICA	2010	0,22%	0,00%	0,40%	0,00%	0,01%	0,00%	0,05%	0,05%	0,00%
	2011	0,20%	0,00%	0,36%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
	2012	0,19%	0,00%	0,31%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
	2013	0,16%	0,00%	0,38%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,03%	0,00%
	2014	0,28%	0,25%	0,32%	0,00%	0,00%	0,00%	0,02%	0,08%	0,00%

JLS	Godina	Broj poduzetnika svih			Ukupni prihodi	Ukupni rashodi	Dobit razdoblja	Gubitak razdoblja	Dobit razdoblja (+) ili gubitak razdoblja (-)	Prosječan broj zaposlenih na bazi sati rada
UKUPNO ZAOBALNI DIO UAS	2010	6,66%	9,43%	4,07%	4,55%	3,94%	4,89%	0,96%	-3,74%	6,63%
	2011	5,00%	7,76%	2,85%	3,33%	3,19%	1,24%	2,34%	2,50%	4,81%
	2012	3,98%	3,35%	4,40%	2,92%	2,62%	0,33%	1,59%	1,72%	3,95%
	2013	3,59%	3,69%	3,46%	5,75%	5,56%	3,28%	1,08%	-19,46%	5,83%
	2014	3,52%	4,49%	2,26%	5,68%	5,70%	2,22%	3,12%	5,72%	5,64%
GRADOVI	2010	91,63%	89,60%	93,25%	73,46%	75,18%	92,83%	83,36%	82,30%	81,07%
	2011	91,20%	89,50%	92,53%	76,40%	76,63%	80,99%	78,12%	77,72%	82,61%
	2012	94,31%	93,30%	94,97%	77,09%	63,38%	92,43%	30,58%	24,33%	85,72%
	2013	93,95%	94,89%	92,69%	78,74%	78,08%	95,53%	88,34%	21,12%	85,99%
	2014	94,23%	93,27%	95,48%	81,54%	81,83%	95,12%	96,37%	99,98%	87,80%
OPĆINE	2010	8,37%	10,40%	6,75%	26,54%	24,82%	7,17%	16,64%	17,70%	18,93%
	2011	8,80%	10,50%	7,47%	23,60%	23,37%	19,01%	21,88%	22,28%	17,39%
	2012	5,69%	6,70%	5,03%	22,91%	36,62%	7,57%	69,42%	75,67%	14,28%
	2013	6,05%	5,11%	7,31%	21,26%	21,92%	4,47%	11,66%	78,88%	14,01%
	2014	5,77%	6,73%	4,52%	18,46%	18,17%	4,88%	3,63%	0,02%	12,20%

Izvor: FINA, obrada autora.

Tablica P.2.2.4.7. Usporedba dolazaka/noćenja i broja kreveta u UAS*

	% promjene 11./10.	% promjene 12./11.	% promjene 13./12.	% promjene 14./13.	% ukupne promjene 10.-14.	% prosječne godišnje promjene 10.-14.
DOLASCI U UAS	16,1%	8,7%	17,1%	20,3%	77,7%	15,5%
NOĆENJA U UAS	16,8%	17,6%	17,9%	18,6%	91,9%	17,7%
BROJ KREVETA U UAS						
Hoteli, aparthoteli	-5,2%	8,0%	2,5%	8,8%	14,2%	3,5%
Sobe, apartmani	18,2%	-3,2%	39,6%	52,7%	143,7%	26,8%
Kuće za odmor	/	/	222,2%	93,1%	522,2%¥	157,7¥
Kamp i kampirališta	0,0%	-0,7%	0,0%	0,0%	-0,7%	-0,2%

Ostale vrste smještaja	6,0%	58,4%	-0,6%	-1,1%	64,8%	15,6%
UKUPNO	8,9%	6,2%	21,6%	33,8%	88,1%	17,6%

** Samo za 7 TZ-a za koje su podatci o broju kreveta dostupni (Dugopolje, Kaštela, Klis, Podstrana, Sinj, Solin i Split)*
¥ za period 2014/2012 jer prije toga nije bilo kreveta u ovoj vrsti kapaciteta

Izvor: Turistička zajednica Splitsko-dalmatinske županije, Statistička analiza turističkog prometa za 2010., 2011., 2012., 2013. i 2014.; dostavljeni podaci TZ-a;obrada autora.

RADNA VERZIJA

PRILOZI

Onečišćenje zraka

Tablica P 2.3.1.1. Količine ispuštanja onečišćujućih organskih i anorganskih tvari u zrak (kg/god) u Splitsko-dalmatinskoj županiji

Šifra	Onečišćujuća tvar	Količina ispuštanja (kg/god)			
		2010.	2011.	2012.	2013
201	Oksidi sumpora izraženi kao sumporov dioksid (SO_2)	997.680,48	638.402,55	223.907,73	**168.195,84**
202	Oksidi dušika izraženi kao dušikov dioksid (NO_2)	2.277.163,85	1.351.977,37	1.627.436,49	**1.612.182,46**
203	Ugljikov monoksid (CO)	2.124.653,28	1.329.104,38	1.623.181,25	**1.916.640,76**
204	**Ugljikov dioksid (CO_2)**	**1.168.483.511,88**	**602.273.461,10**	**804.737.632,34**	**1.109.126.172,32**
205	Spojevi klora izraženi kao klorovodik (HCl)	632,01	365,93	468,70	**436,72**
206	Spojevi fluora izraženi kao fluorovodik (HF)	1.867,06	1.388,20	60,21	**398,99**
304	Nemetanski hlapivi organski spojevi (NMHOS)	201.232,26	47.703,26	39.510,37	**33.956,63**
356	Policiklički aromatski ugljikovodici -PAU (PAHs)	10,88	39,93	31,22	**39,58**
402	Arsen i spojevi (kao As)	236,61	-	-	**-**
403	Kadmij i spojevi (kao Cd)	-	5,12	4,54	**-**
404	Krom i spojevi (kao Cr)	1.179,27	185,86	164,79	**-**
406	Bakar i spojevi (kao Cu)	467,61	43,75	38,79	**-**
407	Živa i spojevi (kao Hg)	18,84	3,61	5,10	**3,48**
408	Nikal i spojevi (kao Ni)	116,90	188,95	167,53	**-**
409	Olovo i spojevi (kao Pb)	233,80	-	-	**-**
410	Cink i spojevi (kao Zn)	3.063,02	2.661,51	1.591,76	**2.638,68**
501	Čestice (PM10)	136.951,69	81.296,13	46.959,49	**72.727,38**
Ukupno SDŽ		**1.174.229.019,44**	**605.726.827,65**	**808.301.160,31**	**1.112.933.392,84**
Ukupno RH					
Udio SDŽ u RH					

Izvor: AZO (2011., 2012., 2013., 2014.), obrada autora

Tablica P 2.3.1.2. Popis i šifre djelatnosti prema obrascima na kojima su prikupljeni podaci za SDŽ

PI-Z-1 Ispuštanja u zrak iz proizvodnih procesa bez izgaranja goriva, iz procesa koji uključuju izgaranje goriva kod kojih se produkti izgaranja koriste izravno u proizvodnom procesu i iz procesa obrade otpada

- **02 01 03 - Izgaranje u neindustrijskim postrojenjima ≥ 0,1 MWt i < 50 MWt (mali i srednji uređaji za loženje)**
- **03 01 03 - Rafinerije - postrojenja ≥ 0,1 MW_t i < 50 MW_t (mali i srednji uređaji za loženje)**
- **03 03 11 - Izgaranje goriva u proizvodnim procesima s kontaktom - Proizvodnja cementa**
- **03 03 13 - Izgaranje goriva u proizvodnim procesima s kontaktom - Proizvodnja asfalta**
- **04 02 07 - Procesi u industriji željeza i čelika – čeličana s elektroličnim pećima**
- **04 02 08 - Valjaonica**
- **04 03 09 - Procesi u industriji metala - vruće cinčanje**
- **04 08 05 - Proizvodnja prehrambenih proizvoda biljnog podrijetla (prerada voća, povrća i žitarica uključujući čaj, duhan, kavu, kakao i šećer)**
- **04 08 07 - Proizvodnja pekarskih i slastičarskih proizvoda**
- **06 01 03 - Uporaba boja i lakova u građevinarstvu**
- **06 01 06 - Uporaba boja i lakova u brodogradnji**
- **06 01 09 - Ostala primjena boja i lakova u industriji**
- **06 04 03 - Uporaba otapala i pripadajuće aktivnosti u tiskarskoj industriji**
- **11 02 01 - Servis vozila i plovila**

PI-Z-2 Ispuštanja u zrak iz proizvodnih procesa koji uključuju izgaranje goriva bez izravnog kontakta produkata izgaranja sa sirovinom

- **02 01 03 - Izgaranje u neindustrijskim postrojenjima trgovina na veliko i malo, hotela, bolnica i ostalih društvenih, socijalnih i osobnih uslužnih djelatnosti, ≥ 0,1 MWt i < 50 MWt (mali i srednji uređaji za loženje)**
- **02 01 05 – Izgaranja - stacionarni motori s unutarnjim izgaranjem**
- **02 03 01 - Izgaranja u neindustrijskim postrojenjima poljoprivrede i šumarstva, postrojenja ≥ 50 MWt i < 300 MWt (veliki uređaji za loženje)**
- **03 13 - Izgaranje goriva u proizvodnim procesima s kontaktom - Proizvodnja asfalta**
- **03 03 13 - Izgaranje goriva u procesima s kontaktom - Proizvodnja asfalta**
- **04 03 09 Procesi u industriji metala - vruće cinčanje**
- **04 08 03 - Obrada i prerada mlijeka**
- **04 08 07 - Proizvodnja pekarskih i slastičarskih proizvoda**
- **06 01 02 - Uporaba boja i lakova pri popravku vozila (neserijsko lakiranje i sušenje)**

PI-Z-3 Ispuštanja u zrak iz procesa izgaranja goriva za dobivanje toplinske i/ili električne energije

- **01 01 03 - Izgaranje u termoenergetskim objektima i industrijkim postrojenjima za pretvorbu energije, postrojenja ≥ 0,1 MWt i < 50 MWt (mali i srednji uređaji za loženje)**
- **01 02 00 - Izgaranje u javnim toplanama**
- **01 02 03 - Izgaranje u javnim toplanama - postrojenja ≥ 0,1 MWt i < 50 MWt (mali i srednji uređaji za loženje)**
- **01 03 03 - Izgaranja u rafinerijama - postrojenja ≥ 0,1 MW_t i < 50 MW_t (mali i srednji uređaji za loženje)**
- **01 04 03 - Izgaranja u postrojenjima za transformaciju krutog goriva ≥ 0,1 MWt i < 50 MWt (mali i srednji uređaji za loženje)**
- **02 01 00 - Izgaranje u neindustrijskim postrojenjima trgovina na veliko i malo, hoteli, bolnice i ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti**
- **02 01 03 - Izgaranje u neindustrijskim postrojenjima trgovina na veliko i malo, hoteli, bolnice i ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti - postrojenja ≥ 0,1 MWt i < 50 MWt (mali i srednji uređaji za loženje)**
- **02 01 06 - Izgaranja u trgovinama na veliko i malo, hoteli, bolnice i ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti - ostala stacionarna oprema**
- **02 02 02 - Izgaranja u kućanstvima - postrojenja ≥ 0,1 MW_t i < 50 MW_t (mali i srednji uređaji za**

RADNA VERZIJA

loženje)
02 03 01 - Izgaranja u neindustrijskim postrojenjima poljoprivrede i šumarstva ≥ 50 MWt i < 300 MWt (veliki uređaji za loženje)
02 03 02 - Izgaranja u neindustrijskim postrojenjima poljoprivrede i šumarstva ≥ 0,1 MWt i < 50 MWt (mali i srednji uređaji za loženje)
03 01 03 - Izgaranja goriva u industrijskim toplanama i kotlovnicama, postrojenja ≥ 0,1 MWt i < 50 MWt (mali i srednji uređaji za loženje)
03 03 11 - Izgaranje goriva u proizvodnim procesima s kontaktom - Proizvodnja cementa
04 03 99 - Procesi u industriji metala - nespecificirano
04 08 01 - Klaonice
04 08 02 - Proizvodnja prehrambenih proizvoda životinjskog podrijetla (osim mlijeka)
05 04 02 - Distribucija tekućih goriva (osim benzina) - Ostalo rukovanje i skladištenje (uključujući naftovod)
06 02 03 - Odmašćivanje, suho čišćenje i proizvodnja elektroničkih uređaja - Proizvodnja elektroničkih komponenata
11 01 01 - Održavanje građevina i postrojenja

Izvor: AZO (2011., 2012., 2013., 2014.), obrada autora

Tablica P 2.3.1.3. Godišnjie količine oborina za razdoblje 2010.-2014. za glavne, klimatološke i kišomjerne postaje s područja Splita

Postaja / Godina	Split-Marijan	Split Kaštel Stari - aerodom	Sinj	Klis	Omiš	Dugi Rat	Dugopolje	Donji Bitelić	Zelovo
2010.	1126,1	1397,6	1686,4	1624,0	2087,6	1246,9	2019,5	1835,8	2084,8
2011.	583,5	884.2	830,6	702,3	906,0	648,0	885,1	927,4	1165,4
2012.	737,9	941.4	972,3	967,2	1054,6	-	1127,3	1015,9	1324,5
2013.	968,1	1173.8	1483,7	1398,1	1575,7	973,8	1685,8	1510,3	1869,4
2014.	1209,3	1639.0	1554,4	1567,0	1914,9	-	1849,9	1807,9	2061,3
Postaja / Godina	Dicmo	Muć	Lećevica	Dicmo	Muć	Lećevica	Perković	Blizna	Unešić
2010.	1836,4	1819,6	1721,9	1836,4	1819,6	1721,9	1412,5	1470,4	1480,7
2011.	846,8	879,4	801,0	846,8	879,4	801,0	767,8	-	637,8
2012.	1034,1	1127,2	881,2	1034,1	1127,2	881,2	914,1	941,5	-
2013.	1596,5	1551,9	1581,1	1596,5	1551,9	1581,1	1387,2	1375,4	1408,4
2014.	1738,7	1812,8	1871,0	1738,7	1812,8	1871,0	1711,0	1866,4	1589,5

Izvor: Državni hidrometeorološki zavod (2015)

Tablica P 2.3.1.4. Ukupno godišnje taloženje pojedinih iona s glavne meteorološke postaje Split-Marjan

godina	količina oborine (mm)	analizirana oborina, %	pH_{ave}	Taloženje kg/ha							
				Cl^-	SO_4^{2-} -S	NO_3^- -N	NH_4^+ - N	Na	K	Ca	Mg
2010.	1126,10	99,41	5,99	39,74	5,13	3,97	2,45	22,08	13,10	16,80	2,74
2011.	583,50	99,50	5,97	21,11	2,61	1,90	1,38	11,05	7,15	8,30	1,33
2012.	737,90	99,65	5,93	26,30	2,94	2,40	2,08	14,75	12,89	7,19	1,66

RADNA VERZIJA

2013.	968,10	99,60	5,94	35,17	2,71	2,21	1,66	19,87	3,25	10,12	2,59
2014.	1209,30	99,63	6,07	37,17	3,86	2,99	2,13	21,28	3,62	14,55	2,98

Izvor: Državni hidrometeorološki zavod (2015)

Tablica P 2.3.1.5. Kakvoća zraka na području Županije prema podacima iz lokalne mreže

Red. br.	Područje	Postaje lokalne mreže	Tip područja* / Tip postaje u odnosu na izvor emisija**	Onečišćujuće tvari koje se mjere	Godina mjerenja			
					2010.	2011.	2012.	2013.
1.	Grad Split	Split – Visoka	G(t.i.) / Pr	UTT, Pb, Cd, Ni, Tl				
2.		Split – Gripe	G(t.i.) / Pr, In	UTT, Pb, Cd, Ni, Tl				
3.		Split – Poljud	G(t.i.) / Po	UTT, Pb, Cd, Ni, Tl, SO_2, NO_2, dim				
4.		Žrnovnica (osnovna škola)	PriG(t.i.) / Po	UTT, Pb, Cd, Ni, Tl				
5.	Kaštelanski zaljev i Solin	Majdan	G(t.i.)/Pr,In					
6.		Majdan kod autobusne postaje	G(t.i.)/Pr,In	UTT, Pb, Cd, Ni, Tl				
7.		Arbanija	G (t.i.) / Pr, In	UTT, Pb, Cd, Ni, Tl				
8.		Seget Donji	G (t.i.) / Pr, In	UTT, Pb, Cd, Ni, Tl				
9.		Zračna luka	G (t.i.) / Pr, In	UTT, Pb, Cd, Ni, Tl				
10.		Kaštel Novi	G (t.i.) / Pr, In	UTT, Pb, Cd, Ni, Tl				
11.		Kaštel Lukšić	G (t.i.) / Pr, In	UTT, Pb, Cd, Ni, Tl				
12.	Sinj	Centar grada	G(t.i.) / Pr	UTT, Pb, Cd, Ni, Tl				
13.	Omiš	Orij	G(t.i.) / Pr	UTT, Pb, Cd, Ni, Tl				
14.		Duće	G(t.i.) / Pr	UTT, Pb, Cd, Ni, Tl				
15.		Lučica	G(t.i.) / Pr	UTT, Pb, Cd, Ni, Tl				
16.		Rina Baučića	G(t.i.) / Pr	UTT, Pb, Cd, Ni, Tl				

*G(t.i.)–gradsko (trajno izgrađeno) , Pri G(t.i.) – prigradsko (trajno izgrađeno)

**Pr–prometna, Po–pozadinska, In–industrijska

RADNA VERZIJA

Legenda:

Prema Zakonu o zaštiti zraka (NN 60/08) za 2010.	Prema Zakonu o zaštiti zraka (NN 130/11) Od 2011.
UKUPNO: I. kategorija kakvoće	UKUPNO: I. kategorija kakvoće
UKUPNO: II. kategorija kakvoće	UKUPNO: II. kategorija kakvoće
UKUPNO: III. kategorija kakvoće	

Izvor: Upravni odjel za graditeljstvo, komunalne poslove, infrastrukturu i zaštitu okoliša, Split (2012.); Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko dalmatinske županije (2015.); obrada autora[273]

Tablica P 2.3.1.6. Kakvoća zraka na postajama u okviru državne mreže za trajno praćenje kakvoće zraka u razdoblju 2010.-2014.

Mjerna mreža	Područje	Mjerna postaja	Onečišćujuća tvar	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Mjerna mreža Dalmacija -cementa (Mjerna mreža Cemexa)	HR7 Od 2013. HRST	AMS 1- Kaštel Sućurac	SO_2	I kategorija	I kategorija	I kategorija	I kategorija	I kategorija
			NO_2	I kategorija	I kategorija	I kategorija		I kategorija
			PM10	I kategorija	I kategorija	I kategorija	I kategorija	I kategorija
			PM2,5	I kategorija	I kategorija	I kategorija	I kategorija	I kategorija
			PM10 (gravimetrija)	I kategorija	I kategorija	I kategorija		I kategorija
			Pb u PM10	I kategorija	I kategorija	I kategorija		I kategorija
			Cd u PM10	I kategorija	I kategorija	I kategorija		I kategorija
			Ni u PM10	I kategorija	I kategorija	I kategorija		I kategorija
			Mn u PM10	I kategorija	I kategorija	I kategorija		I kategorija
	HR7 Od 2013. HRST	AMS 2- Sv. Kajo	SO_2	I kategorija	I kategorija	I kategorija		I kategorija
			NO_2	I kategorija	I kategorija	I kategorija		I kategorija
			PM10	I kategorija	I kategorija	I kategorija		I kategorija
			PM2,5	I kategorija	I kategorija	I kategorija	I kategorija	I kategorija
			PM10 (gravimetrija)	I kategorija	I kategorija	I kategorija		I kategorija
Lokalna mreža Grada Splita	HRST	Poljud	SO_2	II kategorija	II kategorija	II kategorija	I kategorija	I kategorija
			dim	I kategorija				
			NO_2	II kategorija	II kategorija	II kategorija	II kategorija	I kategorija
Mjerna mreža Dalmacija - cementa	HRST	AMS 3- Split-centar	SO_2	I kategorija	I kategorija	I kategorija		I kategorija
			NO_2	I kategorija	I kategorija	I kategorija		I kategorija
			PM 10	I kategorija	I kategorija	I kategorija	I kategorija	I kategorija
			PM2,5	I kategorija	I kategorija	I kategorija		I kategorija
			PM 10	I kategorija	I kategorija	I kategorija		I kategorija

[273] Podaci kakvoće zraka za 2010. i 2011. godinu preuzeti su iz Izvješća o stanju okoliša Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje 2008.-2011. godine. Podaci za 2013. preuzeti iz Godišnjeg izvješća o kvaliteti zraka s mjernih postaja na području splitsko - dalmatinske županije za razdoblje siječanj 2013. god. - prosinac 2013. god., Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko dalmatinske županije. Nedostaju podaci za 2012 i 2014. godinu.

RADNA VERZIJA

(Mjerna mreža Cemexa)			(gravimetrija)					
			Pb u PM10	I kategorija	I kategorija	I kategorija		I kategorija
			Cd u PM 10	I kategorija	I kategorija	I kategorija		I kategorija
			Ni u PM10	I kategorija	I kategorija	I kategorija		I kategorija
			Mn u PM 10	I kategorija	I kategorija	I kategorija		I kategorija

Legenda:

Prema Zakonu o zaštiti zraka (NN 60/08) za 2010	Prema Zakonu o zaštiti zraka (NN 130/11) Za 2011.-2014.
UKUPNO: I. kategorija kakvoće	UKUPNO: I. kategorija kakvoće
UKUPNO: II. kategorija kakvoće	UKUPNO: II. kategorija kakvoće
UKUPNO: III. kategorija kakvoće	

Izvor: AZO (2011a, 2012a, 2013a, 2014a.); Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko dalmatinske županije (2015.); obrada autora[274]

RADNA VERZIJA

[274] Podaci kakvoće zraka za 2010. - 2014. godinu preuzeti su iz Godišnjih izvješća o praćenju kvalitete zraka na području Republike Hrvatske. Podaci za 2014. su također preuzeti iz Izvješća o kvaliteti zraka s mjernih postaja u vlasništvu Cemex Hrvatska, d.d. za razdoblje siječanj 2014. god. - prosinac 2014. god., Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko dalmatinske županije.

Onečišćenje vode

Tablica P 2.3.1.7. Podaci o vrstama i količinama (kg/god) ispuštanja i prijenosa onečišćujućih tvari u vode i/ili more iz sustava javne odvodnje i s lokacije obveznika, prijavljeni u Splitsko-dalmatinskoj županiji za razdoblje od 2010. do 2014. godine

Onečišćujuća tvar	Ispuštanje i prijenos onečišćujućih tvari u vode i/ili more (kg/god)									
	Otpadne vode iz sustava javne odvodnje (Obrazac KI-V)					Otpadne vode s lokacije obveznika (Obrazac PI-V)				
	2010.	2011.	2012.	2013.	2014	2010.	2011.	2012.	2013.	2014
101 - Ukupna suspendirana tvar	2.472.467,70	1.527.692,80	7.423.211,15	1.086.167,30	2.466.369,77	168.549,78	190.314,59	112.014,17	323.261.36	168.250,43
102 - Kemijska potrošnja kisika dikromatom (kao O_2) (KPK Cr)	7.913.787,11	4.919.183,48	6.414.532,48	6.473.499,11	8.031.271,87	1.109.713,61	1.046.169,16	1.104.185,99	1.517.234,05	1.296.775,24
103 - Biokemijska potrošnja kisika nakon n dana (BPK_n)	4.513.859,46	3.138.969,46	4.126.535,16	3.933.412,90	5.149.200,61	553.187,48	529.038,30	443.113,15	778.440,68	638.542,05
104 – Ukupni organski ugljik (TOC) (kao C ili COD/3)	-	-	-	-	-	-	-	-	4.214,89	4.645,99
213 – Fluoridi (F^-)	-	-	-	-	-	-	477,31	58,69	63,42	184,31
214 - Amonij ion (kao N) (NH_4^+)	604.827,98	601.029,73	758.386,59	1.051.314,63	1.032.322,19	99,03	1.133,20	970,56	469,98	249,00
215 - Nitriti (kao N) (NO_2^-)	2.600,68	506,37	1.066,21	835,52	1.029,82	-	-	-	-	-
216 - Nitrati (kao N) (NO_3^-)	12.974,49	5.448,70	6.919,65	6.573,02	4.779,13	3.582,37	832,87	2.344,48	496,96	1.741,13
217 - Ukupni dušik	893.206,00	868.711,24	1.132.150,40	1.399.033,25	1.623.976,74	91.456,71	39.878,23	48.209,52	59.746,98	285.098,56
218 - Sulfidi (S^{2-})	-	-	-	-	-	-	-	9,12	123,95	106,56
219 - Sulfiti (SO_3^{2-})	-	-	-	-	-	-	-	37,48	50,22	38,39
221 - Kloridi (Cl^-) (Cl)	-	-	-	-	-	-	428.134,44	63.192,10	76.338,68	27.888,47
222 - Djelotvorni klor (Cl_2)	-	-	-	-	-	-	1,12	5,18	9,33	5,34
223 – Ortofosfati (kao P) (PO_4^{3-})	-	-	-	1.130,88	863,39	-	-	-	-	-
224 - Ukupni fosfor	175.202,19	181.370,57	135.276,10	141.837,51	168.500,94	8.303,01	8.887,35	5.501,98	7.951,23	6.404,37
323 - Halogenirani organski spojevi (kao AOX)	-	-	-	-	-	-	-	3,46	9,12	6,87
355 - Fenoli (kao ukupni C)	743,13	761,75	1.343,47	1.940,01	33,08	36,23	0,68	<0,01	46,07	132,48
356 – Policiklički aromatski ugljikovodici (PAU)	-	-	-	-	-	-	0,01	-	-	-
368 - Ukupni aromatski ugljikovodici	-	-	-	-	-	0,62	0,02	0,31	-	-
370 - Ukupni halogenirani ugljikovodici	17,44	12,81	10,96	36,95	10,82	-	-	-	-	-
374 - Detergenti, anionski	42.505,72	49.684,88	42.743,16	67.502,22	75.177,04	3.491,83	4.840,71	3.004,69	5.972,34	6.143,34
375 - Detergenti, neionski	-	-	-	-	-	-		1,49	1.080,52	1.180,75
377 - Ukupna ulja i masti	189.978,46	302.041,22	98.196,79	238.312,20	172.838,31	9.049,17	11.606,79	9.875,47	34.368,08	40.037,60
378 - Mineralna ulja	3.512,48	4.003,20	2.678,34	10.960,50	172.836,31	1.047,77	5.945,29	122,75	3.481,05	1.118,19
401 - Aluminij (Al)	-	-	-	-	12.298,24	36,27	49,34	25,14	15,69	0,013
402 - Arsen i spojevi (kao As)	-	-	-	-	-	<0,01	1,83	4,62	3,03	1,89
403 - Kadmij i spojevi (kao Cd)	0,00	0,02	2,66	4,48	-	1,00	14,17	0,12	0,15	0,19

404 - Krom i spojevi (kao Cr)	22,96	3,00	-	20,88	6,36	20,56	30,67	35,07	41,97	66,57
405 - Krom 6+ (Cr^{6+})	97,20	691,60	377,05	106,97	584,19	0,71	0,80	0,05	0,30	0,16
406 - Bakar i spojevi (kao Cu)	-	-	-	-	-	56,62	18,29	34,89	19,28	23,81
407 - Živa i spojevi (kao Hg)	-	-	-	-	-	<0,01	<0,01	65,39	0,15	0,57
408 - Nikal i spojevi (kao Ni)	-	-	-	-	-	35,00	18,28	34,66	24,16	35,05
409 - Olovo i spojevi (kao Pb)	109,23	45,39	58,96	183,25	147,49	2,54	48,41	12,28	0,11	5,85
410 - Cink i spojevi (kao Zn)	3.357,99	1.815,82	1.053,79	1.740,87	1.760,62	140,45	40,61	1,67	63,96	96,16
416 - Kositar (Sn)	-	-	-	-	-	0,62	7,51	-	46,55	-
420 - Željezo (Fe)	-	-	-	-	-	12,73	-	3,12	-	42,88

Izvor: AZO (2011., 2012., 2013., 2014.), obrada autora

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.3.1.8. Analiza ekološkog stanja prema unosu opterećenja/tereta rijekom

2010.	**Trend**	**Uočen trend poboljšanja kakvoće vode u 2010. u odnosu na razdoblje 2007.- 2009. godine. Radi većeg protoka (veće količine oborina) je i veći unos opterećenja kod najvećeg dijela ispitivanih pokazatelja**	**Uredba o klasifikaciji voda (N.N. 138/08) I Uredba o opasnim tvarima u vodama (N.N. 137/08).**
	Ekološko stanje	Cetina - prema električnoj vodljivosti je IV. vrste zbog velikog utjecaja mora, prema skupini hranjivih tvari i režimu kisika je I. vrste.	
2011.	Trend	Koncentracije ispitivanih pokazatelja nisu odstupale od uobičajenih izmjerenih vrijednosti, dok je teret bio niži nego prethodnih godina zbog manjeg protoka (manja količina oborina).	Uredba o standardu kakvoće voda (N.N. 89/2010).
	Ekološko stanje	Ekološko stanje Cetine na temelju fizikalnih i fizikalno-kemijskih pokazatelja odgovara "umjerenom stanju".	
2012.	Trend	Kakvoća voda se nije promijenila, te se može reći da se zadržalo dobro stanje voda ili da nema trenda.	Uredba o standardu kakvoće voda (N.N. 89/2010).
	Ekološko stanje	Na temelju kemijskih i fizikalno kemijskih pokazatelja na postaji Cetina nizvodno od Zakučca je ocjena "vrlo loše", a zbog visoke izmjerene vrijednosti električne vodljivosti jer je ova postaja pod utjecajem mora. Ocjena kemijskog stanja je "dobro".	
2013.	Trend	Iako je protok u 2013. godini bio veći nego prethodnih godina, unos opterećenja nije bio toliko povećan.	Uredba o standardu kakvoće voda (N.N. 73/13).
	Ekološko stanje	Ekološko stanje na Cetini "vrlo dobro". Prema fizikalno kemijskim pokazateljima ocjena stanja na Cetini je "vrlo dobro". Prema specifičnim onečišćujućim tvarima ocjena je "vrlo dobro". Biološki elementi za ocjenu stanja nisu se ispitivali. Ocjena kemijskog stanja na Cetini je "dobro".	
2014.	Trend	U 2014. godini došlo je do povećanja tereta svih promatranih pokazatelja, osim hranjivim tvarima, iz razloga što je i protok u 2014. godini bio veći, u odnosu na prethodne tri godine.	Uredba o standardu kakvoće voda (N.N. 73/13, 151/14).
	Ekološko stanje	Ocjena ekološkog stanja na Cetini je "dobro". Biološki pokazatelji nisu se ispitivali. Ocjena prema specifičnim onečišćujućim tvarima je "vrlo dobro", a prema fizikalno kemijskim pokazateljima je "dobro". Ocjena prema kemijskom stanju je "dobro". Uočen je porast unosa cinka u odnosu na prethodne godine.	

Izvor: Agencija za zaštitu okoliša (AZO), obrada autora

Tablica P 2.3.1.9. Podaci o stanju pesticida u morskom sedimentu

	Jadranski sliv	**Postaje USA OT10, OT11**	**Jadranski sliv**	**Postaje OT10, OT11**		**Jadranski sliv**	**Postaje OT07a,OT10**
	2010.		2011.		2012.	2013.	
DDTx u sedimentu, µg kg^{-1} s.m.	0,045-3,2	OT10=3,20 OT11=3,07	0,11-3,32	OT10=3,08 OT11=3,32	-	0,045-16,871	OT10=1,312 OT7a=0,045
Lindan u sedimentu, µg kg^{-1} s.m.	ispod granice detekcije <0,05	ispod granice detekcije <0,05	ispod granice detekcije <0,05	ispod granice detekcije <0,05	-	ispod granice detekcije <0,05	ispod granice detekcije <0,05
PCBx u	1,33–	OT10=106,44	0,82-109	OT10=109,07	-	0,068-	OT10=99,46

sedimentu µg kg^{-1} s.m.	106,44	OT11=46,07	OT11=51,48	225,38	OT7a=0,068

Izvor: Agencija za zaštitu okoliša (AZO) , obrada autora

Tablica P 2.3.1.10. Rezultati ispitivanja sadržaja teških metala (Fe, Mn, Zn, Cu, Cr, Hg, As, Pb i Cd) u sedimentu priobalnog pojasa grada Splita

Lokacija	Zn ppm	Cu ppm	Cr ppm	Hg* ppm	As ppm	Pb ppm	Cd* ppm
Kaštelet	54,8	33,5	26,6	1,4	40,5	47,3	<0,20
Kašjuni	48,6	25,9	19,7	<0,2	25,7	37,7	<0,20
Bene	33,2	25,8	20,5	0,6	38,9	43,6	<0,25
Lubinski porat	34,4	25,1	26,7	0,4	51,5	27,6	<0,20
Mornar	54,8	30,0	31,0	1,4	48,1	53,2	<0.20
Žnjan 1	54,4	27,8	51,6	0,4	39,3	39,0	<0,20
Žnjan 2	57,0	39,3	45,2	0,6	38,7	**71,1**	<0,20
K. Sućurac (Sokolana)	109,3	39,2	57,7	**112**	41,2	50,9	0,24
Izvor jadra (ref. lok.)	37,0	16,5	45,7	<0,2	7,8	16,3	<0,20
ERL, ppm	**150**	**34**	**81**	**0,15**	**8,2**	**46,7**	**1,2**
ERM, ppm	**410**	**270**	**370**	**0,71**	**70**	**218**	**9,6**

* donja granica osjetljivosti metode pri zadanim uvjetima analize iznosi 0,2 ppm

Izvor: Služba za prostorno planiranje grada Splita (2014)

Tablica P 2.3.1.11. Podaci o vodenom balastu u razdoblju 2010.-2013.

Vodeni balast[275]	2010.	2011.	2012.	2013.
Broj dolazaka brodova	1.164	1.367	1.394	**1.078**
Broj brodova koji je prijavo vodeni balast	1793	1367	1.385	**936**
Prijavljeni balastni kapaciteta (u m^3)	1.466	1.208	1.213	**936**
Ukupno kapaciteta vodenog balasta (u m^3)	1.809.587	1.262.455	1.653.680	**1.573.405**
Broj brodova s vodenim balastom	1166	968	996	**792**
Dovezeno vodenog balasta (u m^3)	664.155	480.423	624.860	**627.716**
Broj brodova koji je iskrcao vodeni balast	234	172	203	**197**
Iskrcanog vodenog balasta (u m^3)	**144.448**	**106.646**	**162.305**	**379.392**

Izvor: Lučka kapetanija Split, obrada autora

Tablica P 2.3.1.12. Popis onečišćenja voda koja su se dogodila u razdoblju 2010. - 2014. na području UAS

[275] (U skladu s Pravilnikom o upravljanju i nadzoru vodenog balasta NN 55/07, svi tankeri od 150 BT i veći, te svi drugi brodovi od 300 BT i veći).

Mjesto (naziv) onečišćenja	Datum prijave	Onečišćivač	Tip onečišćenja	Onečišćujuća tvar	Naziv ugroženog vodnog tijela/izvora
plaža u kampu Galeb / Omiš	12.07.2010.	nepoznat	ispuštanje fekalnih otpadnih voda u more	fekalna voda	obalno more
onečišćenje mora na ušću potoka Mrtvenice / Solin	06.10.2010.	nepoznat	ulijevanje natnih derivata u potok	ugljikovodici	potok Mrtvenice
rijeka Žrnovnica / Žrnovnica	20.12.2010.	privatna kuća	istjecanje lož ulja iz spremnika u vodotok	ugljikovodici	vodotok Žrnovnica
Vranjičko blato / Solin	201.08.2012.	INA d.d. Solin	istjecanje naftnih derivata (diesel goriva) u tlo	ugljikovodici	rijeka Jadro
laguna Kožnjak / radna zona Dugopolje	02.10.2012.	nije utvrđen	bijela pjena na separatoru oborinskih voda	nepoznato	rijeka Jadro
rijeka Jadro /HE Vrilo	12.03.2013.	Cemex Hrvatska d.d.	istjecanje transformatorskog ulja u vodotok	ugljikovodici	izvor Jadra
potok Trstenik / Spli	14.05.2013.	KBC Split	izlijevanje crvene tekućine u potok	otpadne vode i talozi od ispiranja kotlovskog postrojenja	potok, obalno more
Bujica Kamen / Stobreč	28.06.2013.	nije utvrđen	izlijevanje fekalija u bujiu Kamen	fekalne vode	bujica Kamen
Solin / sv. Kajo	15.01.2014.	INA d.d. Solin	istjecanje zauljenih voda iz separatora masti i ulja u more	ugljikovodici	obalno more
Glavica kod Sinja / mjesni bunar	05.06.2014.	nije utvrđen	izlijevanje fekalija motornim uljem	ugljikovodici	Cetina
Smolonje kod Gata / potok Drinak	01.08.2014.	nepoznat	izlijevanje fekalija u potok	fekalije	potok Drinak, Cetina

Izvor: Hrvatske vode

Tablica P 2.3.1.13. Podaci o iznenadnim onečišćenjima mora u koju su bili uključeni djelatnici Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije preko Službe 112 i u sklopu Programa praćenja kakvoće mora na morskim plažama u razdoblju 2010.-2014.

Lokacija	Datum	Kratak opis onečišćenja
Splitska trajektna luka	22. ožujka 2010.	havarija broda – izlijevanje 30 000 litara goriva D2
Kaštela – plaže Gojača, Baletna škola, Šulavi, Hotel Place i Đardin	10.-19. srpnja 2010.	iznenadno onečišćenje mora, po dojavi građana obavljeno ispitivanje mora, utvrđeno pogoršanje mikrobioloških parametara
Dugi Rat (Glavice), Kaštel Sućurac (Gojača), Kaštel Gomilica (Kamp i Torac)	Ljeto 2011.	iznenadno onečišćenje mora, po dojavi građana obavljeno ispitivanje mora, utvrđeno pogoršanje mikrobioloških parametara, postavljene su oznake zabrane kupanja na navedenim plažama
Kaštela	01.-18. kolovoza 2011.	iznenadno onečišćenju mora, po dojavi građana obavljen inspekcijski nadzor, utvrđeno pogoršanje mikrobioloških parametara

Okrug Donji	12.-16. kolovoza 2011.	prema zahtjevu općine okrug, na analizu su dostavljeni uzorci mora s područja Okrug Donji, utvrđeno pogoršanje mikrobioloških parametara
Split-Pošk	24.-31. kolovoza 2011.	po dojavi građana i djelatnika splitskih kupališta uzorkovani su uzorci morske vode, utvrđeno pogoršanje mikrobioloških parametara u jednom uzorku
Kaštel Gomilica (Kamp) i Kaštel Strai (Đardin)	17.-24. srpnja 2012.	uočeno iznenadno onečišćenje mora, na točki Kamp u Kaštel Gomilici uvedena trajna zabrana kupanja
Kaštela (Gojača, Kamp i Torac)	rujan 2014.	iznenadno onečišćenje mora, uzrok onečišćenja ispust iz kanalizacije koja se nalazi u blizini navedenih plaža. Dana 17.09.2014. postavljene su oznake zabrane kupanja na navedenim plažama
Trogir – Čiovo (Duhanska stanica)	2014.	utvrđeno kratkotrajno onečišćenje, utvrđeno pogoršanje mikrobioloških parametara

Izvor: Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije (2015.), obrada autora

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.3.1.14. Stanje površinskih vodnih tijela prema Planu upravljanja vodnim područjem, za razdoblje 2013. – 2015.

Br.	Šifra vodnog tijela	Ekotip vodnog tijela	Ime najznačajnijeg vodotoka vodnog tijela	Dužina vodnog tijela (vodotoka s površinom sliva većom od 10 km^2)	**Ekološko stanje**						**Kemijsko stanje**
					Kemijski i fizikalno kemijski elementi kakvoće koji podupiru biološke elemente kakvoće				Hidromorfološko stanje	**Ukupno stanje**	
					BPK_5 mg O_2/l	KPK_{Mn} mg O_2/l	Ukupni dušik mg N/l	Ukupni fosfor mg P/l			
1	JKRN035034	T16A	Vrba	17,30	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro stanje
2	JKRN035035	T24A	Vrba	1,31	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro stanje
3	JKRN035001	T16A	Slipa draga	6,97	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro	dobro	dobro stanje
4	JKRN035002	T24A	Suvova	4,99	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro	dobro	dobro	dobro stanje
5	JKRN035003	T16A	Suvova	3,41	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro stanje
6	JKRN935013	T21B	Jadro	4,41	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	loše	loše	dobro stanje
7	JKRN020002	T22A	Cetina	109,00	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	umjereno	umjereno	dobro stanje
8	JKRN935010	T19A	Slanac	7,09	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro	dobro	dobro stanje
9	JKRN020001	T23A	Cetina	18,20	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro stanje
10	JKRN025002	T15A	Odvodni kanal HE Zakučac	0,50	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo loše	vrlo loše	dobro stanje
11	JKRN935001	T21A	Žrnovnica	3,27	umjereno	dobro	vrlo dobro	dobro	dobro	umjereno	dobro stanje
12	JKRN025009	T16A	Vedrinski potok	2,87	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro	dobro	dobro stanje
13	JKRI025021	T16A	Begova draga	7,36	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro	dobro	dobro stanje
14	JKRN025026	T16A	Ćosina draga	1,41	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro stanje
15	JKRN025022	T15A	Vojskova	10,00	dobro	vrlo dobro	dobro	vrlo dobro	dobro	dobro	dobro stanje

RADNA VERZIJA

16	JKRN025008	T15A	Desni lateralni kanal	14,10	umjereno	umjereno	dobro	vrlo dobro	loše	loše	dobro stanje
17	JKRN025025	T16A	Doljaninov p.	4,00	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro	vrlo dobro	dobro	dobro	dobro stanje
18	JKRN025023	T24A	Doljaninov p.	3,34	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro	vrlo dobro	dobro	dobro	dobro stanje
19	JKRN025027	T16A	Perućko jezero	0,28	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro	dobro	dobro stanje
20	JKRN025024	T15A	Rumin	1,36	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro	dobro	dobro stanje
21	JKRI025020	T16A	Meljakuša	7,45	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro stanje
22	JKRI025014	T16A	Drešnica	10,1	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro	dobro	dobro stanje
23	JKRN025010	T26A	GOK - 2	9,02	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro	vrlo dobro	dobro	dobro	dobro stanje
24	JKRN935017	T15B	Žrnovnica	2,25	dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro	dobro	dobro stanje
25	JKRN935018	T16B	Vilar	6,05	vrlo loše	vrlo loše	loše	vrlo loše	dobro	vrlo loše	dobro stanje
26	JKRN025003	T16B	Smova	9,60	dobro	dobro	loše	loše	dobro	loše	dobro stanje
27	JKRN025007	T16A	-	0,32	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro	vrlo dobro	dobro	dobro stanje
28	JKRN025005	T15B	Zvizda	2,65	umjereno	umjereno	vrlo dobro	dobro	dobro	umjereno	dobro stanje
29	JKRN025011	T15A	Brkljača-GOK - 1	5,49	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro	vrlo dobro	dobro	dobro	dobro stanje
30	JKRN025016	T15A	Virina rika-G.LAT.K. U LIJEVOM ZAOBALJU	4,42	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	loše	loše	dobro stanje
31	JKRN025017	T16A	Brčića potok	1,00	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro stanje
32	JKRN025015	T15A	Ruda	1,29	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro	dobro	dobro stanje
33	JKRN025012	T16A	Jabuka	0,74	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro	dobro	dobro stanje
34	JKRN025013	T24A	-	1,25	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro	dobro	dobro stanje
35	JKRN025019	T16A	Budimira	2,03	vrlo	vrlo	vrlo	vrlo	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro stanje

RADI

			potok		dobro	dobro	dobro	dobro			
36	JKRN025018	T15A	-	0,40	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro stanje
37	JKRN025006	T16A	Cetina	1,49	dobro	dobro	vrlo dobro	dobro	dobro	dobro	dobro stanje

Napomena:

Značenje šifre vodnog tijela npr. JKRN035034

- J - jadransko vodno područje
- K - kopneni podsliv
- R - kopnena voda tekućica
- N- nacionalno vodno tijelo
- 035034 - broj vodnog tijela

Značenje ekotipa:

T15A - Prigorski mali vodotoci primorskih stalnih tekućica u vapnenačko-silikatnoj podlozi krša
T15B - Nizinski mali vodotoci primorskih stalnih tekućica u vapnenačkoj podlozi krša
T16A - Prigorski mali vodotoci primorskih povremenih tekućica u vapnenačkoj podlozi krša
T16B - Prigorski mali vodotoci primorskih povremenih tekućica u vapnenačko-silikatnoj podlozi krša
T19A - Nizinski vodotoci srednje velikih primorskih povremenih tekućica u vapnenačkoj podlozi krša
T21B - Nizinski vodotoci srednje velikih primorskih stalnih tekućica u vapnenačko-silikatnoj podlozi krša
T22A - Prigorski vodotoci velikih primorskih stalnih tekućica u vapnenačkoj podlozi krša
T23A - Nizinski vodotoci velikih primorskih stalnih tekućica u vapnenačko-silikatnoj podlozi krša
T24A - Prigorski vodotoci malih primorskih povremenih tekućica u vapnenačkoj podlozi krških polja
T26A - Prigorski vodotoci malih primorskih stalnih tekućica u vapnenačkoj podlozi krških polja

Legenda:

Ukupna ocjena ekološkog stanja:

- Vrlo dobro stanje (plavo)
- Dobro stanje (zeleno)
- Umjereno stanje (žuto)
- Loše stanje (narančasto)
- Vrlo loše stanje (crveno)

Ocjena kemijskog stanja:

- Dobro stanje (plavo)
- Nije dostignuto dobro stanje (crveno)

Izvor: Hrvatske vode, Karakteristike površinskih vodnih tijela te stanje grupiranog podzemnog vodnog tijela, iskazani su prema Planu upravljanja vodnim područjem, za razdoblje 2013. – 2015, Zahtjev za pristup informacijama (Klasa: 008-02/16-02/0000286 Ur. broj: 15-16-1)

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.3.1.15. Stanje vodnih tijela prijelaznih voda prema Planu upravljanja vodnim područjem, za razdoblje 2013. – 2015.

Br.	Šifra vodnog tijela	Ekotip vodnog tijela	Stanje kakvoće						Hidromorfološko stanje	**Ekološko stanje**	**Kemijsko stanje**	**Ukupno procjenjeno stanje**
			fitoplankton	koncentracija hranjivih soli	zasićenje kisikom	koncentracija klorofila α	ribe	bentoski beskralješnjaci				
1	P2_2-CE	P2_2	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro / referentno	dobro	-	umjereno dobro[1]	umjereno dobro[2]	nije dobro[3]	nije dobro
2	P2_3-CE	P2_3	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro / referentno	-	dobro	dobro	dobro	dobro	dobro
3	P3_3-CE	P3_3	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro / referentno	-	vrlo dobro / referentno	dobro	dobro	dobro	dobro
4	P1_2-CEP[4]	P1_2	dobro[5]	vrlo dobro / dobro	vrlo dobro	vrlo dobro/ referentno	-	dobro	umjereno dobro[1]	umjereno dobro[2]	dobro	nije dobro
5	P1_2-JA	P1_2	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro	-	umjereno dobro[1]	umjereno dobro[2]	dobro	nije dobro
6	P2_2-JA	P1_2	dobro[5]	vrlo dobro	vrlo dobro / dobro	vrlo dobro	dobro	-	umjereno dobro[1]	umjereno dobro[2]	dobro	nije dobro

[1]oznaka „umjereno dobro“ označava sve značajne hidromorfološke promjene, budući da sustav klasifikacije za hidromorfološke elemente kakvoće još nije razvijen
[2]procjena ekološkog stanja „umjereno dobro“ na temelju umjerenog dobrog hidromorfološkog stanja dana je zbog pretpostavke da ekološko stanje u tim vodnim tijelima neće biti dobro kada se ocjenjivanje upotpuni sa svim relevantnim biološkim elementima kakvoće
[3]ustanovljena je koncentracija C10-13 kloralkana između prosječne i maximalno dozvoljene koncentracije
[4]kandidat za znatno promijenjena vodna tijela
[5]za procjenu stanja fitoplanktona koristi se niža ocjena (isto vrijedi i za podržavajuće osnovne fizikalno kemijske pokazatelje)

Napomena:
Značenje oznaka ekotipa vodnog tijela
- P2_2 - mezohalini estuarij krupnozrnatog sedimenta
- P2_3 - mezohalini estuarij sitnozrnatog sedimenta
- P3_3 - polihalini estuarij sitnozrnatog sedimenta
- P1_2 - oligohalini estuarij krupnozrnatog sedimenta

Značenje šifre vodnog tijela:
CE- vodno tijelo Cetine
CEP - kandidat za znatno promijenjeno vodno tijelo Cetine
JA- vodno tijelo Jadra

RADNA VERZIJA

Legenda: Ukupna ocjena ekološkog stanja: Vrlo dobro stanje (plavo) Dobro stanje (zeleno) Umjereno stanje (žuto) Loše stanje (narančasto) Vrlo loše stanje (crveno)	Ocjena kemijskog stanja: Dobro stanje (plavo) Nije dostignuto dobro stanje (crveno)

Izvor: Hrvatske vode, Karakteristike površinskih vodnih tijela te stanje grupiranog podzemnog vodnog tijela, iskazani su prema Planu upravljanja vodnim područjem, za razdoblje 2013. – 2015, Zahtjev za pristup informacijama (Klasa: 008-02/16-02/0000286 Ur. broj: 15-16-1)

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.3.1.16. Stanje vodnih tijela probalnih voda prema Planu upravljanja vodnim područjem, za razdoblje 2013. – 2015.

Br.	Šifra vodnog tijela	Ekotip vodnog tijela	Stanje kakvoće							Hidromorfološko stanje	**Ekološko stanje**	**Kemijsko stanje**	**Ukupno procjenjeno stanje**
			fitoplankton	koncentracija hranjivih soli	zasićenje kisikom	koncentracija klorofila α	makroalge	posidonia oceanica	bentoski beskralješnjaci				
1	O313-KASP	O313	dobro	dobro	dobro	vrlo dobro	loše	loše	nema podataka	umjereno dobro[1]	loše	dobro	nije dobro
2	O413-STLP	O413	dobro	dobro	dobro	dobro	loše	vjerojatno nije prisutna	nema podataka	umjereno dobro[1]	loše	nije dobro[2]	nije dobro
3	O423-BSK	O423	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro/ referentno	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro	vrlo dobro[3]	dobro	dobro	dobro
4	O423-MOP	O423	vrlo dobro/ referentno	vrlo dobro/ referentno	vrlo dobro/ referentno	vrlo dobro/ referentno	vrlo dobro/ referentno	vrlo dobro/ referentno	vrlo dobro	vrlo dobro	vrlo dobro	dobro	dobro

[1]oznaka „umjereno dobro“ označava sve značajne hidromorfološke promjene, budući da sustav klasifikacije za hidromorfološke elemente kakvoće još nije razvijen
[2]ustanovljena je koncentracija tributilkositra između prosječne i maksimalno dozvoljene koncentracije
[3]ekspertna procjena

Napomena:
Značenje oznaka ekotipa vodnog tijela
- O313 - Polihalino plitko priobalno more sitnozrnatog sedimenta
- O413 - Euhalino plitko priobalno more sitnozrnatog sedimenta
- O423 - Euhalino priobalno more sitnozrnatog sedimenta

Značenje dijela šifre vodnog tijela:
STLP - luka Split
KASP - sjeverni rub Kaštelanskog zaljeva, Trogirski zaljev, Marinski zaljev
BSK - Brački i Splitski kanal
MOP - od Prevlake do rta Ploče do Splitskog kanala, uključujući područja Mljetskog, Lastovskog, Korčulanskog, Hvarskog i Viškog kanala

Legenda:

Ukupna ocjena ekološkog stanja:
- Vrlo dobro stanje (plavo)
- Dobro stanje (zeleno)
- Umjereno stanje (žuto)
- Loše stanje (narančasto)
- Vrlo loše stanje (crveno)

Ocjena kemijskog stanja:
- Dobro stanje (plavo)
- Nije dostignuto dobro stanje (crveno)

RADNA VERZIJA

Izvor: Hrvatske vode, Karakteristike površinskih vodnih tijela te stanje grupiranog podzemnog vodnog tijela, iskazani su prema Planu upravljanja vodnim područjem, za razdoblje 2013. – 2015, Zahtjev za pristup informacijama (Klasa: 008-02/16-02/0000286 Ur. broj: 15-16-1)

Tablica P 2.3.1.17. Stanje grupiranih vodnih tijela podzemnih voda prema Planu upravljanja vodnim područjem, za razdoblje 2013. – 2015.

Br.	Šifra vodnog tijela	Kemijsko stanje	Količinsko stanje	Ukupno stanje
1	JKGIKCPV _09 – KRKA	dobro	dobro	dobro
2	JKGIKCPV _10 – CETINA	dobro	dobro	dobro
3	JOGNKCPV _12 – JADRANSKI OTOCI	dobro	dobro	dobro

Izvor: Hrvatske vode, Karakteristike površinskih vodnih tijela te stanje grupiranog podzemnog vodnog tijela, iskazani su prema Planu upravljanja vodnim područjem, za razdoblje 2013. – 2015, Zahtjev za pristup informacijama (Klasa: 008-02/16-02/0000286 Ur. broj: 15-16-1)

RADNA VERZIJA

Onečišćenje tla

Tablica P 2.3.1.18. Popis djelatnosti koje generiraju otpad

Oznaka djelatnosti koja generira otpad	Naziv djelatnosti koja generira otpad
01 00 00	Otpad koji nastaje pri istraživanju, eksploatiranju i fizikalno-kemijskoj obradi mineralnih sirovina
02 00 00	Otpad iz poljodjelstva, vrtlarstva, proizvodnje vodenih kultura, šumarstva, lovstva i ribarstva, pripremanja i prerade hrane
03 00 00	Otpad od prerade drveta i proizvodnje drvenih ploča i namještaja, celuloze, papira i kartona
04 00 00	Otpad iz kožarske, krznarske i tekstilne industrije
05 00 00	Otpad od prerade nafte, pročišćavanja prirodnog plina i pirolitičke obrade ugljena
06 00 00	Otpad iz anorganskih kemijskih procesa
07 00 00	Otpad iz organskih kemijskih procesa
08 00 00	Otpad od proizvodnje, formulacije, dobave i uporabe (PFDU) premaza (boje, lakovi i staklasti emajli), ljepila, sredstava za brtvljenje i tiskarskih boja
09 00 00	Otpad iz fotografske industrije
10 00 00	Otpad iz termičkih procesa
11 00 00	Otpad od kemijske površinske obrade i zaštite metala i drugih materijala; hidrometalurgije neželjeznih metala
12 00 00	Otpad od mehaničkog oblikovanja te fizikalne i mehaničke površinske obrade metala i plastike
13 00 00	Otpadna ulja i otpad od tekućih goriva (osim jestivih ulja i ulja iz poglavlja 05, 12 i 19)
14 00 00	Otpad od organskih otapala, rashladnih i potisnih medija (osim 07 i 08)
15 00 00	Otpadna ambalaža; apsorbensi, tkanine i sredstva za brisanje i upijanje, filtarski materijali i zaštitna odjeća koja nije specificirana na drugi način
16 00 00	Otpad koji nije drugdje specificiran u katalogu
17 00 00	Građevinski otpad i otpad od rušenja objekata (uključujući iskopanu zemlju s onečišćenih lokacija)
18 00 00	Otpad koji nastaje kod zaštite zdravlja ljudi i životinja i/ili srodnih istraživanja (osim otpada iz kuhinja i restorana koji ne potječe iz neposredne zdravstvene zaštite)
19 00 00	Otpad iz uređaja za postupanje s otpadom, uređaja za pročišćavanje gradskih otpadnih voda i pripremu pitke vode i vode za industrijsku uporabu
20 00 00	Komunalni otpad (otpad iz kućanstava i slični otpad iz obrta, industrije i ustanova) uključujući odvojeno skupljene sastojke Oznaka djelatnosti koja generira otpad

Izvor: Uredba o kategorijama, vrstama i klasifikaciji otpada s katalogom otpada i listom opasnog otpada (NN 50/05, 39/09)

Tablica P 2.3.1.19. Količine prijavljenog neopasnog proizvodnog otpada po grupama otpada u Splitsko-dalmatinskoj županiji za razdoblje 2010.-2013.

Grupa otpada	Proizvedeno (t) 2010.	Proizvedeno (t) 2011.	Proizvedeno (t) 2012.	Proizvedeno (t) 2013.
01 00 00	-	9,50	8,00	-
02 00 00	3.777,25	2.525,03	19.590,53	2.588,57
03 00 00	0,30	0,12	0,00	0,00
04 00 00	-	44,48		-
05 00 00	-	-	0,77	-
07 00 00	14,73	16,00	85,41	74,17
08 00 00	48,47	-	0,09	0,07
09 00 00	151,41	123,80	29,00	26,50
10 00 00	3.081,00	4.313,40	17.297,14	9.145,99
11 00 00	-	109,74	110,38	125,04

RADNA VERZIJA

12 00 00	3.631,11	2.457,92	3.340,76	1,708,12
15 00 00	7.696,51	7.293,78	9.537,04	9.594,26
16 00 00	605,99	505,10	717,01	410,37
17 00 00	6.690,16	5.241,10	4.219,37	2.456,24
18 00 00	6,05	6,27	6,04	6,39
19 00 00	131.526,17	163.155,90	2.681,86	29.835,17
20 00 00	5.730,98	1.760,68	4.478,41	3.083,03
Ukupno SDŽ	**162.960,11**	**187.562,80**	**62.101,82**	**59.053,92**
UKUPNO SDŽ-predano sakupljaču	**33.906,55**	**26.168,80**	**42.440,72**	**27.830,94**
UKUPNO SDŽ-predano na zbrinjavanje	**14.177,60**	**8.724,95**	**24.753,59**	**8.610,53**
UKUPNO SDŽ-predano na oporabu	**16.702,09**	**17.418,54**	**17.724,01**	**30.203,66**
UKUPNO SDŽ-izvezeno	**7.540,25**	**24.825,78**	**3.026,15**	**11.541,76**
UKUPNO RH-proizvedeno	**1.534.294,71**	**1.472.992,44**	**1.309.770,57**	**1.377.847,86**
UKUPNO RH-predano sakupljaču	**794.086,57**	**723.992,46**	**688.877,11**	**694.872,19**
UKUPNO RH-predano na zbrinjavanje	**471.751,13**	**389.532,27**	**284.179,48**	**189.329,66**
UKUPNO RH-predano na oporabu	**567.460,00**	**396.429,46**	**501.179,22**	**712.313,20**
UKUPNO RH-izvezeno	**148.780,79**	**269.359,44**	**307.990,57**	**281.139,52**

Izvor: AZO (2011., 2012. 2013.), obrada autora

Tablica P 2.3.1.20. Količine prijavljenog opasnog proizvodnog otpada po grupama otpada u Splitsko-dalmatinskoj županiji za razdoblje 2010.-2013.

Grupa otpada	Proizvedeno (t) 2010.	Proizvedeno (t) 2011.	Proizvedeno (t) 2012.	Proizvedeno (t) 2013.
02 00 00	-	-	0,14	0,23
05 00 00	-	11,31	1,06	5,49
06 00 00	743,76	5,77	1,51	1,16
07 00 00	0,25	0,10	-	-
08 00 00	111,76	127,64	45,67	70,23
09 00 00	15,34	19,82	102,50	102,76
10 00 00	2,70	1,63	458,01	1.441,10
11 00 00	96,94	359,98	207,32	244,92
12 00 00	70,11	64,33	65,05	50,65
13 00 00	1.285,57	1.578,93	1.190,98	1.193,36
14 00 00	11,01	13,07	13,42	6,12
15 00 00	109,40	133,16	74,16	136,15
16 00 00	1.084,50	228,23	387,41	507,26
17 00 00	5,76	56,78	728,53	172,55
18 00 00	161,33	157,98	215,23	169,65
19 00 00	209,37	270,25	318,88	366,25
20 00 00	4,80	3,06	17,50	20,36
Ukupno	3.912,59	3.032,05	3.827,36	4.488,24
UKUPNO SDŽ-predano sakupljaču	**3.542,53**	**2.823,81**	**3.102,86**	**2.890,01**
UKUPNO SDŽ-predano na zbrinjavanje	**1.939,89**	**1.422,79**	**2.022,33**	**1.235,27**
UKUPNO SDŽ-predano na oporabu	**1.546,04**	**903,31**	**1.033,34**	**1.101,61**
UKUPNO SDŽ-izvezeno	**266,88**	**368,14**	**134,95**	**1.230,98**
UKUPNO RH-proizvedeno	**58.314,00**	**63.614,97**	**66.343,72**	**63.364,88**
UKUPNO RH-predano sakupljaču	**43.715,05**	**54.516,20**	**49.121,46**	**52.641,22**
UKUPNO RH-predano na zbrinjavanje	**27.227,60**	**24.994,12**	**21.052,93**	**24.041,04**
UKUPNO RH-predano na oporabu	**14.760,30**	**20.590,09**	**25.000,22**	**19.868,59**
UKUPNO RH-izvezeno	**14.467,42**	**16.033,15**	**17.759,64**	**18.502,83**

Izvor: AZO (2011., 2012., 2013.), obrada autora

Zaštićena područja, prirodna baština i bioraznolikost

Tablica P 2.3.1.21. Prikaz kategorija zaštite u Republici Hrvatskoj

Kategorije zaštite
strogi rezervat
nacionalni park
posebni rezervat
park prirode
regionalni park
spomenik prirode
značajni krajobraz
park šuma
spomenik parkovne arhitekture

Izvor: Državni zavod za zaštitu prirode

Tablica P 2.3.1.22. Broj zaštićenih objekata u Splitsko-dalmatinskoj županiji

Kategorije zaštite u Splitsko-dalmatinskoj županiji	broj zaštićenih dijelova prirode
Park prirode	1
Spomenik prirode	15
Posebni rezervat	3
Značajni krajobraz	15
Park šuma	1
spomenik parkovne arhitekture	8

Izvor: Državni zavod za zaštitu prirode

Tablica P 2.3.1.23. Prikaz kategorija zaštite i zaštićenih dijelova prirode na području UAS

Kategorije zaštite na području UAS	Imena zaštićenih dijelova prirode
Park šuma	- poluotok Marjan sa Sustjepanom, pripada Gradu Splitu, proglašen 1964.
Posebni rezervat	- ihtiološki rezervat u gornjem toku rijeke Jadro, pripada Općini Klis, Gradu Solinu, proglašen 1984. - ihtiološki-ornitološki rezervat Pantan, pripada Gradu Trogiru, proglašen 2000.
Značajni krajobraz	- značajni krajobraz Sutina, pripada Općini Muć, Gradu Sinju, proglašen je 2000. - značajni krajobraz kanjon Cetine od ušća do iznad Radmanovih mlinica, pripada Gradu Omišu, proglašen 1963.
Spomenik prirode	- spomenik prirode (rijetki primjerak drveća)-stablo močvarnog čempresa (*Taxodium distichum* L.Rich.), uz rijeku Jadro, pripada Gradu Solinu -spomenik prirode-(rijetki primjerak drveća) stablo hrasta duba (*Quercus virgiliana* Ten.) u Kaštel Gomilici, pripada gradu Kaštela, proglašen 1996. -spomenik prirode-(rijetki primjerak drveća) stara maslina (*Olea europaea* L.) u Kaštel Štafiliću, pripada gradu Kaštela, proglašena 1990. - spomenik prirode-Vranjača (špilja) (geomorfološki spomenik), pripada Općini

	Dugopolje, proglašena 1963.
Spomenik parkovne arhitekture	- spomenik parkovne arhitekture-Botanički vrt OŠ „Ostrog“ u Kaštel Štafiliću, pripada Gradu Kaštela, proglašen 1986. - spomenik parkovne arhitekture (park)-Park ex Fanfogna u Gradu Trogiru, pripada Gradu Trogiru, proglašen 1962. - spomenik parkovne arhitekture-(park) Park u Kaštel Starom (kraj hotela Palace), pripada Gradu Kaštela, proglašen 1970. - spomenik parkovne arhitekture-(park) Park Vitturi u Kaštel Lukšiću, pripada Gradu Kaštela, proglašen 1968.

Izvor: Državni zavod za zaštitu prirode, obrada autora

Gospodarenje otpadom

Tablica P 2.3.1.24. Podaci o planovima gospodarenja otpadom Gradova/Općina na području UAS

Grad/Općina	PGO			
	Izrađen	Datum usvajanja	Razdoblje za koje je donesen	Objavljen u službenom glasilu
Grad Split	DA	2.lipnja 2008.	2008.-2015.	Da (18/08)
Grad Solin	DA	26.lipnja 2014.	2014.-2020.	Da (6/14)
Grad Kaštela	DA	31.ožujka 2009.	8 godina	Da (3/09)
Grad Omiš	DA	29.prosinca 2010.	2011.-2019.	Da (15/10)
Grad Trogir	DA	10.listopada 2014.	2014.-2020.	-
Grad Sinj	DA	26.ožujka 2009.	8 godina	Da (2A/09)
Općina Klis	DA	13.veljače 2014.	2013.-2019	Da (1/14)
Općina Muć	DA	3.ožujka 2010.	2009.-2017.	Da (4/10)
Općina Lećevica	DA	31.prosinca 2009.	2009.-2017.	Da (3/10)
Općina Dugopolje	DA	11.ožujka 2011.	2011.2018.	Da (1/11)
Općina Dicmo	DA	-	2014.-2019.	-
Općina Podstrana	DA	29.travnja 2011.	2011.-2019.	Da (9/11)
Općina Dugi Rat	DA	27.listopada 2010.	2010.-2018.	Da (11/10)

Tablica P 2.3.1.25. Količina prikupljenog miješanog komunalnog otpada na odlagalištu Karepovac po jedinicama lokalne samouprave za razdoblje 2010.-2014.

Redni broj	Grad / Općina	2010. (t)	2011. (t)	2012. (t)	2013. (t)	2014. (t)
1.	Split	59901,74	59397,36	57378,70	55990,12	60890,96
2.	Solin	8836,11	8380,46	7923,55	7882,39	8399,08
3.	Kaštela	15518,82	15953,96	14705,49	13408,43	14408,06
4.	Omiš	6203,85	6041,82	5938,75	5680,50	6313,57
5.	Trogir*	0,00	0,00	0,00	1350,97*	637,00*
6.	Klis	530,40	705,74	649,59	749,01	480,72
7.	Muć	706,35	684,92	631,51	612,84	691,32
8.	Dugopolje	1260,81	1695,71	1833,57	1662,10	1635,41
9.	Podstrana	4696,97	3785,81	3405,10	3128,84	3571,13
10.	Lećevica	103,49	83,14	107,36	84,45	130,03
11.	Dugi Rat	2542,56	2476,16	2433,92	2328,07	2587,53

RADNA VERZIJA

*Službeno odlagalište Vučje brdo, Plano za Grad Trogir je bilo privremeno zatvoreno krajem 2013. i početkom 2014. zbog nevažeće dozvole, međutim u međuvremenu je ponovno otvoreno.

Tablica P 2.3.1.26. Količina prikupljenog miješanog komunalnog otpada na odlagalištu Vučje brdo, Plano

R.br.	Grad / Općina	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
1.	Grad Trogir	12191,37	8334,98	7584,15	6619,93*	7966,90*

*Službeno odlagalište Vučje brdo, Plano za Grad Trogir je bilo privremeno zatvoreno krajem 2013. i početkom 2014. zbog nevažeće dozvole, međutim u međuvremenu je ponovno otvoreno.

Tablica P 2.3.1.27. Količina prikupljenog miješanog komunalnog otpada na odlagalištu Mojanka, Sinj

R.br.	Grad / Općina	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
1.	Grad Sinj	16335	18840	18615	16158	15878
2.	Općina Dicmo	2800	2064	1848	1742	1610

Tablica P 2.3.1.28. Broj spremnika za sakupljanje otpada na području UAS

Grad/Općina	Kontejneri kapaciteta 1100 l	Posude kapaciteta 70-240 l	Kontejneri za glomazni otpad
Split	4255	981	156
Solin	362	35	-
Kaštela	587	-	-
Trogir	251	-	18
Omiš	350	-	5
Dugi Rat	22	-	10
Klis	210	-	1
Muć	232	-	23
Podstrana	105	210	-
Lećevica	100	-	4
Dugopolje	70	-	-
Sinj	696	560	7
Dicmo	164	-	5

Brownfield područja

Tablica P 2.3.1.29. GRAD SPLIT / INDUSTRIJSKA *BROWNFIELD* PODRUČJA

jls	lokacija	naziv objekta / područja	
Grad Split	Perun - Žrnovnica	***Kamenolom Perun***	
1. klasifikacija objekta po vrsti	kamenolom		
2. karakteristike objekta/područja :	2a) prostorne karakteristike područja	**zemljište** (površina m²)	4,25 ha
		pristupna infrastruktura: (navesti koja)	

RADNA VERZIJA

	Zatvaranje (sanacija) kamenoloma.	**postojeća izgradnja**:	**postojeća interna infrastruktura:**
	2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:	**za postojeće građevine se preporuča:**	
		uklanjanje	
		djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove	
		potpuno zadržavanje s obnovom/bez obnove	
3. vlasništvo	• **državno** • gradsko • privatno • u procesu privatizacije		
4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)	• u prvobitnoj namjeni • planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni • planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu) • **već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji u poslovnu ili rekreacijsku i javnu namjenu** • realizirana nova namjena područja (navesti koja) • u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji • u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji • u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju • ostalo (navesti)		
5. posebni propisi			
6. dokumentacija	(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima): **1.** **2.** **3.**		

Tablica P 2.3.1.30. GRAD SPLIT / INDUSTRIJSKA *BROWNFIELD* PODRUČJA

jls	**lokacija**	**naziv objekta / područja**	
Grad Split	**Istočna obala**	***Zgrada Dalmacija Vino***	
1. klasifikacija objekta po vrsti	**poslovno-proizvodni sadržaj**		
2. karakteristike objekta/područja :	**2a) prostorne karakteristike područja** **Devastirani objekt izvan funkcije.** **Područje Istočne obale za koje je potrebno provesti natječaj i izraditi UPU.**	**zemljište** (površina m²)	
		pristupna infrastruktura: (navesti koja)	**Državna cesta, željeznička luka**
		postojeća izgradnja:	**postojeća interna infrastruktura:**
	2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:	**za postojeće građevine se preporuča:**	
		uklanjanje	

		djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove
		potpuno zadržavanje s obnovom
3. vlasništvo	• državno • gradsko • **privatno** • u procesu privatizacije	
4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)	• u prvobitnoj namjeni • planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni • planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu) • već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu) • realizirana nova namjena područja (navesti koja) • u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji • u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji • u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju • **ostalo (proizašlo iz natječajnog rješenja)**	
5. posebni propisi	**GUP Splita, zaštićena kulturno-povijesna cjelina-Zona B**	
6. dokumentacija	(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima): **1.** **2.** **3.**	

RADNA VE

Tablica P 2.3.1.31. GRAD SPLIT / VOJNA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv vojnog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Split</td><td colspan="2">Dračevac</td><td>ex. vojarna "Dračevac"</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>nekadašnji vojni objekti</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike objekta/područja :</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td><u>14 ha</u></td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td><u>Državna cesta</u></td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>Objekti</u></td><td><u>Interne ceste</u></td></tr>
<tr><td rowspan="3">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>uklanjanje</u></td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td></td><td colspan="2">potpuno zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• <u>državno</u>
• gradsko
• privatno
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• <u>već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (UPU Dračevac)</u>
• <u>realizirana nova namjena na dijelu područja (Ministarstvo pravosuđa-Općinski sud)</u>
• <u>u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji</u>
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• <u>u planu izmještanja (UPU Dračevac)</u>
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
1. UPU Dračevac – Grad Split
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.32. GRAD SPLIT / ZASEBNA KATEGORIJA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Split</td><td colspan="2">Split, GK Bol</td><td>Dom mladih</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>djelomično dovršena građevina javno - kulturne namjene</u></td></tr>
<tr><td rowspan="4">2. karakteristike objekta/područja :</td><td rowspan="4">2a) prostorne karakteristike područja

<u>Izgrađeno građevno područje.</u>
Djelomično dovršena građevina javno - kulturne namjene čija je gradnja stala 80-tih, no iako nedovršena, s obzirom na velike potrebe za takvim prostornim resursom neprestano se koristi za kulturne programe. Postala je prepoznato mjesto neovisne kulture i kulture mladih / za mlade u Splitu i širem okruženju.</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>10 400 m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td></td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td></td><td><u>Gradske prometnice</u></td></tr>
<tr><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>potpuno zadržavanje s obnovom</u></td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• <u>gradsko</u>
• privatno
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• <u>djelomično u prvobitnoj namjeni</u>
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
1. <u>Postoji kompletna tehnička dokumentacija-naručitelj Grad Split (navesti detaljnije)</u>
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.33. GRAD SPLIT / ZASEBNA KATEGORIJA *BROWNFIELD* PODRUČJA

jls	**lokacija**		**naziv objekta / područja**
Grad Split	**Duilovo**		***"Hotel Zagreb"***
1. klasifikacija objekta po vrsti	**hotel**		
2. karakteristike objekta/područja :	**2a) prostorne karakteristike područja** Vojna građevina, hotel, ne koristi se trenutno. Područje planirano za turističku namjenu.	**zemljište** (površina m²)	
		pristupna infrastruktura: (navesti koja)	**Cesta put Duilova**
		postojeća izgradnja:	**postojeća interna infrastruktura:**
		hotel	**izgrađena**
	2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:	**za postojeće građevine se preporuča:**	
		uklanjanje	
		djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove	
		potpuno zadržavanje s obnovom	
3. vlasništvo	• **državno - MORH** • gradsko • privatno • u procesu privatizacije		
4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)	• **u prvobitnoj namjeni** • planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni • planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu) • već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu) • realizirana nova namjena područja (navesti koja) • **u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji** • u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji • u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju • ostalo (navesti)		
5. posebni propisi			
6. dokumentacija	(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima): **1.** **2.** **3.**		

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.3.1.34. GRAD SPLIT / ZASEBNA KATEGORIJA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Split</td><td colspan="2">Orišac</td><td>Klif Orišac</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>zaštićeni klif</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike objekta/područja :</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja

Neizgrađeno / neuređeno područje.
Nema ulične mreže i urbane strukture-potrebna komunalna oprema.
Planirana izgradnja šetnice.</td><td>zemljište (površina m²)</td><td><u>24 ha</u></td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td></td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td rowspan="2">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>uklanjanje</u></td></tr>
<tr><td colspan="3">djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="3">potpuno zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• <u>državno</u>
• gradsko
• <u>privatno (manji dio)</u>
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• <u>u prvobitnoj namjeni</u>
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
1.
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.35. GRAD SPLIT / ZASEBNA KATEGORIJA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Split</td><td colspan="2">Kopilica</td><td>Kopilica</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>infrastruktura</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike objekta/područja :</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja

Željeznički i autobusni kolodvor.</td><td>zemljište (površina m²)</td><td><u>56 ha</u></td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td><u>Ulice Hercegovačka, Kopilica, Stinice</u></td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>- Poslovna</u>
<u>- Skladišna</u>
<u>- Prometna infrastruktura</u></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>djelomično zadržavanje s obnovom</u></td></tr>
<tr><td colspan="2">potpuno zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• <u>gradsko</u>
• <u>privatno</u>
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
1.
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.36. GRAD SPLIT / ZASEBNA KATEGORIJA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Split</td><td colspan="2">Sjeverna luka</td><td>Luka (međunarodnog značaja)</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>luka</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike objekta/područja :</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja

<u>Infrastrukturno lučko područje međunarodnog značaja.</u></td><td>zemljište (površina m²)</td><td><u>33 ha</u></td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td><u>Ulica Stinice i Kopilica</u></td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>- Luka</u>
<u>- Skladišni prostori</u></td><td><u>Put Sjeverne luke</u></td></tr>
<tr><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td rowspan="4"></td><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>potpuno zadržavanje: s obnovom/bez obnove</u></td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• <u>državno</u>
• <u>gradsko</u>
• <u>privatno</u>
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• <u>u prvobitnoj namjeni</u>
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
1.
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.37. GRAD SPLIT / ZASEBNA KATEGORIJA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Split</td><td colspan="2">istočni dio grada</td><td>TTTS Veletržnica</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>poslovno-trgovački sadržaj</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike objekta/područja :</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja

<u>Uređenje, urbana obnova i dogradnja i povećanje prostora</u>.</td><td>zemljište (površina m²)</td><td><u>92 ha</u></td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td><u>Ulica Građanske brigade</u></td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>-Veletržnica</u>
<u>-Skladišta</u>
<u>-Poslovne građevine</u>
<u>-Hotel</u></td><td><u>djelomično izgrađena</u></td></tr>
<tr><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>potpuno zadržavanje s obnovom</u></td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• <u>gradsko</u>
• <u>privatno</u>
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• <u>u prvobitnoj namjeni</u>
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• <u>u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji</u>
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
1.
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.38. GRAD SPLIT / ZASEBNA KATEGORIJA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Split</td><td colspan="2">Žnjan</td><td>Žnjanski plato</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija objekta po vrsti</td><td colspan="3">• -<u>R2-Rekreacija</u>
• <u>-R3-Kupalište</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike objekta/područja :</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja

<u>Neuređeno i neizgrađeno. Nasuti plato.</u></td><td>zemljište (površina m²)</td><td></td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td><u>Šetalište Ivana Pavla II, Put Žnjana</u></td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td rowspan="2">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td><u>Privremeni ugostiteljski objekti</u></td><td><u>izgrađena</u></td></tr>
<tr><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>uklanjanje neadekvatnih građevina</u></td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="2">potpuno zadržavanje s obnovom</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• <u>državno</u>
• gradsko
• privatno
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• <u>u prvobitnoj namjeni</u>
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"><u>GUP Splita i UPU Trstenik Radoševac</u></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
1.
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.39. GRAD SOLIN / INDUSTRIJSKA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv industrijskog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Solin</td><td colspan="2"></td><td>"Salonit"</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>proizvodnja i skladištenje</u></td></tr>
<tr><td rowspan="6">2. karakteristike industrijskog objekta/područja :</td><td rowspan="4">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>50 000m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>Izlaz na Krešimirovu ulicu</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td><u>skladišta</u>
<u>proizvodni pogoni</u>
<u>deponiji na otvorenom</u></td><td><u>lučko pristanište</u></td></tr>
<tr><td rowspan="3">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje: s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td></td><td colspan="2">potpuno zadržavanje: s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• <u>državno</u>
• gradsko
• <u>privatno</u>
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• <u>u prvobitnoj namjeni (nije u funkciji), manji dio nalazi se u najmu</u>
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"><u>- prema Prostornom planu Grada Solina nalazi se u zoni gospodarske namjene (mješovita proizvodno-poslovna); u članku 62. opisana je sanacija tvornice Salonit</u></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
<u>- ne postoji izrađena dokumentacija</u></td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.40. GRAD SOLIN / INDUSTRIJSKA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv industrijskog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Solin</td><td colspan="2"></td><td>Pivovara</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>proizvodnja</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike industrijskog objekta/područja:</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>20 000m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>Izlaz na Vranjički put</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>skladišta</u>
<u>proizvodni pogoni</u></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje: s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="2">potpuno zadržavanje: s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• gradsko
• <u>privatno</u>
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena
(ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• <u>u prvobitnoj namjeni (nije u funkciji)</u>
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"><u>- prema Prostornom planu Grada Solina nalazi se u zoni gospodarske namjene (mješovita proizvodno-poslovna)</u></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
<u>- ne postoji izrađena dokumentacija</u></td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.41. GRAD SOLIN / INDUSTRIJSKA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv industrijskog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Solin</td><td colspan="2"></td><td>Napuštena kava u Sv. Kaju (ex. "Dalmor")</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>eksploatacijsko područje</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike industrijskog objekta/područja:</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>20 000m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>Prilaz sa Ulice don Frane Bulića</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>eksploatacijska polja</u>
<u>ostalo (stambeni objekti)</u></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje: s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="2">potpuno zadržavanje: s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• <u>gradsko</u>
• privatno
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• <u>u prvobitnoj namjeni</u>
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• <u>realizirana nova namjena područja (na manjem dijelu nalaze se stambeni objekti)</u>
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"><u>- prema Prostornom planu Grada Solina nalazi se u zoni izgrađenog građevinskog područja mješovite namjene</u></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
<u>- ne postoji izrađena dokumentacija</u></td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.42. GRAD SOLIN / INDUSTRIJSKA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv industrijskog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Solin</td><td colspan="2"></td><td>Mravinačka kava</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>bivše eksploatacijsko područje sanirano u procesu sanacije tvornice Salonit</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike industrijskog objekta/područja :</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>7 000m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>Pristup sa Gajeve ulice i ulice Put Majdana</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>deponiji na otvorenom eksploatacijska polja</u></td></tr>
<tr><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje: s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>potpuno zadržavanje s obnovom</u></td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• <u>državno</u>
• gradsko
• privatno
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• <u>već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (sportska namjena-nije privedeno konačnoj funkciji</u>)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"><u>- prema Prostornom planu Grada Solina propisano je donošenje UPU-a; spada u područje ekološke mreže HR 100027 (Međunarodno značajno područje za ptice)</u></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
<u>- postoji dokumentacija za sanaciju</u></td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.43. GRAD SOLIN / INDUSTRIJSKA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv industrijskog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Solin</td><td colspan="2"></td><td>Tupinolom u Mravincima</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>eksplotacijsko polje</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike industrijskog objekta/područja:</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>30 000m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>Prilaz s ulice Put Majdana</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>eksploatacijsko polje</u></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>djelomično zadržavanje s obnovom</u></td></tr>
<tr><td colspan="2">potpuno zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• <u>državno</u>
• gradsko
• privatno
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• <u>već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (senzoričko rekreacijski park)</u>
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"><u>- prema Generalnom urbanističkom planu Područje ekološke mjere 1000027, prema Prostornom planu namjena površine šuma Š1 i Š2</u></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
<u>- izrada dokumentacije za građenje bez građevinske dozvole (u procesu izrade?)</u>
1.
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.44. GRAD SOLIN / INDUSTRIJSKA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv industrijskog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Solin</td><td colspan="2"></td><td>Vranjička kava</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>eksploatacijsko polje</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike industrijskog objekta/područja:</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>40 000m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>Pristup s Krešimirove ulice</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>eksploatacijsko polje</u></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="2">potpuno zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• <u>gradsko</u>
• privatno
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• <u>djelomično realizirana nova namjena područja (na dijelu zemljišta se provode radovi na sportskom objektu)</u>
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"><u>- prema Prostornom planu namjena je R6 - sportski centri u naselju</u></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
1.<u>-Glavni projekt za izgradnju nogometnog igrališta u Vranjicu – ishođena građevinska dozvola (dio predviđenog obuhvata)</u>
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.45. GRAD SOLIN / INDUSTRIJSKA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv industrijskog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Solin</td><td colspan="2"></td><td>Ranžirni kolodvor i željeznica na ušću Jadra</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>infrastrukturni objekti (pruga, garažirni kolodvor)</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike industrijskog objekta/područja :</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>90 000m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>Pristup sa Salonitanske ceste</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>ostalo (željeznička pruga, garažirni kolodvor)</u></td><td><u>željeznička veza</u></td></tr>
<tr><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="2">potpuno zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• <u>državno</u>
• gradsko
• privatno
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• <u>u prvobitnoj namjeni, ali znatno smanjena funkcija</u>
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"><u>- prema Prostornom planu spada u D zonu - javna i društvena namjena, prema Generalnom urbanističkom planu spada u arheološko područje, obalno područje mora i voda i zaštićeni krajobraz - tok rijeke Jadro (manjim dijelom)</u></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
<u>- nema u evidenciji</u>
1.
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.46. GRAD SOLIN / INDUSTRIJSKA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv industrijskog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Solin</td><td colspan="2"></td><td>Zgrada prije kina (ex. "Voljak")</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>proizvodnja</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike industrijskog objekta/područja :</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>3 000m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>Pristup s ulice Put Majdana</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>skladišta</u>
<u>deponiji na otvorenom</u></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="3">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>uklanjanje</u></td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="2">potpuno zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• <u>državno</u>
• gradsko
• privatno
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• <u>planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (obveza izrade UPU-a)</u>
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"><u>- prema Prostornom planu predviđena je izrada UPU-a urbana preobrazba, sportsko rekreacijske namjene</u></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
<u>- nema u evidenciji</u>
1.
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.47. GRAD SOLIN / INDUSTRIJSKA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv industrijskog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Solin</td><td colspan="2"></td><td>Ribnjak</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>ribogojilište</u></td></tr>
<tr><td rowspan="6">2. karakteristike industrijskog objekta/područja :</td><td rowspan="4">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>6 875m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>Pristup s Tuđmanove ulice</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td><u>jedna građevina skladišta</u>
<u>ostalo (ribnjak)</u></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>uklanjanje (prijedlog)</u>
djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove
potpuno zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• gradsko
• <u>privatno</u>
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• <u>planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (u prijedlogu je izmještanje ribnjaka)</u>
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"><u>- prema Generalnom urbanističkom planu spada u zonu arheološkog područja i zaštićeni prirodni krajobraz,</u>
<u>- prema Prostornom planu namjena je akvakultura, pastrvsko ribogojilište,</u>
<u>na snazi je DPU Ribnjak</u></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
<u>- nema u evidenciji</u>
1.
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.48. GRAD SOLIN / VOJNA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv vojnog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Solin</td><td colspan="2"></td><td>Bunkeri u Solinu</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>bivši vojni objekt</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike objekta/područja :</td><td rowspan="4">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>60m2 po objektu</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>razno</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td><u>ostalo (objekti koji nisu u funkciji)</u></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>potpuno zadržavanje s obnovom</u></td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• <u>državno</u>
• <u>gradsko</u>
• <u>privatno</u>
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• <u>u prvobitnoj namjeni, ali više nije u funkciji</u>
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"><u>- ovisno o lokaciji</u></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
<u>- nema u evidenciji</u>
1.
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.49. GRAD SOLIN / ZASEBNA KATEGORIJA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Solin</td><td colspan="2"></td><td>Dom kulture u Majdanu</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>društveni prostor</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike objekta/područja :</td><td rowspan="4">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>700m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>Pristup s ulice Put Majdana</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td><u>ostalo (prostorije privremeno koristi sportski klub)</u></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>potpuno zadržavanje s obnovom</u></td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• <u>državno</u>
• gradsko
• privatno
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• <u>realizirana nova namjena područja (sportsko edukativni centar)</u>
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"><u>- prema Generalnom urbanističkom planu spada u područje ekološke mreže HR 100027 (Međunarodno značajno područje za ptice), po Prostornom planu sportsko rekreacijska namjena</u></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
<u>- ne postoji izrađena dokumentacija</u></td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.50. GRAD SOLIN / ZASEBNA KATEGORIJA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Solin</td><td colspan="2"></td><td>Prostor za izmještanje ribnjaka u Solinu (u Majdanu)</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>stambeni prostori</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike objekta/područja :</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>2 000m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>Pristup s ulice Put Majdana</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td rowspan="2">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td><u>ostalo (stambeni objekti)</u></td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:
<u>uklanjanje</u>
djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove
potpuno zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• <u>gradsko</u>
• <u>privatno</u>
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• <u>planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (u prijedlogu kao prostor za izmještanje ribnjaka u Solinu)</u>
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"><u>- prema Generalnom urbanističkom planu spada u zaštićeni prirodni krajobraz - tok rijeke Jadro, prema Prostornom planu spada u zoni javne zelene površine, parkovna zaštita</u></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
<u>- nema u evidenciji</u>
1.
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.51. GRAD SOLIN / ZASEBNA KATEGORIJA *BROWNFIELD* PODRUČJA

jls	**lokacija**		**naziv objekta / područja**
Grad Solin			***PPC Priko vode***
1. klasifikacija objekta po vrsti	**poslovno-prodajni centar**		
2. karakteristike objekta/područja:	**2a) prostorne karakteristike područja**	**zemljište** (površina m²)	**1 650m2**
		pristupna infrastruktura: (navesti koja)	**Pristup s Ulice Petra Krešimira IV i Domovinskog rata**
		postojeća izgradnja:	**postojeća interna infrastruktura:**
		ostalo (poslovno prodajni centri)	
	2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:	**za postojeće građevine se preporuča:**	
		uklanjanje	
		djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove	
		potpuno zadržavanje s obnovom	
3. vlasništvo	• državno • **gradsko** • **privatno** • u procesu privatizacije		
4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)	• **u prvobitnoj namjeni** • planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni • planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu) • već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu) • realizirana nova namjena područja (navesti koja) • u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji • u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji • u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju • ostalo (navesti)		
5. posebni propisi	**- prema Prostornom planu spada u izgrađeno građevinsko područje, mješovita namjena**		
6. dokumentacija	(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima): **- ne postoji izrađena dokumentacija**		

Tablica P 2.3.1.52. GRAD SOLIN / INDUSTRIJSKA PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv industrijskog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Solin</td><td colspan="2"></td><td>Brodogradilište Vranjic</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>brodogradnja</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike industrijskog objekta/područja :</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>6 000m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>odvojak s Krešimirove ulice</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td><u>proizvodni pogoni</u></td><td><u>lučko pristanište</u></td></tr>
<tr><td>2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="3">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="3">djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="3">potpuno zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• <u>državno</u>
• gradsko
• <u>privatno</u>
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• <u>u prvobitnoj namjeni</u>
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"><u>- prema Prostornom planu Grada Solina nalazi se u zoni gospodarske namjene (mješovita proizvodno-poslovna); prema članku 24. područje je klasificirano kao građevina od županijske važnosti</u></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
<u>-ne postoji izrađena dokumentacija</u></td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.53. GRAD SOLIN / INDUSTRIJSKA PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv industrijskog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Solin</td><td colspan="2">Sv. Kajo, Solin</td><td>Tvornica cementa "Sv. Kajo" ("CEMEX Hrvatska" d.o.o.) i eksploatacijsko polje na Kozjaku</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti</td><td colspan="3">• <u>industrija nemetala</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike industrijskog objekta/područja:</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja
Područje se sastoji od dvije tehnološki i vlasnički povezane cjeline: tvornice cementa smještene između obale i željezničke pruge Split - Zagreb i eksploatacijskog polja na Kozjaku. Tvornica je u funkciji od 1904. godine. Infrastrukturno opremljeni prostor tvorničkoga kruga i po strukturi lako prenamijenjivi izgrađeni sklopovi predstavljaju veliki prostorni potencijal za buduće programe.
Stogodišnjom eksploatacijom je tupinolom na Kozjaku bitno narušio morsku vizuru aglomeracije te se spojio s tupinolomom obližnje sučuraćke tvornice „Sv. Jure“. Velika površina je izazov, ali i potencijal za sanaciju i rekultivaciju te moguće prenamijene.</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>6 000m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>odvojak s Krešimirove ulice</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>hale (homogenizacija sirovine, klinker)</u>
<u>silosi</u>
<u>skladišta (punjenje u vreće, paletizacija)</u>
<u>proizvodni pogoni</u>
<u>deponiji na otvorenom</u>
<u>energetski pogoni</u>
<u>eksploatacijska polja lapora</u></td><td>▪ <u>transporteri (lapor, klinker, cement, ugljen)</u>
▪ <u>željeznička veza</u>
▪ <u>lučko pristanište</u>
▪ <u>lučke dizalice</u></td></tr>
<tr><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>djelomično zadržavanje</u></td></tr>
<tr><td colspan="2">potpuno zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• gradsko
• <u>privatno</u>
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• <u>u prvobitnoj namjeni</u>
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
</table>

6. dokumentacija	(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):

Tablica P 2.3.1.54. GRAD SOLIN / INDUSTRIJSKA PODRUČJA

jls	**lokacija**		**naziv industrijskog objekta / područja**
Grad Solin / općina Klis	**Majdan, Solin / Klis**		***Tvornica cementa "10. kolovoz" ("CEMEX Hrvatska" d.o.o.) i eksploatacijska polja na Mosoru***
1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti	• **industrija nemetala**		
2. karakteristike industrijskog objekta/područja:	**2a) prostorne karakteristike područja**	**zemljište** (površina m²)	
		pristupna infrastruktura: (navesti koja)	**željeznica** **kolni promet** **lučko pristanište**
		postojeća izgradnja:	**postojeća interna infrastruktura:**
		hale (homogenizacija sirovine, klinker) **silosi** **skladišta (punjenje u vreće, paletizacija)** **proizvodni pogoni** **deponiji na otvorenom** **energetski pogoni** **eksploatacijska polja lapora**	▪ **transporteri (lapor, klinker, cement, ugljen)**
	2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:	**za postojeće građevine se preporuča:**	
		uklanjanje	
		djelomično zadržavanje	
		potpuno zadržavanje s obnovom/bez obnove	
3. vlasništvo	• državno • gradsko • **privatno** • u procesu privatizacije		
4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)	• **u prvobitnoj namjeni** • planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni • planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu) • već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu) • realizirana nova namjena područja (navesti koja) • u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji • u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji • u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju • ostalo (navesti)		
5. posebni propisi			
6. dokumentacija	(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):		

Tablica P 2.3.1.55. GRAD SOLIN / INDUSTRIJSKA PODRUČJA

jls	**lokacija**		**naziv industrijskog objekta / područja**
Grad Solin / općina Klis	**Majdan, Klis**		***Tvornica betonskih proizvoda "Voljak" d. d.***
1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti	• **industrija nemetala**		
2. karakteristike industrijskog objekta/područja :	**2a) prostorne karakteristike područja**	**zemljište** (površina m²)	
		pristupna infrastruktura: (navesti koja)	**željeznica** **kolni promet** **lučko pristanište**
		postojeća izgradnja:	**postojeća interna infrastruktura:**
		hale (homogenizacija sirovine, klinker) **silosi** **skladišta (punjenje u vreće, paletizacija)** **proizvodni pogoni** **deponiji na otvorenom** **energetski pogoni** **eksploatacijska polja lapora**	▪ **transporteri (lapor, klinker, cement, ugljen)**
	2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:	**za postojeće građevine se preporuča:**	
		uklanjanje	
		djelomično zadržavanje	
		potpuno zadržavanje s obnovom/bez obnove	
3. vlasništvo	• državno • gradsko • **privatno** • u procesu privatizacije		
4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)	• **u prvobitnoj namjeni** • planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni • planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu) • već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu) • realizirana nova namjena područja (navesti koja) • u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji • u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji • u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju • ostalo (navesti)		
5. posebni propisi			

6. dokumentacija	(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.3.1.56. GRAD SINJ / INDUSTRIJSKA PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv industrijskog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Solin / općina Klis</td><td colspan="2">Majdan, Klis</td><td>"Coca-Cola beverages Hrvatska" d.d., Sachsova 1, Zagreb</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>proizvodnja pića</u></td></tr>
<tr><td rowspan="6">2. karakteristike industrijskog objekta/područja :</td><td rowspan="4">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>35 934m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>Pristup s Tuđmanove ulice</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td><u>skladišta</u>
<u>proizvodni pogoni</u></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="2">potpuno zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• gradsko
• privatno
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.57. GRAD KAŠTELA / INDUSTRIJSKA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv industrijskog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Kaštela</td><td colspan="2"></td><td>"Adriavinil"</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>kemijska industrija</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike industrijskog objekta/područja:</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>230 000m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>struja, voda, kanalizacija, telefon,ceste, željeznica</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>skladišta</u>
<u>proizvodni pogoni</u>
<u>sanirano odlagalište</u>
<u>radioaktivne šljake</u></td><td><u>željeznička veza</u>
<u>lučko pristanište</u></td></tr>
<tr><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje: s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="2">potpuno zadržavanje: s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• gradsko
• <u>privatno</u>
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• <u>već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (ugostiteljsko-turistička)</u>
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"><u>pokrenuta izrada DPU-a navedenog područja</u></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
- <u>nije poznato</u>
1.
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.58. GRAD KAŠTELA / ZASEBNA KATEGORIJA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Kaštela</td><td colspan="2">Kaštel Stari</td><td>hotel Pallace</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>hotel</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike objekta/područja:</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>30 000 m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td></td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td rowspan="2">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje
djelomično zadržavanje: s obnovom/bez obnove
potpuno zadržavanje: s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• gradsko
• <u>privatno</u>
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
1.
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.59. GRAD KAŠTELA / ZASEBNA KATEGORIJA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Kaštela</td><td colspan="2">Kaštel Stari</td><td>"Zeničko odmaralište"</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>odmaralište</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike objekta/područja :</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>6 000 m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td></td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td rowspan="2">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture: provjeriti eventualni status građevine kao zaštićenog kulturnog dobra?</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje
djelomično zadržavanje: s obnovom/bez obnove
potpuno zadržavanje: s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• gradsko
• <u>privatno</u>
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
1.
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.60. GRAD KAŠTELA / ZASEBNA KATEGORIJA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Kaštela</td><td colspan="2">Kaštel Lukšić</td><td>Željezničko odmaralište</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>odmaralište</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike objekta/područja:</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>11 000 m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td></td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje: s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="2">potpuno zadržavanje: s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• gradsko
• <u>privatno</u>
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
1.
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.61. GRAD KAŠTELA / INDUSTRIJSKA PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv industrijskog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Kaštela</td><td colspan="2"></td><td>"Adriachem"</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>kemijska industrija</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike industrijskog objekta/područja :</td><td rowspan="4">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>90 000m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>struja, voda, kanalizacija, telefon,ceste</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td><u>skladišta</u>
<u>proizvodni pogoni</u></td><td></td></tr>
<tr><td>2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:
uklanjanje
<u>djelomično zadržavanje</u>
potpuno zadržavanje: s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• gradsko
• <u>privatno</u>
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• <u>u prvobitnoj namjeni</u>
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
- <u>nije poznato</u>
1.
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.62. GRAD KAŠTELA / INDUSTRIJSKA PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv industrijskog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Kaštela</td><td colspan="2">Kaštel Sućurac</td><td>Tvornica cementa "Sv. Jure" ("CEMEX Hrvatska" d.o.o.) i eksploatacijsko polje na Kozjaku</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti</td><td colspan="3">• <u>industrija nemetala</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike industrijskog objekta/područja:</td><td rowspan="4">2a) prostorne karakteristike područja
Područje se sastoji od dvije tehnološki i vlasnički povezane cjeline: tvornice cementa smještene između obale i Ceste Dr. Franje Tuđmana i eksploatacijskog polja na Kozjaku. Tvornica je u funkciji od 1912. godine.
Infrastrukturno opremljeni prostor tvorničkoga kruga i po strukturi lako prenamijenjivi izgrađeni sklopovi predstavljaju veliki prostorni potencijal za buduće programe.
Stogodišnjom eksploatacijom je tupinolom na Kozjaku bitno narušio morsku vizuru aglomeracije te se spojio s tupinolomom obližnje solinske tvornice „Sv. Kajo“. Velika površina je izazov, ali i potencijal za sanaciju i rekultivaciju te moguće prenamijene.</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>-</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura:
(navesti koja)</td><td>željeznica
kolni promet
lučko pristanište</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td><u>hale (homogenizacija sirovine, klinker)</u>
<u>silosi</u>
<u>skladišta (punjenje u vreće, paletizacija)</u>
<u>proizvodni pogoni</u>
<u>deponiji na otvorenom</u>
<u>energetski pogoni</u>
<u>eksploatacijska polja lapora</u></td><td>▪ <u>transporteri (lapor, klinker, cement, ugljen)</u>
▪ <u>željeznička veza</u>
▪ <u>lučko pristanište</u>
▪ <u>lučke dizalice</u></td></tr>
<tr><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>djelomično zadržavanje</u></td></tr>
<tr><td colspan="2">potpuno zadržavanje: s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• gradsko
• <u>privatno</u>
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena
(ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• <u>u prvobitnoj namjeni</u>
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
</table>

6. dokumentacija	(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima): **1.** **2.** **3.**

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.3.1.63. GRAD OMIŠ / INDUSTRIJSKA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv industrijskog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Omiš</td><td colspan="2">Garma-Ravnice, Omiš</td><td>Područje srušene tvornice cementa "Renko Šperac", rudnici lapora i eksploatacijsko polje na Omiškoj Dinari</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti</td><td colspan="3">• <u>industrija nemetala (industrija nemetalnih mineralnih sirovina)</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike industrijskog objekta/područja :</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja
Na prostoru je uklonjena infrastruktura biše tvornice cementa. Prostorno-planskom dokumentacijom planirana je ugostiteljsko-turistička namjena (hotel, turističko naselje i luka nautičkog turizma)</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>58 000 m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>kolni promet
lučko pristanište</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td><u>derutna zgrada uprave trafostanica</u></td><td>▪ <u>lučko pristanište</u></td></tr>
<tr><td>2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="3">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="3"><u>djelomično zadržavanje: s obnovom/bez obnove</u></td></tr>
<tr><td colspan="3">potpuno zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• gradsko
• <u>privatno</u>
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• <u>već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (ugostiteljsko-turistička namjena)</u>
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"><u>Nova gradnja na površini bivše tvornice predstavlja ujedno i sanaciju područja bilo gradnjom novih građevina ugostiteljsko turističke namjene bilo sanacijom terena ozelenjavanjem i drugim oblicima uređenja terena. Na području Garma - Ravnice nije predviđeno stanovanje, osim mogućnosti rekonstrukcije sklopa Munitići, pretežno za ugostiteljsko turističku namjenu.</u></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
1. <u>Prostorno-planska dokumentacija na snazi (Grad Omiš)</u>
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.64. GRAD OMIŠ / INDUSTRIJSKA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv industrijskog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Omiš</td><td colspan="2">Brzet, Omiš</td><td>Područje srušene tvornice cementa "Palaveršić" i rudnici lapora u Brzetu</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti</td><td colspan="3">• <u>industrija nemetala</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike industrijskog objekta/područja :</td><td rowspan="4">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>cca 1 600 m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>kolni promet
derutno lučko pristanište</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td><u>trafostanica (prenamijenjena u stambenu jedinicu</u></td><td><u>derutno lučko pristanište</u></td></tr>
<tr><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>djelomično zadržavanje: s obnovom/bez obnove</u></td></tr>
<tr><td colspan="2">potpuno zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• <u>gradsko</u>
• privatno
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (prostor porušene tvornice koristi se ljeti kao improvizirani parking)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
1. <u>Prostorno-planska dokumentacija na snazi (Grad Omiš)</u>
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.65. GRAD OMIŠ / VOJNA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv vojnog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Omiš</td><td colspan="2">naselje Ostrvica</td><td>Nema naziva</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>napušteni vojni objekti</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike objekta/područja :</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja
<u>nalazi se u građevinskom području</u></td><td>zemljište (površina m²)</td><td>90 000 m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td><u>cestovna</u></td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td><u>građevinski objekti</u></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:
<u>DUUDI ga je uvrstio u „Projekt 100“ s namjerom prodaje</u></td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="2">potpuno zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• <u>državno</u>
• gradsko
• privatno
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• <u>ostalo (nije poznato)</u></td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
1.
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.66. GRAD OMIŠ / VOJNA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv vojnog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Omiš</td><td colspan="2">naselje Slime - Dovanj</td><td>Nema naziva</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>napušteni vojni objekti</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike objekta/područja :</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja
<u>nalazi se na predjelu Dovanj na Omiškoj Dinari</u></td><td>zemljište (površina m²)</td><td>-</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td><u>cestovna</u></td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td><u>građevinski objekti</u></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="2">potpuno zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• <u>državno</u>
• gradsko
• privatno
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• <u>ostalo (nije poznato)</u></td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
1.
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.67. GRAD OMIŠ / ZASEBNA KATEGORIJA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Omiš</td><td colspan="2">Priko</td><td>Dom omladine</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>objekt društvene namjene</u></td></tr>
<tr><td rowspan="6">2. karakteristike i objekta/područja :</td><td rowspan="4">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>2 000m2</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td><u>cestovna</u>
<u>pristup je moguć i riječnim putem</u></td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td>građevinski objekti</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="3">djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="3"><u>potpuno zadržavanje: s obnovom/bez obnove</u></td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• <u>gradsko</u>
• privatno
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• <u>ostalo (potrebno je završiti izgradnju objekta kako bi postao višenamjenski prostor za društveno-kulturne potrebe)</u></td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
1.
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.68. GRAD SINJ / VOJNA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv vojnog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Sinj</td><td colspan="2">Sinj, Kukuzovac</td><td>Strelište Kukuzovac Sinj (bivše vojno strelište)</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija objekta po vrsti</td><td colspan="3">• <u>strelište</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike objekta/područja :</td><td rowspan="4">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td></td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>D1 državna cesta</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td><u>skladište</u></td><td><u>makadamski put</u></td></tr>
<tr><td>2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:
<u>uklanjanje</u>
djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove
potpuno zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• <u>državno</u>
• gradsko
• privatno
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• <u>već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (U Izmjenama i dopunama Prostornog plana Grada Sinja – u mješovitu zonu)</u>
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
1.
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.69. GRAD SINJ / VOJNA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv vojnog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Sinj</td><td colspan="2">Sinj</td><td>Vojarna "Petar Berislavić", Sinj</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija objekta po vrsti</td><td colspan="3">• <u>vojarna</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike objekta/područja:</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td></td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>Nerazvrstana cesta Put Pazara</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>skladište</u>
<u>energetski pogon (kotlovnica)</u>
<u>upravne zgrade</u>
<u>zgrade za smještaj</u>
<u>sportski tereni</u></td><td><u>prometna infrastruktura unutar kompleksa vojarne</u></td></tr>
<tr><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>potpuno zadržavanje s obnovom</u></td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• <u>državno</u>
• gradsko
• privatno
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• <u>već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (U Izmjenama i dopunama Prostornog plana Grada Sinja – u zonu s turističko-zdravstvenim sadržajem)</u>
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
1.
2.
3.</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.70. GRAD SINJ / INDUSTRIJSKA PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv industrijskog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Sinj</td><td colspan="2">Sinj</td><td>Prostor bivše tvornice "Dalmatinka" d.d (predionica i tvornica konca)</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti</td><td colspan="3">• <u>tekstilna industrija</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike industrijskog objekta/područja :</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td></td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>Državna cesta D219</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>skladišta</u>
<u>proizvodni pogoni</u>
<u>energetski pogoni</u></td><td><u>prometnice</u></td></tr>
<tr><td rowspan="4">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>potpuno zadržavanje s obnovom</u></td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• gradsko
• <u>privatno u postupku stečaja</u>
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• <u>u prvobitnoj namjeni (industrijska zona)</u>
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.71. GRAD SINJ / INDUSTRIJSKA PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv industrijskog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Grad Sinj</td><td colspan="2">Sinj</td><td>Prostor bivše tvornice "Ciglana" d.d (za proizvodnju blok opeka)</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti</td><td colspan="3">• <u>rudarstvo</u></td></tr>
<tr><td rowspan="6">2. karakteristike industrijskog objekta/područja :</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td></td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>Nerazvrstana cesta Ulica Put Ruduše</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td><u>skladišta</u>
<u>proizvodni pogoni</u>
<u>deponiji na otvorenom</u>
<u>energetski pogoni</u></td><td><u>prometnice</u></td></tr>
<tr><td rowspan="3">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2">uklanjanje</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>djelomično zadržavanje s obnovom</u></td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• gradsko
• <u>privatno u postupku stečaja</u>
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• <u>u prvobitnoj namjeni (industrijska zona)</u>
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (navesti novu namjenu)
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):</td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.72. OPĆINA DUGI RAT / INDUSTRIJSKA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv industrijskog objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Dugi Rat</td><td colspan="2"></td><td>Prostor bivše tvornice "DALMACIJA"</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija industrijskog objekta po vrsti</td><td colspan="3">• <u>metalurška industrija</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike industrijskog objekta/područja :</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja</td><td>zemljište (površina m²)</td><td>20 ha</td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td>cestovna</td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td><u>deponiji na otvorenom</u></td><td><u>lučko pristanište</u></td></tr>
<tr><td rowspan="3">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2"><u>uklanjanje</u></td></tr>
<tr><td colspan="2">djelomično zadržavanje s obnovom/bez obnove</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• <u>državno</u>
• gradsko
• <u>privatno</u>
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• <u>već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (UPU Turistička zona Dalmacija, T1/T2)</u>
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo <u>(nautička luka s 400 vezova u izgradnji ?)</u></td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"><u>obavezna sanacija</u></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
<u>1. UPU TZ DALMACIJA D. RAT, JLS</u>
<u>2. PROJEKT SANACIJE, INVESTITOR</u>
<u>3. ELABORATI ZA UTVRĐIVANJE GRANICE POMORSKOG DOBRA, SDŽ</u></td></tr>
</table>

Tablica P 2.3.1.73. OPĆINA DUGI RAT / ZASEBNA KATEGORIJA *BROWNFIELD* PODRUČJA

<table>
<tr><td>jls</td><td colspan="2">lokacija</td><td>naziv objekta / područja</td></tr>
<tr><td>Dugi Rat</td><td colspan="2"></td><td>Društveni dom Sumpetar</td></tr>
<tr><td>1. klasifikacija objekta po vrsti</td><td colspan="3"><u>objekt društvenog doma (društvena infrastruktura)</u></td></tr>
<tr><td rowspan="5">2. karakteristike objekta/područja :</td><td rowspan="3">2a) prostorne karakteristike područja

<u>Neuređeno i neizgrađeno. Nasuti plato.</u></td><td>zemljište (površina m²)</td><td></td></tr>
<tr><td>pristupna infrastruktura: (navesti koja)</td><td></td></tr>
<tr><td>postojeća izgradnja:</td><td>postojeća interna infrastruktura:</td></tr>
<tr><td colspan="2">2b) kratki opis stanja građevina i infrastrukture:</td><td colspan="2">za postojeće građevine se preporuča:</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td colspan="2">uklanjanje neadekvatnih građevina</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td colspan="2"><u>djelomično zadržavanje s obnovom</u></td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td colspan="2">potpuno zadržavanje s obnovom</td></tr>
<tr><td>3. vlasništvo</td><td colspan="3">• državno
• <u>gradsko / općinsko</u>
• privatno
• u procesu privatizacije</td></tr>
<tr><td>4. namjena (ako je točno nekoliko navoda onda kratko opisati)</td><td colspan="3">• u prvobitnoj namjeni
• planira se ponovno aktivirati u prvobitnoj namjeni
• planira se prenamijeniti u planskoj dokumentaciji (navesti planiranu namjenu)
• <u>već prenamijenjeno u planskoj dokumentaciji (za dječji vrtić)</u>
• realizirana nova namjena područja (navesti koja)
• u planu proširenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu smanjenja kapaciteta na predmetnoj lokaciji
• u planu izmještanja postojećeg sadržaja na novu lokaciju
• ostalo (navesti)</td></tr>
<tr><td>5. posebni propisi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>6. dokumentacija</td><td colspan="3">(navesti ako postoji već izrađena dokumentacija za predmetno područje, navesti sve podatke o projektu/ima):
1. <u>u postupku legalizacije, geodetski elaborat + snimka postojećeg stanja</u>
2.
3.</td></tr>
</table>

Vodno-komunalna infrastruktura

Tablica P 2.3.2. 1 Potrošnja vode po stanovniku na području UAS

Pokazatelj	Potrošnja vode po stanovniku (m^3/god)				
Godina	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
Grad Split	45	49	48	46	45
Grad Kaštela	29	31	29	30	29
Grad Solin	52	57	60	57	50
Grad Trogir	52	56	56	55	51
Općina Dugopolje	67	71	68	66	59
Općina Klis	44	46	42	40	34
Općina Podstrana	37	42	42	42	42
Općina Muć	30	30	31	30	26
Općina Lećevica	15	22	22	12	15
Grad Sinj	50	50	50	50	50
Općina Dicmo	50	50	50	50	50
Grad Omiš	77	79	80	76	72
Općina Dugi Rat	67	71	69	69	63
GRADOVI AGLOMERACIJE	46	49	49	47	45
OPĆINE AGLOMERACIJE	48	51	50	49	46
ZAOBALJE UKUPNO	48	49	48	48	46
PRIOBALJE UKUPNO	46	49	49	47	45
UAS UKUPNO	46	49	49	47	45

Izvor: obrada autora[276]

Tablica P 2.3.2. 2 Pokrivenost vodoopskrbnim sustavima na području UAS

Pokazatelj	Pokrivenost vodoopskrbnim sustavima				
Godina	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
Grad Split	95%	96%	96%	96%	97%
Grad Kaštela	73%	74%	74%	75%	75%
Grad Solin	97%	97%	98%	98%	99%
Grad Trogir	84%	84%	85%	85%	86%

[276] Obrađeni su podaci od Vodovod i kanalizacija d.o.o. Split, Vodovod i odvodnja Cetinske krajine d.o.o. Sinj, Vodovod d.o.o. Omiš.

Općina Dugopolje	94%	96%	96%	97%	98%
Općina Klis	85%	85%	86%	87%	87%
Općina Podstrana	82%	82%	82%	83%	85%
Općina Muć	63%	63%	64%	64%	65%
Općina Lećevica	31%	31%	32%	32%	33%
Grad Sinj	98%	98%	98%	98%	98%
Općina Dicmo	95%	95 %	95%	95%	95%
Grad Omiš	91%	91%	91%	91%	91%
Općina Dugi Rat	99%	99%	99%	99%	99%
GRADOVI AGLOMERACIJE	92%	93%	93%	93%	94%
OPĆINE AGLOMERACIJE	85%	86%	86%	87%	87%
ZAOBALJE UKUPNO	92%	92%	92%	92%	92%
PRIOBALJE UKUPNO	91%	92%	92%	92%	93%
UAS UKUPNO	91%	92%	92%	92%	93%
REPUBLIKA HRVATSKA	80%	84%	81%	87%	88%

Izvor: Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2011., 2012., 2013., 2014., 2015.), obrada autora

Tablica P 2.3.2. 3 Priključenost stanovništva na vodoopskrbne sustave na području UAS

Pokazatelj	**Podaci o broju stanovnika priključenom na vodoopskrbni sustav**				
Godina	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
Grad Split	169.197	170.978	170.978	170.978	172.759
Grad Kaštela	28.227	28.614	28.614	29.000	29.000
Grad Solin	23.208	23.208	23.447	23.447	23.687
Grad Trogir	11.081	11.081	11.213	11.213	11.345
Općina Dugopolje	3.261	3.330	3.330	3.365	3.400
Općina Klis	4.081	4.081	4.129	4.177	4.177
Općina Podstrana	7.486	7.486	7.486	7.577	7.760
Općina Muć	2.446	2.446	2.484	2.484	2.523
Općina Lećevica	181	181	187	187	192
Grad Sinj	23.429	24.654	23.879	24.104	24.329
Općina Dicmo	2.562	2.587	2.612	2.637	2.662
Grad Omiš	13.560	13.620	13.620	13.700	13.700
Općina Dugi Rat	6.980	6.980	6.980	6.990	6.990
GRADOVI AGLOMERACIJE	268.702	272.155	271.751	272.442	274.820
OPĆINE AGLOMERACIJE	26.997	27.091	27.208	27.417	27.704
ZAOBALJE UKUPNO	35.960	37.279	36.621	36.954	37.283
PRIOBALJE UKUPNO	259.739	261.967	262.338	262.905	265.241
UAS UKUPNO	295.699	299.246	298.959	299.859	302.524

Izvor: obrada autora.

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.3.2. 4 Pokrivenost kanalizacijskom infrastrukturom na području UAS

Pokazatelj	Pokrivenost kanalizacijskom infrastrukturom				
Godina	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
Grad Split	77%	77%	77%	77%	78%
Grad Kaštela	37%	37%	37%	37%	37%
Grad Solin	57%	57%	58%	58%	58%
Grad Trogir	36%	36%	36%	36%	37%
Općina Dugopolje	0%	1 %	4%	6%	9%
Općina Klis	0%	0%	0%	0%	0%
Općina Podstrana	45%	45%	45%	45%	46%
Općina Muć	0%	0%	0%	0%	0%
Općina Lećevica	0%	0%	0%	0%	0%
Grad Sinj	30%	30%	31%	32%	32%
Općina Dicmo	0%	0%	0%	0%	0%
Grad Omiš	20%	28%	30%	30%	32%
Općina Dugi Rat	0%	0%	2%	4%	9%
GRADOVI AGLOMERACIJE	61%	62%	62%	62%	63%
OPĆINE AGLOMERACIJE	13%	13%	14%	14%	16%
ZAOBALJE UKUPNO	18%	19%	19%	20%	20%
PRIOBALJE UKUPNO	62%	62%	63%	63%	64%
UAS UKUPNO	57%	57%	57%	57%	58%

Izvor: obrada autora.

Tablica P 2.3.2. 5 Priključenost stanovništva na sustave kanalizacije na području UAS

Pokazatelj	Podaci o broju stanovnika priključenom na sustav kanalizacije				
Godina	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
Grad Split	137.139	137.139	137.139	137.139	138.920
Grad Kaštela	14.307	14.307	14.307	14.307	14.307
Grad Solin	13.638	13.638	13.877	13.877	13.877
Grad Trogir	4.749	4.749	4.749	4.749	4.881
Općina Dugopolje	0	35	139	208	312
Općina Klis	0	0	0	0	0

Općina Podstrana	4.108	4.108	4.108	4.108	4.199
Općina Muć	0	0	0	0	0
Općina Lećevica	0	0	0	0	0
Grad Sinj	7.000	7.500	7.960	7.980	8.000
Općina Dicmo	0	0	0	0	0
Grad Omiš	2.980	4.180	4.480	4.480	4.700
Općina Dugi Rat	0	0	140	280	640
GRADOVI AGLOMERACIJE	179.813	181.513	182.512	182.532	184.685
OPĆINE AGLOMERACIJE	4.108	4.143	4.387	4.596	5.151
ZAOBALJE UKUPNO	7.000	7.535	8.099	8.188	8.312
PRIOBALJE UKUPNO	176.921	178.121	178.800	178.940	181.524
UAS UKUPNO	183.921	185.656	186.899	187.128	189.836

Izvor: obrada autora

Javni sustavi grijanja, pokrivenost i karakteristike

Tablica P 2.3.2. 6 Karakteristike toplinskih sustava "Split" i "Blatine"

	CENTRALNI TOPLINSKI SUSTAV	
	„BLATINE“	„SPINUT“
Instalirana snaga kotlovnice	23,00 MW	8,50 MW
Zakupljena snaga potrošača	16,50 MW	5,76 MW
Duljina distributivne mreže	2.980 m	1.100 m
Grijana površina	157.000 m^2	53.629 m^2
Pogonski energent	LUS I	LUS I
Ogrjevni medij	Primar: vrela voda 120/80°C Sekundar : topla voda 90/70°C	Topla voda 90/70°C
Broj toplinskih podstanica	37	11
Broj mjerila topl. energije	38	11
Broj potrošača	2.356	707

Izvor: Grupa autora, 2013.

Infrastruktura za distribuciju plina

Tablica P 2.3.2. 7 Struktura plinovoda u RH

Kategorizacija transportnih plinovoda u Republici Hrvatskoj					
Transportni plinovodi	Međunarodni	Magistralni	Regionalni	Spojni	Ukupno
Duljina (km)	42	1.607	647	366	2.662

Izvor: Energetski Institut "Hrvoje Požar", preuzeto sa http://www.eihp.hr/wp-content/uploads/2015/02/Energija2013.pdf

Tablica P 2.3.2. 8 Udio količina plina po županijama u 2013.

Županija %	
Bjelovarsko-bilogorska županija	2,16
Brodsko-posavska županija	1,65
Grad Zagreb	35,77
Istarska županija	0,54
Karlovačka županija	0,57
Koprivničko-križevačka županija	1,41
Krapinsko-zagorska županija	3,39
Međimurska županija	2,12
Osječko-baranjska županija	6,99
Požeško-slavonska županija	0,93
Primorsko-goranska županija	8,67
Sisačko-moslavačka županija	24,87
Varaždinska županija	3,83
Virovitičko-podravska županija	1,83
Vukovarsko-srijemska županija	2,37
Zadarska županija	0,03
Zagrebačka županija	2,87

Izvor: Destogodišnji plan razvoja plinskog transportnog sustava republike hrvatske 2014.-2023, preuzeto sa http://www.hera.hr/hr/docs/2014/Prijedlog_2014-06-18.pdf)

Tablica P 2.3.2. 9 Struktura potrošnje UNP-a na području SDŽ za 2007.

	UNP (kg)
1. Zaobalje -urbani centri	378.347
2. Zaobalje -ruralno područje	2.100.447
3. Otoci - naselja na obali	561.897
4. Otoci - naselja u unutrašnjosti	192.753
5. Split - uži centar	329.736
6. Split - stanovi u zgradama (toplana)	231.594
7. Split - ostali stanovi	2.794.128
8. Split- obiteljske kuće, Solin, Kaštela	2.027.546
9. Priobalje -urbani centri	616.690
10. Priobalje - ostalo	739.139
SDŽ	**9.972.277**

Grad Split (5-8)	**5.383.005**

Izvor: Grupa autora, 2009.

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.3.2. 10 Trend cijena prirodnog plina za područje RH te UAS

Prosječna prodajna cijena prirodnog plina u RH od 2008. do 2013. godine (u kn/m^3, s PDV-om)							
Vrsta potrošača	Godina	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
	Mjerna jedinica						
Kućanstva	kn/m^3	2,05	2,41	2,83	2,88	3,66	3,8
	kn/kWh	0,2214	0,2602	0,3056	0,3113	0,3952	0,4103
Usluge	kn/m^3	2,08	2,44	3,43	4,12	4,86	4,52
	kn/kWh	0,2246	0,2635	0,3704	0,4454	0,5248	0,4881
Industrija	kn/m^3	2,05	2,43	3,6	3,99	4,47	4,35
	kn/kWh	0,2214	0,2624	0,3887	0,4309	0,4827	0,4697

Izvor: dostavljeni vlastiti podaci SDŽ

Elektroenergetska infrastruktura

Tablica P 2.3.2. 11 Trafostanice 110/x kV i 35/10 kV

JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE	TRAFOSTANICE 110/X kV	TRAFOSTANICE 35/10 kV (nisu uključene industrijske TS 35/x kV)
Grad Split	110/10 kV „VRBORAN“	35/10 kV „BRODOGRADILIŠTE“
	110/10 kV „VISOKA“	35/10 kV „GRIPE“
	110/10 kV „DUJMOVAČA“	
	110/10 kV „DOBRI“	
	110/35/10 kV „SUĆIDAR“	
Grad Kaštela	110/35 kV „KAŠTELA“	35/10 kV „GOMILICA“
		35/10 kV „BRIŽINE“
		35/10 kV „KAŠTELA“
Grad Sinj	110/35 kV „SINJ“	35/10 kV „PRANČEVIĆI“
		35/10 kV „SINJ 1“
		35/10 kV „SINJ 2“
		35/10 kV „RUDA“
		35/10 kV „TRILJ“
Grad Solin	110/35 kV „METERIZE“	
Grad Trogir	110/35 kV „TROGIR“	35/10 kV „TROGIR“
		35/10 kV „MARINA“
		35/10 kV „DIVULJE“
		35/10 kV „ČIOVO“
Općina Dugi Rat	110/35/10 kV „DUGI RAT“	
Općina Dugopolje	110/10 kV „DUGOPOLJE“	
Općina Klis		35/10 kV „KLIS“
Općina Muć		35/10 kV „MUĆ“
Općina Podstrana		35/10 kV „MILJEVAC“
Općina Dicmo		

RADNA VERZIJA

Općina Lećevica

Izvor: HOPS d.o.o., HEP ODS d.o.o. – Elektrodalmacija

Tablica P 2.3.2. 12 Potrošnja električne energije 2012-2014.g.

JEDINICE LOKALNE SAMOUPRAVE	UKUPNA POTROŠNJA (kWh)		
	2012	2013	2014
Grad Split	639.163.966	613.497.841	585.102.725
Grad Kaštela	116.687.164	122.356.922	110.701.358
Grad Sinj	56.069.279	54.201.358	51.960.212
Grad Solin	79.220.771	75.977.562	76.642.677
Grad Trogir	47.694.128	41.378.427	43.099.034
Općina Muć	6.583.185	6.388.445	6.320.456
Općina Dicmo	10.187.734	9.411.004	9.215.606
Općina Dugi Rat	16.559.949	18.914.725	14.851.531
Općina Dugopolje	39.006.887	37.364.570	35.776.045
Općina Klis	13.364.468	13.226.848	13.001.532
Općina Lećevica	988.291	983.274	994.590
Općina Podstrana	9.635.592	9.440.017	9.545.521
Ukupno	**1.035.161.414**	**1.003.140.993**	**957.211.287**
		(-3,1%)	**(-4,6%)**

Izvor: HEP ODS d.o.o. – Elektrodalmacija

Tablica P 2.3.2. 13 Izgrađene elektrane (obnovljivi izvori energije) na području UAS

JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE	NAZIV ELEKTRANE	SNAGA (kW)	TIP
Grad Split	„FESB“	30	Sunčana elektrana
	„ELEKTRODALMACIJA“	23,4	Sunčana elektrana
	„TOMAS & Co“	30	Sunčana elektrana
	„PSC OPEL SPLIT“	67,7	Sunčana elektrana
	„PSC CHEVROLET SPLIT“	42	Sunčana elektrana
	„PSC TROMONT 1“	10	Sunčana elektrana
Grad Kaštela	„KOZJAK“	300	Sunčana elektrana
	„NANARA“	9,4	Sunčana elektrana
Grad Sinj	„SINJ 1“	10	Sunčana elektrana
	„EUROTIM EKO SINJ 1“	30	Sunčana elektrana

RADNA VERZIJA

	„EUROTIM EKO SINJ 2“	30	Sunčana elektrana
	„OPM GRAD SINJ“	30	Sunčana elektrana
Grad Solin	„ELEKTROCENTAR ČILIĆ“	30	Sunčana elektrana
	„KGS“	30	Sunčana elektrana
Grad Trogir	-		
Općina Dugopolje	„BERA“	292	Sunčana elektrana
	„MERITUM“	29,9	Sunčana elektrana
	„DUGOPOLJE 1“	30	Sunčana elektrana
	„INERO“	282	Sunčana elektrana
	„MARINEXPERT“	300	Sunčana elektrana
Općina Muć	„OGORJE“	42.700	Vjetroelektrana
	„SOLERO 2B“	182	Sunčana elektrana
Općina Podstrana	„VIŠIĆ-TIM“	10	Sunčana elektrana
	„IH-1“	10	Sunčana elektrana
	„JOŠKO AJDUK“	8,57	Sunčana elektrana
	„MARIN“	30	Sunčana elektrana
Općina Dicmo	„SOLERO 6“	170	Sunčana elektrana
	„SOLERO 7“	136	Sunčana elektrana
Općina Lećevica	-		Sunčana elektrana
Općina Dugi Rat	-		Sunčana elektrana
Općina Klis	„POMETENO BRDO“	20.000	Vjetroelektrana
Ukupno sunčane elektrane		**2.153**	
Ukupno vjetroelektrane		**62.700**	
Ukupno OIE		**64.853**	

Energetska učinkovitost i pripadajuća infrastruktura

Tablica P 2.3.2. 14 Udio energetske potrošnje na razini SDŽ te usporedba sa RH za 2007. godinu

	Splitsko-dalmatinska županija		Republika Hrvatska	
	PJ	%	PJ	%
Industrija	8,07	30,1	59,60	22,2
Promet	10,41	38,9	91,79	36,3
Opća potrošnja	8,31	31,0	117,68	41,5
Ukupno	**26,79**	**100,0**	**269,07**	**100,0**

Izvor: EIHP

Tablica P 2.3.2. 15 Raspodjela potrošnje energenata po zonama SDŽ

	ELLU	UNP	DRVO	ELEN	UKUPNO[2]
	GJ	GJ	GJ	GJ	GJ
1. Zaobalje – urbani centri	39.232	17.741	192.814	84.517	334.303
2. Zaobalje – ruralno područje	62.357	98.490	1.251.228	354.225	1.766.300
3. Otoci – naselja na obali	70.658	26.347	128.966	136.849	362.820
4. Otoci – naselja u unutrašnjosti	6.856	9.038	102.917	34.905	153.716
5. Split – uži centar	0	15.461	5.270	97.342	126.439
6. Split – stanovi u zgradama (toplana)	57.448	10.859	386	60.041	128.734
7. Split – ostali stanovi	24.750	131.017	27.584	869.276	1.052.627
8. Split - obiteljske kuće, Solin, Kaštela	96.858	95.072	200.004	560.147	952.080
9. Priobalje – urbani centri	2.218	28.917	58.949	153.447	243.530
10. Priobalje - ostalo	0	34.658	75.697	184.150	294.506
Splitsko-dalmatinska županija	**360.377**	**467.600**	**2.043.814**	**2.534.899**	**5.419.958**
Grad Split (Zone 5-8)	**179.056**	**252.409**	**233.245**	**1.586.805**	**2.259.880**
Udio Grada Splita	**0,497**	**0,540**	**0,114**	**0,626**	**0,417**

Izvor: EIHP

Tablica P 2.3.2. 16 Struktura potrošnje energije po industrijskim granama za područje SDŽ u odnosu na RH

	Splitsko-dalmatinska županija		Republika Hrvatska	
	TJ	%	PJ	%
INDUSTRIJA	**8074,3**	**100,0**	**59,60**	**100,0**
željeza i čelika	482,7	6,0	2,68	4,5
obojenih metala	0,4	0,0	0,67	0,0
stakla i nemetalnih minerala	6297,2	78,0	3,33	5,6
kemijska	3,4	0,0	11,13	18,7
građevnog materijala	0,0	0,0	19,10	32,0
papira	27,8	0,3	2,98	5,0
prehrambena	296,8	3,7	9,64	16,2
ostala	966,1	12,0	10,08	18,0

Izvor: EIHP

Tablica P 2.3.2. 17 Struktura potrošnje energije po granama prometa za područje SDŽ u odnosu na RH

	Splitsko-dalmatinska županija		Republika Hrvatska	
	PJ	%	PJ	%
PROMET	**10,41**	**100,0**	**91,79**	**100,0**
željeznički	0,008	0,0	2,07	0,0
cestovni	9,48	91,1	82,21	89,6
pomorski	0,0	0,0	1,56	1,7
javni gradski	0,0	0,0	1,35	3,8
zračni	0,92	8,9	4,5	4,9
ostali	0,0	0,0	0,1	0,0

Izvor: EIHP

RADNA VERZIJA

Infrastruktura za mobilnost i internetsku povezanost

Tablica P 2.3.3.1.Duljina i gustoća javnih cesta u aglomeraciji

JLS	Duljina autoceste (km)	Duljina državnih cesta (km)	Duljina županijskih Cesta (km)	Duljina Lokalnih cesta (km)	Ukupna duljina razvrstanih javnih cesta (m)	Površina Grada/ općine (km^2)	Gustoća autoceste (km/km^2)	Gusto državnih cesta (km/km^2)	Gustoća županijskih cesta (km/km^2)	Gustoća lokalnih cesta (km/km^2)	Ukupna gustoća razvrstanih javnih cesta (km/km^2)
GRAD SPLIT	0,00	14,44	31,57	23,90	69,91	79,33	0,000	0,182	0,398	0,301	0,881
GRAD KAŠTELA	2,55	17,61	21,17	9,23	50,56	57,67	0,044	0,305	0,367	0,160	0,877
GRAD SINJ	0,00	40,83	19,45	44,63	104,91	181,00	0,000	0,226	0,107	0,247	0,580
GRAD SOLIN	2,39	5,76	13,42	14,67	36,24	18,37	0,130	0,314	0,731	0,799	1,973
GRAD TROGIR	0,00	15,08	7,32	0,00	22,40	39,10	0,000	0,386	0,187	0,000	0,573
OPĆINA DICMO	2,83	8,01	17,40	14,19	42,43	68,00	0,042	0,118	0,256	0,209	0,624
OPĆINA DUGI RAT	0,00	9,50	0,00	11,87	21,37	10,80	0,000	0,880	0,000	1,099	1,979
OPĆINA DUGOPOLJE	9,53	5,26	15,45	17,41	47,65	63,50	0,150	0,083	0,243	0,274	0,750
OPĆINA KLIS	10, 62	15,77	33,11	23,79	83,29	176,28	0,060	0,089	0,188	0,135	0,472
OPĆINA LEĆEVICA	5, 26	0,00	26,98	26,59	58,83	87,66	0,060	0,000	0,308	0,303	0,671
OPĆINA MUĆ	0,00	27,99	10,97	49,85	88,81	210,80	0,000	0,133	0,052	0,236	0,421
OPĆINA PODSTRANA	0,00	6,12	4,55	0,00	10,67	11,52	0,000	0,531	0,395	0,000	0,926
GRAD OMIŠ	18,24	21,6	68,5	43,7	152,04	266,20	0,069	0,081	0,257	0,164	0,571
UKUPNO:	**51,42**	**187,97**	**269,89**	**279,83**	**789,11**	**1270,23**	-	-	-	-	-

Izvor: Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.3.3.2.Podaci o nesrećama na području aglomeracije za razdoblje 2010. – 2014. godine

JLS	2010				2011				2012				2013				2014			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Grad Split	1791	4	105	510	1771	10	126	474	1528	5	111	285	1345	3	91	319	1002	4	79	316
Grad Kaštela	352	4	27	141	352	3	37	150	308	2	23	86	260	1	23	82	181	1	14	59
Grad Sinj	155	1	23	69	140	1	12	74	123	1	18	39	106	1	12	42	106	0	14	33
Grad Solin	251	1	15	84	245	2	13	78	188	2	11	31	171	1	7	41	125	2	9	49
Grad Trogir	190	0	24	107	179	2	28	88	113	1	19	52	106	1	19	48	71	1	13	32
Grad Omiš	73	0	4	23	190	1	25	94	116	1	15	53	87	1	15	51	122	1	8	33
Općina Dicmo	26	0	0	13	19	0	6	10	11	0	3	6	10	0	3	4	14	0	1	4
Općina Dugi Rat	65	0	10	26	67	0	10	18	57	1	10	12	50	1	3	14	57	1	8	23
Općina Dugopolje	75	1	10	27	76	1	3	16	52	1	2	15	52	2	2	19	24	0	2	8
Općina Klis	62	1	5	25	64	1	7	20	71	0	12	22	57	4	9	19	37	1	2	9
Općina Lećevica	3	0	3	1	7	0	1	2	4	0	0	1	3	0	0	0	0	0	0	0
Općina Muć	28	0	3	25	27	0	7	8	29	2	3	5	14	1	1	6	16	1	3	4
Općina Podstrana	97	1	11	42	117	0	9	48	81	0	11	19	61	0	7	24	40	1	4	11

Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova, Policijska uprava Splitsko-dalmatinska

Legenda: 1-Ukupan broj prometnih nesreća

2-Smrtno stradali

3-Teško ozlijeđeni

4-Lakše ozlijeđeni

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.3.3.3. Podaci o vremenu putovanja do najbližih gradova cestovnim prometom

GRAD/OPĆINA	SPLIT		SOLIN		SINJ		KAŠTELA		TROGIR		OMIŠ	
	km	h	km	h	km	h	km	h	km	h	km	h
GRAD SPLIT	-	-	8,0	20 min	35,4	42 min	16,1	29 min	28,4	45 min	25,1	45 min
GRAD SOLIN	8,0	20 min	-	-	28,9	30 min	10,2	14 min	22,4	31 min	25,3	39 min
GRAD SINJ	35,4	42 min	28,9	30 min	-	-	39,3	39 min	64,4	57 min	66,8	1 h
GRAD KAŠTELA	16,1	29 min	10,2	14 min	39,3	39 min	-	-	13,5	22 min	33,3	49 min
GRAD TROGIR	28,4	45 min	22,4	31 min	64,4	57 min	13,5	22 min	-	-	45,6	1 h 3 min
GRAD OMIŠ	25,1	45 min	25,3	39 min	66,8	1 h	33,3	49 min	45,6	1 h 3 min	-	-
OPĆINA MUĆ	34,2	42 min	26,5	31 min	11,0	16 min	36,5	44 min	48,7	58 min	51,7	1 h 5 min
OPĆINA DICMO	24,3	28 min	17,6	18 min	11,2	14 min	28,4	29 min	40,7	43 min	41,8	51 min
OPĆINA DUGOPOLJE	21,0	27 min	12,9	18 min	19,8	23 min	22,9	31 min	35,1	46 min	38,5	50 min
OPĆINA DUGI RAT	20,0	33 min	20,2	38 min	47,6	52 min	28,3	39 min	40,6	52 min	5,1	13 min
OPĆINA PODSTRANA	10,6	21 min	10,8	16 min	38,2	39 min	18,9	26 min	31,2	41 min	15,2	27 min
OPĆINA KLIS	13,3	24 min	5,6	8 min	24,0	26 min	15,6	22 min	27,8	36 min	30,8	47 min
OPĆINA LEĆEVICA	35,1	51 min	27,5	35 min	32,2	41 min	24,6	38 min	30,1	43 min	61,0	1 h 10 min

Izvor: https://www.google.hr/maps/@?dg=dbrw&newdg=1

RADNA VERZIJA

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.3.3.4.Podaci o vremenu putovanja do najbližih gradova željezničkim prometom

GRAD/OPĆINA	KAŠTEL STARI		PERKOVIĆ		ZAGREB	
	km	h	km	h	km	h
GRAD SPLIT	18,22	10 min	48	2	290	6

Tablica P 2.3.3.5.Putnički promet na pruzi Perković-Split

Godina	Putnici (10^3)	Vlakovi-lokalni-brzi, IC	Putnički km (10^6)
2010.	**293**	**25 4/6**	**6.714**
2011.	**329**	**25 4/4**	**7.368**
2012.	**286**	**20 4/6**	**6.424**
2013.	**302**	**23 4/4**	**7.186**
2014.	**224**	**22 4/4**	**5.406**

Tablica P 2.3.3.6.Teretni promet na pruzi Perković-Split

Godina	Neto tone (10^3)	Vagoni (10^3)
2010.	**759,581**	**18,508**
2011.	**613,519**	**15,471**
2012.	**634,801**	**15,168**
2013.	**504,957**	**11,673**
2014.	**470,881**	**11,227**

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.3.3.7.Zračna luka Split – lokacije i količine prometa tereta

Rad zračne luke Split	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Broj ukupnih operacija zrakoplova	16.545	16.964	16.974	18.049	19.620
Broj komercijalnih operacija zrakoplova	14.078	12.808	13.375	14.680	16.206
Promet tereta – ukupno, t	630	619	577	450	406
Promet putnika – ukupno, tisuće	1 199	1 271	1 394	1 559	1 729

Izvor: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/SI-1517.pdf;http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1493.pdf; http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/SI-1465.pdf;http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2011/SI-1438.pdf; http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/SI-1541.pdf

Tablica P 2.3.3.8.Pomorske luke – lokacije i količine prometa

PROMET BRODOVA, PUTNIKA I ROBE PO LUČKIM KAPETANIJAMA I STATISTIČKIM LUKAMA							
SPLIT	**Broj prispjelih brodova**	**Promet putnika ukupno**	**otputovali**	**doputovali**	**Promet robe, t ukupno**	**utovareno**	**istovareno**
2010.	15 204	3 836 614	1 912 392	1 924 222	2 746 112	1 664 726	1 081 386
2011.	15 632	4 062 535	2 008 704	2 053 831	2 227 119	1 274 264	952 855
2012.	15 447	4261469	2 176 095	2 085 374	2 751 086	1 431128	1319 958
2013.	15 081	4185462	2 088 979	2 096 483	2 738 917	1 595 247	1 143 670
2014.	16 130	3 680 259	1 788 308	1 717 958	2 502 761	1 422 117	1 080 644

Tablica P 2.3.3.9.Pomorske luke – lokacije i količine prometa

PROMET BRODOVA, PUTNIKA I ROBE PO LUČKIM KAPETANIJAMA I STATISTIČKIM LUKAMA							
TROGIR	**Broj prispjelih brodova**	**Promet putnika ukupno**	**otputovali**	**doputovali**	**Promet robe, t ukupno**	**utovareno**	**istovareno**
2010.	5 293	243 314	120 463	122 851	3 575	1 337	2 238
2011.	7 185	284 644	136 657	147 987	15 765	7 200	8 565
2012	5 582	285 104	135 847	149 257	11 007	5 438	5 569
2013	5 242	273 819	133 171	140 648	7 667	3 865	3 802
2014	6 098	239 768	112 689	122 289	4 983	2 481	2 502

RADNA VERZIJA

Izvor: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/SI-1517.pdf;http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1493.pdf; http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/SI-1465.pdf;http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2011/SI-1438.pdf; http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/SI-1541.pdf

Tablica P 2.3.3.10. Teretna luka Split – količine tereta

Godina	Količina tereta	Indeks
2010.	**289.444**	**-**
2011.	**410.842**	**141,9**
2012.	**395.370**	**96,2**
2013.	**354.296**	**89,6**
2014.	**303.657**	**85,7**

Tablica P 2.3.3.11. Kategorizacija boja područja za naselja u okviru urbane aglomeracije Split s obzirom na osnovni i NGA širokopojasni pristup

Grad ili općina	Naselje	Broj stanovnika	Boja područja	
			Osnovni pristup	NGA pristup
Dicmo		2.820		
Dicmo	Ercegovci	145	sivo	Bijelo
Dicmo	Kraj	520	sivo	Bijelo
Dicmo	Krušvar	501	sivo	Bijelo
Dicmo	Osoje	390	sivo	Bijelo
Dicmo	Prisoje	647	sivo	Bijelo
Dicmo	Sičane	500	sivo	Bijelo
Dicmo	Sušci	117	sivo	Bijelo
Dugi Rat		7.091		
Dugi Rat	Duće	1.563	sivo	Bijelo
Dugi Rat	Dugi Rat	3.439	crno	Bijelo
Dugi Rat	Jesenice	2.082	sivo	Bijelo
Dugopolje		3.465		
Dugopolje	Dugopolje	2.972	crno	Bijelo
Dugopolje	Koprivno	272	sivo	Bijelo
Dugopolje	Kotlenice	151	sivo	Bijelo
Dugopolje	Liska	56	sivo	Bijelo
Kaštela		38.474		
Kaštela	Kaštel Gomilica	4.811	crno	Bijelo
Kaštela	Kaštel Kambelovac	5.021	crno	Bijelo
Kaštela	Kaštel Lukšić	5.370	crno	Bijelo
Kaštela	Kaštel Novi	6.346	crno	Bijelo
Kaštela	Kaštel Stari	7.006	crno	Bijelo
Kaštela	Kaštel Sućurac	6.797	crno	Bijelo
Kaštela	Kaštel Štafilić	2.965	crno	Bijelo
Klis		4.739		
Klis	Brštanovo	279	sivo	Bijelo

Klis	Dugobabe	127	sivo	Bijelo
Klis	Klis	2.987	crno	Bijelo
Klis	Konjsko	284	sivo	Bijelo
Klis	Korušce	80	sivo	Bijelo
Klis	Nisko	236	sivo	Bijelo
Klis	Prugovo	533	sivo	Bijelo
Grad ili općina	**Naselje**	**Broj stanovnika**	**Boja područja**	
			Osnovni pristup	**NGA pristup**
Klis	Veliki Bročanac	147	sivo	Bijelo
Klis	Vučevica	54	sivo	Bijelo
Lećevica		588		
Lećevica	Divojevići	51	Sivo	bijelo
Lećevica	Kladnjice	139	Sivo	Bijelo
Lećevica	Lećevica	216	Sivo	Bijelo
Lećevica	Radošić (Lećevica)	178	Sivo	Bijelo
Muć		3.835		
Muć	Bračević	178	Sivo	bijelo
Muć	Crivac	310	Sivo	bijelo
Muć	Donje Ogorje	96	Sivo	bijelo
Muć	Donje Postinje	78	Sivo	bijelo
Muć	Donji Muć	593	Sivo	bijelo
Muć	Gizdavac	120	Sivo	bijelo
Muć	Gornje Ogorje	165	Sivo	bijelo
Muć	Gornje Postinje	134	Sivo	bijelo
Muć	Gornji Muć	522	Sivo	bijelo
Muć	Mala Milešina	21	Sivo	bijelo
Muć	Neorić	864	Sivo	bijelo
Muć	Pribude	104	Sivo	bijelo
Muć	Radunić	88	Sivo	bijelo
Muć	Ramljane	164	Sivo	bijelo
Muć	Sutina	347	Sivo	bijelo
Muć	Velika Milešina	24	Sivo	bijelo
Muć	Zelovo	10	Sivo	bijelo
Omiš		14.872		
Omiš	Blato na Cetini	466	Sivo	bijelo
Omiš	Borak	155	Crno	bijelo
Omiš	Čelina	219	Sivo	bijelo
Omiš	Čisla	305	Sivo	bijelo
Omiš	Donji Dolac	362	Sivo	bijelo
Omiš	Dubrava (Omiš)	298	Sivo	bijelo
Omiš	Gata	557	Sivo	bijelo
Omiš	Gornji Dolac	119	Sivo	bijelo
Omiš	Kostanje	602	Sivo	bijelo
Omiš	Kučiće	596	Sivo	bijelo

RADNA VERZIJA

Omiš	Lokva Rogoznica	402	Sivo	bijelo
Omiš	Marušići	142	Sivo	bijelo
Omiš	Mimice	216	Sivo	bijelo
Omiš	Naklice	237	Sivo	bijelo
Omiš	Nova Sela (Omiš)	219	Sivo	Bijelo

Grad ili općina	**Naselje**	**Broj stanovnika**	**Boja područja**	
			Osnovni pristup	**NGA pristup**
Omiš	Omiš	6.387	Crno	bijelo
Omiš	Ostrvica	197	Sivo	bijelo
Omiš	Pisak	184	Sivo	bijelo
Omiš	Podašpilje	20	Sivo	bijelo
Omiš	Podgrađe	277	Sivo	bijelo
Omiš	Putišići	47	Sivo	bijelo
Omiš	Seoca	145	Sivo	bijelo
Omiš	Slime	265	Sivo	bijelo
Omiš	Smolonje	78	Sivo	bijelo
Omiš	Srijane	275	Sivo	bijelo
Omiš	Stanići	531	Sivo	bijelo
Omiš	Svinišće	94	Sivo	bijelo
Omiš	Trnbusi	161	Sivo	bijelo
Omiš	Tugare	891	Sivo	bijelo
Omiš	Zakučac	148	Crno	bijelo
Omiš	Zvečanje	195	Sivo	bijelo
Podstrana		9.103		
Podstrana	Podstrana	9.075	crno	bijelo
Sinj		24.832		
Sinj	Bajagić	565	sivo	bijelo
Sinj	Brnaze	3.190	crno	bijelo
Sinj	Čitluk	490	sivo	bijelo
Sinj	Glavice	3.750	sivo	bijelo
Sinj	Gljev	334	sivo	bijelo
Sinj	Jasensko	342	sivo	bijelo
Sinj	Karakašica	658	sivo	bijelo
Sinj	Lučane	643	sivo	bijelo
Sinj	Obrovac Sinjski	813	sivo	bijelo
Sinj	Radošić	680	crno	bijelo
Sinj	Sinj	11.448	crno	bijelo
Sinj	Suhač	572	crno	bijelo
Sinj	Turjaci	1.142	sivo	bijelo
Sinj	Zelovo	185	sivo	bijelo
Solin		23.985		
Solin	Blaca	2	bijelo	bijelo

RADNA VERZIJA

Solin	Kučine	946	sivo	bijelo
Solin	Mravince	1.611	sivo	bijelo
Solin	Solin	20.080	crno	bijelo
Solin	Vranjic	1.116	sivo	Bijelo

Grad ili općina	**Naselje**	**Broj stanovnika**	**Boja područja**	
			Osnovni pristup	**NGA pristup**
Split		178.192		
Split	Donje Sitno	314	sivo	bijelo
Split	Gornje Sitno	391	sivo	bijelo
Split	Kamen	1.691	sivo	bijelo
Split	Slatine	1.106	bijelo	bijelo
Split	Split	165.893	crno	sivo*
Split	Srinjine	1.218	sivo	bijelo
Split	Stobreč	2.953	sivo	bijelo
Split	Žrnovnica	3.234	crno	bijelo
Trogir		13.260		
Trogir	Arbanija	357	sivo	bijelo
Trogir	Divulje	31	sivo	bijelo
Trogir	Drvenik Mali	92	sivo	bijelo
Trogir	Drvenik Veliki	140	sivo	bijelo
Trogir	Mastrinka	941	sivo	bijelo
Trogir	Plano	554	sivo	bijelo
Trogir	Trogir	10.818	crno	bijelo
Trogir	Žedno	134	sivo	bijelo

Izvor Lator (2012) obrada autora

RADNA VERZIJA

Urbani prijevoz

Tablica P 2.3.4.1. Duljina prometnih linija u kilometrima koje prolaze kroz pojedini grad/općinu

	Suma dužine linija po godinama izražena u kilometrima i linijski koeficijent									
Grad/Općina	2010		2011		2012		2013		2014	
	km	koef.	km	koef.	km	koef.	km	koef.	km	koef.
Grad Split	357,90	4,5	357,90	4,5	347,60	4,4	347,60	4,4	354,10	4,5
Grad Kaštela	110,50	1,9	110,50	1,9	110,50	1,9	110,50	1,9	110,50	1,9
Grad Sinj	206,50	1,1	206,50	1,1	206,50	1,1	206,50	1,1	206,50	1,1
Grad Solin	102,65	5,6	102,65	5,6	102,65	5,6	102,65	5,6	107,25	5,8
Grad Trogir	25,00	0,6	25,00	0,6	25,00	0,6	25,00	0,6	25,00	0,6
Grad Omiš	193,20	1,4	193,20	1,4	193,20	1,4	193,20	1,4	193,20	1,4
Općina Dicmo	125,00	1,8	125,00	1,8	125,00	1,8	125,00	1,8	125,00	1,8
Općina Dugopolje	26,45	0,4	26,45	0,4	26,45	0,4	26,45	0,4	26,45	0,4
Općina Klis	205,50	1,2	205,50	1,2	205,50	1,2	205,50	1,2	205,50	1,2
Općina Lećevica	100,20	1,1	100,20	1,1	100,20	1,1	100,20	1,1	100,20	1,1
Općina Muć	142,20	0,7	142,20	0,7	142,20	0,7	142,20	0,7	142,20	0,7
Općina Podstrana	13,55	1,2	13,55	1,2	13,55	1,2	13,55	1,2	13,55	1,2
Općina Dugi Rat	10,76	1,00	10,76	1,00	10,76	1,00	10,76	1,00	10,76	1,00

Izvor: Promet d.o.o. Split

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.3.4.2. Podaci o voznom parku poduzeća Promet d.o.o. Split za razdoblje 2010-2014. godine za područje Splita, Solina, Kaštela, Trogira, te općina Dugopolje, Klis, Lećevica, Muć, Podstrana i Dugi rat

Godina	Ukupan broj vozila	Snaga u KW	Kapacitet ukupno	Prosječna starost vozila u godinama
2010.	156	31.962	17.515	11,37
2011.	154	31.594	17.279	12,19
2012.	162	33.788	17.877	11,86
2013.	167	34.433	17.478	11,49
2014.	167	34.433	17.478	12,49

Izvor: Promet d.o.o. Split

RADNA VERZIJA

Grafički prikaz P 2.3.3. 1

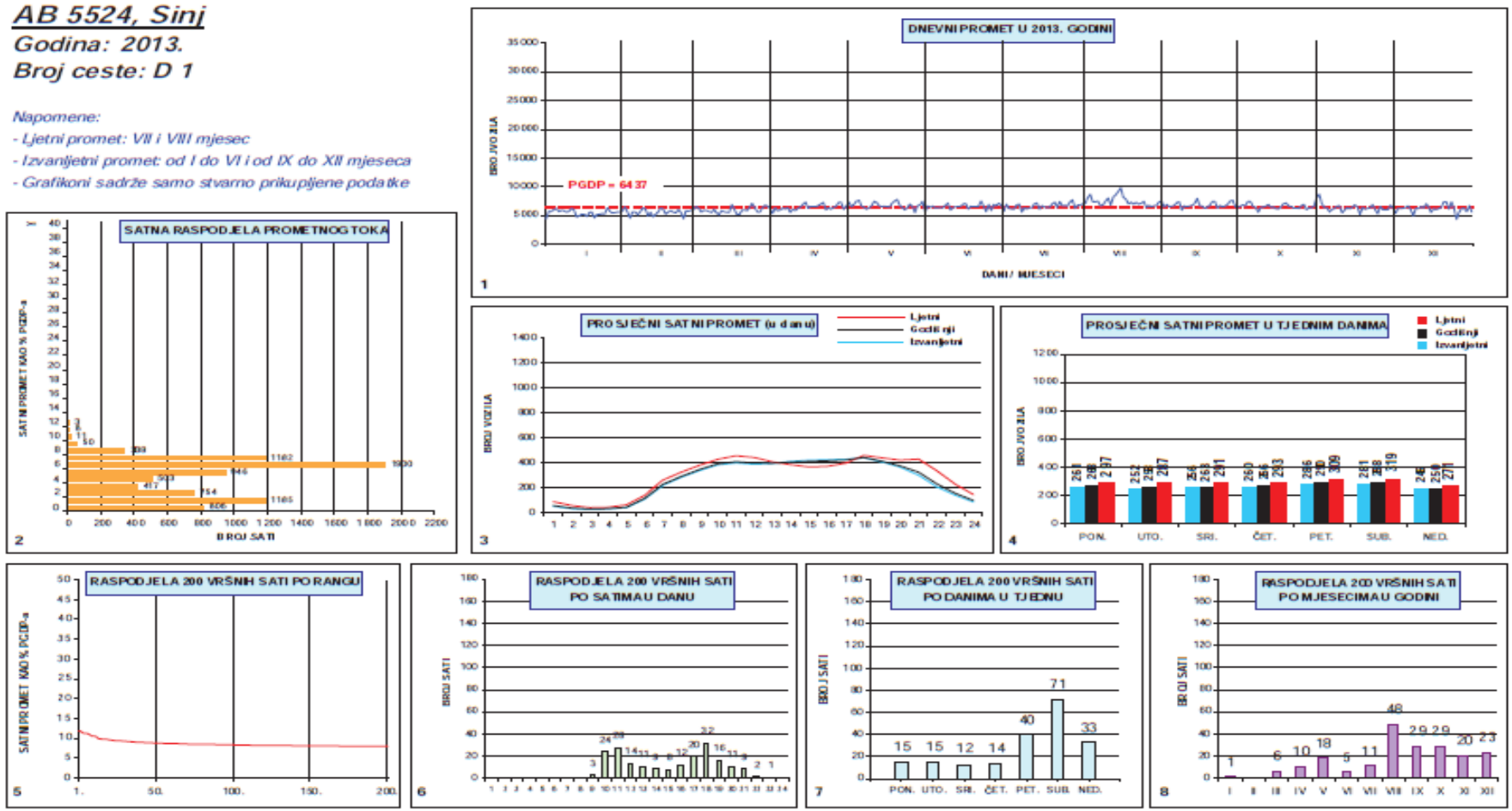

Grafički prikaz P 2.3.3. 2

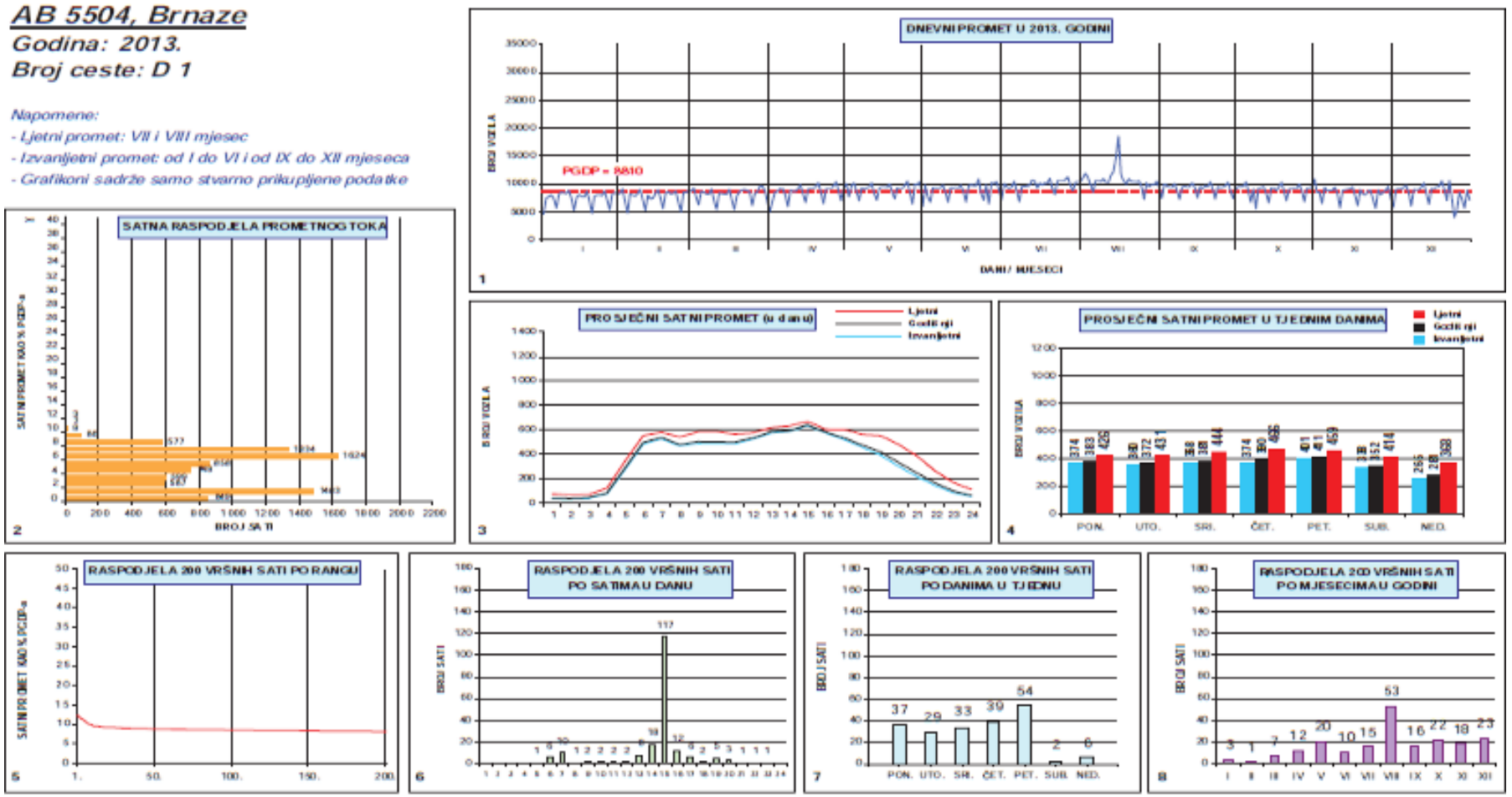

Grafički prikaz P 2.3.3. 3

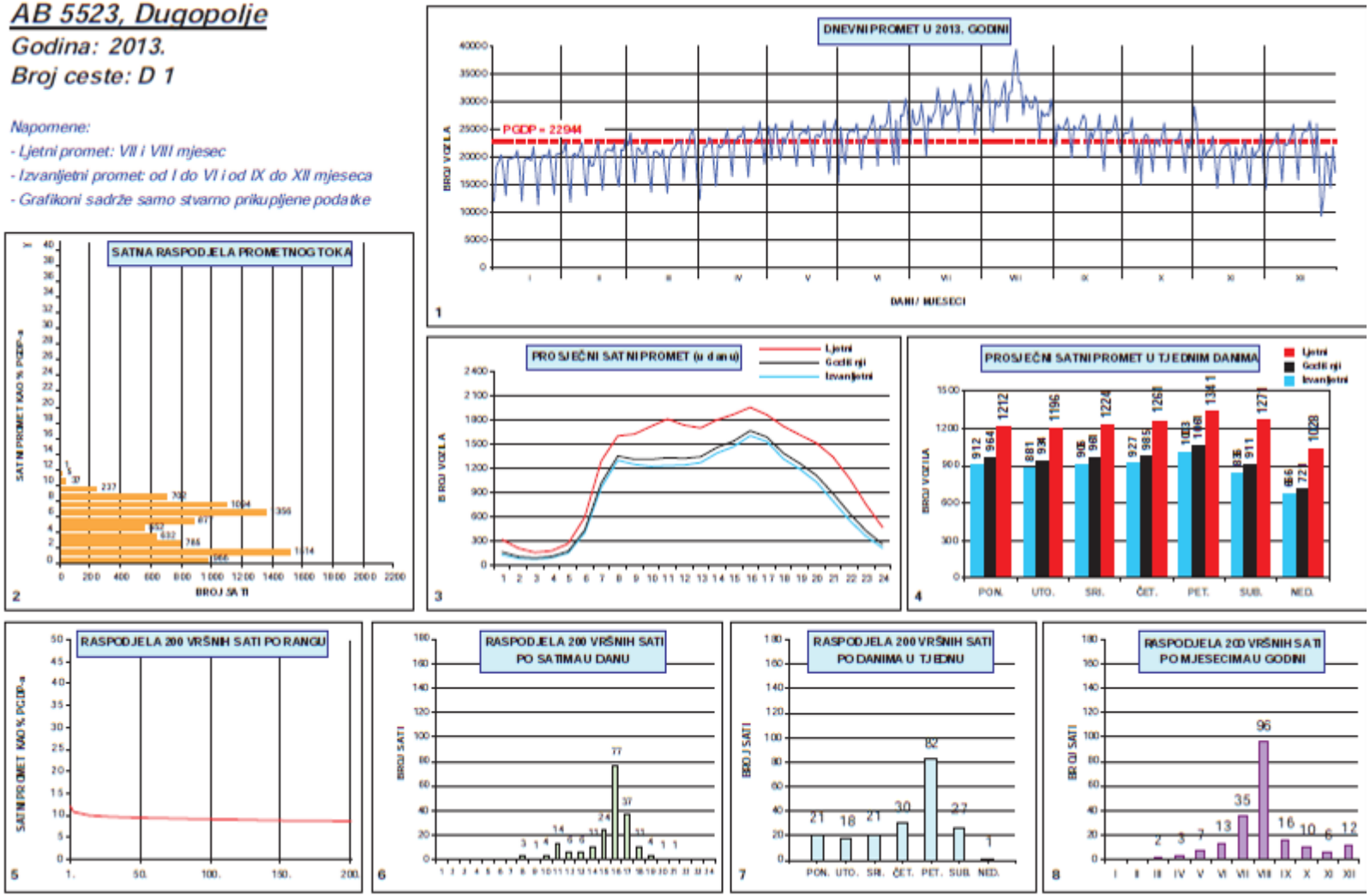

Grafički prikaz P 2.3.3. 4

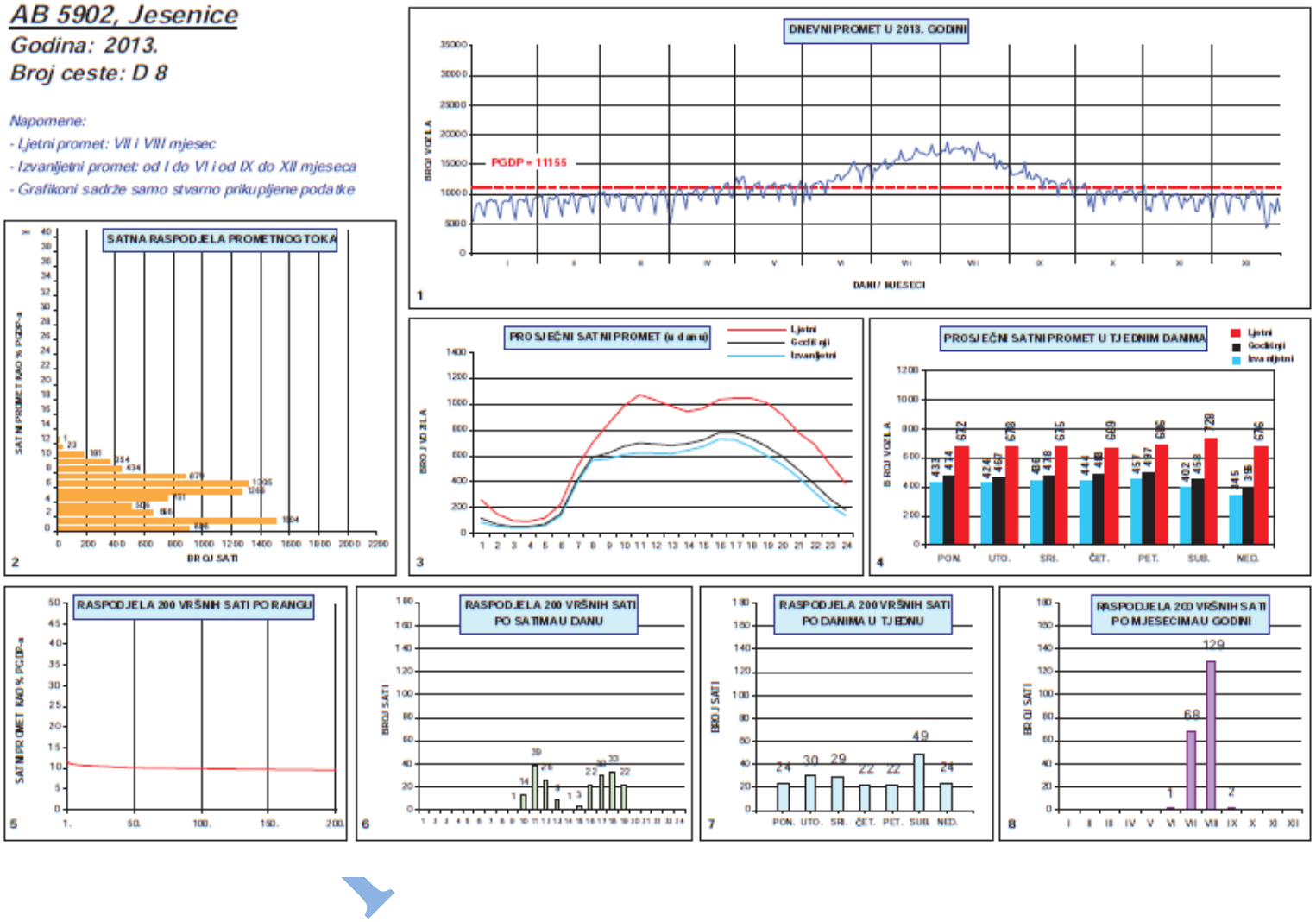

Grafički prikaz P 2.3.3. 5

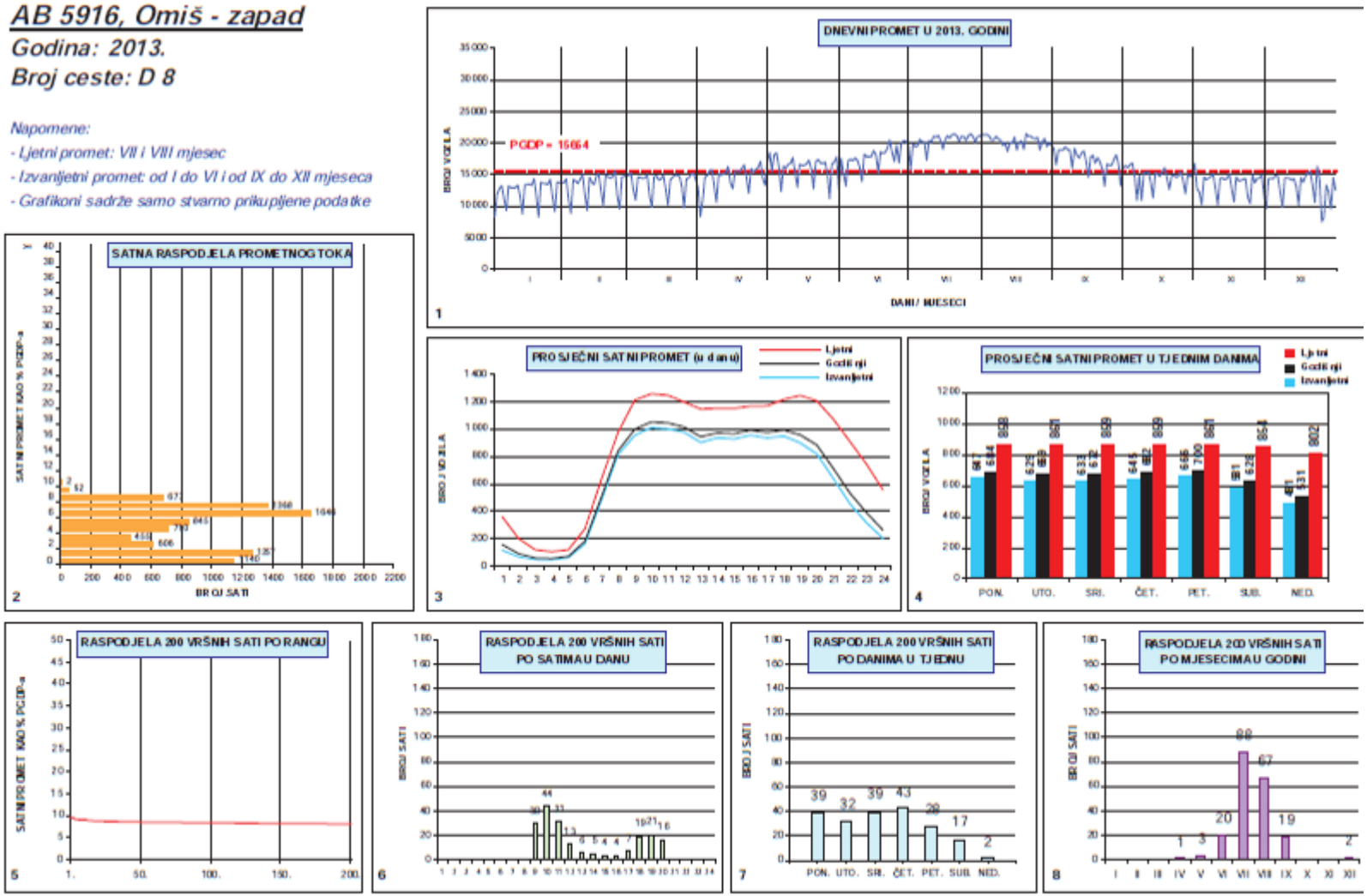

Grafički prikaz P 2.3.3. 6

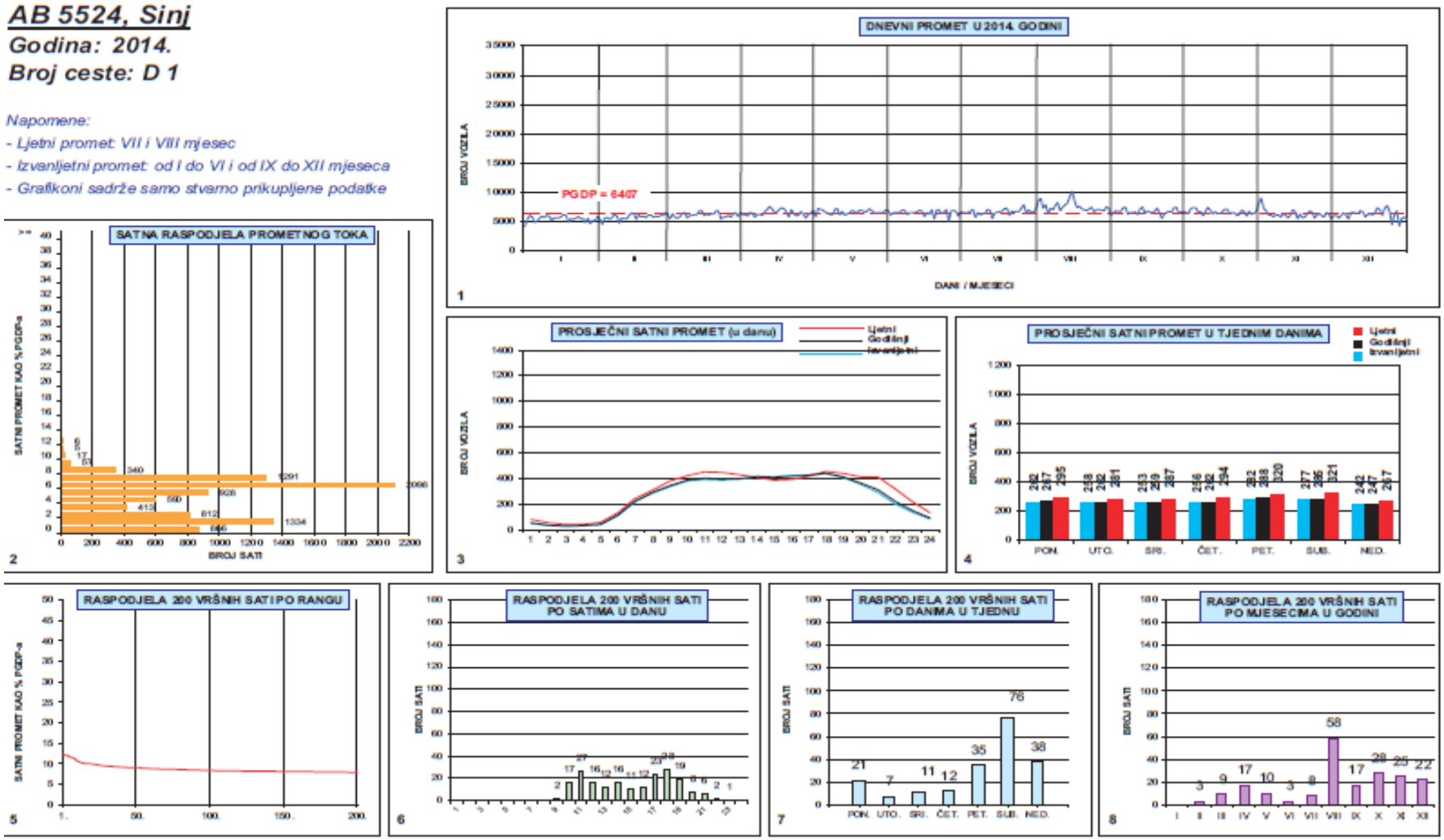

Grafički prikaz P 2.3.3. 7

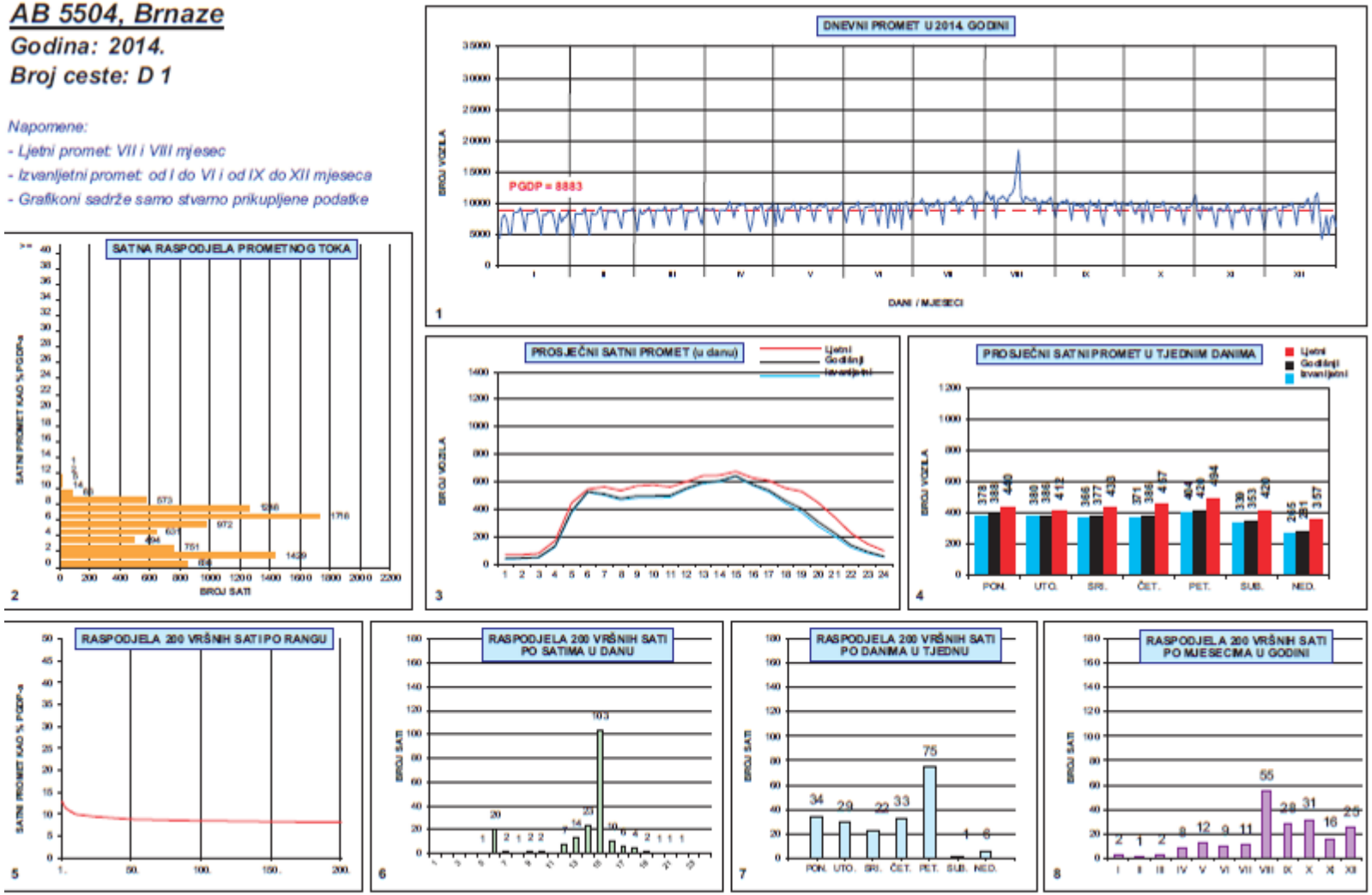

Grafički prikaz P 2.3.3. 8

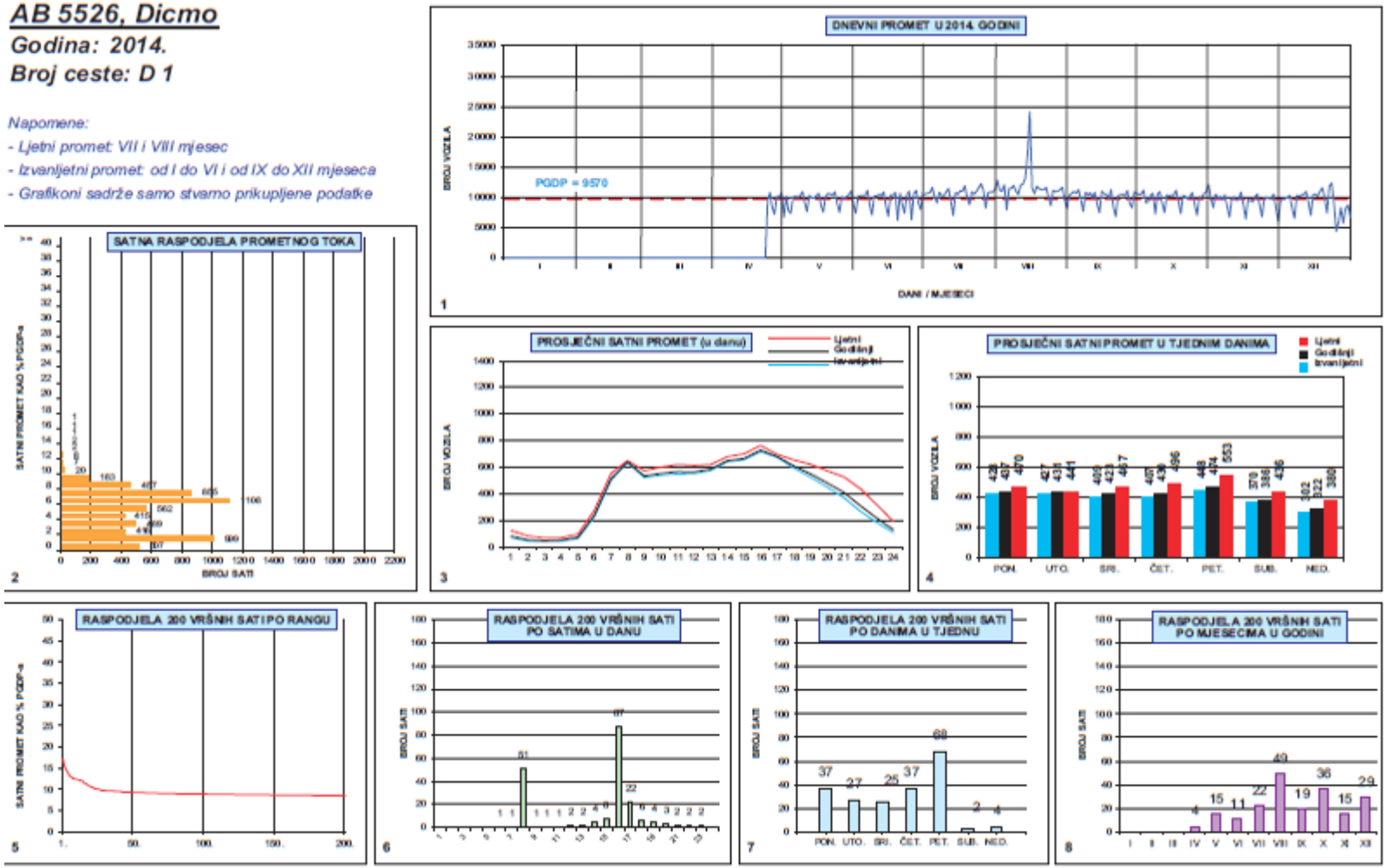

Grafički prikaz P 2.3.3. 9

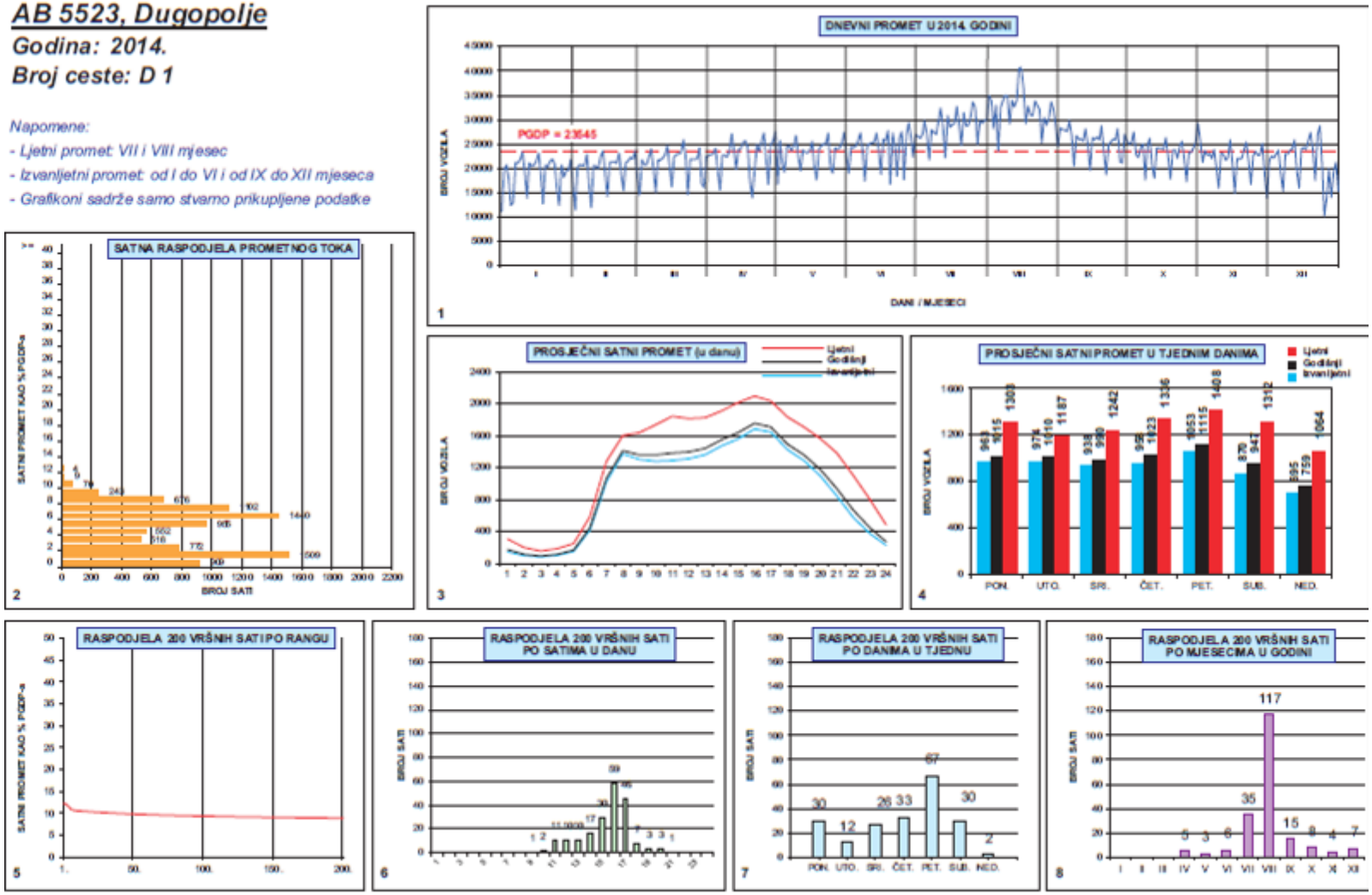

Grafički prikaz P 2.3.3. 10

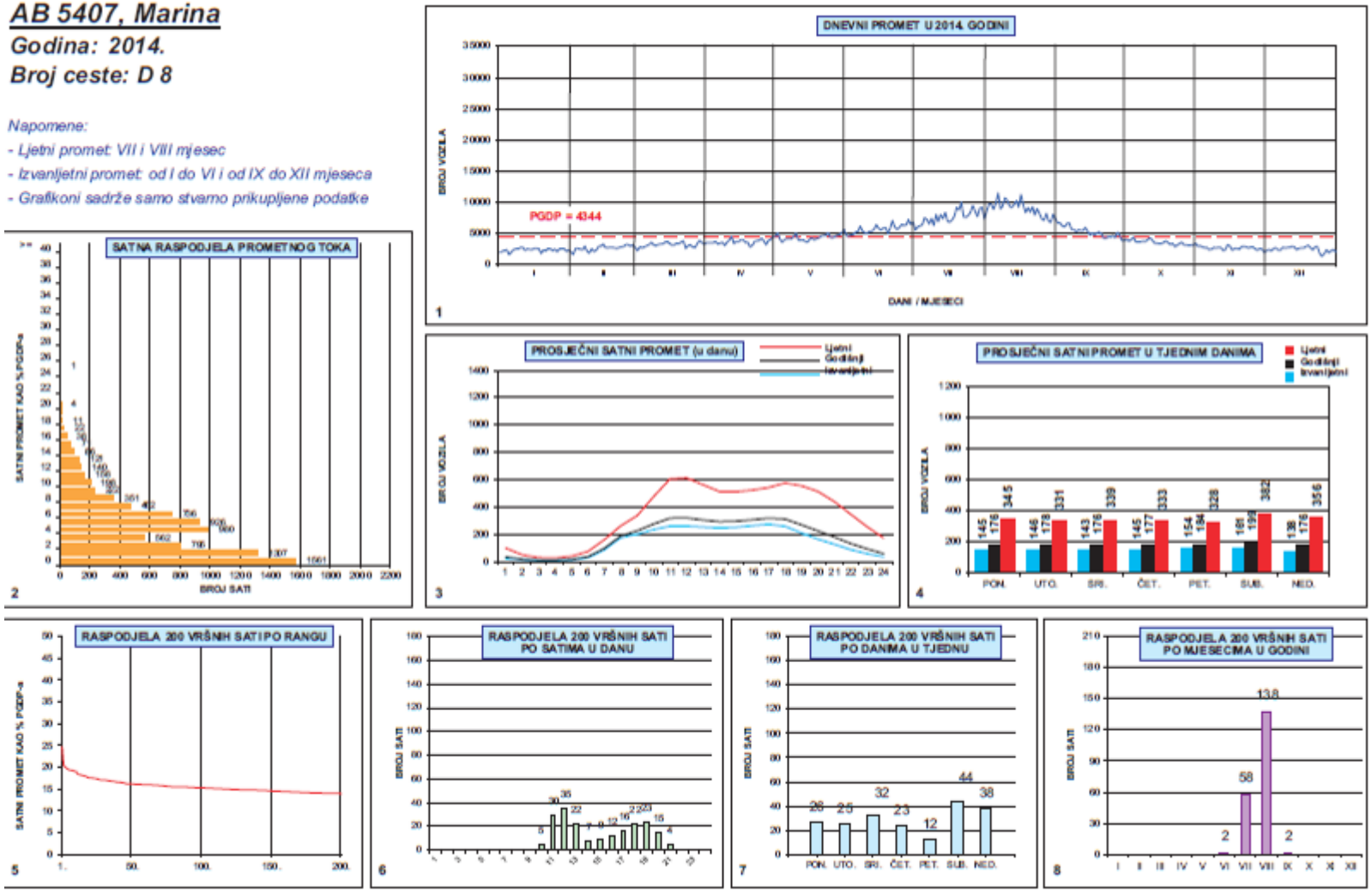

Grafički prikaz P 2.3.3. 11.

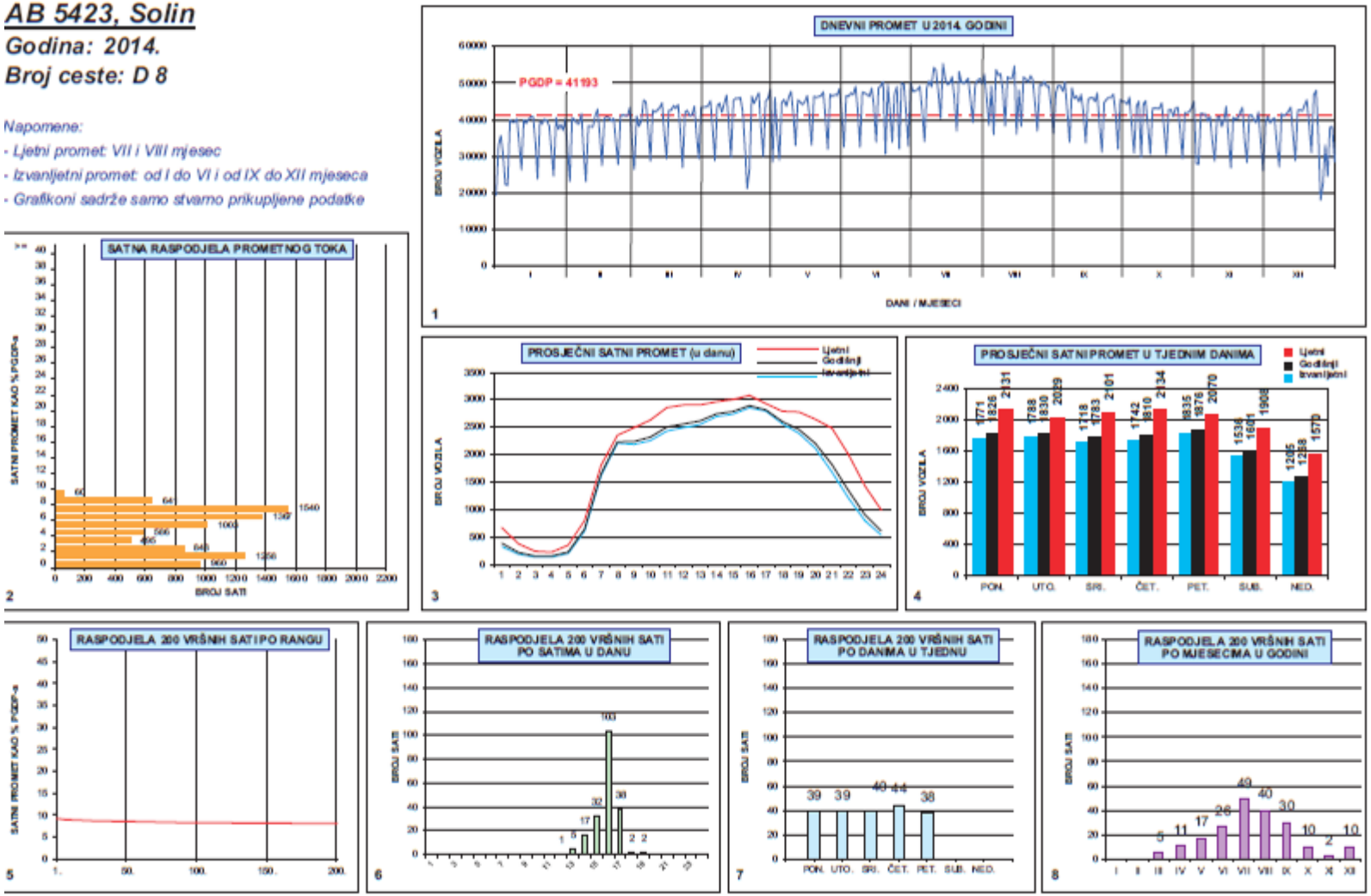

Grafički prikaz P 2.3.3. 12

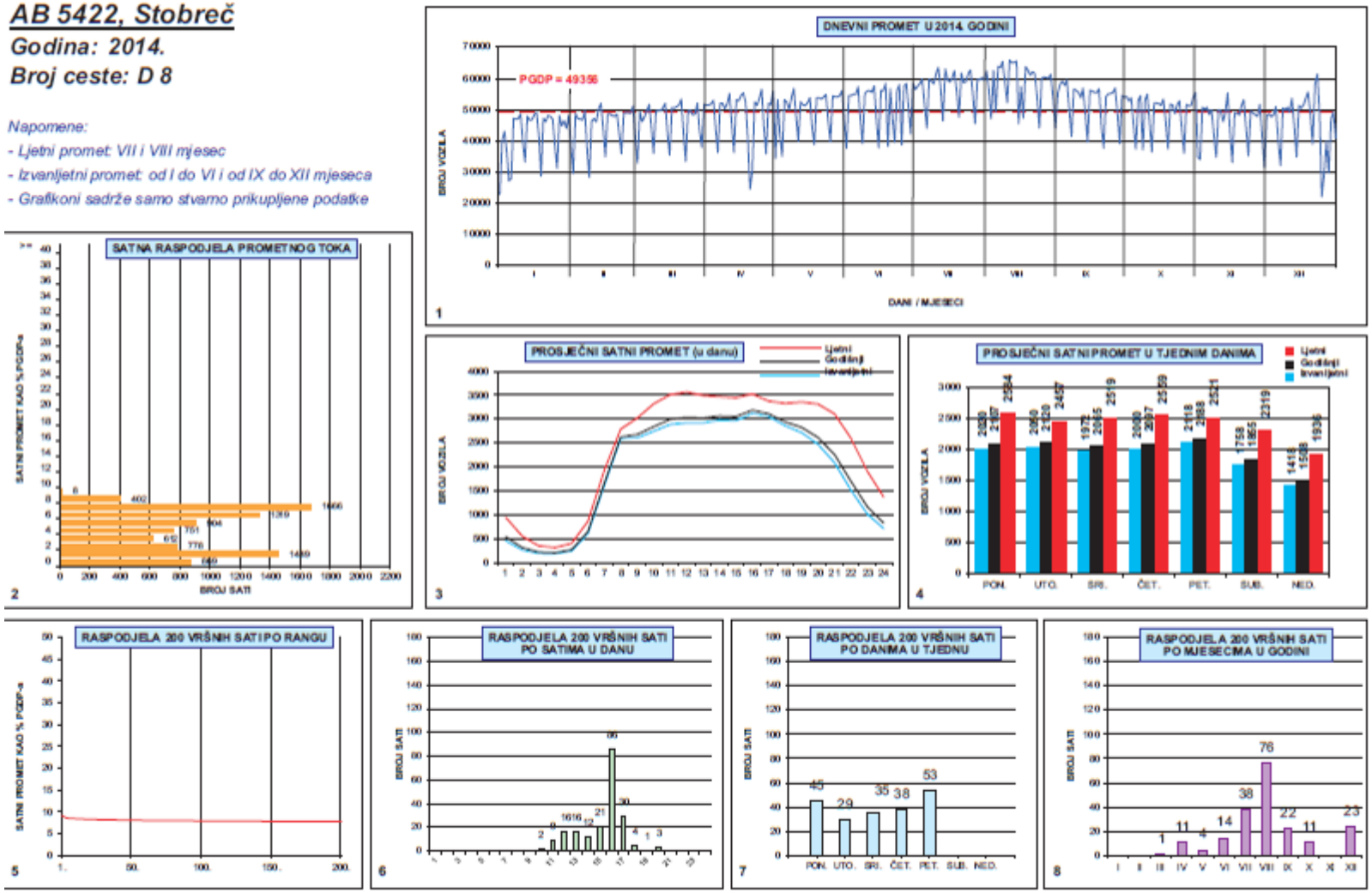

Grafički prikaz P 2.3.3. 13

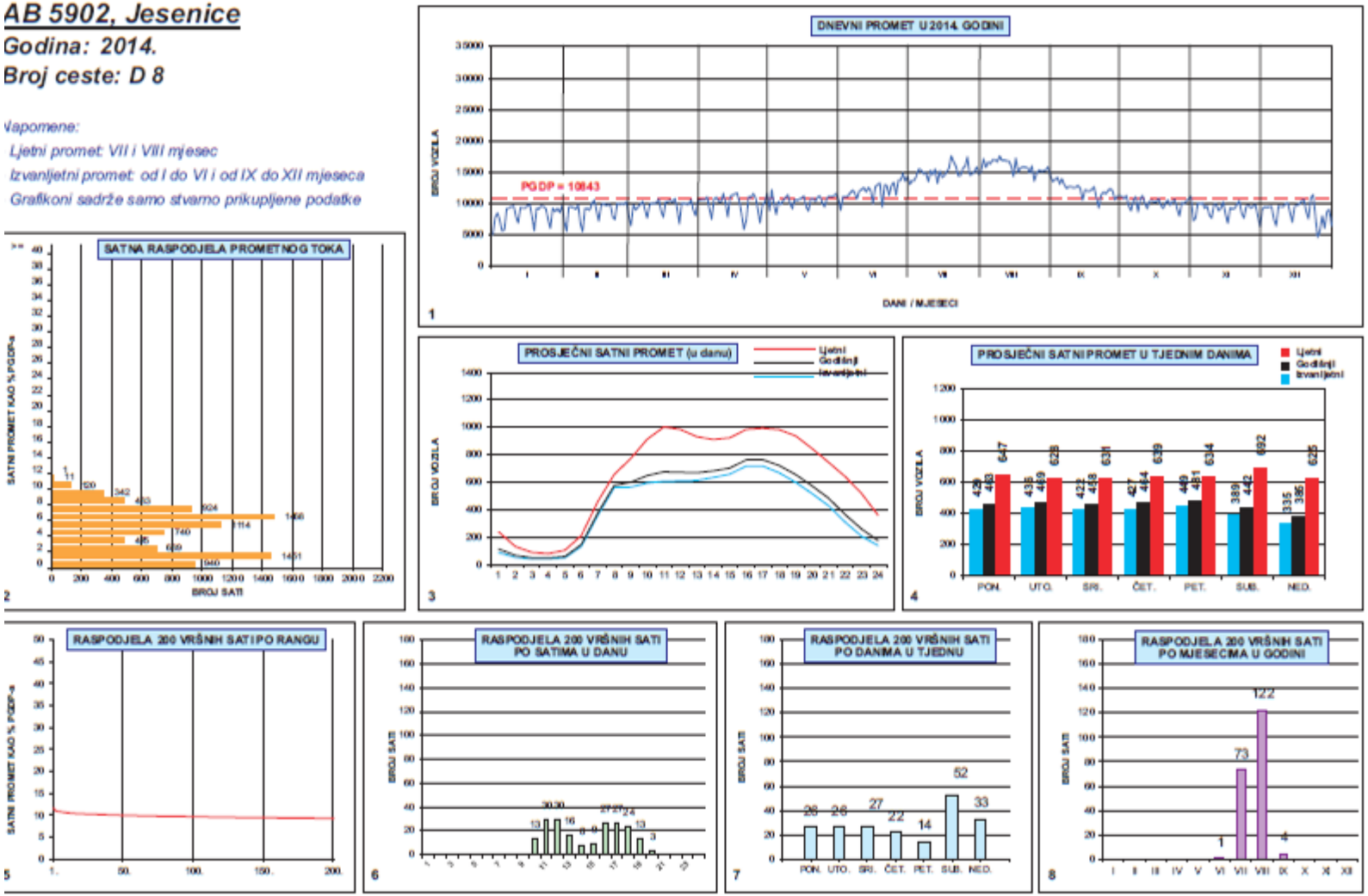

Grafički prikaz P 2.3.3. 14

AB 5916, Omiš - zapad

Godina: 2014.

Broj ceste: D 8

Napomene:

- Ljetni promet: VII i VIII mjesec

- Izvanljetni promet: od I do VI i od IX do XII mjeseca

- Grafikoni sadrže samo stvarno prikupljene podatke

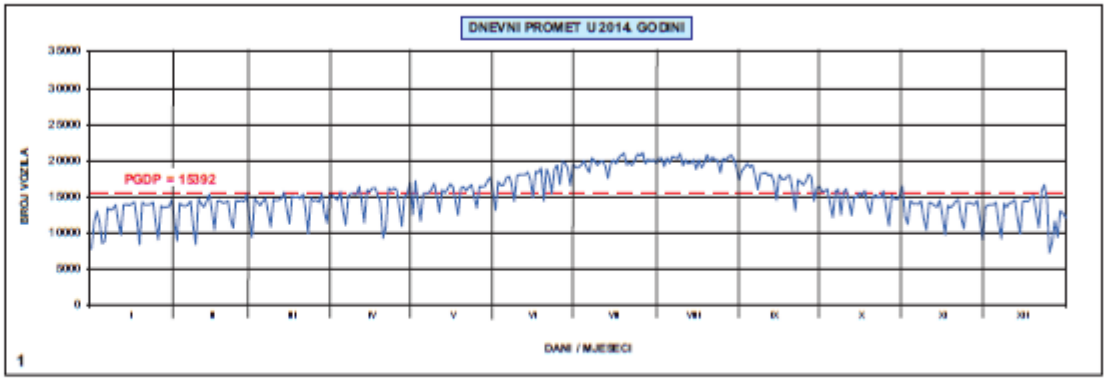

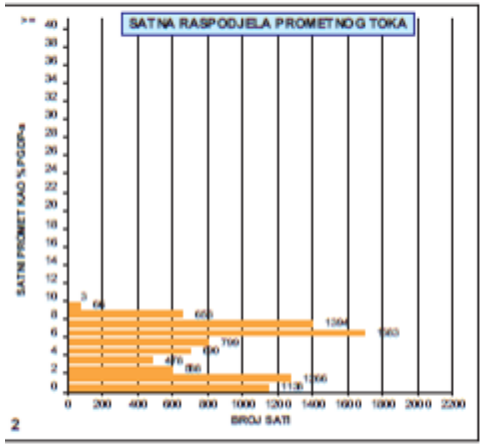

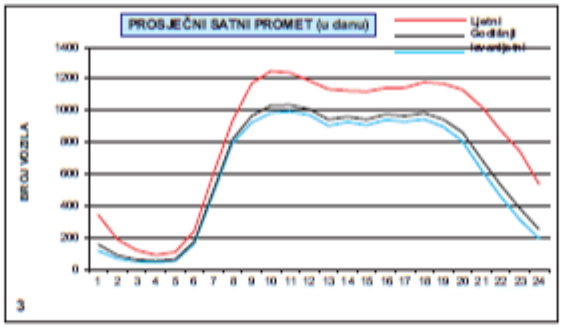

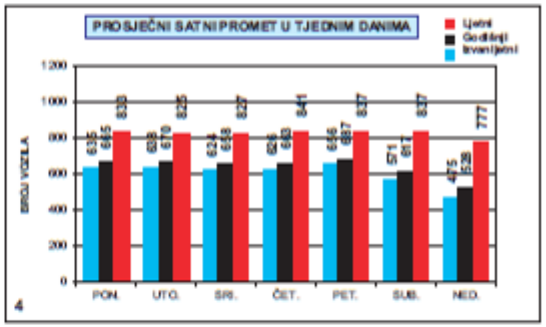

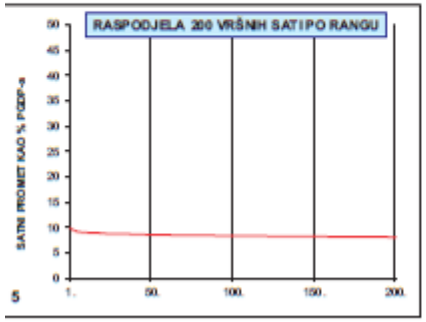

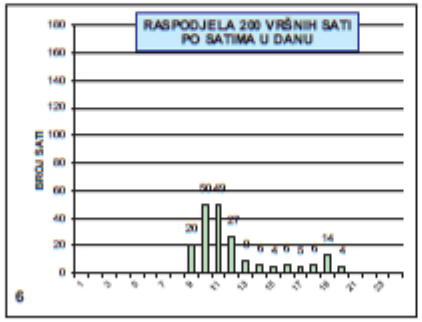

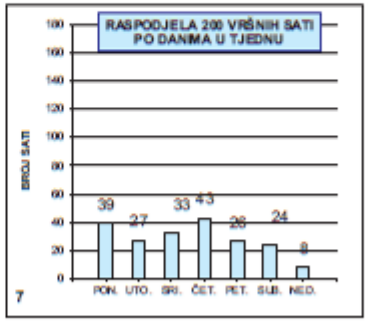

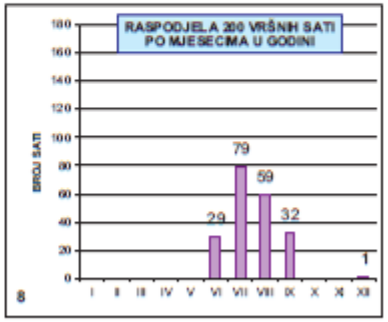

Tablica P 2.4. 1. Analiza proračuna grada Kaštela za razdoblje 2010. – 2014.

	2010		2011		2012		2013		2014	
Stavka	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**
Ukupni prihodi	**87.342.247**		**98.455.902**		**94.919.495**		**119.211.523**		**106.881.252**	
Ukupno prihodi poslovanja	**87.192.741**	99,83	**98.329.629**	99,87	**93.205.695**	98,19	**113.689.378**	95,37	**96.945.380**	90,70
Prihodi od poreza (od toga):	43.680.919	50,10	47.092.758	47,89	56.646.519	60,78	56.649.747	49,83	53.000.731	54,67
Porez i prirez na dohodak	37.560.075	85,99	38.712.228	82,20	43.554.143	76,89	43.850.649	77,41	44.580.787	84,11
Porezi na imovinu	4.693.700	10,75	6.915.450	14,68	11.288.398	19,93	10.859.845	19,17	6.673.430	12,59
Pomoći	7.894.519	9,05	3.283.517	3,34	3.058.346	3,28	5.217.760	4,59	3.267.158	3,37
Prihodi od imovine	4.630.567	5,31	3.885.854	3,95	3.174.601	3,41	5.530.843	4,86	6.422.448	6,62
Prihodi od pristojbi	30.779.906	35,30	43.795.620	44,54	30.072.709	32,26	45.486.714	40,01	33.672.843	34,73
Komunalni doprinosi i nakn.	26.119.651	29,96	40.363.842	41,05	26.079.338	27,98	41.439.782	36,45	30.470.758	31,43
Doprinosi	0		12.797.557	31,71	4.864.723	18,65	9.308.006	22,46	8.259.875	27,11
Naknade	0		27.422.985	67,94	21.053.915	80,73	31.966.576	77,14	22.150.563	72,69
Prihodi od prodaje nefinancijske imovine	**149.506**	**0,17**	**126.273**	**0,13**	**1.713.800**	**1,81**	**5.522.145**	**4,63**	**9.935.872**	**9,30**
Ukupni rashodi	**98.731.822**		**99.388.598**		**96.165.207**		**107.868.247**		**101.969.801**	
Ukupno rashodi poslovanja	**76.624.684**	77,61	**79.373.440**	79,86	**82.791.708**	86,09	**89.013.261**	82,52	**95.120.801**	93,28
Rashodi za zaposlene	28.405.734	37,07	28.741.258	36,21	28.792.170	34,78	30.024.315	33,73	31.641.281	33,26
Materijalni rashodi	20.411.097	26,64	22.747.669	28,66	22.639.526	27,35	25.095.302	28,19	22.732.252	23,90
Financijski rashodi	873.757	1,14	829.021	1,04	1.326.303	1,60	3.313.264	3,72	2.336.838	2,46
Subvencije	152.349	0,20	169.762	0,21	114.650	0,14	71.433	0,08	143.791	0,15
Dane pomoći	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Rashodi za nabavu nefinancijske imovine	**22.107.138**	22,39	**20.015.158**	20,14	**13.373.499**	13,91	**18.854.986**	17,48	**6.849.000**	6,72
Rashodi prema funkcijskoj klasifikaciji	98.731.822		99.388.598		96.165.207		107.868.247		101.969.801	

Opće javne usluge	19.040.168	19,28	19.719.274	19,84	21.054.196	21,89	24.089.998	22,33	22.678.663	22,24
Ekonomski poslovi	1.621.626	1,64	1.839.538	1,85	4.194.435	4,36	8.955.863	8,30	4.898.359	4,80
Usluge unapređenja stanovanja i zajednice	32.349.438	32,76	28.694.843	28,87	23.425.828	24,36	26.377.091	24,45	28.150.699	27,61
Rekreacija, kultura i religija	21.230.609	21,50	15.937.538	16,04	16.774.941	17,44	15.300.096	14,18	14.588.416	14,31
Obrazovanje	14.368.082	14,55	20.882.008	21,01	21.682.928	22,55	21.845.853	20,25	23.309.821	22,86
Primici od financijske imovine i zaduživanja	0		0		0		0		0	
Izdaci za financijsku imovinu i otplate zajmova	0		0		0		0		0	

Izvor: www.mfin.hr

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.4. 2. Analiza proračuna grada Omiša za razdoblje 2010. – 2014.

	2010		2011		2012		2013		2014	
Stavka	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**
Ukupni prihodi	**36.692.550**		**42.127.214**		**43.687.771**		**54.967.499**		**50.943.731**	
Ukupno prihodi poslovanja	**35.213.562**	95,97	**36.812.217**	87,38	**35.015.982**	80,15	**45.083.244**	82,02	**47.844.344**	93,92
Prihodi od poreza (od toga):	16.288.973	46,26	16.210.827	44,04	17.574.519	50,19	21.856.403	48,48	20.886.216	43,65
Porez i prirez na dohodak	13.868.281	85,14	14.039.210	86,60	15.149.519	86,20	16.697.683	76,40	16.686.594	79,89
Porezi na imovinu	1.795.201	11,02	1.544.172	9,53	1.512.005	8,60	3.959.323	18,12	3.239.964	15,51
Pomoći	2.531.598	7,19	1.081.494	2,94	993.247	2,84	1.375.225	3,05	897.004	1,87
Prihodi od imovine	5.889.664	16,73	4.828.941	13,12	5.624.602	16,06	7.494.340	16,62	9.181.568	19,19
Prihodi od pristojbi	8.311.044	23,60	12.261.534	33,31	8.224.824	23,49	10.877.934	24,13	12.673.820	26,49
Komunalni doprinosi i nakn.	7.070.429	20,08	11.211.594	30,46	7.229.199	20,65	9.850.614	21,85	10.886.128	22,75
Doprinosi	0		5.704.006	50,88	1.527.419	21,13	4.108.017	41,70	5.456.615	50,12
Naknade	0		5.222.288	46,58	5.600.307	77,47	5.716.002	58,03	5.429.513	49,88
Prihodi od prodaje nefinancijske imovine	**1.478.988**	**4,03**	**5.314.997**	**12,62**	**8.671.789**	**19,85**	**9.884.255**	**17,98**	**3.099.387**	**6,08**
Ukupni rashodi	**38.474.395**		**40.873.864**		**53.540.384**		**46.263.685**		**55.956.034**	
Ukupno rashodi poslovanja	**34.780.347**	90,40	**38.237.598**	93,55	**39.216.367**	73,25	**37.682.161**	81,45	**36.412.294**	65,07
Rashodi za zaposlene	9.932.349	28,56	11.000.789	28,77	10.676.782	27,23	11.699.101	31,05	11.820.208	32,46
Materijalni rashodi	14.090.863	40,51	15.155.869	39,64	16.445.139	41,93	14.861.807	39,44	15.672.370	43,04
Financijski rashodi	343.557	0,99	467.183	1,22	534.900	1,36	476.071	1,26	303.049	0,83
Subvencije	384.566	1,11	1.406.816	3,68	1.509.120	3,85	900.051	2,39	25.600	0,07
Dane pomoći	4.067	0,01	0	0,00	0	0,00	30.000	0,08	0	0,00
Rashodi za nabavu nefinancijske imovine	**3.694.048**	9,60	**2.636.266**	6,45	**14.324.017**	26,75	**8.581.524**	18,55	**19.543.740**	34,93
Rashodi prema funkcijskoj klasifikaciji	38.474.394		40.873.864		53.540.384		46.263.685		55.956.034	

Opće javne usluge	10.198.128	26,51	10.421.664	25,50	10.292.691	19,22	10.981.451	23,74	10.610.400	18,96
Ekonomski poslovi	0	0,00	0	0,00	0	0,00	69.000	0,15	98.625	0,18
Usluge unapređenja stanovanja i zajednice	11.807.506	30,69	13.916.063	34,05	27.827.715	51,98	19.561.794	42,28	30.026.807	53,66
Rekreacija, kultura i religija	4.576.207	11,89	4.849.979	11,87	3.811.317	7,12	4.046.401	8,75	3.958.457	7,07
Obrazovanje	6.635.438	17,25	5.755.687	14,08	5.302.720	9,90	5.594.443	12,09	6.080.717	10,87
Primici od financijske imovine i zaduživanja	0		0		0		0		5.651.073	
Izdaci za financijsku imovinu i otplate zajmova	0		0		0		0		0	

Izvor: www.mfin.hr

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.4. 3. Analiza proračuna grada Sinja za razdoblje 2010. – 2014.

	2010		2011		2012		2013		2014	
Stavka	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**
Ukupni prihodi	**68.329.971**		**63.253.971**		**58.814.627**		**58.088.639**		**55.151.725**	
Ukupno prihodi poslovanja	**61.151.783**	89,49	**59.735.363**	94,44	**56.575.157**	96,19	**56.588.515**	97,42	**54.476.661**	98,78
Prihodi od poreza (od toga):	40.272.940	65,86	40.752.221	68,22	38.357.728	67,80	39.773.302	70,29	40.405.540	74,17
Porez i prirez na dohodak	38.156.951	94,75	37.762.063	92,66	35.386.963	92,26	36.974.423	92,96	37.930.980	93,88
Porezi na imovinu	1.451.125	3,60	2.305.184	5,66	2.242.968	5,85	1.798.264	4,52	1.665.147	4,12
Pomoći	7.262.304	11,88	9.457.896	15,83	8.885.284	15,71	8.802.711	15,56	7.473.595	13,72
Prihodi od imovine	831.236	1,36	1.077.184	1,80	460.813	0,81	517.740	0,91	889.750	1,63
Prihodi od pristojbi	12.785.303	20,91	7.643.490	12,80	7.620.336	13,47	5.980.453	10,57	4.886.985	8,97
Komunalni doprinosi i nakn.	11.372.635	18,60	7.308.924	12,24	7.302.512	12,91	5.564.819	9,83	4.445.968	8,16
Doprinosi	0		794.172	10,87	2.409.899	33,00	1.020.521	18,34	691.748	15,56
Naknade	0		6.425.752	87,92	4.795.613	65,67	4.509.298	81,03	3.754.220	84,44
Prihodi od prodaje nefinancijske imovine	**7.178.188**	**10,51**	**3.518.608**	**5,56**	**2.239.470**	**3,81**	**1.500.124**	**2,58**	**675.064**	**1,22**
Ukupni rashodi	**67.476.900**		**63.471.155**		**59.229.016**		**58.268.500**		**52.373.359**	
Ukupno rashodi poslovanja	**58.133.494**	86,15	**56.194.994**	88,54	**52.954.676**	89,41	**50.724.423**	87,05	**43.557.110**	83,17
Rashodi za zaposlene	11.941.478	20,54	12.781.892	22,75	12.940.663	24,44	13.423.029	26,46	13.189.590	30,28
Materijalni rashodi	15.835.529	27,24	13.748.798	24,47	14.464.124	27,31	16.746.989	33,02	13.859.021	31,82
Financijski rashodi	991.713	1,71	239.928	0,43	244.447	0,46	1.947.692	3,84	147.209	0,34
Subvencije	455.723	0,78	670.582	1,19	589.512	1,11	664.482	1,31	394.979	0,91
Dane pomoći	200.000	0,34	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Rashodi za nabavu nefinancijske imovine	**9.343.406**	13,85	**7.276.161**	11,46	**6.274.340**	10,59	**7.544.077**	12,95	**8.816.249**	16,83
Rashodi prema funkcijskoj klasifikaciji	67.476.900		63.471.155		59.229.016		58.268.500		52.373.359	

Opće javne usluge	10.027.020	14,86	10.376.827	16,35	10.407.812	17,57	11.324.085	19,43	10.824.516	20,67
Ekonomski poslovi	6.871.439	10,18	17.931.536	28,25	13.595.498	22,95	13.370.819	22,95	8.950.392	17,09
Usluge unapređenja stanovanja i zajednice	17.249.669	25,56	3.642.270	5,74	4.966.239	8,38	5.463.499	9,38	2.332.192	4,45
Rekreacija, kultura i religija	11.666.344	17,29	11.502.925	18,12	10.545.960	17,81	10.267.728	17,62	12.576.851	24,01
Obrazovanje	9.080.440	13,46	9.726.990	15,33	10.219.386	17,25	10.374.179	17,80	10.089.878	19,27
Primici od financijske imovine i zaduživanja	434.527		413.670		642.526		366.170		299.923	
Izdaci za financijsku imovinu i otplate zajmova	1.283.280		150.000		68.000		9.400		0	

Izvor: www.mfin.hr

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.4. 4. Analiza proračuna grada Solina za razdoblje 2010. – 2014.

	2010		2011		2012		2013		2014	
Stavka	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**
Ukupni prihodi	**75.148.027**		**86.726.403**		**82.029.904**		**86.723.267**		**82.481.620**	
Ukupno prihodi poslovanja	**69.147.731**	92,02	**82.067.598**	94,63	**78.592.182**	95,81	**82.884.862**	95,57	**78.373.706**	95,02
Prihodi od poreza (od toga):	30.192.613	43,66	33.570.492	40,91	34.053.190	43,33	34.037.641	41,07	35.054.361	44,73
Porez i prirez na dohodak	27.198.876	90,08	28.219.367	84,06	31.426.372	92,29	31.029.820	91,16	31.747.993	90,57
Porezi na imovinu	2.189.510	7,25	4.323.224	12,88	1.523.616	4,47	1.979.637	5,82	2.064.673	5,89
Pomoći	2.932.529	4,24	10.309.916	12,56	3.774.738	4,80	13.963.651	16,85	6.296.283	8,03
Prihodi od imovine	2.444.126	3,53	2.481.468	3,02	9.610.290	12,23	2.821.531	3,40	2.469.736	3,15
Prihodi od pristojbi	32.848.297	47,50	33.021.740	40,24	30.216.221	38,45	31.715.373	38,26	33.748.955	43,06
Komunalni doprinosi i nakn.	28.793.186	41,64	30.616.432	37,31	27.934.310	35,54	30.046.666	36,25	32.335.706	41,26
Doprinosi	0		7.240.596	23,65	4.497.290	16,10	5.788.735	19,27	8.177.210	25,29
Naknade	0		23.192.092	75,75	23.273.921	83,32	23.828.347	79,30	23.945.358	74,05
Prihodi od prodaje nefinancijske imovine	**6.000.296**	**7,98**	**4.658.805**	**5,37**	**3.437.722**	**4,19**	**3.838.405**	**4,43**	**4.107.914**	**4,98**
Ukupni rashodi	**84.519.997**		**79.801.600**		**79.008.402**		**92.611.187**		**87.509.292**	
Ukupno rashodi poslovanja	**65.296.631**	77,26	**64.951.254**	81,39	**70.371.240**	89,07	**71.982.030**	77,72	**66.925.874**	76,48
Rashodi za zaposlene	23.330.843	35,73	24.530.954	37,77	25.630.246	36,42	24.333.004	33,80	23.088.228	34,50
Materijalni rashodi	20.588.317	31,53	19.249.322	29,64	22.147.507	31,47	23.477.727	32,62	21.645.439	32,34
Financijski rashodi	136.481	0,21	65.503	0,10	50.497	0,07	63.846	0,09	131.056	0,20
Subvencije	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Dane pomoći	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Rashodi za nabavu nefinancijske imovine	**19.223.366**	22,74	**14.850.346**	18,61	**8.637.162**	10,93	**20.629.157**	22,28	**20.583.418**	23,52
Rashodi prema funkcijskoj klasifikaciji	84.519.997		79.801.600		79.008.402		92.611.188		87.509.292	
Opće javne usluge	16.642.612	19,69	17.721.760	22,21	18.335.336	23,21	17.555.533	18,96	17.135.770	19,58
Ekonomski poslovi	32.572.938	38,54	26.811.827	33,60	23.708.347	30,01	36.719.894	39,65	34.697.752	39,65

Usluge unapređenja stanovanja i zajednice	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Rekreacija, kultura i religija	9.675.483	11,45	9.696.714	12,15	10.139.333	12,83	10.541.172	11,38	9.953.986	11,37
Obrazovanje	16.968.551	20,08	16.736.718	20,97	17.507.794	22,16	17.102.382	18,47	15.844.277	18,11
Primici od financijske imovine i zaduživanja	15.449		16.067				17.378		4.000.000	
Izdaci za financijsku imovinu i otplate zajmova	0		0				0		20.000	

Izvor: www.mfin.hr

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.4. 5. Analiza proračuna grada Splita za razdoblje 2010. – 2014.

	2010		2011		2012		2013		2014	
Stavka	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**
Ukupni prihodi	**747.853.510**		**720.532.143**		**680.457.899**		**747.318.470**		**729.362.662**	
Ukupno prihodi poslovanja	**732.706.594**	97,97	**702.607.488**	97,51	**667.942.864**	98,16	**714.150.738**	95,56	**699.415.250**	95,89
Prihodi od poreza (od toga):	428.796.018	58,52	406.450.047	57,85	409.594.068	61,32	423.047.282	59,24	418.574.277	59,85
Porez i prirez na dohodak	372.295.326	86,82	352.931.241	86,83	368.152.148	89,88	376.147.525	88,91	370.966.369	88,63
Porezi na imovinu	42.368.805	9,88	42.513.217	10,46	27.046.008	6,60	29.237.316	6,91	31.017.280	7,41
Pomoći	23.281.864	3,18	35.801.926	5,10	22.129.532	3,31	22.648.423	3,17	20.810.156	2,98
Prihodi od imovine	60.721.414	8,29	57.441.321	8,18	61.990.445	9,28	64.296.153	9,00	61.096.655	8,74
Prihodi od pristojbi	212.889.860	29,06	195.657.014	27,85	167.449.126	25,07	197.279.703	27,62	191.206.867	27,34
Komunalni doprinosi i nakn.	165.859.068	22,64	171.861.356	24,46	143.519.779	21,49	173.303.331	24,27	160.697.446	22,98
Doprinosi	0		67.846.790	39,48	33.173.386	23,11	64.950.939	37,48	55.235.472	34,37
Naknade	0		103.604.635	60,28	108.578.937	75,65	107.858.592	62,24	105.461.974	65,63
Prihodi od prodaje nefinancijske imovine	**15.146.916**	**2,03**	**17.924.655**	**2,49**	**12.515.035**	**1,84**	**33.167.732**	**4,44**	**29.947.412**	**4,11**
Ukupni rashodi	**826.318.714**		**765.646.692**		**704.117.181**		**701.113.097**		**710.647.273**	
Ukupno rashodi poslovanja	**678.119.974**	82,07	**599.845.614**	78,34	**604.083.831**	85,79	**620.878.555**	88,56	**640.085.500**	90,07
Rashodi za zaposlene	190.151.729	28,04	194.865.263	32,49	201.113.496	33,29	203.441.624	32,77	208.676.871	32,60
Materijalni rashodi	225.520.054	33,26	228.582.429	38,11	240.449.155	39,80	218.686.352	35,22	268.469.049	41,94
Financijski rashodi	12.253.502	1,81	13.171.206	2,20	21.296.409	3,53	21.860.893	3,52	16.413.200	2,56
Subvencije	5.043.253	0,74	19.382.939	3,23	19.405.846	3,21	21.180.655	3,41	23.642.544	3,69
Dane pomoći	4.045.801	0,60	2.059.277	0,34	3.435.216	0,57	29.446.051	4,74	1.556.475	0,24
Rashodi za nabavu nefinancijske imovine	**148.198.740**	17,93	**165.801.078**	21,66	**100.033.350**	14,21	**80.234.542**	11,44	**70.561.773**	9,93
Rashodi prema funkcijskoj klasifikaciji	826.318.714		765.646.692		704.117.182		701.113.097		710.647.273	
Opće javne usluge	117.482.705	14,22	112.648.007	14,71	129.994.859	18,46	128.268.056	18,29	175.565.738	24,71
Ekonomski poslovi	111.418.380	13,48	147.564.291	19,27	109.941.242	15,61	94.266.406	13,45	62.211.159	8,75

Usluge unapređenja stanovanja i zajednice	123.479.033	14,94	120.141.486	15,69	118.247.681	16,79	120.129.740	17,13	120.739.159	16,99
Rekreacija, kultura i religija	182.539.560	22,09	148.720.038	19,42	144.749.827	20,56	131.790.922	18,80	135.900.445	19,12
Obrazovanje	132.902.781	16,08	136.816.513	17,87	113.459.301	16,11	137.429.366	19,60	127.237.067	17,90
Primici od financijske imovine i zaduživanja	46.870.144		5.324.289		30.000.000		35.345.971		33.131.457	
Izdaci za financijsku imovinu i otplate zajmova	8.840.144		22.419.051		45.001.175		81.401.479		50.668.379	

Izvor: www.mfin.hr

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.4. 6. Analiza proračuna grada Trogira za razdoblje 2010. – 2014.

	2010		2011		2012		2013		2014	
Stavka	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**
Ukupni prihodi	**44.371.777**		**49.806.060**		**50.911.883**		**50.520.958**		**55.066.376**	
Ukupno prihodi poslovanja	**43.896.784**	98,93	**49.023.257**	98,43	**49.954.434**	98,12	**50.462.106**	99,88	**54.609.628**	99,17
Prihodi od poreza (od toga):	19.061.343	43,42	19.078.900	38,92	20.427.321	40,89	21.677.887	42,96	22.979.576	42,08
Porez i prirez na dohodak	15.179.338	79,63	14.560.275	76,32	15.555.045	76,15	16.556.830	76,38	17.114.016	74,47
Porezi na imovinu	2.865.397	15,03	3.426.665	17,96	3.555.668	17,41	3.259.881	15,04	4.359.111	18,97
Pomoći	2.646.309	6,03	4.568.675	9,32	1.930.322	3,86	2.079.546	4,12	3.145.069	5,76
Prihodi od imovine	6.557.953	14,94	9.242.378	18,85	11.257.726	22,54	11.375.804	22,54	9.740.893	17,84
Prihodi od pristojbi	15.400.047	35,08	15.863.614	32,36	16.176.495	32,38	15.201.090	30,12	18.622.862	34,10
Komunalni doprinosi i nakn.	10.793.952	24,59	13.049.446	26,62	13.735.764	27,50	12.312.023	24,40	16.128.739	29,53
Doprinosi	0		5.715.285	43,80	6.222.475	45,30	5.114.294	41,54	8.772.490	54,39
Naknade	0		7.174.123	54,98	7.387.389	53,78	7.087.529	57,57	7.356.249	45,61
Prihodi od prodaje nefinancijske imovine	**474.993**	**1,07**	**782.803**	**1,57**	**957.449**	**1,88**	**58.852**	**0,12**	**456.748**	**0,83**
Ukupni rashodi	**51.256.021**		**47.530.433**		**48.838.030**		**47.559.092**		**48.139.720**	
Ukupno rashodi poslovanja	**45.171.082**	88,13	**45.140.373**	94,97	**43.928.795**	89,95	**45.968.596**	96,66	**43.750.561**	90,88
Rashodi za zaposlene	14.272.828	31,60	13.995.974	31,01	14.653.475	33,36	15.441.610	33,59	18.300.559	41,83
Materijalni rashodi	19.662.157	43,53	20.705.669	45,87	18.850.792	42,91	18.909.104	41,13	15.019.882	34,33
Financijski rashodi	3.219.614	7,13	1.422.600	3,15	1.689.903	3,85	2.757.374	6,00	2.355.252	5,38
Subvencije	117.438	0,26	1.050.242	2,33	1.019.946	2,32	64.797	0,14	100.000	0,23
Dane pomoći	0	0,00	50.000	0,11	45.374	0,10	615.420	1,34	0	0,00
Rashodi za nabavu nefinancijske imovine	**6.084.939**	11,87	**2.390.060**	5,03	**4.909.235**	10,05	**1.590.496**	3,34	**4.389.159**	9,12
Rashodi prema funkcijskoj klasifikaciji	51.256.021		47.530.433		48.838.031		47.559.091		48.139.719	

Opće javne usluge	20.045.623	39,11	16.648.201	35,03	17.001.753	34,81	17.975.757	37,80	19.688.872	40,90
Ekonomski poslovi	2.025.179	3,95	2.559.276	5,38	2.751.446	5,63	2.342.422	4,93	910.951	1,89
Usluge unapređenja stanovanja i zajednice	15.391.857	30,03	14.598.251	30,71	13.462.812	27,57	11.876.489	24,97	8.381.507	17,41
Rekreacija, kultura i religija	4.382.774	8,55	4.785.518	10,07	4.581.071	9,38	4.593.106	9,66	4.264.342	8,86
Obrazovanje	4.850.659	9,46	5.331.443	11,22	5.904.763	12,09	6.572.215	13,82	8.924.590	18,54
Primici od financijske imovine i zaduživanja	5.217.020		565.745		846.401		1.446.971		462.196	
Izdaci za financijsku imovinu i otplate zajmova	3.597.975		3.722.476		1.321.871		1.168.837		2.484.594	

Izvor: www.mfin.hr

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.4. 7. Analiza proračuna općine Dicmo za razdoblje 2010. – 2014.

	2010		2011		2012		2013		2014	
Stavka	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**
Ukupni prihodi	**12.419.540**		**7.384.681**		**6.525.934**		**5.907.990**		**7.987.779**	
Ukupno prihodi poslovanja	**10.248.793**	82,52	**7.042.389**	95,36	**5.897.558**	90,37	**5.907.990**	100,00	**7.987.779**	100,00
Prihodi od poreza (od toga):	3.229.238	31,51	3.091.881	43,90	3.129.610	53,07	3.150.449	53,33	3.126.528	39,14
Porez i prirez na dohodak	3.025.702	93,70	2.901.919	93,86	2.933.081	93,72	2.863.014	90,88	2.939.469	94,02
Porezi na imovinu	123.227	3,82	78.022	2,52	87.087	2,78	135.584	4,30	77.434	2,48
Pomoći	2.795.335	27,27	1.635.724	23,23	874.207	14,82	1.105.021	18,70	3.589.343	44,94
Prihodi od imovine	433.479	4,23	715.295	10,16	171.020	2,90	216.265	3,66	188.829	2,36
Prihodi od pristojbi	3.280.722	32,01	1.399.974	19,88	1.250.709	21,21	1.429.695	24,20	1.083.079	13,56
Komunalni doprinosi i nakn.	1.578.382	48,11	956.936	68,35	798.577	63,85	1.073.440	75,08	822.489	75,94
Doprinosi	0		301.145		133.258		145.550		184.440	
Naknade	0		640.291		657.819		926.890		638.049	
Prihodi of prodaje nefinancijske imovine	**2.170.747**	**17,48**	**342.292**	**4,64**	**628.376**	**9,63**	**0**	**0,00**	**0**	**0,00**
Ukupni rashodi	**10.803.564**		**8.603.769**		**6.245.140**		**8.580.330**		**9.285.647**	
Ukupno rashodi poslovanja	**6.179.680**	57,20	**5.992.059**	69,64	**5.513.939**	88,29	**5.811.724**	67,73	**6.577.240**	70,83
Rashodi za zaposlene	1.339.930	21,68	1.410.676	23,54	1.472.843	26,71	1.777.045	30,58	1.042.634	15,85
Materijalni rashodi	2.692.360	43,57	2.492.334	41,59	2.292.067	41,57	2.500.480	43,02	3.435.998	52,24
Financijski rashodi	14.969	0,24	23.110	0,39	27.255	0,49	86.027	1,48	181.898	2,77
Subvencije	74.140	1,20	16.326	0,27	29.643	0,54	33.005	0,57	0	0,00
Dane pomoći	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Rashodi za nabavu nefinancijske imovine	**4.623.884**	42,80	**2.611.710**	30,36	**731.201**	11,71	**2.768.606**	32,27	**2.708.407**	29,17
Rashodi prema funkcijskoj klasifikaciji	10.803.564		8.603.769		6.245.140		8.580.330		9.285.647	

Opće javne usluge	3.295.597	30,50	4.125.659	47,95	3.839.160	61,47	4.086.027	47,62	3.821.586	41,16
Ekonomski poslovi	25.113	0,23	23.000	0,27	21.080	0,34	42.937	0,50	33.000	0,36
Usluge unapređenja stanovanja i zajednice	5.738.146	53,11	2.056.885	23,91	1.070.000	17,13	2.872.164	33,47	3.269.834	35,21
Rekreacija, kultura i religija	202.000	1,87	237.000	2,75	130.500	2,09	158.200	1,84	203.000	2,19
Obrazovanje	411.000	3,80	1.129.225	13,12	322.000	5,16	694.111	8,09	683.664	7,36
Primici od financijske imovine i zaduživanja	0		0		0		1.929.736		1.847.382	
Izdaci za financijsku imovinu i otplate zajmova	0		0		0		0		26.277	

Izvor: www.mfin.hr

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.4. 8. Analiza proračuna općine Dugi rat za razdoblje 2010. – 2014.

	2010		2011		2012		2013		2014	
Stavka	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**
Ukupni prihodi	**17.154.140**		**10.549.718**		**11.304.062**		**15.462.298**		**18.501.430**	
Ukupno prihodi poslovanja	**17.134.419**	99,89	**10.423.110**	98,80	**11.304.062**	100,00	**15.106.217**	97,70	**18.424.093**	99,58
Prihodi od poreza (od toga):	6.200.702	36,19	6.704.890	64,33	7.071.553	62,56	9.852.140	65,22	13.184.553	71,56
Porez i prirez na dohodak	5.691.829	91,79	5.852.260	87,28	6.225.574	88,04	8.020.010	81,40	11.955.886	90,68
Porezi na imovinu	263.849	4,26	519.794	7,75	461.741	6,53	1.369.081	13,90	843.255	6,40
Pomoći	658.762	3,84	321.056	3,08	680.102	6,02	912.232	6,04	526.850	2,86
Prihodi od imovine	881.038	5,14	1.015.878	9,75	824.565	7,29	773.478	5,12	854.454	4,64
Prihodi od pristojbi	9.393.917	54,82	2.307.286	22,14	2.548.482	22,54	3.501.117	23,18	3.830.240	20,79
Komunalni doprinosi i nakn.	4.880.750	51,96	1.957.317	84,83	2.057.882	80,75	2.837.557	81,05	3.029.714	79,10
Doprinosi	0		678.499		633.417		1.090.098		1.683.822	
Naknade	0		1.258.818		1.415.110		1.416.667		1.345.892	
Prihodi of prodaje nefinancijske imovine	**19.721**	**0,11**	**126.608**	**1,20**	**0**	**0,00**	**356.081**	**2,30**	**77.337**	**0,42**
Ukupni rashodi	**14.904.716**		**11.178.468**		**13.260.591**		**13.391.998**		**15.053.079**	
Ukupno rashodi poslovanja	**10.314.258**	69,20	**10.715.526**	95,86	**12.102.975**	91,27	**12.434.677**	92,85	**12.649.575**	84,03
Rashodi za zaposlene	3.475.816	33,70	3.461.010	32,30	3.427.675	28,32	3.517.072	28,28	3.760.347	29,73
Materijalni rashodi	4.839.102	46,92	4.944.907	46,15	6.173.811	51,01	6.205.428	49,90	5.191.547	41,04
Financijski rashodi	19.600	0,19	231.625	2,16	30.320	0,25	342.355	2,75	749.133	5,92
Subvencije	87.989	0,85	0	0,00	5.000	0,04	0	0,00	30.008	0,24
Dane pomoći	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Rashodi za nabavu nefinancijske imovine	**4.590.458**	30,80	**462.942**	4,14	**1.157.616**	8,73	**957.321**	7,15	**2.403.504**	15,97
Rashodi prema funkcijskoj klasifikaciji	14.904.716		11.178.468		13.260.591		13.391.998		15.053.079	

Opće javne usluge	7.377.981	49,50	3.030.094	27,11	2.874.982	21,68	3.437.618	25,67	4.123.288	27,39
Ekonomski poslovi	137.318	0,92	65.010	0,58	104.390	0,79	161.289	1,20	946.103	6,29
Usluge unapređenja stanovanja i zajednice	2.891.736	19,40	3.572.074	31,95	4.456.542	33,61	4.646.147	34,69	4.268.198	28,35
Rekreacija, kultura i religija	2.173.522	14,58	2.043.871	18,28	2.757.190	20,79	2.199.745	16,43	2.192.322	14,56
Obrazovanje	1.723.087	11,56	1.707.997	15,28	1.710.299	12,90	1.828.291	13,65	1.997.989	13,27
Primici od financijske imovine i zaduživanja	0		0		0		0		3.000.000	
Izdaci za financijsku imovinu i otplate zajmova	0		0		0		0		0	

Izvor: www.mfin.hr

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.4. 9. Analiza proračuna općine Dugopolje za razdoblje 2010. – 2014.

	2010		2011		2012		2013		2014	
Stavka	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**
Ukupni prihodi	**29.992.563**		**36.995.999**		**29.806.379**		**42.664.980**		**26.681.283**	
Ukupno prihodi poslovanja	**23.919.521**	79,75	**27.027.824**	73,06	**25.603.280**	85,90	**39.897.588**	93,51	**25.293.081**	94,80
Prihodi od poreza (od toga):	3.506.297	14,66	3.985.329	14,75	3.749.613	14,65	3.581.590	8,98	3.612.608	14,28
Porez i prirez na dohodak	2.791.700	79,62	3.034.686	76,15	2.970.633	79,23	3.001.118	83,79	3.025.076	83,74
Porezi na imovinu	570.319	16,27	737.758	18,51	551.830	14,72	454.131	12,68	460.551	12,75
Pomoći	3.377.958	14,12	3.793.698	14,04	5.898.720	23,04	7.975.022	19,99	4.587.344	18,14
Prihodi od imovine	3.477.042	14,54	3.269.702	12,10	862.956	3,37	1.422.725	3,57	945.319	3,74
Prihodi od pristojbi	13.551.524	56,65	15.974.995	59,11	15.089.891	58,94	26.918.251	67,47	16.147.810	63,84
Komunalni doprinosi i nakn.	12.389.238	91,42	15.234.138	95,36	14.777.346	97,93	26.591.319	98,79	12.599.842	78,03
Doprinosi	0		3.737.048		1.234.085		13.239.492		502.642	
Naknade	0		11.497.090		13.543.261		13.351.827		12.097.200	
Prihodi of prodaje nefinancijske imovine	**6.073.042**	**20,25**	**9.968.175**	**26,94**	**4.203.099**	**14,10**	**2.767.392**	**6,49**	**1.388.202**	**5,20**
Ukupni rashodi	**92.224.887**		**101.181.329**		**61.943.452**		**33.509.936**		**23.419.884**	
Ukupno rashodi poslovanja	**42.191.142**	45,75	**29.460.475**	29,12	**27.273.973**	44,03	**20.773.437**	61,99	**17.544.822**	74,91
Rashodi za zaposlene	2.139.579	5,07	2.257.305	7,66	2.218.924	8,14	2.138.458	10,29	1.763.672	10,05
Materijalni rashodi	10.440.375	24,75	9.064.260	30,77	6.341.310	23,25	5.170.663	24,89	4.701.532	26,80
Financijski rashodi	57.462	0,14	193.808	0,66	1.602.485	5,88	1.146.269	5,52	2.749.079	15,67
Subvencije	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Dane pomoći	675.986	1,60	899.088	3,05	1.674.512	6,14	1.528.125	7,36	991.969	5,65
Rashodi za nabavu nefinancijske imovine	**50.033.745**	54,25	**71.720.854**	70,88	**34.669.479**	55,97	**12.736.499**	38,01	**5.875.062**	25,09
Rashodi prema funkcijskoj klasifikaciji	92.224.887		101.181.329		61.943.452		33.509.936		23.419.884	

Opće javne usluge	4.670.196	5,06	4.338.512	4,29	5.475.414	8,84	4.687.410	13,99	6.125.033	26,15
Ekonomski poslovi	54.394.067	58,98	75.919.385	75,03	38.299.595	61,83	14.355.365	42,84	6.366.100	27,18
Usluge unapređenja stanovanja i zajednice	5.368.769	5,82	3.368.974	3,33	2.512.264	4,06	2.533.281	7,56	2.095.187	8,95
Rekreacija, kultura i religija	20.169.633	21,87	10.254.659	10,13	9.312.959	15,03	5.934.990	17,71	4.059.746	17,33
Obrazovanje	1.931.461	2,09	1.928.835	1,91	1.677.587	2,71	1.565.203	4,67	1.231.515	5,26
Primici od financijske imovine i zaduživanja	63.412.275		51.193.204		19.367.316		0		0	
Izdaci za financijsku imovinu i otplate zajmova	280.000		0		0		0		0	

Izvor: www.mfin.hr

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.4. 10. Analiza proračuna općine Klis za razdoblje 2010. – 2014.

	2010		2011		2012		2013		2014	
Stavka	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**
Ukupni prihodi	**15.395.958**		**13.943.699**		**13.590.638**		**15.508.885**		**16.868.128**	
Ukupno prihodi poslovanja	**15.366.943**	99,81	**13.920.749**	99,84	**13.578.638**	99,91	**14.536.585**	93,73	**16.179.608**	95,92
Prihodi od poreza (od toga):	6.789.216	44,18	6.380.457	45,83	7.215.698	53,14	7.073.668	48,66	8.536.599	52,76
Porez i prirez na dohodak	6.241.244	91,93	5.934.051	93,00	6.734.709	93,33	6.506.568	91,98	8.091.836	94,79
Porezi na imovinu	434.772	6,40	303.172	4,75	318.059	4,41	405.581	5,73	285.052	3,34
Pomoći	3.668.980	23,88	2.528.220	18,16	2.384.986	17,56	2.561.763	17,62	2.642.202	16,33
Prihodi od imovine	434.187	2,83	625.764	4,50	344.819	2,54	661.718	4,55	577.641	3,57
Prihodi od pristojbi	4.474.560	29,12	4.386.308	31,51	3.591.575	26,45	4.239.436	29,16	4.423.166	27,34
Komunalni doprinosi i nakn.	4.057.446	90,68	4.076.769	92,94	3.295.371	91,75	3.641.791	85,90	4.101.154	92,72
Doprinosi	0		417.558		367.024		696.995		1.227.325	
Naknade	0		3.533.021		2.892.413		2.926.779		2.873.829	
Prihodi of prodaje nefinancijske imovine	**29.015**	**0,19**	**22.950**	**0,16**	**12.000**	**0,09**	**972.300**	**6,27**	**688.520**	**4,08**
Ukupni rashodi	**15.164.078**		**14.031.591**		**13.360.846**		**15.448.003**		**18.194.362**	
Ukupno rashodi poslovanja	**11.998.340**	79,12	**12.553.217**	89,46	**11.935.308**	89,33	**13.117.202**	84,91	**14.481.222**	79,59
Rashodi za zaposlene	1.434.714	11,96	1.596.049	12,71	1.650.422	13,83	2.000.094	15,25	1.859.113	12,84
Materijalni rashodi	5.437.435	45,32	6.071.557	48,37	5.526.683	46,31	5.891.712	44,92	7.505.312	51,83
Financijski rashodi	206.068	1,72	28.375	0,23	22.730	0,19	25.317	0,19	42.017	0,29
Subvencije	73.357	0,61	0	0,00	0	0,00	52.250	0,40	44.173	0,31
Dane pomoći	1.079.519	9,00	1.031.653	8,22	1.010.767	8,47	976.756	7,45	1.042.753	7,20
Rashodi za nabavu nefinancijske imovine	**2.601.592**	17,16	**1.478.374**	10,54	**1.113.377**	8,33	**2.330.801**	15,09	**3.693.140**	20,30
Rashodi prema funkcijskoj klasifikaciji	15.164.078		14.031.591		13.360.846		15.448.003		18.194.362	

Opće javne usluge	3.134.055	20,67	2.851.203	20,32	3.022.081	22,62	4.439.448	28,74	4.738.511	26,04
Ekonomski poslovi	7.002.991	46,18	4.630.756	33,00	3.907.007	29,24	6.554.916	42,43	9.086.915	49,94
Usluge unapređenja stanovanja i zajednice	0	0,00	628.322	4,48	536.502	4,02	0	0,00	0	0,00
Rekreacija, kultura i religija	1.456.500	9,60	2.383.652	16,99	2.120.891	15,87	1.111.199	7,19	1.270.837	6,98
Obrazovanje	1.460.110	9,63	1.413.511	10,07	1.393.550	10,43	1.349.262	8,73	1.302.026	7,16
Primici od financijske imovine i zaduživanja	0		0		0		0		0	
Izdaci za financijsku imovinu i otplate zajmova	564.146		0		312.161		0		20.000	

Izvor: www.mfin.hr

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.4. 11. Analiza proračuna općine Lećevica za razdoblje 2010. – 2014.

	2010		2011		2012		2013		2014	
Stavka	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**
Ukupni prihodi	**4.610.477**		**4.750.995**		**3.393.502**		**3.089.212**		**3.068.556**	
Ukupno prihodi poslovanja	**4.610.477**	100,00	**4.750.995**	100,00	**3.383.022**	99,69	**3.089.212**	100,00	**3.068.556**	100,00
Prihodi od poreza (od toga):	902.288	19,57	546.183	11,50	546.924	16,17	581.631	18,83	554.226	18,06
Porez i prirez na dohodak	885.643	98,16	540.369	98,94	535.940	97,99	574.597	98,79	536.350	96,77
Porezi na imovinu	12.480	1,38	1.814	0,33	2.892	0,53	1.072	0,18	12.569	2,27
Pomoći	3.543.830	76,86	3.859.780	81,24	2.472.838	73,10	2.064.448	66,83	2.101.454	68,48
Prihodi od imovine	779	0,02	372	0,01	290	0,01	7.591	0,25	67.731	2,21
Prihodi od pristojbi	163.580	3,55	344.660	7,25	362.971	10,73	435.542	14,10	345.145	11,25
Komunalni doprinosi i nakn.	111.728	68,30	176.804	51,30	289.703	79,81	229.391	52,67	263.894	76,46
Doprinosi	0		3.921		136.000		9.487		94.809	
Naknade	0		172.883		153.703		219.904		169.085	
Prihodi of prodaje nefinancijske imovine	**0**	**0,00**	**0**	**0,00**	**10.480**	**0,31**	**0**	**0,00**	**0**	**0,00**
Ukupni rashodi	**3.595.306**		**3.165.425**		**4.269.563**		**2.819.155**		**4.610.251**	
Ukupno rashodi poslovanja	**3.261.578**	90,72	**2.275.705**	71,89	**2.038.525**	47,75	**1.710.241**	60,67	**2.465.841**	53,49
Rashodi za zaposlene	642.538	19,70	495.197	21,76	324.928	15,94	306.558	17,92	348.427	14,13
Materijalni rashodi	2.202.631	67,53	1.444.019	63,45	1.155.273	56,67	894.217	52,29	1.525.053	61,85
Financijski rashodi	10.177	0,31	38.526	1,69	28.461	1,40	9.766	0,57	245.877	9,97
Subvencije	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Dane pomoći	172.436	5,29	0	0,00	294.359	14,44	129.536	7,57	0	0,00
Rashodi za nabavu nefinancijske imovine	**333.728**	9,28	**889.719**	28,11	**2.231.038**	52,25	**1.108.914**	39,33	**2.144.410**	46,51
Rashodi prema funkcijskoj klasifikaciji	3.595.306		3.165.425		4.269.563		2.819.155		4.610.251	

Opće javne usluge	1.198.215	33,33	1.013.318	32,01	689.266	16,14	733.597	26,02	904.836	19,63
Ekonomski poslovi	1.145.284	31,85	702.726	22,20	500.275	11,72	230.015	8,16	602.580	13,07
Usluge unapređenja stanovanja i zajednice	1.000.000	27,81	1.001.451	31,64	2.780.287	65,12	1.430.375	50,74	2.737.412	59,38
Rekreacija, kultura i religija	0	0,00	10.000	0,32	2.224	0,05	6.327	0,22	17.720	0,38
Obrazovanje	0	0,00	200.916	6,35	158.648	3,72	214.752	7,62	228.264	4,95
Primici od financijske imovine i zaduživanja	300.000		0		0		0		880.783	
Izdaci za financijsku imovinu i otplate zajmova	1.286.000		0		15.000		0		289.798	

Izvor: www.mfin.hr

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.4. 12. Analiza proračuna općine Muć za razdoblje 2010. – 2014.

	2010		2011		2012		2013		2014	
Stavka	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**
Ukupni prihodi	**16.398.465**		**12.675.903**		**7.835.827**		**9.998.416**		**8.713.793**	
Ukupno prihodi poslovanja	**15.977.813**	97,43	**12.184.420**	96,12	**7.382.327**	94,21	**9.994.416**	99,96	**8.711.793**	99,98
Prihodi od poreza	4.253.529	26,62	3.852.444	31,62	3.797.574	51,44	3.681.312	36,83	3.743.576	42,97
Porez i prirez na dohodak	4.108.194	96,58	3.699.613	96,03	3.673.492	96,73	3.519.352	95,60	3.576.414	95,53
Porezi na imovinu	104.060	2,45	120.970	3,14	75.656	1,99	100.736	2,74	116.465	3,11
Pomoći	6.588.787	41,24	5.266.390	43,22	1.474.176	19,97	3.900.379	39,03	1.634.357	18,76
Prihodi od imovine	143.880	0,90	614.739	5,05	98.326	1,33	307.544	3,08	459.521	5,27
Prihodi od pristojbi	4.991.617	31,24	2.450.847	20,11	1.629.349	22,07	1.609.990	16,11	2.130.386	24,45
Komunalni doprinosi i nakn.	4.012.852	80,39	1.911.465	77,99	1.555.392	95,46	1.441.433	89,53	1.851.972	86,93
Doprinosi	0		688.059		718.094		405.169		1.060.146	
Naknade	0		1.178.470		811.609		1.034.764		791.826	
Prihodi of prodaje nefinancijske imovine	**420.652**	**2,57**	**491.483**	**3,88**	**453.500**	**5,79**	**4.000**	**0,04**	**2.000**	**0,02**
Ukupni rashodi	**17.409.509**		**12.149.227**		**9.161.914**		**10.107.868**		**7.241.943**	
Ukupno rashodi poslovanja	**14.491.276**	83,24	**9.397.019**	77,35	**7.017.130**	76,59	**6.669.049**	65,98	**6.203.445**	85,66
Rashodi za zaposlene	1.848.280	12,75	1.796.781	19,12	1.349.543	19,23	1.566.020	23,48	1.009.658	16,28
Materijalni rashodi	8.883.483	61,30	4.105.436	43,69	2.811.032	40,06	2.620.755	39,30	2.975.765	47,97
Financijski rashodi	13.963	0,10	15.650	0,17	12.624	0,18	30.145	0,45	20.291	0,33
Subvencije	703.654	4,86	21.252	0,23	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Dane pomoći	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00

Rashodi za nabavu nefinancijske imovine	**2.918.233**	16,76	**2.752.208**	22,65	**2.144.784**	23,41	**3.438.819**	34,02	**1.038.498**	14,34
Rashodi prema funkcijskoj klasifikaciji	17.409.509		12.149.227		9.161.914		10.107.868		7.241.943	
Opće javne usluge	10.745.726	61,72	5.917.867	48,71	3.630.859	39,63	3.005.529	29,73	3.395.499	46,89
Ekonomski poslovi	2.918.233	16,76	2.752.208	22,65	2.144.784	23,41	4.526.783	44,78	1.038.498	14,34
Usluge unapređenja stanovanja i zajednice	0	0,00	0	0,00	984.279	10,74	696.384	6,89	569.363	7,86
Rekreacija, kultura i religija	1.328.727	7,63	1.088.836	8,96	24.696	0,27	95.603	0,95	150.996	2,09
Obrazovanje	0	0,00	0	0,00	1.087.989	11,88	1.108.255	10,96	632.619	8,74
Primici od financijske imovine i zaduživanja	0		200.000		0		0		0	
Izdaci za financijsku imovinu i otplate zajmova	0		200.000		0		0		0	

Izvor: www.mfin.hr

RADNA VERZIJA

Tablica P 2.4. 13. Analiza proračuna općine Podstrana za razdoblje 2010. – 2014.

	2010		2011		2012		2013		2014	
Stavka	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**	**apsolutan iznos**	**udio**
Ukupni prihodi	**31.190.003**		**19.918.781**		**22.693.567**		**30.998.867**		**27.829.567**	
Ukupno prihodi poslovanja	**31.190.003**	100,00	**19.918.781**	100,00	**22.693.567**	100,00	**30.998.867**	100,00	**27.829.567**	100,00
Prihodi od poreza (od toga):	10.985.547	35,22	11.624.840	58,36	12.013.491	52,94	19.670.651	63,46	16.739.410	60,15
Porez i prirez na dohodak	9.346.443	85,08	9.362.630	80,54	10.033.597	83,52	17.683.105	89,90	13.428.594	80,22
Porezi na imovinu	1.238.811	11,28	1.489.693	12,81	1.463.574	12,18	1.375.995	7,00	2.767.871	16,54
Pomoći	407.634	1,31	678.357	3,41	547.001	2,41	246.771	0,80	1.198.365	4,31
Prihodi od imovine	900.819	2,89	1.342.774	6,74	1.879.203	8,28	882.157	2,85	901.593	3,24
Prihodi od pristojbi	18.716.683	60,01	6.089.247	30,57	8.037.124	35,42	9.986.094	32,21	8.844.762	31,78
Komunalni doprinosi i nakn.	16.828.769	89,91	5.383.081	88,40	6.917.256	86,07	8.374.938	83,87	6.481.653	73,28
Doprinosi	0		4.247.833		3.861.474		5.421.982		4.831.869	
Naknade	0		849.486		2.444.576		2.759.429		1.649.784	
Prihodi of prodaje nefinancijske imovine	**0**	**0,00**	**0**	**0,00**	**0**	**0,00**	**0**	**0,00**	**0**	**0,00**
Ukupni rashodi	**17.974.819**		**22.576.268**		**26.185.361**		**32.488.166**		**30.686.619**	
Ukupno rashodi poslovanja	**13.825.555**	76,92	**15.291.769**	67,73	**17.739.910**	67,75	**22.012.816**	67,76	**22.687.646**	73,93
Rashodi za zaposlene	2.079.503	15,04	2.060.848	13,48	2.582.883	14,56	2.696.547	12,25	3.170.743	13,98
Materijalni rashodi	5.787.086	41,86	6.419.082	41,98	8.037.734	45,31	10.450.236	47,47	10.432.927	45,99
Financijski rashodi	107.519	0,78	228.491	1,49	65.606	0,37	331.505	1,51	187.507	0,83
Subvencije	13.468	0,10	40.113	0,26	73.405	0,41	109.388	0,50	74.926	0,33

Dane pomoći	0	0,00	100.000	0,65	0	0,00	0	0,00	50.000	0,22
Rashodi za nabavu nefinancijske imovine	**4.149.264**	23,08	**7.284.499**	32,27	**8.445.451**	32,25	**10.475.350**	32,24	**7.998.973**	26,07
Rashodi prema funkcijskoj klasifikaciji	17.974.819		22.576.268		26.185.361		32.488.166		30.686.619	
Opće javne usluge	3.921.778	21,82	4.020.859	17,81	4.491.504	17,15	5.192.689	15,98	4.802.950	15,65
Ekonomski poslovi	962.889	5,36	1.569.107	6,95	3.077.730	11,75	12.223.643	37,62	2.728.931	8,89
Usluge unapređenja stanovanja i zajednice	4.121.140	22,93	6.310.740	27,95	9.041.509	34,53	3.358.447	10,34	11.975.513	39,03
Rekreacija, kultura i religija	1.861.682	10,36	1.890.571	8,37	1.606.166	6,13	1.879.726	5,79	2.810.019	9,16
Obrazovanje	2.249.000	12,51	2.461.250	10,90	2.365.473	9,03	2.679.800	8,25	3.402.213	11,09
Primici od financijske imovine i zaduživanja	0		0		0		0		16.220.000	
Izdaci za financijsku imovinu i otplate zajmova	0		0		0		16.220.000		12.433.805	

Izvor: www.mfin.hr

RADNA VERZIJA